САТАНИНСКИ СТРОФИ

Салман Рушди

www.magicgatebg.com

ОТ СЪЩИЯ АВТОР:

Гримус, 1975 г.

Среднощни деца, 1981 г,

носител на наградата „Букър-Маконъл"

Срам, 1983, носител на наградата „При дк> Мепор

Ливр Етранже"

Усмивката на ягуара - едно пътешествие в Никарагуа, 1987 г.

Сатанински строфи, 1988 г., носител на наградата „Уаптбред"

Харун и морето от приказки, 1990 г. (издаден на български)

Добросъвестно, 1990 г,

Въображаеми родини: есета и критика, 1991 г.

Магьосникът от Оз, 1992 г.

Изток, Запад, 1994 г.

Последната въздишка на мавъра, 1995 г.

Огледало: 50 години индийска литература 1947-1997, 1997 г.

(съвместно с Елизабет Уест)

Почвата под краката, 1999 г.

АФЕРАТА РУШДИ

Сашан Рушди се ражда през 1947 г, в Бомбай. Родителите му са заможни и образовани мюсюлмани, В дома му се говори на урду и английски, а малкият Салам (както галено го наричат в детинството) бързо овладява богатството и на дбата езика. Момчето е будно и отрано има влечение към книгите, като изключително го пленяват великолепните приказки в *1001 нощ.* Началното си образование Рушди започва в училище на британски мисионери, а на 13 години вече е стипендиант в Албиона. След завършването на задължи-телния курс постъпва в Кралския колеж в Кеймбридж.

Както и трябва да се очаква, обучението на Острова видимо променя неговите схващания за религията, която никога не е играла твърде голяма роля в семейството му. След завършването на колежа бъдещият писател се връща в Карачи, където се е установила фамилията. Тук започва работа в телевизията, но успехът бяга от него и той решава да се върне в Европа. Отново в Англия Рушди се пробва на актьорското поприще, играейки за театрална трупа в Кенингтън. Опитва късмета си и като автор на рекламни текстобе при *Оггиви и Мейтърс* и *Чарлз Бейкър,* но през цялото време се занимава с литературно творчество.

Първото произведение на С. Рушди, *Книга за Пир,* излиза през 1972, а през 1975 г. следва фантастичният роман *Гримус,* за който авторът черпи идеи от суфистката поема от 12 6. *Съвещанието на птиците.* Следващият роман на Рушди *Среднощни деца* (1981 г.) получава една от най-престижните английски литературни награди - *Букър,* като наскоро организационният комитет обяви, че романът на Рушди е най-доброто произведние, награждавано през 25-годишното съществуване на приза. Романът му спечелВа световна изВсстност и омразата на официална Индия (където е забранен), -заради неласкавия портрет на Индира Ганди и нейния син Санджив, забъркан в противоречива програма за стерилизаиия. В следващия роман *Срам* (1983 г.)

глабш герои са членовете на богато семейстбо. АВторът използва семейната история като метафора на Пакистан, където книгата е забранена. През 1988 г. Рушди печели наградата *Уайтбред* за четвъртия си роман - *Саташнски строфа.* Книгата е забранена в Индия и Южна Африка и горена по улиците в Брадфорд, Йоркшир. Когато аятолах Хомешш призобаба ребностншпе мюсюлмани да екзекутират писателя и издателите на книгата, Рушди е npmiygen да се скрие. По тоба бреме един от помощниците на Хомешш предлата $ 1 млн. за глабата на писателя. През 1993 г. норвежкият издател на Рушди Вилям Нигаард е прострелян 4 пъти в гърба и едба оживява, а японският преводач на романа е убит. През 1997 г. наградата за глабата на автора е удвоена, а през 1998 г. главният прокурор на Иран Мортеза Мокдале поднови смъртната присъда. През 1990 г. Рушди публикува есето *Добросъвестно,* за да омиротвори критиците си с извинение, в което потвърждава уважението си към исляма. Но иранските духовници не отменят присъдата. *Последната Въздишка на мавъра* (1995 г.) е центриран около съвременната история на Индия и изследва дейността на десните индуистки терористи, насочени срещу индийските мюсюлмани от низшите касти. Действието на *Почвата под краката й* (1999 г.) се развива сред хедонистични рокзвезди, размесвайки разказа с митология и елементи от научната фантастика. След религиозната смъртна присъда Рушди живее извън обществото, криейки се от убийци, но продължава да пише и публикува. женен е два пъти. През 1976 *г.* за Клариса Луард и през 1988 г. за американската писателка МериънУигинс, но този брак се разпада заради наложения им нелегален живот. През септември 1998 г. иранското прави-телство заяви, че държабата няма да изпълни фетбата ми да окуражава някой да го стори. Но през февруари 1999 г. аятолах Хасан Саней обеща награда от $ 2,8 млн за убийството на писателя. В една зимна утрин малко преди разсъмване високо над Ламанша се взривява един джъмбоджет. Сред отломките две фигури падат към океана без парашути: Гавраил Фаришта, легендарната индийска филмова звезда, и Саладин Чамча, човекът с хилядата гласове, постигналият всичко яростен англофил, Вкопчени един в друг, те фучат надолу и накрая са изхвърлени живи на покрития със сняг пясък на английския бряг. Чудо, но двойствено, защото скоро става ясно, че върху им се стоварват любопитни промени. Изглежда Гавраиил е придобил ореол, докато за ужас на Саладин краката му стават по-космати, стъпалата му се превръщат в копита и от слепоочията му избиват рога. Така започват нашумелите *Сатанински строфи.* Гавраил и Саладин са протагонисти във Вечната борба между Доброто и Злото. Но кое какво е? Може ли демоните да са ангелоподобни? Може ли ангелите да са преоблечени демони? Докато двамата мъже падат през разказа, както и през времето и пространството към своя финален сблъсък, ние ставаме свидетели на цикъл необикновени истории, приказки за любов и страст, предателство и вяра: историята на Айша, обвитата В пеперуди

визионерка, която повежда цяло индийско село на невъзможно поклонение; на Алилуя, алпинистката, преследвана от дух, който я подтиква да предприеме самоубийствен опит за самотно изкачване на Еверест; на убийства, метоморфози и безредици в един Лондон, видим, но незабелязван; и разбира се, историята на Махунд, пророка на Джахилия, града от пясък; Махунд, получателят на едно откровение, в което сатанински строфи се смесват с божестбепи. В тази прилична на голям кръговрат книга, където минало и бъдеще яростно се преследват, Салман Рушди ни повежда на епическо пътешествие сред сълзи и смях, на вълшебни истории и учудващи полети па фантазията, едно пътешествие към Злото и Доброто, които лежат неделими като сиамски близнаци в сърцата на жени и мъже.

Любен Лачански

В един Все по-фундаменталистки свят изразяването на нови вярвания става все по-опасно, особено ако тоба предположение предизвиква една вече кодифицирана *истина.* Новите мислители, които недвусмислено предизвикват статуквото, попадат под строгата лупа на двете крайности: десните преторианци и либералните леви едногласно отричат и отлъчват всяко нобо изражение като безсрамно, особено ако предизвиква някакво страстно религиозно или политическо вярване. Реакцията срещу *Сатанински строфи* на Салман Рушди се изразяваше главно в моралното възмущение на вярващи мюсюлмани и строго неприемане от убажабани творци. Рушди отблъсна много от световните религиозни общности, политически режими и културни братства с публикувания през 1989 г. роман за съвременния свят **и** раждането на една непрестанно растяща религия - исляма.

По подобен начин публикуваният през 1939 г. роман на Михаил Булгакоб *Майсторът и Маргарита* хвърля хетеродоксален поглед върху генезиса на християнството и света на комунистическа Москба от 20-те години. Той също богохулства срещу едно религиозно чувство, поставяйки под въпрос произхода на религия, която милиони по света смятат за свещена Двата романа споделят общата загриженост за ролята на тбореца съвременното общество. Трябба ли той да бъде шонка на държавата, писач на пропаганда и защитник на благословените от държавата цели, или трябба да пренебрегва утвърдените от нея истини в търсене на своята собствена по-висша действителност? Ако творецът избере този път, каква стойност имат продуктите на неговото творчество за общестбото или човечеството изобщо? Каква е и отговорността на индивида при интерпретирането на работата на тбореца? Може ли индивидът да решава какви са достойнстбата на неговата творба или тоба решение трябба да бъде санкционирано от държавата? Тези естетически проблеми се дебатират откакто човечеството за пръб път започва да произвежда изкуство. В *Диалозите* си Платон, един от първите естети б света, засяга тези въпроси и разработва системен подход към творчеството и неговата интерпретация. Рушди и Булгакоб разглеждат тбореца като някой, който разбъркба статуквото. Без споробе общестбото и която и да е институция (колективна или индивидуална) може да стане самодоволна или предразположена към тирания. Рушди и Булгакоб представляват бунтовния и безкомпромисен творец като герой и фитикуват и ругаят масите за тяхното безкритично приемане на людски или правителствени визш за истина. Творецът предлага различна истина, която обикновено го излага на присмех, обиди и понякога смърт и дава на наблюдателите пример за индивидуалност. Затоба Рушди и Булгакоб се бъзхищабат от тбореца и неговата творба, тъй като те представляват истината на един индивид. И двамата се отвращават от предаността на немислещшпе маси към нечие изкуство. Тези размисли са важни за разбирането на двата романа и дават пример за силата и предаността, които са нужни, за да предизвикаш общоприетите вярвания с оригинални мисли. Тоба е урок, който животът на Рушди онагледява и кара чувствителните и мисловни читатели да се запитат: *Каква идея е той? Каква съм аз?*

Дзкордж Р. Лукас

Много читатели на Запад смятат романа за бляскава атака срещу религиозния фанатизъм. За много мюсюлмани от Изток и Запад той е злонамерено нападение срещу техните най-съкровени вярвания. Има и други мнения: либерални и консервативни християни не харесват неговата непочтителност, а либералните мюсюлмани не одобряват фетвата срещу Рушди и подкрепят неговото право да публикува и дори се възхищават от творчеството му. Но важният дебат, онзи, който има значение в реалния свят, е между крайностите, а между тях сякаш остава една непреодолима пропаст. Ислямът е религиозна традиция, който в много от най-влиятелните си кръгове съзнателно се стреми към

самопречистване от модерните либерални тенденции. Въпреки че съществуват дълги и къси ислямски приказки и има множество високо ценени автори на проза, модерният роман не е удобна литературна форма в мюсюлманския свят. Често той се идентифицира със Запада, с простото забавление и разпуснатите нрави. Освен това мюсюлманските писатели, които създават романи, често са критични към традицията.

Почти фаталното нападение срещу Наджиб Мафуз, египетския носител на Нобелова награда за литература, илюстрира опасностите, пред които са изправени и най-прославените автори в епохата на религиозна поляризация. Можем да сме сигурни, че повечето мюсюлмани се отвращават от подобни атаки Но чувствата, които ги предизвикват, са добре познати в страни като Египет, Иран, Пакистан и дори Турция. За консервативния мюсюлманин ислямът не е просто религия в смисъла, който повечето хора от Запада влагат в този термин - лична вяра, която дарява надежда и утеха в един светски свят. Ислямът е начин на живот, законник, всеобхващаща културна рамка, в която романите са определено маловажни и потенциално опасни. Това, че един обикновен романист смее да осмива основите на вярата, е нетърпимо. В западната европейска традиция на романите се гледа по съвсем различен начин. След разрушително успешните атаки на Просвещението от XVIII век срещу християнството интелектуалците на Запад почти изцяло зарязаха християнската рамка, като обясняващ всичко светоглед. За мнозина религията се превърна във враг, в потисник на свободомислието, враг на науката и прогреса. Въпреки че и християнството от бреме на бреме поражда радикални форми (например Католическото работническо движение и Освободителната теология) отношението към религията на онзи тип хора, които ценят сериозната литература, е отрицателно. Така наречените католически писатели като Т. С. Елиът и Греъм Грийн по-често изразяват съмнения, отколкото вяра. И дори най-великият християнски роман - *Братя Карамазови* на Фьодор Достоевски - е толкова мъчителен в изследването на предизвикателствата на вярата, че вероятно е отблъснал повече хора от нея, отколкото е привлякъл. Защото докато религията се опитва да привилегирова един език над всички останали, романът винаги е бил място за спорове между различни езици, ценности и разкази за променящите се отношения между тях, които са властови отношения. Романът не се опитва да установи привилегирован език, а настоява за свободата да рисува и анализира борбата между различните претенденти за подобни привилегии. Карлос Фуентес нарече романа „привилегирована арена". Той не претендира за други права, освен да бъде сцената, на която да се провеждат големите дебати за обществото.

През XX век на романа започна да се гледа като на изначално опозиционен и критичен към културата, която го е създала. Той по-скоро предизвиква, а не предлага ценности. Модерните романи са хвалени за тяхната смелост да

изобличават лицемерието, да предизвикват традицията, да изследват табуизирани теми. Типичен отговор на фетвата е заявлението на Силвия Албертаци: *Свободата на словото е по-важна от обидата, която може да причини една книга.* Това изявление е немислимо в дълбоко религиозна култура.

Самият Рушди произхожда от либерално семейство, което не е силно привързано към религиозните традиции: *Моите отношения с формалната религиозна вяра са шарени Израснал съм в индийско мюсюлманско семейство и въпреки че и двамата ми родители бяха вярващи, нито един от тях не беше настоятелен или доктринер. Два или три пъти годишно по време на големите религиозни празници намирах кат нови дрехи край леглото си, обличах ги и отивах с баща си на голямата молитва пред Петъчната джамия в Бомбай, за да падам и ставам с множеството, мърморейки неразбираемия арабски, точно както децата католици правят или по-скоро правеха слатинския. През . останалата част на годината религията ми минаваше на заден план. Аз имах бавачка-християнка, за която на Коледа украсявахме елха и пеехме песнички за бебето Исус, без да се чувстваме ни най-малко неловко. Моите приятели бяха индуси, сикхи и парси и това не ми се струваше особено важно{Д&* Бога се уповаваме").

По времето, когато пише романа, той явно не се смята за мюсюлманин. Със сигурност Рушди никога не е бил почитател на онзи вид ислям, който смята, че неверието е криминално престъпление. Той е повлиян от ранния период на западната и източната романистика и като писател е приел Великата модерна гледна точка, че писането на откровено спорна белетристика е мисия, а може би и задължение. *СатанинсЬ строфи* са друг етап в една постоянна критика на подобен екстремизъм. Обаче онова, което ги направи различни, е, че той избра да критикува не само модерни религиозни водачи като аятолах Хомейни, но посмя да постави под въпрос самите корени на исляма:

вдъхновената природа на Корана и авторитета на пророка Мохамед. За един светски европеец критиката на исляма в романа изглежда много мека и експериментална. Но подобна на нея никога не е имало в мюсюлманския свят. Имало е свободомислещи и подигравчии, но те са били винаги изцяло несериозни. Изглежда Рушди се е опитал да стане мюсюлманския Волтер, но ислямът никога не е преминавал през етап на „висша критика", на каквато Западът подложи Библията през последните два века. На светския Запад неговата критика се струва рутинна, но в ислямския Изток тя е неизразима. Модернистките предпоставки, от които произхожда, са неуместни и трудно разбираеми за него. Много мюсюлмански критици твърдят, че *Сатанински строфи* освен обиден роман е и лоша белетристика.

Смесицата от културни влияния, която Рушди нарича „чътнификация" на културата, е една от най-жизнерадостните страни на неговата творба. Той подхвърля фрази на хинди, арабски и урду, които карат западняка да се чувства малко аутсайдер. До голяма степен романът е критика на западния шовинизъм и на антиимигрантскшпе предразсъдъци. Неговите индийци не са ангели, въпреки че понякога приемат формата на такива. Но никой не е изразил по-точно тази страна на романа от самия Рушди: „*Сатанински строфи" са всичко - това е светът, видян през очите на преселника. Извлечен е от опита от изкореняването, разчленяването и преображението (бавно или бързо, болезнено или приятно), които са обичайното състояние на преселника и от което си мисля, че може да бъде извлечена метафора за цялото човечество.*

СЪДЪРжАНИЕ

I АНГЕЛЪТ ГАБРАИЛ..... 9

II МАХУНД..... 97

IIIЕЛОУИН ДИЙОУИН.....135

1УАЙША.....211

V ЕДИН ВИДИМ, НО НЕЗАБЕЛЯЗВАН ГРАД.....249

VI ЗАВРЪЩАНЕ В ДжАХИЛИЯ.....373

VII АНГЕЛЪТ АЗРАИЛ.....411

VIII РАЗДЕЛЯНЕТО НА АРАБСКО МОРЕ.....487

IX ЕДНА ВЪЛШЕБНА ЛАМПА.....524

БЕЛЕжКИ.....565

Сатаната, прикован така към едно скитническо, странстващо, неуседнало състояние, е без всякакво сигурно обиталище; въпреки че като последица от ангелската си природа има един вид империя в течната пустиня или въздуха, все пак това със сигурност е част от наказанието му да съществува... без нито едно определено място или пространство, което да му позволи да даде върху нею покой на ходилото си.

Даниел Дефо, „Историята на Дявола"

I

АНГЕЛЪТ ГАВРАИЛ

— 1 —

За да се родиш наново - пееше Гавраил Фаришта[1]*[1] падайки от небесата, - първо трябва да умреш. Хой! Хой! За да кацнеш върху тази гърдеста земя, първо трябва да полетиш. Тат-та-а. Така-тун! Как да се усмихнеш пак, ако първо не заплачеш? Как да спечелиш любовта на възлюб-лената, мистър, без да си отронил въздишка? Баба[2], ако искаш да се родиш отново...

Точно преди разсъмване в една зимна утрин, през първия ден от новата година или горе-долу по това време, двама истински, напълно развити живи мъже падаха от голяма височина - двадесет и девет хиляди и два фута, от ясното небе към Ламанша, без да се ползват от предимствата на парашути или криле.

- Казвам ти, трябва да умреш, казвам ти, казвам ти - и все така под една луна от алабастър, докато един силен вик не разцепи нощта:

- По дяволите с твоите мелодии - думите увиснаха като кристали в бялата ледена нощ, - във филмите играеш само певци на плейбек, така че спести ми сега тези адски звуци.

Гавраил, немелодичният солист, лудуваше на лунната светлина, докато пееше своя импровизиран газал[3], плувайки във въздуха, удар бътерфлай, удар бруст, свивайки се на топка, разпервайки се като орел в почти безкрайността на почти зазоряването, заемайки хералдически пози, изправен на задни лапи, легнал с вдигната глава, възправяйки лекомислието срещу гравитацията. Сега той се претърколи щастливо към язвителния глас.

- Охо, Салад баба, това си ти, много добре. Опа, какво, стари приятелю?

При което другият, една сянка, падаща с главата надолу, в сив костюм със закопчани догоре копчета на сакото, с ръце по страните, приемайки за даденост невероятността на бомбето на главата си, направи гримаса на прякоромразец.

- Хей, Спуно - извика Гавраил, изтръгвайки второ вътрешно потреперване. - Истинският Лондон, бхай![4] Ето ни,

идваме! Тези копелета долу няма да знаят какво ги е ударило. Метеор, гръм или Божието отмъщение. Право от нищото, бейби! Трясссссяяяс! Буум, а? Какво появяване, яр![5] Кълна се: сензация.

Право от нищото: силен гръм, последван от падащи звезди. Едно вселенско начало, миниатюрно ехо от началото на времето... джъмбоджетът „Бостан"[6], полет AI-420, се пръсна без всякакво предупреждение високо над големия, гниещ, красив, снежнобял, осветен град Махагони, Вавилон, Алфавил. Но Гавраил вече го назова, няма нужда да се намесвам: самият Лондон, столицата на Вилает[7] махаше, святкаше и кимаше в нощта. Докато беше още на хималайска височина, кратко и преждевременно слънце избухна в снежния януарски въздух, едно мигащо проблясване изчезна от екраните на радарите и нищото се изпълни с тела, падащи от Евереста на катастрофата към млечната бледност на океана.

Кой съм аз?

Кой друг е там?

Самолетът се пречупи на две - като пгушулка, изхвърлила спорите си, като яйце, разкрило тайната си. Двама актьори - напереният Гавраил и закопчаният, намръщен мистър Са-ладин Чамча'[4] - падаха като прашинки тютюн от пречупена стара пура. Над, зад и под тях в нищото висяха накланящи се седалки, стереослушалки, колички за напитки, торбички за повръщане, багажни отрязъци, безмитни видеоигри, бонета с възалки, хартиени чаши, одеяла, кислородни маски. А също така, смесвайки се с остатъците от самолета и също толкова накъсани, еднакво абсурдни, се носеха отломките от души, разрушени спомени, променени азове, отрязани майчини езици, смутени интимности, непреводими шеги, изтрити бъдеща, изгубени любови, забравените значения на празни, цъфтящи думи като страна, принадлежност, дом. Леко оглупели от взрива, Гавраил и Саладин падаха като възопи, изпуснати от някой безгрижен щърк с разтворен клюн, и тъй като Чамча падаше с главата надолу в препоръчителната поза за бебета, навлизащи в родовия канал, той започваше да усеща леко

раздразнение от отказа на другия да пада по обикновения начин. Саладин се гмуркаше, докато Фаришта обгръщаше въздуха, прегръщаше го с ръцете и краката си, един вършеещ превъзбуден актьор без техники за въздържане; долу, покрити с облаци, отворени за тяхното влизане, ги чакаха бавните вледенени течения па Ламанша, зоната, определена за тяхното воднисто прераждане.

- 0, с патъци съм японски ~ пееше Гавраил, превеждайки старата песен на английски в полусъзнателна защита от бързащата насреща нация-домакин, - панталончето английско, а ако ми разрешите, съм наложил красна шапка, а пък тя била русийска, о, макар че в мене бие моето сърце индийско.[9]

Облаците се кълбяха срещу тях и може би за сметка на тази велика мистификация от кълбовидни и дъждовни облаци, в която могъщите търкалящи се глави на гръмотевиците се възправяха като чукове в зората, а може би пеенето (единият зает да играе, другият освирквайки представлението) или техният взривен делириум ги спаси от пълно предварително познание за предстоящото... но по каквато и да е причина двамата мъже Гавраилсаладин Фаришгачамча, осъдени на това безкрайно, но и имащо край ангелско-дяволско падане, не ус етиха момента, в който започна процесът на тяхната трансмутация. Мутация?

Да, сър, но не произволна. Там горе във въздушното пространство, в това леко, неуловимо поле, станало възможно благодарение на века и което на свой ред направи века възможен, превръщайки се в едно от неговите определящи места, място за движение и за война, умалител на планетата и властов вакуум, най-несигурната и преходна от зоните, илюзорна, безкрайна, метаморфозна - защото, когато хвърляш нещо във въздуха, всичко става възможно, - във всеки случай там горе в делириумните актьори настъпиха промени, които биха зарадвали сърцето на стария мистър Ла-марк,[10] тоест под въздействието на екстремен натиск от околната среда бяха придобити характеристики.

Какви характеристики, кои? Намали; мислиш си, че Сътворението става с бързане? Добре, никой от тях не прави откровения... хвърлете едно око на тези двамата. Забелязахте ли нещо необикновено? Просто двама кафяви мъже, падащи тежко, нищо ново, може да си помислите вие, изкачили се твърде високо, надскочили себе си, летели твърде близо до слънцето, така ли е?

Не е така. Слушайте:

Мистър Саладин Чамча, ужасен от шумовете, отделящи се от устата на Гавраил Фаришта, отвърна със свои собствена ни стихове. Онова, което Фаришта чу да се носи по невероятното нощно небе, беше също една стара песен, текст от мистър Джеймс Томсън, хиляда и седемстотната до хиляда седемстотин четиридесет и осма.

„По волята на небето - пееше Чамча с устни, патриотично червенобялосини от студа, - издигниии се от лазуууууур-ния океан".[11] Потресен, Фаришта запя по-силно и по-силно за японски обувки, ушанки, неопетнени субконтинентални сърца, но не можа да заглуши дивия рецитал на Саладин: „И аааааангели пазители пееха своята песен."

Нека сме честни: беше невъзможно да се чуят един друг, а още по-малко да разговарят и да се състезават, така пеейки. Как биха могли, ускорявайки се към планетата, с бучащия около тях въздух? Но нека признаем и това: те го направиха.

Надолу-надолу те свистяха и зимният студ, покривайки с глазура миглите им и заплашвайки да смрази сърцата им, беше на прага да ги пробуди от техните делириумни бълнувания. Те бяха готови да осъзнаят чудото на пеенето, дъжда от крайници и бебета, от който бяха част, и ужаса от съдбата, летяща към тях далеч отдолу, и когато се стовариха, те се намокриха и веднага бяха заледени от нулевоградусното ки-пене на облаците.

Те бяха в нещо, което приличаше на дълъг вертикален тунел. Чамча, предвзет, скован и все още с главата надолу, видя Гавраил Фаришта да се приближава към него в пур· пурното си сафари, плувайки през тази облицована с облаци фуния, и щеше да извика „Стой настрана, махай се от мен", но нещо го възпря, началото на едно малко трепкащо и рев-ливо явление в неговите черва, така че вместо да изрече думи на отхвърляне, той разтвори ръце и Фаришта доплува в тях, докато не се прегърнаха от глава до пети и силата на тяхното сблъскване не ги преобърна от край до край, изпълнявайки своето колело на чифт през целия път надолу и по продължение на дупката, която водеше към Страната на чудесата; докато си пробиваха път навън от бялото, дойде една поредица от форми на облаци, безспирно променящи се, богове в бикове, жени в паяци, мъже във вълци. Хибридни

облачни създания притиснаха върху тях гигантски цветя с човешки гърди, клатушкащи се от месести стебла, крилати ' котки, кентаври, и Чамча с неговото подсъзнание бяха завладени от представата, че и той също е придобил качеството облачност, ставайки метафоричен, хибриден, и сякаш се сращаваше с човека, чиято глава сега се гушеше между краката му и чиито крака бяха обвити около дългия му патри-циански врат.

Обаче тази личност нямаше време за такива „бомбастичности", беше всъщност изобщо неспособна да се изживява „бомбастично", след като току-що беше видяла от водовъртежа на облаците да се появява фигурата на една бляскава жена в брокатено сари в зелено и златно, с диамант на носа и лак, напръскан върху навитата й на висок кок коса, за да я предпазва от напора на вятъра по тези височини, докато спокойно седеше на един летящ килим.

- Реха Мерчант - поздрави я Гавраил. - Не можа да откриеш пътя към небето или какво?

Безчувствени думи, невъзможно обръщение към една умряла жена! Може би неговото объркано състояние на перпендикулярно падане би могло да се предложи като смекчаващо вината обстоятелство... Чамча, стискайки краката си, неразбиращ отправи питане:

- Какво става, по дяволите?

- Не я ли виждаш? - извика Гавраил. - Не виждаш ли проклетия й бухарски килим?

- Не, не, Гибо - прошепна гласът й в ушите му, - не очаквай да потвърди. Аз съм само за твоите очи, може би ще полудееш, какво си мислиш ти, намакул, ти, свинско изпражнение, любов моя. Със смъртта настъпва честността, любими мой, така че аз мога да те наричам с истинските ти имена.

Докато облачната Реха си мърмореше ругатни, Гавраил отново извика на Чамча:

- Спуно? Виждаш ли я, или не?

Саладин Чамча не виждаше нищо, не чуваше нищо, не казваше нищо. Гавраил беше сам срещу нея.

- Не биваше да го правиш - поучи я той. - Не, сър. Грях. Нечестива работа!

- О, сега можеш да ме поучаваш - засмя се тя. - Ти си оня с високоморалния тон, и таз добра. Ти ме напусна -напомни гласът й на ухото му, сякаш го гризеше по меката част. - Ти, луна на удоволствието ми, се скри зад облак. А аз останах в тъмнина, ослепена, погубена заради любов.

Той се уплаши.

- Какво искаш? Не, не ми казвай, просто си върви!

- Когато беше болен, не можех да те видя заради възможния скандал, ти знаеше, че не мога, стоях настрана заради теб, но след това ти ме наказа, използва го като извинение да си тръгнеш, като облак, зад който да се скриеш. Това, а също онази, ледената жена. Копеле! Сега, когато съм мъртва, забравих как да прощавам. Проклинам те, мой Гавраил, нека животът ти бъде ад! Ад, защото там ме изпрати ти, проклет да си, откъдето и да идваш, дяволе, където и да отиваш, глупако, наслади се на кървавото топване!

Проклятието на Реха; и след това строфи на език, който не разбираше, целият пронизителност и шипене, в които си помисли, че разгада, а може би не, повторено името Ал-Лат.[12]

Той се вкопчи в Чамча; те профучаха през дъното на облаците.

Скорост, чувството за скорост се завърна, свирейки своята страховита нота. Покривът от облаци отлетя нагоре, водната настилка връхлиташе по-близо, очите им се отвориха. Писък, същият писък, който трепкаше в червата му, когато Гавраил плуваше по небето, се изтръгна от устните на Чамча; слънчев сноп проби устата му и я освободи. Но те бяха падали през преображението на облаците, Чамча и Фариш-та, и имаше една втечненост, една неопределеност по краищата им и когато слънчевата светлина удари Чамча, тя освободи нещо повече от шум:

- Лети - изкрещя Чамча на Гавраил. - Започвай да летиш, сега! - И добави, без да знае източника, втората заповед: - И пей!

Как новото идва на света? Как се ражда?

От какви съединявания, премествания, свързвания е направено?

Как оцелява, каквото е крайно и опасно? Какви компромиси, какви сделки, какви предателства към своята тайна природа трябва да направи, за да отблъсне екипа рушител, ангела унищожител, гилотината?

Раждането винаги ли е падение?

Имат ли ангелите крила? Могат ли хората да летят?

Когато мистър Саладин Чамча изпадна от облаците в Ламанша, той почувства сърцето си сграбчено от толкова неумолима сила, че разбра, че за него е невъзможно да умре. След това, когато краката му бяха отново здраво посаде-

ни на земята, той щеше да започне да се съмнява в това, да приписва неправдоподобностите на своя преход на обърквaнето на възприятията му от взрива, а своето и на Гавраил оцеляване - на сляпо, глупаво щастие. Но по онова време не изпитваше съмнение; онова, което беше поело командването над него, беше волята за живот, неподправена, неустоима, чиста, и първото нещо, което тя направи, беше да го осведоми, че не иска да има нищо общо с патетичната му личност, това полупреустроено нещо от мимикрия и гласове, тя имаше намерение да отмине всичко това и той усети, че й се предава, да, продължавай, сякаш беше страничен наблюдател в собственото си съзнание, в собственото си тяло, защото тя започна точно в центъра на неговото тяло и се разпространи навън, превръщайки кръвта му в желязо, променяйки плътта му в стомана, освен че я усещаше като юмрук, който го е обгърнал отвън, държейки го по начин, който беше едновременно непоносимо стегнат и нетърпимо нежен; докато накрая не го завладя напълно и можеше да движи устата му, пръстите му, каквото си избереше, и щом веднъж се увери в своето господство, се разпростря навън от тялото му и сграбчи Гавраил Фаришта за топките.

- Пей - заповяда нещото на Гавраил. - Пей.

Чамча се държеше здраво за Гавраил, докато другият не започна първо бавно и после с увеличаваща се скорост и сила да маха ръцете си. Все по-силно и по-силно махаше и докато махаше, от него изригна песен и подобно песента на призрака на Реха Мерчант, тя беше пята на език, който не знаеше, по мелодия, която никога не беше чувал. Гавраил никога не отричаше чудото; за разлика от Чамча, който се опитваше да се разубеди в съществуването му, той никога не престана да твърди, че газалите са били небесни, че без песента маханието е щяло да бъде напразно и че без маханието със сигурност са щели да се ударят във вълните като скали или нещо такова и просто да се разбият на късове при съприкосновението със стегнатия барабан на морето. Вместо това те започнаха да намаляват скоростта. Колкото по-енергично Гавраил махаше и пееше, пееше и махаше, толкова по-ясно изразено беше забавянето, докато най-накрая двамата заплуваха към Ламанша подобно на късчета хартия в бриза.

Те бяха единствените оцелели от крушението, единствените, които паднаха от „Бостан" и живееха. Бяха намерени изхвърлени от вълните на един плаж. По-приказливият от двамата, онзи с пурпурната риза, се кълнеше с несвързани думи, че са вървели по водата, че вълните са ги пренесли нежно до брега; но другият, на чиято глава като по магия беше прилепнало наквасено бомбе, отрече това:

- Боже, имахме късмет - каза той. - Колко щастлив можеш да бъдеш?

Аз очевидно знам истината. Наблюдавах цялото това нещо. Колкото до вездесъщност и всесилност, засега не предявявам претенции, но надявам се, мога да се справя с подобно нещо. Чамча го желаеше и Фаришта направи каквото беше пожелано.

Кой беше създателят на чудото?

От какъв вид - ангелска, сатанинска - беше песента на Фаришта?

Кой съм аз?

Нека го кажем така: кой притежава най-добрите мелодии?

Това бяха първите думи, които Гавраил Фаришта, неправдоподобен като морска звезда, каза на ухото му, когато се събуди на заснежения английски плаж:

- Преродени отново, Спуно, ти и аз. Честит рожден ден, мистър, честит рожден ден!

При което Саладин Чамча се закашля, запръска слюнки, отвори очите си и както подобава на

новородено бебе, избухна в глупави сълзи.

Прераждането винаги е било много важно за Гавраил, петнадесет години най-голямата звезда в историята на индийското кино, дори преди като „по чудо" да победи Кошмара, за който всички бяха започнали да вярват, че ще прекрати договорите му. Може би някой би трябвало да е способен да предскаже, само че никой не го направи, че когато отново се оправи, той, така да се каже, ще успее там, където микробите са се провалили, и завинаги ще излезе от стария си живот една седмица преди четиридесетия си рожден ден, изчезвайки, пуф! като при фокус, в нищото.

Първите, които забелязаха неговото отсъствие, бяха четиримата от екипа му, които бутаха стола с колела. Много преди заболяването си той беше навикнал да бъде превозван от снимачна площадка до снимачна площадка, където се правеше поредният филм на Д. У. Рама[13], от тази група бързи, доверени атлети, защото човек, който прави до единадесет филма „едновременно", трябва да пази силите си. Ръководен от сложен шифър от резки, кръгове и точки, който Гавраил помнеше от детството си сред легендарните бър-зоходни разносвачи на обеди в Бомбай (повече за тях по-късно), мъжете със стола бързо го доставяха от роля на роля също толкова точно и безпогрешно, както някога баща му доставяше обеди. След края на снимките Гавраил скачаше обратно в стола, за да бъде навигиран с висока скорост на следващата снимачна площадка, отново да бъде костюмиран, гримирай и да му бъдат подадени новите реплики. „Кариерата в бомбайските филми - казваше той на верния си екип - е повече като състезание на столове с колела с едно-две спирания в боксовете по пътя."

След болестта, Призрачния микроб, Тайнствената болест, Кошмара, той се беше върнал на работа, улеснявайки се със само седем филма едновременно... и тогава, просто ей така, не беше там. Столът с колела стоеше празен сред замлъкналите снимачни площадки; неговото отсъствие разкри безвкусната шарлатания на декорите. Мъжете със стола,

от първия до четвъртия, се оправдаваха от името на липсващата звезда, когато филмови шефове яростно се спускаха върху тях: „Уважаеми, трябва да е болен, винаги е бил известен със своята точност, не, защо нападки, махараджа, на великите актьори трябва от време на време да се позволява да проявяват темперамента си, нали?", и заради своите възражения първи станаха жертви и бяха уволнени ей тъй, четири, три, две, едно, екдумджалди", и така изстреляни от вратите на студиото, че един етил на колела остана да лежи изоставен и да събира прах между кичозно оцветените кокосови палми на покрития с дървени стърготини плаж.

Къде беше Гавраил? Филмовите продуценти, изоставени в седем критични момента, скъпо се паникьосаха. Възбудата им беше лесно разбираема, защото в тези дни на намаляваща публика, исторически сапунени опери и воинс-тващи съвременни домакини по телевизионната мрежа имаше само едно име, което, поставено над заглавието на филм, можеше все още да предложи една сигурна, стопроцентова гаранция за ултрахит, трепач; а притежателят на споменатото име беше заминал нагоре, надолу или встрани, но сигурно и неоспоримо офейкал...

Из целия град, след като телефони, мотоциклетисти, ченгета, водолази и тралове, драгиращи пристанището за тялото му, бяха работили много, но без полза, започнаха да се изричат епитафии в памет на помръкналата звезда. На една от седемте импотентни сцени на студио „Рама" мис 11'импле Ъи-лимория, най-новата пикантна сексбомба - *тя не е някоя бъбрива мамзел, а един вълнуващо шавлив - глей си работата, сър - сноп динамит* - с воал и във всекидневните дрехи на храмова танцьорка бе разположена под гърчещи се картонени изображения на съвкупяващи се тантрически фигури[15] от периода Чандела[16] и схващайки, че нейната голяма сцена няма да я бъде - големият й пробив лежеше на парчета - изигра едно злостно сбогуване пред публика от звукозаписни техници и електротехници, пушещи своите цинични бедита.[17]

Обслужвана от една опечалена до онемяване ая[1]", цялата в лакти, Пимпле опита презрение.

- Боже, какъв късмет, за Бога - изплака тя. - Искам да кажа, че днес беше любовната сцена, пфу, пфу, тъкмо умирах вътре, мислейки си как да се доближа до този с мазната

уста с дъх на гниещ тор от хлебарки. - Звъннаха натежали от звънци гривни за крака, когато тропна с крак. - Има късмет, че филмите не миришат, иначе не би си намерил работа дори като прокажен.

Тук монологът на Пимпле достигна върха си в такъв порой от сквернословия, че сега пушачите на беди за пръв път се изправиха и започнаха живо да сравняват речника й с този на прословутата

кралица на бандитите Пулан Деви, чиито клетви можели за миг да стапят дула на пушки и да превръщат журналистическите моливи в гуми за триене.

Изход за Пимпле, плачеща, цензурирана, парченце лента на пода на монтажната. Фалшиви диаманти падаха от пъпа й, докато вървеше, и отразяваха сълзите й... обаче по отношение на лошия дъх на Фаришта тя не беше съвсем неправа; ако изобщо може да се каже нещо, тя просто беше смалила случая. Дъхът на Гавраил, тези охрени облаци от сяра и жупел, винаги са му придавали, взети заедно с гарваново черната и израснала по средата на челото му коса, по-скоро мрачен, отколкото свят ореол, въпреки архангелското му име. След като изчезна, се говореше, че би трябвало да бъде намерен лесно. Всичко, което било нужно, бил сравнително добър нос... и една седмица, след като той се махна, един изход, по-трагичен от този на Пимпле Билимо-рия, допринесе много за усилването на дяволския мирис, който беше започнал да се прилепва към това толкова дълго ухаещо сладостно име. Може да се каже, че той слезе от екрана в живота, а в него, за разлика от киното, хората усещат, ако смърдите.

Ние сме същества от въздух, Нашите Корени в сънища И облаци, преродени В полет. Сбогом. Тази енигматична бележка, открита от полицията в апартамента на Гавраил Фаришта, разположен на последния етаж на небостъргача „Евереет Вил ас" на Малабар Хил, най-високото жилище в най-високата сграда на най-високото място в града, един от онези апартаменти с двоен изглед, от които можеш да гледаш в тази посока към вечерната огърлица на Марин Драйв или онази към Скендъл Пойнт и океана, позволи на вестникарските заглавия да удължат своята какофония. ФАРИШТА СЕ ГМУРВА В НЕЛЕГАЛНОСТ, изказа мнение по малко страховит начин „Блиц", докато Бизибий в „Дейли" предпочете ГАВРАИЛ ИЗБЯГА ОТ КЛЕТКАТА. Бяха публикувани много снимки на тази митична резиденция, в която френски дизайнери по интериор, носейки препоръчителни писма от Реза Пахлави за работата си в Персеполис, похарчиха един милион долара, пресъздавайки на тази превъзнасяна височина въздействието на бедуинска шатра. Друга илюзия, развалена от неговото отсъствие. ГАВРАИЛ ХВАНА ПЪТЯ, крещяха заглавията, но дали е тръгнал нагоре, надолу или встрани? Никой не знаеше. В този метрополис на езици и шепот дори и най-острият слух не чу нищо сигурно. Но мисис Реха Мерчант, четейки вестниците, слушайки всички радиопредавания, стоейки залепена за телевизионните програми на Дурдаршан[19], схвана малко от посланието на Фаришта, чу тон, който заблуди всички други, и взе двете дъщери и сина си на разходка по покрива на високия си дом. Името му беше „Еверест Вилас".

В интерес на истината бе негова съседка от апартамента точно под неговия. Негова съседка и приятелка; защо да казвам повече? Естествено насочените към скандали злобни списания от града изпълниха колоните си с прикрити нападки и убождания, но това не е причина да паднеш до тяхното ниво. Защо да опетнявам репутацията й сега?

Коя беше тя? Естествено богата, но „Еверест Вилас" не беше точно жилище в Курла, нали? Омъжена, да, сър, тринадесет години за съпруг, едра риба в сачмените лагери. Независима, галерията й за килими и антики процъфтяваше заради първокласното си разположение на Колаба. Тя наричаше килимите си клими и килини, а древните арте-факти бяха антикули. Да, беше и красива, красива по коравия полиран начин на тези пречистени обитатели на градските небесни домове, нейните кости и цвят на кожата носеха белезите на дългия й развод с обеднялата, тежка и гъмжаща земя. Всички бяха съгласни, че е силна личност, пиеше като смок от кристал „Лалик"[20] и безсрамно си окачваше шапката на Натараджа от времето на Чола[21] и знаеше какво иска и как да го получи бързо. Съпругът беше мишка с пари и с добра китка за скуош. Реха Мерчант прочете прощалната бележка на Гавраил Фаришта във вестника, написа и тя писмо, събра децата, повика асансьора и се издигна към небето (един етаж), за да срещне избраната от нея съдба. „Преди много години - пишеше в писмото й - аз се омъжих от страх. Сега накрая ще направя нещо смело." Тя остави на леглото си вестник с обграденото в червено послание на Гавраил, дебело подчертано - три груби линии, едната разкъсала яростно страницата. Естествено че курвенските списания довтасаха в града и всичко стана така: СКОКЪТ НА НЕЩАСТНО ВЛЮБЕНАТА КРАСАВИЦА и КРАСАВИЦА С РАЗБИТО СЪРЦЕ СЕ ГМУРВА ЗА ПОСЛЕДЕН ПЪТ. Но:

Може би и тя е имала тика с прераждането, а Гавраил, не разбирайки ужасяващата сила на метафората, препоръчваше полет. За да бъдеш наново роден, първо трябва... и тя беше небесно същество, пиеше шампанско в „Лалик", живееше на „Еверест" и един от нейните съолимпийци беше полетял; и ако той е могъл, тогава и тя може да бъде окрилена и вкоренена в сънища.

Тя не успя. Портиерът на „Еверест Вилас" предложи на света прямото си свидетелство.

- Тук вървях, ето тука, тука в двора, когато се чу едно тупване, тууп. Обърнах се. Беше тялото на най-голямата дъщеря. Черепът й беше напълно разбит. Погледнах нагоре и видях да пада момчето и след него по-малкото момиче. Какво да ви разправям, те за малко не ме улучиха там, където стоях. Сложих ръка на устата си и се приближих до тях. Малкото момиче тихичко пищеше. След това погледнах нагоре още веднъж и видях, че и тя идва светкавично. Сарито й се рееше като голям балон, а косата й беше разпусната. Отместих погледа си от нея, защото падаше и не беше почтително да гледам под дрехите й.

Реха и децата й паднаха от „Еверест"; нямаше оцелели. Слуховете обвиняваха Гавраил. Нека засега се ограничим с това.

О, не забравяйте: той я видя, след като беше умряла. Видя я няколко пъти. Това беше много преди хората да разберат колко болен е великият човек. Звездата Гавраил. Гавраил, който победи Безименното заболяване. Гавраил, който се страхуваше от съня.

След като замина, вездесъщите изображения на лицето му започнаха да изгниват. По гигантските, ярко оцветени временни огради около строежите, от които той наглеждаше трудещите се, неговите мързеливи клепачи започнаха да се

люпят на парцали и да се разпадат, клюмвайки все повече и повече, докато ирисите му не заприличаха на две луни, разсечени от облаци или от нежните ножове на дългите му мигли. Най-накрая клепачите паднаха, придавайки див, изпъкнал вид на изрисуваните му очи. Пред филмовите дворци на Бомбай се виждаше как се скапват и накланят огромните картонени фигури на Гавраил. Бавно клатушкайки се върху поддържащите ги скелети, те губеха ръце, изсъхваха, вратовете им се чупеха. Неговите снимки по кориците на филмовите списания придобиха цвета на смъртта, едно небитие около очите, една празнота. Накрая изображенията му просто избеляха от печатните страници, така че бляскавите корици на „Знаменитости", „Общество" и „Илюстрована седмица" по райовете станаха бели и техните издатели изхвърлиха печатарите и осъдиха качеството на мастилото. Дори на самия бял екран, високо над своите почитатели в тъмното, тази предполагаемо безсмъртна физиономия започна да се разлага, прищи и обезцветява; прожекционните апарати блокираха безброй пъти, щом минеше през клапата, лентите спираха принудително и горещината от лампите на повредените прожекционни апарати изгори неговата целулоидна памет: една звезда, превърнала се в супернова, изригваше унищожителен огън по твърде подходящ начин: от устата.

Това беше смъртта на Бога. Или на нещо твърде подобно на него; защото това свръхголямо лице, провесено над своите поклонници в изкуствената киноноц, показвано като лице на божествено Създание, не съществуваше ли поне частично между смъртното и божественото? Мнозина щяха да се съгласят с твърдението, че Гавраил е прекарал по-голямата част от неповторимата си кариера, превъплъщавайки се с абсолютна убеденост в безбройните божества в популярните на субконтинента жанрови филми, известни като „теологически". Част от магията на неговата личност беше в това, че успяваше да прекоси религиозните граници, без да обижда. Танцуваше синьокож като Крипша с флейта в ръка сред прелестните гопи[22] и техните тежковимести крави; с обърнати нагоре длани ведро медитираше (като Гаутама) върху човешките страдания под рахитич-ното студийно дърво бодхи[23]. В онези редки случаи, когато се спускаше от небето, той никога не отиваше твърде далеч, играейки например едновременно Великия Могул и неговия прославено лукав министър в класическия „Акбар и Бирбал"[24]. Повече от десетилетие и половина той представляваше за стотици милиони вярващи в тази страна, в която до днес човешката популация надвишава божествената с по-малко от три към едно, най-приемливото и веднага разпознаваемо лице на Върховното. За мнозина от неговите почитатели границите, отделящи артиста от неговите роли, отдавна бяха престанали да съществуват.

За почитателите, да, е и? А какво да кажем за Гавраил?

Това лице. В реалния живот смалено до истинските си размери, поставено сред обикновени смъртни, то стоеше раз-булено и странно незвездно. Тези бавно провесващи се клепачи понякога му придаваха изтощен вид. Съществуваше и нещо грубо около носа му, устата беше твърде месеста, за да е силна, меката част на ушите беше като хлебен плод. Най-нечестивото лице, най-чувственото. В което по-късно беше възможно да бъдат открити следите от скорошното му почти смъртоносно заболяване. Но въпреки нечестивостта и омаломощение-то, това беше лице, сложно примесено със святост, съвършенство, милосърдие: все божествени работи. Това е всичко без оглед на вкусовете. Във всеки случай

ще се съгласите, че за подобен актьор (може би за всеки актьор, дори и за Чам-ча, но може би най-вече за него) да има муха в главата си за аватара[25], подобно на преобразявалия се не веднъж Вишну, в никакъв случай не беше много изненадващо. Прераждането: това също е божествена работа.

Или, но тогава отново... не винаги. Има и мирски прераж-дания. Гавраил Фаришта беше роден като Исмаил Наджмудин в Пуна, британска Пуна, по време на изтощителния край на Британската империя, много преди Пуна на Раджниш[26] и т. н. (Пуна, Вадодара, Мумбай; днес дори и градовете могат да приемат псевдоними.) Исмаил от детството си бе запленен от саможертвата на Ибрахим[27] и от Наджмудин, звезда на вярата; той се отказа от доста известно име, когато прие ангелското.

След това, когато самолетът „Бостан" се оказа в хватката на въздушните пирати и пасажерите, страхувайки се за своето бъдеще, се връщаха в миналото си, Гавраил довери на Саладин Чамча, че изборът му на псевдоним е бил неговият начин да окаже почит към паметта на мъртвата си майка, „моето ма-менце, Спуно, защото кой друг освен нея започна цялата тази ангелска работа, бях нейният личен ангел, наричаше ме фаришта, защото явно бях твърде сладък, да го вземат дяволите, вярваш или не, бях добър колкото проклетото злато."

Пуна не можа да го задържи; още в ранно детство беше

отведен в града на кучките, първото му преселване; баща му си намери работа сред вдъхновителите на бъдещите товарни вело-рикши, носачите на обеди или бомбайските дабавала. И Исма-ил, фаришта, на тринадесет пое по стъпките на баща си.

Гавраил, пленник на борда на А 1-420, потъна в прости-ми рапсодии, фиксирайки Чамча с блестящото си око, обяснявайки тайните на системата от кодове на бързоходците, черна свастика, червен кръг, жълта черта, точка, прекарвайки пред вътрешния си поглед цялата смяна от дома до писалището в канцеларията, тази невероятна система, чрез която две хиляди дабавала доставяха всеки ден повече от сто хиляди съдини с храна и в някой лош ден, Спуно, може би петнадесет попадаха на погрешно място, ние бяхме неграмотни, повечето от нас, но знаците бяха нашият таен език.

„Бостан" кръжеше над Лондон, въоръжените терористи патрулираха по пътеките и светлините в пасажерските кабини бяха загасени, но енергията на Гавраил осветяваше мрака. По зацапания филмов екран, на който в по-ранната фаза на пътуването неизбежното забавление с Уолтър Метоу печално се спъна в ефирната вездесъщност на Голди Хоун, се движеха сенки, прожектирани от носталгията на заложниците, и най-ясно очертаната между тях беше този източен юноша, Исмаил Наджмудин, маминият ангел с гандийско кепе, разнасящ тичешком тифини[28] из града. Младият дабавала мълчаливо се носеше сред призрачната тълпа, защото беше свикнал с подобни условия, помисли Спуно, представи си тридесет-четиридесет тифини на дълъг дървен поднос на главата ти и когато градският влак спре, имаш може би една минута да се наблъскаш вътре или да слезеш и след това тичането из улиците, с всичка сила, яр, с камионите автобусите мотопедите велосипедите и какво ли не, едно-две, едно-две, обеди, обед, дабасите[29] трябва да пристигнат и в мусон, течащ надолу по железопътните релси, когато влакът се развали, или до кръста във вода на някоя наводнена улица, а имаше и банди, Салад баба, истински организирани банди от крадци на дабас, това е гладен град, бейби, какво да ти разправям, но ние можехме да се справим с тях, ние бяхме навсякъде, знаехме всичко, кои крадци можеха да избягат от нашите очи и уши, никога не ходехме при никаква полиция, сами се грижехме за себе си.

Вечер баща и син се завръщаха изтощени в своята барака

край самолетната писта в Сантакруз и когато майката на Исмаил го виждаше да се приближава, осветен от зелено-черве-но-жълтото на заминаващите самолети, тя казваше, че само като го зърне, всичките й мечти стават действителност, което беше първият признак, че има нещо странно в Гавраил, защото още от началото той изглежда можеше да изпълнява най-тайните желания на хората, без да има представа как го прави. Неговият баща, Наджмудин старши, сякаш никога нямаше нищо против, че жена му имаше очи само за сина си, че краката на момчето всяка вечер бяха разтривани, докато на бащата оставаха непомилвани. Синът е благословия и една благословия изисква благодарността на благословените.

Наима Наджмудин умря. Един автобус я удари и толкова, Гавраил не беше наоколо да отговори на молитвите й за живот. Нито бащата, нито синът говореха някога за скръб. Безмълвно, сякаш това

беше обичайно и очаквано, те погребаха своята тъга под допълнителна работа, включвайки се в мълчаливо съревнование кой може да носи най-много дабас на главата, кой може да спечели повече нови договори за месец, кой може да тича по-бързо, сякаш по-големите усилия щяха да посочат по-голямата обич. Когато вечер виждаше баща си, чиито възлести вени изскачаха на врата и слепоочията му, Исмаил Наджмудин разбираше колко много му беше обиден по-възрастният мъж и колко важно беше за бащата да победи сина и чрез това да си възвърне узурпирано-то първенство в чувствата на мъртвата съпруга. Щом разбра това, младежът се отпусна, но бащиният устрем си остана ожесточен и много скоро той получи повишение, вече не бе прост бързоходец, а един от организиращите мукадами[30]. Когато Гавраил беше на деветнадесет, баща му стана член на гилдията на разносвачите на обеди, Бомбайската асоциация на разносвачите на тифини; когато Гавраил беше на двадесет, баща му беше мъртъв, спрян в пътя си от удар, който почти го разкъса на парчета.

- Той просто сам се съсипа - каза генералният секретар на гилдията, самият Бабасахеб Мхатре. - Бедното копеле просто изгуби сили.

Но сиракът знаеше истината. Знаеше, че баща му най-накрая беше тичал достатъчно усърдно и достатъчно дълго, за да изтрие границите между световете, той направо беше изскочил от своята кожа право в прегръдките на жена си, на

която беше доказал веднъж завинаги превъзходството на любовта си. Някои преселници са щастливи, като заминат.

Бабасахеб Мхатре седеше в син офис зад зелена врата над лабиринта на базара, една вдъхваща страх фигура, дебел като Буда, една от големите движещи сили на метропо-лиса, притежаващ окултната дарба да остава абсолютно неподвижен, никога не напускаше стаята си и въпреки това беше на всички важни места и се срещаше с всеки, който имаше значение в Бомбай. В деня, след като бащата на младия Исмаил прекоси границата, за да види Наима, Бабасахеб покани младежа при себе си.

- Е? Разстроен или що? Отговор със сведени очи:

- Джи, благодаря бабаджи, добре съм.

- Затваряй си устата - каза Бабасахеб Мхатре. - От днес ще живееш при мен.

- Но-но, бабаджи...

- При мен няма но-та. Вече осведомих благоверната си. Казах.

- Моля за извинение, бабаджи, но как какво защо?

- Аз казах.

На Гавраил Фарипгга никога не бе казано защо Бабасахеб реши да го съжали и да го изскубне от безбъдещността на улиците, но след известно време той започна да добива представа. Мисис Мхатре беше тънка жена, подобна на молив до гумения Бабасахеб, но беше толкова изпълнена с майчина любов, че трябваше да бъде дебела като картоф. Когато баба се връщаше вкъщи, тя със собствените си ръце му пъхаше сладки в устата и през нощта новодошлият в домакинството можеше да чува великия генерален секретар на БАРТ да протестира: остави ме на мира, жено, мога и сам да се съблека. На закуска го хранеше с лъжичка с големи порции малц и преди да тръгне на работа, му сресваше косата. Те бяха бездетна двойка и младият Наджмудин разбра, че Бабасахеб искаше той да сподели бремето му. Много странно, но бегум - жена му, не се отнасяше към младия мъж като към дете.

- Нали виждаш, че е пораснал - каза тя на мъжа си, когато бедният Мхатре помоли:

- Дай на момчето дяволската лъжица малц.

- Да, пораснало момче - ние трябва да направим мъж от него, мъжо, никакво глезене за него.

- По дяволите - избухна Бабасахеб, - тогава защо ме глезиш?

Мисис Мхатре избухна в сълзи.

- Но ти си всичко за мен - плачеше тя, - ти си моят баща, моят любовник, също и моето дете. Ти си моят господар и моето кърмаче. Ако не ти угодя, за мен няма живот.

Приемайки поражението, Бабасахеб Мхатре преглътна супената лъжица малц.

Той беше мил човек, като прикриваше това с обиди и шум. За да утеши осиротелия младеж, му обясняваше в синия си офис философията на прераждането, убеждавайки го, че родителите му вече са подготвени някъде за ново влизане, освен ако, разбира се, техният живот да е бил толкова свят, че да са добили абсолютната милост. Така Мхатре беше онзи, който запали Фаришта по делото с прераждането и не само с него. Бабасахеб беше екстрасенс аматьор, един пот-ропвач с краката на масата и викач на духове в чаши.

- Но изоставих това - каза той на протежето си с много подходящо драматични интонации, жестове, намръщвания, -след като получих най-големия уплах в проклетия си живот.

Веднъж, припомняше си Мхатре, чашата била посетена от най-готовия на сътрудничество измежду духовете, един толкова твърде приятелски настроен тип, и виждаш ли, помислих си да му задам някои важни въпроси. *Има ли Бог* и чашата, която се въртеше наоколо като мишка или нещо подобно, просто спря като мъртва в средата на масата, нито трепване, напълно фют - капут. След това казах, ако не искаш да отговаряш, опитай този вместо другия въпрос, и го казах направо: *Има ли дявол?* След това чашата - брам-брам! - започна да се клатушка и няма да повярваш! - първо бавно-бавно, след това по-бързо и по-бързо, подобно на желе, докато не скочи -хопа-троп! - от масата във въздуха, падна на земята на едната си страна и опа! - разбита на хиляда и едно парчета. Можеш да вярваш или не, каза Бабасахеб Мхатре на своя повереник, но тогава и там аз научих урока си: не се бъркай, Мхатре, в онова, което не разбираш.

Тази история имаше дълбоко отражение върху съзнанието на младия слушател, защото още преди смъртта на майка си той започна да вярва в съществуването ка свръхестествения свят. Понякога, когато се оглеждаше около себе си, особено в следобедната жега, когато въздухът станеше леп-

кав, видимият свят, неговите черти, жители и неща сякаш стърчаха в атмосферата като изобилие от горещи айсберги и на него му хрумна, че всичко продължаваше надолу под повърхността на влажния въздух: хора, автомобили, кучета, ки-нореклами, дървета, а девет десети от тяхната действителност бе скрита от неговите очи. Той примигваше и илюзията избледняваше, но усещането за нея никога не го напусна. Гавраил порасна, вярвайки в Бог, ангели, демони, африти[31], джинове толкова истински, сякаш те бяха волски коли или стълбове за улично осветление, и мисълта, че никога досега не беше виждал призрак го поразяваше като недостатък на собственото му зрение. Той сънуваше, че открива оптик-магьосник, от когото купува чифт оцветени в зелено очила, които щяха да коригират неговото прискърбно късогледство, и след това щеше да може да вижда през гъстия ослепяващ въздух митическия свят отдолу.

От своята майка Наима Наджмудин той чу много истории за Пророка и ако в нейните разкази се бяха промъкнали неточности, не се интересуваше какви са те. „Какъв човек! - мислеше си той. - Кой ангел не би желал да говори с него?" Въпреки че понякога се хващаше да образува бого-хулствени мисли, например в мига, в който, унасяйки се в сън на своето походно легло в жилището на Мхатре, без да иска, неговата сънлива фантазия започваше да сравнява собственото му положение с това на Пророка по времето, когато, осиротял и без средства, той постига голям успех като бизнесмениджър на богатата вдовица Хатиджа и накрая се оженва за нея. Заспивайки, той се виждаше седнал на обсипана с рози платформа, усмихвайки се престорено и плахо изпод сари-палу[32], което скромно беше поставил на лицето си, докато новият му съпруг, Бабасахеб Мхатре, се протягаше с любов към него, за да свали тъканта и да се втренчи в чертите му в огледалото, поставено в скута му. Този сън за женитбата с Бабасахеб го събуди, накара го да почервенее от срам и оттогава той започна да се тревожи за нечистото в своята направа, което можеше да създаде такива ужасяващи представи.

Обаче през повечето време неговата вяра беше слаба работа, част от него, която не изискваше някакво по-специално внимание от всяка друга. Когато Бабасахеб Мхатре го взе в дома си, това беше потвърждение за младия човек, че не е сам на света, че нещо се грижи за него, така че не беше напълно изненадан, когато сутринта на двадесет и първия му рожден ден Бабасахеб го повика в синия офис и го изхвърли, без дори да се съгласи да изслуша една молба.

- Изхвърлен си - подчерта Мхатре, сияейки. - Уволнен, разчистихме си сметките. Свободен си.

- Но, чичо.

- Затваряй си устата.

След това Бабасахеб направи най-големия подарък в живота на сирака, съобщавайки му, че за него е

уредена среща в студията на легендарния филмов магнат мистър Д. У. Рама; едно прослушване.

- Това е само за външен вид - каза Бабасахеб. - Рама ми е добър приятел и ние го обсъдихме. Една малка роля за начало, след това зависи от теб. А сега се махни от очите ми и престани да правиш такава покорна физиономия, не е подходящо.

- Но, чичо.

- Момче като теб изглежда твърде добре, за да носи през целия си живот тифини на главата си. Сега тръгвай, стани хомосексуален филмов актьор. Уволних те преди пет минути.

- Но, чичо.

- Аз казах. Благодари на щастливата си звезда.

Превърна се в Гавраил Фаришта, но в продължение на четири години не стана звезда, чиракувайки в поредица малки проста̀шки комични роли. Той оставаше спокоен, не-забързан, сякаш можеше да вижда бъдещето, и очевидната липса на амбиция у него го направи нещо като аутсайдер в тази най-самолюбива от индустриите. За него мислеха, че е глупав, арогантен или и двете. И през четирите пустинни години той не успя да целуне и една жена по устата.

На екрана той играеше глупака, идиота, който обича красавицата и не може да разбере, че тя няма да се омъжи за него и след хиляда години, смешния чичо, бедния роднина, селския идиот, слугата, неспособния мошеник, нито една от тях типа роля, който се причислява към любовните сцени. жените го ритаха, удряха, закачаха, смееха му се, но на це-лулоида никога не го гледаха, не пееха за него и не танцуваха около него с кинематографска любов в очите си. Извън екрана той живееше сам в две празни стаи близо до студията и се опитваше да си представи как изглеждат жените без дрехи. За да откъсне съзнанието си от тази тема на любов и желание, учеше, превръщайки се във всеядeн самоук, поглъщайки метафоричните митове на Гърция и Рим, аватари-те на Юпитер, момчето, което се превръща в цвете, жената-паяк, Цирцея, всичко; и теософията на Ани Безант[33], и обединените теории на гравитацията и електромагнетизма, и произшествието със Сатанинските строфи в началото на кариерата на Пророка, и политиката на харема на Мохамед след триумфалното му завръщане в Мека; и сюрреализма на вестниците, в които пеперуди можеха да влетят в устите на млади момичета, искайки да бъдат изядени, и деца биваха раждани без лица, и млади момчета мечтаеха в невероятни подробности за ранни прераждания, например в златна крепост, пълна със скъпоценни камъни. Той сам се пълнеше с Бог знае какво, но в малките часове на безсънните си нощи не можеше да отрече, че е пълен с нещо, което никога не е било използвано, че не знае как да започне да го използва, и това нещо е любовта. В сънищата си беше измъчван от жени, непоносимо сладки и красиви, така че предпочиташе да стои буден и да се насили да репетира някаква част от общите си познания, за да изличи трагичното чувство да бъдеш надарен с по-голяма от обичайната способност за любов, без нито един човек на земята, на който да я предложиш.

Големият му пробив дойде с идването на теологическите филми. Щом формулата за правенето на филми, основани на пурана[34], с добавка от обичайната смесица песни, смешни чичовци и т. н. се оказа печеливша, всеки бог в пантеона получи своя шанс да бъде звезда. Когато Д. У. Рама насрочи продукция, основана на историята на Ганеша[35], никой от най-касовите имена в киното по онова време не беше склонен да прекара цял филм, скрит в слонска глава. Гавраил сграбчи този шанс. Това беше първият му хит, Ганпати Баба[36], и внезапно стана суперзвезда, но само с хобот и слонс-ки уши на главата. След шест филма игра като слоноглав бог му беше разрешено да свали дебелата увиснала сива маска и вместо нея да си сложи дълга космата опашка, за да играе Хануман, царя на маймуните, в серия приключен-ски филми, които имаха повече общо с някои евтини телевизионни серии, произхождащи от Хонконг, отколкото с Ра-маяна. Тези серии се оказаха толкова популярни, че маймунските опашки станаха de rigueur за младите градски самци на онзи тип партита, посещавани от манастирски възпитанички, известни като „фишеци" заради готовността им да избухнат с трясък.

След Хануман нямаше спиране за Гавраил и неговият изключителен успех задълбочи вярата му в ангела храни-тел. Но също така доведе до едно по-прискърбно развитие.

(Виждам, че все пак трябва да изплюя камъчето за горката Реха.)

Още преди да беше заменил фалшивата глава с изкуствена опашка, той стана неустоимо привлекателен за жените. Прелъстителността на неговата слава порасна толкова много, че няколко от

тези млади дами го помолиха дали не би останал с маската на Ганеша, докато правят любов, но той отказваше от уважение към достойнството на бога. Заради невинността на своето възпитание по това време той не можеше да направи разлика между количество и качество и в съответствие с това чувстваше нуждата да си навакса заради изгубеното време. Имаше толкова сексуални партньорки, че не беше необичайно за него да забравя имената им още преди да са напуснали стаята му. Той не само се превърна в любовчия от най-лошия тип, но научи и изкуството на притворството, защото човек, който играе богове, трябва да бъде над укорите. Толкова изкусно прикриваше скандалния си и развратен живот, че неговият стар покровител Бабасахеб Мхатре, лежейки на смъртния си одър десетилетие след като изпрати младия дабавала вън в света на илюзиите, мръсните пари и страстта, го молеше да се ожени, за да докаже, че е мъж.

- За Бога, мистър - молеше се Бабасахеб, - когато тогава ти казах да отидеш и да станеш педи, никога не съм си мислил, че ще ме вземеш на сериозно, в края на краищата уважението към по-възрастните си има граници. - Гавраил със замах вдигна ръцете си нагоре и се закле, че не е такова срамно нещо и че когато подходящото момиче се появи, той, разбира се, ще се подложи с желание на брака. - Какво чакаш? Някоя богиня от небето? Грета Гарбо, Грейскали, коя? - плачеше старият човек, кашляйки кръв, но Гавраил си тръгна със загадъчна усмивка, която позволи на Бабасахеб да умре, без да успокои напълно съзнанието си.

Лавината от секс, в която Гавраил Фаришта беше попаднал като в капан, успя да зарови най-големия му талант толкова дълбоко, че можеше да бъде загубен завинаги: неговия талант да обича истински, дълбоко, без задръжки, тази рядка и деликатна дарба, която никога не бе успял да използва. По време на заболяването си той почти беше забравил мъката, която изпитваше заради копнежа си по любов, извиващ се в него като нож на магьосник. Сега в края на всяка нощ на гимнастика той спеше с лекота и дълго, сякаш никога не бе измъчван от жени-мечта, сякаш никога не се бе надявал да изгуби сърцето си.

- Твоят проблем е - каза му Реха Мерчант, след като се материализира от облаците, - че всички винаги ти прощаваха, Бог знае защо, ти винаги се откачаше, откачи се от убийство. Никой никога не те държа отговорен за това, което направи. - Той не можеше да спори. - Божа дарба -изкрещя му тя. - Бог знае откъде си мислеше, че си, изскочил от канавката тип, Бог знае какви болести си донесъл.

Но това, което беше, жените го правеха, мислеше си той през онези дни, те бяха съдовете, в които той можеше да се излива, и когато продължаваше, те разбираха, че такава беше неговата природа и прощаваха. Истина беше, че никой не го обвиняваше, че си тръгва, за неговите хиляда и една небрежности, колко много аборти, питаше Реха от дупката в облаците, колко много разбити сърца. През всичките тези години той беше ползвателят на безкрайната женска щедрост, но беше и тяхна жертва, защото лекотата, с която му прощаваха, направи възможна най-дълбоката и най-сладката поквара, а именно убеждението, че не върши нищо лошо.

Реха: тя влезе в живота му, когато си купи мезонета в „Еверест Вилас" и му предложи като съседка и бизнесдама да му покаже килимите и антиките си. Нейният съпруг беше на международен конгрес на производителите на сачмени лагери в Гьотеборг, Швеция, и в негово отсъствие тя покани Гавраил в своя апартамент с каменни решетки от Джаисал-мер[37], резбовани перила от кералски дворци и каменна мо-гулска чатри, малък купол, превърнат във вана с джакузи; докато му наливаше френско шампанско, се облягаше на мраморни стени и усещаше студените вени на камъка с гърба си. Когато си посръбваше от шампанското на малки глътки, тя го закачаше, че сигурно боговете не бива да пият алкохол, и той отговори с изречение, което веднъж беше прочел в интервю с Ага Хан[38]: О, знаете ли, това шампанско е само за показ, в момента, когато се докосне до устните ми, то се превръща във вода. След това на нея не й отне много време да докосне устните му и да се стопи в прегръдките му. Когато децата й се върнаха от училище с аята, тя беше безупречно облечена и сресана и седеше с него в гостната, разкривайки тайните на килимарския бизнес, признавайки, че художествената коприна изглежда неартистична пред изкуствената, а също да не се оставя да бъде заблуден от диплянката й, в която едно одеяло беше прелъстително описано като направено от вълна, оскубана от шиите на агнета, което означава, нали разбираш, само нискокачествена вълна, реклама, какво да правиш, така стоят нещата.

Той не я обичаше, не й беше верен, забравяше рожденните й дни, не отвръщаше на телефонните й обаждания, появяваше се в най-неудобния момент насред вечеря с гости от света на ролковите лагери и като всички други тя му прощаваше. Но нейната прошка не беше тихото, мишо пускане без

наказание, което получаваше от другите. Реха се оплакваше като луда, тя го хокаше, прогонваше с викове, ругаеше го, че е безполезен нехранимайко и копеле със сестра курва и дори за това, че е виновен в невъзможния подвиг да чука сестрата, която нямаше. Тя нищо не му спестяваше, обвиняваше го, че е престорено като филмов екран същество и след това минаваше нататък и винаги му прощаваше и позволяваше да от-копчае блузата й. Гавраил не можеше да устои на оперната прошка на Реха Мерчант, което беше още по-трогателно заради пукнатината в собственото й положение, нейната изневяра на краля на ролковите лагери, която Гавраил се въздържаше да споменава, понасяйки словесния побой като мъж. Така че докато прошките, които получаваше от останалите си жени, го оставяха студен и ги забравяше в същия миг, в който бяха промълвяни, той продължаваше да се връща при Реха, така че да може да го ругае и утешава, както само тя си знаеше.

След това той едва не умря.

Снимаше в Каня Кумари, стоейки на самия край на Азия, докато участваше в сцена от битка, поставена на върха на нос Коморин, където сякаш наистина три океана се блъскаха един в друг. Три реда вълни се приближаваха от запад изток юг и се сблъскваха в могъщ плясък на водни ръце в момент, когато Гавраил получи юмручен удар в че-

люстта - перфектна синхронизация, и на мига изгуби съзнание, падайки назад в триокеанската пяна. Не се изправи.

За начало всички обвиниха исполинския английски кас-кадьор Юстъс Браун, който беше нанесъл удара. Той яростно възрази. Не беше ли той същият, който игра враждебния главен министър на Н. Т. Рама Рао в множеството негови теологически филмови роли? Не усъвършенства ли той изкуството да направи стария човек да изглежда добре по време на битка, без да го нарани? Беше ли се оплаквал някога, че Н. Т. Р. никога не олекотява ударите си, така че той, Юстъс, винаги става син-зелен, бивайки набит до оглупяване от един дребен стар тип, когото може да изяде за закуска върху тоуст и дали някога, дори само веднъж, е изпуснал нервите си? Е, тогава? Как може някой да си помисли, че ще нарани безсмъртния Гавраил? Въпреки това го изхвърлиха и полицията го пъхна в затвора, просто за всеки случай.

Но не ударът беше този, който просна Гавраил. След като звездата беше откарана в бомбайската Брийч Кенди хоспитъл със самолет на военновъздушните сили, осигурен за тази цел; след като задълбочените тестове не дадоха почти нищо; и докато той лежеше в безсъзнание, умирайки, с кръвна картина, спаднала от нормалните си петнадесет до убийствените четири цяло и две, говорител на болницата се изправи пред националната преса на широките бели стъпала на Брийч Кенди.

- Това е изключителна мистерия - оповести той. - Ако ви харесва, наречете го Божие дело.

Гавраил Фаришта беше започнал да получава кръвоизливи по целите си вътрешности без видима причина и просто умираше от изтичане на кръвта под кожата му. В най-тежкия момент кръвта започна да се стича през ректума и пениса му и сякаш всеки момент щеше да избухне като порой през носа и ушите и от ъгълчетата на очите му. В продължение на седем дни той кървеше и му преливаха кръв и всеки известен на медицинската наука препарат за съсирване на кръвта, включително един вид концентрирана отрова за плъхове, и въпреки че лечението доведе до леко подобрение, лекарите го обявиха за безнадежден случай.

Цяла Индия беше край леглото на Гавраил. Неговото състояние беше водещата новина във всеки радиобюлетин, тема на ежечасните новини на националната телевизия и тълпата, която се събираше на Уордън Роуд, беше толкова голяма, че полицията трябваше да я разпръсква с удари с дървени палки и сълзотворен газ, който използваше напразно, тъй като всеки от тези половин милион опечалени вече беше насълзен и ридаеше. Пре-миер-министърката отмени срещите си и отлетя да го посети. Нейният син, пилотът, седеше в стаята на Фаришта, държейки го за ръката. Едно настроение на мрачни предчувствия се спусна върху нацията, защото след като Бог е стоварил такъв акт на възмездие върху най-известното му превъплъщение, какво ли пък чака останалата част от страната? Ако Гавраил умре, възможно ли е Индия съвсем да изостане? В джамиите и храмовете на страната, претъпкани с богомолци, се отправяха молитви не само за живота на умиращия актьор, но и за бъдещето, за тях самите.

Кой ли не посети Гавраил в болницата? Кой ли никога не писа, не се обади по телефона, не прати цветя, нито тифини или прекрасна домашно приготвена храна? Докато много любовници безсрамно му пращаха картички с пожелания за оздравяване и агнешко, сготвено в раковина, коя, обичайки го

най-много от всички, живееше тихо, неподозирана от този ролков лагер, който имаше за съпруг? Реха Мерчант обви с желязо сърцето си и преминаваше през жестовете на ежедневието, като забавляваше децата си, бърбореше със съпруга си, играейки негова домакиня, когато се налагаше, и никога нито веднъж не разкри мрачното опустошение в душата си.

Той се възстанови.

Възстановяването беше също толкова тайнствено, колкото болестта, и също толкова бързо. То също беше наречено (от болницата, журналисти и приятели) дело на Върховното. Обявен бе национален празник; фойерверки се изстрелваха нагоре и надолу из страната. Но когато Гавраил си възвърна силите, стана ясно, че се е променил, и то в изненадваща степен, защото беше изгубил вярата си.

В деня, в който беше изписан от болницата, той премина под полицейска охрана през необятната тълпа, която се беше събрала да празнува собственото си спасение, както и неговото, качи се в мерцедеса и каза на шофьора да се изплъзне от всички преследващи ги коли, което отне седем часа и петдесет и една минути, и в края на маньовъра той беше измислил какво трябва да направи. Гавраил слезе от лимузината пред хотел „Тадж" и без да погледне вляво или вдясно, влезе направо в голямата трапезария с нейния бюфет, стенещ под тежестта на забранени храни, и напълни чинията си с повечето от тях, свинските наденички от Уилт-шайър и пушените свински бутове от Йорк, и тънките резени бекон от бог знае къде; с шунката на своето безверие и свинската пача на секуларизма; и тогава, точно в средата на залата, докато фотографите изникваха от нищото, той започна да яде толкова бързо, колкото беше възможно, тъпчейки мъртвите свине в устата си толкова бързо, че резенчета бекон висяха от всички страни на устата му.

По време на болестта си беше използвал всяка минута на съзнание да призовава Бог, всяка секунда от всяка минута. Я, Аллах, чийто слуга лежи кървящ, не ме изоставяй сега, след като си ме пазил толкова дълго. Я, Аллах, дай ми някакъв знак, някакъв малък белег на твоята милост, за да мога да намеря сили в себе си да излекувам страданията си. О, Боже, най-благотворен, най-милостиви, бъди с мен в това ми време на нужда, на най-прискърбна нужда. След това му хрумна, че го наказват за срок, който ще направи възможно да изстрада болката, след още време вече се ядоса. Достатъчно, Боже, изискваха непроизнесените му думи, защо трябва да умра, след като не съм убил, ти отмъщение ли си, или си любов? Яростта към Бог го придружаваше още един ден, но след това избледня и на нейно място дойде ужасна празнота, една самота, след като разбра, че говори на нищото, че няма изобщо никой там, и след това се почувства толкова глупав, колкото никога през живота си, започна да се моли в празнотата: я, Аллах, просто бъди там, по дяволите, просто бъди. Но не чувстваше нищо, нищо, нищо и тогава един ден откри, че повече няма нужда там да има каквито и да е чувства. В този ден на метаморфоза болестта се промени и започна възстановяването му. И за да докаже на себе си несъществуването на Бог, сега стоеше в трапезарията на най-известния хотел в града с падащи от устата му свине.

Той вдигна поглед от чинията си, за да открие една жена, която го наблюдаваше. Косата й беше толкова руса, че изглеждаше почти бяла, а кожата й имаше цвета и прозир-ността на планински лед. Тя му се присмя и се обърна.

- Не разбирате ли? - извика той след нея, плюейки парченца наденица от ъглите на устата си. - Няма светкавица. Там е работата.

Тя се върна и застана пред него.

- Вие сте жив - каза му тя. - Получихте си живота обратно. *Там* е работата.

Той каза на Реха: в момента, когато се обърна и започна да се връща, аз се влюбих в нея. Алилуя Коун, алпинистка, победителка на Еверест, руса яхуди[39], ледена кралица. На нейното предизвикателство: *промени живота си или си го получил обратно напразно, не можах да устоя.*

- Ти и твоите глупости с прераждането - ласкаеше го Реха. - Глава, пълна с глупости. Излизаш от болница, връщаш: се от вратата на смъртта и ти влиза в главата, лудо момче, че веднага трябва да направиш някаква лудория и ето я нея, хей, presto, русата мем[40]. Не мисли, че не зная какво искаш, Гибо, и какво сега, искаш да ти простя или нещо друго?

- Няма нужда - каза той.

Гавраил напусна апартамента на Реха (любовницата му плачеше на пода с лице надолу) и никога

повече не стъпи в него.

Три дни, след като го срещна с уста, пълна с нечисто месо, Али се качи на един самолет и замина. Три дни бяха извън времето зад табелка „Не смущавайте", но накрая се съгласиха, че светът е действителен, че каквото е възможно, е възможно, и каквото е невъзможно, не е, кратка среща, кораби, които се разминават, любов в транзитна зала. След като тя замина, Гавраил почиваше, опитваше се да запуши ушите си за нейното предизвикателство и реши да върне живота си към нормалното. Това, че беше загубил вярата си, не означаваше, че не може да върши работата си, и въпреки скандала заради неговите снимки с яденето на пушен бут, първия скандал изобщо, свързан с неговото име, той подписа договори за филми и се върна на работа.

И след това една сутрин един стол на колела се оказа празен, а той си беше отишъл. Един брадат пътник, един Исмаил Наджмудин се качи на полет А 1-420 за Лондон. Боингът 747 беше кръстен на една от райските градини, не Гулистан, а Бостан.

- За да бъдеш роден отново - каза много по-късно Гавраил Фаришта на Саладин Чамча, - първо трябва да умреш. Аз, аз само наполовина умрях, но го направих два пъти, болница и самолет, това се трупа и има значение. А сега, Спуно, приятелю мой, ето ме, стоя пред теб в самия Лондон вилает, прероден, нов човек с нов живот. Спуно, не е ли това нещо ужасно прекрасно?

Защо замина той?

Заради нея, нейното предизвикателство, новостта, пламенността на двамата, когато са заедно, неумолимостта на едно невъзможно нещо, което настоява на правото си да се осъществи.

И или може би: защото, щом изяде свинете, започна възмездието, едно нощно възмездие, едно наказание със сънища.

Щом самолетът за Лондон излетя, благодарение на магическия си номер да кръстосва два чифта пръсти и да върти палците си, тесногръдият тип на четиридесети-на години, който седеше на място за непушачи до прозореца и гледаше как родният му град пада от него като стара змийска кожа, си позволи за кратко облекчено изражение на лицето си. Това лице беше красиво по един донякъде кисел, патрицианс-ки начин, с дълги, дебели, извити надолу устни, подобни на тези на отвратен калкан, тънки вежди, образуващи заострени сводове над очите, които гледаха на света с един вид бдително презрение. Мистър Саладин Чамча беше конструирал това лице грижливо - беше му отнело няколко години само за да го нагласи както трябва - и вече много години мислеше за него просто като за свое - наистина беше забравил как изглеждаше преди това. Освен това си беше оформил и глас, който да отива на лицето, глас, чиито провлачени, почти мързеливи гласни обърквaщо контрастираха с орязаната сякаш с трион рязкост на съгласните. Съчетанието на лице и глас беше силно; но при скорошното му посещение в родния град, първото подобно посещение след петнадесет години (трябва да отбележа, че това беше точно звездният период на Гавраил Фариш-та) настъпи едно странно и тревожно развитие. За съжаление стана така, че гласът му (първият, който си тръгна) и след това самото му лице започнаха да го изоставят.

Това започна - Чамча, позволявайки на пръстите и палците си да починат и надявайки се с известно неудобство, че последното останало му суеверие е минало незабелязано от спътниците му, затвори очите си и си спомни с леки тръпки на ужас за полета си на Изток преди няколко седмици. Той беше заспал мъртвешки сън високо над пустинните пясъци на Персийския залив и бе посетен в съня от странен непознат, човек със стъклена кожа, който тъжно почукваше със ставите на пръстите си по тънката, чуплива мембрана, която покриваше цялото му тяло, и молеше Саладин да му помогне, да го освободи от затвора на собствената му кожа. Чамча вдигна един камък и започна да удря по стъклото. Изведнъж решетка от кръв се просмука през напуканата повърхност на тялото на непознатия и когато Чамча се опита да извади счупените парчета, другият започна да пищи, защото късове от плътта му се отделяха заедно със стъклото. В този момент стюардесата се наведе над спящия Чамча и попита с безжалостната любезност на нейното племе:

- Нещо за пиене, сър? Едно питие? - и Саладин, изплувайки от съня, откри говора си необяснимо преобразен в бом-байски ритъм, който той толкова прилежно (и толкова отдавна!) беше премахнал:

- Ача[41], к'во искате? - измънка той.

- Алкохолни напитки или нещо друго? - И когато стюардесата го увери: - Каквото пожелаете, сър, всички напитки са безплатни - той отново чу предателския си глас:

- Тогава, о'кей, биби, дай само е'но уиски'сода.

Каква неприятна изненада! Той се събуди в шок и седеше сковано на седалката си, без да обръща внимание на алкохола и фъстъците. Как бе избликнало миналото в превъплътени гласни и речник? Какво ли още може да очаква човек? Ще започне ли да маже косата си с кокосово масло? Ще започне ли да стиска ноздрите си между показалеца и палеца, да духа шумно и да изхвърля лепкава сребърна дъга от мръсотия? Ще стане ли поклонник на професионалната борба? Още какви други дяволски унижения го очакваха? Трябваше да се сети, че е грешка да се върне у дома след толкова време и какво друго би могло да бъде освен регресия; това беше неестествено пътуване; отрицание на времето; бунт срещу историята; всичко това непременно ще свърши с беда.

Аз не съм аз, мислеше си той, докато едно усещане за плахо трепкане започна в околността на сърцето му. Но какво означава това, както и да е, добави той с горчивина. В края на краищата les acteurs ne sont pas des gens[42], както великият актьор Фредерик обясни в *Les Enfants du Paradis.* Маска под маска, докато не се появи изведнъж безкръвният череп.

Появи се сигналът за затягане на коланите, гласът на капитана предупреди за въздушна буря, те падаха и изскачаха от въздушни ями. Пустинята под тях се накланяше и гастарбай-терът, който се качи на самолета в Катар, се вкопчи в гигантския си транзистор и започна да повръща. Чамча забеляза, че човекът не си беше сложил колана, и се стегна, връщайки гласа си до неговия най-високомерен английски.

- Вижте, защо не... - посочи той, но мъжът, на който му беше лошо, между напъните за повръщане в хартиената торбичка, която Саладин му подаде точно навреме, поклати глава, вдигна рамене и отговори:

- За какво, сахиб? Ако Аллах желае да умра, аз ще умра. Ако не желае, няма да умра. За какво ми е тогава този колан?

Проклета да си, Индия, тихичко изруга Саладин, отпускайки се обратно в седалката си. По дяволите с теб, аз отдавна се измъкнах от лапите ти, няма да ме пипнеш отново, не можеш да ме завлечеш назад.

Имало едно време - *и беше, и не беше така, както се разказва в старите приказки, случи се и никога не се беше случвало* - може би тогава или може би не, едно десетгодишно момче от Скендъл Пойнт в Бомбай намери един портфейл, лежащ на улицата пред дома му. Той се прибираше вкъщи от училище, току-що слязъл от училищния автобус, в който беше задължен да седи смачкан в лепкавата пот на момчета по шорти и да бъде оглушавай от техния шум и защото дори през онези дни той беше човек, който се отвращаваше от веселост, блъскане и миризма на чужди хора, чувстваше леко гадене от дългото друсане до дома. Обаче когато видя черния кожен сгъваем портфейл да лежи пред краката му, гаденето изчезна, той възбудено се наведе и сграбчи -отвори - и откри за негова наслада, че е пълен с пари, и не само с рупии, но с истински пари, обменяеми на черни пазари и международни борси - лири! Лири стерлинги от самия Лондон в легендарната страна Вилает отвъд черната вода и много далече. Смаян от дебелата пачка чужда валута, момчето вдигна очи, за да се увери, че не е било наблюдавано, и за миг му се стори, че от небесата е спусната дъга за него, дъга, подобна на ангелски дъх, на отговор на молитва, свършваща точно на мястото, където стоеше. Пръстите му трепереха, докато се пъхаха в портфейла към баснословното съкровище.

- Дай го.

В по-напреднала възраст му се струваше, че баща му го е шпионирал през детството му, и въпреки че Ченгиз Чамчау-ала беше едър мъж, дори гигант, да не споменаваме неговото богатство и обществено положение, той все още притежаваше лека походка и беше склонен да се промъква зад сина си и да разваля всичко каквото прави, смъквайки през нощта завивката на младия Салахудин, за да открие позорния пенис в стискащата го зачервена ръка. И можеше да подуши пари от сто и една мили дори през смрадта на химикали и торове, която винаги го заобикаляше, защото беше най-големият производител в страната на селскостопански спрейове, течности и изкуствени торове. Ченгиз Чамчауала, филантроп, жива легенда, пътеводна светлина на националистическото движение, скокна от входа на дома си, за да издърпа един издут портфейл от ръката на сражения си син.

- Тц, тц - посъветва го той, прибирайки в джоба си лирите стерлинги, - не бива да вдигаш неща от улицата. Тя е мръсна, а парите така и така са по-мръсни.

На една лавица в облицования му с тиково дърво кабинет до десеттомния превод на „Арабски нощи"

от Ричард Бъртън, които бавно бяха поглъщани от плесен и книжни червеи благодарение на дълбоко залегналия предразсъдък срещу книги, който накара Ченгиз да притежава хиляди от вредните неща, за да ги унижи, оставяйки ги да гният непрочетени, там стоеше една вълшебна лампа, една лъсната до блясък медна и месингова аватара на Аладиновия съд за духове: една лампа, молеща да бъде потъркана. Но Ченгиз нито я търкаше, нито позволяваше да бъде потъркана например от неговия син. „Един ден - уверяваше той момчето - ще бъде лично твоя. Тогава търкай, търкай колкото желаеш, и ще видиш онова, което няма да дойде при теб. Но точно сега е моя." Обещанието за вълшебната лампа зарази Салахудин с идеята, че един ден неговите неприятности ще свършат, най-съкровените му желания ще бъдат задоволени и всичко, което трябва да направи, е да изтърпи; но след това се случи произшествието с портфейла, когато вълшебството на една дъга работеше за него, не за баща му, а за него, и Ченгиз Чамчауала откраднa гърнето със злато. След това синът се убеди, че ако не се махне, баща му ще задуши всичките му надежди, и от този момент той отчаяно искаше да замине, да избяга, да постави океани между едрия мъж и себе си.

До десетата си година Салахудин Чамчауала беше разбрал, че е предопределен за този хладен Вилает, пълен с освежителни обещания за лири стерлинги, за които сгъваемият портфейл намекна, и той все повече не можеше да търпи този Бомбай от

прах, вулгарност, полицаи по шорти, травестити, списания за кинофенове, спящи по тротоарите и пеещи проститутки по Гранд Роуд, за които се говореше и които бяха започнали като поклоннички на култа към Джелама[43] в Карнатака, но свършваха тук като танцьорки в по-прозаичните храмове на плътта. Беше му дошло до гуша от текстилни фабрики и влакове за къси разстояния и цялата бъркотия и свръхизобилие на мястото, и копнееше за този Вилает на мечтите, на уравновесеността и сдържаността, който го обсебваше през деня и нощта. Неговите най-предпочитани броилки бяха онези, които изискваха чуждестранни градове: китчи-кон, китчи-ки, кинчи-константи, китчи-нопол, китчи-Константинопол. А любимата му игра беше разновидност на „Стъпките на баба", в която, когато той беше то, обръщаше гръб на пълзящите към него другари по игра, за да издър-дори, подобно на мантра, шестте букви на своя град на мечтите елоуин дийоуин. Тайно в сърцето си той пълзеше към Лондон, *буква,* по буква, точно както приятелите му пълзяха към него. Елоуин дийоуин Лондон.

Промяната на Салахудин Чамчауала в Саладин Чамча започна, както ще се види, в стария Бомбай, много преди да стигне достатъчно близо, за да чуе рева на лъвовете на Трафалгар. Когато английският отбор по крикет играеше срещу Индия на стадион Брейбърн, той се молеше за английската победа, за да победят създателите на играта многообещаващите местни звезди, за да бъде запазена съответстващата подредба на нещата. (Но мачовете завършваха постоянно наравно заради пухената сънливост на вратичката за крикет на стадион Брейбърн; големият въпрос създател срещу подражател, колонизатор срещу колонизиран по необходимост оставаше неразрешен.)

На тринадесет години той беше достатъчно възрастен, за да играе по скалите край Скендъл Пойнт, без да бъде наглеждан от своята ая Кастурба. И един ден (беше и не беше така) той се измъкна безцелно от къщата, тази обширна, ронеща се, вкораве-на от сол сграда в стил парси[44], цялата в колони, кепенци и малки балкони, и през градината, която беше гордостта и радостта на баща му и която при определена вечерна светлина можеше да създаде впечатлението, че е безкрайна (и това също беше толкова загадъчно, нерешена гатанка, защото никой, нито баща му, нито градинарят можеха да му кажат наименованията на повечето от растенията и дърветата), след това навън от главния вход, една величествена имитация, копие на римската триумфална арка на Септимий Север, и напряко през дивата лудост на улицата, през дигата и така най-накрая върху широкото пространство от блестящи черни скали с техните малки вирчета със скариди. Християнски момичета в рокли се кикотеха, мъже със сгънати чадъри стояха мълчаливо, втренчени в синия хоризонт. В една пещера от черен камък Салахудин видя мъж в дхоти[45], навеждайки се над един вир. Очите им се срещнаха и мъжът го повика с пръст, след което го постави върху устните си. ТТТтттпт и тайнствеността на скалните вирове привлече момчето към непознатия. Той беше костеливо създание. Очила с рамки от нещо, което можеше да бъде слонова кост. Пръстът му се извиваше, извиваше като кука със стръв, ела. Когато Салахудин слезе долу, другият го сграбчи, сложи ръка на устата му и насили младата му ръка между стари и мършави крака, за да почувства там коженa кост. Салахудин никога не се беше научил как да се бие; той направи каквото го насилваха да стори и след това другият просто се отвърна от него и го пусна да си върви.

След това Салахудин никога не отиде на скалите край Скен-дъл Пойнт; нито каза на някого какво се беше случило, знаейки каква неврастенична криза ще разпали у майка си и подозирайки, че баща му ще каже, че това си е негова собствена грешка. Струваше му се, че всичко отвратително, всичко, което той беше започнал да ругае в родния си град, се беше събрало в кокалестата прегръдка на непознатия, и сега, щом бе избягал от злия скелет, той трябва да избяга и от Бомбай или да умре. Той започна пламенно да се съсредоточава върху тази идея, да насочва през пялото време волята си върху нея, ядейки, серейки, спейки, убеждавайки се, че може да накара чудото да се случи, без лампата на баща му да помогне. Сънуваше как излита от прозореца на спалнята си, за да открие, че под него не беше Бомбай, а самият истински Лондон Бигбен Нелсън-новата колона Лордовата кръчма Кралицата на кървавата кула[46]. Но докато се носеше над големия метрополис, започна да чувства, че губи височина и независимо колко силно се бореше, риташе, плуваше във въздуха, той продължаваше да пада бавно и спираловидно надолу към земята, след това по-бързо и все по-бързо, докато не полетя пищейки надолу с главата към града, Сейнт-пол, Пудинглейн, Треднийдълстрийт, прицелвайки се в Лондон като бомба.

Когато невъзможното се случи и баща му като гръм от ясно небе му предложи английско образование, за да ме раз-кара, помисли си той, че защо иначе, очевидно е, но на хари-зан кон и така нататък, неговата майка Насрийн Чамчауала отказа да плаче и вместо това предложи облагата на своя съвет.

- Не ходи мръсен като тези англичани - предупреди го тя. - Те си бършат трите букви само с хартия. Също така използват мръсната вода на другия във ваната.

Тези гадни клевети доказаха на Салахудин, че майка му прави всичко възможно да го уплаши, за да му попречи да замине, и въпреки взаимната им любов, той отговори:

- Невъобразимо е това, което казваш, ами. Англия е велика цивилизация, какви ги говориш тинтири-минтири.

Тя се усмихна с кратката си нервна усмивка и не започна да спори. И по-късно стоя със сухи очи под триумфалната арка на входа и не поиска да дойде на летището Сантакруз да го изпрати. Единственото й дете. Тя натрупа гирлянди около врата му, докато не му се замая главата от пресищащите парфюми на майчината любов.

Насрийн Чамчауала беше най-слабата и най-нежната измежду жените, костите й бяха като клечици, като малки трес-чици дърво. За да компенсира физическата си нищожност, тя започна на млади години да се облича с една определено възмутителна прекалена енергия. Шарките на саритата й бяха смайващи, дори крещящи: лимонена коприна, окичена с огромни диаманти от брокат, шеметни черно-бели оп-артови извивки, гигантски отпечатъци от начервени устни върху ярко бяла основа. Хората прощаваха ужасния й вкус, защото тя носеше ослепителните си дрехи с толкова невинност; защото гласът, излизащ от тази текстилна какофония, беше толкова тънък, колеблив и благопристоен. И заради нейните soirees.

Всеки петък от брачния си живот Насрийн пълнеше залите на резиденцията на Чамчауала, тези обикновено мрачни стаи, подобни на големи подземни гробници, с ярка светлина и крехки приятелки. Когато Салахудин беше малко момченце, той настояваше да играе портиер и поздравяваше накиче-ните със скъпоценности лакирани гости с голяма важност, позволявайки им да го потупват по главата и да го наричат *сладурче* и *сладкишче.* През петъците къщата беше пълна с шум; имаше музиканти, певци, танцьори, последните западни хитове по радио Цейлон, груби куклени представления, в които изрисувани глинени раджи яздеха кукленски жребци, обезглавявайки вражески марионетки с проклятия и дървени мечове. Но през останалата част от седмицата Насрийн внимателно крачеше из къщата като жена-гълъб, ходеща на пръсти из мрака, сякаш се страхуваше да наруши изпълнената със сенки тишина; и синът й, който я следваше, също се научи да олеко-тява своята стъпка, за да не пробуди някой таласъм или демон, който може би лежеше в очакване.

Но предпазливостта на Насрийн Чамчауала не успя да спаси живота й. Ужасът я сграбчи и уби, когато се чувстваше най-сигурна, облечена в сари, щамповано с евтини вестникарски снимки и заглавия, окъпана в светлината на полилей, заобиколена от своите приятели.

По това време бяха минали пет и половина години, откакто младият Салахудин, огирлянден и предупреден, се качи на един Дъглас DC-8 и отпътува на Запад. Пред него бе Англия; до него

неговият баща Ченгиз Чамчауала; под него дом и красота. Подобно на Насрийн на бъдещия Саладин никога не му беше лесно да плаче.

На този пръв в живота му самолет той чете фантастични разкази за междупланетно преселение: „Фондацията" на Ази-мов, „Марсианските хроники" на Рей Бредбъри. Той си представяше, че DC-8 беше корабът-майка, носещ призваните, божиите и човешките избраници през невъобразими разстояния, пътувайки поколения наред, размножавайки се евгенично, така че тяхното семе един ден да пусне корен някъде в един прекрасен нов свят под едно жълто слънце. Той сам се поправи: не кораб-майка, а кораб-баща, защото в края на краищата там беше великият човек Абу, таткото. Оставяйки настрана доскорошните си съмнения и оплаквания, тринадесетгодишният Салахудин отново навлезе в детското обожание на баща си, защото той го, го, го боготвореше, беше велик баща, докато не започнеш да развиваш собствен разум и след това да спориш с него, което беше наречено предателство към неговата любов, но това няма значение сега, аз *го обвинявам, че се превърна в моето*

върховно същество, така че това, което се случи, беше като загуба на вярата... да, кораб-баща, въздушният кораб не беше майчина утроба, а метален фалос, и пътниците бяха сперматозоиди, чакащи да бъдат проляти.

Пет и половина часа времеви пояси; обърни си часовника наобратно в Бомбай и ще видиш времето в Лондон. Моят баща, щеше да си мисли години по-късно Чамча в средата на своята горчивина. *Обвинявам го в преобръщането на времето.*

Колко далече отлетяха те? Петте и половина хиляди километра отлетяха като гарвани. Или: от индийското до английското, едно неизмеримо разстояние. Или изобщо не толкова далече, защото те се издигнаха от един голям град, паднаха в друг. Разстоянието между градове винаги е малко; селянин, пътуващ сто мили до град, пресича по-празно, по-тъмно и по-ужасяващо пространство.

Какво направи Ченгиз Чамчауала, когато самолетът се издигна: опитвайки се синът му да не види, че го прави: той кръстоса по два пръста от всяка ръка и започна да върти палците си.

И когато бяха настанени в един хотел на няколко фута от древното разположение на дървото Тайбърн[47], Ченгиз каза на сина си:

- Вземи. Това ти принадлежи. - И протегна на една дължина на ръката си един черен сгъваем портфейл, за чийто произход не можеше да има съмнение. Вече си мъж. Вземи.

Връщането на конфискувания портфейл заедно с цялата валута се оказа един от малките капани на Ченгиз Чамчауала. През целия си живот Салахудин беше заблуждавай от тях. Щом баща му искаше да го накаже, той му предлагаше подарък, парче вносен шоколад или консерва сирене „Красjуг" и го сграбчваше, когато идваше да ги вземе. „Магаре - присмиваше се Ченгиз на малкия си син. - Винаги, ама винаги морковът те докарва до пръчката ми."

В Лондон Салахудин взе предложения портфейл, приемай-ки подаръка на възмъжаването, след което баща му каза:

- Сега, когато си мъж, на теб се пада да се грижиш за стария си баща, докато сме в град Лондон. Ще плащаш всич-ки сметки.

Януари 1961. Година, която можеш да преобърнеш и тя за разлика от часовника ти все още ще показва същото време.

Беше зима, но когато Салахудин Чамчауала започна да трепери в стаята си в хотела, беше от уплаха почти до смърт: неговото гърне със злато внезапно се беше превърнало в проклятието на магьосник.

Тези две седмици в Лондон, преди да замине за интерната, се превърнаха в кошмар от касичка и сметки, защото Чен-гиз имаше предвид точно това, което каза, и нито веднъж не пъхна ръка в своя джоб. Салахудин трябваше да купи дрехите си като например двуреден шлифер и седем раирани в бяло и синьо ризи „Ван Хюзин" с подвижни полутвърди яки, които Ченгиз го накара да носи всеки ден, за да свикне с копчетата за яка, и Салахудин чувстваше сякаш гол нож се забива точно под новопокаралата му адамова ябълка; и трябваше да подсигури достатъчно за стаята в хотела и всичко останало, така че беше твърде нервен да помоли баща си дали не може да отидат на кино, но не отидоха на нито един филм, дори не на „Истински ад в Св. Трайниън", или да хапнат в ресторант, нито едно китайско блюдо, и години по-късно той не си спомняше нищо от своите първи

четиринадесет дни в любимата си Елоуин Дийоуин освен лири шилинги пенсове, подобно на ученика на царя-философ Чанакя[48], който попитал великия мъж какво е имал предвид, казвайки, че човек може да живее на света и същевременно да не живее в него, и на когото било наредено да пренесе пълна до ръба кана с вода през празнична тълпа, без да разлее и капка под заплаха от смърт, така че когато се върнал, не могъл да опише празненството, защото бил като сляп и виждал само съда на главата си.

Ченгиз Чамчауала стана много тих през тези дни, сякаш не се интересуваше дали яде или пие, или прави каквото и да било, доволно си седеше в хотелската стая, гледайки телевизия, особено когато даваха Флинтстоун, защото, каза той на сина си, Уилма биби му напомня Насрийн. Салахудин се опита да докаже, че е мъж, постейки заедно с баща си и опитвайки се да го надмине, но никога не успяваше, и когато спазмите ставаха твърде силни, излизаше от хотела до близката евтина закусвалня, откъдето можеше да се купят за вкъщи печени пилета, които висяха тлъсти на витрината и бавно се въртяха на шишовете на грила. Когато внасяше пилето в хотелското фоайе, той се чувстваше смутен, не желаейки служителите да го видят, така че го тъпчеше в двуредния си шевиот и се качваше ' на асансьора, вонейки на печено на шиш, с издут шлифер и почервеняващо лице. С пилешки гърди под втренчените погледи на важни дами и асансьорни хопове той почувства раждането на онази непреклонна ярост, която щеше да гори в него неотслабваща повече от четвърт век; която щеше да изпари неговото детско обожание към баща му и да го превърне в невярващ човек, който след това щеше да направи всичко възможно да живее без бог от какъвто и да е вид; която щеше да подхранва може би неговата решимост да стане нещото, което баща му не-е-и-никога-не-може-да бъде, а това е един-добър-и-истински англичанин. Да, англичанин, дори ако майка му беше права за всичко, дори ако тук имаше само хартия в тоалетните и хладка използвана вода, пълна с кал и сапун, в която да влезеш след физическото, дори ако това означаваше живот, прекаран сред зимно оголените улици, чиито пръсти отчаяно сграбчваха малкото бледи часове на прецеждаща се водниста светлина. През зимните нощи той, който никога не беше спал под повече от един чаршаф, лежеше под планини от вълна и се чувстваше като образ от древен мит, осъден от боговете гърдите му да бъдат притискани от морена; но както и да е, той ще стане англичанин, дори ако съучениците му се кикотеха на неговия глас и го изключваха от своите тайни, защото това изключване само засилваше неговата решимост, и тогава започна да играе, да открива маски, които съучениците щяха да признаят, бледолики маски, клоунски маски, докато не ги изигра да мислят, че той е о'кей, че е хора-като-нас. Той ги измами по начина, по който чувствително човешко същество убеждава горили да го приемат в своето семейство, да го галят и милват и да тъпчат банани в устата му.

(След като беше уредил последната сметка и портфейлът, намерен някога на края на една дъга, беше изпразнен, баща му каза: „Видя ли? Плащаш собствените си разноски, без да задлъжнееш. Направих мъж от теб." Но какъв мъж? Това е, което бащите никога не знаят. Никога предварително; никога преди да е станало твърде късно.)

Един ден, скоро след като беше започнал в училището, той слезе долу за закуска, за да открие пушена херинга в чинията си. Седеше втренчен в нея, без да знае откъде да започне. След това я сряза и получи хапка, пълна с малки костици. И след като издърпа всичките, отново хапка и още кости. Неговите съученици в мълчание го наблюдаваха как страда; нито един от тях не каза, виж, нека ти покажа, яде се по този начин. Отне му деветдесет минути, докато изяде рибата, и не му беше разрешено да стане от масата, докато не свърши. По това време той трепереше и ако беше способен да плаче, щеше да го направи. Тогава му хрумна мисълта, че му беше даден важен урок. Англия беше странна на вкус пушена риба, пълна с шипове и кости, и никой никога няма да му каже как да я яде. Той откри, че е невъзможна личност. „На всички ще им покажа - закле се той. - Ще видите дали няма." Изядената пушена херинга беше първата му победа, първата му стъпка в завладяването на Англия.

Говори Ge, че Уйлям Завоевателят е започнал, изяждайки хапка английски пясък.

Пет години по-късно си беше у дома, след като беше завършил училището, чакайки да започне английският университетски семестър, и неговата трансмутация във вилаетлия беше доста напреднала.

- Виж колко добре се оплаква - дразнеше го Насрийн пред баща му. - За всичко има готова голяма, голяма критика, вентилаторите са закрепени твърде хлабаво към таваните и ще паднат, за да ни отрежат главите, докато спим, казва той, и храната е твърде тлъста, защо не готвим някои неща без пържене, иска да знае той, балконите на горния етаж са несигурни и боята се е олющила, защо не

можем да се гордеем с нашата обстановка, нали, градината е обрасла, ние сме просто хора от джунглата, мисли той, и виж колко груби са филмите ни, как не им се наслаждава, и толкова много болести, че дори не можеш да пиеш вода от чешмата, боже мой, той наистина се образова, съпруже, нашият малък Салу, върнал се от Англия и говори толкова хубаво, и така нататък.

Вечерта те се разхождаха по поляната, гледайки как слънцето се гмурка в морето, крачейки под сянката на тези големи разклонени дървета, някои извиващи се, други брадати, които Салахудин (който сега се наричаше Саладин по модата в английското училище, но щеше да остане за още известно време Чамчауала, докато един театрален агент не скъси името му по комерсиални причини) беше започнал отново да назовава: джекфрут, индийска смокиня, джакаранда, горски пламък, платани. Малки чоои-моои-не-ме-пипайте насаждения[49] растяха в основата на неговото дърво на живота, ореха, който Ченгиз беше засадил със собствените си ръце в деня на идването на сина. И двамата, баща и син, бяха сковани пред рожденото дърво и не можеха да отговарят както трябва на нежните закачки на Насрийн. Саладин беше обхванат от меланхоличната представа, че градината е била по-приятно място, преди да знае имената там, че е изгубено нещо, което той няма да може никога да си върне. И Ченгиз Чамчауала откри, че не може повече да гледа сина си в очите, защото горчивината, която видя, почти смрази сърцето му. Когато проговори, извръщайки се рязко настрана от осемнадесетгодишния орех, в който от време на време през техните дълги раздели си представяше, че пребивава душата на сина му, думите излязоха неправилно и го накараха да звучи като скованата хладна фигура, която се надяваше никога да не стане и която се страхуваше, че не може да избегне.

- Кажи на сина си - избуботи Ченгиз към Насрийн, - че ако е заминал в чужбина да научи презрение към собствения си род, тогава неговият род не може да чувства нищо друго освен презрение към него. Какво е той? Някой Фаунтлерой, кръгъл глупак? Това ли е съдбата ми: да изгубя син и да намеря особняк?

- Каквото и да съм, скъпи татко - каза Саладин на по-възрастния човек, - всичко дължа на теб.

Това беше последното им семейно бъбрене. През цялото това лято страстите продължаваха да се нагорещяват въпреки всички опити на ..Насрийн за посредничество, трябва да се извиниш на баща си, скъпи, бедният човек страда като дявол, но гордостта му няма да му позволи да те прегърне. Дори ая Кастурба и старият носач Валаб, нейният съпруг, се опитаха да посредничат, но нито баща, нито син искаха да отстъпят.

- Проблемът е в същия материал - каза Кастурба на Насрийн. - Татенце и синче, същият материал, единият като другия.

Когато започна войната с Пакистан, през този септември Насрийн реши с един вид предизвикателство, че няма да отложи петъчните си приеми, „да покаже, че индийските мюсюлмани могат да обичат толкова добре, колкото и да мразят", изтъкна тя. Ченгиз видя едно особено изражение в очите й и не направи опит да спори, но вместо това накара прислужниците да сложат непропускащи светлина пердета на всички прозорци. Тази нощ за последен път Саладин Чамчауала изигра старата си роля на портиер, облечен в английско вечерно сако, и когато гостите пристигаха - същите стари гости, напрашени от сивата пудра на възрастта, но иначе същите, - те го даряваха със същите стари потупвания и целувки, носталгичните благословии от неговата младост.

- Виж колко е пораснал - казваха те. - Нямам думи какво сладурче.

Те всички се опитваха да крият страха си от войната, опасност от въздушни нападения, каза радиото, и когато рошеха косата на Саладин, ръцете на едни бяха малко по-треперливи, а на други малко по-груби.

Късно тази вечер сирените пропяха и гостите се затичаха за прикритие, криейки се под легла, в долапи, където и да е. Насрийн Чамчауала се намери сама край претрупаната с храна маса и се опита да успокои компанията, стоейки там в новото си сари с вестникарски щампи, дъвчейки парче риба, сякаш нищо не се бе случило. Затова, когато започна да се задавя от рибената кост на своята смърт, нямаше кой да й помогне, всички се бяха свили в ъглите със затворени очи; дори Саладин, завоевателят на пушените херинги, Саладин от завърналите се от Англия недоволници беше изгубил присъствие на духа. Насрийн Чамчауала падна, потрепера, спря да диша и умря и когато гостите, озвучени от „всичко е спокойно", се появиха като овце, те откриха своята домакиня изгаснала в средата на трапезарията, открадната от ангела-унищо-жител, кали-пили калаас[50], както е на

бомбайски, безпричинно свършена, отишла си за добро.

По-малко от година след смъртта на Насрийн Чамчуала заради неумението й да триумфира над рибешки кости като образования й в чужбина син, Ченгиз се ожени наново без дума предупреждение към когото и да било. В колежа си в Англия Саладин получи писмо от баща си, нареждащо му с дразнещата надута и остаряла фразеология, която Ченгиз винаги използваше в кореспонденцията си, да бъде щастлив. „Възрадвай се - казваше писмото, - защото онова, което е изгубено, е родено наново." Обяснението на това малко загадъчно изречение следваше по-долу в телеграмата и когато Саладин научи, че новата му мащеха също се казва Насрийн, нещо се разбърка в главата му и той написа писмо на баща си, пълно с жестокост и ярост, чиято несдържаност беше от вида, съществуващ само между бащи и синове, и различаваща се от тази между дъщери и майки и зад която прозира възможността от истинско трошащо зъби сбиване. Ченгиз отговори със следващата поща; кратко писмо, четири реда от архаични оскърбления, мръсник негодник невъзпитан човек нехранимайко измамник курвенски син мошеник. „От сърце смятай всички семейни връзки непоправимо разединени - завършваше то. - Ти си отговорен за последствията."

След година мълчание Саладин получи още едно известие, писмо-прошка, което беше във всичките си подробности по-трудно за приемане, отколкото по-раншната отлъчваща мълния. „Когато станеш баща, сине мой - признаваше Ченгиз Чамчауала, - ще опознаеш тези мигове - ах! Толкова сладки! - когато с любов човек дундурка гиздавото бебе на коляното си; при което без предупреждение или подстрекателство благословеното създание - мога ли да бъда откровен? - го подмокря. За миг може би човек чувства възмущение, вълна от ярост се надига в кръвта, но след това тя замира толкова бързо, колкото е дошла. Защото ние като възрастни не разбираме ли, че малкият не бива да се обвинява? Той не знае какво прави."

Дълбоко обиден, че го сравняват с уриниращо бебе, Саладин запази, както се надяваше, изпълнено с достойнство мълчание. По времето на своето дипломиране той беше получил британски паспорт, защото беше пристигнал в страната, преди да бъдат затегнати законите, така че имаше възможност да съобщи на Ченгиз в кратка бележка, че възнамерява да се установи в Лондон и да си потърси работа като актьор. Отговорът на Ченгиз Чамчауала дойде с бърза поща. „Със същия успех можеш да бъдеш отвратително жиголо. Мисля, че някакъв дявол се е вселил в теб и те е подлудил. Ти, на когото беше дадено толкова много: не чувстваш ли, че дължиш нещо на някого? На своята страна? На паметта на мъртвата си майка? На собствения си разум? Искаш да прекараш живота си, поклащайки се и перчейки се под ярки светлини, целувайки руси жени пред втренчени непознати, платили да гледат срама ти! Ти не си ми син, а таласъм, хоош[51], демон, излязъл от ада. Актьор! Отговори ми на това: какво да кажа на приятелите си?"

И под подписа един патетичен, сприхав послепис. „Сега, когато си имаш свой собствен лош джин, не мисли, че ще наследиш вълшебната лампа."

След това Ченгиз Чамчауала пишеше на сина си на нередовни промеждутъци и във всяко писмо се връщаше на темата за демоните и вселяването: „Човек, неверен на себе си, се превръща в двукрака лъжа и подобни зверове са най-доброто дело на Шейтана - пишеше той и също в по-сантиментално настроение: - Аз имам душата ти съхранена, сине мой, тук в ореха. Дяволът притежава само тялото ти. Когато се освободиш от него, върни се и поискай безсмъртната си душа. Тя процъфтява в градината."

Почеркът в писмата се различаваше с течение на годините, променяйки се от претрупаната увереност, който го правеше веднага различим, ставайки по-сбит, неукрасен, пречистен. Най-накрая писмата спряха, но Саладин чу от други източници, че вдадеността на баща му в свръхестественото продължавала да се задълбочава, докато най-накрая той се превърнал в отшелник, може би за да избяга от този свят, в който демони можаха да откраднат тялото на собствения му син, свят, несигурен за човек с истински религиозна вяра.

Преобразяването на баща му смути Саладин дори от толкова голямо разстояние. Родителите му бяха мюсюлмани по вялия, лек начин на бомбайците; Ченгиз Чамчауала беше изглеждал много по-богоподобен на малкия си син от всякакъв Аллах. Че този баща, това светско божество (сега макар и изгубило доверието му) беше паднало на колене на стари години и бе започнало да прави поклони към Мека, беше трудно за приемане от неговия безбожен син.

„Обвинявам тази магьосница - каза си той, изпадайки по реторически причини в същия език на

заклинания и таласъми, който баща му беше започнал да използва. - Тази Нас-рийн Втора. Аз ли съм този, който е бил обект на магии, аз ли съм единственият обладан от зъл дух? Не моят почерк се е променил."

Писмата изобщо престанаха да идват. Минаха години; и тогава Саладин Чамча, актьор, издигнал се със собствени сили, се върна в Бомбай с Просперо Плейърс, за да изпълнява ролята на индийския доктор в „Милионершата" на Джордж Бърнард Шоу. На сцената той скрояваше гласа си според изискванията на ролята, но тези дълго потискани изрази, тези захвърлени гласни и съгласни започнаха да се просмукват от устата му и извън театъра. Гласът му го предаваше; и той откри, че съставните му части са способни и на други предателства.

Човек, който тръгва сам да се изгради, поема ролята на Създателя според една от гледните точки; той е неестествен, богохулник, мерзавец на мерзавците. От друга гледна точка можете да видите в него патос, героизъм в борбата му, в готовността му да рискува: не всички мутанти оцеляват. Или го погледнете социополитически: повечето преселници се научават и могат да станат маски. Така нашите собствени лъжливи описания се противопоставят на лъжите, измислени за нас, криейки заради сигурността нашите тайни същности.

Човек, който сам се измисля, се нуждае от някого, който да повярва в него, за да докаже, че е успял. Играейки си отново на Бог, може да кажете. Или можете да слезете няколко равнища по-долу и да помислите за Тинкърбел; не съществуват приказки, щом децата не ръкопляскат. Или може просто да кажете: това е същото като да бъдеш човек.

Не само нуждата да повярват в теб, но да повярваш в Друг.

Разбрахте - любов.

Саладин Чамча срещна Памела Лъвлейс пет и половина дни преди края на 60-те години, когато жените все още носеха цветни кърпи в косите си. Тя стоеше в центъра на едно помещение, пълно с актриси-троцкистки, и се беше втренчила в него с толкова ярки, ярки очи. Той я обсеби за цялата вечер, а тя не престана да се усмихва и си тръгна с друг мъж. Той се прибра вкъщи, за да мечтае за очите й, усмивката й, стройното тяло и кожата й. Преследваше я две години. Англия отстъпва с нежелание съкровищата си. Той беше учуден от собственото' си постоянство и разбра, че тя се е превърнала в опекун на съдбата му, че ако не се омилостиви, целият му опит за метаморфоза ще се провали.

- Позволи ми - молеше се той, учтиво борейки се с бялото й одеяло, което го оставяше на полунощните му автобусни спирки, покрит с вълма на вина. - Повярвай ми. Аз съм.

Една нощ като гръм от ясно небе тя му позволи, тя каза, че вярва. Той се ожени за нея, преди да успее да промени решението си, но никога не се научи да чете мислите й. Когато беше нещастна, се заключваше в спалнята, докато не усетеше, че се чувства по-до бре.

- Това не е твоя работа - казваше му тя. - Не искам никой да ме вижда, когато съм такава.

Той я наричаше необщителна.

- Отвори - думкаше той по всички заключени врати на съвместните им животи - сутерен, първи етаж, мезонет, след това господарска къща. - Обичам те, пусни ме да вляза.

Той се нуждаеше от нея толкова силно, за да си вдъхне увереност в собственото си съществуване, че никога не разбра отчаянието в нейната постоянно заслепяваща усмивка, ужаса в блясъка, с който тя се изправяше срещу света, или причините, поради които се криеше, когато не успяваше да сияе. Едва когато беше твърде късно, тя му каза, че родителите й са се самоубили заедно точно по време на първата й менструация, затънали до гуша в хазартни дългове, оставяйки я с глас като аристократично буботене, който я беляза като златно момиче, жена за завиждане, докато всъщност тя беше изоставена, изгубена, нейните родители дори не можаха да се опитат, да си дадат труда да почакат да я видят как расте, ето колко е била обичана, така че няма никакво доверие и всеки миг, който прекарваше в света, беше пълен с паника, ето защо се усмихваше и усмихваше и може би веднъж седмично заключваше вратата и трепереше и се чувстваше като черупка, като празна шлюпка от фъстък, като маймуна без орех.

Те никога не съумяха да имат деца: тя обвиняваше себе си. След десет години Саладин откри, че имаше нещо в съдържанието на неговите хромозоми, две по-дълги или твърде къси пръчици, той не

можеше да си спомни. Неговото генетично наследство; очевидно той имаше късмет, че съществува, щастлив да не бъде някакъв вид изкривен урод. От майка му или от баща му идваше? Лекарите не можаха да кажат; той обвини, лесно е да се предположи кой, в края на краищата не можеше да се мисли лошо за мъртвите.

Те не се разбираха напоследък.

Той си го каза след това, но не и по това време.

След това си каза, ние бяхме пред унищожение, може би заради липсващите бебета, може би просто се отдалечихме един от друг, може би едното или другото.

През това време той отвръщаше поглед от цялото напрежение, от всички остроти, от всички битки, които никога не започваха, затваряше очи и чакаше, докато се върне усмивката й. Позволяваше си да вярва в тази усмивка, в това бляскаво подражание на радостта.

Опита се да изобрети едно щастливо бъдеще за тях, да го накара да се сбъдне, стъкмявайки го, и след това да започне да вярва в него. По пътя си към Индия си мислеше колко щастлив е да я има, аз съм щастлив, щастлив съм, да, недей да спориш, аз съм най-щастливото копеле в света. И: колко прекрасно е да има пред себе си опънатите, сумрачни авенюта на годините, изгледа да остарееш в присъствието на нейната благост.

Той се беше трудил толкова усилно и се беше доближил толкова близо до вярата в действителността на тези частични измислици, че когато легна със Зейнат Вакил четиридесет и осем часа след пристигането си в Бомбай, първото нещо, което направи, дори преди да правят любов, беше да изгуби съзнание, да припадне лед-студен, защото съобщенията, достигащи до мозъка му, бяха в толкова сериозно противоречие едно с друго, сякаш дясното му око виждаше света да се движи наляво, докато лявото го съзираше да се плъзга надясно.

Зини беше първата индийска жена, с която изобщо беше правил любов. Тя влетя в съблекалнята му след първата вечер на „Милионершата", със своите оперени ръце и смущаващ глас, сякаш не бяха минали години. Години.

- Приятелю, какво разочарование, кълна се, останах през цялото това нещо само да те чуя да пееш „Боже, милостиви" като Питър Селърз или нещо подобно, помислих си, нека да видим дали момчето е научило да улучва нотата, спомняш ли си, като се превъплъщаваше в Елвис с ракетата си за скуош, скъпи, толкова весел, напълно щур. Но какво е това? Няма песен в драмата. Ад. Слушай, можеш ли да избягаш от всичките тези бледолики и да излезеш с нас, цветнокожите? Може би си забравил какво е това.

Той си я спомняше като клечкоподобна фигура на тийнеиджърка с разкривена прическа в стил Куонт[52] и подобна, но изкривена на другата страна усмивка. Едно невнимателно грубо момиче. Веднъж само за тръпката влезе в един прословут адда, един вертеп на Фолкленд Роуд, и седна там, пушейки цигара и пиейки кола, докато сутеньорите, държащи заведението, я заплашиха, че ще й нарежат лицето, свободната практика била забранена. Тя ги накара да сведат очи, изпуши цигарата си, излезе. Безстрашна. Може би луда. Сега, в средата на тридесетте, тя беше квалифицирана лекарка с приемна в болницата Брийч Кенди, която работеше с градските бездомници, и отиде в Бопал веднага щом избухна новината за невидимия американски облак, изял очите и дробовете на хората. Тя беше един вид критик, чиято книга за ограничаващия мит за автентичността - тази фолклорна усмирителна риза, която тя се опитваше да замени с една етика на исторически утвърден еклектизъм, защото не беше ли цялата национална култура основана на принципа на заемането на каквито дрехи можеха да станат, арийски, могулски, британски, вземи-най-доброто-и-ос-тави останалото? - беше предизвикала предсказуеми неприятности, особено заради заглавието й. Беше я нарекла „Единственият добър индиец".

- Значи, че това е мъртвият - каза на Чамча, когато му даде екземпляр. - Защо трябва да има добър и правилен път да си цветнокож? Това е индуистки фундаментализъм. Всъщност ние всички сме лоши индийци. Някои по-лоши от другите.

Беше достигнала разцвета на красотата си, дългата й коса падаше свободна и тялото й вече не беше клечковидно. Пет часа след като влезе в гримьорната му, бяха в леглото й и той припадна. Когато се събуди, тя обясни:

- Пробутах ти мики фин[53].

Той никога не можа да разбере дали казва истината, или не.

Зейнат Вакил направи от Саладин свой проект.

- Изисквам те обратно - обясни тя. - Мистър, ще ви върнем обратно.

От време на време той си мислеше, че има намерение да постигне това, изяждайки го жив. Тя правеше любов като канибал и той беше нейното „дълго свинско"[54].

- Чувала ли си - попита я той - за добре известната връзка между вегетерианството и човекоядния импулс? -Зини, хранейки се на неговото голо бедро, поклати глава. - В

някои крайни случаи - продължи той - консумацията на твърде много зеленчуци може да пусне в системата биохими-кали, които предизвикват канибалски фантазии.

Тя вдигна очи и се усмихна с косата си усмивка. Зини, красивият вампир.

- Остави това - каза тя. - Ние сме нация от вегетарианци и нашата култура е мирна и мистична, всеки го знае.

От негова страна се изискваше да пипа внимателно. Първия път, когато докосна гърдите й, тя изригна горещи поразителни сълзи с цвета и консистенцията на биволско мляко. Беше наблюдавала майка си да умира като разрязвана за вечеря патица, първо лявата гърда, после дясната, и ракът все още продължавал да се разпространява. Нейният страх, че ще повтори смъртта на майка си, превръщаше гръдния й кош във „вход забранен". Тайният ужас на безстрашната Зейни. Тя никога не беше имала дете, но очите й плачеха мляко.

След първото им любене, все още отгоре и с него в себе си, тя започна веднага след като сълзите вече бяха забравени.

- Ще ти кажа аз, знаеш добре какъв си. Какъв е дезертьорът, повече англичанин, твоят ангрези[55] акцент, обвит около теб като знаме, и не си мисли, че е толкова съвършен, отлепва се, баба, като фалшив мустак.

- Става нещо странно - искаше да каже той, - гласът ми... - но не знаеше как да го изрази и си замълча.

- Хора като теб - изпуфтя тя, целувайки рамото му. -Връщаш се след толкова дълго и си мислиш бог знае какво за себе си. Е, бейби, ние имаме по-ниско мнение за теб.

Нейната усмивка беше по-лъчезарна от тази на Памела.

- Зини - каза й той, - виждам, че не си изгубила своята усмивка „Бинака".

Бинака. Откъде беше дошло това, забравена преди много време реклама за паста за зъби? И гласните звуци, определено ненадеждни. Внимавай, Чамча, оглеждай се за сянката си. Този черен тип, пълзящ зад теб.

На втората нощ тя дойде в театъра с двама приятели зад нея, един млад марксистки режисьор на име Джордж Миранда, тромав като кит мъж с курта[56], с навити ръкави, с веещa се жилетка, покрита с древни петна, и изненадващ военен мустак с навосъчени заострени краища; и Булен Ганди, поет и журналист, който беше побелял твърде рано, но лицето му беше по бебешки невинно, докато не избухна в своя лукав кикот.

- Хайде, Салад баба - обяви Зини. - Идвай да ти покажем града. - Тя се обърна към своите придружители: - Тези азиатци от чужбина нямат срам - обяви тя. - Саладин, моля ти се като на някаква тъпа крава.

- Преди няколко дни тук беше една телевизионна репортерка - каза Джордж Миранда. - Розова коса. Каза, че се казва Керлейда. Не можах да го разбера.

- Слушай, Джордж е твърде отвеян - прекъсна го Зини. -Той не знае в какви чудаци се превръщате вие, момчетата. Тази мис Сингх, възмутително. Казах й, че името е Халида, миличка, римува се с далда[57], това е средство за готвене. Но не можа да го произнесе. Собственото си име. Я ми кажи твоето. Вие, копелета, нямате никаква култура. Сега сте просто цветнокожи. Тва не е ли истината? - добави тя, внезапно развеселена с кръгли очи, уплашена, че е отишла твърде далече.

- Престани да го тормозиш, Зейнат - каза с тихия си глас Бупен Ганди. И Джордж промърмори стеснително:

- Не се обиждай, човече. Смешка-грешка.

Чамча реши да се ухили и след това да отвърне на удара.

- Зини - каза той, - земята е пълна с индийци, знаеш това, ние сме навсякъде, грижим се за изхвърляне на гърнетата в Австралия и нашите глави свършват в хладилника на Иди Амин. Колумб може би беше прав: светът се състои от Индий: Източна, Западна, Северна. По дяволите, би трябвало да се гордееш с нас, с нашата предприемчивост, с начина, по който прескачаме границите. Единственото е, че не сме индийци като теб. По-добре е да свикнеш с нас. Как беше името на книгата, която си написала?

- Чуйте - Зини го хвана под ръка. - Чуйте го моя Салад. Внезапно иска да бъде индиец, след като е прекарал живота си в опити да стане бял. Виждате, че не всичко е загубено. Все още там вътре има нещо живо. - Чамча почувства, че се изчервява, почувства как нараства объркването. Индия; тя разбърква нещата.

- За Бога - добави тя, пронизвайки го с целувка. - Чамча. Исках да кажа, майната му. Ти сам се наричаш мистър Блюдо-лизеца и очакваш от нас да не се смеем.

В очукания „Индустан" на Зини, кола, направена за една слугинска култура, със задна седалка, по-добре тапицирана от предната, той почувства нощта да се спуска около него като тълпа. Индия, премервайки го със забравената й необятност, с абсолютното си присъствие, със стария презрян безпорядък. Една подобна на амазонка хижра[58], изправена като индийска Супержена[59], в комплект със сребърен тризъбец, спираше движението с повелителна ръка, разтакавайки се пред тях. Чамча се втренчи в нейнонеговите блеснали очи. Гавраил Фаришта, филмовата звезда, който необяснимо беше изчезнал от погледите, изгниваше по рекламните табла. Купчини отломки, мръсотия, шум. Реклами за цигари, пушещи миналото: НОжИЦИ - УДОВЛЕТВОРЕНИЕ ЗА МЪжА НА ДЕЙСТВИЕТО. И още по-невероятна: ПАНАМА - ЧАСТ ОТ ВЕЛИКАТА ИНДИЙСКА ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ.

- Къде отиваме?

Нощта беше придобила качеството на зелена неонова светлина. Зини паркира колата.

- Ти си се изгубил - обвини го тя. - Какво знаеш за Бомбай? Твоят собствен град, само че никога не е бил такъв. За теб това е сън от детството. Да израснеш на Скендъл Пойнт е като да живееш на луната. Там нямаше бустии[60], сърчо, само слугински квартири. Идваха ли там типове от Шив Сена[61] да предизвикват безредици? Съседите ти умираха ли от глад по време на текстилната стачка? Датта Самант[62] провеждал ли е събрание пред вашите вили? На колко години беше, когато за пръв път срещна профсъюзен активист? На колко, когато за пръв път се качи на местен влак, вместо на кола с шофьор? Извини ме, скъпи, но това не е бил Бомбай. Това е била Страната на чудесата, Перис-тан, Никога-Никога, Оз.

- А ти? - припомни й Саладин. - Къде беше ти тогава?

- На същото място - каза тя яростно. - С всички останали тъпи лапачи.

Задни улици. Боядисваше се един джайнистки[63] храм и всички светци бяха в найлонови чували, за да бъдат предпазени от капките. Един уличен продавач на вестници беше изложил издания, пълни с ужаси: железопътна катастрофа. Бупен Ганди започна да говори с благия си шепот. След произшествието, каза той, оцелелите пътници изплували до брега (влакът паднал от мост) и били посрещнати от местни селяни, които ги блъскали под водата, докато се удавели, за да ограбят телата.

- Затваряй си устата - кресна му Зейни. - Защо му разказваш такива неща? Той и така си мисли, че сме диваци, по-нисш вид.

Един магазин продаваше сандалово дърво за изгаряне в близкия храм на Кришна и комплекти от емайлирани розово-бели очи на Кришна, които виждат всичко.

- Прекалено много за виждане, по дяволите - каза Булен. - Това е положението.

В един претъпкан даба[64], който Джордж бил започнал често да посещава, докато установявал контакти за филмови цели с дада или босовете, които движат градската търговия с плът, се

поглъщаше тъмен ром на алуминиеви маси и Джордж и Булен, малко подпийнали, започнаха да се карат. Зини пиеше „Тумс ъп кола" и започна да предава приятелите си пред Чамча.

- И двамата имат проблеми с пиенето, джобовете им са празни като пукнати гърнета, и двамата тормозят жените си, киснат по вертепите, прахосват смрадливите си животи. Не е за чудене, че си паднах по теб, захарче, когато местните произведения са толкова нискокачествени, започваш да харесваш вносните.

Джордж беше ходил със Зейни в Бопал и започна да вдига шум по въпроса за катастрофата, тълкувайки я идеологически.

- Какво е Америка, за нас? - попита той. - Недействително място. Сила в най-чистата си форма, безтелесна, невидима. Ние не можем да я видим, но тя ни притиска изцяло, няма измъкване. - Той сравни „Юниън Карбайд" с Троянския кон. - Ние поканихме копелетата да дойдат. Било като историята за четиридесетте разбойници - каза той. - Криещи се в амфорите си и чакащи нощта. Ние си нямахме Али Баба, за съжаление - изкрещя той. - Кого си имахме? Мистър Раджив Г.

На това място Бупен Ганди рязко и несигурно стана и като обсебен, сякаш обладан от някакъв дух, започна да свидетелства.

- За мен - каза той - този въпрос не може да бъде външна намеса. Ние винаги си прощаваме, обвинявайки други, Америка, Пакистан, което и да е проклето място. Извини ме, Джордж, но за мен всичко това започва от Асам. Оттам трябва да тръгнем. Клането на невинните. Снимки на детски трупове, спретнато подредени в редици, като войници на парад. Били са пребити до смърт с тояги, замервани с камъни, гърлата им прерязвани с ножове. Чамча си спомняше тези спретнати редици на смъртта. Сякаш само ужасът можеше да мръдне Индия към порядък.

Бупен говори двадесет и девет минути без колебание и паузи.

- Ние всички сме виновни за Асам - каза той. - Всеки от нас. Докато и ако не приемем това, че смъртта на децата беше наша грешка, ние не можем да се наричаме цивилизован народ.

Той пиеше ром толкова бързо, колкото говореше, говореше все по-високо и тялото му започна опасно да се накланя и въпреки че помещението утихна, никой не пристъпи към него, никой не се опита да го накара да спре да говори, никой не му каза, че е пиян. По средата на едно изречение, *всеки ден ослепявания, стрелби, корупция, кои си мислим, че...,* той тежко седна и се вторачи в чашата си.

Тогава един млад човек от далечния край на заведението стана и започна да привежда противоположни доводи. Асам трябва да се разбира политически, извика той, имаше икономически причини; и още един човек стана на крака, за да отговори, че парични въпроси не обясняват как един възрастен мъж пребива с тояга малко момиченце и после друг тип каза, ако мислиш това, никога не си бил гладен, мисля аз, колко дяволски романтично е да предполагаш, че икономиката не може да превърне хората в скотове. Чамча се вкопчи в чашата си, когато нивото на шума се покачи и въздухът сякаш се сгъсти, пред лицето му проблясваха златни зъби, рамена се търкаха в неговите, лакти се сбутваха, въздухът се превръщаше в нажежена сауна, а в гърдите му започваха неравномерните пулсации.

- Добре ли си, човече? Беше започнал да позеленяваш. Саладин кимна за благодарност, зяпваше с пълни гърди

нощта, успокои се.

- Ром и изтощение - каза той. - Имам странния навик да ставам нервен след шоу. Доста често краката ми се разтрепер-ват. Трябваше да го предположа.

Зини го гледаше и в очите й имаше нещо повече от съчувствие. Един бляскав поглед, триумфиращ, твърд. *Нещо мина през теб,* злорадстваше изражението й. *За проклетото време.*

След като оздравееш от тиф, размишляваше Чамча, имаш имунитет срещу болестта десетки години или нещо такова. Но нищо не е вечно; най-накрая антителата изчезват от кръвта ти. Той трябваше да приеме факта, че кръвта му вечене съдържа имунизиращите фактори, които щяха да му позволят да изстрада индийската действителност.

Ром, сърцебиене, гадене в душата. Време е за лягане.

Тя не би го завела у тях. Винаги и само в хотела, с младите араби, обвесени със златни медальони, ходещи важно из полунощните коридори с бутилки контрабандно уиски в ръка. Той лежеше на леглото с обувки на краката, с разкопчана яка и разхлабена връзка, дясната му ръка бе отпусната върху очите; тя в бяла хотелска хавлия се наведе над него и го целуна по брадичката.

- Ще ти кажа какво ти се случи тази нощ - каза Зейни. -Може да се каже, че пукнахме черупката ти.

Той ядосано седна.

- Е, добре, ето това е отвътре - избухна той срещу нея. -Един индиец, преведен на английски. Когато тези дни опитвам хинди, хората поглеждат учтиво. Това съм аз.

Хванат в желето на придобития си език, той беше започнал да чува в индийския Вавилон едно зловещо предупреждение: не се връщай отново. Когато си минал през огледалото, се връщаш на своя собствена отговорност. Огледалото може да те среже на късчета.

- Толкова бях горда с Булен тази вечер - каза Зейни, лягайки в леглото. - В колко страни можеш да влезеш в някой бар и да започнеш подобни разисквания? Страстта, сериозността, уважението. Ти си задръж твойта цивилизация, Блюдолизчо, на мен тази ми харесва твърде много.

- Откажи се от мен - помоли я той. - Не обичам хора да се отбиват да ме виждат без предупреждение, забравил съм правилата на седемте плочки и кабадди[65], не мога да казвам молитвите си, не зная какво става по времето на церемонията ника^6' а в този град, където съм израснал, се губя, ако съм сам. Това не е моят дом. Това ме зашеметява, защото го чувствам като дом, а не е. Кара сърцето ми да тръпне и главата ми да се върти.

- Ти си глупак - извика му тя. - Глупак, Трансформирай се наопаки! Проклет глупак! Разбира се, че можеш.

Тя беше водовъртеж, сирена, изкушаваща го обратно към собственото му старо аз. Но това беше мъртво аз, сянка, призрак и той нямаше да се превърне в привидение. В портфейла му имаше билет за връщане в Лондон и той щеше да го използва.

- Ти никога не се омъжи - каза той, докато и двамата лежаха будни в малките часове. Зейни изпръхтя.

- Теб наистина те нямаше твърде дълго. Не можеш ли да ме видиш? Аз съм чернилка.

Тя направи мост назад и отмятайки завивката, показа своята пищност. Когато кралицата на бандитите Пулан Деви излезе от клисурите, за да се предаде и бъде фотографирана, вестниците веднага разрушиха собствения си мит за нейната *легендарна красота.* Тя стана проста, *едно обикновено създание,* непривлекателна, докато преди *беше апетитна.* Черна кожа в Северна Индия.[67]

- Не ти вярвам - каза Саладин. - Не очакваш да повярвам това.

Тя се засмя.

- Добре, все още не си пълен идиот. На кого му е притрябвало да се омъжва? Имах работа.

След пауза тя изстреля въпроса обратно към него.

- Така. А ти? Не само женен, но и богат! Добре. Кажи как живееш, ти и твоята мем.

В пететажно имение в Нотинг Хил. Отскоро беше започнал да се чувства несигурен там, защото съвременните крадци вземаха не само обичайните видео и стерео, но и вълчака пазач. Беше започнал да чувства, че не е възможно да живееш на място, където криминалните елементи отвличаха животните. Памела му каза, че това е стар местен обичай. През старите времена (за Памела историята се делеше на древната ера, тъмните векове, старите времена, Британската империя, модерния век и настоящето) краденето на домашни животни е било добър бизнес. Бедните крадели кучетата на богатите, обучавали ги да забравят имената си и след това ги продавали обратно на техните тъгуващи, безпомощни собственици в магазини на Портобело Роуд. Памелината местна история винаги беше подробна и често ненадеждна.

- Но, Боже мой - каза Зини Вакил, - трябва pronto да продаваш и да се преместваш. Зная ги тези англичани, всички са един дол дренки - сган и набоби. Не можеш да се бориш срещу проклетите им традиции.

Моята жена Памела Лъвлейс, крехка като порцелан, грациозна като газела, спомни си той. Пускам корени в жените, които обичам. Баналностите на изневярата. Той ги остави настрана и заговори за работата си.

Когато Зини Вакил откри как Саладин Чамча прави парите си, тя изстреля във въздуха серии от писъци, които накараха един от обвесените с медальони араби да почука на вратата, за да се увери, че всичко е наред. Той видя красива жена да се изправя в леглото с нещо прилично на биволско мляко, което се стичаше по лицето и капеше от центъра на брадичката й, и извинявайки се на Чамча за нахлуването, се измъкна забързано, *съжалявам, шега значи, ей, ти си един късметлия.*

- Ах, ти, клети глупчо - зяпваше за въздух Зини между два изблика на гръмовен смях. - Тези ангрез копелета. Наистина са те прекарали.

Сега значи работата му беше смешна.

- Имам дарба за акценти - каза той надменно. - Защо да не я използвам?

- Защо да не я използвам? - имитира го тя, ритайки с крака във въздуха. - Мистър актьор, вашият мустак току-що отново се отлепи.

О, Боже мой.

Какво става с мен?

Какво, по дяволите?

Помощ.

Защото притежаваше тази дарба, наистина я притежаваше, той беше Мъжът с Хилядата и един гласове. Ако искате да научите как трябва да говори бутилката кетчуп в телевизионната си реклама, ако сте несигурен в идеалния глас за вашия пакет хрупкав чипс, подправен с чесън, той беше вашият човек. Караше килими да говорят в реклами на универсални магазини, въплъщаваше се в известни хора, варен боб с доматен сос, замразен грах. По радиото можеше да убеди слушателите, че е руснак, китаец, сицилианец, президентът на Съединените щати. Веднъж в радиопиеса за тридесет и седем гласа той изигра всяка отделна роля под различни псевдоними и никой никога не го разбра. Заедно със своя женски еквивалент Мими Мамулян той господстваше над радиовълните на Британия. Те притежаваха такова голямо парче от рекета с гласовете, че както Мими казваше: „По-добре хората да не споменават Комисията за монополите около нас, дори и на шега." Нейният обхват беше учудващ. Тя можеше да изиграе

всяка възраст, където и да е по света, всяка височина от гласовия регистър, от ангелоподобната жулиета до пъклената Мей Уест.

- Трябва някога да се оженим, когато си свободен - предложи му Мими веднъж. - Ти и аз можем да бъдем Обединените нации.

- Ти си еврейка - посочи той. - Възпитан съм с предубеждение към евреите.

- Еврейка съм - вдигна рамене тя. - Но ти си обрязаният. Никой не е съвършен.

Мими беше дребничка със ситни черни къдрици и приличаше на плакат на „Мишлен". В Бомбай Зейнат Вакил се протегна, прозя се и пропъди другите жени от мислите му.

- Твърде много - присмя му се тя - ти плащат да ги имитираш, стига да не трябва да те гледат. Гласът ти става известен, но те крият твоето лице. Имаш ли представа защо? Брадавици на носа ти, кривогледи очи, какво? Нещо да ти хрумва, бейби? Проклетият ти мозък е колкото амидофенче, кълна се.

Беше истина, помисли си той. Саладин и Мими бяха един вид легенди, но сакати легенди, черни звезди. Гравитационното поле на техните способности привличаше работа към тях, но те оставаха невидими, сменяеми тела за обличане на гласове. По радиото Мими можеше да се превърне във Венера на Ботичели, можеше да бъде Олимпия, Монро, всяка жена, която си поиска. Не й пукаше изобщо как изглежда, тя се беше превърнала в своя глас, струваше колкото цял монетен двор и три млади жени бяха безнадеждно влюбени в нея. Освен това купуваше имоти.

- Невротично поведение - признаваше безсрамно тя. -Извънмерна нужда от вкореняване, дължащо се

на острите поврати в армено-еврейската история, известно отчаяние заради напредващата възраст и малки полипи, открити в гърлото. Имотите са толкова успокояващи, препоръчвам ти ги. -Притежаваше свещеническо жилище в Норфълк, фермерска къща в Нормандия, камбанария в Тоскана, морски бряг в Бохемия.

- Всичко е обитавано от духове - обясняваше тя. - Тракане, виене, кръв по одеялата, жени по нощници, биещи часовници. Никой не отстъпва земя без бой.

Никой освен мен, помисли си Чамча, докато го обхващаше меланхолия, както си лежеше до Зейнат Вакил. Може би вече съм дух. Но поне дух със самолетен билет, успех, пари, съпруга. Сянка, но живееща в осезаемия материален свят. Със собственост. Да, сър.

Зини погали къдрещата се над ушите му коса.

- Понякога, когато мълчиш - промърмори тя, - когато не имитираш смешни гласове, не се правиш на велик и забравяш, че хората те наблюдават, ти изглеждаш просто празен. Знаеш ли? Празна плочка, никой вкъщи. Подлудява ме, понякога искам да те плесна. Да те нараня, за да се върнеш отново в живота. Но ми става и тъжно заради това. Какъв глупак, ти, голямата звезда, чието лице има неподходящия цвят за техните цветни телевизори, който трябва да пътува до страната на чернокожите с някаква евтина трупа и на всичко отгоре да играе ролята на писар, само за да участва. Те те подритват, а ти все още казваш, че ги обичаш, мръсен робски начин на мислене, кълна ти се, Чамча - тя сграбчи раменете му и го разтърси, яхнала го, забранените й гърди бяха на няколко инча от лицето му. - Салад баба, както и да се наричаш, за Бога, *ела си у дома.*

Неговият голям пробив, този, който скоро можеше да накара парите да изгубят значението си, започна на дребно: детска телевизия, нещо, наречено Шоуто на извънземните - малко от „Чудовищата", малко от „Звездни войни", малко „Улица Сезам". Беше битова комедия за една група извънземни, състояща се от сладурчета до психопати, от животно до зеленчук, а също минерали, защото показваше една артистична космическа скала, която можеше да добива камъни от себе си и след това да регенерира навреме за епизода през следващата седмица; тази скала беше кръстена Пигмалион, а заради осакатеното чувство за хумор на продуцента на шоуто имаше и едно грубо, уригващо се същество, прилично на повръщащ кактус, което идваше от пустинна планета накрая на времето: това беше Матилда, Астрало-извънземната, имаше и три гротескни пневматични пеещи космически сирени, известни като извънземните Зърна, може би защото можеше да легнеш между тях, имаше и отбор от венери-ански хип-хопаджии, и драскачи на спрей-графити в метрото, и братя по душа, които наричаха себе си Извънземна нация, а под едно легло в космическия кораб, това беше главното място на действие в програмата, живееше Бъгси, гигантският торен бръмбар от Краб Небюла, който беше избягал от баща си, а в

един аквариум можеше да се намери свръхинтелигентният га-гантски морски охлюв, който обичаше китайска кухня, тук беше и Ридли, най-плашещият от обичайния състав, който приличаше на картина от Френсис Бейкън с уста, пълна със зъби, развяваща се на края на невидима шушулка, и който беше завладян от актрисата Сигърни Уивър. Звездите на шоуто, неговите Кер-мит и мис Пити, бяха много модната двойка Максим и Мама Извънземна, облечени в дрехи, очертаващи тялото и със зашеметяващи фризури, които копнееха да бъдат - какво друго? - телевизионни герои. Това играеха Саладин Чамча и Мими Мамулян и сменяха гласовете с дрехите си, да не споменаваме косите, които можеха да преминават от мораво в цинобър между снимките, можеха да стоят диагонално на три фута над главите им или да изчезнат напълно; или своите черти и крайници, защото бяха способни да променят всичко, прехвърляха крака, ръце, носове, уши, очи и всяко прехвърляне извикваше различен акцент от техните легендарни ггротеинови гърла. Това, което направи шоуто хит, беше използването на най-новите компютърни изображения. Фонът беше изцяло симулиран: космически кораб, извънземни пейзажи, интергалактически зали за забавни игри; и актьорите също бяха обработвани от машини и трябваше да бъдат заравяни всеки ден по четири часа под най-новото в протезното гримиране, което - щом веднъж видеокомпютрите си бяха свършили работата - ги караше да приличат също на симулации. Максим Извънземният, космически плейбой, и Мама, непобеден галактически шампион по борба и всеобща кралица на спагетите, за една нощ се превърнаха в сензация. Позовани в най-гледаното време: Америка, Евровизия, света.

Когато Шоуто на извънземните се разрасна, то започна да привлича политическа критика. Консерваторите го нападаха, защото било твърде плашещо, с твърде сексуални подробности (Ридли можеше да получи очевидна ерекция, когато мислеше твърде усилено за Мис Уивър), твърде

изчанчено. Радикални критици започнаха да нападат повторенията в него, утвърждаването на представата за извънземните като ненормални, липсата на положителни образи. Чамча попадна под натиск да напусне шоуто, отказа, превърна се в мишена.

- Неприятности ме чакат, когато се върна у дома - каза той на Зини. - Проклетото шоу не е алегория. То е забавление. Целта му е да забавлява.

- Да забавлява кого? - поиска да знае тя. - Между друго-

то, дори сега те пускат в ефира едва след като покрият лицето ти с каучук и ти дадат червена перука. Голяма работа, де лукс, няма що.

- Главното - каза тя, когато се събуди на следващата сутрин, - Салад, скъпи, е, че ти наистина изглеждаш добре, няма съмнение. Кожа като мляко, завърнала се от Англия. Сега, когато Гавраил офейка, можеш да бъдеш следващият поред. Сериозно говоря, приятелю. Те се нуждаят от ново лице. Ела си у дома и би могъл да бъдеш следващият, по-голям от Бачан[68], по-голям от Фаришта. Твоето лице е толкова забавно, колкото техните.

Когато беше млад, каза й той, всеки период от живота му, всяко аз, което беше опитвал, изглеждало временно успокояващо. Техните несъвършенства нямали значение, защото той можел лесно да замени един момент със следващия, един Са-ладин с друг. Обаче сега промените започнали да причиняват болка; артериите на възможното започнали да се втвърдяват.

- Не е лесно да ти кажа това, сега съм женен и не само за жена, но и за живот. - *Отново изплъзват на акцент.* - Наистина дойдох в Бомбай поради една причина и това не беше пиесата. Сега той е в края на седемдесетте и няма да имам още много възможности. Той не беше на представлението; Мохамед трябва да отиде при планината.

Моят баща Ченгиз Чамчауала, собственикът на вълшебна лампа.

- Ченгиз Чамчауала, да не се шегуваш, не мисли, че можеш да ме оставиш: да те чакам - плесна тя с ръце. - Искам да проверя всичко лично от „а" до „я".

Неговият баща, прочутият отшелник. Бомбай беше култура на римейка. Неговата архитектура подражаваше на небостъргача, неговото кино безкрайно преоткриваше „Великолепната седморка" и „Любовна история", задължавайки всички свои герои да спасят поне едно село от кръвожадни бандити и всички героини да умрат от левкемия поне веднъж в кариерата си, за предпочитане в началото. И милионерите също започнаха да внасят живота си. Невидимостта на Ченгиз беше индийска мечта за крорепати[69], развалина в ласвегаския й мезонет; но в края на краищата мечтата не беше фотография и Зейни искаше да види със собствените си очи.

- Той гримасничи, ако не е в добро настроение - предупреди я Саладин. - Никой не вярва, докато не се случи, но е

истина. Такива гримаси! Като на готически водоливник. Освен това е прекалено скромен и ще те нарече проститутка, а аз така и така вероятно ще се скарам с него, има го в хороскопа ми.

За какво Саладин Чамча беше дошъл в Индия: за прошка. Това беше работата му в неговия стар роден град. Но дали да даде, или да получи - не можеше да каже.

Учудващи страни в сегашното положение на мистър Ченгиз Чамчауала: с новата си жена Насрийн Втора той живееше по пет дни всяка седмица в ограден с висока ограда имот, по прякор Червената крепост, в района Пали Хил, обичан от филмови звезди; но всеки уикенд се връщаше без жена си в старата си къща на Скендъл Пойнт да прекара своите почивни дни в изгубения свят на миналото, в компанията на Първата и мъртва Насрийн. Нещо повече, говореше се, че втората му жена отказва да стъпи в старата къща.

- Или не й е разрешено - предположи Зейни от задната седалка на лимузината мерцедес с тъмни стъкла, която Ченгиз беше изпратил да вземе сина му. Когато Саладин завърши с изясняването на обстановката, Зейнат Вакил подсвирна с разбиране. - Луудост!

Бизнесът на Чамчауала с торове, торната империя на Ченгиз щеше да бъде разследвана за укриване на данъци и неплащане на вносни мита от правителствена комисия, но Зини не се интересуваше от това.

- Сега - каза тя - ще разбера какъв си всъщност.

Скендъл Пойнт се разпростря пред тях. Саладин почувства миналото да нахлува в него като вълна, удавяйки го, изпълвайки дробовете му със солта на възкресението. *Днес аз не съм аз,* помисли си той. Сърцето тупти. животът уврежда живите. Никой от нас не е самият той. Никой от нас *не е такъв.*

Сега имаше стоманени порти, задействани отвътре с дистанционно управление, които запечатваха ронещата се трум-фална арка. Те се отвориха с бавно бръмчене, за да допуснат Саладин в това място на изгубеното време. Когато видя ореха, в който баща му твърдеше, че се съхранява душата му, ръцете му започнаха да треперят. Той се скри зад безпристрастността на фактите.

- В Кашмир - каза той на Зини - рожденото ти дърво е един вид финансова инвестиция. Когато едно дете стане възрастен човек, израсналият орех може да се сравни със застрахователна полица; това е ценно дърво, може да бъде продадено, за да се плати за сватба или старт в живота. Възрастният отсича детството си, за да помогне на своето пораснало аз. Несантименталността е привлекателна, не мислиш ли?

Колата беше спряла под покрития портик. Зини млъкна, когато двамата изкачиха шестте стъпала до входната врата, където бяха поздравени от сдържан и древен слуга в бяла ливрея с медни копчета, чиято рошава бяла коса Саладин внезапно разпозна, връщайки я назад в черно, като гривата на същия Валаб, който властваше над къщата като неин иконом в Старите дни.

- Боже мой, Валабхай - смогна той да каже и прегърна стария човек.

На прислужника му беше трудно да се усмихне.

- Толкова остарях, баба, мислех си, че няма да ме познаете.

Той ги поведе по натежалите от кристал коридори на господарската къща и Саладин разбра, че липсата на промени е прекалена и просто преднамерена. Вярно било, обясни му Валаб, когато бегум умряла, Ченгиз сахиб се заклел, че къщата ще бъде неин паметник. В резултат нищо не се беше променило от деня, в който умря, картини, мебели, супени чинии и фигури на бойни бикове от червено стъкло и китайски балерини от Дрезден, всичко бе останало точно на същите места, същите списания на същите маси, същите смачкани на топка листове в кошчетата за боклук, сякаш къщата също беше умряла и балсамирана.

- Мумифицирана - каза Зини, обличайки, както обикновено, неизречимото в думи. - Боже, не е ли малко призрачно, а?

Точно на това място, докато Валаб, носачът, отваряше двойната врата, водеща към синята гостна, Саладин Чамча видя духа на майка си.

Той нададе висок вик и Зини се завъртя на токовете си.

- Там - той посочи към далечния затъмнен край на коридора, - няма съмнение, ужасното сари на вестникарски щампи, големите заглавия, онова, което в деня, когато тя, тя... -но внезапно Валаб започна да размахва ръце като слаба, не-можеща да лети птица, вижте, - баба, това беше само Кастурба, не сте забравили, жена ми, само моята жена. - *Моята ая Кастурба, с която играех rock-rools. Докато не пораснах и започнах да излизам без нея и в една пещера срещнах мъж с очила от слонова кост.*

- Моля, баба, няма защо да се разстройвате, едва когато бегум умря, Ченгиз сахиб подари на жена ми малко дрехи, нали нямате нищо против? Майка ти беше толкова щедра жена, докато беше жива, винаги раздаваше с широки пръсти.

Чамча, възстановявайки равновесието си, се почувства като глупак.

- За Бога, Валаб - измънка той. - За Бога. Естествено, че нямам нищо против.

Една стара непреклонност отново обзе Валаб; правото на свободното слово на стария слуга му позволи да порицае:

- Извинете, баба, но не бива да богохулствате.

- Виж го как се поти - прошепна Зини високо. - Изглежда скован от страх.

Кастурба влезе в стаята и въпреки че срещата им беше достатъчно сърдечна, във въздуха все още

витаеше нещо неясно. Валаб излезе, за да донесе бира и „Тумс Ъп", и когато Кастурба също се извини, Зейни изведнъж каза:

- Нещо не е наред. Тя ходи така, сякаш притежава това бунище. Начинът, по който се държи. И старият мъж се страхува. Обзалагам се, че тези двамата кроят нещо.

Чамча се опита да бъде благоразумен.

- Тук те са сами през по-голямата част от времето, вероятно спят в спалнята на господаря и се хранят в сребърните съдове, това сигурно да ги кара да го чувстват като техен дом.

Но той си мислеше колко поразително е започнала неговата ая Кастурба да прилича на майка му в това старо сари.

- Толкова дълго те нямаше - каза гласът на баща му зад него, - че сега не можеш да различиш една жива ая от починалата си мама.

Саладин се обърна, за да възприеме меланхоличната гледка на един баща, който се беше сбръчкал като стара ябълка, но въпреки това упорстваше да носи скъпите италиански костюми от годините на изобилната му плът. Сега, когато беше изгубил ръцете на Попай и шкембето на Блуто, той изглеждаше сякаш блуждаещ във вътрешността на дрехите си в търсене на нещо, което не е успял докрай да определи. Той стоеше на вратата и гледаше сина си, носът и устните му бяха набръчкани от унищожителната магия на годините в едно слабо подобие на неговото предишно лице на великан човеко-

ядец. Чамча едва беше започнал да разбира, че баща му вече не е способен да плаши когото и да било, че магията му е развалена и че той е просто един стар дядка, поел към гроба; докато Зейни беше забелязала с известно разочарование, че косата на Ченгиз Чамчауала беше консервативно къса и след като носеше лъснати до блясък оксфордски обувки с връзки, не изглеждаше вероятна историята за дългите девет инча нокти на пръстите на краката също да е вярна; тогава ая Кастурба се върна, пушейки цигара, и мина бавно покрай тях тримата - господарка на баща и син - към честърфийлдската софа, тапицирана със син велур, стегнат от копчета, върху която тя се отпусна толкова чувствено, колкото всяка филмова звезда, въпреки че беше жена в доста напреднала възраст. Кастурба едва беше завършила смущаващото си влизане, когато Ченгиз профуча край сина си и се посади до някогашната ая. Зейни Вакил, с очи, бляскащи със скандални точици от светлина, изсъска на Чамча:

- Затвори си устата, скъпи, изглежда грозно.

А на вратата носачът Валаб, бутайки количка с напитки, наблюдаваше безстрастно, докато работодателят му от толкова години прегръща неговата несъпротивляваща се жена.

Когато предшественикът, създателят е разкрит като сата-нински, детето често пораства прекалено морално. Чамча се чу да пита:

- А моята мащеха, татко скъпи? Тя добре ли е? Старият човек се обърна към Зейни.

- Надявам се, че не е такъв бонбон с вас. Иначе колко ли тъжно си прекарвате. - След това към сина си с по-суров тон: - Сега се интересуваш от жена ми? Но тя не се интересува от теб. Сега не иска да се срещне с теб. Защо да прости? Ти не си й син. А може би вече и мой не си.

Не съм дошъл да се боря с него. Виж го стария козел. Не трябва да споря. Но това е непоносимо.

- В къщата на майка ми - изкрещя Чамча мелодраматич-но, губейки битката със себе си. - Държавата смята бизнеса ти за корумпиран, а ето я и покварата на душата ти. Виж какво си им направил. Валаб и Кастурба. Със своите пари. Колко ти струваше? За да отровиш живота им. Ти си болен човек. - Той стоеше пред баща си, пламтящ от справедлив гняв.

Валаб, носачът, неочаквано се намеси.

- Баба, с дължимото уважение, извини ме, но какво зна-

еш ти? Ти замина и си отиде, а сега идваш да ни съдиш. -Саладин почувства как подът под краката му поддава; беше надникнал в пъкъла.

- Вярно е, той ни плаща - продължи Валаб. - За нашата работа и също за това, което виждате. Затова. - Ченгиз Чамчауала стегна прегръдката си върху несъпротивляващите се рамене на ая.

- Колко? - провикна се Чамча. - Валаб, колко решихте вие, двамата мъже? Колко, за да направите проститутка жена си?

- Какъв глупак - каза Кастурба презрително. - Образован в Англия и какво ли не, но все още с глава, пълна със слама. Идваш и говориш толкова на едро, в къщата на майка ти и така нататък, но може би не си я обичал чак толкова. Но ние я обичахме, всички ние. Ние тримата. И по този начин ние може би поддържаме духа й жив.

- Може да се каже, че това е пуджа[70] - долетя тихият глас на Валаб. - Акт на обожествяване.

- А ти - Ченгиз Чамчауала говореше също толкова меко, колкото своя прислужник, - ти идваш в този храм. Със своето неверие. Мистър, доста си дързък.

И накрая предателството на Зейнат Вакил.

- Остави това, Салад - каза тя, отивайки да седне на облегалката на честърфийлда до стария човек. - Защо трябва да си такъв мърморко? Ти не си ангел, бейби, а тези хора изглежда са уредили нещата както трябва.

Устата на Саладин се отвори и затвори. Ченгиз потупа Зейни по коляното.

- Той дойде да обвинява, скъпа. Дойде да отмъсти за младостта си, но ние открихме картите и той е объркан. Сега трябва да му оставим неговия шанс и ти трябва да бъдеш съдия. Аз не искам да бъда осъден от него, но ще приема и най-лошото от теб.

Копелето. Дъртото копеле. Искаше да ме изкара от равновесие и ето ме ударен под кръста. Аз няма да говоря, защо да го правя, не по този начин, унижението.

- Имаше - каза Саладин Чамча, - портфейл с лири и едно печено пиле.

В какво синът обвини бащата? Във всичко: в шпионаж на

детското аз, кражба-на-гърнето-от-дъгата, изгнание. В превръщането му в това, което може да е станал. В превръщането-му-в-мъж. В какво-ще-кажат-приятелите-ми. В непоправима разлъка и обидна прошка. В поддаване на боготворене на Аллах с нова жена и в богохулен култ към починалата съпруга. Отгоре на това в магически лампизъм и в сезам-отворизъм. Всичко е получавал лесно, чар, жени, богатство, власт, положение. Потъркай, пуф, джин, желание, веднага господар, внимание фокус. Той беше баща, обещал и след това не дал една вълшебна лампа.

Ченгиз, Зини, Валаб, Кастурба останаха неподвижни и мълчаливи, докато Саладин Чамча не спря изчервен и изпълнен с неудобство.

- Толкова ярост в душата след толкова време - каза Ченгиз след известно мълчание. - Толкова тъжно. Четвърт век и все още синът злобее за малките грехове от миналото. О, сине мой. Трябва да престанеш да ме разнасяш като папагал на рамото си. Какво съм аз? Свършен. Аз не съм твоят Старец от морето. Приеми го, мистър: няма да обяснявам повече.

През прозореца Саладин Чамча успя да зърне едно четиридесетгодишно орехово дърво.

- Отрежи го - каза той на баща си. - Отрежи го, продай го и ми прати парите.

Чамчауала се изправи и протегна дясната си ръка. Зейни, също изправяйки се, я пое като танцьорка, приемаща букет; изведнъж Валаб и Кастурба се смалиха в прислужници, сякаш; часовникът беззвучно бе отмерил тиквено време.

- Твоята книга - каза той на Зини. - Имам нещо, което би искала да видиш.

Двамата излязоха от стаята; безсилният Саладин след мигове объркване затропа раздразнен след тях.

- Мърморко - извика Зейни весело през рамо. - Хайде, не се вдетинявай, порасни.

Колекцията от произведения на изкуството на Чамчауала, съхранявана, тук в Скендъл Пойнт, включваше голяма група от легендарните Хамза-нама картини, част от тази серия от шестнадесети век, изобразяваща сцени от живота на един герой, който можеше да бъде или да не е същият Хамза като прочутия чичо на

Мохамед, чийто черен дроб е бил изяден от Хинд, жената от Мека, докато лежал мъртъв на бойното поле Ухуд.

- Харесвам тези картини - каза Ченгиз Чамчауала на Зейни, - защото на героя е позволено да не успее. Виж колко често е трябвало да бъде спасяван от неприятности.

Картините даваха красноречиво доказателство за тезата на Зейни Вакил за еклектичната, хибридизирана природа на индийската артистична традиция. Могулите са докарвали художници от всички части на Индия да работят върху картините; индивидуалната същност беше потопена, за да бъде създаден един многоглав, многочетков Свръххудожник, който буквално беше индийска картина. Една ръка ще нарисува мозаичните подове, втора фигурите, трета - наподобяващите китайски облачни небеса. На гърба на картините бяха историите, които съпровождаха сцените. Изображенията се показваха като филми: вдигнати нагоре, докато някой прочита приказката за героя. В Хамза-нама можеш да видиш как персийската миниатюра се слива със стиловете на рисуване от Каннада и Керала, как индуистката и мюсюлманската философия формират характерния си късномогулски синтез.

Един гигант беше хванат в капан във трапа и неговите човешки мъчители го пронизваха с копия в челото. Мъж, разрязан вертикално от върха на главата до слабините, все още държеше сабята си, докато падаше. Навсякъде разливи от искряща кръв. Саладин Чамча се взе в ръце.

- Диващина - каза той високо с английския си глас. -Тази чисто варварска любов към болката.

Ченгиз Чамчауала не обърна внимание на сина си, имаше очи само за Зейни, която гледаше втренчено право в неговите.

- Нашето правителство е от филистери, млада лейди, не сте ли съгласна? Аз предложих цялата тази сбирка напълно безплатно, знаехте ли? Само да я подслонят както трябва, да построят нещо за тях. Състоянието на картините не е първока-чествено, нали виждате... те не искат да го направят. Не се интересуват. Междувременно всеки месец получавам предложения от Америка. Предложения от какъв, какъв размер! Няма да повярвате. Не продавам. Нашето наследство, скъпа, всеки ден САЩ ни го отнемат. Картини от Рави Варма[71], бронзови предмети от периода Чандела, решетки от Джайсалмер. Продаваме себе си, нали? Те си хвърлят портфейлите на

емята и ние коленичим пред краката им. Нашите бикове

Нанди[72] свършват на някаква куличка в Тексас. Но вие знаете всичко това. Знаете, че Индия днес е свободна страна. -Той спря, но Зейни чакаше; щеше да последва още. Дойде: -Един ден аз също ще взема доларите. Не заради парите. Заради удоволствието да бъда курва. Да стана нищо. По-малко от нищо. - И сега, най-накрая, истинската буря, думите зад думите, *по-малко от нищо.* - Когато умра - каза Ченгиз Чам-чауала на Зейни, - какво ще бъда? Чифт празни обувки. Това е съдбата, която той ми приготви. Този актьор. Този раздувач. Той направи от себе си имитатор на несъществуващи хора. Нямам никой, който да ме последва, да му дам каквото съм направил. Това е неговото отмъщение: той ми краде потомството. - Той се усмихна, потупа ръката й, остави я под грижите на сина си. - Разказах й - каза той на Саладин. - Ти все още си носиш пилето за дома. Оплаках й се. Сега трябва да отсъди. Такава беше уговорката.

Зинат Вакил тръгна към стария човек в твърде големия му костюм, постави ръцете си на бузите му и го целуна по устните.

След като Зинат го предаде в къщата на бащините му перверзни, Саладин Чамча отказа да я вижда или да отговаря на съобщенията, които оставяше на хотелската рецепция. „Милионершата" стигна до края на своите представления; турнето беше свършило. Време да си ходи у дома. След празненството накрая Чамча се насочи към леглото си. В асансьора млада и очевидно в медения си месец двойка слушаше музика със слушалки. Младият мъж промърмори на жена си: „Слушай, кажи ми. Все още ли ти изглеждам непознат понякога?" Момичето, усмихвайки се любвеобилно, поклати глава, *не чувам,* свали слушалките си. Той повтори сериозно: „Не ти ли изглеждам понякога все още непознат?" С уверена усмивка тя положи за миг бузата си на неговото високо мършаво рамо. „Да, един или два пъти", каза тя и отново си сложи слушалките. Той направи същото, като изглеждаше напълно задоволен от нейния отговор. Телата им подеха отново ритъма на пуснатата музика. Чамча излезе от асансьора. Зейни седеше на пода с гръб на вратата му.

В стаята тя сама си наля голямо уиски със сода.

- Държиш се като дете - каза тя. - Трябва да се срамуваш.

Този следобед беше получил пакет от баща си. Вътре имаше малко парче дърво и голям брой банкноти, не рупии, лири стерлинги: пепелта, така да се каже, от едно орехово дърво. Той беше изпълнен със зараждащо се чувство и тъй като Зейни се беше появила, тя се превърна в мишена.

- Мислиш, че те обичам? - каза той, говорейки с нарочна злина. - Мислиш, че ще остана с теб? Аз съм женен мъж.

- Аз не исках да останеш заради мен - каза тя. - По някаква причина го исках за теб.

Няколко дни по-рано той беше ходил да гледа една индийска драматизация по Сартър на тема срам. В оригинала един съпруг подозира жена си в изневяра и й поставя капан, за да я залови. Той се преструва, че заминава в служебна командировка, но се връща няколко часа по-късно, за да я следи. Коленичи, за да надникне през ключалката на тяхната входна врата. Тогава усеща присъствие зад гърба си, обръща се, без да се изправи, и ето ти я нея, гледа го отгоре надолу с отвращение и възмущение. Тази жива картина, той коленичещ, тя гледаща отгоре, е Сартъровият архетип. Но в индийския вариант коленичещият съпруг не чувства присъствие зад себе си; изненадан от жената, се изправя да я срещне лице в лице на равни начала; вилнее и крещи, докато тя не заплак-ва; той я прегръща и те са сдобрени.

- Смяташ, че трябва да се срамувам - горчиво каза Чамча на Зейнат. - Ти, която нямаш срам. Несъмнено може да се каже, че това е национална черта. Започвам да подозирам, че на индийците им липсва моралната изтънченост за действително усещане на трагедията и затова не могат истински да разберат идеята за срам.

Зинат Вакил изпи уискито си.

- О'кей, няма нужда да казваш нищо повече. - Тя вдигна ръцете си. - Предавам се. Отивам си, мистър Саладин Чамча. Мислех, че все още си жив, само отчасти, но все още дишащ, но съм грешила. Излиза, че си бил мъртъв през цялото време.

И още нещо, преди да премине с омлечнени очи през вратата.

- Не допускай хората твърде близо до себе си, мистър Саладин. Пуснеш ли хората през своята отбрана, и те, копелетата, идват и те промушват в сърцето.

След това нямаше за какво повече да се стои. Самолетът

се издигна и се наклони над града. Някъде долу под него неговият баща обличаше една прислужничка като мъртвата си жена. Новата транспортна схема беше задръстила здраво центъра. Политици се опитваха да изградят кариери, ходейки на падятра, пеши поклонничества, кръстосвайки страната. Имаше графити, които гласяха: „*Съвет към политиканите. Единствената стъпка, която трябва да се направи: падятра до пъкъла".* Или понякога: „*до Асам".*

Актьори започваха да се бъркат в политиката: М.Г.Р, Н. Т. Рама Рао, Бачан. Дурга Кхоте се оплакваше, че едно актьорско сдружение било „червен фронт". Саладин Чамча, на полет 420, затвори очите си и почувства с дълбоко облекчение уталожването и уляганото на предателството в неговото гърло, което сочеше, че гласът му е започнал доброволно да се връща към своето изпитано английско аз.

Първото смущаващо нещо, което се случи на мистър Чамча по време на полета, беше, че той разпозна сред своите спътници жената на мечтите си.

жената-мечта бе по-ниска и по-малко изящна от истинската, но в мига, когато Чамча я видя да крачи спокойно нагоре-надолу по пътеките на „Бостан", той си припомни кошмара. След тръгването на Зинат Вакил той потъна в неспокоен сън и предупреждението го споходи: видението за една жена-бомбардировач с един нечуто нежен глас с канадски акцент, чиято дълбочина и мелодичност го караха да звучи като океан, чуван от много далече. жената-мечта беше така заредена с експлозиви, че беше не толкова бомбардировач, а по-скоро бомбата; жената, крачеща по пътеките, държеше бебе, което сякаш спеше безшумно, бебе, толкова изкусно повито и държано притиснато към гърдите, че Чамча не можа да види повече от къдрица новородена коса. Под влияние на припомнения -сън у него се породи представата, че всъщност бебето е вързоп динамитни пръчки или някакъв вид тиктакащо устройство и беше на ръба да изкрещи, когато дойде на себе си и строго се смъмри. Това беше точно видът свръхестествени глупости, които оставяше зад себе си. Той беше спретнат мъж в закопчан костюм, тръгнал за Лондон към един подреден, задоволен живот. Той беше член на истинския свят.

Пътуваше сам, отбягвайки компанията на останалите членове на трупата Просперо Плейърс, които се бяха разпръснали из отделението за икономичната класа, облечени в тениски с надпис „Дскаш ли да те...", опитващи се да мърдат с вратовете си като натям танцьорки[73] и изглеждащи невъзможно в бенарески сарита; пиеха твърде много от евтиното шампанско на въздухоплавателната компания и притесняваха изпълнените с насмешка стюардеси, които като индийки разбираха, че актьорите са евтини типове и се държаха, накратко казано, с нормално драматична непристойност. жената с бебето притежаваше тактика да гледа през бледоликите актьори, превръщайки ги в тънички ленти дим, топлинни миражи, привидения. За човек като Саладин Чамча унижаването на английщина-та от англичаните беше нещо твърде болезнено за наблюдаване. Той се върна към вестника си, в който една бомбайска демонстрация с блокиране на жп-линиите беше разпръсната с полицейски палки. Вестникарският репортер пострадал със счупена ръка; фотоапаратът му също бил счупен. Полицията беше публикувала „бележка": *Нито репортерът, нито друго лице са били нападнати умишлено.* Чамча се унесе във въздухоплавателен сън. Градът на изгубените истории, отсечените дървета и непредумипшените нападения изчезна от мислите му. Когато малко по-късно отвори очи, той изживя втората си изненада в това страховито пътуване. Един мъж минаваше покрай него на път към тоалетната. Той беше брадат и носеше евтини тъмни очила, но въпреки това Чамча го разпозна: тук, пътувайки инкогнито в икономичната класа на полет А 1-420, беше изчезналата суперзвезда, живата легенда, самият Гавраил Фаришта.

- Добре ли спахте?

Той осъзна, че въпросът е отправен към него и отмести глава от появяването на великия филмов актьор, за да се втренчи в също толкова изключителната гледка, седяща до него, един неправдоподобен американец с бейзболно кепе, очила с метални рамки и една неоново зелена спортна риза, напряко на която се гърчеха сплетените и сияйно златни форми на двойка китайски дракони. Чамча беше изключил този обект от своето зрително поле в опит да се обвие в пашкула на уединението, но това вече не беше възможно.

- Юджийн Думздей на вашите услуги - драконовият мъж протегна грамадна червена ръка. - На вашите и на християнската гвардия.

Замаяният от сънливост Чамча поклати глава.

- Военен ли сте?

- Ха! Ха! Да, сър, може да се каже. Смирен пехотинец, сър, в армията на Всемогъщата закрила.

- О, *всемогъща закрила,* защо не казахте веднага.

- Аз съм човек на науката, сър, и моя мисия и позволете ми да добавя, моя привилегия беше да посетя вашата велика нация, за да водя битка с най-гибелната дяволска работа, хващала някога хорските мозъци за топките.

- Не разбирам. Думздей сниши глас.

- Говоря глупости, сър. Дарвинизъм. Еволюционната ерес на мистър Чарлз Дарвин. - Неговият тон даваше ясно да се разбере, че името на освободилия се от Бога Дарвин е също толкова противно, колкото на всеки друг враг с раздвоена

опашка, Велзевул, Асмодей или самия Луцифер. - Предупредих вашите сънародници - довери Думздей, - за мистър Дарвин и неговите трудове. С помощта на моята лична презентация от седемдесет и пет диапозитива. Съвсем наскоро, сър, говорих на банкета по случай Деня на световното разбирателство в Ротари-клуб, Кочин, Керала. Говорих за родната си страна, за нейните млади хора. Смятам ги за изгубени, сър. Младите хора на Америка: виждам ги в тяхното отчаяние как се обръщат към наркотиците, дори, понеже съм човек, който говори направо, към предбрачните сексуални връзки. Казвал съм го и преди, и го казвам сега на вас. Ако вярвах, че моят прапрапрадядо е бил шимпанзе, а защо да го правя, щях да бъде твърде потиснат.

Гавраил Фаришта беше седнал от другата страна на пътеката, втренчен в прозореца. Започваше филмът и светлините в салона бяха намалени. жената с бебето все още беше права и крачеше нагоре-надолу, може би за да го накара да мълчи.

- Как мина? - попита Чамча, усещайки, че от него се очаква известен принос.

Известно колебание обзе неговия съсед.

- Смятам, че имаше късо в озвучителната система - каза той най-накрая. - Това е единственото, което мога да предположа. Иначе не мога да разбера как тези добри хора щяха да си седят и да си говорят, ако не мислеха, че съм свършил.

Чамча се почувства леко засрамен. Той мислеше, че в страна на пламенно вярващи идеята, че науката е враг Божи, лесно ще се окаже привлекателна; но досадата на ротарианците от Кочин го беше изобличила. В трепкащата светлина на филма Думздей продължи с лишен от тъга глас да разказва истории против себе си, без ни най-малкия признак, че знае какво прави. Накрая около великолепното естествено пристанище на Кочин, в което Васко да Гама пристигнал да търси подправки и така задвижил цялата двусмислена история за Изтока и Запада, бил заговорен с едни настоятелни псст и хей, мистър, о'кей. „Ей, ти, здрасти, йес! Искаш ли хашиша, сахиб? Хей, мистърамерика. Йес, чичосам, искаш ли опиум, отлично качество, страхотна цена? О'кей, искаш ли кокаин?"

Саладин започна безпомощно да се кикоти. Произшествието изведнъж му се стори като отмъщението на Дарвин: ако Думздей обвинява бедния, викториански, скован Чарлз за американската наркотична култура, колко възхитително бе на другия край на света да бъде смятан за представител на същата тази етика, срещу която пламенно се бореше. Думздей се втренчи в него с поглед, пълен с горчив укор. Тежко бреме е да си американец в чужбина и да не осъзнаваш защо не си харесван.

След като неволният кикот се изплъзна от устните на Сала-дин, Думздей потъна в мрачна, изпълнена с обида дрямка, оставяйки Чамча със собствените му мисли. Трябва ли филмите, показвани по време на полет, да бъдат смятани за особено противна, случайна мутация на 4юрмата, която най-накрая ще бъде унищожена от естествения подбор, или те бяха бъдещето на киното? Бъдеще от смахнати и лудешки филми с вечните звезди Шели Лонг и Чеви Чейс беше твърде грозно, за да се размишлява върху него; това беше адско видение... Чамча започна отново да се унася в сън, когато осветлението в кабината беше запалено; филмът спрян; и илюзията на киното беше заменена с телевизионни новини, когато четири въоръжени, крещящи фигури се появиха, тичайки по пътеките.

Пътниците бяха държани в отвлечения самолет сто и единадесет дни, изолирани на блестяща писта, около която се разбиваха големите пясъчни вълни на пустинята, защото щом четиримата похитители, трима мъже и една жена, бяха насилили пилота да кацне, никой не можеше да реши какво да правят с тях. Те бяха капнали не на международно летище, а на безумната глупост от писта с размери за джъмбоджет, която беше построена за удоволствието на местен шейх край любимия му пустинен оазис, към който водеше и шестлентова магистрала, много популярна сред младите мъже и жени, които бавно кръстосваха с коли нейната огромна празнота, отправяйки си нежни погледи през прозорците... но щом 420 кацна тук, магистралата се изпълни с бронирани коли, военни камиони, лимузини с веещи се знаменца. И докато дипломатите се пазаряха за съдбата на самолета, да се щурмува или не, докато се опитваха да решат дали да отстъпят или не за сметка на живота на други хора, около самолета се спусна дълбока тишина и това беше малко преди да почнат миражите.

В началото имаше постоянен поток от събития, квартетът похитители, наелектризиран, нервен, готов да стреля. Това бяха най-лошите мигове, мислеше си Чамча, докато деца плаче-

ха и страхът се разливаше като петно, тук можем всички да ритнем камбаната. След това бяха овладени, трима мъже и една жена, всички стройни, всички без маски, всички хубави, те също бяха актьори, сега бяха звезди, стрелящи или падащи и имаха собствени сценични имена. Дара Сингх, Бута Сингх, Ман Сингх. жената беше Тавлеен. жената в съня бе анонимна, сякаш спящото въображение на Чамча нямаше време за псевдоними; но подобно на нея, Тавлеен говореше с канадски акцент, изгладен с онези издайнически заоблени о-та. След като самолетът кацна край оазиса Ал-Замзам, на пътниците, които наблюдаваха своите похитители с натрапчивото внимание, което се отделя на кобра от неподвижна мангуста, стана ясно, че има нещо нагласено в красотата на тримата мъже, някаква аматьорска любов към риска и смъртта, която ги караше често да се появяват на отворените самолетни врати и да се излагат на професионалните снайперисти, които би трябвало да се крият сред палмовите дървета на оазиса. жената се държеше настрана от подобни глупости и изглежда се сдържаше да не хока тримата си колеги. Тя изглеждаше безразлична към собствената си красота. Саладин беше поразен, че младите мъже бяха твърде придирчиви, твърде нарцюгични, за да искат кръв по ръцете си. Щеше да им бъде трудно да убиват; бяха тук, за да се показват по телевизионните екрани. Но Тавлеен беше тук по работа. Той я държеше под око. Мъжете не знаят,

мислеше си той. Те искат да се държат по начина, по който се държат похитителите във филмите и по телевизията; те реалистично имитираха груб образ за самите себе си, те са червеи, поглъщащи опашките си. Но тя, жената, знае... докато Дара, Бута, Ман Сингх крачеха важно и се надуваха, тя утихна с очи, обърнати навътре, и уплаши до смърт пътниците.

Какво искаха? Нищо ново. Независима родина, религиозна свобода, освобождение на политическите затворници, справедливост, откуп, сигурен конвой до страна по техен избор. Мнозина от пътниците започнаха да им съчувстват, въпреки че бяха под постоянна заплаха от екзекуция. Ако живееш през двадесетия век, не ти е трудно да се видиш в тези по-отчаяни от теб, които искат да го формират според своята воля.

След като кацнаха, похитителите освободиха всички, освен петдесет от пътниците, решавайки, че петдесет е най-голямата бройка, която биха могли удобно да надзирават. жени, деца, сикхи, всички бяха освободени. Оказа се, че Саладин

Чамча беше единственият член на трупата Просперо Плейърс, на когото не беше дадена свобода; той откри, че се поддава на извратената логика на обстоятелствата, и вместо да се чувства разстроен от това, че е задържан, той се радваше, че е видял гърба на държалите се невъзпитано негови колеги; добро освобождаване от лош боклук, мислеше си той.

Ученият сътворист[74] Юджийн Думздей беше неспособен да понесе осъзнаването, че похитителите не възнамеряват да го освободят. Той стана, люлеейки се от голямата си височина като небостъргач по време на ураган, и започна да крещи истерични безсмислици. Поток от лига течеше от ъгълчето на устата му; той трескаво я облизваше с език. *Сега просто спрете дотук, момченца, сега, по дяволите, като казвам стига, СТИГА, как, откъде ви хрумна* и така нататък, в плен на своя кошмар наяве, той продължаваше да се лигави, без да спира, докато един от четиримата, очевидно това беше жената, дойде, замахна с приклада на пушката си и счупи мелещата му челюст. И още по-лошо: тъй като олигавеният Думздей си ближеше устните и челюстта му бе затворена с удар, върхът на езика беше отрязан и кацна в скута на Саладин Чамча; бързо последван от бившия си собственик. Юджийн Думздей падна безези-чен и безчувствен в прегръдката на актьора.

Юджийн Думздей доби своята свобода, изгубвайки езика си; убедителят успя в убеждаването на своите тъмничари, отстъпвайки своя инструмент за убеждаване. Те не искаха да се грижат за ранен човек, опасност от гангрена и така нататък, и така той се присъедини към масовото изселване от самолета. През тези първи диви часове съзнанието на Саладин Чамча продължи да подхвърля въпроси за подробностите, това автоматични пушки ли са или автомати, в коя част на тялото е възможно да бъдеш простре-лян и въпреки това да оцелееш, колко уплашени трябва да са четиримата, колко изпълнени от собствените си смърти... щом Думздей си отиде, той очакваше, че ще седи сам, но дойде един мъж и седна на бившето място на сътвориста, казвайки, нали нямаш нищо против, яр, в подобен цирк момчетата се нуждаят от компания. Беше филмовата звезда Гавраил.

След първите нервни дни на земята, през които тримата млади похитители с тюрбани стигаха опасно близо до границата на лудостта, крещейки в пустинната нощ, копелета, елате ни хванете или друго, *о, Боже, о, Боже, ще пратят шибаните командоси, американските майкоебци, яр, и британските сес-троебци* - моменти, в които останалите заложници затваряха очи и се молеха, защото се страхуваха най-много, когато похитителите показваха признаци на слабост - всичко се успокои в нещо, което започна да се възприема като нормалност. Два пъти на ден самотно транспортно средство караше храна и вода за „Бостан" и ги оставяше на асфалта. Заложниците трябваше да внасят кашоните, докато похитителите стояха на сигурно място в самолета и ги наблюдаваха. Извън това ежедневно посещение нямаше връзка с външния свят. Радиото беше замлъкнало. Сякаш произшествието беше забравено, сякаш беше твърде неудобно и просто беше изтрито от летописа.

- Копелетата ни оставят да се скапем - изпищя Ман Сингх и заложниците охотно се присъединиха. Хиджраси! Чутиаси![75] Лайна!

Те бяха обгърнати в горещина и тишина и сега привиденията започнаха да блещукат в ъгълчетата на очите им. Най-напрегнатият от заложниците, млад мъж с козя брадичка и късо подстригана къдрава коса, се събуди на разсъмване, пищейки от страх, защото беше видял скелет, яздещ камила по дюните. Други заложници виждаха цветни кълба, висящи в небето, или чуваха маха на гигантски крила Трите похитители мъже изпаднаха в дълбоко фаталистично униние. Един ден Тавлеен ги събра на съвещание в отдалечения край на самолета; заложниците чуваха ядни гласове.

- Тя им казва, че трябва да дадат ултиматум - каза Гавраил Фаршпта на Чамча. - Един от нас трябва да умре или нещо такова. - Но когато мъжете се върнаха, Тавлеен не беше с тях и сега унинието в очите им беше обагрено от срам - Изгубиха смелостта си - прошепна Гавраил. - Никой нищо не може да направи. Какво остава на Тавлеен биби? Нула. Историята фунтош[76].

Какво направи тя:

За да докаже на залс>жниците и на своите другари похитители, че идеята за неуспех или предаване никога няма да отслаби нейната решителност, тя се появи от временното си убежище в коктейлния бар на първа класа и застана пред тях като стюардеса, показвайки как да се действа при опасност. Но вместо да си сложи спасителна жилетка и да вдигне свирещи само-надуваеми спасителни пояси и така нататък, тя бързо вдигна свободната черна джелаба[77], която беше единствената й дреха,

и остана пред тях напълно гола, така че можеха да видят целия арсенал по тялото й, гранатите, подобни на допълнителни гърди, загнездени в цепката между тях, динамита, завързан около бедрата й, точно както беше в съня на Чамча. След това тя отново облече робата си и каза със своя слаб океански глас.

- Когато се роди велика идея, велика кауза, задават й се определени решителни въпроси - измърмори тя. - Историята ни пита: каква кауза сме ние. Безкомпромисни, абсолютни, силни или ще се покажем опортюнисти, които правят компромиси, обръщат се според вятъра и се предават? - Нейното тяло беше отговорът й.

Дните продължаваха да текат. Затворените, кипящи обстоятелства на пленничеството му, едновременно близки и далечни, караха Саладин Чамча да иска да спори с жената, непреклонността също може да бъде мономания, искаше да каже той, може да бъде тирания, може също да бъде крехка, докато онова, което е гъвкаво, може и също да е човешко и достатъчно силно да бъде трайно. Но естествено нищо не каза, изпадна във вцепенението на дните. Гавраил Фарипгга откри в джоба на седалката пред себе си брошура, писана от заминалия Думздей. По това време Чамча беше забелязал решителността, с която филмовата звезда се съпротивляваше на началото на съня, така че не беше чудно да го видиш да рецитира и запаметява изреченията от диплянката на сътвориста, докато тежките му клепачи се спускаха все повече и повече, докато не ги насилеше да се отворят отново широко. В диплянката се разказваше, че дори и учените да са се заели с преоткриването на Бог, след като са доказали съществуването на единствена обединена сила, в която електромагнетизмът, гравитацията и силните и слабите енергии на новата физика са само отделни аспекти, авата-ри, може да се каже, или ангели, тогава какво бихме имали, ако не най-старото от всички неща, върховно същество, контролиращо цялото сътворение...

- Знаеш ли, онова, което казва приятелят ти, е, че ако трябва да избираш между някакъв вид безтелесно силово поле и истинския жив Бог, ти кое би избрал? Добра идея, нали? Не можеш да се молиш на електрически ток. Няма смисъл да молиш вълнова форма за ключа от рая. - Той затвори очи, после отново ги отвори. - Всичко това са празни приказки -каза Гавраил яростно. - Гади ми се.

След първите дни Чамча вече не усещаше лошия му дъх,

защото никой в този свят на пот и опасения не миришеше по-добре. Но лицето му беше невъзможно да се пренебрегва, щом големи морави ивици от неговото будуване избликваха от очите му като петролни разливи. Тогава най-сетне съпротивата му свърши и той рухна на рамото на Саладин и спа четири дни, без нито веднъж да се събуди.

Когато отново възвърна съзнанието си, той откри, че Чамча с помощта на мишоподобния заложник с козята брадичка, някой си Джаландри, го беше преместил на една празна редица седалки в централния блок. Той отиде в тоалетната да уринира в продължение на единадесет минути и се върна с истински страх в очите. Отново седна до Чамча, но не каза нито дума. Две нощи по-късно Чамча го чу отново да се бори с приближаването на съня. Или както излезе: със сънищата.

- Десетият най-висок връх в света - го чу Чамча да мърмори, - е Ксиксабангма Фенг, осем нула едно три метра. Ана-пурна - девет осемстотин седемдесет и осем. - Или започваше от другия край: - Първо Чомолунгма, осем осем четири осем. Второ К2, осемдесет и шест единадесет. Канченджунга, осем-десет и пет деветдесет и осем, Макалу, Дхаулагири, Манаслу. Нанга Парбатс размери осем хиляди сто двадесет и шест.

- Изброяваш осемхилядниците, за да заспиш? - попита го Чамча. - По-големи от овце, но не толкова

много.

Гавраил Фарщпта му хвърли заплашителен поглед; след това сведе глава; взе решение.

- Не за да заспя, приятелю. За да остана буден.

Тогава Саладин Чамча откри защо Гавраил Фаришта е започнал да се страхува от съня. Всеки се нуждае от някого, за да говори, а Гавраил не беше говорил с никого за това, което се случи, след като беше ял нечистите свине. Сънищата бяха започнали същата нощ. В тези видения той винаги присъстваше, но не като той самия, а като свой съименник, и нямам предвид играейки роля, Спуно, аз съм той, той е аз, аз съм проклетият архангел, самият Гавраил, огромен като проклетия живот.

Спуно. Подобно на Зейнат Вакил, Гавраил беше реагирал с веселие на съкратеното Саладиново име. „Бхай, брей. Наистина ме разсмиваш. Разсмиваш до червено. Щом сега си една английска чамча, така да бъде. Мистър Сали Спун. Това ще бъде нашата малка шега." Гавраил Фаришта имаше способността да не забелязва, когато ядосва хората. *Спун, Спуно, стари ми приятелю:* Саладин ги мразеше всичките. Но ни-

що не можеше да направи. Освен да мрази.

Може би беше заради прякорите, може би не, но Саладин сметна откровенията на Гавраил за патетични, несъизмери-ми с очакванията му, какво толкова странно, ако сънищата му го характеризират като ангел, сънищата правят всяко проклето нещо, разкриват ли нещо повече от банален вид его-мания? Но Гавраил се потеше от страх:

- Важното, Спуно - пледираше той, - е, че всеки път, когато заспя, сънят започва оттам, където е свършил. Същият сън на същото място. Сякаш някой просто е натиснал паузата на видеото, докато е излязъл от стаята. Или, или. Ако той е типът, кой е буден, и това е проклетият кошмар. Неговият проклет сън: ние. Тук. Всичко това. - Чамча се втренчи в него. - Наистина лудост - каза той. - Кой знае дали ангелите изобщо спят, да не говорим за сънуване. Звучи налудничаво. Прав ли съм?

- Да. Звучиш налудничаво.

- Тогава какво, по дяволите - изстена той, - става в главата ми?

Колкото по-дълго прекарваше, без да спи, толкова по-приказлив ставаше, той започна да забавлява заложниците, по- I хитителите, както и овехтелия екипаж на полет 420, тези над- I менни преди стюардеси и бляскав палубен персонал, които сега изглеждаха печални и като проядени от молци в един ъгъл на самолета, губейки дори първоначалния ентусиазъм за безкрайни игри на думи - със своите все по-ексцентрични теории за прераждането, сравнявайки тяхното временно пребиваване на тази писта край оазиса Ал-Замзам с един втори период на бременност, казвайки на всички, че те всички са мъртви за света и в процес на регенериране, направени наново. Тази идея сякаш малко го поразвесели, въпреки че караше много от заложниците да желаят да го обесят, и той скочи на една седалка, за да обясни, че денят на тяхното освобождение ще бъде денят на тяхното ново раждане, образец на оптимизъм, който успокои публиката му.

- Странно, но е истина! - изкрещя той. - Това ще бъде денят нула и понеже всички ще споделим рождения ден, ние всички ще бъдем на точно същата възраст от този ден насетне до края на живота ни. Как го наричате, когато петдесет деца излязат от една и съща майка? Бог знае. Петдесетзнаци. Проклятие!

За обезумелия Гавраил прераждането беше термин, под чиято защита се събираха, вдигайки вавилонска глъчка, множество идеи: феникс-от-пепелта, възкресението на Христос, трансмиграцията в мига на смъртта на душата на Далай Лама в тялото на новородено дете... подобни неща се смесваха с аватарите на Вшпну, метаморфозите на Юпитер, който бе подражавал на Вишну, приемайки формата на бик; и така нататък, включвайки, разбира се, напредъка на човешките същества чрез последователни цикли живот, веднъж като хлебарки, веднъж като царе към блаженството на никакви връщания повече. *За да бъдеш родея наново, първо трябва да умреш.* Чамча не си направи труда да възрази, че в повечето от примерите, които даваше в монолозите си, превращението не изискваше смърт; в новата плът се влизаше през други врати. Гавраил в пълен полет, с ръце, махащи като властни криле, не търпеше прекъсвания.

- Старото трябва да умре, разбрахте ли ме, или новото не може да бъде каквото и да е.

Понякога тези словоизлияния завършваха със сълзи. Фа-ршпта в своето изтощение отвъд изтощението изгубваше контрол и поставяше своята хълцаща глава на рамото на Чамча, докато Саладин - продължителното пленничество разяжда определени неохоти сред пленниците - гладеше лицето му и го целуваше по темето, *хайде, хайде, хайде.* В други случаи раздразнението на Чамча убиваше най-доброто у него. Когато Фаршпта цитира за седми път стария виц за Грамши, Саладин изкрещя в безсилие, може би това се случва с теб, голяма уста, старото ти аз умира и този твой ангел от сънищата се опитва да бъде роден в твоята плът.

- Искаш ли да чуеш нещо наистина щуро? - След сто и един дни Гавраил предложи на Чамча още признания. - Искаш ли да знаеш защо съм тук? - И така и така му каза. -Заради една жена. Да, шефе. Заради проклетата любов на проклетия ми живот. С която прекарах общо три точка пет дни. Не доказва ли това, че наистина съм смахнат? QED,[78] Спуно, стари приятелю. - И: - Как да ти го обясня? Три дена и половината от един, колко дълго ти трябва, за да разбереш, че се е случило най-хубавото, най-дълбокото, онова, което трябва-да-е-то? Кълна се: когато я целунах, там имаше проклети шибани искри, яр, вярваш или не, тя каза, че е статичното електричество в килима, но аз съм целувал мацки в хотелски стаи и преди и това определено беше първата, определено едната и единствената. Проклети електрошокове, човече, трябваше да отскоча назад с болка.

Липсваха му думи да я изрази, неговата жена от планински лед, да изрази как е било в мига, когато животът му бе на парчета в краката му и тя се превърна в неговото значение.

- Не разбираш - отказа се той. - Може би никога не си срещал човек, за когото да прекосиш света, заради когото да оставиш всичко, да излезеш: и да се качиш на самолета. Тя се е качвала на Еверест, човече. Двадесет и девет хиляди и два фута или може би двадесет и девет, едно четири едно. Право до върха. Да не мислиш, че не мога да се кача в джъмбото за жена като тази?

Колкото по-сйлно Гавраил Фаришта се опитваше да обясни своята мания по катерачката Алилуя Коун, толкова повече Са-ладин се опитваше да извика спомена за Памела, но тя не искаше да дойде. Първо щеше да е Зейни, която го посещаваше, нейната сянка, и след известно време нямаше изобщо никой. Страстта на Гавраил започна да изпълва Чамча с див гняв и безсилие, но Фаришта не го забелязваше, тупваше го по гърба, *развесели се Спуно, няма да трае още дълго.*

На сто и десетия ден Тавлеен отиде до малкия заложник с козята брадичка, Джаландари, и помаха с пръст. Нашето търпение е изчерпано, обяви тя, изпращахме няколко пъти ултиматуми без отговор, време е за първото жертвоприношение. Тя използва тази дума: жертвоприношение. Погледна Джаландари право в очите и произнесе смъртната му присъда:

- Ти си първи. Ренегатско копеле. - Тя нареди екипажът да се приготви за излитане, нямаше да рискува щурмуване на самолета след екзекуцията и с насочения си пистолет буташе Джаландари към отворената предна врата, докато той пищеше и молеше за милост.

- Тя има остри очи - каза Гавраил на Чамча. - Той е подстриган сирд[79].

Джаландари се беше превърнал в първата мишена заради решението си да се откаже от тюрбана и да подстриже косата си, което го направи предател на вярата му, един подстриган сирдарджи. Окосен сирд. Десетбуквена присъда; без обжалване.

Джаландари беше паднал на колене, петна се разрастваха по дъното на панталоните му, тя го влачеше към вратата за косите. Никой не помръдваше. Дара Бута Ман Сингх обърнаха глави от живата картина. Той коленичи с гръб към отворената врата; тя го накара да се обърне, застреля го в тила и той политна към асфалта. Тавлеен затвори вратата.

Ман Сингх, най-младият и най-неспокойният от квартета, й извика:

- Сега къде отиваме? На някое проклето място, където със сигурност ще изпратят командосите. Сега сме гъски за отст-релване.

- Мъченичеството е привилегия - каза тя меко. - Ние трябва да сме като звезди, като слънцето.

Пясъкът отстъпи на снега. Зимна Европа под своя бял преобразуващ килим, призрачно бяло проблясване в нощта. Алпите, Франция, бреговата линия на Англия, бели канари, издигащи се над побелелите ливади. Мистър Саладин Чамча си нахлупи едно преждевременно бомбе. Светът беше преоткрил полет А 1-420, Боинга 747 „Бостан". Радарите го следяха, радиосъобще-ния пукаха. *Искате ли разрешение за кацане?* Но разрешение не беше поискано. „*Бостан"* кръжеше над

английското крайбрежие като гигантска морска птица. Чайка. Албатрос. Индикаторите за горивото се наклониха към нулата.

Когато избухна битката, тя изненада всички пътници, защото сега тримата мъже-похитители не спореха с Тавлеен, нямаше яростен шепот за горивото, за какво мамка му правиш, а мълчаливо отдръпване, те дори не говореха един с друг, сякаш бяха изгубили надежда, и тогава Ман Сингх беше този, който се пропука и тръгна за нея. Заложниците гледаха битката до смърт, неспособни да се почз встват въвлечени, защото едно любопитно отдръпване от действителността се беше спуснало върху самолета, един вид непоследователна безотговорност, един фатализъм, може да се каже. Те паднаха на пода и нейният нож мина нагоре през стомаха му. Това беше всичко, с една краткост, прибавена към привидната му маловажност. Тогава в мига, когато стана, сякаш всички се събудиха, на всички стана ясно, че наистина не се шегува, че ще го направи, изцяло, тя държеше в ръката си жицата, която свързваше всички игли на всички гранати под дрехата й, всичките тези съдбоносни гърди, и въпреки че в този момент Бута и Дара се втурнаха към нея, тя все пак дръпна жицата и стените рухнаха полуразрушени. Не, не смърт: раждане.

II МАХУНД

Когато Гавраил се предава на неизбежното, когато се плъзга с натежали клепки към видения за своето анге-луване, той минава покрай обичната си майка, която има друго име за него, нарича го Шейтан, също като Шейтан, също като другия, защото правеше смехории с тифините, които тряб-ваше да бъдат отнесени в града за обеда на чиновниците, па-костливо дяволче, тя разсича въздуха с ръка, мошеникът слагаше мюсюлмански съдове за месо в индуистки невегетарианс-ки подноси за тифини, клиентите бурно недоволстват. Малък дявол, хока го тя, но след това го взима в обятията си, мой малък фаришта, момчетата са си момчета, и той пропада край нея в съня си, ставайки все по-голям, докато пада, и падането започва да се усеща като полет, гласът на майка му се носи нагоре към него отдалече, баба, виж колко си пораснал, огро-миши, вай, вай, ръкопляскания. Той е гигантски, безкрил, стъпил с краката си на хоризонта и с ръце около слънцето. В ранните си сънища вижда начала, Шейтан се спуска от небето, протягайки ръка, за да сграбчи клон от върховното Нещо, лотосовото дърво[1] в най-отдалечения край и което стои под Трона, пропускайки, шейтанът пада като олово, плясък. Но той продължава да живее, онова, което не може да бъде мъртво, пееше долу от ада своите нежни прелъстителни стихове. О, сладките песни, които знаеше. Със своите дъщери, като сатанински бек-вокалистки, да, три от тях - Лат Манат Уза, момичета без майка, смеейки се със своя Абба, кикотейки се иззад пръстите си на Гавраил, какъв номер сме ти подготвили, кикотят се те, за теб и за онзи бизнесмен на хълма. Но преди бизнесмена има други истории, ето една, архангеле Гавраил, откривайки извора Замзам на Агар Египтянката, така че изоставената от пророка Ибрахим с тяхното дете в пустинята може да пие от студената изворна вода и да живее. И по-късно, когато джурхумите[2] затрупват Замзам с кал и златни газели, така че е изгубен за известно време, ето го отново, посочвайки го на онзи Муталиб от алените шатри[3], баща на детето със сребърни коси, който на свой ред създаде бизнесмена. Бизнесменът: ето го,идва.

Понякога, когато спи, Гавраил осъзнава извън съня себе

си спящ, себе си сънуващ собственото си осъзнаване на своя сън и след това започва паниката. О, Боже, крещи той, о, милостиви Аллахбоже, свършен съм. Имам бръмбари в главата, напълно луд, побъркана мелодия и избягал песоглавец. Бизнесменът се почувства точно като него, когато видя за пръв път архангела: помисли си, че е мръднал, искаше да се хвърли от скала, от висока скала, от скала, върху която расте закърняло лотосово дърво, скала, висока колкото покрива на света.

Той идва, проправя си пътя нагоре по планината Коня към пещерата. Честит рожден ден: днес е на четиридесет и четири. Макар че градът зад и под него е изпълнен с празненство, се изкачва нагоре сам. Няма за него нов костюм за рождения ден, спретнато изгладен и сгънат на края на леглото му. Човек с аскетични вкусове. (Що за странен бизнесмен е това!)

Въпрос: Какво е противоположното на вяра?

Не липса на вяра. Твърде окончателно, сигурно, ограничено. Самото то е един вид вяра.

Съмнение.

Човешкото състояние, но какво да кажем за ангелското? Наполовина между Аллахбог и хомосап, изобщо съмняват ли се някога? Правили са го: предизвиквайки Божията воля, един ден мърморейки се скриват под Трона, осмелявайки се да питат за забранени неща: антивъпроси. Правилно ли е това? Не може ли да се оспори? Свободата, старото антитърсене. Той ги успокои естествено, използвайки мениджърски умения а. 1а Бог. Поласка ги, вие ще бъдете инструментите на моята воля на земята, на спасението и вечните мъки на човека, цялото обичайно така нататък. И внимание, фокус, край на протеста, слагай ореолите и отново на работа. Ангелите лесно се омиротворя-ват; превърни ги в инструменти, и те ще свирят хищническата ти мелодия. Човешките същества са по-костеливи орехи, във всичко могат да се съмняват, дори в доказателствата пред собствените им очи. В онова зад-собствените-им-очи. В онова, което се излъчва иззад затворените им гледни, докато пътуват с натежали клепачи,... ангели, те не притежават много под формата на воля. Да имаш воля е да не си несъгласен; не да се подчиняваш; да не приемаш дадено мнение.

Зная; дяволски думи. Шейтан прекъсва Гавраил.

Мен?

Бизнесменът: изглежда както би трябвало, високо чело, орлов нос, широк в раменете, тесен в кръста. Среден ръст, мрачен, облечен в дреха от две части от обикновен плат, всяка дълга четири лакътя, едната надиплена около тялото, другата през рамото му. Големи очи; дълги мигли като на момиче. Крачките му изглеждат твърде широки за неговите крака, но е човек с лека стъпка. Сираците научават да бъдат движещи се мишени, развиват бърз ход, бързи реакции, дръж-си-езика, предпазливост. Нагоре през бодливите храсти и мирови дървета[4] идва той, дращейки по заобления каменни блокове, това е мъж във форма, не лихвар с омекнало шкембе. И да, да го кажем отново: трябва да си странен бизнесмен да избягаш в пустошта, нагоре по връх Коня, понякога за цял месец, само за да бъдеш сам.

Неговото име: име от сънищата, променено от видението. Произнесено точно, то означава него-на-когото-трябва-да-се благодари, но той не би се обадил на него тук; нито, въпреки че добре осъзнава как му викат, прякора му долу в Джагллия[5]: онзи-който-слиза-и-се-качва-по-добрия-стар-Кони. Тук нито е Мохамед, нито Млатокован; приел е вместо това демонския наконечник, който фарангите[6] окачиха на врата му. За да превърнат обидите в сила - вити, тори, черни, - всички избраха да носят с гордост имената, давани им при обиди; по същия начин нашият катерач, пророчески мотивиран самотник, ще бъде средновековното детско плашило, дяволският синоним: Ма-хунд.

Това е той. Махунд бизнесмена, катерещ се по горещата си планина в Хиджаз. Миражът на един град блести под него на слънцето.

Градът Джахилия е построен изцяло от пясък, неговият строеж е изваян от пустинята, в която се издига. Това е изглед, предизвикващ учудване: ограден със стена с четири порти, целият чудо, изработено от неговите граждани, които са научили номера да превръщат финия бял пясък на дюните в тези захвърлени части - самият предмет на непостоянството - сърцевината на неуседналостта, преместването, предателството, липсата на форма - и дори чрез алхимия го превърнаха в тъканта на своята новооткрита неизменност. Тези хора са само три или четири поколения далече от своето номадско минало, когато бяха безко-ренни като дюни или по-скоро вкоренени в знанието, че пътуването само по себе си е дом.

Докато преселникът може да мине изобщо без пътуване; то не е повече от необходимо зло; важното е да пристигнеш.

Съвсем наскоро, тогава и подобни на странния бизнесмен, джахилианците се заселиха на пресечната точка на пътищата на големите кервани и подчиниха дюните на своята воля. Сега пясъкът служи на могъщите градски търговци. Утъпкан на калдъръм, той покрива лъкатушните улички на Джахилия, през нощта мангали от излъскани пясъци изригват златни пламъци. Има стъкла в прозорците, дългите подобни на про-рези прозорци, врязани в безкрайно високите пясъчни стени на дворците на търговците; по сокаците на Джахилия магарешки каручки гладко се търкалят на силициеви колела. Аз, в своята лошотия, понякога си представям идването на голяма вълна, висока стена от пенеща се вода, гърмяща през пустинята, течна катастрофа, пълна със счупени лодки и давещи се ръце, приливна вълна, която ще сведе тези суетни пясъчни замъци до нищото, до зрънцата, от които произлизат. Но тук нямаше вълни. Водата е враг в Джахилия. Носена в глинени гърнета, никога не трябва да бъде разливана (наказателният кодекс се разправя свирепо с нарушителите), защото където капне, градът заплашително се руши. Появяват се дупки по пътищата, къщи се накланят и люшкат. Носачите на вода в Джахилия са мразена необходимост, парии, които не могат да бъдат пренебрегвани и затова никога не могат да бъдат простени. В Джахилия никога не вали; няма фонтани в силиконо-вите градини. Малко палми стоят в оградените вътрешни дворове, корените им пътуват надълбоко и нашироко под земята в търсене на влага. Градската вода идва от подземни реки и извори, един от които е легендарният Замзам, в сърцето на концентричния пясъчен град, до Къщата на Черния камък. Тук, до Замзам, стои един бехешти, един презрян водоносец, изтеглящ жизненоважната опасна течност. Той има име: Ха-лид[7].

Град на бизнесмени: Джахилия. Името на племето е Акула.

В този град бизнесменът-превърнал се-в-пророк, Махунд, основава една от великите световни религии; и беше стигнал на този свой рожден ден до кризата на живота си. Глас шепне в ухото му: Каква идея си ти? Мъж-или-мишка?

Ние познаваме този глас. Веднъж вече го чухме.

Докато Махунд се изкачва по Коня, Джахилия празнува друга годишнина. В древните времена патриархът Ибрахим дойде в тази долина с Агар и Исмаил, техния син. Тук, в този безводен пущинак, той я изостави. Тя го попита: може ли това да бъде волята Божия? Той отговори - това е. И си тръгна, копелето. Още от началото хората използваха Бог, за да оправдават неоправдаемото. Той действа по тайнствени начини, казват мъжете. Тогава не е за чудене, че жените се обърнаха към мен. Но ще се придържам към същността; Агар не беше магьосница. Тя беше изпълнена с доверие: тогава сигурно Той няма да ме остави да загина. След като Ибрахим я изостави, тя кърмеше детето, докато млякото й свърши. След това изкачи два хълма, първо Сафа, след това Марва, тичайки от единия до другия в отчаянието си, опитвайки се да види шатра, камила, човешко същество. Нищо не видя. Това беше, когато той, Гавраил, дойде при нея и й показа водите на Замзам. Така Агар оцеля; но защо сега се събират поклонниците? За да празнуват нейното оцеляване? Не, не. Те празнуват честта, оказана на долината с посещението, досетили сте се, на Ибрахим. В името на този любящ съпруг се събират, прекланят и преди всичко харчат.

Днес Джахилия целият е благоухание. Ароматите на Арабия, на Arabia Odorifera, висят във въздуха: балсам, касия, канела, тамян, миро. Поклонниците пият виното на финиковата палма и обикалят големия панаир за празника на Ибрахим. И между тях се движи един, чието покрито с дълбоки бръчки чело го отличава от веселата тълпа: висок мъж със свободна бяла одежда, той би надвишавал с цяла глава Махунд. Неговата брада е подстригана късо и следва скосеното му с изпъкнали скули лице, вървежът му съдържа веселия ритъм, смъртоносната елегантност на властта. Как се нарича? - Видението накрая дава името му; то също е променено от съня. Ето го тук, Карим Абу Симбел, Големецът на Джахилия, съпруг на яростната, красива Хинд. Председател на ръководния съвет на града, неизмеримо богат, собственик на доходните храмове край градските врати, богат на камили, властник над кервани, женен за най-голямата красавица в страната: какво можеше да разклати сигурността на подобен човек? Но въпреки това за Абу Симбел също наближаваше криза. Едно име го гложди и можете да предположите кое е то: Махунд, Махунд, Махунд.

О, разкош на панаирните площи на Джахилия! Тук, в обширните благоухаещи шатри, има огромни количества подправки, листа от сена, благоуханни дървета; тук могат да бъдат открити продавачите на парфюми, съревновавайки се за носовете на поклонниците и за техните портфейли също. Абу Симбел си пробива път през тълпите. Търговци, евреи, монофизи-ти[8], набатейци, купуват и продават парчета сребро и злато, претегляйки ги и хапейки монети със зъби на познавачи. Тук има ленено платно от Египет и коприна от Китай; от Басра оръжия и зърно. Има игра на комар, пиене и танци. Тук има роби за продан, нубийски, анадолски, етиопски. Четирите крила на Акулите контролират отделните зони от панаира, благоуханията и подправките в алените шатри, докато в черните шатри са дрехите и кожите. Среброкосото крило отговаря за скъпоценните метали и мечовете. Забавленията: зарове, кючеци, палмово вино, хашиш и опиум са изключително право на четвъртата четвърт от племето, собствениците на петнисти камили, които също така въртят и търговията с роби. Абу Симбел поглежда в шатрата за танци. Поклонниците седят, стискайки кесии с пари в лявата си ръка, и от време на време една монета се премества от кесията в дланта на дясната ръка. Танцьорките се поклащат и потят, а очите им никога не изпускат върховете на пръстите на поклонниците; когато прехвърлянето на монети престане, танцът също свършва. Големецът прави гримаса и оставя края на платнището да падне.

Джахилия беше построен в поредица от груби кръгове, къщите му се разпростираха навън от Къщата на Черния камък приблизително по реда на богатство и сан. Дворецът на Абу Симбел е в първия кръг, най-вътрешния пръстен; той се спуска надолу по една от лъкатушните, ветровити, разположени като лъчи градски улици, покрай множеството градски пророци, които в замяна на поклоннически пари чуруликат, гукат, свиркат, обладани различно от джинове на птици, зверове, змии. Магьосница, която за момент пропуска да погледне нагоре, прикляка на пътя му: „Искаш ли да плениш сърцето на момиченце, скъпи? Искаш ли някой враг под петата си? Изпитай ме, опитай моите малки възли!" И вдига, поклаща възлесто вече, клопка на човешки животи, но сега, виждайки на кого говори, оставя разочарованата си ръка да падне, промърморва и прокрадвайки се, изчезва, сякаш превърнала се в пясък.

Навсякъде шум и лакти. Поети стоят върху сандъци и

декламират, докато поклонниците хвърлят монети в краката им. Неколцина бардове рецитират раджас куплети, чиято чети-рисричкова метрика е внушена според легендата от вървежа на камилата;

други произнасят касида, поеми за своенравни любовници, за пустинни приключения, за лов на онагра. След около ден ще дойде времето на годишното поетическо състезание, след което седемте най-добри стихотворения ще бъдат заковани на стените на Къщата на Черния камък. Поетите влизат във форма за големия си ден; Абу Симбел се смее на менестрели, пеещи злобни сатири, язвителни оди, поръчани от един шеф срещу друг, от едно племе срещу неговия съсед. И кимва с признание, когато един от поетите влиза в крачка с него, един проницателен слаб младеж с бесни пръсти. Този млад памфлетист вече притежава най-плашещия език в цяла Джахилия, но към Абу Симбел е почти почтителен.

- Защо си толкова загрижен, големецо? Отпусни се, забавлявай се.

Абу Симбел се хили с кривата си усмивка.

- Такава известност - размишлява той. - Такава слава, преди още да са ти паднали млечните зъби. Внимавай или ние ще трябва да ти ги изтръгнем.

Той дразни, говорейки лековато, но дори тази лековатост е преплетена със заплаха, заради размера на неговата власт. Момчето не е смутено. Оставайки в крачка с Абу Симбел, то отговаря:

- За всеки, който извадиш, ще израсне един по-силен, който ще хапе по-дълбоко, пускайки по-горещи струи кръв.

Големецът бегло кимва.

- Ти харесваш вкуса на кръвта - казва той. Момчето вдига рамене.

- Работа на поет - отговаря то. - Да назове неназовимото, да посочва измамите, да взима страна, да започва спорове, да формира света и да му попречи да заспи.

И ако реки от кръв потекат от порязванията, които стиховете му причиняват, тогава те ще го хранят. Той е сатирикът[9] Баал.

Минава покрита носилка със спуснати завеси; някоя изтънчена градска госпожа е излязла да види панаира, носена на рамо от анадолски роби. Абу Симбел хваща младия Баал за лакътя под предлог да го дръпне извън пътя; промърморва:

- Надявах се да те намеря, ако искаш да поговорим. Баал се възхищава от уменията на големеца. Търсейки

някой, той е способен да накара плячката си да мисли, че е ловувала ловеца. Хватката на Абу Симбел се стяга: за лакътя той го насочва към светая светих в центъра на града.

- Имам една поръчка за теб - казва Големецът. - Литературен въпрос. Аз си знам възможностите; умението за римувана злоба, изкуството на метрическото злословие са доста над тях. Нали разбираш.

Но Баал, гордият, безочлив тип, настръхва, държи на достойнството си.

- Не е редно артистът да се превърне в слуга на държавата. Гласът на Симбел става по-тих, придобива по-копринени интонации.

- А, да. Докато да се поставиш в услуга на убийци е напълно достойно нещо.

Култ към мъртвите бунтуваше в Джахилия. Когато човек умре, платени оплаквачи се бият сами, дерат гърдите си, скубят коси. Камила с прерязани сухожилия се оставя на гроба да умре. И ако човекът е бил убит, неговият най-близък роднина дава аскетични обети и преследва убиеца, докато кръвта не е отмъстена с кръв; след което е обичайно да се напише празнична поема, но малцина отмъстители са надарени в римите. Мнозина поети си изкарват прехраната, пишейки песни за убийства, и съществува всеобщо съгласие, че най-добрият от тези възхваляващи кръвта версификатори е ранозрелият полемист Баал. Чиято професионална гордост сега го предпазва да се обиди от леката подигравка на големеца.

- Това е културен въпрос - отговаря той. Абу Симбел става още по-мазен.

- Може и така да е - прошепва той пред портите на Къщата на Черния камък, - но, Баал, признай, нямам ли съвсем малко право над теб? И двамата, или поне така си мислех, служим на една и съща господарка.

Сега кръвта се отдръпва от бузите на Баал; увереността му се пропуква, пада от него като черупка. Големецът, привидно разсеян за промяната, повлича сатирика напред в къщата.

В Джахилия казват, че тази долина е пъпът на света; че планетата, когато е била правена, започнала да се върти около тази точка. Адам дошъл тук и видял чудо: четири смарагдови колони, носещи високо гигантски блестящ рубин, а под този навес един огромен бял камък, греещ със собствена светлина, подобна на видение на собствената му душа. Той изградил дебели стени около видението, за да го свърже завинаги със земята. Това беше първата Къща. Тя е била престроявана много пъти - веднъж от Ибрахим, след оцеляването на Агар и Исмаил с ангелска помощ - и постепенно безбройните докосвания на поклонниците до белия камък през вековете потъмнили цвета му до черен. Тогава започва времето на идолите; по времето на Махунд триста и шестдесет каменни богове се тълпяха край камъка на Бог.

Какво ли би си помислил старият Адам? Сега тук са неговите собствени синове: колосът на Хубал[10], изпратен от амали-китците[11] от Хит, стои добре над съкровищницата, Хубал овчаря, наливащият се полумесец; също и гледащият кръвнишки опасен Каин. Той е чезнещата луна, ковач и музикант, който също има своите поклонници.

Хубал и Каин гледат надолу към големеца и поета, докато се разхождат. И набатийският прото-Дионисий от Шара; утринната звезда Астарта и сатурновата Накрух. Тук е слънчевият бог Манаф! Вижте, там пляска гигантският Наср, богът с формата на орел! Вижте Кузах, който държи дъгата... Не е ли това пресищане с богове, каменен поток, за да се подхранва лакомията на поклонниците, да гаси нечестивата им жажда. Божествата, за да привличат пътници, идват подобно на поклонниците от близо и далеч. Идолите също са делегати на един вид международен панаир.

Тук има един бог, наричан Аллах (означава просто бога). Попитайте джахилияните и те ще признаят, че този приятел има някакъв вид всеобемащо влияние, но не е много популярен: един многостранник във времето на статуи специалисти.

Абу Симбел и отскоро потящият се Баал бяха стигнали до алтарите на най-обичаните в Джахилия богини, разположени един до друг. Те се поклониха и пред трите: Уза с лъчистото лице, богиня на красотата и любовта; тъмната неразбираема Манат с отвърнато лице и тайнствени цели, процеждаща пясък между пръстите си - тя отговаря за съдбата - тя е Съдбата; и накрая най-високата от трите, богинята-майка, която гърците наричаха Лето. Тук я наричат Илат или по-често ал-Лат. Богинята. Дори името й я прави противоположност и равна на Аллах. Лат Всемогъщата. С изписано на лицето му неочаквано облекчение Баал се хвърля на земята и се просва пред нея. Абу Симбел остава прав.

Семейството на големеца Абу Симбел - или за да бъда по-

точен, на жена му Хинд - контролира известния храм на Лат до южната градска врата. (Те също така получават приходите от храма на Манат до източната порта и от храма на Уза на север.) Тези концесии са основите на богатството на големеца, така че той естествено, Баал разбира това, е слуга на Лат. А почитта на сатирика към тази богиня е добре известна в Джахилия. Значи това е всичко, което е искал да каже! Треперейки от облекчение, Баал остава проснат, благодарейки на своята господарка покровителка, която го гледа благо; но човек не трябва да се доверява на божието изражение. Баал направи сериозна грешка.

Без предупреждение големецът ритва поета в бъбрека. Нападнат точно когато е решил, че е в безопасност, Баал изпищява, претъркулва се, а Абу Симбел го следва, продължавайки да го рита. Чува се звук на трошещо се ребро.

- Джудже - отбелязва големецът с глас, все така тих и добродушен. - Пискливо пале с малки тестикули. Нима си мислеше, че господарят на храма на Лат ще търси приятелството ти само заради твоето младежко увлечение по нея? - И още ритници, редовно, методично. Баал плаче в краката на Абу Симбел. Къщата на Черния камък съвсем не е празна, но кой би се изпречил на яростта на големеца? Мъчителят на Баал рязко кляка, сграбчва поета за косата, вдига главата му, шепне тихо в ухото му: - Баал, не тази господарка имах предвид. - И след това Баал надава вой на противно самосъжаление, защото знае, че животът му предстои да свърши, да свърши, когато има още толкова много да постигне, бедното момче. Устните на големеца леко докосват ухото му. - Лайно от уплашена камила - диша тежко Абу Симбел, - зная, че чукаш жена ми. - Той забелязва с интерес, че Баал е получил очебийна ерекция, ироничен паметник на неговия страх.

Абу Симбел, рогоносещият големец, се изправя, командва „Ставай" и Баал, объркан, го следва навън.

Гробовете на Исмаил и неговата майка Агар Египтянката лежат край северозападната фасада на Къщата на Черния камък сред оградено с ниска стена място. Абу Симбел се насочва към този район, спира наблизо. В ограденото място има малка група мъже. Там е водоносецът Халид, някакъв безделник от Персия с чуждоземното име Салман[12] и за да попълни тази троица от измет, тук е и робът Билял[13], освободеният от Махунд, едно огромно черно чудовище с глас, отговарящ на размерите му. Тримата безделници седят на стената.

- Този букет от стан - казва Абу Симбел. - Тези са твоите мишени. Пиши за тях и за техния водач също.

Баал, въпреки ужаса си, не може да прикрие изумлението си.

- Големецо, тези разбойници - тези шибани клоуни? Няма защо да се тревожиш за тях. Какво си мислиш, че единственият Бог на Махунд ще доведе до фалит храмовете ти? Триста и шейсет срещу един и той побеждава? Това не може да стане.

Той се кикоти близо до истерията. Абу Симбел остава спокоен:

- Задръж си обидите за твоите стихове. Кикотещият се Баал не може да се спре.

- Революция от водоносци, преселници и роби... страхотно, Големецо. Наистина съм уплашен.

Абу Симбел гледа внимателно хихикащия поет.

- Да - отговаря той, - това е вярно, трябва да се страхуваш. Започни да пишеш, моля, и очаквам тези строфи да са твоите шедьоври.

Баал се сгърчва, хленчи.

- Но това е прахосване на моя, моя малък талант... - Вижда, че е казал прекалено много.

- Направи каквото ти казах - са последните думи на Абу Симбел към него. - Нямаш избор.

Големецът се отпуска в спалнята си, докато наложници задоволяват нуждите му. Кокосово масло за оредяващата му коса, вино за небцето му, езици за неговото удоволствие. Момчето беше право. Защо се страхувам от Махунд? Той започва лениво да брои наложниците, отказва се при петнадесет с махване на ръката. Момчето. Хинд ще продължава да се среща с него, очевидно; какъв изглед за успех има той срещу волята й? В това е неговата слабост, той знае, че вижда твърде много, търпи твърде много. Той си има своите желания, защо тя да няма свои? Докато е дискретна и докато той знае. Трябва да знае; знанието е неговият наркотик, неговото пристрастяване. Той не може да търпи онова, което не знае, и по тази причина, ако не поради друга, Махунд е негов враг, Махунд с неговата банда отрепки, момчето беше право да се смее. Той, големецът, се смее много по-трудно. Подобно на своя противник той е внимателен човек и стъпва на пръсти. Спомня си големия, роба, Билял: как господарят му поиска от него пред храма на Лат да изброи боговете. „Един", отговори

той с този свой мощен мелодичен глас. Богохулство, наказуемо със смърт. Те го проснаха на панаирджийския терен със скала на гърдите. Колко каза, че са? Един, повтори той, един. Втора скала беше добавена към първата. Един, един, един. Махунд плати на неговия собственик висока цена и го освободи.

Не, размишлява Абу Симбел, момчето Баал греши, тези мъже си струват нашето време. Защо се страхувам от Махунд? Заради това: един, един, един, неговата плашеща единичност. Докато аз съм винаги раздвоен, винаги две или три или петнадесет. Дори не мога да разбера гледната му точка; той е богат и преуспял като всеки от нас, като всеки от съветниците, но защото му липсват подходящият вид семейни връзки, не сме му предложили място сред нашата група. Изключен заради своето сиракство от търговския елит, той чувства, че е бил измамен, че не е получил полагащото му се. Винаги е бил амбициозен тип. Амбициозен, но и самотник. Не се издигаш на върха, изкачвайки съвсем сам планината. Освен ако там не срещнеш ангел... да, това е. Ще видя какво иска. Макар че той не би ме разбрал. Каква идея съм аз? Аз се превивам, олюлявам. Пресмятам изгледите за успех, приспособявам се, манипулирам, оцелявам. Затова няма да обвиня Хинд в изневяра. Ние сме добра двойка, огън и лед. Нейният семеен щит, легендарният червен лъв, многозъбият дракон. Нека си играе със своя сатирик; между нас никога не е имало секс. Ще го довърша, когато тя свърши с него. Това е голяма лъжа, мисли си Големецът на Джахилия, унасяйки се в сън: перото е по-могъщо от

меча.

Състоянието на град Джахилия беше изградено върху превъзходството на пясъка над водата. В миналото се смяташе за по-сигурно стоките да се превозват през пустинята, отколкото по море, където монсуни можеха да се стоварят по всяко време. В онези дни преди метеорологията подобни неща беше невъзможно да се предскажат. По тази причина кервансараите преуспяваха. Световното производство идваше нагоре от Зафар към Саба и после до Джахилия и оазиса Ятриб[14] и до Мидиан, където е живял Мойсей; след това до Акаба и Египет. От Джахилия започваха други пътища: на изток и североизток, към Месопотамия и великата Персийска империя. Към Петра и Палмира, където някога Соломон е любил Савската царица.

Това бяха дни на изобилие. Но сега флотилиите, плуващи във водите около полуострова, бяха станали по-здрави, екипажите им по-умели, навигационните им инструменти по-точни. Камилските процесии губят пазари заради корабите. Пустинен кораб и морски кораб - старото съперничество - вижда промяна в равновесието на властта. Управниците на Джахилия беснеят, но не могат да направят почти нищо. Понякога Абу Симбел подозира, че само поклонничеството стои между града и неговата разруха. Съветът претърсва света за статуи на чуждестранни богове, за да привличат нови поклонници в града от пясък; но в това също имат съперници. Долу в Саба е построен голям храм, алтар, който да съперничи на Къщата на Черния камък. Много поклонници бяха изкушени на Юг и техният брой на панаирните площи в Джахилия намалява.

По препоръка на Абу Симбел управниците на Джахилия прибавиха към религиозните си обичаи изкусителните подправки на богохулното. Градът стана известен със своята разпуснатост, като бърлога на хазарта, като бардак, като място на мръсни песни и дива, оглушителна музика. В един случай някои членове на племето Акула отидоха твърде далече в алчността си за поклоннически пари. Пазачите на портите на Къщата започнаха да искат подкупи от изморените пътници; четирима от тях, раздразнени от получаването на нищожно подаяние, блъснаха двама пътници в смъртта, надолу по стръмните стъпала на стълбището. Този ред се отрази отрицателно, обезкуражавайки повторни посещения... Сега жени поклонници често са отвличани за откуп или продавани за наложници. Банди от млади Акули патрулират из града, спазвайки някакъв свой собствен закон. Говори се, че Абу Симбел тайно се среща с главатарите на бандите и ги организира всичките. Това е светът, в който Махунд донесе своята вест: един, един, един. Сред подобна многочисленост тя звучи като опасна дума.

Големецът се изправя и веднага наложниците се приближават, за да продължат с втриването на масло и с ласките. Той ги пропъжда с махване на ръка, плясва с ръце. Влиза евнухът. „Дзпрати вестоносец в къщата на кахин[15] Махунд", заповядва Абу Симбел. Ще го подложим на малко изпитание. Честно състезание: трима срещу един.

Водоносец, преселник, роб: тримата ученици на Махунд се мият на извора Замзам. В пясъчния град тяхното пристрастяване към водата ги прави особняци. Измивания, винаги измивания, краката до коленете, ръцете долу до лактите, главата до врата. Гологръди, с мокри крайници и с пара, вдигаща се от главите им, на какви чудаци приличат! Плис, пляс, миене и молене. На колене тикат ръце, крака, глави обратно във вездесъщия пясък и след това започват отново цикъла от вода и молитви.

Тези са лесни мишени за перото на Баал. Тяхната любов към водата е един вид предателство; хората от Джахилия приемат всемогъществото на пясъка. Той се е настанил върху дланите и между пръстите на краката, вкоравява техните мигли и коси, задръства порите им. Те сами се разтварят за пустинята: ела, пясък, измий ни в безводност. Това е джахи-лийското поведение, възприето от най-видния гражданин до най-незначителния от незначителните. Те са хора на силиция, а между тях са се появили водолюбци.

Баал ги обикаля от безопасно разстояние - Билял не е човек, с когото да се шегуваш - и крещи подигравки.

- Ако идеите на Махунд изобщо струваха нещо, мислите ли, че щяха да бъдат популярни само сред боклуци като вас?

Салман възпира Билял:

- Ние трябва да се чувстваме поласкани, че могъщият Баал е избрал да нападне нас - усмихва се той и Билял се успокоява, утихва. Халид, водоносецът, е неспокоен и когато вижда едрата фигура на

Хамза[16], чичото на Махунд, да се приближава, той се затичва тревожно към него. На шейсет Хамза все още е най-прославеният в града боец и ловец на лъвове. Но истината е по-малко славна от хвалебствията: Хамза много пъти е бил побеждавай в битки, спасяван от приятели или щастливи случаи, спасяван от лъвски челюсти. Той има парите да държи подобни неща вън от новините. А годините и оцеляването даряват един вид потвърждение на войнствената легенда. Билял и Салман, забравяйки Баал, тръгват след Халид. И тримата са нервни, млади. Все още го няма вкъщи, съобщава Хамза. И Халид, разтревожено: но минаха часове, какво му прави това копеле, мъчения, стягане на пръстите, камшици? Отново Салман е най-спокойният: Това не е в стила на Симбел, казва той, това е нещо подло, зависи. А Билял буботи верен: предпазлив или не, аз имам доверие на Пророка. Той няма да се пречупи. Хамза отправя леко порицание: 0,Билял, колко пъти трябва той да ти казва? Запази вярата си за Бог. Вестителят е само човек. Напрежението изригва от Халид: той заема позиция срещу стария Хамза, пита: Нима казваш, че Вестителят е слаб? Може да си негов чичо... Хамза цапва водо-носеца странично по главата. Не му позволявай да види страха ти, казва той, дори ако си уплашен почти до смърт.

Четиримата се мият за пореден път, когато пристига Махунд; те се скупчват около него, кой какво защо. Хамза стои по-назад.

- Племеннико, това не е на добро - озъбва се той с войнишкия си лай. - Когато слизаш от Коня, от теб се излъчва светлина. Днес е нещо тъмно.

Махунд сяда на ръба на кладенеца и се ухилва.

- Беше ми предложена сделка.

- От Абу Симбел? - извиква Халид. - Немислимо. Откажи! Вярващият Билял го поучава:

- Не учи Вестителя. Той естествено е отказал. Салман Персиецът пита:

- Каква сделка? Махунд отново се усмихва.

- Поне един от вас иска да знае. Дребна работа е - започва той отново. - Песъчинка. Абу Симбел моли Аллах да му дари една малка услуга.

Хамза вижда неговото изтощение. Сякаш се е борил с демон. Водоносецът крещи:

- Нищо! Нито йота! - Хамза го кара да замълчи.

- Ако нашият велик Бог може да намери в сърцето си възможност да допусне - той използва тази дума, допусне, - че три, само три от триста и шестдесетте идоли в къщата са достойни за боготворене...

- Няма друг бог освен Бог! - крещи Билял. И неговите другари се присъединяват към него:

- Я, Аллах!

Махунд изглежда ядосан.

- Искат ли вярващите да чуят Вестителя? - Те замлъкват, риейки с крака в прахта. - Той моли за одобрението от Аллах на Лат, Уза и Манат. В замяна ни уверява, че ще бъдем търпяни, дори официално признати. Като знак за това аз ще бъда избран в съвета на Джахилия. Това е предложението.

Салман Персиецът казва:

- Това е капан. Ако се качиш на Коня и слезеш с подобна

вест, той ще попита как си успял да накараш Гавраил да предостави точно подходящото откровение? Ще може да те нарече шарлатан, измамник. Махунд поклаща глава.

- Знаеш, Салман, че съм се научил как да слушам. Това слушане не е от обикновения вид; то е също един вид питане. Често, когато идва Гавраил, той сякаш знае какво ми е на сърцето. Чувствам, повечето пъти, че сякаш идва от сърцето ми: от моите най-дълбоки места, от душата ми.

- Или е друг капан - настоява Салман. - Колко дълго повтаряме символа на вярата, който ни донесе? Няма друг бог освен Бог. Какво сме ние, ако сега го изоставим? Това ни отслабва, прави ни смешни. Преставаме да бъдем опасни. Никой никога вече няма да ни вземе на сериозно.

Махунд се смее, искрено развеселен.

- Може би не сте били достатъчно дълго тук - казва той мило. - Не сте ли забелязали? Хората не ни вземат на сериозно. Никога повече от петдесет слушатели, когато говоря, и половината от тях са туристи. Не четете ли пасквилите, които Баал закача из целия град? Той рецитира:

Слушай внимателно, бай Глашатай, баста от Монофилия! Вземай еднолюбната си Джахилия и на подателя си я предай!

- Те навсякъде ни се подиграват, а ти ни наричаш опасни - крещи той.

Сега Хамза изглежда разтревожен.

- Ти никога преди не си се тревожил за тяхното мнение. Защо сега? Защо след като разговаря със Симбел?

Махунд поклаща глава.

- Понякога си мисля, че трябва да улесня хората да повярват. Неловко мълчание обгръща учениците; те си разменят погледи, пристъпвайки от крак на крак. Махунд отново изкрещява.

- Вие всички знаете какво става. Нашият неуспех да печелим обърнати в нашата вяра. Хората няма да се откажат от боговете си. Няма, няма. - Той се изправя, отдалечава се от тях, измива се в далечния край на извора Замзам, коленичи да се моли.

- Хората са потънали в тъмнина - тъжно казва Билял. -Но те ще видят. Ще чуят. Бог е един.

Мъка обзема четиримата; дори Хамза е повален. Махунд е бил разклатен, а неговите последователи треперят.

Той се изправя, покланя се, въздъхва, заобикаля, за да се присъедини отново към тях.

- Слушайте ме всички - казва той, обгръщайки с едната си ръка раменете на Билял, а с другата чичо си. - Слушайте: това е интересно предложение.

Непрегърнатият Халид прекъсва с горчивина:

- Това е изкусителна сделка.

Другите изглеждат ужасени. Хамза се обръща много меко към водоносеца.

- Не беше ли ти, Халид, този, който искаше да се биеш: с мен само защото ти погрешно предположи, че когато нарекох Вестителя човек, аз всъщност го наричам слабак? Сега какво? Мой ред ли е да те предизвиквам на двубой?

Махунд моли за спокойствие.

- Ако се караме, няма надежда. - Той се опитва да повдигне дискусията на теологическо равнище. - Не се внушава, че Аллах приема трите като свои равни. Дори и Лат. Само че ще им бъде дадено един вид междинно, по-ниско положение.

- Като дяволи - избухва Билял.

- Не - Салман Персиецът схваща същността. - Като архангели. Големецът е умен човек.

- Ангели и дяволи - казва Махунд. - Шейтан и Гавраил. Всички ние вече приемаме тяхното съществуване, наполовина между Бог и човек. Абу Симбел иска да признаем само още три към тази велика компания. Само три и той подсказа, че всички джахилийски души ще бъдат наши.

- И Къщата ще бъде очистена от статуите? - пита Салман. Махунд отговаря, че това още не е уточнено. Салман поклаща глава.

- Това е направено, за да те унищожи. А Билял добавя:

- Бог не може да бъде четири. И Халид, близо до сълзи:

- Вестителю, какво говориш? Лат, Манат, Уза - те всички са жени! За Бога! Сега богини ли ще имаме? Тези стари жерави, чапли, вещици?

Мъка, напрежение, умора, дълбоко гравирани върху лицето на Пророка. Което Хамза, подобно на войник на бойното поле, утешаващ ранен приятел, взима между дланите си.

- Не можем да уредим това за теб, племеннико - казва той. - Изкачи планината. Отиди, питай Гавраил.

Гавраил: сънуващият, чиято гледна точка понякога е тази на камерата, а в други моменти на зрителя. Когато е камера, гледната точка винаги е в движение, той мрази статични снимки, така че се носи на висок кран, гледайки надолу към скъсените фигури на актьорите, или връхлита надолу, за да застане невидим между тях, обръщайки се бавно на пета, за да постигне триста и шейсет градусова панорама, или може да опита снимки с фарт, движейки се до Баал и Абу Симбел, докато те ходят, или ръчно с помощта на камера с жироскоп той ще проучва тайните в спалнята на големеца. Но през повечето време седи навръх планината Коня, подобно на зрител, платил за първия ред, и Джахилия е неговият бял екран. Той гледа и преценява действието като любител на филми, наслаждава се на битките изневерите моралните кризи, но тук няма достатъчно момичета за истински хит, човече, и къде са проклетите песни? Трябваше да разширят сцената на панаирната площ, може би с една малка роличка за Пимп-ле Билимория в шатрата за забавления, разтърсваща своите прочути балони.

И тогава без предупреждение Хамза казва на Махунд: „Отиди, питай Гавраил", и той, сънуващият, чувства сърцето си да подскача в тревога, кого, мен? Предполага се, че аз трябва да знам отговорите тук? Седя тук, гледайки този филм, и сега този актьор посочва с пръст мен, кой е чувал нещо подобно, кой кара тъпата публика на един „теологически" да разреши пустата интрига? - Но когато сънят променя своята винаги изменяща се форма, той, Гавраил, не е повече прост зрител, а главният актьор, звездата. Със старата си слабост да поема твърде много роли: да, да, той не само играе архангела, но и него, бизнесмена, Вестителя, Махунд, изкачвайки планината, когато идва. Точен монтаж се изисква за тази двойна роля, двамата никога не могат да бъдат видени в един и същи кадър, всеки трябва да говори в празното, на въображаемото превъплъщение на другия, и да се довери на технологията за създаване на липсващото изображение, с ножици и лепенки скоч или по-екзотично, с помощта на трикови снимки в движение. Да не се бърка, ха, ха, с някакво вълшебно чердже.

Той разбира, че се страхува от другия, бизнесмена, не е ли лудост това? Архангелът да трепери пред смъртния човек.

Вярно е, но: този вид страх, който чувстваш, когато си там, за пръв път на снимачната площадка, готвейки се да излезеш, е една от живите кинолегенди; ти си мислиш: аз ще се опозоря, няма да бъда интересен, ще умра, искаш като луд да бъдеш достоен. Ще бъдеш всмукан във въздушната струя на неговия гений, той може да направи да изглеждаш добре, като талантлив човек, но ще разберете, ако споделяте усилието, и което е по-лошо, и той ще разбере...

Страхът на Гавраил, страхът от аза, създаван от съня, го кара да се съпротивлява срещу идването на Махунд, да се опитва и да успява да го отлага, но сега идва, без съмнение, и архангелът затаява дъх.

Сънищата, че те избутват на сцената, когато нямаш работа там, не знаеш историята, не си научил никакви реплики, а залата е пълна със зрители, които гледат, гледат, създават същото усещане. Или истинската история за бялата актриса, играеща чернокожа жена в Шекспир. Тя излиза на сцената и тогава осъзнава, че, хлъц, все още носи очилата си, но е забравила да почерни ръцете си, така че не може да се протегне да ги свали, два пъти хлъц: такова е усещането значи. Махунд идва при мен за откровение, искайки от мен да избера между монотеистична и хенотеистична алтернатива, а аз съм само някакъв идиот актьор, сънуващ шибан кошмар, какво, да го еба, знаеш, яр, какво да ти кажа, помощ. Помощ.

За да стигне от Джахилия до връх Коня, човек трябва да върви през тъмни клисури, където пясъкът не е бял, не е чистият пясък, отдавна филтриран през телата на морските краставици, а черен и суров, сучещ светлина от слънцето. Коня се свежда над вас като въображаемо чудовище. Вие се изкачвате по протежение на гръбнака му, оставяйки зад себе си последните дървета, белоцветни, с дебели, млечни листа, изкачвате се между заобленените скали, които стават по-големи с изкачването ви нагоре, докато не започнат да напомнят на огромни стени и да закриват слънцето. Гущерите са като сини сенки. След това сте на върха, Джахилия е зад вас, неизразителната пустиня пред вас. Спускате се накъм пустинята и около петстотин фута надолу стигате до пещерата, която е достатъчно голяма да стоиш изправен в нея и чиито под е покрит с великолепен пясък албинос. Докато се изкачвате, чувате пустинните гълъби да викат името ви, скалите също ви поздравяват, на вашия собствен език, крещейки Махунд, Махунд. Когато стигнете до пещерата, сте уморен, лягате и заспивате.

Но след като си е отпочинал, той навлиза в друг вид сън, един вид не-сън, състоянието, което той

нарича своето слушане, и усеща натрапваща се болка в корема, сякаш нещо се опитва да бъде родено, сега Гавраил, който кръжи-отгоре-гледа-надо-лу, усеща едно обърквaне, кой съм аз, в тези мигове започва да изглежда така, сякаш архангелът всъщност е вътре в Пророка, аз съм болката в корема, аз съм ангелът, изтласкван от пъпа на спящия, аз се появявам, Гавраил Фаршпта, докато другото ми аз, Махунд, лежи слушайки, в транс, аз съм свързан с него, пъп о пъп, с блестящо въженце от светлина, в невъзможност да се каже кой от нас двамата сънува другия. Ние се движим и в двете посоки по протежение на пъпната връв.

Днес, едновременно с непреодолимата сила на Махунд, Гавраил чувства неговото отчаяние: неговите съмнения. Също така, че е в голяма нужда, но Гавраил все още не знае репликите си... той слуша слушашия-който-е-също-така-питащ. Махунд пита: Бяха им показани чудеса, но не повярваха. Видяха те да идваш при мен пред самия град и да отваряш гръдта ми, видяха да миеш сърцето ми във водите на Замзам и да го връщаш вътре в тялото ми. Много от тях видяха това, но все още обожествяват камъни. И когато дойде през нощта и поле-тяхме за Ерусалим и аз се носех над свещения град, не се ли върнах и не го ли описах точно както беше, вярно до последната подробност? Така че не може да има съмнения в чудото, а те все още ходят при Лат. Не направих ли вече всичко, на което съм способен, за да ги улесня? Когато ме отнесе горе до самия Трон и Аллах положи на плещите на вярващите голямото бреме от четиридесет молитви дневно. На връщане срещнах Мойсей и той каза, че бремето е твърде тежко, върни се и моли за по-малко. Четири пъти се връщах, четири пъти Мойсей казваше *все още е твърде много, отново се върни.* Но на четвъртия път Аллах намали задължението до пет молитви и аз отказах да се връщам. Срамувах се да продължавам да моля.

В своята щедрост той иска пет вместо четиридесет, а те все още обичат Манат, искат Уза. Какво мога да направя? Какво да рецитирам?

Гавраил остава безмълвен, празен откъм отговори, за Бога, бхай, не питай мен. Страданието на Махунд е ужасно. Той пита: възможно ли е те да са ангели? Лат, Манат, Уза... мога ли да ги наричам ангелски? Гавраил, имаш ли сестри? Това Божии дъщери ли са? И той се самообичува, о, моята суета, аз съм един високомерен човек, това слабост ли е, просто мечти за власт? Трябва ли да предам себе си за място в съвета? Чувствителност и мъдрост ли е това, или неискреност и себе-любие? Дори не знам дали големецът е искрен. Той знае ли? Вероятно дори той не знае. Аз съм слаб, а той е силен, предложението му дава много начини да ме съсипе. Но аз също имам много да спечеля. Душите на града, света, те сигурно си струват три ангела? Толкова ли е непреклонен Аллах, че няма да приеме още три, за да спаси човешката раса? - Нищо не зная. Трябва ли Бог да бъде смирен, величествен или прост, отстъпчив или не? Каква идея е той? Каква съм аз?

Полузаспал или полубуден, Гавраил Фаршпта често е изпълнен с негодувание от не-появата в преследващите го видения на Този, който се предполага да има отговорите, Той никога не се появява, онзи, който се държеше настрана, докато умирах, когато се нуждаех, нуждаех от него. Онзи, за когото е всичко, Аллах Ишвар-Бог. Отсъстващ както винаги, докато ние пишем и страдаме в негово име.

Върховното същество се държи настрана; каквото се повтаря, е тази сцена, Пророкът в транс, изтласкването, връвчицата от светлина и след това Гавраил в двойната си роля е едновременно отторе-гледайки-надолу и отдолу-втренчен нагоре. И двамата са уплашени до смърт от трансценденталността на това. Гавраил се чувства парализиран от присъствието на Пророка, от неговото величие, мисли, не мога да издам и звук, ще изглеждам като проклет глупак. Съветът на Хамза: никога не показвай страха си: архангелите се нуждаят от подобен съвет точно колкото водоносците. Един архангел трябва да изглежда спокоен, какво би си помислил Пророкът, ако Издигнатите от Бога започнат да ломотят от сценична треска?

Случва се: откровение! По следния начин: Махунд все още в своя не-сън се вкочанява, вените на врата му изпъкват, сграбчва средата на тялото си. Не, не, нищо подобно на епилептичен пристъп, не може да се обясни толкова лесно; кой епилептичен пристъп някога е предизвиквал превръщането на деня в нощ, облаци да се струпват отгоре, въздухът да се сгъстява като супа, докато един ангел виси, уплашен до смърт, в небето над страдалеца, държан като хвърчило на златна нишка? Отново натрапчивата болка, болката и сега чудото започва в неговия моя нашия корем, той напряга сили върху нещо с всичката си мощ, насилвайки нещо и Гавраил започва да чувства тази сила, тази мощ, ето я на собствената ми челюст, движейки я, стигайки до гласните ми струни и гласът идва.

Не е моят глас никога не съм знаел такива думи не съм добър оратор никога не съм имал желание да стана но това не е моят глас това е Глас.

Очите на Махунд се отварят широко, той вижда някакво видение, втренчва се, о, точно така, спомня си Гавраил, в мен. Той вижда мен. Моите движещи се устни, движени от какво, кого? Не зная, не мога да кажа. Въпреки това ето ги, излизащи от устата ми, нагоре по гърлото, покрай зъбите: Словата.

Да бъдеш Божи пощальон не е удоволствие, яр.

Но-но-но: Бог не е на тази снимка.

Бог знае чий пощальон съм бил.

Те чакат Махунд край кладенеца в Джахилия. Халид Во-доносецът, както обикновено най-нетърпелив, тича до градската врата, за да погледне. Хамза, свикнал сам да си прави компания като всички стари войници, кляка в пръстта и си играе с камъчета. Няма усещане за спешност; понякога го няма с дни, дори седмици. И днес градът беше почти пуст; всички бяха отишли при големите шатри на панаира, за да чуят как се състезават поетите. В тишината се чува само шумът от камъчетата на Хамза и гукането на двойка скални гълъби, гости от връх Коня. В този миг чуват тичащите крака. Халид пристига без дъх, изглеждайки нещастен. Вестителят се върнал, но не идва към Замзам. Сега всички са прави,

объркани от това отклонение в установената практика. Тези, които бяха чакали с палмови листа и клонки, питат Хамза: Значи няма да има Вест? Но Халид, все още с пресекващ дъх, поклаща глава. „Мисля, че ще има. Изглежда така, както когато Словото е казано. Но той не говори с мен и вместо това тръгна към панаира."

Хамза поема командването, изпреварвайки разискването, и повежда. Учениците - около двадесет са се събрали - го следват към охолството на града с изражения на набожно отвращение. Само Хамза сякаш очаква с нетърпение панаира.

Пред шатрите на собствениците на пъстри камили намират Махунд, стоящ със затворени очи, събираш решителност за задачата. Те задават тревожни въпроси; той не отговаря. След няколко мига влиза в поетическата шатра.

Вътре в шатрата публиката реагира на идването на непопулярния Пророк и окаяните му последователи с подигравки. Но когато Махунд продължава решително напред, със здраво затворени очи, дюдюкането и освиркването заглъхват и настъпва тишина. Махунд и за миг не отваря очи, но стъпките му са сигурни и той стига до сцената без препъвания или сблъсъци. Изкачва малкото стълби до осветеното място, очите му все още са затворени. Събраните лирически поети, съчинители на хвалебствия за убийства, майстори на разкази в стихове и сатирици - разбира се, Баал е тук - зяпат развеселени, но също така и с малко безпокойство сомнамбулния Махунд. В тълпата неговите ученици се бутат за място. Писарите се борят да се доближат до него, за да запишат каквото и да каже.

Големецът Абу Симбел почива облегнат на дълги издути възглавници върху копринен килим, разположен до сцената. До него, блестяща в египетски шал, неговата жена Хинд, този прочут гръцки профил с черна коса, дълга колкото тялото й. Абу Симбел се изправя и извиква на Махунд „Добре дошъл". Той целият е изисканост. „Добре дошъл, Махунд, виждащия, кахин". Това е обществен израз на уважение и впечатлява събраната тълпа. Учениците на пророка повече не са отблъсквани встрани, а им е позволено да минат. Смутени, отчасти с удоволствие, те идват напред. Махунд говори със затворени очи.

- Това е събрание на много поети - казва той ясно - и аз не

мога да твърдя, че съм един от тях. Но аз съм Вестителят и нося стихове от по-Великия от всички събрани тук.

Публиката губи търпение. Религията е за храма; джахи-лийците и поклонниците са тук за забавление. Накарайте този тип да млъкне! Изхвърлете го! Но Абу Симбел отново заговаря.

- Ако твоят Бог наистина е говорил с теб - казва той, -тогава целият свят трябва да го чуе.

И мигновено тишината в голямата шатра се възцарява.

- Звездата![17] - надава вик Махунд и писарите започват да пишат.

- В името на Аллах, милостивия и милосърдния! В името на Плеядата, когато залязва: вашият другар нито е в грешка, нито се отклонява. Нито говори по свое собствено желание. Откровение е, което е било открито: един могъщ на власт го е научил. Той стоеше на най-високия хоризонт: господарят на силата. След това се приближи, по-близо от две стрели дължина, и откри на слугата си това, което е открито. Сърцето на слугата беше вярно, когато видя, каквото видя. Тогава вие осмелявате ли се да оспорвате това, което беше видяно? Видях го също така до лотосовото дърво в най-далечния край, където лежи Градината на упованието. Когато това дърво беше покрито от своето покритие, очите ми не се отвърнаха, нито погледът ми се отклони; и видях някои от най-великите знаци на Пове-лителя.

На това място без никаква следа от колебание или съмнение той рецитира още два стиха.

- Мислил ли си за Лат и Уза и Манат, третата, другата? -След първия стих Хинд се изправя; големецът на Джахилия вече е прав, много изпънат. И Махунд с неми очи рецитира: -Те са издигнатите птици и тяхното застъпничество наистина е желано.

След като шумът - крясъци, одобрение, позор, викове на преклонение пред богинята Ал-Лат - се разраства и избухва в шатрата, учуденото вече събрание съзира двойно по-сензационното представление на големеца Абу Симбел, поставящ палци върху месестите части на ушите си, разпервайки пръстите на ръцете се като ветрило и произнасяйки с висок глас формулата: „Аллаху Акбар." След което пада на колене и притиска едно предумишлено чело към пода. Неговата жена Хинд веднага следва примера му.

Водоносецът Халид е останал до заметнатия вход на палатката по време на тези събития. Сега се втренчва в ужас, докато всички събрани там, тълпата в палатката и ненамерилите място мъже и жени отвън, започва да коленичи, редица след редица, вълната, започнала от Хинд и големеца, се разлива навън, сякаш те бяха камъчетата, хвърлени в езеро; докато цялото събрание както извън палатката, така и вътре, коленичи с дъното нагоре пред Пророка със затворени очи, който е признал божествата пазители на града. Сам Вестителят остава прав, сякаш няма охота да се присъедини към събраните в тяхното преклонение. Избухвайки в сълзи, водоносецът Халид избягва в празното сърце на пясъчния град. Капещите сълзи, докато тича, прогарят дупки в земята, сякаш съдържат някаква силно разяждаща киселина.

Махунд остава неподвижен. Никаква следа от влага не може да бъде.открита по миглите на затворените му очи.

През тази нощ на опустошителен триумф на бизнесмена в палатката на невярващите се случват определени убийства, заради които първата дама на Джахилия ще чака години, за да си отмъсти ужасяващо.

Чичото на Пророка Хамза си отива сам към дома, с наведена и сива глава в здрача на меланхоличната победа, когато чува рев и поглежда нагоре, за да види един гигантски ален лъв, заел стойка, за да скочи върху него от високите стени на града. Той знае този звяр, това предание. Дъгоцветието на аленатa му кожа се смесва с блещукащата сияйност на пустинните пясъци. През ноздрите си издишва ужаса на самотните места по земята. Той плюе смърт и когато армии се осмеляват да навлязат в пустинята, ги поглъща изцяло. През последната синя светлина на вечерта Хамза изкрещява на звяра, подготвяйки се, както е невъоръжен, да посрещне смъртта си.

- Скачай, копеле, мантихоро[18]! Удушвал съм големи котки с голите си ръце, когато ми беше времето. Когато бях по-млад. Когато бях млад.

Чува смях зад себе си и далечен смях отеква, или така му се струва, от високите стени на града. Той се оглежда около себе си; мантихората е изчезнала от крепостните стени. Той е заобиколен от група джахилийци в разкошни дрехи, връщащи се от панаира, кикотещи се.

- Сега, когато тези мистици се възползваха от нашата Лат, виждат нови богове зад всеки ъгъл, не е ли така? -Разбирайки, че нощта ще бъде пълна с ужаси, се връща вкъщи и поисква бойния си меч. — Повече от всичко на света -мърмори той на тънкия като хартия слуга, който му е служил във война и мир повече от четиридесет и четири години -мразя да признавам, че враговете ми имат право. Проклето знамение, по-добре да убия копелетата, винаги съм си го мислил. Възможно най-доброто разрешение. - Мечът беше останал прибран в кожената си ножница от деня на приемането на вярата от племенника му, но тази нощ - доверява той на слугата - Лъвът е на свобода. Мирът трябва да

почака.

Това е последната нощ от празненството на Ибрахим. Джа-хилия е маскарад и лудост. Омазнените охранени тела на борците са приключили своите писания и седем поеми са заковани на стените на Къщата на Черната скала. Сега пеещи курви заемат местата на поетите, и танцуващи курви, също с намаз-нени тела, са на работа; нощната борба се измества от дневната й разновидност. Куртизанките танцуват и пеят със златни клю-нести птичи маски и златото се отразява в блесналите очи на клиентите им. Злато, навсякъде злато, в дланите на печелещите джахилийци, в пламтящите пясъчни мангали, в горящите стени на нощния град. Хамза крачи печално из улиците от злато покрай поклонници, лежащи в безсъзнание, докато джеб-чии изкарват прехраната си. Той чува замъгленитe от вино пиршества от всяка проблясваща в златно врата и усеща, че песните, подобният на вой смях и дрънкането на монети го наранява като смъртни обиди. Но не намира каквото търси, не и тук, така че се измества от осветения златен гуляй и започва да дебне из сенките, преследвайки призрака на лъва.

И намира след часове търсене това, което знаеше, че ще чака в един тъмен ъгъл на външните стени на града, нещото на неговото видение, червената мантихора с тройния ред зъби. Мантихората има сини очи и мъжко лице и гласът му е наполовина тромпет и наполовина флейта. Бърз е като вятъра, ноктите му са като тир бушони и опашката му хвърля отровни бодили. Той обича да се храни с човешко месо... започва бой. Ножове свистят в тишината, от време на време сблъсък на метал в метал. Хамза разпознава нападнатите мъже: Халид, Салман, Билял. Сега той самият е лъв, Хамза измъква меча си, разкъсва тишината с рев, тича напред толкова бързо, колкото шестдесетгодишни крака могат. Нападателите на приятелите му са неразпознаваеми под своите маски.

Беше нощ на маските. Крачейки по покварените улици на Джахилия, със сърце, пълно с жлъч, той видя мъже и жени в облика на орли, чакали, коне, грифони, саламандри, африкански глигани, птици рух; появявайки се от тъмнината на сокаците дойдоха двуглави амфисбайни[19] и крилати бикове, известни като асирийски сфинксове. Джинове, хурии, демони населяват града в тази нощ на небивалици и сладострастие. Но едва сега на това тъмно място той вижда червените маски, които беше търсил. Мъжолъвските маски: той се втурва към съдбата си.

В хватката на саморазрушителната мъка трите ученици започнаха да пият и благодарение на тяхното непознаване на алкохола скоро бяха не само опиянени, а мъртво пияни. Стояха на малък площад и започнаха да обиждат минувачите, а след известно време водоносецът Халид размаха своя мех за вода, хвалейки се. Той може да разруши града, той носи най-силното оръжие. Вода: тя ще пречисти Джахилия развратната, ще я отмие, така че ще може да бъде сложено ново начало с очистения бял пясък. Тогава мъжете-лъвове започнаха да ги преследват и след дълга гонитба те бяха притиснати в ъгъла, пиянството се отцеждаше от тях за сметка на страха им, те се бяха втренчили в червените маски на смъртта, когато Хамза пристигна точно навреме.

...Гавраил се носи над града, наблюдавайки битката. Тя бързо свършва, щом Хамза се появява на сцената. Двама маскирани нападатели избягват, двама лежат мъртви. Билял, Халид и Салман са порязани, но не твърде тежко. По-сериозни от техните рани са новините зад лъвските маски на мъртвите.

- Братята на Хинд - разпознава ги Хамза. - Сега за нас нещата свършват.

Убийци на мантихори, водни терористи, последователите на Махунд седят и плачат в сянката на градската стена.

Колкото до него, Пророк Вестител Бизнесмен: сега очите му са отворени. Той обхожда вътрешния двор на къщата си, къщата на жена му, и не иска да влезе. Тя е почти на седемдесет и се чувства през тези дни повече като майка, отколкото като жена. Тя, богатата жена, която го назначи да ръководи керваните й преди много време. Неговите управленски умения бяха първото, което й хареса у него. И след време те бяха влюбени. Не е лесно да бъдеш бляскава преуспяваща жена в град, където боговете са жени, но жените са само стока. Мъжете или се страхуваха от нея, или я мислеха за толкова силна, че не се нуждае от тяхното внимание. Той не се страхуваше и й даде усещането за вярност, от което тя се нуждаеше. Докато той, сиракът, откри много жени в една: майка сестра любовница сибила приятел. Когато се мислеше за луд, тя беше тази, която повярва в неговите видения.

- Това е архангелът - каза му тя, - не някаква обърканост в главата ти. Това е Гавраил и ти си

Вестителят на Бог.

Сега не може, не иска да я види. Тя го наблюдава през прозорец с каменна решетка. Той не може да спре да ходи, обикаля двора в случайна последователност на несъзнателни геометрични фигури, крачките му образуват серии от елипси, трапеци, ромбоиди, овали, кръгове. Докато тя си спомня как се връщаше от керванските пътища, пълен с истории, чути в крайпътни оазиси. Пророк на име Иса, роден от една жена на име Мири-ам[20], роден не от човек под палмово дърво в пустинята. Истории, които караха очите му да блестят и след това да се отнася надалече. Тя си спомня неговата възбудимост: страстта, с която спореше, ако е нужно цяла нощ, че старите номадски времена са били по-добри от този град на златото, където хората изоставяха своите новородени дъщери в пустошта. В старите племена дори за най-бедното сираче щяха да се грижат. Бог е в пустинята, казваше той, не тук в това абортирано място. А тя отговаряше, никой не спори, любов моя, късно е, а утре ни очакват сметките.

Тя има дълги уши; вече е чула какво каза за Лат, Уза, Манат. Какво от това? В миналото искаше да защити женските бебета на Джахилия; защо да не вземе и дъщерите на Аллах под своите крила? Но след като сама си задава този въпрос, поклаща глава и тежко се обляга на хладната стена до зарешетения й с камък прозорец. Докато долу под нея съпругът й ходи в петоъ-гълници, успоредници, шествърхи звезди и след това в абстрактни и нарастващо лабиринтоподобни фигури, за които няма имена, сякаш неспособен да открие една проста черта.

След няколко мига пак поглежда към двора, но него вече го няма.

Пророкът се събужда между копринени завивки с глава, пръскаща се от болка, в стая, която никога не е виждал. Отвъд прозореца слънцето е близо до жестокия си зенит и срещу неговата белота се откроява висока фигура в наметало с черна качулка, пееща нежно със силен нисък глас. Песента е една от тези, които жените на Джахилия пеят в хор, когато възпламеняват мъжете за война.

Настъпете и ние ще ви прегърнем, обгърнем, загърнем. Настъпете, а ние ще ви търкулнем на разстланите меки килими.

Щом обърнете гръб, просто ще ви оставим, ще ви оставим, хързулнем. Отстъпете си миром и краят ще дойде, край на леглото на любовта.

Той разпознава гласа на Хинд, сяда и открива, че е гол под кремава завивка. Обръща се към нея:

- Нападнат ли бях?

Хинд се извръща към него, усмихвайки се със своята Хиндова усмивка.

- Нападнат? - подиграва му се тя и плясва с ръце за закуска. Любимци влизат, носят, поднасят, изнасят, припкат. Помагат на Махунд да облече копринена одежда в черно и златно; Хинд предвзето отвръща очи.

- Главата ми - пита той отново. - Ударен ли бях?

Тя стои до прозореца със сведена глава, играейки скромна прислужница.

- 0, Вестителю, Вестителю - подиграва го тя. - Какъв негалантен Вестител е той. Не би ли могъл да дойдеш в стаята ми съзнателно, по собствена воля? Не, естествено че не, аз те отблъсквам, сигурна съм.

Той не иска да играе играта й.

- Затворник ли съм? - пита той и тя отново му се смее.

- Не бъди глупак. - И след това, вдигайки рамене, се омилостивява:

- Разхождах се из градските улици миналата нощ, маскирана, за да видя празненството, и в какво да се спъна, ако не в твоето тяло без съзнание? Като пияница в канавката, Махунд. Пратих слугите си за носилка и те доведох у дома. Кажи благодаря.

- Благодаря.

- Не мисля, че са ни разпознали - казва тя. - Или ти може би щеше да си мъртъв. Знаеш какъв беше градът миналата нощ. Хората прекаляват. Моите собствени братя още не са се прибрали.

Сега започва да си спомня дивата си тревожна разходка из корумпирания град, зяпайки душите, които се предполагаше, че е спасил, гледайки изображенията на симургхи[21], дяволските маски, бегемотите и хипогрифите. Умората от този дълъг ден, в който слезе от връх Коня, стигна пеш до града, понесе усилието в поетическата шатра - и след това яростта на учениците, съмнението - всичко това го беше сък-рушило.

- Изгубих съзнание - спомня си той.

Тя идва и сяда близо до него на леглото, протяга пръст, намира отвор в неговата одежда, погалва гърдите му.

- Изгубил съзнание - промълвя тя. - Това е слабост, Махунд. Слаб ли започваш да ставаш?

Тя поставя галещия го пръст на устните му, преди да успее да отговори.

- Не казвай нищо, Махунд. Аз съм жената на Големеца и никой от нас не е твой приятел. Но моят съпруг е слаб човек. В Джахилия си мислят, че е хитър, но аз знам по-добре. Той знае, че имам любовници, но не прави нищо срещу това, защото храмовете са под грижите на семейството ми. На Лат, на Уза, на Манат. Храмовете - да ги наричам ли джамии? - на новите ти ангели. - Тя му предлага резени диня от чиния, опитва се да го храни със своите пръсти. Той не иска да й позволи да пъхне плода в устата му, взима късовете със собствената си ръка, яде. Тя продължава. - Последният ми любовник беше момчето Баал. -Тя вижда гнева на лицето му. - Да - казва тя доволно, -чух, че ти е влязъл под кожата. Но той няма значение. Нито той, нито Абу Симбел са ти равни. Но аз съм.

- Трябва да вървя - казва той.

- Съвсем скоро - отговаря тя, връщайки се при прозореца. На границата на града събират палатките, дългите камилски влакове се подготвят да потеглят, конвои от талиги вече се отдалечават през пустинята, карнавалът свърши. Тя

отново се обръща към него. - Аз съм ти равна - повтаря тя, - и също така твоя противоположност. Не искам да ставаш слаб. Не трябваше да правиш това, което направи.

- Но ти ще спечелиш - отговаря Махунд с горчивина. -Вече няма заплаха за храмовите ви доходи.

- Ти не разбираш същността - казва тя меко, идвайки близо до него, доближавайки лицето си съвсем плътно до неговото. - Ако ти си за Аллах, аз съм за ал-Лат. И тя не вярва на твоя Бог, когато той я признава. Нейното противопоставяне на него е непреклонно, неотменимо, всеобхватно. Войната между нас не може да завърши с примирие. И какво примирие! Твоят е един покровителствен, снизходителен повелител. Ал-Лат няма ни най-малкото желание да бъде негова дъщеря. Тя му е равна, както аз съм ти равна. Попитай Баал: той я познава. Както познава мен.

- Значи Големецът ще наруши обещанието си? - казва Махунд.

- Кой знае? - присмива се Хинд. - Самият той не знае. Трябва да прецени преимуществата. Слаб, както ти казах. Но ти знаеш, че аз казвам истината. Между Аллах и Трите не може да има мир. Не го искам. Искам битката. До смърт; това е идеята, която аз съм. Каква си ти?

- Ти си пясък, а аз съм вода - казва Махунд. - Водата отмива пясъка.

- А пустинята попива водата - отговаря му Хинд. - Огледай се около себе си.

Скоро след неговото тръгване ранените мъже пристигат в двореца на Големеца, събрали смелост да съобщят на Хинд, че старият Хамза е убил братята й. Но по това време Вестителят никъде не може да бъде открит; насочил се е отново бавно към връх Коня.

Когато Гавраил е уморен, иска да убие майка си заради проклетия тъп прякор, който му е дала - ангел, каква дума, той се моли какво? на кого? да бъде пощаден градът мечта от ронещи се пясъчни дворци и лъвове с три реда зъби, да няма повече промиване на сърцата на пророци или указания да рецитира, или обещания за рай, нека имат край откровенията, finito, кхатам-шод[22]. Това, за което копнее, е: черен сън без сънища. Шибаните сънища причиняват всички неприятности на човешката раса, филмите също, ако бях Бог, веднага щях да изрежа въображението от хората и тогава може би

бедни копелета като мен можеха да имат една спокойна нощ.] Борейки се срещу съня, той насилва очите си да стоят отворени, без да примигва, докато визуалният пурпур изчезва от ретините и го ослепява, но той е само човек, най-накрая пада в дупката на заека и ето го отново в Страната на

чудесата, горе на планината и бизнесменът се събужда, и още веднъж неговото искане, неговата нужда този път започва да движи не само челюстите и гласа ми, а цялото ми тяло, той ме смалява до собствените си размери и ме придърпва вътре в себе си, неговото гравитационно поле е невероятно, също толкова силно, колкото това на някоя шибана мегазвезда... и тогава Гавраил и Пророка се борят[23], и двамата голи, претъркулвай-ки се отново и отново в пещерата върху финия бял пясък, който се издига около тях подобно на було. Сякаш ме учи, изследва ме, сякаш аз съм подложен на изпитание.

В пещерата, петстотин фута под върха на планината Кон, Махунд бори архангела, мятайки го насам-натам, и нека ви кажа, той влиза навсякъде, езикът му в моето ухо, юмрукът му около топките ми, никога не е имало човек с такава ярост в себе си, той трябва трябва да знае, той трябва да ЗНАЕ и аз няма какво да му кажа, той е в два пъти по-добра физическа форма от мен и най-малко четири пъти по-умен, можехме и двамата да се научим един друг на много неща, просто слушайки, но както лесно може да се види, той е дори и по-добър слушател от мен; така че ние се търкаляме, ритаме, дращим, той е доста понарязан, но естествено моята кожа остава гладка като на бебе, не можеш да запратиш ангел в трънлив храст, не можеш да го одереш в скала. Те имат и публика, тук са джинове и африти и всякакви видове призраци, седейки на скалите, за да гледат борбата, а в небето има три крилати създания, прилични на чапли или лебеди, или просто на жени в зависимост от номерата на светлината...

Махунд прекратява. Той се отказва от борбата.

След като се бяха борили часове или дори седмици, Махунд беше прикован под ангела, това , което искаше, беше неговата воля да ме изпълни и да ми даде силата да го задържа притиснат, защото архангели не могат да губят подобни битки, не би било справедливо, само дяволите са тези, които ядат бой при подобни обстоятелства, така че в мига, когато се качих отгоре, той започна да плаче от радост и след това направи стария си номер, насилвайки устата ми да се отвори и да създаде гласа, Гласът отново се излива от мен, накара го да се излее навсякъде по него, като болен.

В края на срещата му по борба с архангел Гавраил Пророкът Махунд изпада в своя обичаен, изтощен, следоткровен-ски сън, но в този случай се съживява по-бързо, отколкото обикновено. Когато си възвръща съзнанието сред тази висока пустош, няма кой да бъде видян, никакви крилати създания не се свиват по скалите и той скача на крака, изпълнен със спешността на своята новина.

- Дяволът беше - казва той високо в празното, правейки го истина, като му дава глас. - Последния път беше Шейтана.

Това е, което беше чул при своето слушане, че е бил измамен, че дяволът е дошъл при него в облика на архангел, така че строфите, които е запаметил, онези, които рецитира в поетическата шатра, не са били истина, а дяволската й противоположност, не божествени, а сатанински. Той се връща към града колкото може по-бързо, за да задраска отвратителните строфи, които вонят на сяра, да ги изхвърли от записаното во веки веков, така че те ще оцелеят само в една или две несигурни сбирки от стари предания, а ортодоксални тълкуватели ще се опитват да пренапишат тяхната история, но Гавраил, носейки се-гледайки от най-високия ъгъл на камерата си, знае една малка подробност, едно дребно нещо, че има малък проблем тук, а именно, че и двата пъти бях аз, баба, първия път и втория път също бях аз. От моята уста и двете: изказването и отказът от него, строфи и разговори, вселената и преобръщането й, цялото това и ние добре знаем как устата ми започна да говори.

- Първо беше дяволът - мърмори Махунд, докато бърза към Джахилия. - Но този път ангелът, няма съмнение. Той ме прикова към земята.

Учениците му го спират в клисурите близо до подножието на връх Коня, за да го предупредят за беса на Хинд, която носи бели траурни одежди и е разпуснала черните си коси, оставяйки ги да се вият около нея като буря или оставяйки ги да се влачат в прахта, заличавайки следите й, така че

изглежда като въплъщение на самия дух на отмъщението. Те са избягали от града и Хамза също се е снишил, но се говори, че Абу Симбел все още не е отстъпил на молбите на жена си за кръвта, която отмива кръв. Той все още пресмята преимуществата в работата с Махунд и богините... ,

Противно на съвета на последователите си, Махунд се връща в Джахилия, вървейки право към Къщата на Черния камък. Учениците му го следват въпреки страха си. Събира се тълпа с надежда за скандали или посичания, или някакво подобно забавление. Махунд не ги разочарова.

Той застава пред статуите на Трите и обявява отмяната на строфите, които Шейтан му е прошепнал в ухото. Строфите са изгнание от истинската рецитация, al qu'ran. На тяхно място се избуботват нови строфи.

- Трябва ли Той да има дъщери, а вие синове? - рецитира Махунд. - И това ако е добро разпределение!

- Това са само имена, които сте сънували, вие и вашите бащи. Аллах не ги облича във власт.

Той напуска слисаната Къща преди на някого да му хрумне да вдигне или хвърли първия камък.

След отричането от Сатанинските строфи Пророкът Махунд се връща вкъщи, за да открие един вид наказание, което го очаква. Един вид отмъщение - чие? Светло или тъмно? Добър човек, лош човек? - стоварено, което не е необичайно, върху невинните. жената на Пророка, седемдесетгодишна, седи в подножието на зарешетения с каменна решетка прозорец, седи изправена с гръб на стената, мъртва.

Махунд в хватката на своята мъка се усамотява и почти не говори в продължение на седмици. Големецът на Джахилия въвежда една политика на преследване, която за Хинд има твърде бавен напредък. Името на новата религия е Подчинение; сега Абу Симбел заповядва нейните последователи да бъдат изолирани в най-окаяния, изпълнен с коптори район на града; с полицейски час и забрана за работа. Има и много физически нападения, жени, плюти в магазините, малтретиране на вярващите от банди млади турци, които Големецът тайно контролира, огън, хвърлен в нощта през прозореца, за да падне между непредпазливи спящи. И по

силата на един от познатите парадокси на историята броят на вярващите се умножава, като растение, което по чудо процъфтява, докато климатичните и почвените условия стават все по-лоши и по-лоши.

Получено е предложение от жителите на оазисното селище Ятриб на север: Ятриб ще приюти тези, които-се-подчиня-ват, ако желаят да напуснат Джахилия. Хамза е на мнение, че трябва да отидат.

- Тук никога няма да завършиш своята Вест, племеннико, честна дума. Хинд няма да се успокои, докато не ти изтръгне езика, да не говорим за топките ми, с извинение.

Махунд сам и изпълнен с отгласи в къщата на своята тежка загуба, дава съгласието си и вярващите се разделят, за да подготвят плановете си. Халид, водоносецът, остава след тях и Пророкът с хлътналите очи го чака да заговори. Непохватно той казва:

- Вестителю, съмнявах се в теб. Но ти си по-мъдър, отколкото предполагаме. Първо си казахме, Махунд никога няма да направи отстъпки и ти отстъпи. След това си казахме, Махунд ни предаде, но ти ни донесе една по-дълбока истина. Ти ни донесе самия Дявол, така че можахме да станем свидетели на делата на Злото и победата на Правото над него. Ти обогати нашата вяра. Съжалявам за това, което съм си мислил.

Махунд излиза от слънчевата светлина, която пада през прозореца.

- Да. - Горчивина, цинизъм. - Беше чудо това, което направих. По-дълбока истина. Довеждайки ви Дявола. Да, това сякаш съм аз.

От върха на планината Коня Гавраил наблюдава как вярващите избягват от Джахилия, заменяйки града на безводието с мястото на хладните палми и вода, вода, вода. На малки групи, с почти празни ръце, те прекосяват империята на слънцето, през първия ден от първата година от новото начало на Времето, самото то родено наново, докато старото умира зад тях, а новото чака отпред. И един ден самият Махунд се измъква. Когато бягството му е открито, Баал съчинява една прощална ода:

Страхотна идея битува:

„Бъди подчинен!"

Изпълнена със страх е идеята днес.

Тя бяга, а ти си стоиш вцепенен - от стрес.

Махунд е стигнал до оазиса си; Гавраил няма това щастие. Сега често е сам на върха на планината Коня вече, обливан от студените падащи звезди и те всичките падат върху него от нощното небе, трите крилати създания Лат, Уза, Манат, пляскат около неговата глава, кълвейки очите му, хапейки и биейки го с косите и крилата си. Той вдига ръце, за да се предпази, но тяхното отмъщение е

неуморно, продължавайки щом реши да почива, щом намали бдителността си. Той се бори срещу тях, но те са по-бързи, пъргави и крилати.

Той няма дявол, който да отрече. Сънувайки, не може да си пожелае да изчезнат.

III ЕЛОУИН ДИЙОУИН

1

Зная какво е призрак, потвърди мълчаливо старата жена. Името й беше Роуза Даймънд, на осемдесет и осем години; клюнеста и кривогледа, тя наблюдаваше пълно-лунното море през прозорците на напоената си със сол спалня. Знам и какво не е, кимна тя наново, не е скарификация[1] или плющящ чаршаф, така че бошлаф и пфу на всички тези празни приказки. Какво е призрак? Несвършена работа, ето какво.

- При което старата лейди, висока шест фута, с изправен гръб и коса, окълцана късо като на всеки мъж, рязко спусна ъгълчетата на устата си надолу в доволна и напупена трагична маска

- придърпа един син плетен шал върху костеливи рамене и затвори за миг безсънни очи, за да се моли за завръщането на миналото. Елате, нормандски кораби, молеше се тя: яви се, Уили Завоевателю.

Преди деветстотин години всичко това беше под вода, този накъсан бряг, този частен плаж, чиито камъчета се издигаха стръмно към малката редица покрити с люспеста боя вили с техните олющени навеси за лодки, наблъскани с шезлонги, празни рамки от картини, древни кутии от сладкиши, натъпкани с пачки писма, захванати с ластици, копринено и дантелено дамско бельо и топчета нафталин, покрито с петна от сълзи четиво на някога млади момичета, стикове за хокей, албуми с марки и всички заровени сандъци за съкровища от спомени и отминали времена. Брегова ивица се промени, премести се миля или повече навън към морето, като остави първия нормандски замък заседнал далече в сушата, сега обкръжен от блатиста земя, измъчваща с всички видове мочурищни и усойно влажни трески горките, които живееха в своите, как беше думата, имения. Тя, старата лейди, виждаше замъка като останките на риба, предадена от една антична отливна вълна, като вкаменено от времето морско чудовище. Деветстотин години! Преди девет века нормандската 4шота е плавала право през този дом на англичанка. В ясни нощи, когато имаше пълнолуние, тя чакаше нейния блестящ, възкръснал призрак. Най-доброто място да ги видиш как идват, увери тя сама себе си, изглед като от трибуна. Повторението се беше превърнало в утеха в нейната древност; изтърканите фрази - несвършена работа, изглед като от трибуна, я караха да се чувства важна, непроменима, вечна, вместо създание от пукнатини и разсеяност, каквото знаеше, че е. Когато пълната луна залезе, тъмнината преди разсъмване, това е нейният момент. Вълна, вдигната от кораба, блясък от гребла и лично Завоевателят на носа на флагмана, плавайки нагоре по брега между покритите с ракообразни дървени вълноломи и няколко преобърнати гребни лодки. - О, видяла съм много на младини, винаги съм имала дарба, зрение за призраци. - Завоевателят със заострената си с метален нос шапка, преминаващ през входната й врата, плъзгащ се леко между масички за кафе и покривчици за канапета, подобно на ехо, отекващо слабо из тази къща на спомени и разкази; след това замлъква; като гроб.

Веднъж като момиче на Батъл Хил[2], обичаше тя да си спомня, винаги със същите излъскани от времето думи -веднъж като самотно дете, твърде неочаквано и без усещане за нещо странно се намерих посред една война. Големи лъкове, боздугани, копия. Лененокосите саксонски момчета бяха посичани в сладката им младост. Харълд Стрелоокия и Уилям бяха с уста, пълни с пясък. Да, винаги дарбата, зрението за призраци. - Историята за деня, в който детето Роуза бе имало видение на Хейстингската битка, се беше превърнала за старата жена в една от определящите забележителности на нейното съществуване, въпреки че беше разказвана толкова пъти, че дори разказвачът не можеше със сигурност да се закълне, че е вярна. Понякога копнея за тях, течаха обичайните Роузини мисли. Les beaux jours: скъпите мъртви дни. Тя затвори още веднъж своите спомнящи си очи. Когато ги отвори, видя долу на ръба на водата, не можеше да се отрече, нещо започващо да се движи.

Какво каза на глас в своето вълнение:

- Не мога да повярвам! - Не е вярно! - Той никога не е тук!

На несигурни крака, с блъскащо сърце Роуза отиде за шапката, пелерината и бастуна. Докато на зимния морски бряг Гавраил Фаришта се събуди с уста, пълна със... не, не пясък.

Сняг.

Пфу!

Изплю се Гавраил: скочи, сякаш задвижен от изхраче-ния секрет; пожела на Чамча - както беше вече разказано - здраве, дълъг живот и щастие; и започна да отупва снега от просмуканите пурпурни ръкави.

- Боже, яр - извика той, подскачайки от крак на крак, -не е за чудене, че на тези хора им израстват проклети сърца от лед.

В същия момент чистата наслада от това да бъдеш: заобиколен от такова количество сняг почти съкруши началния му цинизъм - защото той беше човек от тропиците - и заради това започна да подскача, намръщен и мокър, правейки снежни топки и хвърляйки ги по своя проснат другар, представяйки си снежен човек и пеейки дива неочаквана интерпретация на коледната песен „Джингъл Белс". Първият намек за светлина се мержелееше на небето и на този приятен морски бряг танцуваше Луцифер[3], утринната звезда.

Неговият дъх, това трябва да се спомене, по един или друг начин беше напълно престанал да мирише...

- Хайде, бейби - изкрещя непобедимият Гавраил, в чието поведение читателят може, не без основание, да долови делириумните, разстройващи последици от скорошното му падане. - Стани и изгрей! Нека вземем това място с щурм. -Обърна гръб към океана, заличавайки лошите спомени, за да направи място за следващите неща, както винаги страстно обичащ новотата, той би забил (ако имаше такова) знаме, за да предяви права от името на кой знае кого за тази бяла страна, новооткритата му земя. - Спуно - помоли той, -обърни се, баба, или си проклет мъртвец? - Произнасянето на това върна на говорещия (или поне го тласна към) здравия разум. Той се наведе над проснатите форми на другия, но не посмя да го докосне. - Не сега, стари приятелю - настоя той. - Не когато сме стигнали толкова далече.

Саладин: не беше мъртъв, но плачеше. Сълзите от шока замръзваха на лицето му. Цялото му тяло бе затворено във фина ледена обвивка, гладка като стъкло, подобна на лош: сън, станал действителност. В болестното си полусъзнание, причинено от ниската му телесна температура, той беше обхванат от кошмарния страх да не се счупи, да не види кръвта си да забълбука от ледените пукнатини, от отделянето на плътта му с парчетата. Той беше пълен с въпроси, наистина ли, искам да кажа, с твоите ръце махахме, след това водите, нямаш намерение да ми казваш, че те наистина, като във филмите, когато Чарлтън Хестън[4] протегна жезъла си, така че бихме могли по дъното на океана, никога не се е случвало, не би могло, но ако не, тогава как, или по някакъв начин под водата, съпровождани от морски сирени, океанът преминаващ през нас, сякаш сме риби или призраци, това ли е истината, да или не, аз трябва да... но когато очите му се отвориха, въпросите придобиха неясната на сънища, така че повече не можеше да ги сграбчва, опашките им пробляснаха пред него и изчезнаха като подводни перки. Той гледаше нагоре към небето и забеляза, че беше с напълно сбъркан цвят, кърваво оранжево, напръскано със зелено, а снегът беше син като мастило. Премигна силно, но цветовете отказаха да се променят, раждайки представата, че е паднал от небето в нещо погрешно, някакво друго място, не Англия или може би не-Англия, някаква подправена област, гнила паланка, променено състояние. Може би, той се замисли за кратко: ада? Не, не, увери се сам, когато го заплаши безсъзнание, не може да бъде това, не още, все още не си мъртъв, но умираш.

Добре тогава: транзитна зала.

Започна да трепери, трептенето стана толкова силно, че му се стори, че може да се счупи от напрежението подобно на, подобно на самолет.

След това нищо не съществуваше. Той беше в една празнина и ако оцелееше, би трябвало да изгради всичко от нулата, да изобрети земята под краката си, преди да може да направи крачка, само че сега нямаше нужда да се тревожи за подобни неща, защото пред него беше неизбежното, високата костелива фигура на Смъртта, със сламена шапка с широка периферия, с черна пелерина, пляскаща на бриза. Смъртта, облягайки се на бастун със сребърна дръжка, носеща маслено зелени ботуши „Уелингтън".

- Какво си мислите, че правите тук? - поиска да знае Смъртта. - Това е частна собственост. Има табела - каза женски глас, който беше малко треперещ и повече от малко уплашен.

Няколко мига по-късно Смъртта се наведе над него - да ме целуне, тихо се паникьоса той. За да изсмуче дъха от тялото ми. Той направи слаби безполезни протестни движения.

- Добре, той е жив - каза Смъртта на - кой беше? -Гавраил. - Но, драги. Дъхът му - като на шимпанзе. Кога за последен път си е мил зъбите?

Дъхът на един човек беше освежен, докато на друг, от еднаква, но противоположна мистерия, беше вкиселен. Какво са очаквали? Да паднеш ей така от небето: нима са си представяли, че няма да има странични ефекти? Висши Сили са проявили интерес, трябва да им е било ясно и на двамата, и подобни Сили (аз естествено говоря за себе си) имат злонамерено, почти необуздано отношение към премятащи се мушици. И още нещо, нека бъдем наясно: големите падения променят хората. От облака на пепел, надолу по комина, може да се каже, от райска светлина в адски огън... та, казвах, от стреса на дългото гмурване трябва да се очакват мутации, не всички от тях случайни. Неестествен подбор. Невисока цена, платена за оцеляването, за да бъдеш роден наново, за да станеш нов, и при това на тяхната възраст.

Какво? Да изброя промените?

Свеж дъх/лош дъх.

И както си стоеше с гръб към зората, на Роуза Даймънд й се стори, че различава около главата на Гавраил Фаришта блед, но отчетливо златист блясък.

И тези издутини на слепоочията на Чамча под неговото мокро, но все-още-на-мястото-си бомбе?

И, и, и.

Когато спря поглед на чудноватата, сатироподобна фигура на Гавраил Фаришта, наперен и дионисиевско-жизнен в снега, Роуза Даймънд не си помисли, да кажем, за ангели. Виждайки го от прозореца си през замъгленото от солта стъкло и със замъглени от възрастта очи, тя почувства сърцето си да ритва два пъти толкова болезнено, че се уплаши да не би да спре; защото й се струваше, че в тази неясна

форма различава въплъщението на най-скритото желание на душата си. Тя забрави нормандските нашественици, като да не са били, и се пребори с наклон от предателски камъчета, твърде "бързо за безопасността на нейните почти деветдесетгодишни крайници, така че можеше да се престори, че се кара на невъзможния странник за преминаване през нейната земя.

Обикновено тя беше неумолима в защитата на своята любима част от брега и когато през лятото неделни туристи блуждаеха по високата линия на прилива, тя се спускаше срещу тях като вълк в кошара по нейното описание, да обясни и изиска: - Това е моята градина, не виждате ли. -И ако те станеха безсрамни - я зарежи това, дърта краво, това е мокрият плаж, - тя се връщаше вкъщи, за да изнесе дълъг зелен градински маркуч и да го насочи безмилостно срещу техните тартанови одеяла и пластмасови бухалки за крикет и туби с лосион срещу слънчев загар, тя смачкваше пясъчните замъци на децата им и наквасваше сандвичите им с кренвирши от дроб, усмихвайки се сладко през това време: - Нали нямате нищо против да си полея моравата?... О, тя беше Една, известна в селото, не можеха да я заключат в някой дом за стари хора, изпрати цялото си семейство да си стяга багажа, когато посмяха да го подскажат; никога повече не пристъпвайте моя праг, каза им тя, отряза ги всичките без нито едно пени. Сега съвсем сама, без нито един гост от седмица на седмица, нито дори Дора Шъфълботъм, която идваше и работеше за нея през всичките тези години, Дора почина миналия септември, нека почива, все още е чудо как на нейните години; старата скумрия се справя с всички тези стълби, тя може да си е малко пчеличка, но трябва да й отдадем дължимото, мнозина биха се чалнали, ако са толкова сами.

За Гавраил нямаше нито градински маркуч, нито раздвоеният край на езика й. Роуза мълвеше символични думи на укор, стискаше ноздрите си, докато проучваше падналия й отскоро сернист Саладин (който до този момент още не беше махнал бомбето си) и след това, в пристъп на плахост, която поздрави с носталгично учудване, изпелтечи покана, вввие пппо-добре внесете вввашия приятел вввътре на тттопло, и затропа обратно нагоре по чакъла, за да сложи чайника, благодарна за ухапванията на зимния въздух, зачервяващи бузите й и казано със старите утешителни думи, спестяващи й изчервяването.

Като млад Саладин Чамча притежаваше лице с твърде изключителна невинност, лице, което сякаш никога не беше срещало разочарование и зло, с кожа мека и гладка, като дланта на принцеса. Беше му служило добре в работата му с жените и беше фактически една от първите причини, която бъдещата му жена Памела Лъвлейс беше посочила за влюбването си в него.

- Толкова кръгла и херувимска - възхищаваше се тя, обхващайки брадичката му. - Като гумена топка.

Той беше обиден.

- Имам кости - възразяваше. - Костна структура.

- Някъде там вътре - признаваше тя. - Всеки има.

След като известно време беше преследван от хрумването, че прилича на безлика медуза; и преди всичко, за да успокои това чувство, той започна да развива строгото, надменно държане, което сега беше негова втора природа. Това беше причина за известни последици, когато, събуждайки се от дълга дрямка, измъчван от поредица непоносими сънища, между които изпъкваха изображенията на Зини Вакил, превърната в морска сирена, пеейки му от айсберг мъчително сладки мелодии, оплакващи неспособността й да се присъедини към него на сушата, викайки го, викайки; но щом отиде при нея, тя бързо го затвори в сърцето на ледената си планина и песента й бързо се промени в песен на триумфа и отмъщението... беше, казвам аз, сериозна работа, когато Саладин Чамча се събуди, погледна в огледало с рамка от синьозлатна имитация на японски лак и откри това старо херувимско лице отново втренчено в него; докато забеляза на слепоочията си заплашително обезцветени подутини, признаци, че трябва да е понесъл в някакъв момент от скорошните си приключения двойка мощни удари.

Гледайки в огледалото промененото си лице, Чамча се опита да припомни себе си на себе си. Аз съм истински мъж, каза той на огледалото, с истинска история и изцяло планирано бъдеще. Аз съм мъж, за когото са важни определени неща: строгост, самодисциплина, разум, преследването на онова, което е благородно, без прибягване до помощ от тази стара патерица Бог. Идеалът за красота, възможността за въодушевление, разумът. Аз съм: женен мъж. Но въпреки неговата лита-ния[5] перверзните мисли настояваха да го посещават. Например: че светът не съществува отвъд този плаж там долу и тази къща сега. Че ако не е внимателен, ако прекалено бърза, ще падне от ръба в облаците. Нещата трябва да бъдат правени. Или още веднъж: ако се обади вкъщи веднага, както би трябвало да направи, ако трябва да съобщи на любящата си жена, че не е мъртъв, не е взривен на парчета във въздуха, а е тук, на твърда земя, ако направи това твърде чувствително нещо, лицето, което ще се обади по телефона, не би разпознало името му. Или трето: че звукът на стъпки, звънтящ в ушите му, далечни стъпки, но приближаващи се, не е само временно бучене, причинено от неговото падане, а шум от някаква приближаваща се участ, чертаеща по-близо, буква по буква, елоуин, дийоуин, Лондон. Ето ме в бабината къща. Големите й очи, ръце, зъби.

Имаше телефон с удължен кабел на нощното му шкафче. Той е там, сам се увещаваше. Вдигни го, набери и твоето равновесие ще бъде възстановено. Такива мотаници: не са ти присъщи, не са достойни за теб. Помисли за скръбта й; обади й се веднага.

Беше през нощта. Не знаеше колко е часът. В стаята нямаше стенен часовник, а неговият междувременно беше изчезнал някъде. Да се, или да не се? - Той набра деветте числа. Мъжки глас отговори на четвъртото позвъняване.

- Какво, по дяволите? - Сънлив, неопределим глас.

- Съжалявам - каза Саладин Чамча. - Извинете, моля. Грешка.

Втренчен в телефона, той откри, че си спомня една постановка, гледана в Бомбай, основаваща се на английски оригинал, една история от, от, не можеше да си спомни името точно, Тенисън? Не, не. Съмърсет Моъм? - По дяволите с името. - В оригиналния и сега анонимен текст един мъж, дълго смятан за мъртъв, се връща след дългогодишно отсъствие, като жив призрак, на предишните си любими места. Той посещава бившия си дом през нощта и поглежда вътре през един отворен прозорец. Открива, че жена му, мислейки се за вдовица, се е оженила повторно. На перваза на прозореца вижда детска играчка. Той прекарва известно време, стоейки в тъмнината, борейки се с чувствата си, след това взима играчката от перваза и заминава завинаги, без да издаде присъствието си. В индийската редакция историята е твърде различна. жената се е омъжила за най-добрия приятел на съпруга. Връщащият се съпруг стига до вратата и влиза, без да очаква нищо. Виждайки жена си и приятеля си да седят заедно, той не успява да разбере, че те са женени. Благодари на приятеля си, че е утешавал жена му, но сега си е вкъщи и всичко е наред. женената двойка не знае как да му каже истината; най-нак-рая един слуга разкрива тайната. Съпругът, чието дълго отсъствие явно се дължи на пристъп на амнезия, реагира на новината за брака, обявявайки, че той сигурно също се е оженил

повторно в някой момент от дългото си отсъствие, обаче сега, когато паметта за миналия му живот се е върнала, той е забравил какво се е случило през годините на неговото изчезване. Той отива в полицията да поиска да открият новата му жена, въпреки че не може да си спомни нищо за нея, нито очите, нито простия факт на нейното съществуване.

Завесата пада.

Саладин Чамча, сам, в непозната раирана червено-бяла пижама, легна с лице надолу и заплака.

- Проклети да са всички индийци - изплака той в заглушаващите завивки, докато юмруците му боксираха калъфките за възглавници с волани от „Харродс" в Буенос Айрес толкова яростно, че петдесетгодишната тъкан се накъса на парцалчета. - По дяволите. Вулгарността на това, педалска-та, педалската неделикатност. По дяволите. Това копеле, тези копелета, тяхната липса на копелдашки вкус.

В този момент пристигна полицията, за да го арестува.

През нощта, в която беше прибрала двамата мъже от плажа, Роуза Даймънд отново стоеше пред нощния прозорец на старческото си безсъние, наблюдавайки стария деветсто-тингодишен океан. Миризливият спеше непрекъснато, откакто го бяха сложили да легне с грейки, пълни с гореща вода плътно около тялото му, най-доброто за него, нека си възвърне силите. Беше ги настанила на горния етаж, Чамча в свободната стая, Гавраил в стария кабинет на покойния й съпруг, и докато наблюдаваше бляскавата равност на океана, тя го чуваше да се движи посред орнитоложките щампи и свирките за примамване на птици на покойния Хенри Даймънд; ласата с тежести в края, бичите камшици и въздушните снимки на estancia-та в Лос Аламос, далече и много отдавна, мъжки стъпки в тази стая, колко успокояващо действаха. Фаришта крачеше нагоре-надолу, избягвайки съня по лични причини. А под неговите стъпки Роуза, поглеждайки нагоре към тавана, шепнешком го нарече с дълго неизгова-ряно име. Мартин, каза тя. Фамилното му име бе същото като на най-смъртоносната змия в страната му, пепелянката. Vibora de la Cruz.[6]

Изведнъж съзря движещи се по брега очертания, сякаш забраненото име като с магическа пръчка съживи мъртвия. Стига толкова, помисли тя и отиде за оперния си бинокъл. Върна се, за да види брега пълен със сенки, и този път се уплаши, защото докато нормандската флота, когато идваше, плаваше гордо и открито, без да прибягва до увъртания, тези очертания бяха плъзгави, издаващи потискани ругатни и тревожни безгласни джавкания и лай, те изглеждаха безглави, приведени, ръцете и краката им се клатушкаха като на гигантски голи крабове. Маневрирайки странично, тежки ботуши хрущяха върху чакъла. Бяха много. Видя ги да стигат до навеса й за лодки, на който се хилеше избледняващ пират с превръзка на едното око, размахващ къса сабя, и това беше прекалено. Няма да го позволя, реши тя и препъвайки се по стълбите надолу за топли дрехи, взе избраното за нейното отмъщение оръжие: дълга макара с дълъг зелен градински маркуч. От предната си врата тя извика с ясен и чист глас:

- Виждам ви съвсем ясно. Излезте, излезте, които и да сте. Те запалиха седем слънца, които я ослепиха и в този миг

тя се паникьоса, осветена от седемте белосини прожектори, около които като светулки или сателити се мотаеха множество по-малки светлини: фенери факли цигари. Главата й се въртеше и за миг тя загуби способността да прави разлика между тогава и сега, в своето объркване започна да вика: Загасете тази светлина, не знаете ли, че има затъмнение, ще докарате германците над нас, ако продължавате така.

- Аз бълнувам - отвратена разбра тя и стовари върха на своя бастун върху изтривалката. След което като по магия полицаите се материализираха сред заслепяващия светлинен кръг.

Излезе, че някой е съобщил за подозрителен човек на плажа, помните ли, когато идваха с рибарски лодки, нелегалните, и благодарение на това единствено анонимно обаждане сега петдесет и седем униформени полицаи претърсваха плажа, фенерчетата им лудо подскачаха в тъмнината, полицаи отдалече, чак от Хейстингз, граничещия от изток Бексхил ъпон Сий, дори една депутация от Брайтън, защото никой не искаше да изпусне забавлението, тръпката от преследването. Петдесет и седемте претърсвачи на плажа бяха придружени от тринадесет кучета, всичките душещи морския въздух и вдигащи развълнувани крака. Докато бе все още при къщата, настрани от голямата хайка от мъже и кучета, Роуза Даймънд се хвана, че зяпа петимата полицаи, пазещи изходите, предната врата,

прозорците на приземния етаж, вратата на пералнята, в случай, че предполагаемият злодей се опита да избяга; и тримата мъже в цивилни дрехи, цивилни палта и цивилни шапки с лица, които им отиваха; и пред тази група, не смеейки да я погледне в очите, младият инспектор Лайм, тътрейки крака и триещ носа си и изглеждащ по-стар и по-зачервен за четиридесетте си години. Тя го потупа по гърдите с края на пръчката си, по това време на нощта, Франк, йакво означава това, но той нямаше да й позволи да го командори, не тази нощ, не и с хората от имиграци-онната, наблюдаващи всеки негов ход, той се стегна и раздвижи ченето си.

- Моля за извинение, мисис Д. - определени твърдения -информация изложена пред нас - причина да вярваме - основателност на разследването - нужно е да претърсим твоята - взета е заповед.

- Не бъди глупав, Франк, скъпи - започна да казва Роуза, но точно в този миг тримата мъже с обикновени лица се строиха и изглежда се втвърдиха, всеки от тях с леко вдигнат крак, подобно на пойнтери; първият започна да издава необикновено свиркане, което звучеше като удоволствие, докато от устните на втория се откъсна тихо стенание, а третият започна да върти очи по един чудато доволен начин. След това всички посочиха покрай Роуза Даймънд към осветения й коридор, където стоеше мистър Саладин Чамча, придържайки с лявата си ръка пижамата, защото едно копче се беше разкопчало, когато се хвърли на леглото си. С дясната ръка си триеше едното око.

- Бинго - каза свиркащият човек, докато стенещият плесна с ръце под ченето си, давайки да се разбере, че на всичките му молитви е отговорено, а въртящият очи се промъкна странично покрай Роуза Даймънд, без да държи на официалнос-тите, с изключение на промълвеното „мадам, извинете ме."

След това настъпи разлив и Роуза беше приклещена в един ъгъл на собствената си дневна от подскачащи полицейски каски, така че повече не можеше да вижда Саладин Чамча или да чува какво казва. Тя въобще не го чу да обяснява за избухването на „Бостан" - има грешка, изкрещя той, аз не съм от вашите промъкващи се с рибарски лодки, не съм от вашите угандокенийци, полицаите започнаха да се хилят, разбирам, сър, на тридесет хиляди фута и след това сте доплували до брега. Имате право да мълчите, пробърбориха те, но съвсем скоро избухнаха в безреден кикот, тук пипнахме когото трябва, няма грешка. Но Роуза не можа да разбере възраженията на Саладин, смеещите се полицаи й пречеха, трябва да ми повярвате, аз съм британец, казваше той, и с право на местоживеене, но когато не можа да извади паспорт или друг документ за самоличност, те започнаха да плачат от радост, сълзи се стичаха дори по празните лица на мъжете с цивилни дрехи от имиграционната служба. Разбира се, няма какво да говорим, кикотеха се те, те са изпаднали от сакото ти по време на претър-кулванията или морските сирени са те преджобили? Роуза не можеше да вижда от това вълнуващо се от смях море от хора и кучета какво правят униформени ръце с ръцете на Чамча или юмруци на неговия стомах, или ботуши на неговите пищяли, нито можеше да бъде сигурна дали това беше неговият глас, който се извиваше, или пък воят на кучетата. Но най-накрая тя чу гласът да се издига в един последен отчаян крясък:

- Не гледате ли телевизия? Не виждате ли? Аз съм Максим. Максим Извънземния.

- Значи ти си - каза полицаят с изпъкнали очи. - А аз съм Кермит жабока.

Това, което Саладин никога не каза, дори и когато стана ясно, че нещо явно не е наред: „Ето един лондонски телефонен номер - той пропусна да съобщи това на арестуващите го полицаи. - На другия край на линията ще откриете да поръчителства за мен, за истинността на това, което казвам, моята красива английска жена." Не, сър. Какво, по дяволите.

Роуза Даймънд събра сили.

- Един момент, Франк Лайм - изпя тя. - Вижте - но тримата цивилни мъже бяха започнали отново своята странна рутина от свиркане, стенания и въртене на очи и във внезапната тишина в стаята въртящият очи насочи трепереща пръст към Чамча и каза:

- Лейди, ако търсите доказателства, не можете да намерите по-добри от тези.

Саладин Чамча, следвайки посоката на сочещия пръст на изпъкналоокия, вдигна ръце към челото си и в същия момент разбра, че се е събудил в най-страховития от кошмарите, кошмар, който точно сега е започнал, защото там, на неговите слепоочия, ставащи всеки миг все по-дълги и достатъчно остри, за да пускат кръв, имаше два нови неоспорими кози рога.

Преди армията полицаи да отведе Саладин Чамча в новия му живот, имаше още едно по-неочаквано явление. Гавраил Фаришта, като видя блясъка на светлините и чу лудия смях на служителите на закона, слезе по стълбите в кафяв смокинг и дълги бричове за езда, избрани от гардероба на Хенри Даймънд. Миришейки слабо на нафталине-ни топчета, той застана на площадката към първия етаж и наблюдаваше действията без коментар. Той стоеше там незабелязан, докато Чамча с белезници на път към Черната Мария[7], бос, все още стискащ пижамата си, изкрещя:

- Гавраил, в името на Бога, кажи им кое как беше! Свиркачът, стенещият и изпъкналоокият жадно се

обърнаха към Гавраил.

- И кой ли ще е този? - запита инспектор Лайм. - Друг небесен гмуркач?

Но думите замряха на устните му, защото в същия миг прожекторите бяха загасени веднага след като беше дадена заповед за това, Чамча беше заключен в белезници и обвинен и като следствие от изгасването на седемте слънца на всеки стана ясно, че откъм мъжа в смокинг се излъчва бледа златиста светлина, която фактически излизаше нежно от точка веднага зад главата му. Инспектор Лайм никога повече не спомена тази светлина и ако го бяха попитали, щеше да отрече изобщо да е виждал подобно нещо, ореол в края на двадесети век, шегувате ли се.

Но във всеки случай, когато Гавраил попита „Какво искат тези хора?", всички мъже там бяха обхванати от желание да отговорят на този въпрос буквално и подробно, да разкрият тайните си, сякаш той беше, сякаш, но не, смехотворно, те щяха да клатят глави със седмици, докато накрая се самоубедиха, че са направили това, което направиха по чисто логични причини, той беше стар приятел на мисис Даймънд, двамата бяха открили мошеника Чамча полууда-вен на брега и го бяха прибрали вътре по хуманитарни съображения, никакви искания за по-нататъшно преследване на Роуза или мистър Фаришта, по-достоен човек за уважение не можеш да си пожелаеш да видиш:, в своето сако от смокинг и неговите, неговите, е, добре, ексцентричността така и така никога не е била престъпление.

- Гавраил - каза Саладин Чамча, - помогни!

Но очите на Гавраил Фаришта бяха впримчени от Роуза Даймънд. Той я погледна и не можа да отмести очи. След това кимна и се върна обратно нагоре по стълбите. Не беше направен опит да бъде спрян.

Когато Чамча стигна до Черната Мария, той видя предателя Гавраил Фаришта да гледа надолу към него от малкия балкон пред спалнята на Роуза и нямаше никакво леко сияние около главата на копелето.

— 2 —

Кан ма кан/Фи кадим аззаман...[8] Така беше и не беше така, във време отдавна забравено в сребърната страна Аржентина живееше някой си дон Енрике Даймънд, който знаеше много за птиците и малко за жените, с жена си Роуза, която не знаеше нищо за мъжете, но доста за любовта. Един ден се случи така, че когато сеньората беше навън на езда, седейки странично на седлото и носейки шапка с перо, тя стигна до големите каменни порти на ес-танцията на Даймънд, които стояха шантаво в средата на празните пампаси, за да види как един щраус тича към нея колкото може по-бързо, тичайки за живота си с всич:хи номера и отклонения, за които можеше да се сети; защото щраусът е хитра птица, трудна за хващане. Малко зад щрауса се носеше облак прах, изпълнен със звуците на ловуващи мъже, и когато щраусът беше на шест фута от нея, облакът изпрати ласа с тежести на края, за да се увият около краката му и да го свалят с грохот пред краката на сивата й кобила. Мъжът, който слезе от коня, за да убие щрауса, не сваляше очи от лицето на Роуза. Той извади нож със сребърна дръжка от ножницата на колана си и го заби целия в гърлото на птицата до дръжката и го направи без нито вед-нъж да погледне умиращия щраус, втренчен в очите на Роуза Даймънд, докато коленичеше на просторната жълта земя. Неговото име беше Мартин де ла Круз.

След като Чамча беше отведен, Гавраил Фаришта често се чудеше на собственото си поведение. В един миг като насън, когато очите му бяха впримчени от очите на старата англичанка, на него му се

стори, че собствената му воля вече не беше под негово разпореждане, че нечии други нужди бяха поели командването. Отдавайки го на обърквашата природа на скорошните събития и на решимостта си да остане буден колкото е възможно по-дълго, минаха няколко дни, преди да свърже това, което ставаше в света зад клепачите му, и едва тогава разбра, че трябва да избяга, защото вселената от неговите кошмари беше започнала да се просмуква в будния му живот; и ако не беше внимателен, никога нямаше да успее да започне отново, да бъде прероден с нея, чрез нея, Алилуя, която беше виждала покрива на света.

Той беше шокиран, като осъзна, че не беше направил изобщо опит да се свърже с Али; или да помогне на Чамча, когато имаше нужда. И изобщо не беше обезпокоен от появата на чифт заострени рога върху Саладиновата глава, нещо, което със сигурност трябваше да предизвика известна загриженост. Той беше в някакъв вид транс и когато попита старата дама какво мисли за всичко това, тя се усмихна особено и му каза, че няма нищо ново под слънцето, че е виждала такива неща, появата на мъже с рогати шлемове, в древна страна като Англия нямаше място за нови истории, по всеки стрък вече са стъпвали над сто хиляди пъти. За дълго време през деня нейният говор ставаше несвързан и оборкан, но в другото време тя настояваше да му готви тежки ястия, овчарски пайове, сладкиши с ревен и дебел крем, печено с картофи и гъст сос, всякакви видове тежки супи. И по всяко време носеше изражение на необяснимо доволство, сякаш: неговото присъствие я задоволяваше по някакъв дълбок, нетърсен начин. Той ходеше с нея в селището да пазарува; хората зяпаха; тя не им обръщаше внимание, размахвайки своята властна пръчка. Дните минаваха, Гавраил не си тръгваше.

„Проклета англичанка - каза си той. - Някаква разновидност на изчезнал вид. Какво, по дяволите, правя тук?" Но оставаше, задържан от невидими вериги. Докато тя при всяка възможност пееше една стара песен на испански, от която не можеше да разбере и една дума. Някаква магия ли? Някаква древна Морган Ле Фей, привличаща с песен младия Мерлин в своята кристална пещера? Гавраил се насочваше към вратата; Роуза запяваше; той спираше в пътя си. „Защо не в края на краищата - вдигна той рамене. - Старата жена се нуждае от компания. Отминало величие, кълна се! Виж на какво се е превърнала тук. Но както и да е, нуждая се от почивката. Да събера силите си. Само няколко дни."

Вечер те седяха в гостната, натъпкана със сребърни украшения, включващи някакъв нож със сребърна дръжка под гипсовия бюст на Хенри Даймънд, втренчен надолу от ъгловия скрин, и когато стоящият часовник удряше шест, той наливаше две чаши шери и тя започваше да говори, но не преди да каже, също толкова предсказуемо като часовников механизъм, „Стоящият часовник винаги е четири минути назад, заради добрите маниери не иска да бъде твърде точен." След това започваше, без да се главоболи с имало веднъж едно време и независимо дали всичко беше истина или лъжа, той можеше да види яростната ѝ енергия, която се вливаше в разказа, последните отчаяни запаси от волята ѝ, които влагаше в своята история, единственото щастливо време, което мога да си спомня, каза му тя, така че той разбра, че тази вехтошарска торба от оборкани спомени е всъщност истинското ѝ сърце, нейният автопортрет, начинът, по който гледаше в огледалото, когато нямаше никого другиго в стаята, и че сребърната страна от миналото е нейното предпочитано убежище, не тази разнебитена къща, в която постоянно се блъскаше в неща - удряше се в масички за кафе, натъртваше се на дръжки на врати и избухвайки в сълзи, надаваше вик: всичко се смалява.

Когато отплава за Аржентина през 1935 като булка на англо-аржентинеца дон Енрике от Лос Аламос, той посочи океана и каза: това е пампата. Не можеш да кажеш колко е голяма, когато я гледаш. Трябва да пътуваш през нея сред непроменливостта ден след ден. В някои части вятърът е силен като юмрук, но напълно безшумен, ще те свали на земята, но никога няма да чуеш: нещо. И никакви дървета: нито омбу[9], нито топола, nada. Между другото, трябва да внимаваш с листата на омбу. Смъртоносна отрова. Вятърът няма да те убие, но сокът от листата може. Тя плесна ръце като дете: Честно, Хенри, безмълвни ветрове, отровни листа. Правиш го да *звучи* като приказка. Хенри със своята руса коса, нежно тяло, голямоок и замислен, изглеждаше ужасен. О, не, каза той. Не е толкова лошо.

Тя пристигна в тази огромност, под този безкрайно син небосвод, защото Хенри ѝ направи предложение за женитба и тя даде единствения отговор, който можеше да даде една четиридесетгодишна стара мома. Но когато пристигна, тя си зададе един по-голям въпрос: на какво е способна в цялото това пространство? За какво има кураж, как може да се развие? Да бъде лоша или добра, каза си тя: но да бъде нова. Нашият съсед доктор Хорхе Бабингтън, каза тя на Гавраил, никога не ме хареса, нали знаеш, той ми разказваше истории за британците в Южна Америка, винаги такива

обратни типове, казваше той с отвращение, шпиони, разбойници и грабители. Толкова ли сте екзотични във вашата студена Англия? - попита я той и отговори на собствения си въпрос, сеньора, не мисля така. Наблъскани в този остров, подобен на ковчег, трябва да откриете по-широки хоризонти, за да изразите тези тайни азове.

Тайната на Роуза Даймънд беше един обем за любов, толкова голям, че скоро стана ясно, че бедният прозаичен Хенри никога няма да я задоволи, защото каквато и любов да имаше в този пихтиест скелет, тя беше запазена за птиците. Блатни ястреби, бързолети, бекасини. В малка гребна лодка той прекарваше най-щастливите си дни сред папура на местните заливи с бинокъл на очите. Веднъж във влака за Буенос Айрес той смути Роуза, изпълнявайки любимите си птичи викове във вагон-ресторанта, поставяйки шепи около устата си: пти-ца-сънливец, вандурия ибис, трупнал. Защо не можеш: така да ме обичаш, искаше да попита тя. Но никога не го направи, защото за Хенри тя беше мома от сой, а страстта беше ексцент-ричност на други раси. Тя стана generalissimo на чифлика и се опита да задуши своите порочни копнежи. През нощта започна да излиза в пампата и лежейки на гръб, да гледа галактиката отгоре и понякога под влиянието на този бляскав поток от красота започваше цяла да трепери, да тръпне от дълбоко удоволствие и да сумти непозната мелодия и тази звездна музика беше толкова плътно до нея, колкото близо тя стигаше до радостта.

Гавраил Фаришта: чувстваше историите й да се увиват около него като мрежа, задържайки го в този изгубен свят, където петдесетина сядаха за вечеря всеки ден, какви мъже бяха, нашите гаучоси, нищо сервилно у тях, много свирепи и горди, много. Истински месоядци, можеш да го видиш на снимките. През дългите нощи на тяхното безсъние тя му разказа за маранята, която се спускаше върху пампата, така че малкото дървета стърчаха като острови и конникът приличаше на митологично същество, галопиращо върху повърхността на океана. Като призрака от океана. Тя му разказваше лагерни истории, например за гаучото атеист, отхвърлил рая, когато умряла майка му, викайки нейния дух да се върне, всяка нощ в течение на седем дни. На осмата нощ обявил, че тя явно не го е чула, защото иначе със сигурност щяла да дойде да утеши своя обичан син; затова смъртта трябва да е краят. Тя го впримчваше в описания на дните, когато хората на Перон дошли в белите си костюми и зализани коси и пеоните ги прогонили, разказа му как са били построени железопътните линии от Anglos, за да обслужват техните естанции и язовирите също, например историята на нейната приятелка Клодет, „истинска разбивачка на сърца, скъпи, омъжи се за едно момче инженер на име Грейнджър и разочарова половината Хърлингхъм. Заминаха за някакъв язовир, който той строеше, и следващото нещо, което чуха, беше, че бунтовниците идват да го взривят. Грейнджър отиде с мъжете да пази язовира, оставяйки Клодет сама с прислужницата, и ето ти няколко часа по-късно прислужницата пристига тичешком, сеньора, ъъъ, има един hombre на вратата, ъъъ голяяям като врата. Какво още? Капитан бунтовник. - „А вашият съпруг, мадам?" - „Чака ви при язовира, където трябва да бъде." „След като не е бил способен да ви защитава, революцията ще го направи." И той поставил охрана пред къщата, драги, голяма работа. Но в сраженията загиват и двамата мъже, съпруг и капитан, и Клодет настоя на съвместно погребение, наблюдаваше как двата ковчега потъват един до друг в земята, оплакваше ги и двамата. След това знаехме, че е опасна компания, trop fatale, а? Какво? Trop твърде fatale." В невероятната история на красивата Клодет Гавраил чу музиката на Роузините копнежи. В подобни моменти той я виждаше да го гледа с крайчеца на очите и чувстваше дърпане в областта на пъпа си, сякаш нещо се опитваше да излезе. В същия момент тя отклоняваше поглед и усещането изчезваше. Може би беше само страничен ефект от стреса.

Една нощ той я попита дали е видяла рогата, израснали на главата на Чамча, но тя се направи на глуха и вместо да отговори, му разказа как седяла на походен стол край galpon или кошарата за бикове в Лос Аламос и наградените животни идвали и поставяли своите рогати глави в скута й. Един следобед момиче на име Аурора дел Сол, която била годеница на Мартин де ла Круз, пуснала цветиста забележка: Мислех си, че го правят само в скута на девици, прошепна тя силно на кикотещите се нейни приятели, и Роуза, като използваше своя най-сладък глас, й отговори: Тогава, скъпа, може би искаш да опиташ? От този момент Аурора дел Сол, най-добрата танцьорка в е станцията и най-желаната от всички пеонки стана смъртен враг на твърде високата, твърде костелива жена от отвъд океана.

- Изглеждаш точно като него - каза Роуза Даймънд, докато стояха един до друг на нощния й прозорец, гледайки

към океана навън. - Негов двойник. Мартин де ла Круз. -При споменаването на това каубойско име

Гавраил почувства такава яростна болка в пъпа си, дърпаща болка, сякаш някой е забил кука в стомаха му, че от устните му се откъсна вик. Роуза Даймънд изглежда не го чу.

- Погледни - извика тя щастливо, - ето там.

Тичайки по среднощния плаж в посока кулата Мартело и ваканционното селище - тичайки по границата на водата, така че настъпващият прилив отмиваше следите му - отклонявайки се и правейки финтове, тичайки за живота си, към тях се носеше напълно развит, голям като живота щраус. Избяга надолу по брега и очите на Гавраил го следваха в почуда, докато не престанаха да го различават в тъмнината.

Следващото нещо, което се случи, стана в селото. Бяха отишли да вземат един кейк и бутилка шампанско, защото Роуза се беше сетила, че е нейният осемдесет и девети рожден ден. Семейството й беше изпъдено от нейния живот, така че нямаше нито картички, нито обаждания по телефона. Гавраил настоя, че трябва да го отпразнуват по някакъв начин и й показа тайната в неговата риза, дебел колан за пари, пълен с лири стерлинги, купени на черния пазар в Бомбай, преди да замине.

- Също така кредитни карти в изобилие - каза той. - Аз не съм бедно момче. Хайде да тръгваме. Аз черпя. - Сега беше толкова увлечен от разказваческата магия на Роуза, че едва си спомняше ден за ден, че има живот да живее, жена да изненада с простия факт на своето съществуване или каквото и да е друго. Всеки ден носеше пазарските чанти на мисис Даймънд, следвайки я кротко.

Той се шляеше на един уличен ъгъл, докато Роуза бъбреше с хлебаря, когато почувства отново тази дърпаща кука в стомаха си, падна върху електрическия стълб и зяпна за въздух. Той чу чаткащ звук и след това иззад ъгъла се появи архаична двуколка с понита, пълна с млади хора, облечени в маскарадни на пръв поглед дрехи: мъжете в тесни черни панталони, закопчани на прасеца със сребърни копчета, белите им ризи бяха разкопчани почти до кръста; жените в широки поли на пластове от волани в ярки цветове - алено, яркозелено, златно. Пееха на чужд език и на фона на тяхната веселост улицата стана мрачна и безвкусна, но Гавраил осъзна, че става нещо странно, защото никой друг на улицата не обръщаше ни най-малко внимание на двуколката с понита. След това Роуза се появи от фурната с кутията за кейк, която висеше на ластик от показалеца на лявата й ръка, и възкликна:

- О, ето ги, пристигат за танците. Знаеш ли, при нас винаги се танцуваше, на тях им харесва, в кръвта им е. - И след пауза: - Това бяха танците, на които уби Лешояда.

Това бяха танците, по време на които някой си Хуан Хулия, прякоросван Лешояда заради трупния си вид, изпи твърде много и обиди честта на Аурора дел Сол, и не спря, докато на Мартин не остана друга възможност, освен да се бие, хей, Мартине, защо ти е хубаво да се чукаш с тази, мислех си, че е твърде скучна. „Нека се отдалечим от дансинга", каза Мартине и в тъмнината силуетите им изпъкваха срещу приказните светлини, висящи от дърветата около площадката за танци, двамата мъже увиха около ръцете си пончо, извадиха ножовете си, започнаха да обикалят в кръг, биха се. Хуан умря. Мартин де ла Круз вдигна шапката на мъртвия мъж и я хвърли пред краката на Аурора дел Сол. Тя я вдигна, като го наблюдаваше как си тръгва.

Роуза Даймънд на осемдесет и девет, в дълга тясна сребриста дреха, с табакера до ръката в ръкавица и сребърен тторбан на главата, пиеше джин и грях от зелен стъклен триъгълник и разказваше истории за добрите стари дни.

- Искам да танцувам - обяви внезапно тя. - Днес е рожденият ми ден, а не съм танцувала нито веднъж.

Усилията от тази нощ, през която Роуза и Гавраил танцуваха до зори, се оказаха твърде много за старата лейди, която на следващия ден рухна на легло с лека температура, която предизвика още по-налудничави видения: Гавраил видя Мартин де ла Круз и Аурора дел Сол да танцуват фла-менко на покрития с керемиди двускатен покрир на Даймън-довата къща и перонистите в бели костюми стояха до навеса за лодки, за да се обърнат към събранието на пеоните относно бъдещето: „При Перон тези земи ще бъдат експроприирани и разпределени между народа. Британските железопътни линии също ще станат собственост на държавата. Нека изхвърлим тези разбойници, тези частници..." Гипсовият бюст на Хенри Даймънд висеше във въздуха, наблюдавайки случващото се, и костюмираният в бяло агитатор насочи пръст към него и изкрещя: Това е той, вашият потисник; ето го врага. Стомаха на Гавраил го болеше толкова силно, че той се страхуваше за живота си, но в мига, когато рационалното му съзнание обмисляше вероятността за язва или апандисит, остатъкът от неговия мозък му

прошепна истината, че е пленен и манипулиран от силата на волята на Роуза, също както ангелът Гавраил беше принуден да говори заради съкрушителната нужда на Пророка Мохамед.

Тя умира - осъзна той. - И няма да продължи дълго. -Мятайки се в леглото си в хватката на треската, Роуза Даймънд бълнуваше за омбу-отрова и враждебността на съседа й доктор Бабингтън, който попита Хенри: жена ти достатъчно тиха ли е за пасторален живот и кой й подари (като подарък за оздравяването от тиф) екземпляр от отчета на Америко Веспучи за неговите пътешествия.

- Човекът е бил прословут фантазьор - усмихна се Бабингтън, - но въображението може да бъде по-силно от фактите; в края на краищата има континенти, кръстени на него.

Ставайки по-слаба, тя изливаше все повече и повече от оставащата й сила в мечтата си за Аржентина и Гавраил чувстваше пъпа си като подпален. Той лежеше отпуснат в кресло до леглото й и виденията се увеличаваха с всеки час. Музика от дървени духови инструменти изпълваше въздуха и най-чудното от всичко, малък бял остров се появи съвсем близо до брега, подскачайки на вълните като сал; беше бял като сняг, с бял пясък, издигащ се полегато към група дървета албиноси, които бяха бели, тебеширено бели, хартиено бели до върха на своите листа.

След появата на белия остров Гавраил беше обхванат от дълбока летаргия. Отпуснат на креслото в спалнята на умиращата жена, със затварящи се клепачи, той усещаше как се увеличава теглото на тялото му и всички движения ставаха невъзможни. След това се оказа в друга спалня в тесни черни панталони със сребърни копчета покрай прасците и тежка сребърна тока на кръста. Викали сте ме, дон

Енрике, казваше той на мекия, тежък мъж с лице като бял гипсов бюст, но знаеше кой го е повикал и никога не отделяше очи от лицето й, дори когато видя руменина да се издига от белите волани около врата й.

Хенри Даймънд отказа да разреши на властите да бъдат замесени в делата на Мартин де ла Круз, аз отговарям за тези хора, каза той на Роуза, това е въпрос на чест. Вместо това той беше предприел няколко стъпки, за да покаже, че продължава да вярва на убиеца Де ла Круз, правейки го например капитан на отбора по поло на естанцията. Но дон Енрике вече никога не беше същият, откакто Мартин уби Лешояда. Все по-лесно и по-лесно се изтощаваше, стана равнодушен, не се интересуваше дори от птици. Нещата в Лос Аламос започнаха да се разпадат, първо незабележимо, след това по-явно. Мъжете в бели костюми се завърнаха и не бяха прогонени. Когато Роуза Даймънд се зарази от тиф, мнозина в естанцията го приеха като алегория за упадъка на старото имение.

Какво правя тук, мислеше Гавраил с голяма тревога, докато стоеше пред дон Енрике в кабинета на чифликчията, а на заден план доня Роуза се изчервяваше, това е нечия чужда къща. Имам голямо доверие в теб, казваше Хенри не на английски, но Гавраил можеше да го разбира. - жена ми се готви да предприеме пътуване с кола за възстановяване на здравето и ти ще я придружаваш... Отговорностите в Лос Аламос ми пречат да дойда с вас. Сега аз трябва да говоря, какво да кажа, но когато устата му се отвори, чуждестранните думи се появиха, ще бъде чест за мен, дон Енрике, чукване на токовете, завъртане, излизане.

Роуза Даймънд със своята осемдесет и девет годишна слабост започна да сънува своята история на историите, която беше пазила повече от половин век, и Гавраил беше на кон зад нейната Хиспано-Суиза, карайки от естанция до ес-танция през гори от дървета араяна, под високите cordilera[10], пристигайки в гротескни чифлици, построени в стила на шотландски замъци или индийски дворци, посещавайки земите на мистър Кадуоладър Евънс, онзи със седемте жени, които бяха твърде щастливи да имат задължения само по една нощ веднъж на седмица всяка, и територията на прословутия Максвийн, който се беше влюбил в идеите, идващи в Аржентина от Германия, и започна да издига на пилона в своята естанция червено знаме, в чието сърце пречупен кръст танцуваше в бял кръг. В естанцията на Максвийн те откриха лагуната и Роуза за пръв път видя белия остров на своята съдба и настоя излет на гребла и пикник, непридру-жавана нито от прислужница, нито от шофьор, взимайки само Мартин де ла Круз да гребе и да простре яркочервена постелка на белия пясък, и да й поднася месо и вино.

Бяло като сняг, червено като кръв и черно като абанос. Когато тя се отпусна в черна пола и бяла блуза, лежейки на алено, което лежеше на бялото, докато той (също облечен в черно и бяло) наливаше червено вино в чашата в нейната ръка в бяла ръкавица - и тогава, за негово собствено учудване, по дяволите, когато хвана ръката й и започна да я целува - нещо се случи, сцената стана неясна,

в един миг те лежаха на аленатa покривка, търкаляйки се по цялата й дължина, така че сирена и студено месо, и салати и pates бяха смазани под тежестта на тяхната страст и когато се върнаха при Хиспано-Суизатата беше невъзможно да се скрие каквото и да било от шофьор или прислужница заради петната от храна по целите им тела - докато в следващия миг тя се отдръпна от него, не жестоко, а с тъга, издърпвайки ръката си и правейки един малък жест с глава, не, и той спираше, покланяше се, отстъпваше, оставяйки я със запазени достойнство и обед - двете възможности продължиха да се сменят, докато умиращата Роуза се мяташе в леглото си, направила-ли-го-е-не-го-ли-е-направила, правейки последната редакция на историята на своя живот, неспособна да реши кое иска да е истина.

„Полудявам - мислеше си Гавраил. - Тя умира, но аз губя разсъдъка си." Луната изгря и дишането на Роуза беше единственият звук в стаята: тя хъркаше, докато вдишваше и издишваше тежко с леко сумтене. Гавраил се опита да стане от креслото, но откри, че не може. Дори в промеждутъците между виденията тялото му оставаше невъзможно тежко. Сякаш балван беше поставен върху гърдите му. И образите, когато идваха, продължаваха да бъдат неясни, така че в един момент беше в плевня в Лос Аламос, правейки любов с нея, докато тя мърмореше името му, отново и отново, Мартин от Кръста - и в следващия момент тя не му обръщаше внимание в ярката дневна светлина под внимателните очи на някоя си Аурора дел Сол - така че беше невъзможно да се различи спомен от желание - защото дори на смъртното си легло Роуза Даймънд не знаеше как да погледне историята си в очите.

Лунна светлина нахлу в стаята. Когато блъсна лицето на Роуза, изглеждаше сякаш преминава през нея и наистина Гавраил започна да различава шарката на дантелената бродерия върху калъфката на възглавницата й. След това видя дон Енрике и неговия приятел, пуританския и осъдителен д-р Бабингтън, стоейки на балкона, толкова материални, колкото ви се иска. Стори му се, че докато виденията ставаше все по-ярко, Роуза ставаше все по-слаба и слаба, чезнейки, разменяйки място, може да се каже, с призраците. И защото вече беше разбрал, че появите им зависеха от него, неговата стомашна болка, неговата подобна на камък тежест, той започна да се страхува и за собствения си живот.

- Вие поискахте да подправя смъртния акт на Хуан Ху-лия - казваше д-р Бабингтън. - Направих го заради нашето старо приятелство. Но беше грешка да го правя; сега виждам последиците пред себе си. Ти подслони един убиец и може би твоята съвест те изяжда. Върви си вкъщи, Енрике. Върви си вкъщи и вземи жена си, докато не се случи нещо по-лошо.

- Аз съм си вкъщи - каза Хенри Даймънд. - И съм обиден от споменаването на жена ми.

- Където и да се заселят англичаните, те никога не напускат Англия - каза д-р Бабингтън, докато избледняваше в лунната светлина. - Освен ако не се влюбят като доня Роуза.

Облак премина върху лунната светлина и сега, когато балконът беше празен, Гавраил Фаришта успя да се насили да стане от креслото и да се изправи на краката си. Ходенето беше подобно на влачене на гюлле с верига по пода, но той стигна до прозореца. Във всички посоки и колкото далече можеше да види, имаше огромни магарешки бодили, люлеещи се на бриза. Там, където беше океанът, сега имаше океан от магарешки бодили, простирайки се до хоризонта, магарешки бодили, високи колкото възрастен човек. Той чу безтелесният глас на д-р Бабингтън да мърмори в ухото му:

- Първата напаст от магарешки бодили от петдесет години. Миналото изглежда се завръща.

Той видя една жена да тича през гъстите, вълнуващи се стъбла, боса, с разпусната черна коса.

- Тя го направи - ясно каза гласът на Роуза зад него. -След като го предаде с Лешояда и го превърна в убиец. Той не я поглеждаше след това. 0, тя го направи както трябва. Тази е много опасна. Много. - Гавраил изгуби от поглед Аурора дел Сол сред магарешките бодили; един мираж засенчи друг.

Той усети, че нещо го сграбчва изотзад, обръща го и го хвърля по гръб. Не се виждаше никой, но Роуза седеше изправена като стрела в леглото, втренчена в него с широко отворени очи, карайки го да разбере, че се е отказала от надеждата да се задържи за живота и се нуждаеше от него да й помогне да завърши последното откровение. Както с бизнесмена от неговите сънища, той се чувстваше безпомощен и незнаещ... обаче тя изглежда знаеше как да измъква образите от него. Той видя блестяща връв, свързваща двамата пъп о пъп.

Сега беше до едно езерце в безкрайността от магарешки бодили, позволявайки на коня си да пие, а тя пристигна, яздейки своята кобила. Сега я прегръщаше, освобождавайки дрехите и косата й, и сега

правеха любов. Сега тя шепнеше как можеш да ме харесваш, аз съм толкова по-стара от теб и той казваше утешителни думи.

Сега тя се изправи, облече се, тръгна си на кобилата, докато той остана там, с отпуснато и топло тяло, пропускайки да забележи мига, когато една женска ръка се промъкна из магарешките бодили и сграбчи ножа му със сребърна дръжка...

Не! Не! Ето така!

Сега тя се върна с коня си при него край езерото и в мига, когато слезе от него, гледайки го неспокойно, той се хвърли върху нея, каза й, че повече не може да понася нейното отблъскване, те заедно паднаха на земята, тя пищеше, той разкъса дрехите й и нейните ръце, драскайки тялото му, попаднаха на дръжката на нож...

Не! Не, никога, не! Ето така: ето!

Сега двамата правеха любов, нежно, с много бавни милувки; и сега един трети конник влезе в просеката край езерото и любовниците бързо се отдръпнаха един от друг; сега дон Енрике извади малкия си пистолет и се прицели сърцето на съперника си

- и той усети Аурора да го промушва в сърцето отново и отново, това е за Хуан, а това, защото ме изостави, а това за твоята голяма английска курва

- и той почувства ножа на жертвата му да прониква в сърцето му, докато Роуза го промушваше един път, втори път и отново, и след като куршумът на Хенри го беше убил, англичанинът взе ножа на убития мъж и го промуши много пъти в кървящата рана.

В този момент Гавраил, изкрещявайки силно, изгуби съзнание.

Когато се свести, старата жена в леглото говореше на себе си, толкова тихо, че той едва различаваше думите.

- Дойде памперо, югозападният вятър, който поклащаше магарешките бодили. Тогава го откриха или беше преди това.

Краят на историята. Как Аурора дел Сол се изплю в лицето на Роуза Даймънд на погребението на Мартин де ла Круз. Как беше уредено никой да не бъде обвинен за убийството, при условие че дон Енрике вземе доня Роуза и се завърне в Англия по най-бързия начин. Сега се качваха във влака на гарата на Лос Аламос и мъжете в белите костюми стояха на перона, носейки шапки борсалино, принуждавайки ги наистина да заминат. Как щом влакът започна да се движи, Роуза Даймънд отвори чантата на седалката до себе си и каза предизвикателно: донесох нещо. Малък сувенир. И разгъна платнен вързоп, за да открие гау-човски нож със сребърна дръжка.

- Хари умря през първата зима у дома. След това нищо не се случваше. Войната. Краят. - Тя направи пауза. - Да се смалиш до това, след като си бил в този простор. Не е като да се родиш наново. - И след още едно мълчание. -Всичко се смалява.

Настъпи промяна в лунната светлина и Гавраил почувства една тежест да се вдига от него, толкова бързо, че той си помисли, че може да се понесе към тавана. Роуза Даймънд лежеше неподвижно, със затворени очи, ръцете й почиваха върху ръчно изработената калъфка на юргана. Тя изглеждаше нормално.

Гавраил разбра, че няма нищо, което да му попречи да излезе през вратата.

Той тръгна внимателно по стълбите надолу с все още

малко несигурни крака; намери тежкия габардинен балтон, някога принадлежал на Хенри Даймънд, и сивата филцова шапка, на която името на дон Енрике беше избродирано от ръцете на жена му; и си тръгна, без да поглежда назад. В мига, когато излезе навън, вятърът грабна шапката му и я изпрати да подскача надолу по плажа. Той я подгони, хвана я и я нахлупи обратно. Лондон шариф,[11] ето ме, идвам. Той носеше града в джоба си: географския Лондон, целия мет-рополис с кучешки уши, от А до Я.

Какво да правя? - мислеше си той. - Да позвъня или да не звъня? Не, просто да се появя, да натисна звънеца и да кажа, бейби, твоето желание се сбъдна, от морското легло до твоето легло, само нещо повече от самолетна катастрофа може да ми попречи да дойда при теб. - О'кей, може би не съвсем

така, но думи с подобен смисъл. - Да. Изненадата е най-добрата политика. Али, биби, бау за теб.

Тогава чу пеенето. Идваше от стария навес за лодки с еднооκия пират, изрисуван отвън, и песента беше чуждестранна, но позната: песен, която Роуза Даймънд често беше тананикала, и гласът също беше познат, макар и малко различен, по-малко треперещ; по-млад. Вратата на навеса беше необяснимо отключена и се блъскаше от вятъра. Той тръгна към песента.

- Свали си палтото - каза тя. Беше облечена като през деня на белия остров: черна пола и бяла копринена блуза, гологлава. Той простря палтото на пода на навеса за лодки, неговият яркочервен хастар пламтеше в затвореното, осветено от луната пространство. Тя легна сред безцелната бъркотия на един английски живот, пръчки за крикетова врата, пожълтял абажур, нащърбени вази, сгъваема маса, пътнически сандъци; и протегна ръка към него. Той легна до нея.

- Как можеш да ме харесваш? - промърмори тя. - Аз съм толкова по-стара от теб.

Когато свалиха пижамата му в затворническата кола без прозорци и видя гъстите си ситно накъдрени черни косми, покриващи бедрата му, Саладин Чамча рухна тази вечер за втори път; обаче този път започна да се кикоти истерично, вероятно заразен от продължаващото веселие на пленилите го. Трима имиграционни служители бяха в особено приповдигнато настроение и един от тях - изпъкналоокият тип, чието име се оказа Стайн, „разопакова" Саладин с весел вик:

- Време за отваряне, паки[12], нека видим от какво си направен!

Червено-белите райета бяха издърпани от протестиращия Чамча, който се накланяше към пода на камионетката с двама яки полицаи, държащи го за ръцете, и обувката на пети полицай, поставена здраво на гърдите му, и чиито протести останаха нечути във всеобщата радостна глъчка. Рогата му продължаваха да се удрят в разни неща, извивката на калника, голия под на колата или пищялите на полицай - в последния случай той беше здраво удрян по лицето от обяснимо разлютения защитник на закона - и той беше като цяло с толкова ужасно нисък дух, колкото не помнеше някога да е бил. Въпреки това, когато видя какво се крие под взетата назаем пижама, той не можа да спре невярващият кикот да не се измъкне покрай зъбите му.

Бедрата му бяха пораснали необичайно широки и силни, както и космати. Под коляното окосмяването свършваше и краката му се стесняваха в здрави, костеливи и почти безплътни прасци, завършвайки с чифт лъскави, разцепени копита, каквито човек може да види у всеки козел. Саладин беше слисан и от вида на своя фалос, много утолемен и смущаващо еректирал, орган, който най-трудно би могъл да признае за свой.

- Какво е това? - пошегува се Новак - бившият подсвирк-вач, щипвайки го игриво. - Може би желае някого от нас?

При което „стенещият" имиграционен служител Джо Бру-но се удари по бедрата, бодна Новак в ребрата и извика:

- Неее, не е това. Изглежда наистина сме го раздразнили.

- Чатнах го - извика Новак в отговор, докато юмрукът му случайно се стовари в новоуголемените тестикули на Саладин.

- Ей! Ей! - изви Стайн със сълзи на очите. - Слушайте, това е дори по-смешно... не е за чудене, че той е толкова шибано възбуден.

При което тримата, повтаряйки много пъти „много сме го раздразнили..., възбуден..." си паднаха един на друг в обятията и завиха от удоволствие. Чамча искаше да говори, но се страхуваше, че ще открие гласа си мутирал в козе блеене и освен това полицейският ботуш беше започнал да натиска по-силно от всякога гърдите му и беше трудно да произнесе някакви думи. Това, което най-много объркваше Чамча, беше обстоятелството, което го порази като дълбоко смущаващо и несравнимо - че неговото преобразяване в това свръхестествено дяволче се приемаше от другите сякаш беше най-обикновеното и познато нещо, което те можеха да си представят. „Това не е Англия", помисли си той, не за първи или последен път. Как можеше да бъде в края на краищата; къде в цялата тази умерена и разумна страна имаше място за такава полицейска камионетка, в чиято вътрешност събития като тези можеха правдоподобно да се случат? Той беше насилен към заключението, че наистина е умрял в избухващия самолет, и всичко, което последва, е било някакъв вид живот след смъртта. Ако случаят беше такъв, неговото продължително отхвърляне на Вечното започваше да изглежда твърде глупаво. -Но къде във

всичко това имаше някакъв знак от Върховното същество, независимо дали доброжелателно, или зло? Защо това Чистилище или Ад, или каквото и да е това място, прилича толкова на този Съсекс на награди и справедливост, който познава всеки ученик? - Може би, хрумна му, той не е умрял наистина в катастрофата на „Бостан", а лежи тежко болен в някаква болница, измъчван от делириумни сънища? Това обяснение го привлече, защото, не на последно място, изтри значението на едно определено късно обаждане по телефона и мъжки глас, който той неуспешно се опитваше да забрави... Отново почувства рязък ритник да се стоварва върху ребрата му, болезнен и достатъчно действителен, за да го накара да се съмнява в истинността на всички тези халюцинационни теории. Насочи вниманието си към действителността, към своето настояще, състоящо се от затворена полицейска камионетка, съдържаща трима имиграционни служители и петима полицаи, най-малкото това беше за момента цялата вселена, която притежаваше. Това беше вселена на страха.

Новак и останалите изскочиха от веселото си настроение.

- животно - Стайн го ругаеше, докато раздаваше серия от ритници, и Бруно се присъедини към него:

- Всичките сте еднакви. Човек не може да очаква животните да спазват стандартите на цивилизацията. А?

И Новак поде нишката:

- Въпросът опира до шибаната лична хигиена, нали, малък ебльо?

Чамча беше замаян. След това забеляза, че голям брой меки топчести предмети са се появили на пода на Черната Мария. Чувстваше изгарящи горчивина и срам. Изглежда, че и естествените му процеси сега бяха кози. Унижението от това! Той е -беше положил известни усилия да стане - изтънчен човек! Подобна деградация може да бъде съвсем подходяща за сганта от селата в Силхет или работилниците за поправка на велосипеди в Гуджранвала, но той беше от друго тесто!

- Мили момчета - започна той, опитвайки авторитетен тон, който беше труден за постигане от това недостойно положение по гръб, с широко разкрачени копитести крака и меки екскременти по цялото му тяло, - мили момчета, добре ще направите да разберете грешката си, преди да е станало твърде късно.

Новак сви длан зад едното си ухо.

- Какво е това? Какъв беше този шум? - попита той, оглеждайки се, а Стайн каза:

- Откъде да знам.

- Ще ви кажа на какво приличаше - прояви с^моинициати-ва Джо Бруно и с ръце около устата си проблея: - Мее-ее-ее!

След това тримата се засмяха още веднъж, така че Саладин не можеше да каже дали просто го обиждаха, или гласните му струни наистина бяха заразени, както се страхуваше, от това страховито демонизиране, което го беше сполетяло без ни най-малко предупреждение. Той отново беше започнал да трепери. Нощта беше изключително студена.

Служителят Стайн, който изглежда беше водачът на троицата или най-малкото primus inter pares, рязко се върна към темата за топчестите отпадъци, търкалящи се по пода на движещата се камионетка.

- В тази страна - осведоми той Саладин - ние чистим собствената си мръсотия.

Полицаят престана да го притиска надолу и го издърпа в положение на колене.

- Така е - каза Новак, - почисти.

Джо Бруно постави една голяма ръка зад врата на Чамча и натисна главата му надолу към замърсения с топчета под.

- Започвай - каза той с разговорен тон. - Колкото по-скоро почнеш, толкова по-бързо ще свършиш.

Дори когато изпълняваше (нямайки друг избор) последния и най-долен ритуал от неговото неоправдано унижение - или да го кажем по друг начин, когато обстоятелствата на неговия чудотворно пощаден живот станаха дори по-пъклени и outre -Саладин Чамча започна да забелязва, че тримата имиграци-онни служители престанаха да изглеждат и действат толкова странно, колкото в

началото. Първо те вече не си приличаха и в най-малкото. Излезе, че офицер Стайн, когото неговите колеги наричаха „Мак" или „Джоки", е едър плещест мъж с дебел, подобен на увеселително влакче нос; сега стана ясно, че неговият акцент беше преувеличено шотландски.

- Това е глобата - отбеляза той одобрително, докато Чамча продължаваше окаяно да дъвче. - Актьор, нали така? Не мога равнодушно да гледам как един готин човек играе.

Това наблюдение накара офицера Новак - ще рече „Ким", - който беше придобил тревожно бледно оцветяване, аскетично костеливо лице, напомнящо средновековните икони, и нам-ръщване, внушаващо някаква дълбока вътрешна мъка, да избухне в кратко ораторстване за любимите си звезди от телевизионните сапунени опери и водещите на игрални шоута, докато офицер Бруно, който смая Чамча, ставайки изведнъж извънредно красив, с лъскава от гел и сресана на път по средата коса, с руса брада, контрастираща драматично с по-тъмната коса на главата му - Бруно, най-младият от тримата, попита похотливо, а какво ще кажете за гледането на момичета, това е моята игра. Тази нова представа възпламени тримата за всякакви полузавършени анекдоти, бременни с намеци от определен вид, но когато петимата полицаи се опитаха да се присъединят към техните слети редици, те станаха строги и поставиха петимата констабли на мястото им.

- Малките деца - смъмри ги мистър Стайн - не бива да слушат неща за възрастни.

В това време Чамча яростно запушваше устата си със своята храна, насилваше се да не повърне, знаейки, че подобна грешка само ще удължи неговото нещастие. Той пълзеше в кръг, търсейки топчетата на своето мъчение, докато те се търкаляха от страна на страна, и полицаите, нуждаейки се от отдушник за разочарованието, предизвикано от мъмренето на имиграционните служители, започнаха грубо да измъчват Саладин и да скубят космите по задницата му, за да увеличат неговото неудобство и смущение. След това петимата полицаи предизвикателно започнаха своя редакция на разговора на имиграционните служители и се насочиха към изследването на достойнствата на различни филмови звезди, състезатели по дартс, професионални борци и подобни; но тъй като настроението им беше развалено от надменността на Джоки Стайн, не бяха способни да поддържат абстрактния и интелектуален дух на своите началници и изпаднаха в спор за относителните достойнства на „двойния"[13] отбор на Тотнъм Хотспър от началото на 60-те години и могъщия днес отбор на Ливърпул -при което поддръжниците на Ливърпул разсърдиха фенове-те на „шпорите", твърдейки, че великият Дани Бланчфлау-ър е бил „луксозен" футболист, кашкавал играч, по име цве-те, педал по природа; на което обидените клакьори отговориха с викове, че в случая на Ливърпул поддръжниците са педалите, сбирщината на „шпорите" може да ги разкъса с ръце, завързани на гърба. Разбира се, констаблите бяха запознати с техниките на футболните хулигани, прекарвайки много събо ти с гръб към играта, наблюдавайки зрителите на различни стадиони нагоре-надолу по страната и докато техният спор ставаше по-разгорещен, те стигнаха до точката, когато пожелаха да покажат на противопоставящите им се колеги какво точно имат предвид под „разкъсване на парчета", „блокиране", „пре-виване" и подобни. Ядосаните групи се гледаха свирепо и тогава всички заедно се обърнаха, за да се втренчат в личността на Саладин Чамча.

Скарването в тази полицейска камионетка ставаше все по-шумно и по-шумно - и трябва да се каже истината, че Саладин беше отчасти виновен, защото започна да квичи като прасе - и младите бобита бухаха и мушкаха различни части от неговата анатомия, използвайки го едновременно като

опитно свинче и осигурителен вентил, внимавайки въпреки възбудата си да ограничават ударите си в меките, по-месести части, за да сведат до минимум риска от счупвания и контузии; и когато Джоки, Ким и Джоуи видяха какво се готвят да направят техните подчинени, решиха да бъдат снизходителни, защото момчетата трябваше да имат своето забавление.

Между другото всичките тези приказки за гледане доведоха Стайн, Бруно и Новак до преглед на по-важни въпроси и сега със сериозни лица и здравомислещи гласове те говореха за днешната нужда от увеличаване на наблюдателността не само в смисъл на „зрител", но и на „наблюдение" и „надзор". Опитът на младите констабли е особено важен за момента, подхвана Стайн: наблюдавай тълпата, не играта.

- Вечната бдителност е цената на свободата - обяви той.

- Квийк - крещеше Чамча, не можейки да не го прекъсне. - Гррр, ууууик, аууау.

След време странно настроение на незаинтересованост обзе Саладин. Той вече нямаше понятие колко

дълго пътуваха в Черната Мария на неговото жестоко изпадане в немилост, нито би могъл да рискува предположение за отдалечеността на тяхната крайна цел, макар бученето в ушите му да ставаше постепенно по-силно, тези призрачни бабини стъпки, елоуин, дийоуин, Лондон. Ударите, които сега валяха върху него, бяха нежни като милувка на любовница, гротескният изглед на собственото му преобразено тяло повече не го ужасяваше; дори последните топчета кози екскременти не успяха да разбъркат стомаха му, с който толкова много беше злоупотребявано. Вцепенен, той впълзя в малкия си свят, опитвайки се да стане все по-малък и по-малък, с надеждата, че накрая ще изчезне напълно и така ще възвърне свободата си.

Разговорът за техники на наблюдение обедини наново имиграционни служители и полицаи, излекувал пролома, предизвикан от думите на Джоки Стайн, съдържащи пуритански укор. Чамча, насекомото на пода на камионетката, чуваше сякаш през устройство за изкривяване на звука по време на телефонни разговори далечните гласове на своите тъмничари, разпалено говорещи за нуждата от повече видеоекипировка при обществени прояви, за ползата от компютризираната инфор-

мация и за нещо - което изглеждаше пълно противоречие - за резултата от поставянето на твърде богата смеска в торбите за храна на полицейските коне в нощта преди проявата, защото когато конските стомашни колики довеждаха до поливането на марпшруващите с лайна, това винаги ги провокираше към насилие и тогава наистина можем да влезем между тях, като едното нищо. Неспособен да намери начин да превърне тази вселена от сапунени опери, мач на деня, плащове и кинжали в някакво свързано и разбираемо цяло, Чамча затвори ушите си за дрънкането и се вслуша в стъпките в тях. Тогава му светна прищрака.

- Попитайте компютъра!

Трима имиграционни служители и петима полицаи млъкнаха, когато кисело миришещото създание се изправи и им извика.

- Какво цели тоя? - попита най-младият полицай, един от поддръжниците на Тотнъм, със съмнение. - Да му фрасна ли още един?

- Името ми е Салахудин Чамчауала, псевдоним Саладин Чамча - изломоти полукозелът. - Член съм на Професионалния съюз на актьорите, на Сдружението на автомобилистите и Гарик клуб. Регистрационният номер на колата ми е такъв и такъв. Попитайте компютъра. Моля.

- Кого се опитваш да избудалкаш? - попита един от фе-новете на Ливърпул, но той също звучеше несигурно. - Я се виж. Ти си един шибан пакистански козел. Сали чий? - Що за английско име?

Чамча откри отнякъде късче гняв.

- А техните? - попита той, кимвайки с глава към имигра-ционните служители. - Не ми звучат толкова англосаксонски.

За миг изглеждаше като че всички ще се хвърлят върху него и ще го разкъсат крайник по крайник за подобна безразсъдна смелост, но най-накрая череполикият офицер Новак само го плесна по лицето няколко пъти, докато отговаряше:

- Аз съм от Уеибридж, путко. Добре го запомни: Уеибридж, където са живели шибаните Бийтълс.

Стайн каза:

- По-добре го проверете.

Три и половина минути по-късно Черната Мария беше спряна и трима имиграционни служители, петима полицаи и един полицейски шофьор проведоха кризисна конференция - това е много шибано положение - и Чамча забеляза, че в новото си настроение деветимата започнаха да изглеждат еднакви, направени еднакви от тяхното напрежение и страх. Не мина много време, когато разбра, че обаждането до Националния полицейски компютър, което веднага го идентифицира като британски гражданин първа класа, не е подобрило положението му, а по-скоро го е изложило на по-голяма опасност отпреди.

- Можем да кажем - предложи един от деветимата, - че е лежал на брега в безсъзнание. - Няма да мине - дойде отговорът, заради старата лейди и другите старчоци. - Тогава е оказал съпротива при ареста и е станал опасен, а при последвалата препирня е изгубил един вид съзнание. - Или бабугерът беше изкуфял, че не можа да ни обясни нищо смислено, и другият тип, как му беше името, никога не

е проговарял, а колкото до този педераст, човек просто трябва да го скива този тип, изглежда като самия дявол, какво трябваше да си помислим? И след това той се нахвърли върху нас и изгуби съзнание, какво можехме да направим, при цялата ни безпристрастност, питам ви, ваша чест, освен да го закараме в медицинското заведение на Центъра за задържане за подходящи грижи, последвани от наблюдение и разпит, използвайки нашето има-причина-да-смя-таме-ръководство; какво мислите за нещо от този род? - Деветима срещу един, но старата кокошка и другият юнак го правят малко престорено. - Вижте, можем да измислим историята след това, първото нещо, както продължавам да твърдя, е да го приведем в безсъзнание. Веднага.

Чамча се събуди на болнично легло със зелена слуз, излизаща от дробовете му. Усещаше костите си сякаш някой ги беше пъхнал в хладилника задълго. Започна да кашля и когато пристъпът свърши след деветнадесет и половина минути, той потъна отново в лек и болезнен сън, без да е разбрал нещо за своето местопребиваване. Когато отново изплува, дружелюбно женско лице гледаше надолу към него, усмихвайки се успокоително.

- Ще се оправите - каза тя, - потупвайки го по рамото. -Лека пневмония е всичко, което ви има. - Тя се представи като неговия физиотерапевт, Хайъсинт Филипс. И добави: - Аз никога не съдя за човека по неговия външен вид. Не, сър. Да не си помислите, че го правя.

Казвайки това, тя го обърна настрани, постави малка карто-

нена кутийка под устните му, дръпна нагоре бялата си престилка, изрита обувките си и скочи атлетически на леглото, за да го яхне, незнайно защо, сякаш е кон, който тя смята да подкара право през параваните, заобикалящи леглото му, в бог знае по какъв начин преобразения пейзаж навън.

- Лекарски нареждания - обясни тя. - Тридесетминутен сеанс, два пъти дневно. - Без по-нататъшни увертюри тя започна да го удря живо някъде в средата на тялото с леко стиснати, но очевидно умели юмруци.

За бедния Саладин, още пресен от побоя в полицейската камионетка, това ново нападение беше последната капка. Той започна да се бори под нейните бъхтещи юмруци, крещейки високо:

- Пуснете ме да изляза оттук; съобщил ли е някой на жена ми? Усилието да изкрещи предизвика втори спазъм от кашлица,

който продължи седемнадесет и три четвърти минути и му спечели наругаване от неговия физиотерапевт Хайъсинт.

- Губите ми времето - каза тя. - Досега трябваше да съм свършила с десния ви дроб, а вместо това едва съм започнала. Ще се държите ли прилично, или не?

Тя все още го беше възседнала, подскачайки нагоре-надо-лу, докато тялото му се гърчеше подобно на участник в родео, който се крепи до звънеца, отброяващ деветте секунди. Той утихна в поражение и й позволи да изкара с бой зелената течност от възпалените му дробове. Когато свърши, Саладин трябваше да признае, че се чувства много по-добре. Тя махна малката кутийка, която сега беше наполовина пълна със слуз, и каза весело:

- Съвсем скоро ще се изправите на крака - и след това, изчервявайки се от смущение, се извини: - Извинете ме - и избяга, без да се сети да дръпне обратно заобикалящите го паравани.

„Време е да направим преглед на положението", каза си той. Един бърз физически преглед го осведоми, че неговото ново мутирало състояние е останало непроменено. Това потисна настроението му и той осъзна, че се е полунадявал, че докато спи, кошмарът ще е свършил. Беше облечен в нов чифт чужда пижама, този път в неопределен бледозелен цвят, подобен на тъканта на параваните и на онова, което можеше да види от стените и тавана на това загадъчно и безименно болнично отделение. Краката му все още завършваха с тези печални копита,

тено от свой собствен кръг от

а рогата на главата му бяха все още толкова остри, колкото преди... той беше откъснат от тази мрачна инвентаризация от мъжки глас, идващ отблизо, надал вик на сърцераздирателна беда:

- О, ако някога тяло е страдало!...

„Какво, за бога?" - помисли Чамча, решен да проучи. Но сега започна да осъзнава много други звуци,

също толкова обезпокоителни, колкото първия. Стори му се, че чува всички видове животински шумове: сумтенето на бикове, маймунско дърдоре-не, дори подражателното „хубавата-поли" на големи папагали или говорещи вълнисти папагалчета. В този миг от друга посока той чу жена да грухти и пищи в края на нещо, което звучеше като болезнено раждане; последвано от писъка на новороденото дете. Обаче виковете на жената не утихнаха, когато тези на бебето започнаха; ако не друго, те нараснаха по сила и може би петнадесет минути по-късно Чамча отчетливо чу гласът на второ новородено да се присъединява към първия. Но агонията на раждането на жената отказваше да свърши и на промеждутъци от петнадесет до тридесет минути тя продължи да добавя нови бебета към вече невероятния брой маршируващи като завоевателни армии из нейната утроба.

Носът му извести, че санаториумът, или както и да се само-назоваваше това място, също беше започнал да смърди до небето; миризми на джунгла и обор се смесваха с богатия аромат на екзотични подправки, цвъртяши в претопено масло - кори-андър, куркума, канела, кардамон, карамфил. „Това е прекалено - решително си помисли той. - Време е малко от малко нещата да се изяснят." Той преметна краката си извън леглото, опита се да се изправи и незабавно падна на пода, напълно несвикнал с новите си крака. Отне му около един час да преодолее този проблем - учейки се да ходи, държейки се за леглото и препъвайки се около него, докато увереността му не нарасна. Най-накрая доста несигурно той отиде до първия параван; при което се появи лицето на имиграционния служител Стайн, подобно на чеширска котка между два паравана отляво, следван бързо от останалите юнаци, които затвориха паравана зад него с подозрителна бързина.

- Добре ли сте? - попита Стайн с широка усмивка.

- Кога мога да видя лекаря? Кога мога да отида до тоалетната? Кога мога да си тръгна? - стремително попита Чамча.

Стайн спокойно отговори: лекарят ще намине скоро; сестра Филипс ще му донесе уринатор; може да си тръгне, щом оздравее.

- Дяволски мило от ваша страна да легнете с тази белодробна история - добави Стайн с благодарността на автор, чийто герой неочаквано е разрешил сложен технически проблем. -Прави историята много по-убедителна. Изглежда сте били толкова болен, че все пак сте изгубили съзнание при нас. Деветима от нас си го спомнят добре. Благодарско. - Чамча не можеше да намери никакви думи. - И нещо друго - продължи Стайн. - Старата кокошка мисис Даймънд. Излиза, че е мъртва в леглото си, студена като овнешко, а другият джентълмен е напълно изчезнал. Възможността за непочтена игра засега е премахната.

- В заключение - каза той, преди да изчезне завинаги от Саладиновия нов живот, - аз предлагам, мистър Гражданин Саладин, да не причинявате неприятности с оплакване. Ще ми простите за откровеността, но с вашите мънички рогца и големите си копита няма да изглеждате много благонадежден свидетел. А сега приятен ден.

Саладин Чамча затвори очи и когато ги отвори, неговият мъчител се беше превърнал в сестрата-физиотерапевт Хайъсинт Филипс.

- Защо искате да ходите? - попита тя. -Просто помолете мен, Хайъсинт, за каквото ви душа иска, и ще видим какво може да се уреди.

- Псст.

Тази нощ в зеленикавата светлина на тайнственото учреждение Саладин беше събуден от съскане сякаш на индийски базар.

- Псст, Велзевуле! Събуди се.

Пред него стоеше фигура толкова невъзможна, че Чамча искаше да скрие глава между завивките; но не можеше, защото не беше ли самият той?...

- Точно така - каза създанието. - Виждаш, че не си сам.

То имаше напълно човешко тяло, но главата му беше на яростен тигър с три реда зъби.

- Нощните пазачи често задрямват - обясни то. - Така успяваме да поговорим.

Точно в този миг глас от някое от другите легла - всяко легло, както Чамча вече знаеше, беше

защитено от свой собствен кръг от

паравани - силно изрида: „О, ако някога тяло е страдало!" и мъ-жът-тигър или мантихора, както се наричаше сам, издаде пресилено ръмжене.

- Този Оплаквач Лиза - възкликна то. - Всичко, което са му

направили, е било да го ослепят.

- Кой направил какво? - Чамча беше объркан.

- Въпросът е - продължи мантихората - ще се примириш ли

с това?

Саладин все още беше озадачен. Другият сякаш внушаваше, че за тези мутации носеха отговорност - кои? Как можеха да

бъдат?

- Не виждам - предположи той - кой може да бъде обвинен... Мантихората отпусна трите си реда зъби в очевидно разочарование.

- Нататък има една жена, която сега е в по-голямата си част воден бивол. Има бизнесмени от Нигерия, на които им поникнаха яки опашки. Има една група летовници от Сенегал, които не са правили нищо повече от прекачване в друг самолет, и там са били превърнати в хлъзгави змии. Аз самият съм в търговията с одеяла; от няколко години бях добре платен мъжки модел в Бомбай, показващ широка гама от платове в костюми и ризи също. Но кой ще ме наеме сега? -избухна той в ненадейни и неочаквани сълзи.

- Хайде, хайде - механично каза Саладин Чамча. -Всичко ще се оправи. Сигурен съм. Имай смелост.

Създанието се овладя.

- Въпросът е - каза то яростно, - че някои от нас няма да подкрепят това. Ние ще се измъкнем оттук, преди да са ни превърнали в нещо по-лошо. Всяка нощ усещам как започва да се променя нова част от мен. Например започнах непрестанно да пърдя... Извинете ме... виждате ли какво имам предвид? Между другото опитайте тези - той пъхна на Чамча пакет от екстра силни ментови бонбони. - Те ще оправят дъха ви. Подкупих един от пазачите да ни донесе запас.

- Но как го правят? - искаше да знае Чамча.

- Описват ни - тържествено прошепна другият. - Това е всичко. Те имат силата на описанието и ние ставаме жертва на картините, които те създават.

- Трудно е да се повярва - спореше Чамча. - живея тук от толкова години и това никога преди не ми се е случвало...

Думите му пресъхнаха, защото видя мантихората да го гледа през тесни, недоверчиви очи.

- Много години? - попита тя. - Как е било възможно? -Може би си информатор? - Да, значи шпионин?

Точно тогава се чу вопъл от далечния ъгъл на болничното отделение.

- Оставете ме - изви женски глас. - О, Исусе, искам да си вървя. Исусе Мария, аз трябва да си вървя, пуснете ме, о, Боже, о, Исусе, Боже.

Един много развратен на вид вълк пъхна главата си през параваните на Саладин и заговори настоятелно на мантихората.

- Пазачите скоро ще бъдат тук - изсъска той. - Пак е тя, Стъклената Берта.

- Стъклената?... - започна Чамча.

- Кожата й се превърна в стъкло - обясни нетърпеливо мантихората, не знаейки, че събужда за живот най-ужасния сън на Чамча. - И копелетата го счупиха за нея. Сега дори може да ходи до тоалетната.

Един нов глас изсъска в зеленикавата нощ.

- За Бога, жено. Ходи в шибаната подлога. Вълкът дърпаше мантихората да си ходят.

- С нас ли е, или не? - поиска да знае той. Мантихората вдигна рамене.

- Не може да реши - отговори той. - Не може да повярва на собствените си очи, това е неговият проблем.

Те избягаха, като чуха приближаващото скриптене на тежките ботуши на пазачите.

На следващия ден нямаше помен от лекар или от Паме-ла и Чамча в дълбокото си объркване се събуждаше и спеше, сякаш двете положения повече не изискваха да се мисли за тях като противоположни, а като състояния, които преливаха едно в друго, за да създадат един вид незавършващ делириум на сетивата... той се усети, че сънува кралицата, която прави нежно любов с монарха. Тя беше тялото на Британия, аватара на държавата и той я беше избрал, беше се съединил с нея; тя беше неговата любима, луната на неговото удоволствие.

Хайъсинт идваше в определеното време да го язди и бъхти и той се подчиняваше без никакво безпокойство. Но когато свърши, прошепна в ухото му: „С останалите ли си?" и той разбра, че тя също е заплетена в голямото съзаклятие.

- Ако ти си - чу той собствения си глас, - можеш да броиш и мен.

Тя кимна с доволен вид. Чамча усети да го изпълва топлина и започна да се чуди дали да хване един от извънредно изящните, но силни малки юмруци на физиотерапевката; но точно в този миг се чу вик откъм страната на слепия мъж:

- Бастуна ми, загубих си бастуна.

- Горкият стар педал - каза Хайъсинт и скачайки от Чамча, хукна към невиждащия мъж, вдигна падналия бастун, даде го на собственика му и се върна при Саладин. -Добре - каза тя, - ще те видя следобед; о'кей, няма проблеми, нали?

Той искаше тя да остане, но Филипс действаше чевръсто.

- Аз съм заета жена, мистър Чамча. Имам неща да върша, хора да виждам.

Когато си отиде, той легна по гръб и се усмихна за пръв път от дълго време насам. Не му хрумна, че сигурно неговата метаморфоза продължава, защото всъщност подхранва романтични намерения към една черна жена; и преди да е имал време да заформи такива сложни мисли, слепият мъж до него започна отново да говори.

- Забелязах ви - чу го Чамча да казва. - Забелязах ви и оценявам вашата любезност и разбиране. - Саладин осъзна, че той произнася тържествена благодарствена реч към празното място, където очевидно вярваше, че все още стои физиотерапевката. - Не съм човек, който забравя любезността. Един ден може би ще бъда способен да се отплатя, но засега, моля да забележите, че е запомнена, и при това с нежност... - Чамча нямаше смелостта да извика, *тя не е там, старче, тръгна си преди малко.* Слушаше с болка, докато най-нак-рая слепият мъж зададе въпрос на нищото: - Надявам се, че може би и вие също ще си спомняте за мен? Малко? При случай?

След това настъпи тишина; сух смях, шумът от сядащ човек, тежко и изведнъж. И накрая след непоносима пауза изтърканото:

- О - изрева монологизиращият, - о, ако някога е стра-

дало тяло!...

Ние се стремим към висините, но нашата природа ни предава, мислеше си Чамча; клоуни в търсене на корони. Обзе го горчивина. *Някога бях по-оживен, щастлив и топъл. Сега във вените ми има черна вода.*

Все още никаква Памела. *По дяволите.* Тази нощ каза на вълка и мантихората, че е с тях докрай.

Голямото бягство стана няколко нощи по-късно, когато дробовете на Саладин бяха почти изпразнени от слуз чрез услугите на мис Хайъсинт Филипс. Излезе, че е добре организирана работа на твърде широка основа, въвличайки не само обитателите на санаториума, но също така и detenus, както мантихората ги наричаше, държани зад телени огради наблизо в Центъра за задържане. Тъй като не беше сред големите стратези на бягството, Чамча просто чакаше в леглото си, както беше

инструктиран, докато Хайъсинт не му донесе вестта, и те избягаха навън от тази палата на кошмарите в чистотата на студеното, осветено от луната небе, покрай няколко завързани и със запушени уста мъже: техните бивши пазачи. Имаше много сенчести фигури, тичащи в блестящата нощ, и Чамча зърна същества, които никога не си беше представял, мъже и жени, които бяха също отчасти растения или гигантски насекоми и в отделни случаи дори изградени тук-таме от тухла или камък; имаше мъже с рог на носорог вместо нос и жени с вратове дълги като на всеки жираф. Чудовищата притичаха бързо, безмълвно до границата на територията на Центъра за задържане, където мантихората и други острозъби мутанти чакаха при големите дупки, които бяха прохапали в тъканта на заобикалящата ги ограда, и след това вече бяха навън, свободни, вървейки по своите си пътища, без надежда, но също така без срам. Саладин Чамча и Хайъсинт Филипс тичаха един до друг, неговите кози копита тропаха по твърдата настилка: на изток, каза му тя, докато той чуваше собствените си стъпки да заменят бученето в ушите му, на изток, изток, изток, те тичаха, използвайки заобиколните пътища до град Лондон.

— 4 —

Джъмпи Джоши стана любовник на Памела Чамча, както тя после казваше, „по чиста случайност", през нощта, когато тя научи за смъртта на мъжа си при избухването на „Бостан", така че звученето на неговия стар приятел от училище Саладин, говорещ отвъд гроба по средата на нощта, промълвявайки пет гномически думи: *съжалявам, моля извинете, грешен номер* - говорейки освен това два часа след като Джъмпи и Памела бяха правили, с помощта на две бутилки уиски, двугърбото четириного - го постави натясно.

- Кой беше това? - преобърна се Памела, все още по-лузаспала и с превръзка на очите, за да поразпита, и той реши да отговори:

- Просто един дишач, не се тревожи за това - което беше сполучливо, с изключение на това, че сега той трябваше да се тревожи съвсем сам, седейки гол в леглото и смучейки за утеха, както беше правил цял живот, палеца на дясната си ръка.

Той беше дребен човек с рамене като телена закачалка за дрехи и огромен обем за нервна възбуда, засвидетелстван от бледото му с хлътнали очи лице; оредяващата му коса - все още напълно черна и къдрава - толкова често разрошвана от бесните му ръце, че вече изобщо не обръщаше внимание на четки или гребени, а стърчеше на всички страни и придаваше на собственика си вид на току-що станал твърде късно и бързащ; и неговият привлекателно плах, самоосъждащ се, но в същото време хълцукащ и превъзбуден кикот; всичко това беше помогнало за превръщането на името му Джамшед в това Джъмпи, така че всички, дори току-що запознали се с него, сега машинално го използваха, всички с изключение на Памела Чамча, Саладиновата жена, мислеше си той, яростно смучейки. -Или вдовица? - О, Боже, помогни ми, съпруга в края на краищата. Той откри, че негодува срещу Чамча. Завръщане от мокър гроб: толкова оперетно събитие в тези дни и

време изглеждаше почти недостойно, направо измама.

Той се беше втурнал към дома на Памела в мига, когато чу новината, и я намери със сухи очи и спокойна. Тя го заведе в своя претрупан любовен кабинет, на чиито стени акварели на розови градини висяха между плакати със стиснати юмруци с надписи Partido Socialista, снимки на приятели и грозд от африкански маски и докато той си пробиваше път между пепелници, вестник „Войс" и феминистки фантастични романи, тя каза сухо:

- Изненадващото е, че когато ми казаха, аз си помислих - свиване на рамене - неговата смърт всъщност ще направи твърде малка дупка в живота ми.

Джъмпи, който едва си сдържаше сълзите и щеше да се пръсне от спомени, се спря и плесна с ръце, напомняйки в черното си безформено палто с бледно и съкрушено от ужас лице на вампир, хванат от неочакваната и омразна дневна светлина. Тогава видя празните бутилки от уиски. Памела беше почнала да пие, каза тя, няколко часа преди това и оттогава го правеше равномерно и ритмично с посветеността на бегач на дълги разстояния. Той седна до нея на ниската мека софа и предложи да действа като умирот-ворител.

- Каквото поискаш - каза тя и му подаде бутилката. Сега, докато седеше изправен в леглото с палец вместо

бутилка, а неговата тайна и неговият махмурлук туптяха еднакво болезнено в главата му (той никога не е бил пиещ или потаен човек), Джъмпи наново почувства сълзите да напират и реши да стане да се разходи наоколо. Там, закъдето тръгна, беше нагоре по стълбите към онова, което Саладин настояваше да нарича своята „бърлога", голямо таванско помещение с оберлихт и прозорци, гледащи надолу към пространство от общински градини, осеяни с непри-дирчиви дървета дъб, лиственица, дори последния от брястовете, оцелял от времето на чумата. *Първо брястовете, сега ние,* размишляваше Джъмпи. Може би дърветата са били предупреждение. Той силно се изтръска, за да прогони тия среднощни черни мисли, и се настани на ъгъла на махагоновото писалище на приятеля си. Веднъж на един ученически купон той беше кацнал по същия начин на една маса, мокра от разлято вино и бира, до едно измър-шавяло момиче в черна минирокля от копринена дантела, розова боа от пера около врата и клепачи като сребърни шлемове, неспособен да събере смелост да каже здрасти. Най-накрая се обърна към нея и изпелтечи някаква баналност; тя му хвърли поглед, изпълнен с презрение, и каза, без да движи лакираните си в черно устни: разговорът е умрял, човече. Той беше много разстроен, толкова разстроен, че измърмори, *кажи ми защо всички момичета в този град са толкова груби?* и тя отговори, без да се замисля, *защото повечето момчета са като теб.* Няколко мига по-късно се появи Чамча, просмукан с пачули, облечен в бяла курта, проклетата комиксова представа на всеки за тайнствеността на Изтока, и момичето си тръгна с него пет минути по-късно. Копелето, помисли си Джъмпи Джоши, след като старата горчивина се надигна наново, той нямаше никакъв срам, беше готов да бъде всичко, което щяха да харесат, да-ти-гледам-на-ръка щампована-покривка-за-легло, Харе-Кришна, дхарма-бродяга, и мъртъв не бихте ме хванали. Това го спря, точно тази дума. Мъртъв. Признай си, Джамшед, момичетата никога не са си падали по теб, това е истината, а останалото е завист. Добре, наполовина си призна той и след това наново. Може би мъртъв, добави той и след това отново - може би не.

Стаята на Чамча порази безсънния натрапник със своята измисленост и затова тъжна: карикатура на актьорска стая, пълна с подписани снимки на колеги, печатни обяви, рамкирани програми, снимки от продукции, цитати, награди, томове със спомени на филмови звезди, стая, купена като конфекция на ярдове, подражание на живота, маска на маската. Необикновени неща върху всяка повърхност: пепелници с формата на пиана, китайски Пиеровци, подаващи се иззад лавица с книги. И навсякъде - по стените, във филмовите плакати, в блясъка на лампата, носена от бронзов Ерос, в огледалото с форма на сърце, просмуквай-ки се нагоре от кървавочервения килим, капейки от тавана, Саладиновата нужда от любов. В театъра всеки е целу-ван, всеки е „скъпи". животът на актьора предлага всекидневно подобие на любов; една маска може да бъде задоволена или най-малкото утешена от ехото на това, което търси. Отчаянието беше в него, разбра Джъмпи, и той би направил всичко, би си сложил всеки глупашки костюм, би приел всяка форма, ако му спечелеше дума на обич. Саладин, който доскоро по всички критерии имаше успех сред жените, виж по-горе. Бедният объркан скитник. Дори Намела с цялата й красота и яркост не е била достатъчна.

Беше ясно, че той също е твърде далече от това да бъде достатъчен за нея. Някъде около дъното на втората бутилка уиски тя облегна главата си на рамото му и пиянски каза:

- Не можеш да си представиш облекчението да бъда с някого, с когото да не трябва да се боря всеки път, когато изказвам мнение. Някой на страната на проклетите ангели.

- Той чакаше; след паузата имаше още. - Той и неговото кралско семейство, няма да повярваш. Крикет, парламентът, кралицата. За него домът никога не е престaвал да бъде снимка от пощенска картичка. Не можеше да бъде накаран да погледне онова, което наистина беше действително. - Тя затвори очи и позволи на ръката си случайно да легне върху неговата.

- Той беше истински Саладин - каза Джъмпи. - Човек със светата земя за завоюване, неговата Англия, тази, в която вярваше. Ти беше също част от нея.

Тя се търкулна встрани от него и се изтегна върху списанията, смачканите топки използвана хартия, бъркотията.

- Част от нея? Аз бях Британия. Топла бира, пайове с кайма, здрав разум и аз. Но аз освен това съм действителна, Дж. Дж.; аз наистина действително съществувам. - Тя се протегна към него, дръпна го към мястото, където чакаше устата й, целуна го с голямо непамелино мляскане. -Виждаш ли какво имам предвид?

Да, той видя.

- Трябваше да го чуеш за Фолклендската война - каза тя по-късно, докато се отдръпваше и си играеше с косата си.

- „Памела, да предположим, че си чула шум долу посред нощ и си отишла да провериш и намираш огромен мъж в гостната с пушка и той каже, върни се горе, какво би направила? „Ще се кача горе", казах аз. „Е, това е нещо такова. Бандит в къщата. Няма да помогне." - Джъмпи забеляза, че юмруците й са свити и кокалчетата й са бели като кости.

- Казах, ако трябва да използваш проклети удобни метафори, поне ги използвай направо. Прилича ми на това, ако двама души твърдят, че притежават една къща и един от тях незаконно се настани в нея и след това другият се появи с пушка. На това прилича.

- Действително е така - кимна сериозно Джъмпи.

- Правилно - тупна го тя по коляното. - Това наистина е правилно, мистър Истинско Смазване... действително и наистина е така. Наистина. Още едно питие.

Тя се наведе към дека и натисна едно копче. Исусе, помисли си Джъмпи, Бони Ем? Пощади ме. При цялото й силно расово-професионално отношение, дамата има да учи още много за музиката. Ето я, бумчикачакабум. След това без предупреждение той плачеше, провокиран за истински сълзи от подправено чувство, от дискоритъмна имитация на болка. Това беше сто тридесет и седмият псалм Super flumina.[14] Цар Давид, надаващ вик през вековете. Как да изпеем песента на господаря в чужда страна?

- Трябваше да науча псалмите в училище - каза Па-мела Чамча, седейки на пода, с глава, облегната на софата, и здраво стиснати очи. Край реката на Вавилон, където седнахме и о, о, плакахме... - тя спря лентата, отново се облегна назад и започна да рецитира. - Ако те забравя, о, Ерусалим, нека дясната ми ръка забрави умението си; ако не те спомням, нека езикът ми залепне на небцето; да, ако не предпочета Ерусалим в радостта си.

По-късно, заспала в леглото, тя сънуваше своето манастирско училище, утринни молитви и вечерни, пеене на псалми, когато Джъмпи се втурна вътре и я разбуди, тръс-кайки я, крещейки:

- Не е хубаво това, което трябва да ти кажа. Той не е мъртъв. Саладин: съвсем си е жив.

Тя изведнъж се събуди напълно, потапяйки ръцете в гъстите си, къдрави, къносани коси, сред които първите бели кичури точно започваха да личат; коленичи на леглото гола с ръце в косите, неспособна да се движи, докато Джъмпи не свърши да говори и тогава без предупреждение започна да го налага, удряйки го с юмрук по гърдите, раменете и дори по лицето, колкото можеше по-силно. Той седна на леглото до нея, изглеждайки смешен в нейния халат с волани, докато тя го биеше; той позволи на тялото си да се разхлаби, да приеме ударите, да се подчини. Когато ударите й свършиха, тялото й беше плувнало в пот и той си помисли, че може да е счупила една от ръцете му. Тя седна до него, дишайки тежко, и двамата мълчаха.

Нейното куче влезе в спалнята, изглеждайки тревожно, и изтропка до нея да й предложи лапата си и да я ближе по левия крак. Джъмпи се раздвижи внимателно:

- Мислех, че са го откраднали - каза той накрая. Па-мела тръсна глава, за да, но...

- Крадците се свързаха с мен. Платих откупа. Сега отговаря на името Глен. Няма значение. И без това никога не можах да произнеса правилно Шерхан.

След малко Джъмпи разбра, че иска да говори.

- Това, което направих преди малко - започна той.

- О, Боже.

- Не. Подобно е на нещо, което веднъж съм правил. Може би най-чувствителното нещо, което съм извършил.

През лятото на 1967 беше изтормозил „аполитичния" двадесетгодишен Саладин да дойде с него на антивоенна демонстрация. „Веднъж в живота ти, мистър Високомерие, ще те смъкна долу до моето равнище." Харълд Уилсън щеше да идва в града и заради подкрепата на лейбъристкото правителство на намесата на Щатите във Виетнам беше планиран масов протест.

- Чамча се присъедини от чисто любопитство - обясни той. - Отидох да видя как уж интелигентни хора превръщат себе си в тълпа.

Този ден валя като из ведро. Демонстрантите на Маркит скуеър бяха напълно наквасени. Джъмпи и Чамча, носени от тълпата, бяха избутани нагоре по стълбите на кметството; изглед като от трибуна, каза Чамча с хаплива ирония. До тях стояха двама студенти, маскирани като руски убийци в черни меки шапки с извити периферии, с шинели и тъмни очила, носещи кутии от обувки, пълни с потопени в мастило домати с етикети с големи печатни букви „бомби". Малко преди идването на министър-председателя един от тях потупа един полицай по рамото и каза: „Извинете, моля. Когато мистър Уилсън, самозваният министър-председател, дойде с дългата кола, любезно поискайте да свали прозореца, така че моят приятел да може да хвърли по него бомбите/'

Полицаят отговори: „Ха, ха, сър. Много добре. Сега аз

ще ви кажа нещо. Можете да хвърляте яйца по него, защото нямам нищо против. Можете да хвърляте домати по него, сър, като тези, които имате в кутията, боядисани в черно и с етикети бомби, защото нямам нищо против. Но хвърлете нещо твърдо по него, сър, и моят колега тук ще ви гепи с оръжието/'

О, дни на невинност, когато светът беше млад.

... Когато колата пристигна, през тълпата премина вълна и Чамча и Джъмпи бяха разделени. След това Цжъмпи се появи, изкатери се на капака на лимузината на Харълд Уилсън и започна да скача нагоре-надолу по него, като правеше големи вдлъбнатини, подскачайки като дивак в ритъм с пеенето на тълпата: Ние ще се бием, ние ще победим, да живее Хо Ши Мин.

- Саладин започна да крещи по мен да сляза, отчасти защото тълпата беше пълна с типове от специалните части, приближаващи се към лимузината, но главно, защото се чувстваше толкова дяволски неудобно.

Но той продължи да скача, все по-високо и тежко надолу, мокър до кости, с развяващи се дълги коси: Джъмпи скачачът, скачайки в митологията на тези антични години. Уилсън и Марша прикрити на задната седалка. Хо! Хо! Хо Ши Мин! В последния възможен момент Цжъмпи си пое дълбоко дъх и се хвърли с главата надолу в морето от мокри и приятелски лица; и изчезна. Те никога не го хванаха: ченгенарски свине мръсни.

- Саладин не искаше да говори с мен цяла седмица -спомняше си Джъмпи. - А когато проговори, всичко, което каза, беше: „Надявам се, разбираш, че тези ченгета можеха да те гръмнат на парчета, но не го направиха."

Те все още седяха един до друг на края на леглото. Джъмпи докосна Памела по ръката:

- Просто искам да кажа, че зная какво е усещането. Бам-бум. Усещането е невероятно. Чувстваш го като необходимост.

- О, Боже мой - каза тя, обръщайки се към него. - 0, Боже мой, съжалявам, но изпитах нужда, да.

На сутринта й беше нужен час, за да се свърже с авио компанията заради растящата лавина от обаждания, свързани с катастрофата, и след това още двадесет и пет минути настояване - но той се обади, беше неговият глас, - докато на другия край на линията женски глас, професионално обучен да се справя с човешки същества в криза, разбираше как се чувства и й съчувстваше в този ужасен миг и остана много търпелива, но явно не повярва дума от това, което каза. Съжалявам, мадам, не искам да бъда жестока, но самолетът се разпадна във въздуха на тридесет хиляди фута. В края на обаждането Памела Чамча, обикновено най-овладяната от жените, която се заключваше в банята, когато искаше да плаче, крещеше по линията, за Бога, жено, ще млъкнеш ли с твоите малки речи на добър самарянин и ще изслушаш ли това, което казвам? Най-накрая тресна слушалката и се извъртя към Джъмпи Джоши, който видя израза в очите й и разля кафето, което й носеше, защото крайниците му започнаха да треперят от ужас.

- Ах ти, шибано влечуго - изруга го тя. - Все още жив, а? Предполагам, че е прелетял от небето на шибани крила и се е насочил направо към най-близката телефонна будка, за да свали шибания си суперменски костюм и да звънне на малката си женичка. - Те бяха в кухнята и Джъмпи забеляза група кухненски ножове, прикрепени към магнитна лента на стената до лявата ръка на Памела. Той

отвори устата си да каже нещо, но тя не му позволи. - Махай се, преди да съм направила нещо - каза тя. - Не мога да повярвам, че се хванах на това. Ти и гласове по телефона: трябваше да се сетя.

В началото на 70-те години Джъмпи държеше пътуваща дискотека в задната част на жълтия си бус. Беше я кръстил „Финс Тъм" в чест на легендарния спящ гигант на Ирландия Фин Маккул[15], друго сукалче, както казваше Чамча. Един ден Саладин изигра груба шега на Джъмпи, обади му се, използвайки слаб средиземноморски акцент, и изиска услугите на музикалния Тъм на остров Скорпио от името на мисис жаклин Кенеди Онасис, предлагайки хонорар от десет хиляди долара и транспорт до Гърция в частен самолет за шест човека. Да направиш това на човек толкова невинен и честен като Джамшед Джоши беше ужасно. „Трябва ми час за обмисляне", каза той и след това изпадна в душевна агония. Когато Саладин позвъни отново един час по-късно и чу, че Джъмпи отказва предложението на мисис Онасис по политически причини, той разбра, че приятелят му е обучаван за светец и няма смисъл да се опитваш да го будалкаш. „На мисис Онасис сигурно ще й се разбие сърцето", завърши той и Джъмпи тревожно отговори: „Моля, кажете й, че не е нещо лично, всъщност аз лично много й се възхищавам."

Познаваме се един друг твърде дълго, помисли си Па-мела, когато Джъмпи си тръгна. Можем да се нараним със спомени отпреди две десетилетия.

Тя мислеше по въпроса за грешките с гласове, докато този следобед караше твърде бързо надолу по М4 старото си Ем Джи с метален покрив, от което в известна степен извличаше удоволствие, което ще рече, както винаги весело обясняваше, „твърде нездраво идеологически" - по този въпрос наистина трябва да съм по-либерална.

Памела Чамча, родена Лъвлейс, беше притежател на глас, заради който полагаше големи усилия да компенсира излишъците от жизненост. Беше глас, съставен от туид, кърпи за глава, летен пудинг, хокейни стикове, къщи, покрити със слама, сапун за седла, новодомски празненства, монахини, семейни църковни пейки, големи кучета и еснафщина и въпреки всичките й опити да намали неговия обем, той беше силен като на пияница в смокинг, който мята филийки от франзела в някой клуб. Това беше трагедията на по-младите й години, защото благодарение на този глас беше неспирно преследвана от джентълмените фермери и любителите на дебютантки и други подобни в града, които презираше от все сърце, докато зелените, демонстрантите за мир и за промени в света, с които инстинктивно се чувстваше свойски, се отнасяха към нея с дълбоко подозрение, граничещо с възмущение. Как може някой да бъде *на страната на ангелите,* когато звучи като безполезник всеки път, щом раздвижи устни? Ускорявайки покрай Рийдинг, Памела изскърца със зъби. Една от причините да се реши да *го признае* и да прекрати брака си преди съдбата да го стори за нея, беше, че един ден се събуди и разбра, че Чамча изобще не обича нея, а този глас, смърдящ на йоркширски пудинг и моряци, този сърдечен червендалест глас на онази: 0, старата Англия- мечта, която той толкова отчаяно искаше да обитава. Беше брак на противоречиви цели, всяка от тях втурнала се точно към онова, от което другата бяга.

Няма оцелели. И по средата на нощта Джъмпи идиота и неговата глупава фалшива тревога. Тя беше толкова разтърсена от нея, че дори йе успя да бъде разтърсена от това, че легна с Джъмпи и прави любов, признай си, по един много задоволителен начин, *спести ми високомерието си,* смъмри се тя сама, *кога за последен път се забавлява толкова.* Тя имаше много неща, с които да се оправя, и ето я, справяше се с тях, бягайки толкова бързо, колкото можеше да кара. Няколко дни глезене в провинциален хотел и светът можеше да започне да прилича по-малко на шибан пъкъл. Терапия чрез лукс: о'кей, о'кей, призна тя, зная, аз се връщам към класата. Да го еба: гледай ме как го правя. Ако имаш някакви възражения, издухай ги от задника си. Гъз. Задник.

Сто мили и час след Суиндън времето стана гадно. Внезапно тъмни облаци, светкавици, силен дъжд, тя не махаше крака си от газта. *Няма оцелели.* Хората винаги й умираха, оставяйки я с уста, пълна с думи, и никого, върху когото да ги изплюе. Нейният баща, ученият класик, който можеше да прави игрословици на старогръцки и от когото наследи Гласа, нейното наследство и проклятие; и нейната майка, която чезнеше за него по време на войната, когато беше пилот на „Патфайндър", задължен да лети към къщи от Германия сто и единадесет пъти в един бавен самолет всяка нощ, осветявана от собствените му сигнални ракети в полза на бомбардировачите - и жена му се кълнеше, когато той се връщаше с шума на татата-татата в ушите, че никога няма да го напусне - и затова го следваше навсякъде, в бавната пустота на депресията, от която той така и не излезе истински - и в задлъжнялост, защото той нямаше лице за покер и използваше нейните пари, когато неговите

собствени свършваха, - и накрая до покрива на една висока сграда, където най-после откриха своя път. Памела никога не им прости, най-вече защото го направиха, без да й дадат възможност да им каже, че не им прощава. За да си го върне, тя започна да отхвърля всичко от тях, което беше останало в нея. Например техните мозъци: тя отказа да посещава колеж. И защото не можеше а се отърси от гласа си, го накара да произнася идеи, които

накара да произнася идеи, които нейните консервативни ро-дители-самоубийци щяха да анатемосат. Тя се омъжи за индиец. И защото се оказа, че той е прекалено подобен на тях, щеше да го напусне. Беше решила да го напусне. Когато още веднъж беше измамена от смъртта.

Тя надминаваше тир със замразена храна, ослепена от пръските, хвърляни от колелата му, когато налетя на водното пространство, което я чакаше в лек наклон, й в този миг Ем Джито започна да аквапланира с плашеща скорост, отклонявайки се от лентата за надминаване, завъртайки се обратно, така че тя можа да види фаровете на тира, втренчени в нея като очите на ангела унищожител Азраил. „Завеса", помисли си тя, но колата й се завъртя и плъзна настрани от пътя на Джаганатха,[16] и въртейки се, прекоси трите ленти на магистралата, всички като по чудо празни, и спря с много по-слаб удар, отколкото човек можеше да очаква, в огражденията на ръба на банкета, след като се беше завъртяла на повече от сто и осемдесет градуса, за да се обърне отново на запад, където с точно и благодатно подбиране на точния момент от истинския живот слънцето прогонваше бурята.

Фактът да бъдеш: жив обезщетяваше за това, което животът причинява на човека. Тази вечер в трапезария с дъбова ламперия, украсена със средновековни знамена, Памела Чамча в своята най-ослепителна рокля яде еленско месо и изпи една бутилка Chateau Talbot на маса, натежала от сребро и кристал, празнувайки едно ново начало, бягство от челюстите на, ново начало, за да бъдеш наново роден, първо трябва да: е, почти, както и да е. Под похотливите погледи на американци и търговски пътници тя яде и пи сама, оттегляйки се рано в спалня за принцеса в каменна кула, за да вземе продължителна вана и да гледа стари филми по телевизията. Като последица от докосването си до смъртта тя почувства миналото да пада от нея: нейното юношество например под грижите на порочния й чичо Хари Хайъм, който живееше в господарска къща от седемнадесети век, някога принадлежала на един далечен роднина, Матю Хопкинс[17], генерала-откривател на магьосници, та той я беше кръстил Гремлинс[1Б] в без съмнение страховит опит за хумор. Спомняйки си съдията мистър Хайъм, за да го забрави, тя промърмори на отсъстващия Джъмпи, че тя също има своята виетнамска история. След първата голяма демонстрация на Гроузвенър скуеър, където много хора хвърляха топчета под копитата на атакуващите полицейски коне, настъпи единственият случай в британското законодателство, в който топчето беше сметнато за смъртоносно оръжие, и млади хора бяха затворени, дори депортирани, заради притежаването на малките стъклени сфери. Председателстващият съдия по Гроузве-нърския случай с топчетата беше същият този Хенри (оттогава известен като „Обесете ги") Хайъм и да си негова племенница беше допълнително бреме за една млада жена, вече притисната надолу от своя политически десен глас. Сега, затоплена в леглото на временния си замък, Памела Чамча отърва себе си от този стар демон, *сбогом, Обесете ги, нямам повече време за теб;* и от призраците на родителите си; и се приготви да бъде свободна от най-скорошния от всички призраци.

Сръбвайки коняк, Памела гледаше вампири по телевизията и си позволи да изпита удоволствие от, е, добре, от себе си. Не беше ли изобретила себе си по свой собствен образ? Аз съм вечно съществуващата, вдигна наздравица за себе си тя с бренди Napoleon. Работя в Съвет за междуетнически отношения в района Брикхол, Лондон, невключена никъде другаде; заместник-служител по междуетническите отношения и дяволски добра в това, щом аз го казвам. Чийрс! Току-що избрахме първия си черен член на съвета и всички гласували срещу него бяха бели. Дръпни му едно! Миналата седмица уважаван азиатски уличен търговец, за когото се бяха застъпили членове на парламента от всички партии, беше депортиран след осемнадесет години в Британия, защото преди петнадесет години бил представил някакъв формуляр четиридесет и осем часа по-късно. Chin-chin! Следващата седмица в мировия съд на Брикхол полицията ще се опита да прекара една петдесетгодишна нигерийка, обвинявайки я в нападение, като преди това са я пребили до безсъзнание. Skol! Това е моята глава: Еиждаш ли я? Това, което наричам моя работа: да блъскам главата си срещу Брикхол.

Саладин беше мъртъв, а тя беше жива.

Тя пи за това. Има неща, които чаках да ти кажа, Саладин. Някои важни неща: за новата висока сграда с офиси на Брикхол Хай стрийт срещу Макдоналдс; построиха я да бъде напълно

шумоизолирана, но работниците бяха толкова смутени от тишината, че сега пускат записи на дневни шумове по озвучителната система. - Щеше да ти хареса, а? - И за тази парсийка[19] зная, Бапси, така се казва, живяла е известно време в Германия и се влюбила в турчин. - Неприятното било, че единственият им общ език бил немският; сега Бапси е забравила почти всичко, което е знаела, докато неговият става все по-добър и по-добър; той й пише все по-нарастващо поетични писма и тя едва може да му отговаря с детски рими. - Любовта умира заради неравенство в езика, какво мислиш за това? - Любовта умира. Това е тема за нас, а? Саладин? Какво казваш?

И чифт дребни малки неща. Един убиец е на свобода на моето парче земя, специализира се в убиването на стари жени; така че не се тревожи, аз съм в безопасност. Има много по-стари от мен.

И още нещо: напускам те. Свърши. Зад нас е.

Никога не можех да ти кажа каквото и да било, наистина, и най-малкото нещо. Ако кажех, че пълнееш, ти крещеше по цял час, като че така щеше да промениш онова, което виждаше в огледалото и което ти подсказваше отесняването на собствените ти панталони. Прекъсваше ме на публични места. Хората забелязваха какво мислиш за мен. Прощавах ти, това беше моята грешка; можех да видя сърцевината ти, този толкова ужасяващ въпрос, че трябваше да го защитаваш с всичката тази престорена сигурност. Това празно пространство.

Сбогом, Саладин. Тя източи чашата си и я постави на пода до нея. Завърналият се дъжд чукаше по улеите на прозорците й; тя дръпна пердетата и изгаси светлината.

Лежейки тук, носейки се към съня, тя мислеше за последното нещо, което имаше нужда да каже на покойния си съпруг. „В леглото - думите дойдоха - ти май никога не се интересуваше от мен; нито от удоволствието ми, това, от което се нуждаех, никога истински. Започнах да си мисля, че ти не искаше любовница, а прислужница." Това е. Сега почивай в мир.

Тя го сънува, неговото лице изпълваше съня. „Нещата свършват - каза й той. - Тази цивилизация, нещата се сгъстяват за нея. Беше страхотна култура, блестяща и гнила, канибалска и християнска, славата на света. Трябва да я честваме, докато можем; додето не падне нощта."

Тя не се съгласи дори в съня, но знаеше, докато съну^ ва, че сега няма смисъл да му го казва.

След като Памела Чамча го изхвърли, Джъмпи Джопги прескочи до кафенето на мистър Суфян Шаандаар на Брикхол Хай стрийт и седна там, опитвайки се да реши дали е глупак. В ранната сутрин мястото беше почти празно, като изключим една дебела лейди, купуваща кутия пасти, бафри и джалебис[20], двойка ергени шивачи, пиещи чало-чай[21] и една възрастна полякиня от времето, когато евреи държаха експлоататорските предприятия наоколо, която седеше по цял ден в ъгъла пред два зеленчукови самосас[22], едно пури[23] и чаша мляко, обявявайки на всеки, който влезеше, че е тук единствено защото „е най-близко до кашер, а днес човек трябва да прави най-доброто, на което е способен". Джъмпи седна с кафето си под ярката картина на холограда митична жена с няколко глави, тънки облаци затуляха зърната й, тя беше в естествен ръст в червеникаво оранжево, неоново зелено и златисто; тъй като навалицата още не беше започнала, собственикът мистър Суфян забеляза, че е тъжен и обезкуражен.

- Ей, свети Джъмпи - пропя той, - защо носиш лошото си време в моето заведение? Тази страна не е ли достатъчно пълна с облаци?

Джъмпи се изчерви, докато Суфян викаше към него със своята малка бяла шапчица на верността, забодена както обикновено, и мустаци, къносани в по-малко червено от брадата му след скорошното му поклонничество до Мека. Мохамед Суфян беше плещест тип с дебели ръце и шкембе, толкова набожен и толкова нефанатично вярващ, колкото не можеш да срещнеш, и Джоши гледаше на него като на някакъв по-стар роднина.

- Слушай, чичо - каза той, когато собственикът на кафенето стоеше над него, - мислиш ли, че съм истински идиот?

- Правил ли си някога пари? - попита Суфян.

- Не и аз, чичо.

- Въртял ли си някога някакъв бизнес? Внос-износ? Без лиценз? Магазин на кьоше?

- Никога не съм разбирал от цифри.

- А къде са членовете на семейството ти?

- Нямам семейство, чичо. Сам съм.

- Тогава в самотата си сигурно непрекъснато се молиш на Бога за напътствия?

- Познаваш ме, чичо. Аз не се моля.

- Няма съмнение - заключи Суфян. - Ти си дори по-голям глупак, отколкото предполагаш.

- Благодаря ти, чичо - каза Джъмпи, допивайки кафето си. - Много ми помогна.

Суфян, знаейки, че привързаността към дразненето му развеселяваше другия мъж въпреки мрачното му лице, се провикна към светлокожия и синеок азиатец, който току-що беше влязъл, облечен в елегантно карирано палто с широки ревери.

- Ей, Ханиф Джонсън - извика той, - ела тук, за да разрешиш една загадка. - Джонсън, хитър адвокат и местното забогатяло момче, държащо офис над кафене „Шаан-даар", се откъсна от двете красиви дъщери на Суфян и се насочи към масата на Джъмпи. - Обясни ми що за момче е това - каза Суфян. - Не мога да го разбера. Не пие, мисли парите за болест, притежава може би две ризи и няма VCR, на четиридесет години и не е женен, работи за два пайса[24] в спортния център, преподавайки бойни изкуства и какво ли не, живее от въздуха, държи се като риши или пир-'", но няма никаква вяра, никъде не отива, но изглежда така, сякаш знае някаква тайна. Всичко това плюс университетско образование, ти ми обясни. Ханиф Джонсън тупна Джъмпи по рамото.

- Той чува гласове - каза адвокатът. Суфян вдигна ръце в подигравателно учудване.

- Гласове, опа, баба! Гласове откъде? Телефона? Небето? Уокмен „Сони", скрит в палтото му?

- Вътрешни гласове - сериозно каза Ханиф. - Горе на писалището му има парче хартия с няколко стиха върху нея. И заглавие: *Реката от кръв.*

Джъмпи подскочи, обръщайки празната си чаша.

- Ще те убия - изкрещя той на Ханиф, който хукна през помещението, викайки:

- Имаме поет сред нас, Суфян сахиб. Отнасяйте се с уважение. Пипайте внимателно. Той казва, че улицата е река и ние сме течението; човечеството е река от кръв, това е идеята на поета. Също така отделното човешко същество... - той прекъсна, за да завие и побегне към далечния край на масата за осем, когато Джъмпи го догони, изчервявайки се яростно и махайки с ръце. - В собствените ни тела не тече ли реката от кръв? *Подобно на римляните,* порообразният Инък Пауъл каза: *Сякаш виждам реката Тибър да се пени с много кръв.*

Вземи обратно тази метафора, си каза Джъмпи Джо-ши. Обърни я; направи я на нещо, което можем да използваме.

- Това е като изнасилване - призова той Ханиф. - За

Бога, престани.

- Гласовете, които човек чува, са външни, но - размишляваше собственикът на кафенето. - жана д'Арк, а? Или как му беше името на онзи с котката: стани пак Уи-тингтън.[27] Но с подобни гласове човек става велик или поне богат. Обаче този не е велик, а беден.

- Достатъчно - Джъмпи вдигна ръце над главата, хилейки се_,без да желае истински. - Предавам се.

След това в продължение на три дни, въпреки всичките усилия на мистър Суфян, мисис Суфян, техните дъщери Мишал и Анахита и на адвоката Ханиф Джонсън, Джъмпи Джоши не беше същият. „По-скоро Трътльо, отколкото Джъмпи"[28], както каза Суфян. Той си вършеше работата в младежките клубове, офисите на филмовия кооператив, към който принадлежеше, и по улиците, раздавайки дипляни, продавайки определени вестници и висейки наоколо; но крачките му бяха тежки, докато вървеше по пътя си. И тогава на четвъртата вечер звънна телефонът зад тезгяха на кафене „Шаандаар".

- Мистър Джамшед Джоши - изчурулика Анахита Суфян, имитирайки английския акцент на висшите кръгове. - Ще дойде ли, моля, мистър Джоши при апарата? Има личен разговор за него.

Баща и забеляза радостта, изригваща от лицето на Джъмпи, и тихичко прошепна на жена си:

- Мисис, гласът, който това момче иска да чуе, в никакъв случай не е вътрешен.

Невъзможното нещо се появи между Памела и Джам-шед, след като бяха прекарали седем дни в правене на любов с неизтощим ентусиазъм, безкрайна нежност и с такава свежест на духа, че човек би си помислил, че процедурата е изобретена точно сега. Седем дни те останаха без дрехи с пуснатото на максимум централно отопление и се преструваха на тропически любовници в някоя гореща и ярка страна на юг. Джамшед, който винаги е бил несръчен с жените, каза на Памела, че не се е чувствал толкова прекрасно от онзи ден през осемнадесетата му година, когато най-после се научил как да кара велосипед. В мига, когато думите бяха казани, той се уплаши, че е развалил всичко, че това сравнение на голямата любов на живота му с разнебитеното колело от студентските му години ще бъде прието като обида, каквато несъмнено беше; но нямаше защо да се тревожи, защото Памела го целуна по устата и му благодари за най-хубавото нещо, което някога мъж е казвал на жена. В този момент той разбра, че не може да сбърка и за пръв път в живота си започна да се чувства истински сигурен, сигурен като в дома си, като човешко същество, което е обичано; същото изпитваше и Памела Чамча.

На седмата нощ те бяха събудени в съня си без сънища от невъзможен за сбъркване шум - вдигаше го някой, който се опитваше да нахлуе в къщата.

- Имам хокеен стик под леглото си - прошепна уплашена Памела.

- Дай ми го - изсъска Джоши, също толкова уплашен.

- Идвам с теб - трепереше Памела. Джоши се тресеше:

- Не, няма.

Най-накрая и двамата запълзяха надолу, всеки от тях в един от халатите с волани на Памела и с ръка върху етика за хокей, който никой от тях не чувстваше достатъчно смелост да използва. Да предположим, че е мъж с пушка, усети се Памела да си мисли, мъж с пушка, който казва: „Върнете се горе".

... Те стигнаха началото на стълбите. Някой запали осветлението.

Памела и Джоши изпищяха едновременно, изпуснаха етика за хокей и побягнаха нагоре толкова бързо, колкото ги държаха краката; докато долу в предното фоайе, ярко осветена от предната врата, чието стъкло беше счупила, за да завърти ключалката на кръглата дръжка на вратата (в своята страст Памела беше забравила да използва веригата), стоеше фигура от кошмар или от късните телевизионни филми, фигура, покрита с кал, лед и кръв, най-косматото създание, виждано някога, с крака и копита на гигантски козел, мъжки торс, покрит с козина, човешки ръце, рогата, но все пак човешка глава, покрита с мръсотия и заформяща се брада. Само и ненаблюдавано, невъзможното нещо падна напред и остана да лежи неподвижно.

Горе, на самия връх на къщата, което ще рече в Сала-диновата бърлога, мисис Памела Чамча се гърчеше в обятията на любовника си, изплаквайки сърцето си и крещейки с всички сили:

- Не е вярно! Мъжът ми избухна! Няма оцелели! Чуваш ли ме? Аз съм вдовицата Чамча, чийто съпруг е животински мъртъв!

— 5 —

Във влака за Лондон мистър Гавраил Фаришта отново беше обзет от страха, че Бог е решил да го накаже за загубата на вярата, карайки го да полудее. Той беше седнал до прозореца в първокласно купе за непушачи с гръб към машината, защото за съжаление един тип беше заел другото място, и нахлупил дълбоко меката си шапка, седеше със свити юмруци в аления раиран габардин и се паникьосваше.

Ужасът от загубата на разсъдъка заради един парадокс, от това да бъдеш погубен от нещо, в което той повече не вярваше, че съществува, от превръщането на неговата лудост в аватара на един химеричен архангел, беше толкова силен в него, че беше невъзможно да мисли за това твърде дълго;

но как другояче да се обяснят чудесата, метаморфозите и призраците от последните дни? „Това е прост избор - трепереше мълчаливо той. -А изгубил съм си ума, или Б - баба, някой е отишъл и е сменил правилата."

Сега обаче я имаше утешителната какавида на това железопътно купе, в което чудото успокоително отсъстваше, облегалките бяха оръфани, лампичката за четене над рамото му не работеше, огледалото липсваше от рамката и освен това там бяха правилата: малките кръгове в червено-бяло, забраняващи пушенето, лепенките, наказващи за неправилно използване на спирачката, стрелките, посочващи точките, до които - и не повече! - е разрешено отварянето на малките плъзгащи се прозорчета. Гавраил посети тоалетната и там също малка серия забрани и инструкции зарадва сърцето му. Когато дойде кондукторът с авторитета на своите правещи лунообразни дупки клещи, Гавраил беше донякъде успокоен от тези прояви на закона и започна да се оперва и измисля рационализации. Щастливо беше избягал от смъртта, след това от някакъв вид делириум и сега, възстановен до самия себе си, можеше да очаква нишките на стария си живот, това ще рече на стария нов живот, новия живот, който беше планирал преди, ъъъ, прекъсването - да бъдат подхванати наново. Докато влакът го отнасяше все по-далече и по-далече от сумрачната зона на неговото пристигане и последвалото тайнствено пленничество, носейки се щастливо по щастливата предсказуемост на успоредни метални релси, той усети привличането на големия град, който започва да упражнява магията си върху него, и старата му дарба за надежда, неговият талант да прегръща обновлението пред самозаслепяване за миналите трудности отново се заяви, така че бъдещето можеше да се види. Той скочи от мястото си и се тръшна на противоположната страна на купето с лице, символично обърнато към Лондон, дори това да означаваше да се откаже от прозореца. Какво го е грижа за прозорците? Всичкият Лондон, който искаше, беше тук, в главата му. Той каза името й гласно: „Алилуя".

- Алилуя, братко - потвърди единственият друг обитател на купето. - Осанна, добри ми сър, и амин.

- Но трябва да добавя, сър, че моите разбирания са напълно светски - продължи непознатият. - Ако бяхте казали „Ля-илях", аз с радост щях да отговоря с пълно гърло „Иллялях."[29]

Гавраил разбра, че неговото преместване през купето и нехайното произнасяне на необикновеното име на Али са погрешно разбрани от неговия спътник като покана за разговор на социални и теологични теми.

- Джон Маслама - изрева мъжът, като рязко измъкна ви-зитка от малко портмоне от крокодилска кожа и я натрапи на Гавраил. - Аз лично следвам моя собствена редакция на универсалната вяра, изобретена от император Акбар[30]. Бих казал, че Бог е нещо подобно на небесната музика.

Беше очевидно, че мистър Маслама се пръска от думи и че сега, когато вече беше изригнал, не оставаше нищо друго освен да се изтърпи, да се остави пороят да се оттече по своя звучен път. Тъй като мъжът имаше направа на боксьор, изглеждаше неразумно да бъде ядосван. В очите му Фаришта откри светлината на Истинския вярващ, светлина, която доскоро беше виждал всеки ден в собственото си огледало за бръснене.

- Добре се оправям, сър - хвалеше се Маслама с изящно модулиран и провлечен оксфордски говор. - За кафяв човек изключително добре, взимайки под внимание същината на обстоятелствата, сред които живеем; надявам се, ще позволите.

С кратко, но красноречиво махване на дебела като пушен бут ръка той посочи богатството на своите дрехи: шития по поръчка раиран костюм от три части, златния часовник с тежък ланец и украшение, италианските обувки, копринената вратовръзка с герб, брилянтените копчета за ръкавели на колосаните му бели маншети. Върху този костюм на английски милорд стоеше глава с учудващи размери, покрита с гъста пригладена коса и щръкнали неправдоподобно тучни вежди, под които лумтяха жестоките очи, които Гавраил вече грижливо беше отбелязал.

- Много луксозно - веднага призна Гавраил, защото очевидно се очакваше някакъв отговор. Маслама кимна.

- Винаги ме е теглило към богатата украса - призна той.

Той направил онова, което наричаше първата си пачка, произвеждайки рекламни стихчета, „тази стара дяволска музика", водеща жените към копринено бельо и блясък за устни, а мъжете към изкушение. Сега притежаваше магазини за плочи из целия град, преуспяващ нощен клуб, наречен

„Хот У екс"[31], и магазин, пълен с блестящи музикални инструменти, който беше неговата особена гордост и радост. Той беше индиец от Гвиана, „но на това място нищо не е останало, сър. Хората го напускат по-бързо, отколкото самолетите могат да летят". Беше забогатял бързо „по милостта на всемогъщия Бог. Аз съм редовен в неделя, сър; признавам, че имам слабост към английските църковни песни и пея там така, че да падне таванът".

Автобиографията беше завършена с беглото споменаване за съществуването на жена и една дузина деца. Гавраил отправи поздравления и се надяваше на тишина, но тогава Маслама пусна бомбата си.

- Няма нужда да ми разказвате за себе си - каза той добродушно. - Естествено зная кой сте, дори ако човек не очаква да види подобно лице по линията Ийстборн - Виктория. - Той намигна цинично и постави пръст на носа си. - Аз ще си мълча. Уважавам частния живот на човека. Няма съмнение. Никакво съмнение.

- Аз? Кой съм аз? - Гавраил беше учуден до оглупяване. Другият кимна важно, веждите му се поклащаха като меки еленови рога.

- Това е въпрос за милиони. В тези несигурни времена, сър, за един морален човек. Когато човек е несигурен в своята същина, как да знае дали е добър или лош? Но вие ме намирате за уморителен. Аз отговарям на собствените си въпроси чрез вярата си в Него - тук Маслама посочи към тавана на железопътното купе - и разбира се, ни най-малко не сте объркан за вашата

самоличност, защото сте прочутият, мога ли да кажа легендарният, мистър Гавраил Фаришта, звезда на екрана, и със съжаление трябва да добавя, на нарастващи пиратски видеозаписи; моите дванадесет деца, една жена и аз сме от дълго време и безусловни почитатели на вашите божествени епоси. - Той сграбчи и запомпа дясната ръка на Гавраил.

- Вие клоните като мен към пантеистичен мироглед - продължи да буботи Маслама - и моето харесване на вашата работа произтича от вашето желание да изобразявате божества от всички възможни течения. Вие, сър, сте шарена небесна коалиция; ходещи Обединени нации от богове! Вие сте, накратко, бъдещето. Позволете ми да ви поздравя! - Беше започнал да изпуска миризмата на истинския луд и дори да не беше казал или направил още нищо извън обичайно идиосинкратичното[31], Гавраил започна да се безпокои и да измерва разстоянието до вратата с къси тревожни погледи. - Клоня, сър - казваше Маслама, - към мнението, че с каквото и да Го нарича човек, То не е нещо повече от код; шифър, мистър Фаришта, зад който се крие истинското име.

Гавраил остана мълчалив и Маслама, без да прави опит да скрие разочарованието си, беше задължен да говори вместо него.

- Какво е това истинско име, ви чувам да питате - каза той и тогава Гавраил разбра, че е бил прав и че мъжът е напълно луд и неговата автобиография е също такава измислица като „вярата" му. Където и да отидеше, наоколо обикаляха измислици, мислеше си Гавраил, измислици, преоблечени като истински човешки същества. „Аз си го навлякох - обвиняваше се той. -Страхувайки се за собствения си разум, аз изкарах от бог знае кои тъмни недра тази приказлива и може би опасна тиква."

- Вие не го знаете! - внезапно изкрещя Маслама, скачайки на крака. - Шарлатанин! Позьор! Измамник! Твърдите, че сте екранният безсмъртен, аватара на сто и един богове, а си нямате хабер! Как е възможно аз, едно забогатяло бедно момче от Бар-тика на Ескуибо[32] да знам подобни неща, докато Гавраил Фаришта не ги знае? Фалшив! Пфуу за вас!

Гавраил стана, но другият изпълваше почти изцяло пространството между седалките и той, Гавраил, трябваше да се наклони несръчно на една страна, за да избегне махащите като вятърна мелница ръце на Маслама, едната от които бутна от главата му сивата мека шапка. Изведнъж устата на Маслама увисна отворена. Той сякаш се смали с няколко инча и след

няколко мига вкамененост падна на колене с глухо тупване.

Какво ли прави там долу, чудеше се Гавраил, вдига шапката ми? Но лудият човек молеше за прошка.

- Никога не съм се съмнявал, че ще дойдете - казваше той. - Извинете недодяланата ми ярост.

Влакът влизаше в тунел и Гавраил видя, че са заобиколени от топла златиста светлина, която идваше от точка точно зад главата му. В стъклото на плъзгащата се врата той видя отражението на своя ореол около косата.

Маслама се бореше с връзките на обувките си.

- През целия си живот, сър, знаех, че съм избран - казваше той с толкова смирен глас, колкото заплашителен беше преди това. - Дори като дете в Бартика знаех. - Той свали дясната обувка и започна да свлича чорапа си. - Беше ми даден знак -каза той. - Чорапът беше свален, откривайки нещо, което изглеждаше като напълно обикновен, макар и извънмерен крак. След това Гавраил преброи и отново преброи от едно до шест. - Същото е и на другия крак - каза гордо Маслама. - И за минута не съм се съмнявал в значението.

Той беше самоназначен чирак на Бога, шестият пръст на крака на Всемирното Нещо. В духовния живот на планетата има нещо напълно сбъркано, помисли Гавраил Фаришта. Твърде много демони в хора, които твърдят, че вярват в Бог.

Влакът излезе от тунела. Гавраил взе решение.

- Стани, шестопръсти Джон - започна той по най-добрия хинди-киноманиер. - Маслама, изправи се.

Другият скочи бързо и застана с наведена глава, кършейки пръстите си.

- Това, което бих искал да зная, сър - промърмори той, - е какво ще бъде? Унищожение или спасение? Защо се върнахте?

Гавраил мислеше бързо.

- За да отсъдя - отговори той най-накрая. - Фактите в случая трябва да бъдат пресяти, да се отдаде нужната тежест на за и против. Ето я човешката раса, която е под съд; подсъдима с отвратително досие: престъпница, лош човек. Трябва да се направят грижливи оценки. Засега присъдата е спряна; ще се обяви, когато му дойде времето. Междувременно моето присъствие трябва да остане в тайна поради жизненоважни причини, свързани със сигурността. - Той върна шапката на главата си, чувствайки се удовлетворен от себе си.

Маслама кимаше яростно.

- Можете да се доверите на мен - обеща той. - Аз съм човек, който уважава частния живот на човека. За втори път, на никого няма да кажа.

Гавраил избяга от купето с химните на лудия по петите. Когато избяга на другия край на влака, Масламовите песни все още се чуваха слабо: „Алилуя! Алилуя!" Явно новият му ученик се беше впуснал сред избрани части от Хенделовия „Месия".

Обаче Гавраил не беше последван и за щастие в края на влака имаше и първокласен вагон. Той беше конструиран да дава панорамен изглед, с удобни оранжеви седалки, подредени по четири около маси, и Гавраил седна до прозореца, втренчен към Лондон, дишайки тежко и с нахлупена на главата шапка. Опитваше се да се оправи с неопровержимия факт на ореола и не успяваше да го направи, защото заради умопомрачението на Джон Маслама зад него и вълнението от Алилуя Коун отпред му беше трудно да подреди мислите си. В този момент за негово отчаяние мисис Реха Мерчант заплува до прозореца, седяща на летящия си Бухара, очевидно недосегаема за надигащата се снежна буря, караща Англия да прилича на телевизионна снимачна площадка, след като е свършила програмата за деня. Тя леко му помаха и той почувства надеждата да се отлива. Възмездието върху левитиращ килим: той затвори очи и се съсредоточи върху опитите си да не трепери.

- Аз знам какво е призрак - каза Али Коун в класната стая, изпълнена с тийнейджърки, чиито лица бяха осветени от меката вътрешна светлина на преклонението. - Във високите Хималаи са чести случаите, когато алпинисти са придружавани от призраците на онези, които не са успели при опита, или по-тъжните, но същевременно по-горди призраци на онези, които са успели да стигнат върха само за да загинат по пътя надолу.

Отвън по Фийлдс снегът се настаняваше върху високите голи дървета и по плоското пространство на парка. Между ниските тъмни снежни облаци и покрития с бял килим град светлината беше мръсножълта на цвят, ограничена, неясна светлина, която оскучаваше сърцето и правеше мечтанията невъзможни. Там горе, спомняше си Али, там горе на осем хиляди метра светлината беше толкова ясна, че сякаш отекваше, пееше подобно на музика. Тук, на плоската земя, светлината беше плоска, обвързана със земята. Тук нищо не летеше, острилата беше увяхнала, не пееха птици. Скоро щеше да

се стъмни.

- Мис Коун? - ръцете на момичетата, махащи във въздуха, я върнаха обратно в класната стая. - Призраци ли, мис? Истински? Вие се опитвате да ни метнете, нали? - Съмнението върху техните лица се бореше с възхищението. Тя знаеше въпроса, който всъщност искаха да зададат, и вероятно нямаше да го направят: въпроса за чудото на нейната кожа. Беше ги чула да шепнат възбудено, когато влезе в класната стая, истина е, виж колко е бледа, направо невероятно. Алилуя Коун, чиято леденост можеше да устои на слънцето на осем хиляди метра. Али снежната девица, ледената кралица. Мис, как така никога не хващате тен? Когато се изкачи на Еверест с тържествуващата експедиция на Колингуд, весятаиците ги нарекоха Снежанка и седемте джуджета, въпреки че тя не беше сладка а 1а Дисни, със своите по-скоро бледи, отколкото розовочервени пълни устни, със своята ледено руса вместо черна коса, със своите очи - не невинно ококорени, а по навик присвити срещу силния блясък на снега. Изненадващо за самата нея се надигна спомен за Гавраил Фа-ршпта: в един момент от техните три и половина дни, буботейки с обичайната си липса на задръжки: „Бейби, ти не си айсберг, каквото и да казват. Ти си страстна лейди, биби. Гореща като кахори."[33] Той се престори, че духа опарените върхове на пръстите си и размаха ръка, за да подсили думите си: О, много горещо. О, лиснете вода! Гавраил Фаршпта. Тя се овладя: Хайде, време е за работа.

- Призраци - повтори тя твърдо. - При изкачването на Еверест, когато минах край ледения водопад, видях един мъж да седи на оголената скала в поза лотос със затворени очи и вълнена шапка в шотландско каре на главата, пеещ старата мантра Ом мани падме хум.

Заради архаичното му облекло и изненадващо държане, тя веднага предположи, че това е сянката на Морис Уилсън, йо-гина, който се беше готвил за солово изкачване на Еверест през 1934 г., гладувайки три седмици, за да циментира толкова здрав съюз между тяло и душа, че планината да бъде твърде слаба да ги раздели. Беше се изкачил с лек самолет, докъдето можеше да го закара, бе кацнал нарочно аварийно на снежно поле, бе се насочил нагоре и никога не се бе върнал. Уилсън отвори очите си, когато Али наближи, и кимна леко за поздрав. Той вървя до нея през останалата част от деня или вися във въздуха, докато тя си пробиваше път нагоре по стената. Веднъж тупна по корем в снега на един остър наклон и се заплъзга нагоре, сякаш караше невидим антигравитационен тобоган. Али установи, че се държи твърде естествено, като че току-що случайно се е срещнала със стар познат, по причини след това неясни за нея.

Уилсън бърбори до насита: „Тези дни нямам достатъчно компания, по единия или другия начин - и изрази между другите неща своето силно раздразнение, че тялото му било намерено от китайската екшедиция през 1960. - Малките жълти педали имаха нахалството, безочието да заснемат трупа ми." Алилуя Коун беше поразена от яркото жълто-черно шотландско каре на безупречния му със голф. Всичко това разказа на момичетата от девическото училище в Брикхол Фийлдс, които бяха написали толкова много писма с молба да говори пред тях, че тя не можеше да откаже. „Трябва да го направите - молеха се те писмено. -Вие дори живеете тук." От прозореца на класната стая тя можеше да различи апартамента си от другата страна на парка, едва видим през засилващия се снеговалеж.

Онова, което не каза на класа, беше следното: когато призракът на Морис Уилсън описа с търпеливи подробности своето собствено изкачване и също така следсмъртните си открития, например бавния, със заобикалки, безкрайно деликатен и неизменно непродуктивен ритуал на чифтосването на йети, който той беше наблюдавал скоро на Южен Кол - на нея й се стори, че нейното видение на ексцентрика от 1934, първото човешко същество, опитало да изкачи само Еверест, сам един вид ненавистен снежен човек,[33] не е било случайност, а някакъв вид наблюдателен пост, една декларация за родство. Едно предсказание за бъдещето може би, защото беше в момента на раждането на тайната й мечта, невъзможното нещо: мечтата за самотното изкачване. Също така беше възможно Морис Уилсън да е ангелът на нейната смърт.

- Исках да говоря за призраци - казваше тя, - защото повечето планинари, когато слязат от върховете долу, започват да се чувстват неудобно и оставят тези истории извън отчетите си. Но те съществуват, трябва да призная, въпреки че съм от типа, който винаги е стъпвал здраво на земята.

Това беше смешка. Краката й. Дори преди изкачването на Еверест тя беше започнала да страда от остри болки и беше осведомена от своята домашна лекарка, една нетърпяща глупости бомбайка на име д-р Мистри, че страда от дюстабан. „Казано с прости думи, плоски стъпала." Нейните сводове, по начало слаби, бяха допълнително отслабени от годините с носене на маратонки и други неподходящи

обувки. Д-р Мистри не можа да препоръча много: упражнения със свиване на пръстите, тичане с боси крака нагоре по стълбите, качествени обувни артикули. „Ти си достатъчно млада - каза тя. - Ако полагаш: грижи, ще живееш. Ако ли не, ще бъдеш инвалид на четиридесет." Когато Гавраил - по дяволите! - чу, че е изкачила Еверест с бодежи в краката, той започна да я нарича своя копринка. Беше прочел една книга на Бъмпър с приказки, където намери историята на една русалка, която напуска океана и приема човешки облик заради мъжа, когото обича. Тя получава крака вместо перки, но всяка стъпка, която прави, за нея е агония, сякаш ходи върху натрошени стъкла; въпреки това тя продължава да крачи напред по сушата, все по-далеч от океана. Ти го направи заради една планина, каза той. Би ли го направила за мъж?

Тя скри болките в краката от спътниците си планинари, защото съблазънта на Еверест беше тъй съкрушителна. Но сега болката беше все още тук, нарастваща, ако изобщо имаше разлика, по-силна. Късмет, една вродена слабост се оказа букаи за краката й. Край на приключението, помисли си Али; предадена от краката си. Образът на букаи остана в съзнанието й. Проклети китайци, размишляваше тя, повтаряйки призрака на Уилсън.

„За някои хора животът е толкова лесен - плака тя в обятията на Гавраил Фаришта. - Защо не свършват техните проклети крака?" Беше я целунал по челото. „За теб винаги ще бъде борба - беше казал. - Искаш го прекалено силно."

Класът я чакаше, като ставаше все по-нетърпелив от всичките тези приказки за фантоми. Те искаха историята, нейната история. Искаха да застанат на върха на планината. Знаете ли какво изпитва човек, искаше да ги попита тя, когато целият ти живот е съсредоточен върху един момент, дълъг няколко часа? Знаете ли какво е, когато единствената посока е надолу?

- Бях във втората двойка с шерпа Пемба - каза тя. - Времето беше отлично. Толкова ясно, че човек можеше да погледне направо през небето към онова, което лежи отвъд. Първата двойка вече трябва да е стигнала върха, казах на Пемба. Времето се задържа и ние можем да вървим. Пемба стана много сериозен, голяма промяна, защото той беше един от клоуните на експедипи-ята. Никога не е бил на връх преди, както и аз. На този етап нямах планове да вървя без кислород, но когато видях, че Пемба има подобно намерение, си помислих, о'кей, аз също. Беше глупава прищявка, наистина непрофесионална, но внезапно исках да бъда жена, седнала на върха на шибаната планина, човешко същество, а не машина за дишане. Пемба каза: Али биби, не го правете, но аз просто тръгнах. След малко минахме край другите слизащи надолу и аз можах да видя прекрасното нещо в техните очи. Те бяха толкова надрусани, обхванати от такъв възторг, че дори не забелязаха, че не нося кислородната екипировка. Бъдете внимателни, извикаха ни, оглеждайте се за ангели. Пемба беше попаднал на добър ритъм на дишане и аз поех в крачка с него, вдишвайки с неговото вдишване и издишвайки с неговото издишване. Почувствах, че нещо повдигна върха на главата ми и просто се хилех, хилех се от ухо до ухо, и когато Пемба поглеждаше към мен, можех да видя, че и той го прави. Приличаше на гримаса, на болка, но беше просто глупашка радост. - Тя беше жена, докарана до трансцендентност, до чудото на душата, от тежките физически усилия да се издърпа по покрита с лед висока скала. -В този момент - каза тя на момичетата, които се изкачваха до нея стъпка по стъпка през целия път, - повярвах на всичко: че вселената има звук, че можеш да повдигнеш булото и да видиш лицето на Бог, всичко. Видях Хималаите да се простират под мен и това също беше Божието лице. Пемба трябва да е забелязал нещо в изражението ми, което го е обезпокоило, защото ми извика: Внимавайте, Али биби, височината. Спомням си един вид реене над последния склон нагоре към върха и тогава бяхме там, със стените, пропадащи от всяка страна. Такава светлина: вселената, пречистена в светлина. Исках да разкъсам дрехите си и да я попия с кожата си. - Никакъв кикот от класа. Те танцуваха голи с нея по покрива на света. - Тогава започнаха виденията, дъги, преобръщащи се и танцуващи в небето, сиянието, изливащо се надолу подобно на водопад от слънцето, и там имаше ангели, другите не се бяха пошегували. Аз ги видях, както и шерпът Пемба. Ние бяхме на колене пред тях. Неговите зеници изглеждаха бели, както и моите. Сигурна съм. Вероятно щяхме да умрем там, ослепели от снега и оглупели от височината, но тогава чух шум, силен остър гръм като от пушка. Той ме изтръгна от това. Трябваше да крещя на Пем, докато и той също се отърси и поехме надолу. Времето се променяше бързо, задаваше се снежна буря. Сега въздухът беше тежък, тежест вместо тази светлина, тази лекота. Едва стигнахме до мястото за среща и четиримата се стоварихме в малката палатка на Лагер 6, двадесет и седем хиляди фута. Там не се говори много. Ние всички трябваше да изкачим отново нашия Еверест, отново и отново цялата нощ. Но в един момент попитах: „Какъв беше този шум? Някой от вас ли стреля с пушка?" Те ме гледаха сякаш не съм с всичкия си. Кой би направил

нещо толкова тъпо на тази височина, казаха те, и във всеки случай, Али, знаеш много добре, че никъде в планината няма пушки. Естествено те бяха прави, но аз го чух, толкова зная: бум-бум, изстрел и ехо. Това е - завърши тя рязко. - Край. Историята на моя живот.

Тя вдигна един бастун със сребърна дръжка и се приготви да си тръгне. Учителката, мисис Бери, излезе напред, за да изрече обичайните баналности. Но момичетата не можеха да се откажат.

- Какво беше това в края на краищата, Али? - настояха те; и тя, изглеждаща внезапно с десет години по-стара от нейните тридесет и три, вдигна рамене.

- Не мога да кажа - отговори им тя. - Може би призракът на Морис Уилсън.

И напусна класната стая, тежко облягайки се на своя бастун.

Градът - истинският Лондон, яр, нищо по-малко! - беше облечен в бяло, подобно на опечален на погребение в Изтока. -Чие проклето погребение, мистър, диво се запита Гавраил Фа-рипгга, не моето, надявам се и вярвам. Когато влакът пристигна на гара Виктория, той скочи от него, без да го изчака напълно да спре, изкълчи глезена си и се просна между количките за багаж и подигравателните усмивки на чакащите лондончани, притискайки, докато падаше, все по-сплесканата си мека шапка. Реха Мерчант не се виждаше никъде и използвайки момента, Гавраил побягна през разхвърляната тълпа като мъж, обладан от зъл дух, само за да я открие на бариерата за проверка на билетите, носейки се търпеливо на своя килим, невидима за всички очи освен неговите, на три фута над земята.

- Какво искаш - избухна той, - каква работа имаш тук?

- Да наблюдавам падението ти - веднага отговори тя, като добави. - Огледай се, вече те накарах да изглеждаш като кръгъл глупак.

Хората освобождаваха пространството около Гавраил, дивия мъж със свръхголямото палто и овехтялата шапка, *този човек си говори сам,* каза детски глас, и майка му отговори, *шшшт, скъпа, грешно е да се подиграваш на страдащите.* Добре дошли

в Лондон. Гавраил Фаришта се втурна към стълбите, които водеха към метрото. Върху килима си Реха го остави да се измъкне. Но когато, много забързан, пристигна на северната платформа на линия Виктория, я видя отново. Този път беше цветна снимка в 48-листен рекламен плакат на стената на тунела от другата страна на релсите, рекламиращ достойнствата на международна система за пряко избиране. *Изпратете гласа си в Индия на вълшебно килимче, съветваше тя. Не се изискват джинове и лампи.* Той нададе силен писък, като накара спътниците си отново да се съмняват в нормалността му, и избяга към южната плат^юрма, където един влак точно пристигаше. Той скочи в него и там беше Реха Мерчант лице в лице с него, с навит килим, поставен напряко на коленете й. Вратите зад него се затвориха с трясък.

Този ден Гавраил Фаришта бягаше във всички посоки из метрото на град Лондон и Реха Мерчант го намираше, където и да отидеше; тя стоеше до него на безкрайния ескалатор нагоре към Оксфорд Съркъс и в претъпканите елеватори на Тъфнел парк, отърквайки се о него изотзад по начин, който щеше да сметне за твърде възмутителен приживе. На крайните точки на градското метро тя хвърляше по него призраците на своите деца от върховете на дървета, прилични на хищни лапи, и когато излезе за въздух отстрани на Бенк ъф Ингланд, тя самата се хвърли театрално от върха на неокласическия й фронтон. И въпреки че нямаше ни най-малка представа за истинската форма на този най-протейски[35] и хамелеонски от градовете, Гавраил се убеди, че той продължаваше да променя формата си, докато тичаше под него, така че спирките на метрото сменяха линиите и се следваха една друга в явно произволна последователност. Колкото пъти се появеше на повърхността, задушавайки се от този подземен свят, в който законите на пространството и времето бяха спрели да действат, се опитваше да спре такси; обаче нито едно не беше склонно да спре, така че беше задължен да се хвърли обратно в този адски лабиринт, този лабиринт без решение, и да продължава епическото си бягство. Най-накрая, изтощен отвъд надеждата, той се предаде на фаталната логика на своята лудост и излезе произволно там, с което призна, че трябва да бъде последната, без значение, спирка на неговото удължено и безплодно пътуване в търсене на химерата на обновлението. Той излезе в разбиващото сърцето безразличие на една замърсена от вятъра улица край инфектиран от камиони околовръстен път. Вече беше паднал мрак, когато с несигурни крачки, използвайки последните запаси от своя оптимизъм, влезе в един непознат парк, който изглеждаше призрачен от ектоплазмените свойства на волфрамовите лампи. Когато падна на коленете си в самотата на зимната нощ, той видя една жена,

бавно движеща се към него през покритата със сняг трева, и предположи, че това трябва да е неговата Немезида, Реха Мерчант, идваща да поднесе смъртоносната си целувка, да го издърпа надолу към един по-дълбок подземен свят от този, в който беше съкрушила ранения му дух. Вече не го беше грижа и когато жената го доближи, той беше паднал напред на ръцете си, палтото му висеше свободно около него и му придаваше вид на голям, умиращ бръмбар, носещ по неизвестна причина мръсна сива мека шапка.

Като от голямо разстояние чу уплашения вик, който се откъсна от устните на жената, едно зяпване от неверие, радост и странно негодувание беше смесено и точно преди да изгуби съзнание, той разбра, че Реха му е позволила засега да постигне илюзията за сигурния пристан, така че нейният триумф над него да бъде още по-сладък, когато най-накрая настъпи.

- Ти си жив - каза жената, повтаряйки първите думи, които изобщо каза в лицето му. - Получил си си живота обратно. Това е същността.

Усмихвайки се, той заспа пред плоските стъпала на Али в падащия сняг.

IV АЙША

Сега дори серийните видения се бяха преселили; те знаят града по-добре от него. И като последица от Роу-за и Реха измислените светове на неговото архангелско друго аз започват да изглеждат също толкова осезаеми, колкото променливите действителности, които обитава, докато е буден. Например започна да идва това: жилищен блок, построен в датски стил в един край на Лондон, който след това ще отъждествi с Кенсингтън, накъдето с висока скорост го носи сън покрай универсалния магазин Баркър и малката сива къща с двойни изпъкнали прозорци, където Текери написа „Панаир на суетата", и площада с манастира, където малките момичета с униформи винаги влизат, но никога не излизат, и къщата, където Талейран е живял на стари години след хиляда и една хамелеонови промени във верността и принципите, когато приема външната форма на френски посланик в Лондон и пристига в седеметажен ъглов блок със зелени балкони от ковано желязо горе до четвъртия, и сега сънят го издига бързо покрай външната стена на къщата и на четвъртия етаж отмества тежките завеси на прозореца в гостната, и най-накрая ето го да седи там, неспящ както обикновено, с очи, широко отворени в сумрачната жълта светлина, втренчени в бъдещето, брадатия тюрбаносан Имам.

Кой е той? Един изгнаник. Което не трябва да се бърка със, позволете да се набъркам, всички други думи, които хората подмятат наоколо: emigre, експатриран, бежанец, имигрант, тишина, изкуство. Изгнанието е мечта за славно завръщане. Изгнанието е видение за революция: Елба, не Св. Елена. Това е един безкраен парадокс: да гледаш напред, като гледаш: винаги назад. Изгнанието е топка, хвърлена високо във въздуха. Тя виси там, замръзнала във времето, преобразена във фотография; отказано движение, провесена невъзможност над родната му земя, той очаква неизбежния момент, в който фотографията трябва да започне да се движи и земята изиска своето. Тези са нещата, които мисли Имамът. Неговият дом е нает апартамент. Това е чакалня, една фотография, въздух.

Дебелите тапети, маслиненозелено райе на кремава основа, са леко избелели, достатъчно, за да подчертаят по-ярките правоъгълници и овали, където преди са висели картини. Имамът е враг на картините. Когато той се нанесе, картините безшумно се хлъзнаха от стените и се прокрадnаха навън от стаята, отмествайки сами себе си извън обхвата на неговото неизречено неодобрение. Обаче на някои изображения е разрешено да останат. На полицата на камината държи малка група пощенски картички, представящи обикновени пейзажи от родната му страна, която той нарича просто Деш[1]: планина, издигаща се застрашително над град; живописна селска сцена под могъщо дърво; една джамия. Но в неговата спалня на стената срещу твърдото походно легло, където лежи, виси по-въздействаща икона, портретът на жена с изключителна сила, прочута с профила си на гръцка статуя и дългата черна коса, която е толкова дълга, колкото тя висока. Една могъща жена, негов враг, неговата противоположност: той я държи наблизо. Точно както далече в дворците на нейното всемогъщество тя ще стиска портрета му под кралската си мантия или ще го крие в медальона под гърлото си. Тя е Императрицата и името й е - какво друго? -Айша. На този остров - изгнаният Имам, и у дома в Деш -Тя. Те заговорничат за смъртта на другия.

Пердетата от дебело златисто кадифе се държат спуснати по цял ден, защото иначе злото нещо може да пропълзи в апартамента: чуждоземността, странството, чуждестранната нация. Суровият факт, че е тук, а не Там, върху което са съсредоточени всичките му мисли. В редките случаи, когато Имамът излиза да поеме кенсингтънски въздух, в центъра на квадрата, образуван от осем млади мъже с тъмни очила и издути костюми, той скръства ръце пред себе си и втренчва погледа си върху тях, така че нито един елемент или частица от този омразен град - тази помийна яма от пороци, която го унижава, давайки му убежище, така че трябва да й е признателен въпреки похотливостта, алчността и суетата на нейния начин на живот - да не може да кацне, подобно на прашинка, в очите му. Когато напусне това омразно изгнание, за да се върне победоносно в другия град под планината от пощенската картичка, ще бъде въпрос на гордост да може да казва, че е останал в пълно неведение за Содома, в който е бил задължен да чака; невежа и заради това неопетнен, непроменен, чист.

Другата причина за дръпнатите пердета е, че има очи и уши около него, не всички от тях приятелски естествено. Оранжевите здания не са неутрални. Някъде от другата страна на улицата има вариообективи, видеоекипировки, насочени микрофони; и винаги риск от снайперисти. Над, под и встрани от него са сигурните апартаменти, наети от неговите телохранители, които се разхождат по Кенсингтън стрийт, преоблечени като жени в була и сребристи носове; добре е човек да бъде твърде предпазлив. За изгнаника параноята е предпоставка за оцеляване.

Баснята, която чу от един от своите любимци, американското дьонме[2], преди това преуспяващ певец, сега известен като Билял Х.[3] В определен нощен клуб, в който Имамът има навик да праща своите помощници да прослушват принадлежността на определени други личности към определени враждебни крила, Билял срещнал млад мъж от Деш, също някакъв вид певец, така че те започнали разговор. Излязло, че този Махмуд бил страшно уплашен човек. Той наскоро бил заживял с една гори[4], дълга червенокоса жена със страхотно тяло, и след това излязло, че предишният любовник на неговата обичана Рената е изгнаният шеф на САВАК - организацията за мъчения на шаха на Иран. На самия номер едно Голяма клечка, не на някакъв дребен садист с талант за изт-ръгване на нокти и подпалване на мигли, а лично на великия харамзада. В деня, когато Махмуд и Рената се пренесли в новия си апартамент, пристигнало писмо за Махмуд. *О'кей, гълтачо на лайна, ти чукаш жена ми, просто исках да ти кажа здрасти.* Следващия ден пристигнало второ писмо. *Между другото, куре, забравих да спомена, ето новия ти телефонен номер.* По това време Махмуд и Рената били поискали номер, невключен в указателя, но още не го били получили от телефонната компания. Когато два дни по-късно той станал известен и бил точно същият както в писмото, косата на Махмуд изпадала цялата наведнъж. Тогава, виждайки я да лежи на възглавницата, той събрал молитвено ръце пред Рената и се помолил: „Бейби, обичам те, но си твърде гореща за мен, моля те, отиди някъде далече, далече." Когато историята беше разказана на Имама, той поклати глава и каза: тази курва, кой ще я докосне сега въпреки възбуждащото й похот тяло? Тя се опетни по-лошо, отколкото с проказа; така човешките същества сами се осакатяват. Но истинската поука от баснята беше нуждата от вечна бдителност. Лондон беше град, в който бившият началник на САВАК имаше големи връзки в телефонната компания и ексглавният готвач на шаха държеше преуспяващ ресторант в Хаунслоу. Толкова гостоприемен град, такова убежище, те приемат всякакви типове. Дръж пердетата спуснати.

Етажите от трети до пети на този жилищен блок за момента са цялата родна страна, която Имамът притежава. Тук има пушки и късовълнови радиостанции, и стаи, в които наблюдателните млади мъже седят и говорят настоятелно по няколко телефона. Тук няма алкохол, нито някъде се виждат карти за игра или зарове, и единствената жена е висящата на стената в спалнята на стария човек. В тази родна страна-заместител, за която безсънният светец мисли като за своя чакалня или транзитна зала, централното отопление е на максимум през деня и нощта и прозорците са плътно затворени. Изгнанйкът не може да забрави и затова трябва да симулира сухата горещина на Деш, някогашната и бъдещата страна, където дори луната е гореща и капеща като прясно, намазано с масло чапати[5]. О, тази бленувана част на света, където слънцето и луната са от мъжки род, но тяхната гореща сладка светлина се назовава с женски имена. През нощта изгнанйкът разтваря пердетата си и чуждестранната лунна светлина се промъква боязливо в стаята, с хладина, удряща очните му ябълки като пирон. Той трепва, свива очи. С разтворен халат, намръщен, зловещ, буден: това е Имамът.

Изгнанието е бездушевна страна. В изгнание мебелите са грозни, скъпи, всички купени по същото време от същия магазин и с твърде голямо бързане: бляскави сребристи софи с перки като стари буици, Де Сото и олдсмобили, остъклени шкафове за книги, съдържащи не книги, а папки с изрезки. В изгнание душът става парещо горещ, щом някой пусне кухненската чешма, така че щом Имамът

отива да се къпе, цялата му свита трябва да помни да не пълни чайника или да накисва мръсна чиния, и когато Имамът отива в тоалетната, учениците му изскачат попарени изпод душа. В изгнание никога не се готви: черноочилатите телохранители купуват храна за вкъщи. В изгнание всички опити да пуснеш корени изглеждат като предателство: те са признание за поражение.

Имамът е център на едно колело.

От него се излъчва движение през цялото денонощие. Синът му Халид влиза в неговото светилище, носейки чаша вода, държейки я в дясната си ръка с лявата длан под чашата. Имамът пие непрекъснато вода, една чаша на всеки пет минути, за да се поддържа чист; самата вода е пречистена от нечистотии, преди той да сръбне от нея, в американска машина за филтриране. Всички млади мъже, които го заобикалят, добре знаят за прочутата му монография за водата, чиято чистота, вярва Имамът, се предава на пиещия, нейната пост-ност и простота, аскетични удоволствия по негов вкус. „Императрицата - посочва той - пие вино." Бургундски, кларети, бели рейнски вина смесват своето отровно гниене в това тяло, едновременно красиво и разложено. Грехът е достатъчен, за да бъде осъдена за вечни времена без надежда за спасение. Картината в неговата спалня показва императрицата Айша, държаща в двете си ръце човешки черепи, пълни с тъмночервена течност. Императрицата пие кръв, но Имамът е човек на водата. „Не напразно хората от нашата страна й отдават почит - провъзгласява монографията. - Водата - спасител на живота. Нито един цивилизован човек не може да я откаже на друг. Баба, колкото и артритно сковани да са крайниците й, веднага ще скочи и ще отиде при чешмата, ако малко дете дойде при нея и поиска пани, пани. Да внимават всички, които богохулстват срещу нея. Който я замърсява, разводнява душата си."

Имамът често беше изливал яда си срещу паметта на покойния Ага Хан, като резултат на показан му текст на интервю, в което главата на исмаилтяните е бил видян да пие качествено шампанско. О, сър, това шампанско е само за показност. В момента, когато докосне устните ми, то се превръща във вода. Демон, има обичай да гълчи Имамът. Отстъпник, богохулник, мошеник. Когато дойде бъдещето, подобни хора ще бъдат съдени, казва той на хората си. Водата ще заеме заслуженото си място, а кръвта ще потече като вино. Подобна е чудотворната природа на бъдещето на изгнаниците: първото изречено нещо в безсилието на преотоплен апартамент се превръща в съдба на нации. Кой не е мечтал тази мечта да бъде цар за един ден? - Но Имамът мечтае за повече от един ден; усеща започващите от върховете на пръстите си нишки на паяжината, с които ще надзирава хода на историята.

Не: не на историята. Неговият сън е по-странен.

Синът му, носещият вода Халид, се покланя пред баща си като поклонник пред олтар, съобщава му, че дежурният телохранител пред светилището е Салман Фарси. Билял е при радиостанцията, предавайки на уговорената дължина съобщението на деня към Деш.

Имамът е една едра застиналост, една неподвижност. Той е жив камък. Големите му възлести ръце, гранитно сиви, почиват тежко върху ръчките на креслото му с висока облегалка. Главата му, изглеждаща твърде голяма за тялото под нея, виси замислено на изненадващо мършавия му врат, който може да бъде зърнат през редките сивочерни кичури на брадата му. Очите на Имама са замъглени; устните му са неподвижни. Той е чиста сила, едно първично същество; движи се без движение, действа, без да действа, говори, без да произнесе и звук. Той е магьосникът, а историята е неговият номер.

Не, не историята: нещо по-странно.

Обяснението на тази загадка трябва да бъде чуто точно в този момент на определени нелегални радиовълни, по които гласът на американското дьонме Билял пее Имамовата свята песен. Билял, мюезинът: неговият глас влиза в едно любителско радио в Кенсингтън и излиза наяве в мечтания Деш, превърнат в гръмогласната реч на самия Имам. Започвайки с ритуални оскърбления на Императрицата, със списъци на нейните престъпления, убийства, подкупи, сексуални връзки с гущери и така нататък, накрая той преминава към изричане-то със звънтящи тонове на мощния зов на Имама към неговия народ да се вдигне срещу злината на нейната държава.

- Ние ще направим революция - заявява Имамът чрез него, - която е бунт не само срещу тирана, но и срещу историята. - Защото съществува враг извън Айша и това е самата История. Историята е виното

от кръв, което повече няма да има нужда да се пие. Историята-упоителка, творение и притежание на Дявола, на големия Шейтан, най-голямата от лъжите - напредък, наука, права, - срещу която Имамът се е изправил лице в лице. Историята е отклонение от Пътя, знанието е заблуждение, защото сборът от знания беше пълен в деня, когато Аллах

завърши откровението си за Махунд.

- Ние ще свалим булото от историята - декламира Билял в слушащата нощ, - и когато то бъде разплетено, ще видим на нейно място Рая в цялата му слава и светлина. - Имамът избра Билял за тази задача заради красивия му глас, който в предишното му превъплъщение успя в изкачването на Еверест на хитпарада не веднъж, а дузина пъти, до самия връх. Гласът е богат и властен, глас, навикнал да бъде слушан; добре гледан, висококвалифициран, гласът на американската увереност, оръжието на Запада, обърнато срещу неговите производители, чиято мощ поддържа Императрицата и нейната тирания. По-рано Билял Х. протестираше срещу подобно описание на неговия глас. Той също принадлежи към потиснат народ, настояваше той, затова беше несправедливо да бъде приравняван с янките империалисти. Имамът отговори, не без нежност: Билял, твоите страдания са и наши. Но да израснеш в къщата на властта означава да заучиш нейните похвати, да ги попиеш чрез собствената си кожа, това е причината за твоето потискане. Навикът на властта, нейният тембър, нейната стойка, начинът й да се отнасяш към другите. Това е болест, Билял, заразяваща всички, които се приближат твърде близо до нея. Ако имащият власт те стъпче, ти си вече заразен от подметките на неговите обувки.

Билял продължава да се обръща към мрака.

- Смърт на тиранията на императрица Айша, на календарите[6], на Америка, на времето! Ние търсим вечността, безвремието, Бог. Неговите спокойни води, не нейните течащи вина. Изгорете книгите и се доверете на Книгата; нарежете хартиите и чуйте Словото, както беше разкрито от архангел Гавраил на Вестителя Махунд и разяснено от вашия тълкувател Имама. Амин - казва Билял, завършвайки нощната процедура. Докато в своето светилище Имамът изпраща своя собствена вест: и призовава, вика архангел Гавраил.

В съня той вижда себе си: няма ангел, когото да виждаш, просто мъж в обикновени улични дрехи, посмъртната помощ на Хенри Даймънд: габардин и мека шапка над свръхголеми панталони, държани от тиранти, рибарски вълнен пуловер, вълниста бяла риза. Този Гавраил от съня, толкова подобен на будния, стои, шарлатанствайки, в светилището на Имама, чиито очи са бели облаци.

Гавраил говори раздразнено, за да скрие страха си.

- Защо настояваш за архангели? Тези дни, трябва да знаеш това, са отминали.

Имамът затваря очи, въздиша. Килимът изтиква дълги влакнести филизи, които се увиват около Гавраил, държейки го здраво.

- Ти нямаш нужда от мен - подчертава Гавраил. - Откровението е завършено. Пусни ме да си вървя.

Другият поклаща глава, говори, с изключение на това, че устните му не се движат и гласът на Билял е този, който изпълва ушите на Гавраил, въпреки че предавателят никъде не се вижда; тази нощ е нощта, казва гласът, и ти трябва да ме отнесеш на крилете си до Ерусалим.

След това апартаментът се разтваря и те стоят на покрива до водния резервоар, защото Имамът, когато пожелае да се движи, може да остане неподвижен и да движи света около себе си. Брадата му се вее на вятъра. Сега е по-дълга; ако не беше вятърът, който я улавя сякаш е диплещ се шифонен шал, тя щеше да докосва земята под краката му; очите му са червени и гласът му виси около него в небето. Отнеси ме. Гавраил спори: Изглежда и сам лесно можеш да го направиш; но Имамът с едно-единствено учудващо бързо движение прехвърля брадата си през рамо, вдига полите си, за да открие два вретеновидни крака с почти чудовищно окосмяване, и като скача високо в нощния въздух, завъртайки се в кръг, и се настанява на Гавраиловите рамене, вкопчвайки се в него с неизрязаните дълги извити нокти на лапите си. Гавраил чувства как се издига в небето, носейки стареца от морето, Имама, чиято коса става все по-дълга с всяка минута, развявайки се във всички посоки, а веждите му стоят като вимпели на вятъра.

Ерусалим, чуди се той, кой е пътят? - А се знае, че това е хлъзгава дума, Ерусалим, може да бъде идея, както и място: цел, възторг. Къде е Имамовият Ерусалим?

- Падението на блудницата - зазвучава безтелесният глас в ушите му. - Нейният провал, вавилонската курва.

Те фучат в нощта. Луната се затопля, започвайки да клокочи като сирене на фурна; той, Гавраил, вижда от време на време как падат късове от нея, лунни капки, които съскат и клокочат върху цвъртящия небесен тиган. Под тях се появява земя. Горещината става силна.

Това е необятен пейзаж, червеникав, с дървета с плоски върхове. Те прелитат над планини, които също са плосковър-хи; дори камъните тук са приплескани от горещината. След това стигат до висока планина с почти съвършени конични измерения, една планина, която стои като пощенска картичка върху полица на камина далече оттук; и в сянката на планината един град, проснат в полите й като молител, а на ниските й склонове един дворец, дворецът, нейният дом: Императрицата, която радиопредаванията са премахнали. Това е една революция на любителското радио.

Гавраил с Имама, яхнал го като килимче, се спуска по-ниско и в струящата нощ улиците изглеждат като живи, гърчат се като змии; пред двореца на поражението на Императрицата сякаш: израства нов хълм; докато ние гледаме, баба, какво става тук? Гласът на Имама виси във въздуха:

- Ела долу. Искам да ти покажа Любовта.

Те са на височината на покривите, когато Гавраил осъзнава, че улиците гъмжат от хора. Човешки същества, натъпкани толкова нагъсто в тези лъкатушещи пътища, че се бяха смесили в една по-голяма съставна цялост, неумолима, змиевидна. Хората се движат бавно с една равна крачка надолу по пасажи в сокаци, надолу по сокаци в странични улици, надолу по странични улици в шосета, всички те събиращи се в главния булевард, дванадесет ленти широк и с огромни евкалип-тови дървета отстрани, който води до портите на двореца. Булевардът е претъпкан с човешки род; той е централният орган на това ново многоглаво същество. Седемдесет един до друг, хората вървят мрачно към портите на Императрицата. Пред които домашната й охрана чака в три редици, които лежат, коленичат и стоят прави с готови картечници. Хората крачат нагоре по склона към оръжията; по седемдесет наведнъж, попадат в обсега, оръжията избърборват и те умират и после следващите седемдесет се изкатерват по телата на мъртвите и оръжията отново се изкикотват и хълмът от мъртви израства още по-висок. Тези след тях на свой ред започват да се катерят. Пред тъмните врати на града стоят майки с покрити глави, бутайки обичаните си синове в тържественото шествие, върви, бъди мъченик, направи необходимото, умри.

- Виждаш колко ме обичат - казва безтелесният глас.

Никоя тирания на света не може да устои на силата на тази бавнокрачеща любов.

- Това не е любов - отговаря, плачейки, Гавраил, - това е омраза. Тя ги тласка в ръцете ти. — Обяснението звучи слабо, повърхностно.

- Те ме обичат - казва гласът на Имама, - защото аз съм вода. Аз съм плодородие, а тя е упадък. Те ме обичат за навика ми да чупя часовници. Човешките същества, които се отвръщат от Бог, губят любовта и сигурността, а също така усещането за Неговото безгранично време, което включва минало, настояще и бъдеще; безвременното време, което няма нужда да тече. Ние копнеем за вечното и аз съм вечността. Тя е нищо: тик или так. Гледа се в огледалото всеки ден и е измъчвана от представата за възрастта, от отминаването на времето. Така е затворник на собствената си природа; тя също е в оковите на Времето. След революцията няма да има часовници; ще счупим всичките. Думата часовник ще бъде задраскана от нашите речници. След революцията няма да има рождени дни. Всички ще бъдем родени наново, всички на една и съща непроменяща се възраст в очите на Всемогъщия Бог.

Сега замлъква, защото долу е настъпил великият миг: народът е стигнал до оръжията. Които на свой ред са накарани да замлъкнат, докато безкрайната змия от хора, гигантският питон на вдигналите се маси, прегръща охраната, удушавай-ки я и смъртоносното кискане на оръжията изведнъж спира. Имамът въздъхва тежко.

- Свършено е.

Светлините в двореца изгасват, докато хората вървят към него със същата премерена крачка както преди. В този миг из тъмния дворец се надига грозен звук, започвайки като високо, тънко, пронизително ридание, задълбочавайки се след това във виене, вой толкова силен, че да изпълни

всяка пролука в града със своята ярост. Тогава златният купол на двореца се пръсва като яйце и издигайки се от него, блестейки от чернота, се появява едно митологично привидение с големи черни криле, със свободно развяваща се коса, толкова дълга и черна, колкото е дълга и бяла на Имама: ал-Лат, разбира Гавраил, изригваща от черупката на Айша.

- Убий я - заповядва Имамът.

Гавраил го сваля на церемониалния балкон на двореца с

разперени ръце, за да обхване радостта на народа, звук, който се надига като песен и удавя дори воя на богинята. След това е издигнат във въздуха, без да има избор, той е марионетка, отиваща на война; и тя, виждайки го да идва, се обръща и се свива за скок и стенейки ужасяващо, идва към него с пялата си мощ. Гавраил разбира, че Имамът, воювайки както обикновено чрез пълномощници, ще го пожертва със същата готовност, както пожертва хълма от тела пред портите на двореца, че той е войник-самоубиец в служба на делото на духовника. Аз съм слаб, мисли си той, не съм й равен, но тя също е отслабена от поражението си. Силата на Имама движи Гавраил, поставя мълнии в ръцете му и битката е завързана; той хвърля копия-светкавици в краката й, а тя мята комети в слабините му, ние се убиваме един друг, мисли си той, ще умрем и ще има две нови съзвездия в космоса: ал-Лат и Гавраил. Подобно на изтощени воини на застлано с трупове поле, те залитат и си нанасят саблени удари. И двамата бързо отпадат.

Тя пада.

Надолу презглава се превърта ал-Лат, кралицата на нощта; забива се с главата напред в земята, разбивайки я на късчета; и лежи безглав черен ангел с откъснати от малката странична вратичка в дворцовата градина крила, всичко на раздробена купчина. - И Гавраил, отмествайки ужасен поглед от нея, вижда Имама чудовищно израснал, лежащ в предната градина на двореца със зинала към портите уста; и както хората влизат през портите, той ги поглъща цели.

Тялото на ал-Лат се е сбръчкало на тревата, оставяйки след себе си само едно тъмно петно; и сега всеки часовник в столичния град Деш започва да бие и продължава безкрайно, отвъд дванадесет, отвъд двадесет и четири, отвъд хиляда и едно, обявявайки края на Времето, часът, който е отвъд мерките, часът на връщането на изгнаника, на победата на водата над виното, на идването на Безвремието на Имама.

Когато нощният разказ се променя, когато без предупреждение развитието на събитията в Джахилия и Ятриб дава път на борбата между Имама и Императрицата, Гавраил за кратко се надява, че проклятието е свършило, че сънищата му са върнати към произволната ексцентричност на обикновения

живот; но тогава една нова история се включва в стария модел, продължавайки всеки път, когато заспива, от точно същото място, в което е била прекъсната, и когато собственият му образ, преобразен в аватара на архангела, влиза в структурата, надеждата му умира и той още веднъж отстъпва пред неумолимото. Нещата бяха достигнали точката, когато някои от неговите нощни саги изглеждаха по-поносими от други и след апокалипсиса с Имама той се чувства почти доволен, когато следващият разказ започва, разширявайки неговия вътрешен репертоар, защото най-малкото внушава, че божеството, което той, Гавраил, се беше опитал неуспешно да убие, може да бъде Бог на любовта, както и на отмъщението, силата, дълга, правилата и омразата; и това също е един носталгичен вид разказ за една загубена родина; той създава усещане като за връщане към миналото... каква история е тази? Следва веднага. Да започнем от началото: в утрото на четиридесетия си рожден ден, в стая, пълна с пеперуди, Мирза Саид Ахтар гледаше спящата си жена...

В съдбоносната утрин на неговия четиридесети рожден ден, в стая, пълна с пеперуди, заминдарът[7] Мирза Саид Ахтар бдеше над спящата си жена и усещаше сърцето си да се изпълва с любов до точката на пръсване. По изключение се беше събудил рано, ставайки преди зазоряване с накиселяваща от лош сън уста, неговия повтарящ се сън за края на света, в който катастрофата неизменно беше по негова вина. Беше чел Ницше предната вечер - „безмилостният край на този малък твърде разпространен вид, наречен човек" - и заспа с разтворена върху гърдите си книга. Събуждайки се от шумоленето на пеперудени криле в хладната сумрачна спалня, той беше ядосан на себе си за толкова глупавия избор на четиво преди сън. Обаче сега беше напълно буден. Ставайки тихо, той напъха краката си в чапали и безцелно се заразхож-да по верандите на голямата господарска къща, все още в

тъмнина заради спуснатите транспаранти, и пеперудите образуваха след него подобна на придворни опашка. В далечината някой свиреше на флейта. Мирза Саид вдигна бамбуковите транспаранти и завърза шнуровете им. Градините бяха потънали в мъглица, през която се завихряха облаците пеперуди, едната мъгла пресичаше другата. Тази отдалечена област винаги е била известна със своите лепидоптери[8], с тези чудотворни ескадрили, изпълващи въздуха денем и нощем, пеперуди с дарбата на хамелеони, чиито крила променят цвета си, щом кацнат на алените цветя, на охрените пердета, на бока-лите от обсидиан или кехлибарените пръстени. В къщата на заминдара, а също и в близкото село чудото на пеперудите стана толкова познато, че започна да изглежда земно, но всъщност те се бяха върнали само преди деветнадесет години, както напомняха слугините. Те са били животни, обладани от демони, поне така гласеше легендата, придружаващи местната светица, святата жена, известна само като Бибиджи[9], която живяла до двестагодипша възраст и чийто гроб, докато местоположението му не беше забравено, имаше свойството да лекува импотентност и брадавици. От смъртта на Бибиджи преди сто и двадесет години пеперудите изчезнаха в същото царство на легендарното, както самата Бибиджи, така че когато се върнаха точно сто години след заминаването си, отначало изглеждаха като поличба за предстоящо чудотворно събитие. След смъртта на Бибиджи - това трябва бързо да се каже -селото продължи да процъфтява, насажденията от картофи останаха изобилни, но имаше празнини в много сърца, въпреки че днешните селяни нямаха спомени за времето на старата светица. Така завръщането на пеперудите повдигна много духове, но когато очакваните чудеса не успяха да се овеществят, местните малко по малка отново затънаха в неудовлетвореността на всекидневието. Името на господарската къща на заминдара - Перистан, може би водеше началото си от приказните крила на магическите създания, а името на селото Титлипур[10] със сигурност идваше оттам. Но имената, след като влязат във всеобща употреба, бързо се превръщат в прости звуци, етимологията им бива забравяна, както много от земните чудеса под праха на навика. Хората, обитатели на Титлипур, и ордите от пеперуди се разминаваха помежду си с един вид взаимно пренебрежение. Селяните и семейството на заминдара отдавна бяха изоставили опитите да изключат пеперудите от своите домове, така че когато и да се отвореше някой сандък, група крила излиташе от него като Пандорини дяволчета, които, докато се издигаха$_5$ променяха цвета си; имаше пеперуди под затворените капаци на гръмотевичните кутии, в тоалетните на Перистан, във всеки гардероб и между страниците на книгите. А като се събуждаш, намираш пеперудите, спящи на твоите бузи.

Най-накрая обикновеното става невидимо и Мирза Саид вече няколко години престана да забелязва истински пеперудите, но когато първите светлини на зората докоснаха къщата и пеперудите веднага започнаха да блестят, красотата на мига спря дъха му. Той тутакси се втурна към спалнята на жена си в крилото зенана[11], в което спеше Мишал, обвита в мрежа срещу москити. Вълшебните пеперуди почиваха на откритите пръсти на краката й и очевидно едно москито също беше намерило пътя навътре, защото на ръба на ключицата й имаше линия от малки ухапвания. Той искаше да вдигне мрежата, да пропълзи вътре и да нацелува ухапванията, докато изчезнат. Колко възпалени изглеждаха! Колко ще сърбят, когато се събуди! Но се въздържа, предпочитайки да се наслаждава на невинността на спящите й форми. Тя имаше мека червеникаво-кафява коса, бяла-бяла кожа и очите й зад затворените клепачи бяха копринено сиви. Баща й беше директор на държавната банка, така че това беше неустоима женитба, една уредена сватба, която възстанови състоянието на древното западащо семейство на Мирза и след това с течение на времето въпреки неуспеха им да имат деца, разцъфна в съюз на истинска любов. Изпълненият с чувства Мирза Саид гледаше как Мишал спи и прогони последните отломки от своя нощен кошмар от съзнанието си.

- Как може да бъде изпята песента на света - доказваше той на себе си, - когато може да предложи подобни примери на съвършенство като това прелестно зазоряване?

Продължавайки този ред от щастливи мисли, той се обърна с безгласна реч към спящата си жена.

- Мишал, на четиридесет години съм и съм толкова доволен, колкото четиридесетдневно бебе. Днес виждам, че през годините съм потъвал все по-дълбоко и по-дълбоко в нашата любов и сега плувам подобно на някаква риба в този топъл океан.

Колко много му даваше, чудеше се той; колко много се нуждаеше от нея! Техният брак надхвърляше простата чувственост, беше толкова интимен, че една раздяла беше немислима.

- Да остарея до теб - каза й той, докато тя спеше, - ще бъде привилегия, Мишал.

Той си позволи сантименталността да прати целувка към нея и след това се измъкна на пръсти от

стаята. Отново на главната веранда в частните си покои на горния етаж, той хвърли поглед към градините, които започваха да се виждат, след като зората вдигна мъглицата, и видя гледката, която щеше да разруши душевния му покой завинаги, разбивайки го без надежда за възстановяване, в същия миг, когато той се увери в своята ранимост от опустошенията на съдбата.

Една млада жена беше клекнала на моравата с протегната лява длан. На тази повърхност кацаха пеперуди, докато с дясната си ръка тя ги повдигаше и ги пъхаше в устата си. Бавно, методично, тя закусваше с мълчаливо съгласните криле.

Нейните устни, бузи, брадичка бяха силно оцветени от многото различни цветове, които се бяха изтрили от умиращите пеперуди.

Когато Мирза Саид Ахтар видя младата жена да яде леката си закуска на неговата морава, той почувства толкова силен прилив на похот, че веднага се почувства засрамен.

Това е невъзможно - нахока се той, - в края на краищата не съм животно.

Младата жена носеше шафранено жълто сари, увито около голотата й по подобие на бедните жени от тази област й когато се наведе над пеперудите, сарито увисна свободно напред и откри малките й гърди пред втренчения поглед на прикования заминдар. Мирза Саид протегна ръце да се вкопчи в перилата на балкона и лекото движение на бялата му курта трябва да беше привлякло погледа й, защото тя бързо вдигна глава и погледна право в лицето му.

И не погледна веднага отново надолу. Нито стана и побягна, както той наполовина очакваше да направи.

Ето какво направи: почака няколко секунди, сякаш да види дали има намерение да заговори. Когато не го направи, тя просто поднови своята странна закуска, без да сваля очи от неговото лице. Най-странното във всичко това беше, че сякаш: пеперудите се спускаха като по фуния надолу от просветлява-щия въздух, отивайки с готовност към протегнатите й длани и собствената си смърт. Тя ги държеше за връхчетата на крилете, отхвърляше глава назад и с върха на тесния си език ги вмъкваше бързо в устата. Щом задържеше устата си отворена, тъмните устни се разделяха предизвикателно и Мирза Саид изтръпна, виждайки пеперудите да пърхат в тъмната пещера на смъртта си и въпреки това не правеха никакъв опит да избягат. Когато беше удовлетворена, че той е видял това, тя съедини устни и започна да дъвче. Останаха така, селската жена долу, земевладелецът горе, докато очите й се извъртяха нагоре в своите гнезда и тя падна тежко на лявата си страна, гърчейки се бясно.

След няколко секунди неподвижна паника Мирза изкрещя: - Хей, къща! Хей, събуди се, спешен случай! - В същото време побягна към величественото махагоново стълбище от Англия, донесено тук от някакво невъобразимо Уоруикшайър, някакво невероятно място, където крал Чарлз I в един влажен и неосветен приорат се беше изкачил по същите стъпала, преди да изгуби главата си през седемнадесетия век на друга временна система. Надолу по тези стълби профуча Мирза Са-ид Ахтар, последен от рода си, тъпчейки върху призрачните отпечатъци от обезглавени крака, докато бързаше към моравата.

Момичето се гърчеше, мачкайки пеперуди под своето търкалящо се и ритащо тяло. Мирза Саид стигна пръв при нея, въпреки че прислужниците и Мишал, събудени от неговия вик, не бяха твърде изостанали. Той сграбчи момичето за челюстта и насила я отвори, пъхвайки лежащо наблизо клонче, което тя веднага прехапа надве. Кръв се процеди от порязаната й уста и той се уплаши за езика й, но точно тогава болестта я остави, тя се успокои и заспа. Мишал нареди да бъде занесена в собствената й спалня и сега Мирза Саид беше задължен да се втренчи във втора спяща красавица в това легло и беше поразен за втори път от това като че ли твърде богато и дълбоко усещане, за'да бъде наречено с грубото име похот. Той откри, че веднага му се догади от собствените му нечисти помисли и че същевременно е въодушевен от чувствата, които се въртяха в него, свежи чувства, чиято новота много го развълнува. Мишал дойде до съпруга си.

- Познаваш ли я? - попита Саид и тя кимна.

- Сираче. Прави малки емайлирани животинки и ги продава край главния път. Припадничава е от съвсем малка.

Не за пръв път Мирза Саид беше изпълнен със страхопочитание пред дарбата на жена си да се

замесва с други човешки същества. Той самият едва ли можеше да разпознае повече от шепа селяни, но тя знаеше галеното име на всеки, семейните истории и доходи. Те й разказваха дори сънищата си, въпреки че малко от тях сънуваха повече от веднъж месечно, тъй като бяха твърде бедни, за да си позволяват подобен лукс.

Преливащата нежност, която почувства на разсъмване, се върна и той я прегърна през раменете. Тя облегна главата си на него и каза нежно:

- Честит рожден ден.

Той я целуна по косата. Стояха прегърнати, гледайки спящото момиче. Айша: жена му каза името.

След като сирачето Айша стигна пубертета и стана заради умопомрачената си красота и изражението си на гледаща в друг свят обект на желанието на много млади мъже, започна да се говори, че търси любовник от небето, защото се мисли за твърде добра за смъртните мъже. Нейните отхвърлени ухажо-ри се оплакваха, че от практическа гледна точка тя няма право да бъде толкова придирчива, защото на първо място е сирак и на второ е обладана от демона на епилепсията, който със сигурност ще отблъсне всички небесни духове, които иначе биха могли да проявят интерес. Някои огорчени младежи стигнаха дотам да внушават, че тъй като недостатъците на Айша ще й попречат някога да намери съпруг, тя може да започне да си взима любовници, така че да не прахосва тази красота, която напълно справедливо би трябвало да бъде дадена на по-малко несигурна личност. Въпреки тези опити на младите мъже на Титлипур да я превърнат в своя курва, Айша остана целомъдрена, като нейната защита беше поглед с толкова яростно съсредоточаване върху кръпка въздух над лявото рамо на човека, че редовно беше бъркан с презрение. След това хората научиха за новия й навик да поглъща пеперуди и промениха мнението си за нея, убедени, че не е с всичкия си и затова опасна за лягане, в случай че демоните се прехвърлят в любовниците й. След това похотливите мъже от селото я оставиха на мира, сама с нейните животни-играчки и странната й прехвръкваща диета. Обаче един младеж започна да сяда на малко разстояние от нейната врата, обърнат дискретно в противоположната посока, сякаш е на пост, въпреки че тя вече нямаше нужда от защитници. Той беше бивш недокосваем от съседното село Чатнапатна, който беше приел исляма и името Осман. Айша никога не благодареше за присъствието на Осман, нито той искаше подобна благодарност. Покритите с листа клони на селото се люлееха над главите им от лекия ветрец.

Селото Титлипур се беше разраснало под сянката на огромна индийска смокиня, единствен монарх, който управляваше със своите многочислени корени над площ повече от половин миля в диаметър. Досега растежът на дърво в селото и на село в дървото беше станал толкова заплетен, че беше невъзможно да се направи разлика между двете. Някои области от дървото бяха станали добре известни любовни кътчета; други бяха птичи пътечки. Някои от по-бедните работници бяха построили груби подслони в ъглите на яки клони и в действителност живееха в гъстия листак. Имаше клони, които се използваха като пътеки из селото, от брадите на старото дърво бяха направени детски люлки, а на места, където се спускаше ниско над земята, неговите листа образуваха покриви за много колиби, сякаш висящи от зеленината подобно на гнезда на птици-тъкачки[12]. Когато се събираше селският пан-чаят[13], той се разполагаше на най-якия клон. Селяните бяха свикнали да споменават за дървото чрез името на селото и за селото просто като „дървото". На обитателите-нечовеци на индийската смокиня - медни мравки[14], катерици, бухали - им беше оказвано уважението, дължимо на съграждани. Само пеперудите бяха пренебрегвани като надеждни, отдавна показали, че са лъжливи.

Това беше мюсюлманско село, затова приелият исляма Осман беше дошъл тук в палячовските си одежди и със своя „бум-бум" вол, след като беше възприел вярата от отчаяние, надявайки се, че променяйки името си на мюсюлманско, то ще му донесе повече добро от по-ранни преименувания, например когато недокосваемите бяха преименувани в „деца на Бога.[15]". Като дете на Бога в Чатнапатна не му беше позволя-вано да черпи вода от кладенеца, защото докосването на един парий щяло да замърси питейната вода... Без земя и сирак като Айша Осман изкарваше прехраната си като палячо. Волът му носеше яркочервени хартиени конуси върху рогата си и много сърмена драперия върху носа и гърба си. Той обикаляше от село на село, изпълнявайки един номер по сватби и други празненства, в който волът беше негов важен партньор и фон на заден план, който кимаше в отговор на негов въпрос, едно кимване за „не", две за „да".

- Селото, където сме пристигнали, хубаво ли е? - ще попита Осман.

- Бум - не се съгласяваше волът.

- Не е ли? О, да, хубаво е. Виж: не са ли хората добри?

- Бум!

- Какво? Значи е село от грешници?

- Бум, бум!

- Боже мой! Тогава значи всички ще отидат в ада?

- Бум, бум!

- Но, бхайджан, няма ли надежда за тях?

- Бум, бум - предлагаше волът спасение. Осман възбудено се навеждаше, поставяйки ухо на волската уста.

- Кажи бързо. Какво трябва да направят, за да бъдат спасени? - В този момент волът дръпваше кепето от Османо-вата глава и го разнасяше из тълпата, молейки за пари, и Осман щастливо кимаше: Бум, бум.

Осман, преминалият към исляма, и неговият „бум-бум" вол бяха харесвани в Титлипур, но младия мъж искаше одобрението на едно лице, а то не искаше да го даде. Той й беше признал, че преминаването към исляма е било в по-голямата си част тактическо: „Само така можех да получа питие, биби, какво да прави човек?" Тя беше оскърбена от признанието му, осведоми го, че не е никакъв мюсюлманин, душата му е в опасност и че може да се върне обратно в Чатнапатна и да умре от жажда, доколкото зависи от нея. Лицето й се зачерви, докато говореше с неизмеримо силно разочарование от него, и силата на това разочарование му даваше оптимизма да стои клекнал на дузина крачки от дома й ден след ден, но тя продължаваше да крачи горделиво покрай него с вирнат нос, без дори едно добро утро или надявам се, че си добре.

Веднъж седмично каруците на Титлипур с картофи се затъркулваха надолу по изровения, тесен четиричасов коловоз до Чатнапатна, който беше на мястото, където коловозът срещаше големия главен път. В Чатнапатна се изправяше високият блестящ алуминиев силоз на търговците на едро на картофи, но това нямаше нищо общо с редовните посещения на Айша в града. Тя се качваше на стоп на картофена каруца, стискайки малък вързоп от зебло, за да занесе играчките си на пазара. Чатнапатна беше известна в областта с детските си джунджурии, дялани дървени играчки и емайлирани статуетки.

Осман и неговият вол стояха накрая на индийската смокиня, наблюдавайки я как подскача на върха на чувалите с картофи, докато не се смали до точка.

В Чатнапатна тя се отправи към помещенията на Шри Шринивас, собственик на най-голямата фабрика за играчки в града. На стените й висяха политическите графити на деня: *Гласувай за ръката.* Или по-учтиво: *Моля, гласувайте за КП (м).*[16] Над тези увещания стоеше гордото заявление: *Фабрика за играчки Шринивас. Нашето мото: честност & творчество.* Шринивас беше вътре: мъж като голямо желе, главата му бе подобна на плешиво слънце, петдесетинагоди-шен човек, когото целоживотното продаване на играчки не беше успяло да вкисне. Айша му дължеше прехраната си. Той беше толкова впечатлен от артистичността на нейното дялка-не, че се съгласи да купува толкова, колкото може да произведе. Но въпреки неговото обичайно добродушие изражението му потъмня, когато Айша отвори вързопчето си и му показа две дузини фигурки на млад мъж с палячовска шапчица, придружаван от украсен вол, който можеше да навежда покритата си със сърма глава. Разбирайки, че Айша е простила на Осман неговото приемане на друга вяра, Шри Шринивас изкрещя:

- Този човек е предател на своето рождение. Що за човек ще смени боговете толкова лесно, както своите дхоти? Бог знае какво ти става, дъще, но аз не искам тези кукли.

На стената зад неговото писалище висеше рамкиран сертификат, на който пишеше с претрупан със заврънкулки шрифт: *Настоящото удостоверява, че мистър ШРИ С. ШРИНИВАС е експерт по геологическата история на планетата Земя, прелитайки през Гранд Каньон със СИНИК ЕЪРЛАЙНЗ.* Шринивас затвори очи и скръсти ръце, един несмеещ се Буда, с неоспоримия авторитет на човек, който е летял.

- Това момче е дявол - каза той с решителност и Айша загъна куклите в своето парче зебло,

обръщайки се да си върви, без да спори. Очите на Шринивас се ококориха. - Проклета да си - извика той, - причиняваш ми мъка! Мислиш, че не знам, че се нуждаеш от парите? Защо направи толкова тъпо нещо? Какво ще правиш сега? Веднага отивай и направи кукли за СП, двойно по-бързо, и аз ще платя най-добрата цена и отгоре, защото съм щедър до недостатък.

Личното изобретение на мистър Шринивас беше куклата „Семейно планиране", социално отговорна редакция на старата руска куклена идея. Вътре в костюмирана и оботушена кукла Аба имаше скромно облечена в сари Ама, а вътре в нея дъщеря, съдържаща син. Две деца са достатъчно: това беше посланието на куклите.

- Направи ги бързо, бързо - извика Шринивас след излизащата Айша. - Куклите за СП имат голям оборот.

Айша се обърна и се усмихна.

- Не се тревожи за мен, Шриниваджи - каза тя и си тръгна.

Сирачето Айша беше на деветнадесет години, когато започна връщането си пеша в Титлипур покрай изровения картофен коловоз, но по времето, когато се появи около четиридесет и осем часа по-късно в селото си, тя беше придобила един вид неостаряване, защото косата й беше побеляла като сняг, докато кожата й си беше възвърнала сияйното съвършенство на новороденото и въпреки че беше напълно гола, пеперудите се бяха установили по цялото й тяло в толкова плътни рояци, че тя сякаш носеше рокля от най-деликатната материя във вселената. Палячото Осман се упражняваше с вола близо до коловоза, защото въпреки че беше разтревожен до смърт от нейното продължително отсъствие и беше прекарал цялата минала нощ в търсенето й, все още беше необходимо да си изкарва хляба. Когато спря погледа си на нея, този млад човек, който никога не беше уважавал Бог, защото беше роден недокосваем, беше изпълнен със свещен ужас и не посмя да доближи момичето, в което беше толкова безпомощно влюбен.

Тя влезе в своята колиба и спа цял ден и цяла нощ, без да се събужда. След това отиде да се срещне със старшия на селото, сарпанч[17] Мохамед Дин, и го осведоми спокойно, че й се е явил архангел Гавраил и е лежал до нея да почива.

- Величие дойде между нас - съобщи тя на разтревожения сарпанч, който досега беше по-загрижен за картофените квоти, отколкото за трансцендентното. - Всичко ще се иска от нас и всичко ще ни се даде.

В друга част на дървото жената на сарпанча Хатиджа успокояваше един плачещ палячо, който трудно можеше да приеме, че е изгубил любимата си Айша от едно по-висше същество, защото когато архангел легне с една жена, тя е изгубена завинаги за мъжете. Хатиджа беше стара и разсеяна и често непохватна, когато се опитваше да бъде нежна, и даде на Осман хладна утеха:

- Слънцето винаги залязва, когато човек се страхува от тигри - цитира тя стара поговорка: лошите новини винаги идват изведнъж.

Скоро след като историята за чудото се разчу, момичето Айша беше повикано в голямата къща и през следващите дни прекарваше дълги часове със заминдаровата съпруга бегум Мишал Ахтар, чиято майка също беше дошла на гости и беше хлътнала по белокосата жена на архангела.

Сънуващият сънувайки иска (но не може) да протестира: никога не съм я докосвал с пръст, какво си мислите, че е това - някакъв мокър сън или какво? Проклет да съм, ако зная откъде това момиче получава информацията/вдъхновението си. Не оттук, това е сигурно.

Случи се следното: тя се връщаше към селото си, но тогава сякаш изведнъж започна да я оборва умора и тя слезе от пътя, за да легне в сянката на едно тамариндово дърво и си почине. В мига, когато очите й се затвориха, той беше до нея, сънуващият Гавраил в палто и шапка, изнемогващ от жега. Тя погледна към него, но не можеше да каже какво вижда, може би крила, ореоли, вътрешностите му. След това легна до нея, откривайки, че не може да се изправи, крайниците му бяха станали по-тежки от стоманени блокове, сякаш тялото му щеше да бъде смазано до земята от собствената си тежест. Когато свърши да го гледа, тя кимна сериозна, сякаш беше говорил, и след това развърза парцала, който носеше за сари и се изтегна до него, гола. След това в съня той заспа, изгаснал и студен, като че някой е извадил щепсела, и когато се засънува отново буден, тя стоеше пред него с тази разпусната бяла коса и облеклите я пеперуди: преобразена. Тя все още кимаше с унесено изражение на лицето,

получавайки вест от нещото някъде, което тя наричаше Гавраил. След това го остави лежащ там и се върна в селото, за да направи своето излизане на сцената.

Така, сега имам жена насън, сънуващият си възвръща в достатъчна степен съзнанието, за да мисли. Какво, по дяволите, да правя с нея? - Но това не зависи от него. Айша и Мишал Ахтар са заедно в голямата къща.

От рождения си ден насам Мирза Саид беше изпълнен със страстни желания, „сякаш животът започва истински на четиридесет", чудеше се жена му. Техният брак стана толкова деен, че слугите трябваше да сменят чаршафите три пъти дневно. Мишал тайно се надяваше, че това нарастване на либидото на съпруга й ще доведе до зачеване, защото беше на твърдото мнение, че ентусиазмът е от значение, каквото и да казват лекарите против, и че годините в мерене на температурата всяка сутрин преди да стане от леглото и след това нанасянето на резултатите на милиметрова хартия, за да установи кривата на овулацията си, всъщност са разубедили бебетата да бъдат родени, донякъде защото беше трудно да бъдеш подходящо енергичен, когато науката си ляга заедно с теб, и отчасти, по нейно мнение, защото никой самоуважаващ се зародиш не би искал да влезе в утробата на толкова механично програмирана майка. Мишал все още се молеше за дете, въпреки че вече не споменаваше този факт на Саид, за да му спести усещането, че я е провалил в това отношение. Със затворени очи, преструвайки се на заспала, тя призоваваше Бог за знак и когато Саид стана толкова любещ, толкова често, тя се чудеше дали не е това. В резултат странната му молба отсега нататък, когато идват в Перистан, тя да възприема „старите нрави" и да се оттегля в пурдах,[18] не беше приета с отвращението, което заслужаваше. В града, където държаха голяма и гостоприемна къща, заминдарът и жена му бяха известни като една от „най-модерните" и „дискодвойки" в околността; те колекционираха съвременно изкуство и организираха щури купони, като канеха приятели за натискане в тъмното, докато гледаха софтпорно на видео. Така че когато Мирза Саид каза: „Мишу, няма ли да бъде някак си възхитително, ако ние пригодим нашето поведение да подхожда на тази стара къща", тя трябваше да се изсмее в лицето му. Но вместо това отговори, „Както желаеш, Саид", защото той й даде да разбере, че това е един вид еротична игра. Той дори намекна, че неговата страст към нея е станала толкова завладяваща, че той може да има нужда да я изрази във всеки миг и ако по това време е навън на открито, това може да смути служителите; сигурно пък нейното присъствие щеше да направи невъзможно за него да се съсредоточава върху която и да е от неговите задачи и между другото в града „ние ще бъдем напълно съвременни." От това тя разбра, че градът е пълен с разсейващи Мирза неща, така че изгледите й да зачене бяха най-големи точно тук, в Титлипур. Тя реши да стои затворена. Тогава покани майка си да дойде и да остане, защото ако вземеше да се затвори в зенана[19], щеше да има нужда от компания. Мисис Курейши пристигна тресяща се от закръглено настървение, решена да хока зетя си, докато не се откаже от тези пурдах-глупости, но Мишал учуди майка си с молбата: „Моля те, недей."

Мисис Курейши, жената на директора на държавната банка, самата беше твърде светска жена.

- Мишу, всъщност през цялото ти тийнейджърство ти беше сивата гъска, а аз хипарката. Мислех, че сама се измъкна от това блато, но днес виждам, че те е бутнал отново вътре. -жената на финансиста винаги е била на мнението, че зетят й е таен скрърндза, мнение, което оцеля, въпреки че беше оставено да се задуши без нито късче подкрепящо го доказателство. Пренебрегвайки ветото на дъщеря си, тя придружи Мирза Саид в симетрично подредената градина и го нападна, тресейки се по обичая си, за да подчертае казаното. - Какъв живот живеете? - попита тя. - Дъщеря ми не е за заключване, а за извеждане! За какво е цялото ти богатство, ако също го държиш под ключ? Синко, отключи и двете: жена и портфейл! Отведи я някъде, обновете любовта си на някаква приятна екскурзия! - Мирза Саид отвори уста, не намери отговор, затвори я отново. Объркана от собственото си красноречие, от идеята за ваканция, която беше родила изцяло под напора на момента, мисис Курейши се запали по темата си. - Просто се пригответе и тръгвайте! - настоя тя. - Тръгвайте, човече, тръгвайте! Заминете с нея или искате да я заключите, докато тя си замине - тук тя ръгна заплашително пръст в небето -завинаги?

Мирза Саид виновно обеща да обмисли идеята.

- Какво чакаш? - извика тя тържествуващо. - Мекушаве-ц такъв! Хамлет такъв!

Нападките на тъща му предизвикаха един от периодичните пристъпи на самопорицание, които измъчваха Мирза Саид, откакто убеди Мишал да сложи фереджето. За да се утеши, той се залови да

прочете романа на Тагор „Домът и светът", в който един заминдар убеждава жена си да излезе от пурдах, след което тя избягва с един политически агитатор в кампанията свадеши[20] и заминдарът свършва мъртъв. Романът веднага го развесели, но след това подозренията му се върнаха. Беше ли искрен в причините, които изтъкна на жена си, или просто търсеше начин за разчистване на терена за своето преследване на мадоната на пеперудите, епилептичката Айша? „Някое крайбрежие - помисли си той, спомняйки си мисис Курейши с очите и на обвиняващ ястреб, - нещо чисто." Присъствието на тъща му, доказваше той на себе си, беше допълнително доказателство за неговата bona fide[21]. Не беше ли окуражил положително Мишал да прати да я повикат, въпреки че отлично знаеше, че старата дебелана не можеше да го понася и ще го запо-дозре във всяка възможна лукавщина под слънцето? „Щях ли да бъда толкова запален да дойде, ако планирах някоя шмекерия?, зададе си въпроса той. Но заядливите вътрешни гласове продължаваха: „Всичката тази скорошна сексология, този подновен интерес към твоята лейди съпруга, е просто пренасяне. Всъщност копнееш за своята селска проститутка да дойде и проституира с теб."

Вината имаше за последица заминдаровото усещане, че е напълно безполезен. В неговото нещастие обидите на тъща му започнаха да изглеждат като буквалната истина. „Мекуша-вец", нарече го тя и седейки в кабинета си, заобиколен от шкафове за книги, в които червеи със задоволство дъвчеха безценни санскритски текстове, подобни на които не можеха да бъдат намерени дори в националните архиви, и по-малко възвисяващите събрани съчинения на Пърси Уестърмен[22], Дж. Е. Хенти[23] и Дорнфорд Йеитс[24], Мирза Саид призна, да, слабото ми място е, че съм мекушав. Родът беше на седем поколения й размекването продължаваше седем поколения. Той тръгна надолу по коридора, в който предците му висяха в съкрушителни позлатени рамки, и започна да съзерцава огледалото, което беше окачил на последното свободно място като напомняне, че и той един ден трябва да се изкачи на тази стена. Той беше мъж без остри ъгли и остри ръбове; дори лактите му бяха покрити с малки възглавнички от месо. В огледалото видя тънките мустаци, слабата брадичка, изцапаните с паан устни.[25] Бузи, нос, чело: всичко мекушаво, меку-шаво, мекушаво.

- Кой ще види нещо в тип като мен? - извика той и когато осъзна, че е бил толкова развълнуван, че е говорил на глас, разбра, че трябва да е влюбен, че се е поболял като куче от любов и че обектът на неговите чувства вече не е любещата му жена.

Тогава какъв проклет, повърхностен, ловък и самозалъгващ се тип съм аз - въздъхна той за себе си, - да се променя толкова много, толкова бързо. Заслужавам да бъда довършен без церемонии.

Но той не беше от типа, който се хвърля върху меча си. Вместо това се помота из коридорите на Перистан и твърде скоро къщата упражни магията си и го върна отново към нещо подобно на добро настроение.

Къщата: въпреки приказното си име, тя беше солидна, твърде неинтересна сграда, смятана за екзотична само заради това, че е в погрешната страна. Била е построена преди седем поколения от някой си Пероун, английски архитект, много облагодетелстван от колониалните власти, чийто единствен стил беше този на неокласическата английска земевладелска къща. През онези дни големите заминдари бяха луди по европейската архитектура. Прапрапрапрапрадядото на Саид го беше нает пет минути след като се запознал с него на приема на вицекраля, за да покаже публично, че не всички индийски мюсюлмани са подкрепяли акцията на войниците на Мерут[26] или са съчувствали на последвалите я въстания, не, не, по никакъв начин - и след това му дал carte blanche, - така сега Перистан стоеше по средата на почти тропическите картофени ниви до голямата индийска смокиня, покрита с пълзящи орнаментални храсти, със змии в кухните и скелети на пеперуди в шкафовете. Някои казваха, че името й се дължи повече на англичанина, отколкото на нещо по-фантастично: то беше просто съкращение от Пероунистан.

След седем поколения тя най-после беше започнала да изглежда като принадлежаща на този пейзаж от волски каруци, палмови дървета и високи, ясни и натежали от звезди небеса. Дори прозорецът с цветно стъкло, гледащ надолу към стълбата на крал Чарлс Безглавия, беше по някакъв неопределим начин натурализиран. Много малко от тези заминдарски къщи бяха оцелели от егалитарните опустошения на съвременността и съответно над Перистан висеше нещо от мистичния ореол на музей, въпреки че или защото Мирза Саид се гордееше много със стария дом и беше харчил разточително, за да го поддържа в добро състояние. Той спеше под висок балдахин от изкусно кована мед в подобно на кораб легло, заемано от трима вицекрале. В главния салон обичаше да седи с

Мишал и мисис Курейши в необикновения тримес-тен любовен стол. В единия край на това помещение на дървени трупчета стоеше навит исполински килим от Шираз, очаквайки времето на бляскавия прием, който щеше да заслужи неговото разгъване и което никога не настъпи. В трапезарията се изправяха яки класически колони с богато украсени коринтски фризове, имаше каменни и истински пауни, разхождащи се по главното стълбище към къщата, и подрънкващи в залата венециански полилеи. Оригиналните пункахи все още бяха напълно действащи и всички техни шнурове пътуваха по скрипци и през дупки в стените и подовете до малък задушен шкаф за обувки, където седеше пункахджията и дърпаше всички едновременно, затворен в иронията на зловонния въздух в това малко местенце, докато изпраща хладен ветрец до всички други части на къщата. Прислужниците също датираха от седем поколения назад и заради това бяха изгубили изкуството на оплакването. Важаха старите нрави: дори от сладкаря на Титлипур се изискваше да търси одобрението на заминдара, преди да започне да продава каквито и да било нови бонбони, които може да е изнамерил. животът в Перистан беше толкова лесен, колкото беше труден под дървото; но дори върху подобни закътани съществувания могат да паднат тежки удари.

Откритието, че жена му прекарва по-голямата част от времето затворена в кабинета си с Айша, изпълни Мирза с непоносимо раздразнение, една екзема на духа, която го подлудяваше, защото нямаше начин да бъде почесана. Мишал се надяваше, че архангелът, Айшиният съпруг, ще й дари едно бебе, но тъй като не можеше да го каже на съпруга си, тя ставаше мрачна и кисело вдигаше рамене, когато я питаше защо прахосва толкова време с най-лудото момиче на селото. Новата сдържаност на Мишал влошаваше сърбежа в сърцето на Мирза Саид и го направи и ревнив, въпреки че не беше сигурен дали ревнуваше Айша или Мишал. Той за пръв път забеляза, че господарката на пеперудите имаше очи със същата блестяща сива отсенка като жена му и по някаква причина и това също го ядосваше, сякаш то доказваше, че жените се съюзяват срещу него, шепнейки си Бог знае какви тайни; може би те клюкар-стваха за него! Тази работа със зенана изглежда беше докарала неприятни последици; дори тази стара пихтия мисис Курейши беше омаяна от Айша. Истинска тройка, мислеше си Мирза Саид; когато идол влиза през вратата ти, здравият разум излиза през прозореца.

А що се отнася до Айша: когато срещаше Мирза на балкона или в градината, където той се разхождаше, четейки любовна поезия на урду, тя беше неизменно почтителна и плаха; но доброто й държане, съчетано с пълната липса на поне някаква искра еротичен интерес, тласкаше Саид все по-дълбоко и по-дълбоко в безпомощността на неговото отчаяние. Случи се тогава, когато един ден той проследи Айша да влиза в жилището на жена му и няколко минути по-късно чу гласа на тъща си да се издига в мело драматичен крясък и той, обзет от слонска отмъстителност, нарочно изчака пълни три часа, преди да отиде да провери. Откри мисис Курейши да скубе косите си и да ридае като филмова звезда, докато Мишал и Айша седяха една срещу друга с кръстосани крака на леглото, сиви очи, втренчени в сиви очи, и лицето на Мишал беше сгушено в протегнатите длани на Айша.

Излезе, че архангелът беше осведомил Айша, че жената на заминдара умира от рак, че гърдите й са пълни с пагубни възли на смъртта и че тя няма повече от няколко месеца живот. Местонахождението на рака доказа на Мишал жестокостта на Бог, защото само зло божество може да разположи смърт в гърдите на жена, чиято единствена мечта беше да кърми нов живот. Когато Саид влезе, Айша настоятелно шепнеше на Мишал:

- Не бива да мислиш така. Бог ще те спаси. Това е изпитание на вярата.

Мисис Курейши съобщи на Мирза Саид лошите новини с много писъци и вой и за обърканията заминдар това беше последната капка. Той изпадна в ярост и започна силно да крещи и трепери, сякаш всеки миг щеше започне да разбива мебелите в стаята, както и обитателите й.

- По дяволите с вашия призрачен рак! - изпищя той към Айша в своето раздразнение. - Дойде в моята къща със своята лудост и сипа отрова в ушите на семейството ми. Махай се оттук със своите видения и своя невидим съпруг. Тук е модерният свят и лекарите, а не духове от картофените полета, са тези, които ни казват кога сме болни. Ти предизвика тази тъпа дандания за нищо. Махай се и никога повече не се връщай на земите ми.

Айша го изслуша, без да отделя очите или ръцете си от Мишал. Когато Саид спря да си поеме дъх, свивайки и разпускайки юмруците си, тя нежно каза на жена му: „Всичко ще

бъде поискано от нас и всичко ще ни се даде." Когато той чу тази формула, която хората из цялото

село бяха започнали папагалски да повтарят, сякаш знаеха какво означава, Мирза Саид Ахтар за кратко полудя, вдигна ръка и повали Айша в безсъзнание. Тя падна на пода с кървяща уста, с избит от юмрука му зъб и както лежеше там, мисис Курейши отправи обида към своя зет.

- О, Боже, поверила съм дъщеря си на грижите на убиец. О, Боже, бияч на жени. Продължавай, удари имен, потренирай малко. Осквернитѐл на светици, богохулник, дяволе нечист.

Саид напусна стаята, без да каже дума. На следващия ден Мишал Ахтар настоя да се върне в града за пълни изследвания. Саид не отстъпи.

- Ако искаш да дадеш воля на суеверието, върви, но не очаквай от мен да те придружа. Осем часа каране във всяка посока; така че по дяволите с това.

Мишал замина същия следобед с майка си и шофьора и в резултат Мирза Саид не беше там, където трябваше да бъде, значи до жена си, когато резултатите от изследванията й бяха съобщени: положителен, операцията невъзможна, твърде напреднал, хищните лапи на рака се бяха забили дълбоко в гърдите й. Няколко месеца, шест, ако беше късметлийка, и скоро преди това щеше да дойде болката. Мишал се върна в Перистан и се отправи направо към жилището си в зенана, където написа на съпруга си официална бележка на светло лилав лист за писмо, уведомявайки го за лекарската диагноза. Когато прочете смъртната й присъда, написана със собствената й ръка, много силно му се прииска да избухне в сълзи, но очите му упорито оставаха сухи. Много години не беше имал време за Върховния, но сега няколко от Айшините фрази неочаквано изплуваха в съзнанието му. *Бог ще те спаси. Всичко ще се даде.* Хрумна му една горчива суеверна мисъл: „Това е проклятие - мислеше си той. - Защото изпитвах страст към Айша, тя уби жена ми."

Когато отиде в зенана, Мишал отказа да се срещне с него, но майка й, препречваща вратата, му подаде втора бележка на ароматизирана синя хартия. „Искам да видя Айша - пишеше вътре. - Моля за любезното ти разрешение." Навеждайки глава, Мирза Саид даде съгласието си и засрамено се затътри обратно.

С Махунд винаги има борба; при Имама робство; но с това момиче няма нищо. Гавраил е бездеен, обикновено заспал в съня, както е в живота. Тя идва при него под едно дърво или в някой ров, чува каквото не казва, взима каквото й е нужно и си тръгва. Например какво знае за рака? Съвършено нищо.

Всички около него, мисли си той, докато е полубуден-полу-сънуващ, са хора, чуващи гласове, прелъстявани от слова. Но не неговите; никога неговия истински материал. - Тогава чии? Кой шепне в ушите им, позволявайки им да преместват планини, да спират часовници, да диагностицират болести?

Той не може да разбере.

В деня след завръщането на Мишал в Титлипур момичето Айша, която хората бяха започнали да наричат кахин, пир[27], напълно изчезна за цяла седмица. Нейният злочест обожател Осман палячото, който я следваше на разстояние по прашния картофен коловоз към Чатнапатна, разказа на селяните, че се вдигнал ветрец и духнал прах в очите му; когато успял да ги почисти, тя „просто беше изчезнала". Обикновено когато Осман и неговият вол започваха да разказват своите измислени истории за джинове, вълшебни лампи и Сезам, отвори се, селяните гледаха търпеливо и го подкачаха, добре, добре, Осман, запази ги за онези идиоти в Чатнапатна; те може да си падат по такива неща, но тук, в Титлипур, ние знаем как стоят нещата и че дворци не се появяват, освен ако хиляда и един работници не ги построят, нито изчезват, освен ако същите работници не ги бутнат. Обаче в този случай никой не се присмя на палячото, защото щом се отнасяше за Айша, селяните бяха готови да повярват всичко. Те постепенно бяха повярвали, че снежноко-сото момиче е истинската наследница на Бибиджи, защото не се ли бяха появили отново пеперудите в годината на нейното раждане и не я ли следваха като плащ? Айша беше реабилитацията на дълго вгорчаваната надежда, породена от завръщането на пеперудите, и доказателство, че все още са възможни велики неща в този живот, дори за най-слабите и бедните в страната.

- Ангелът я е отнесъл - чудеше се жената на сарпанча Хатиджа и Осман избухна в сълзи. - Но не, това е чудо -обясни неразбиращата стара Хатиджа.

Селяните закачаха сарпанча:

- Как може да си старейшина на селото с толкова нетак-тична съпруга, направо не ни го побира умът.

- Вие ме избрахте - отговаряше той намусено.

На седмия ден след нейното изчезване Айша бе забелязана да крачи към селото отново гола и облечена в златни пеперуди, със своята сребриста коса, вееща се на лекия ветрец. Тя отиде направо в дома на сарпанча Мохамед Дин и поиска панчаятът на Титлипур да бъде събран за спешна среща.

- Сполетя ни най-голямото събитие в историята на дървото - довери му тя. Мохамед Дин, неспособен да й отказва, определи времето на срещата за същата вечер след смрачаване.

Тази нощ членовете на панчаята заеха местата си на обичайния клон на дървото, докато Айша кахин стоеше пред тях на земята.

- Летях с ангела в най-високите висоти - каза тя. - Да, дори до лотосовото дърво в най-далечния край. Архангелът Гавраил ни донесе вест, която е и заповед. Всичко се изисква от нас и всичко ще ни бъде дадено.

Нищо в живота на сарпанч Мохамед Дин не го беше подготвило за избора, пред който щеше да бъде изправен.

- Какво иска ангелът, Айша, дъще? - попита той, борейки се да овладее гласа си.

- Волята на ангела е - всички ние, всеки мъж, жена и дете от селото да започнат веднага да се приготвят за поклонение. Заповядано ни е да отидем пеша оттук до Мека Шариф[28], за да целунем Черния камък в Кааба, в центъра на Харам Шариф, свещената джамия. Там непременно трябва да отидем.

Сега квинтетът на панчаята започна разгорещено да спори. Трябваше да бъдат взети под внимание посевите и невъзможността да бъдат изоставени домовете en masse.

- Това е невъзможно, дете - каза й сарпанчът. - Добре известно е, че Аллах извинява тези, които наистина са неспособни да отидат на хаджилък и умра[29] по здравословни причини и поради бедност. Но Айша остана мълчалива и старейнш-ните продължиха да спорят. След това като че нейното мълча-

ние зарази всички останали и за дълъг момент, през които въпросът беше разрешен - въпреки че никой никога не успя да разбере по какъв начин, - не беше произнесена нито дума. Осман палячото беше този, който най-накрая проговори, Осман, приелият исляма, за когото новата му вяра не беше нещо повече от чаша вода.

- Оттук до океана са почти двеста мили - извика той. -Тук има стари жени и бебета. Как можем да тръгнем?

- Бог ще ни даде силата - ведро отговори Айша.

- Не ти ли е хрумвало - викна й той, отказвайки да се предаде, - че там има могъщ океан между Мека Шариф и нас? Как изобщо ще го прекосим? Нямаме пари за поклонни-ческите кораби. Може би ангелът ще ни направи криле, така че да можем да литнем?

Много селяни ядосано заобиколиха богохулника Осман.

- Сега млъкни - сгълчи го сарпанчът Мохамед Дин. - Не си от дълго в нашата вяра или в нашето село. Дръж си плю-валника затворен и научи нашите нрави.

Обаче Осман отговори нахално:

- Значи така посрещате нови заселници. Не като равни, а като хора, които трябва да правят каквото им се каже.

Възел от мъже със зачервени лица започна да се стяга около Осман, но преди да може да се случи нещо друго, кахи-ната Айша промени изцяло настроението, отговаряйки на въпросите на палячото.

- Ангелът обясни и това - каза тя тихо. - Ние ще вървим двеста мили и когато стигнем до брега на океана, ще стъпим в пяната и водите ще се разтворят за нас. Вълните ще се разделят и ние ще прекосим по дъното на океана до Мека.

Следващата сутрин Мирза Саид Ахтар се събуди в къща, която беше станала необичайно тиха и когато позвъни за прислужниците, нямаше отговор. Тишината се беше разпростряла и в картофените полета; но под широкия, полюляващ се покрив на титлипуровото дърво цареше суматоха. Панчаятът беше гласувал единодушно да се подчинят на заповедта на архангел Гавраил и селяните бяха започнали да се приготвят за заминаване. Отначало сарпанчът поиска от дърводелеца Иза да построи носилки, които да бъдат теглени от волове, на които старите и немощните да могат да пътуват, но тази идея беше усмъртена от собствената му жена, която му каза:

- Не слушаш, сарпанч сахибджи! Не каза ли ангелът, че трябва да вървим? Тогава това и трябва да направим.

Само най-малките деца трябваше да бъдат освободени от поклонение пешком и щяха да бъдат носени (така беше решено) на гръб от възрастните на смени. Селяните бяха събрали всичките си запаси и камари картофи, леща, ориз, кратуни, люти пиперки, патладжани и други зеленчуци се трупаха до клона на панчаята. Тежестта на провизиите щеше да бъде разпределена поравно между пешеходците. Събираха се и принадлежности за готвене, както и всички завивки, които можеха да бъдат намерени. Трябваше да се вземат товарни животни и няколко каруци за живите пилета и подобни, но по начало поклонниците бяха получили указание от сарпанча да сведат личните си вещи до минимум. Подготовката беше започнала отпреди зазоряване, така че по времето, когато вбесеният Мирза Саид влезе в селото, нещата бяха твърде напреднали. Заминдарът забави нещата с четиридесет и пет минути, държейки ядни речи и разтърсвайки отделни селяни за раменете, но за щастие след това се предаде и си тръгна, така че работата можеше да бъде продължена с предишната си голяма бързина. Когато Мирза си тръгна, той неколкократно се пляскаше по главата и наричаше хората умопобъркани, глупаци, много лоши думи, но той винаги си е бил безбожник, слабият край на силен род, и трябваше да бъде оставен да срещне собствената си съдба; не можеше да има спорове с човек като него.

По залез селяните бяха готови за заминаване и сарпанчът каза на всички да станат за молитва в малките часове, така че да могат да тръгнат веднага след това и така да избягнат най-силната горещина през деня. Тази нощ, лежейки на рогозката си до старата Хатиджа, той промълви:

- Най-сетне. Винаги съм искал да видя Кааба и да я обиколя, преди да умра.

Тя се протегна от своята рогозка, за да го хване за ръка.

- И аз също се надявах на това, противно на очакванията - каза тя. - Ще прекосим заедно водите.

Мирза Саид, докаран до безсилна ярост от представлението на опаковащото багажа си село, се втурна при жена си без формалности.

- Трябва да видиш какво става, Мишу - възкликна той, ръкомахайки нелепо. - Цялото Титлипур е дало отпуск на мозъците си и е тръгнало към крайбрежието. Какво ще стане с техните домове, с техните ниви? Бъдещето крие погибел. Трябва да са набъркани политически агитатори. Някой е подкупил някого. - Мислиш ли, че ако предложа пари в брой, те ще останат като нормални хора? - Гласът му пресекна. Айша беше в стаята.

- Мамка ти, кучко - напсува я той. Тя седеше с кръстосани крака на леглото, докато Мишал и майка й клечаха на пода, избирайки между вещите си и пресмятайки с колко малко могат да изкарат поклонението.

- Няма да тръгвате - високопарно каза Мирза Саид. -Забранявам го, само дяволът знае с какъв бацил зарази тази курва селяните, но ти си моя жена и аз отказвам да те пусна да предприемеш тази самоубийствена постъпка.

- Добри думи - изсмя се горчиво Мишал. - Саид, добър избор на думи. Знаеш, че няма да живея, а говориш за самоубийство. Саид, нещо се случва тук, но ти със своя вносен европейски атеизъм не знаеш какво е то. Или може би щеше да разбереш:, ако беше погледнал под английските си платове за костюми и се беше опитал да откриеш сърцето си.

- Това не е за вярване - извика Саид. - Мишал, Мишу, това ти ли си? Как така внезапно си се превърнала в онзи тип божии угодници от древната история?

Мисис Курейши каза:

- Тръгвай си, сине. Тук няма място за невярващи. Ангелът казал на Айша, че когато Мишал извърши поклонението до Мека, нейният рак ще е изчезнал. Всичко се изисква и всичко ще бъде дадено.

Мирза Саид Ахтар постави дланите си на една от стените в спалнята на жена си и притисна чело в мазилката. След дълго мълчание каза:

- Ако става въпрос за изпълнението на умра, нека тогава, за Бога, се върнем в града и хванем самолет. Можем да бъдем в Мека след няколко дни.

Мишал отговори:

- Заповядано ни е да вървим пеша. Саид изгуби самоконтрол.

- Мигнал? Мишал? - изпищя той. - Заповядано? Архангели, Мишу? Гавраил? Бог с дълга брада и ангели с криле? Небе и пъкъл, Мишал? Дяволът с остра опашка и двойни копита? Докъде ще стигнеш с това? Какво ще кажеш: имат ли жените души? Или по друг начин: имат ли душите пол? Бог черен ли е, или бял? Когато се разделят вълните на океана, къде ще отиде излишната вода? Ще се издигне като стена отстрани ли? Мишал? Отговори ми. Съществуват ли чудеса? Вярваш ли в рая? Ще ми бъдат ли простени греховете?

Той започна да плаче и падна на колене с чело, все още притиснато в стената. Умиращата му жена се приближи и го прегърна изотзад.

- Върви тогава с поклонниците - каза той тъжно. - Но поне вземи мерцедеса. Комбито има климатик и можеш да вземеш хладилната чанта, пълна с кока-кола.

- Не - каза тя внимателно. - Ще вървим както всички останали. Ние сме поклонници, Саид. Това не е пикник на плажа.

- Не зная какво да правя - плачеше Мирза Саид Ахтар. -Мишу, сам не мога да се справя с това.

Айша проговори от леглото.

- Мирза сахиб, елате с нас - каза тя. - Вашите идеи са свършени. Елате и спасете душата си.

Саид се изправи със зачервени очи.

- Тъпата екскурзия, която искаше - каза той злобно на мисис Курейши. - Това със сигурност ми се връща. Вашата екскурзия ще унищожи всички ни, седем поколения с един замах.

Мишал притисна бузата си към гърба му.

- Ела с нас, Саид. Просто ела. Той се обърна към Айша.

- Няма Бог - каза той твърдо.

- Няма друг Бог освен Аллах и Мохамед е Неговият пророк - отговори тя.

- Мистичното преживяване е субективна, а не обективна истина - продължи той. - Водите няма да се разделят.

- Океанът ще се раздели по заповед на архангела - отговори Айша.

- Ти водиш тези хора към сигурно нещастие.

- Водя ги към Божията гръд.

- Не вярвам в теб - настоя Мирза Саид. - Но ще дойда и ще се опитвам да прекратя тази лудост с всяка стъпка, която

правя.

- Бог избира различни начини - възрадва се Айша, - много са пътищата, по които съмняващите се могат да бъдат върнати към неговата сигурност.

- Върви по дяволите - изкрещя Мирза Саид Ахтар и побягна, разпръсквайки пеперуди из стаята.

- Кой е по-лудият - прошепна Осман палячото в ухото на своя вол, докато го тимареше в тесния му обор, - лудата жена или глупакът, който обича лудата жена? - Волът не отговори. - Може би трябваше да си останем недокосваеми - продължи Осман. - Един принудителен океан звучи по-зле от един забранен кладенец. - И волът кимна два пъти за „да" - бум, бум.

ЕДИН ВИДИМ, НО НЕЗАБЕЛЯЗВАН ГРАД

— 1

След като съм бухал, каква е магията или противоотровата, която да ме превърне отново в мен самия?

Мистър Мохамед Суфян, собственик на кафене „Шаан-даар" и владелец на къщата с мебелирани стаи под наем, съветник на пъстрите проходящи и разноцветни обитатели на двете, виждал какви ли не типове, най-малко тесногръдият от всички хаджии и най-безсрамният видеоман, бивш учител, самоук в класическите текстове на много култури, уволнен от службата си в Дака заради културни различия с определени генерали от миналото, когато Бангладеш беше само източен фланг, и заради това по собствените му думи „не толкова имигрант, колкото джудже-емигрант" - последното добродушен намек за недостига му от инчове над земята, премигваше пред входа на спалнята си, събуден от среднощното настоятелно чукане на Джъмпи Джоши; избърса половинките си очила в пеша на куртата си в бенгалски стил (с връзалки, вързани в спретнат възел на врата), стисна здраво клепачи, отвори ги широко над късогледи очи, върна очилата на мястото им, отвори очи, поглади къносаната си брада, чмокна със зъби и откликна на сега вече неопровержимите рога на челото на трепереща тип, когото Джъмпи подобно на котка явно беше вмъкнал вътре, с горната импровизирана и духовита забележка, откраднатa със завидна пъргавина на ума за човек, събуден от съня си, от Луций Апулей от Мадаура, мароканси жрец, около 120-180 пр. Хр., жител на колонията на една по-ранна империя, човек, който отхвърля обвинението, че е омагьосал една богата вдовица, но признава малко перверзно, че в един по-ранен етап от кариерата си е бил превърнат с помощта на магия (не в бухал) в магаре.

- Да, да - продължи Суфян, излизайки в коридора и издухвайки бяла пара от зимен дъх в свитите си ръце. -Беден нещастник, но няма смисъл човек да се валя по пода. Трябва да се възприеме конструктивно отношение. Ще събудя жена си.

Чамча беше с мъхната брада и измърсен. Носеше одеяло

като тога, под която се показваше смешната уродливост на двойните кози копита, докато отгоре можеше да се види тъжната комедия на яке от овча кожа, взето назаем от Джъмпи, с вдигната яка, така че овчите къдрици удобно се бяха разположили на инчове от острите козльови рога. Той изглеждаше неспособен да говори, телесно вял, замъгленоок; въпреки че Джъмпи се опита да го обнадежди - „Ето, нали виждаш, за миг уредихме тази работа" - той, Саладин, остана най-отпуснатият и безучастен между - кои? - нека кажем: сатирите. Междувременно Суфян предложи още апулейско съчувствие.

- В случая с магарето обратното преобразяване изисквало личната намеса на богинята Изида - сияеше той. - Но миналите времена са за старомодните хора. Във вашия случай, мистър, първата стъпка може би ще бъде купичка хубава гореща супа.

В този миг неговият любезен тон беше почти заглушен от намесата на втори глас, издигнат високо в оперетен ужас; мигове след това неговото дребно тяло беше блъснато и изтласкано от планиноподобното ме се сто тяло на една жена, която изглеждаше неспособна да реши дали да го отмести от пътя си, или да го задържи пред себе си като щит. Приклякайки зад Суфян, това ново същество изпъна трепереща ръка, на чийто край имаше един тресящ се дундест показалец с ален нокът.

- Това там - изви тя. - Какво ни се стовари?

- Приятел е на Джоши - меко каза Суфян и продължи, обръщайки се към Чамча. - Моля, простете - изненадата и така нататък, нали разбирате? Както и да е, мога ли да ви представя моята мисис - моята бегум сахиба Хинд?

- Какъв приятел? Как приятел? - изплака приклекналата. - Я, Аллах, очите ти не са ли на мястото си?

Коридорът - с под от голи дъски и скъсани тапети на цветя по стените - беше започнал да се изпълва със сънливи обитатели. Между тях изпъкваха две тийнейджърки - едната острокоса, другата с конска опашка; и двете преценяващи възможността да покажат уменията си (научени от Джъмпи) в бойните

изкуства карате и уинг чун[1]: Суфяновите дъщери Мишал (на седемнадесет) и петнадесетгодишната Анахита изскочиха от спалнята си в бойна екипировка, шалвари в стил Брус Ли, носени хлабави над тениски с образа на новата Мадона; зърнаха нещастния Саладин - и поклатиха глави с разширени от наслада очи.

- жестоко - каза одобрително Мишал. И сестра й кимна в съгласие:

- Трепач. Първо качество, да го еба.

Обаче майка й не я смъмри за езика й; мислите на Хинд бяха другаде и тя изви по-силно отвсякога:

- Вижте този мой съпруг. Какъв хаджия е това? Тук е самият Шейтан, влязъл през нашата врата, и мен ме карат да му поднеса пилешка супа, сготвена със собствената ми дясна ръка.

Вече беше безполезно Джъмпи Джопш да моли Хинд за търпимост, да опитва обяснения и да изисква солидарност.

- Ако той не е самият дявол - необоримо посочи дамата с буйно повдигащи се гърди, - откъде идва този негов чумен дъх? Може би от Благоуханните градини?[2]

- Не Гулистан, а „Бостан" - ненадейно каза Чамча. - Полет А1420. - Обаче чувайки гласа му, Хинд изквича уплашено и гмурвайки се край него, се насочи към кухнята.

- Мистър - каза Мишал на Саладин, докато майка й бягаше по стълбите надолу, - всеки, който може толкова да я уплаши, трябва да е наистина лош.

- Зъл - съгласи се Анахита. - Добре дошъл на борда.

Тази Хинд, сега толкова окопана във възклицателно настроение, някога беше - странно, но истина! - най-свенливата сред булките, самото благородство, истинско въплъщение на търпимост и добро настроение. Като жена на ерудиран учител в Дака, тя навлезе в задълженията си с желание, съвършената съпруга, нореща на съпруга си ароматизиран с кардамон чай, когато оставаше буден до късно, за да проверява изпитни работи, подкупваща със себе си училищния директор по време на срочните семейни екскурзии на учителския състав, борейки се с романите на Бибхутибхушан Банерджи и метафизиката на Тагор в опита да стане по-достойна за съпруг, който можеше да цитира без усилия както от Ригведа, Коран Ша-риф и военните дневници на Юлий Цезар, така и от откровенията на Йоан Богослов. В онези дни тя се възхищаваше на неговата плуралистична откритост на съзнанието и се бореше в кухнята си за една успоредна еклектичност, учейки се да готви дозаиз[3] и утапами[4] от Южна Индия и меките месни

топчета от Кашмир. Постепенно прегръщането на каузата на гастрономическия плурализъм прерасна в дълбока страст и докато светският Суфян поглъщаше многочислените култури на субконтинента - „и нека не се преструваме, че западната култура не присъства; след тези векове как може тя да не бъде част от нашето наследство?" - неговата жена готвеше и ядеше нарастващи количества от неговите храни. Докато преглъщаше силно подправените блюда от Хайдарабат и силно самомнителните киселомлечни сосове от Лукноу, тялото й започна да се променя, защото всичката тази храна трябваше да намери някъде дом и тя започна да прилича на самата необятна и хълмиста земна маса, субконтинент без граници, защото храната преминава през всяка граница, която си направите труда да споменете.

Обаче мистър Мохамед Суфян не натрупа килограми: нито една тола[5], нито унция.

Неговият отказ да затлъстее беше началото на неприятностите. Когато тя го упрекваше: „Не харесваш ли готвенето ми? За кого правя всичко това и се надувам като балон?" - той меко отговаряше, гледайки нагоре към нея (тя беше по-високата от двамата) над рамките на половинките си очила: „Въздържанието също е част от нашите традиции, бегум. Изяждай два залъка по-малко от собствения си глад: самоограничение, пътят на аскетизма." Какъв човек: знае всички отговори, но не можеш да го накараш истински да поспори.

Въздържанието не беше за Хинд. Може би ако Суфян се беше оплакал някога; ако само веднъж беше казал: Мислех, че се женя за една жена, а днес си достатъчно голяма за две; ако някога я беше подтикнал! - тогава може би щеше да престане, защо не, разбира се, че щеше; така че негова беше

вината, защото у него нямаше агресия, какъв мъж беше това, който не можеше да обижда своята тлъста лейди съпруга? Откровено казано, напълно възможно беше Хинд да не успее да контролира гуляите си, дори ако Суфян беше избълвал необходимите проклятия и настоятелни искания; но след като не го направи, тя продължи да дъвче, доволна да стовари цялото обвинение за своята фигура върху него.

В действителност щом веднъж започна да го обвинява за различни неща, тя откри, че съществуват и няколко други неща, които да използва срещу него; откри също своя език; така че скромният учителски апартамент редовно ехтеше от ругатните, които той като твърде свит не раздаваше на учениците си. Отгоре на това беше гълчан за прекалено високите си принципи, благодарение на които, каза му Хинд, тя знае, че той никога няма да я облагодетелства да стане жена на богат мъж - защото какво може да каже човек за мъж, който откривайки, че банката два пъти в един и същи месец привежда заплатата по сметката му, веднага обръща внимание на институцията върху тази грешка и връща парите в брой? - каква надежда има за учител, който когато към него се обръща най-богатият от родителите на децата, сухо отказва да размисли и да приеме обичайните възнаграждения в замяна на услуги, правени, докато преглежда изпитните работи на малките момчета?

- Но всичко това бих могла да простя - мрачно му казваше тя, оставяйки останалата част от изречението недоизказа-на, която гласеше, *ако не бяха твоите две истински обиди: сексуалните и политическите ти престъпления.*

Откакто се ожениха, двамата изпълняваха половия акт нередовно, в пълна тъмнина, в тишина, в която би се чуло падането на игла и в почти пълна неподвижност. На Хинд не би хрумнало да мърда и да се клати и след като Суфян изглежда се справяше с абсолютния минимум от движения, тя смяташе - винаги е смятала, - че двамата са на едно мнение за тази работа, сиреч това е мръсна работа, която не се обсъжда преди и след и на която не се обръща внимание по време на това. Фактът, че децата не бързаха да идват, тя прие като божие наказание за само Той знае какви тежки злодеяния в нейния предишен живот; тя отказа да обвини Аллаха, че и двете излязоха момичета, предпочитайки вместо това да обвини слабото семе, имплантирано в нея от немъжествения й съпруг, едно отношение, което не се въздържа да изрази със силно натъртване за ужас на акушерката в самия миг на раждането на малката Анахита.

- Още едно момиче - пое си тя с отвращение дъх. - Е, като се има предвид кой направи бебето, трябва да съм щастлива, че не е хлебарка или мишка.

След тази втора дъщеря тя каза на Суфян доста и му заповяда да премести леглото си в трапезарията. Той прие без каквото и да било възражение отказа й да има повече деца, но тогава тя откри, че развратникът мисли, че все още може от време на време да влиза в затъмнената й стая и да изпълнява странния ритуал от тишина и полуобездвиженост, на който тя се беше подчинила единствено в името на възпроизводството.

- Ти какво си мислиш - изкрещя му тя първия път, когато опита, - че го правя за удоволствие?

Щом веднъж през дебелата му глава проникна фактът, че тя говори сериозно, край на неморалното държане, неу. сър, тя е скромна жена, не полудяла от похот развратница, той започна да не се прибира до късно през нощта. По това време - тя погрешно си беше помислила, че посещава проститутки - той започна да се занимава с политика и не просто някоя стара политика, една или друга, о, не, мистър Мозък трябваше да отиде и да се присъедини към самите дяволи, комунистическата партия, не по-малко, толкова за така наречените му принципи; демони, такива бяха те, много по-лоши от курви. Заради това набъркване в окултното тя трябваше да опакова своите торби толкова краткосрочно и да замине за Англия с две малки деца подире й; заради това идеологическо магьосничество трябваше да изтърпи всички лишения и унижения в процеса на имиграцията; и заради неговия диаболизъм беше завинаги затънала в тази Англия и никога повече нямаше да види селото си.'

- Англия - веднъж му каза тя - е твоето отмъщение, че ти попречих да изпълняваш неприличните си действия върху тялото ми. - Той не отговори, а мълчанието показва съгласие.

И какво беше това, което им носеше доход в този Вилает на нейното изгнаничество, това Юки на сексманиакалната от-мъстителност на съпруга й? Какво? Неговите книжни знания? Неговите Гитанджали, еклоги или тази пиеса „Отело", която той обясняваше, че е наистина аталлах или атауллах, освен ако писателят не знаеше правописа, както и да е, какъв писател е това?

Беше: нейното готвене. „Шаандаар" - беше хвалено то. „Изключително, блестящо, възхитително." Хората идваха от цял Лондон, за да ядат нейните самосас, нейните бомбайски чаат[6], нейните гулаб джаман[7] направо от рая. Какво имаше там Су-фян за вършене? Да взима парите, да поднася чая, да тича от тук до там, да се държи като келнер при всичкото си образование. О, да, разбира се, клиентите харесваха неговата личност, той винаги е имал привлекателен характер, но когато държиш гостилница, хората не за разговора плащат сметката. Джалеби-та, барфи, специалитет на деня. Как се обърна животът! Сега тя беше господарката.

Победа!

Но въпреки това беше също факт, че тя, готвач и печелов-ник, най-главен архитект на успеха на кафене „Шаандаар", който най-накрая им позволи да купят цялата четириетажна сграда и да започнат да дават под наем помещенията й -беше единствената наоколо, върху която като лош дъх висеше миазмата на поражението. Докато Суфян продължаваше да проблясва, тя изглеждаше изгаснала подобно на крушка с изгоряла жичка, подобно на паднала звезда, подобно на пламък.

- Защо? - Защо, когато Суфян, който беше лишен от профе-. сия, ученици и уважение, подскачаше като младо агне и дори започна да наддава, затлъстявайки в самия Лондон, което никога не беше правил у дома; защо, когато властта беше преместена от неговите ръце и предадена в нейните, тя играеше

- както казваше мъжът й, „тъжния чувал", „мрачния приятел" и „шляещ се пес"? Просто: не въпреки това, а заради това. Всичко, което ценеше, беше преобърнато от промяната; беше изгубено в този процес на преместване.

Нейният език: сега задължена да издава тези чужди звуци, които караха езикът й да се чувства изморен, нямаше ли право да се оплаква? Нейното семейно жилище: какво значение имаше, че в Дака бяха живели в скромен учителски апартамент, а сега благодарение на добрия предприемачески усет, спестяванията и уменията с подправките владееха това четириетажно здание с плосък покрив? Къде беше сега градът, който познаваше? Къде бе селото от нейната младост и родните зелени морски пътища? Обичаите, около които беше градила живота си, също бяха изгубени или най-малкото - трудноотриваеми. Никой в този Вилает нямаше време за бавните любезности на живота у дома или за съблюдаването на множеството религиозни ритуали. Освен това: не беше ли тя принудена да се задоволи със съпруг без значение, докато преди можеше да се радва на достойното му положение? Къде беше гордостта от това, че е принудена да работи за своята прехрана, за неговата прехрана, докато преди можеше да си седи вкъщи в твърде подхождащо й великолепие? - И тя знаеше, как можеше да не знае, за тъгата под неговата сърдечност, и това също беше поражение; никога преди не се беше чувствала толкова неподходяща като жена, защото каква мисис е тази, която не може да развесели мъжа си, а трябва да наблюдава подправено щастие и да се прави сякаш това е чиста монета? - Плюс това: те бяха дошли в демонски град, в който всичко може да се случи, да ти

счупят прозорците посред нощ без някаква причина, на улицата да те повалят невидими ръце, в магазините да чуеш такива обиди, че да си помислиш, че ушите ти ще паднат, но когато се обърнеш по посока на думите, виждаш само празно пространство и усмихнати лица и всеки ден чуваш за това момче, онова момиче, набити от призраци. - Да, страна на призрачни дяволчета, как другояче да се обясни; най-добре беше да си стоиш у дома, да не излизаш дори, за да пратиш писмо, стой си вътре, заключи вратата и кажи молитвите си и злите духове (може би) няма да дойдат. - Причини за поражението? Баба, кой може да ги преброи? Не само беше жена на дюкянджия и кухненска робиня, но дори и на собствените й сънародници не можеше да се разчита; - имаше мъже, които смяташе за достойни за уважение, шариф, даващи телефонни разводи на жените си вкъщи, за да избягат с някоя жена харамзади[8], и момичета, убивани заради зестра (някои неща можеха да бъдат внесени без мито през чуждестранната митница); и най-лошото от всичко - отровата на този дяволски остров беше заразила нейните две малки момичета, които растяха, отказвайки да говорят майчиния си език, въпреки че разбираха всяка дума, правеха го само за да наранят; защо иначе Мишал отряза цялата си коса и вмъкна цветни дъги в нея; и всеки ден беше битка, караница, неподчинение - и най-лошото от всичко, нямаше нито едно ново нещо в оплакванията й, така беше за жени като нея, защото вече не беше някоя, самата тя, Хинд, жената на учителя Суфян; беше потънала в анонимността, безхарактерната множественост да бъдеш само една-от-жените-подобни-на-нея. Това беше исторически урок: нищо друго за жени-като-нея, освен да страда, да помни и да умре.

Ето какво направи тя: отрече слабостта на съпруга си, през по-голямата част от времето се отнасяше към него като към лорд или монарх, защото в нейния изгубен свят славата й се дължеше на неговата; за да отрича призраците извън кафенето, тя си стоеше вътре, изпращайки други за кухненски провизии, домакински потребности и също за безкрайните припаси от видеофилми на бенгали и хинди, чрез които (заедно с нейните непрекъснато увеличаващи се индийски филмови списания) тя можеше да остане в допир със събитията в детинския свят" като странното изчезване на несравнимия Гавраил Фаришта и последвалото трагично съобщение за неговата смърт в самолетна катастрофа; и за да даде известен отдушник на чувствата си на победено, изтощено отчаяние, тя крещеше на дъщерите си. По-голямата, за да си го върне, накълца косата си и позволяваше на зърната си да стърчат през фланелки, носени предизвикателно тесни.

Пристигането на напълно развит дявол, рогат човек-ко-зел, беше в светлината на предходното твърде подобно на последната или във всеки случай предпоследната капка.

Обитателите на „Шаандаар" се събраха в нощната кухня на кризисно заседание без предварителна подготовка, Докато Хинд сипеше клетви в пилешката супа, Суфян разположи Чамча на една маса, издърпвайки за бедния тип алуминиев стол със синя пластмасова седалка, и откри нощното заседание. Радостен съм да докладвам, теориите на Ламарк бяха цитира-. ни от изгнания учител, който говореше с най-добрия си дидак-тически глас. Когато Джъмпи разказа невероятната история на падането на Чамча от небето - самият протагонист бе твърде погълнат от пилешката супа и мъката, за да говори за себе си,

- Суфян, чмокащ със зъби, спомена последното издание на „Произхода на видовете".

- Където дори великият Чарлз прие идеята за мутация при екстремни обстоятелства, за да се осигури оцеляването на вида; какво остава за неговите последователи - винаги по-дарвинисти от него самия! - посмъртно отрекоха подобна Ла-маркова ерес, настоявайки за естествения подбор и нищо друго - обаче аз съм готов да призная, че подобна теория не е развита за оцеляването на индивидуални представители, а само за видове като цяло; в добавка, взимайки под внимание естеството на самата мутация, трудно е да се разбере същинската полза от промяната.

- Тааате - Анахита Суфян, с очи, вдигащи се към небето, и буза, лежаща отегчено в дланта, прекъсна тези размишления.

- Остави това. Въпросът е как е могъл да се превърне в една толкова, толкова възхитителна прищявка?

След което самият дявол, вдигайки поглед от пилешката супа, изплака:

- Не, не съм. Не съм каприз, о, със сигурност не съм. Неговият глас, издигащ се сякаш: от неизмерима бездна от

скръб, затрогна и разтревожи по-младото момиче, което се втурна към мястото, където той седеше^, и стремително мил-

вайки едното рамо на нещастното чудовище, каза в опит да поправи грешката:

- Разбира се, че не сте. Съжалявам, естествено не мисля, че сте каприз; просто така изглеждате.

Саладин Чамча избухна в сълзи.

Междувременно мисис Суфян беше ужасена от гледката на по-младата й дъщеря, докосваща истински съществото, и обръщайки се към галерията от жители по нощници, тя размаха черпака към тях и помоли за подкрепа.

- Как да търпиш? Честна дума, сигурността на младите момичета не може да бъде осигурена! И това в собствената ми къща, подобно нещо!...

Мишал Суфян изгуби търпение.

- Исусе, маме.

- Исус?

- Мислите ли, че е временно? - попита Мишал Суфян Джъмпи, обръщайки гръб на посрамената Хинд. - Някакво обладаване от зъл дух - може ли да го, нали знаете, прогоним със заклинания?

Полични, "блясък, вампири, кошмари на улица Елм стояха развълнувани в очите й и баща й, също толкова видео aficionado като всеки тийнейджър, изглежда сериозно се замисли над възможността.

- В „Степният вълк"... - започна той, но Джъмпи не можеше да понесе повече от това.

- Главното - обяви той, - е да погледнем на положението идеологически.

Това накара всички да замлъкнат.

- Обективно - каза той с леко самоосъдителна усмивка -какво се е случило тук? А: неправилен арест, заплаха, насилие. Второ: незаконно задържане, неизвестни медицински експерименти в болницата - тук шепот на съгласие, като спомен за интравагиналните проверки, Depo-Provera[9], скандалите, незаконната стерилизация post-partum[10] и още по-назад, мисълта за изхвърлянето на лекарства в Третия свят като на бунище се надигнаха във всеки присъстващ, за да дадат подкрепа на инсинуациите на говорещия - защото какво ще повярваш зависи от това какво си видял - не само онова, което е видимо, но и това, което си готов да погледнеш в лицето - във всеки случай нещо трябваше да обясни рогата и копитата; в тези полицейски болнични отделения всичко може да се случи. - И трето - продължи Джъмпи, - психологически срив, загуба на усещането за собственото аз, неспособност да се справяш. Всичко това сме го виждали и преди.

Никой не възрази, дори и Хинд; имаше някои истини, с които беше невъзможно да не се съгласиш.

- Идеологически - каза Джъмпи, - аз отказвам да приема положението на жертва. Със сигурност той е бил превърнат в жертва, но ние знаем, че всяка злоупотреба с властта е отчасти отговорност на малтретирания; нашата безучастност заговорни-чи със, позволява подобни престъпления.

След като беше сгълчал събранието до засрамено подчинение, той поиска Суфян да предостави малкото таванско помещение, което в момента не беше заето, а от своя страна Суфян беше докаран до пълна неспособност от чувство на солидарност и вина да поиска дори едничко пени за наем. Истина е, че Хинд промърмори: „Сега зная, че светът е луд, след като дявол стана мой гост", но тя го направи под носа си и никой с изключение на по-голямата й дъщеря Мишал не чу какво каза.

Суфян, следвайки примера на по-малката си дъщеря, отиде при Чамча, който сгушен в одеялото си пиеше огромни количества от ненадминатата якни[11] на Хинд, седна и прегърна все още трепереща нещастник.

- Тук е най-доброто място за теб - каза той, говорейки като на глупак или малко дете. - Къде другаде би могъл да отидеш да излекуваш своите обезобразявания и да възстановиш обичайното си здраве? Къде другаде, ако не тук с нас, сред своя народ, твоя собствен вид?

Едва когато Саладин Чамча остана сам в таванската стая на самия край на силите си, той отговори на реторичния въпрос на Суфян.

- Аз не съм от вашия вид - каза той отчетливо в нощта. -Вие не сте моят народ. Прекарах половината си живот, опитвайки се да избягам от вас.

Сърцето му започна да се държи зле, да рита и се да препъва, сякаш и то също искаше да се преобрази в някаква нова дяволска форма, да замени с пълната непредсказуемост на табла-импровизациите[12] старото му метрономно биене. Лежейки безсънен в тясното легло, заплитайки рогата си в чаршафите и калъфката на възглавницата, докато се мяташе и въртеше, той понесе подновяването на коронарната ексцент-ричност с един вид фаталистично одобрение: след като всичко друго, защо не и това също?

Тъптуптуп, вървеше сърцето и туловището му се сгърчва-ше. Внимавай или наистина ще те оставя да пукнеш. Тупту-патъпоотуп. Да: това беше адът, точно така. Град Лондон, превърнат в Джаханум, Геена, Муспелхайм[13].

Дяволите в ада страдат ли? Не са ли те онези с вилите? Вода започна равномерно да капе от стъклото на капандура-та. Навън в предателския град затопляне придаваше на улиците ненадеждната консистенция на мокър картон. Бавни маси белота се плъзгаха от наклонени сиви апсидни покриви. Следите от бусовете на доставчиците набраздяваха лапавицата. Първа светлина; и започна хорът на зазоряването, тракане на къртачи на улични настилки, цвъртене на аларми срещу крадци, тръбе-не на колесни същества, сблъсквайки се на ъгли, дебелото бръмчене на големи масленозелени гълтачи на

отпадъци, крещящи радиогласове от дървената бояджийска люлка, прилепнала за горния етаж на'фрийхауз[14], ревът на големите пробудени неумолими сили, страховито носещи се надолу по този дълъг, но тесен път. Изпод земята идваха тремори, отбелязващи преминаването на грамадни подземни червеи, които поглъщаха и повръщаха човешки същества, а от небесата барабаненето на хеликоптери и врещенето на бляскави птици на по-голяма височина.

Слънцето се издигна и отгърна мъгливото небе като подарък. Саладин Чамча спеше.

Което не му предоставяше почивка: а по-точно го върна до онази друга нощна улица, по която в компанията на физиоте-рапевтката Хайъсинт Филипс той беше побягнал надолу към своята съдба, троп-троп на несигурни копита; и му припомни, че докато пленничеството се отдалечаваше и градът се приближаваше, лицето и тялото на Хайъсинт изглежда се променяха. Той видя да се появява и разширява отворът между нейните средни горни резци и начина, по който косата й се връзваше на възли и се сплиташе от само себе си в медузи, и странната триъгълност на нейния профил, която видимо се накланяше от линията на косата до върха на носа й, обръщаше се и се насочваше в непрекъсната линия навътре към нейния врат. На жълтеникавата светлина той видя, че кожата й ставаше по-тъмна с всяка минута, а зъбите й по-издадени, а тялото й толкова дълго, колкото детска рисунка на клечковид-но човече. В същото време тя му хвърляше все по-открито развратни погледи и сграбчвайки ръката му с толкова кокалести и неизбежни пръсти, че сякаш скелет го беше докопал и се опитваше да го издърпа надолу в гроба; той можеше да помирише прясно изкопаната пръст, пресищащата й миризма в нейния дъх, на устните й... обзе го отвращение. Как е могъл някога да я помисли за привлекателна, дори да я желае, дори да отиде толкова далече да си мечтае, докато тя го яхаше и с юмруци изкарваше течност от дробовете му, че са любовници в дивите гърчове на сексуално събрание?... Градът се сгъстяваше около тях подобно на гора; сградите се чифтосваха и ставаха не бляскави като косите й.

- Никаква светлина не може да влезе тук - прошепна му тя. - Черно е; всичко е черно.

Тя като че направи опит да легне и да го привлече към себе си, към земята, но той извика:

- Бързо, църквата - и се гмурна в една непривлекателна подобна на кутия сграда, търсейки повече от един вид убежище. Обаче вътре църковните пейки бяха пълни с Хайъсинти, стари и млади, Хайъсинти, носещи безформени сини костюми от две части, изкуствени перли и малки шапчици, подобни на кутийки за хапчета, украсени с парчета газ, Хайъсинти, носещи невинни бели нощници, всяка въобразима форма на Хайъсинт, всички пеещи силно „Насочи ме, Исусе"; докато видяха Чамча, прекъснаха своето одухотворяване и започнаха да крещят по един твърде недуховен начин: Сатана, Козелът, Козелът, и други подобни неща. Сега стана ясно, че Хайъсинт, с която беше влязъл, гледаше на него с други очи, по същия начин, по който той я беше гледал на улицата; че тя е започнала да вижда нещо, което я караше да се чувства твърде зле; и когато видя отвращението на това грозно изострено и помрачено лице, той просто ги нападна.

- Хубшии[15] - наруга ги той по някаква причина на своя зарязан майчин език. Нарече ги сплетници и диваци. - Изпитвам съжаление към вас - произнесе той. - Всяка сутрин трябва да се гледате в огледалото и да виждате втренчена във вас тъмнината: петното, доказателството, че сте най-нисшето от нисшите.

Тогава те се събраха около него, това струпване на Хайъсин- ти, неговата собствена Хайъсинт, сега изгубена между тях, неразличима, вече не индивид, а жена-подобна-на-тях, и той беше страхотно набит, издавайки жалки блеещи звуци, тичайки в кръг, търсейки изход, докато не осъзна, че страхът на напада-телките му беше по-голям, отколкото тяхната ярост, и той се изправи в целия си ръст, разпери ръце и започна да пищи с дяволски звуци срещу тях, карайки ги на бегом да търсят прикри-тие, снишавайки се зад църковните пейки, докато той напускаше в кърви, но несломен, бойното поле.

Сънищата изразяват нещата по свой начин, но Чамча, събуждайки се за кратко, когато сърцето му подскочи в нов изблик на синкопи, горчиво осъзнаваше, че кошмарът не е бил толкова далече от истината; поне духът беше точен. -Това за последен път беше Хайъсинт, помисли си той и отново се унесе. - За да се намери треперещ във фоайето на собствената си къща, докато на по-висока плоскост Джъмпи Джопш яростно спореше с Памела. С жена ми.

И когато Памела от съня, повтаряйки дума по дума истинската, отхвърли съпруга си сто и един пъти, той не съществува, такива подобни неща не са такива, виртуозът Джамшед беше този, който

оставяйки настрана любовта и страстта, помогна. Оставяйки зад себе си една плачеща Памела: *Да не си посмял да върнеш това обратно тук,* изкрещя тя от най-горния етаж, от бърлогата на Саладин: Джъмпи, увивайки Чамча в овча кожа и одеяло, изтощено го поведе към кафене „Шаандаар", обещавайки с празна любезност:

- Всичко ще се оправи. Ще видиш. Всичко ще бъде наред. Когато Саладин Чамча се събуди, споменът за тези думи го изпълни с горчив гняв. Той откри, че си мисли: Къде е Фаришта. Това копеле: басирам се, че е добре. - Това беше мисъл, към която щеше да се върне с изключителни резултати; обаче за момента имаше по-важна работа.

Аз съм въплъщението на злото, мислеше той. Трябваше да го приеме. То се беше случило и не можеше да се отрече. Аз вече не съм аз, или поне не само. Аз съм олицетворението на погрешното, на онова, което мразим, на греха. Защо? Защо аз?

Какво зло е сторил - какво долно нещо би могъл, щеше да направи?

За какво беше - не би могъл да избегне понятието -наказан? И стигайки до това от кого? (Аз си задържах езика зад зъбите.)

Не беше ли преследвал своята собствена представа за доброто, не беше ли искал да стане това, на което най-много се възхищаваше, посветил себе си с воля, граничеща с обладаване от зъл дух, на завладяването на английщината? Не беше ли работил упорито, избягвайки неприятностите, стремейки се да стане нов? Усърдие, взискателност, умереност, въздържаност, самоувереност, честност, семеен живот: какво представляваше този сбор, ако не морален кодекс? Негова вина ли беше, че той и Памела бяха бездетни? Генетиката негова отговорност ли беше? Възможно ли беше в тези опаки времена да е измъчван от орисниците, както беше постигнал съгласие със себе си да нарича преследващата служба, точно заради своята гонитба на „доброто"? Че днес подобна гонитба се смята за погрешна, дори лоша? Тогава колко жестоки бяха тези орисници да подбудят отхвърлянето му от същия свят, който той толкова решително беше ухажвал; колко мъчително бе да бъдеш изхвърлен от вратите на града, за който е вярвал, че отдавна е превзел! - Каква долна дребнавост беше това - да го върнат обратно на гръдта на неговия народ, от който се чувстваше от толкова дълго така далече! - Тук нахлуха мисли за Зини Вакил и виновно, нервно той наново ги потисна.

Сърцето му го риташе диво и той седна, сгъна се на две и зяпна за въздух. Успокой се или ще падне завесата. Няма място за подобни стресови разсъждения: никога повече. Той поемаше дълбоко дъх; легна отново; изпразни съзнанието си. Предателят в гърдите му поднови обичайната си служба.

Стига толкова от това, каза си твърдо Саладин Чамча. Никога повече няма да мисля себе си за зло. Външният вид лъже; корицата не е най-добрият илюстратор на книгата. Дявол, Козел, Шейтан? Не аз.

Не аз: друг.

Кой?

Мишал и Анахита пристигнаха със закуска на поднос и възбуда на лицата. Чамча гълташе корнфлейкс и нескафе, докато момичетата след няколко мига плахост, едновременно му бърбореха нонстоп.

- Е, няма грешка, ти разбуни мястото.

- Не си си тръгвал и променил обратно през нощта или нещо подобно?

- Слушай, това не е номер, нали? Имам предвид, не е грим или нещо театрално? Искам да кажа, Джъмпи казва, че си актьор и само си помислих. Исках да кажа - и тук младата Анахита замлъкна, защото Чамча, плюейки корнфлейкс, ядосано изрева:

- Грим? Тетрално? Номер?

- Не искахме да те обидим - каза обезпокоено Мишал от името на сестра си. - Просто си мислехме, знаеш какво искам да кажа, и би било ужасно, ако не беше, но си, разбира се, че си, значи всичко е наред - завърши тя бързо, когато Чамча отново я погледна страшно.

- Става дума - отново започна Анахита и след това ласкателно, - искам да кажа, ъъъ, мислим, че е страхотно.

- Тя иска да каже - поправи Мишал. - Ние мислим, нали знаеш.

- Блестящ - каза Анахита и смая объркания Чамча с усмивка. - Магия. Нали знаеш. жестоко.

- Цяла нощ не сме спали - каза Мишал. - Имаме идеи.

- Смятаме - Анахита трепереше възбудено от това, - че след като си се превърнал в това, което си, тогава може би, вероятно, всъщност, дори ако не си го опитал, може би, ти можеш...

И по-голямото момиче завърши мисълта:

- Може да си развил - нали знаеш - сили.

- Както и да е, ние си мислехме - добави плахо Анахита, виждайки облаци да забулват челото на Чамча. И оттегляйки се към вратата, добави - но вероятно бъркаме. - Ахъ. Бъркаме. Добре, добър апетит.

Преди да побегне, Мишал измъкна една малка бутилка, пълна със зелена течност, остави я на пода до вратата и даде последния изстрел на раздяла.

- О, извинявай, но мама казва, че може да ти е от полза, тоалетна вода, за дъха ти.

Фактът, че Мишал и Анахита благоговеят пред неговото обезобразяване, което той мразеше от цялото си сърце, го убеди, че „неговият народ" е толкова шантав и опак, колкото от-давна подозираше, че е. Двете трябваше да отговорят на неговото огорчение - когато на втората му таванска утрин му донесоха една масала дозаиз[16] вместо фабрични зърнени храни в комплект със сребърна играчка космонавт и той изплака неблагодарно: „Сега се очаква да ям тази мръсна чуждестранна храна?" - с изрази на съчувствие и това направи нещата още по-лоши.

- Тричав боклук - съгласи се с него Мишал. - Тук няма бенгърс[17], лош късмет.

Съзнавайки, че е наранил тяхното гостоприемство, той се опита да обясни, че се мисли сега и изобщо за британец...

- Какво ще кажеш за нас? - поиска да знае Анахита. -Какви мислиш, че сме?

И Мишал довери:

- Бангладеш е нищо за мен. Просто някакво място, за което тате и мама продължават да шумят.

И Анахита, заключавайки:

- Бунглдитч[18]. - С удовлетворено кимване. - Във всеки случай така я наричам.

Но те не бяха британки, искаше да им каже той: не наистина, не по някакъв начин, който той би могъл да разпознае. Въпреки това в момента старата му увереност се изплъзваше заедно с неговия стар живот...

- Къде е телефонът? - запита той. - Трябва да проведа няколко разговора.

Намираше се във фоайето; Анахита, извършвайки набег върху спестяванията си, му даде назаем монетите. С глава, омотана във взет назаем тюрбан, с тяло, скрито във взети назаем панталони (на Джъмпи) и обувките на Мишал, Чамча набра миналото.

- Чамча - каза гласът на Мими Мамулян. - Ти си мъртъв. Ето какво се случи, докато го нямаше: Мими изпадна в

безсъзнание и изгуби зъбите си.

- Изгубих съзнание - каза му тя, говорейки по-грубо от обикновено поради трудности с ченето. - Причина? Не питай. Кой може да пита за причината в тези времена? Кой е номерът ти? - добави тя, докато пиуканията продължаваха[19]. -Веднага ще ти звънна.

Но минаха пълни пет минути, преди да го направи.

- Ходих да пикая. Знаеш ли причина да си жив? Защо водите се разделиха за теб и другия тип, а се затвориха над останалите? Не ми казвай, че си по-ценен. Днес хората не вярват на такива работи, дори за теб, Чамча. Вървях надолу по Оксфорд стрийт и търсех обувки от крокодилска кожа, когато се случи: загубих съзнание насред крачката и паднах напред като дърво, кацнах на центъра на

брадичката си и всичките ми зъби изпаднаха на тротоара пред човека, който си играеше на вдигни-лейди. Хората могат да бъдат внимателни, Чамча. Когато се свестих, намерих зъбите си на малка купчинка до лицето си. Отворих очи и видях малките копелета да ме зяпат, не е ли мило? Първото нещо, което си помислих, беше, благодаря ти, Боже, имам парите. Зашиха ми ги обратно, частно, разбира се, добра работа, по-добре отпреди. Така че взех малко почивка. Позволи ми да ти кажа, че озвучителният бизнес не е във форма, ти с твоето умиране, а аз с моите зъби, ние просто нямаме чувство за отговорност. Стандартите бяха занижени, Чамча. Пусни телевизията, слушай радио, трябва да чуеш колко старомодни са рекламите за пица, биреата реклама с чър-мански акценти от централното разпределение на ролите, мар-сианското картофено пюре, звучащо сякаш идва от Луната. Изхвърлиха ни.от Шоуто на извънземните. Оправяй се бързо. Евентуално можеш да кажеш същото и на мен.

Така той беше изгубил работа, както и жена, дом и контрол над живота.

- Не само зъбите причиняват неприятности - продължи енергично Мими. - Шибаните преградни съгласни ме плашат до смърт. Продължавам да си мисля, че пак ще пръсна старите си кокали по улицата. Възрастта, Чамча: цялата е изтъкана от унижения. Раждаш се, бият те и те контузват по цялото тяло и накрая рухваш и те хвърлят с лопата в някаква урна. Както и да е, ако никога повече не работя, ще умра спокойна. Знаеше ли, че сега съм с Били Батута? Правилно, откъде можеш да знаеш, като си плувал. А аз, отказах се да те чакам и така откраднах от детската люлка един от твоите ет-нически съотечественици. Можеш да го приемеш като комплимент. Сега трябва да бягам. Приятно е да говориш с мъртвите, Чамча. Следващия път се гмурни от ниския борд. Ту-туу, ту-туу.

По природа съм обърнат навътре човек, каза той тихо в прекъснатия телефон. Борих се по моя си начин да открия своя път към разбиране на висшите неща, към малка доза изтънченост. През добрите дни я чувствах на една ръка разстояние, някъде в мен, някъде вътре. Но ми се изплъзна. Бях забъркан в нещата, в света и неговите бъркотии и не можах да устоя. Фантастичното ме държи, както преди това ежедневието, в робство. Океанът се отказа от мен, сушата ме дърпа към дъното.

Той се плъзгаше надолу по сив наклон, черната вода се плискаше около сърцето му. Защо прераждането, вторият шанс, дарен на Гавраил Фарипгга и на него, в неговия случай се усещаше подобно на вечен край? Беше прероден в познанието на смъртта; и неизбежността на промяната, на нещата-никога-същи, на няма-път-назад го караше да се плаши. Когато изгубиш миналото, ти си гол пред презрителния Азраил, ангела на смъртта. Продължавай, ако можеш, каза си той. Дръж се здраво за вчера. Остави следи от ноктите си по сивия наклон, докато се плъзгаш.

Били Батута: това нищо неструващо лайно. Пакистански плейбой, превърнал един незначителен ваканционен бизнес -„Батутас травълс" - във флота от супертанкери. Мошеник, известен предимно с любовните си афери с водещи дами от хин-диекрана и според клюките - със своето пристрастие към бели жени с огромни гърди и доста задник, към които се „отнасяше лошо", както го представяше евфемизмът, и „които възнаграждаваше прилично". Какво искаше Мими от лошия Били, неговите сексуални инструменти и неговото Мазерати Битурбо? За момчета като Батута белите жени - няма значение дебелината, дали са еврейки или непочтителни бели жени - бяха за чукане и зарязване. Каквото човек мрази в белите - любовта към горената захар - човек трябва да мрази, когато се появи, обърната в черните. Фанатизмът не е само функция на властта.

На следващата вечер Мими се обади от Ню Йорк. Анахита го повика на телефона с най-добрия си проклет янки тон и той се замъчи с маскировката си. Когато стигна долу, тя беше затворила, но се обади отново.

- Никой не плаща трансатлантически цени, за да чака на телефона.

- Мими - каза той с явно отчаяние в гласа си, - ти не каза, че заминаваш.

- Ти дори не ми каза проклетия си адрес - отговори тя. -Така че и двамата имаме тайни.

Той искаше да каже, Мими, върни се вкъщи, ще те изрита.

- Запознах го със семейството - каза тя твърде шеговито.

- Можеш да си представиш. Ясер Арафат се среща с Бегино-ви. Няма значение. Всички сме живи.

Той искаше да каже, Мими, ти си всичко, което имам. Обаче успя само да я отблъсне.

- Искам да те предупредя за Били - беше единственото, което успя да каже.

Тя стана ледена.

- Слушай, Чамча. Ще го обсъдя с теб само веднъж, защото зад всичките си глупости ти може би малко ме обичаш. Така че разбери, моля, че съм интелигентна жена. Чела съм „Бденията над Финеган" и съм запозната с постмодерните критики срещу Запада, т. е. че ние имаме общество, способно само на потпури: един „плосък" свят. Когато стана глас на бутилка пенест шампоан, аз съзнателно влизам в Плоския свят, разбирайки какво правя и защо. А именно да печеля пари. И като просветена жена, способна да говори петнадесет минути за стоицизма и повече за японското кино, ти казвам, Чамча, че напълно ясно съзнавам репутацията на момченцето Били. Не ме учи за експлоатацията. Имахме експлоатация, когато вие в множестве-ност тичахте наоколо в кожи. Опитай се понякога да бъдеш еврейка и грозна. Ще се молиш да бъдеш черен. Извини езика ми: кафяв.

- Значи признаваш, че те експлоатира - вметна Чамча, но стихията го отнесе.

- Каква е шибаната разлика? - изви трели тя с Туийтипа-йовия си глас. - Били е забавно момче, природен талант в мошеничествата, един от най-големите. Кой знае колко дълго ще продължи? Ще ти кажа няколко идеи, от които не се нуждая: патриотизъм, Бог и любов. Определено нежелани за пътуването. Аз харесвам Били, защото знае за какво става дума.

- Мими - каза той, - нещо ми се случи - но тя все още бе потънала във възражения и го пропусна. Той закачи слушалката, без да й даде адреса си.

Обади му се още веднъж, няколко седмици по-късно, и дотогава неизказаните прецеденти бяха уредени; тя не попита и той не й даде местонахождението си и на двамата беше ясно, че една епоха беше свършила, те са се раздалечили и че е време да си махнат за сбогом. Мими все още беше цялата Били:

- Неговите планове да прави хиндифилми в Англия и Америка, внасяйки свръхзвездите Винод Ханна, Шри Деви,

за да лудуват пред кметството в Брадфорд и на моста Голдън Гейт - очевидно е някакъв вид избягване на данъци - весело изпя Мими. Всъщност на Били започваше да му припарва; Чамча беше видял името му във вестниците, свързано с термините измама, организирана, и неплащане на данъци, но веднъж мошеник - винаги същият, каза Мими. - Каза ми, искаш ли норка? Казвам му, Били, не ми купувай неща, но той ми отговаря, кой говори за купуване? Вземи си норка. Това е бизнес.

Отново бяха ходили в Ню Йорк и Били беше наел удължена лимузина мерцедес, „също и един удължен шофьор." Пристигайки пред кожарския магазин, те приличали на петролен шейх и неговата проститутка. Мими премерила петцифрени-те цени, очаквайки знак от Били. Най-накрая той казва: Това ли би искала? Хубаво е. Били, прошепва тя, струва четиридесет хиляди, но той вече говори гладко с помощника: петък следобед е, банките са затворени, магазинът би ли приел чек.

- Е, вече знаят, че той е петролен шейх, така че казват „да", ние си тръгваме с палтото и той ме води в друг магазин точно от другата страна на сградата, посочва палтото и казва:

- Току-що купих това за четиридесет хиляди, ето касовата бележка, ще ми дадете ли тридесет хиляди за него, имам нужда от пари в брой, предстои ми голям уикенд.

Мими и Били били накарани да чакат, докато вторият магазин звъннал на първия, където в главата на управителя заработили всички алармени звънци и пет минути по-късно пристигнала полицията, арестувала Били за пробутване на чек без покритие и той и Мими прекарали уикенда в затвора. По-неделник сутринта банките отворили и излязло, че сметката на Били имала кредит в размер на четиридесет и две хиляди сто и седемнадесет долара, така че чекът е бил редовен през цялото време. Той осведомил кожарския магазин за намерението си да ги съди за два милиона долара вреди, клевета - лесно разрешим случай - и за четиридесет и осем часа те се споразумели извън съда за $ 250 000 на ръка.

- Как да не го обичащ? - попита Мими Чамча. - Момчето е гений. Искам да кажа, че това беше класика.

Аз съм мъж, осъзна Чамча, който не знае за какво става дума, живеещ в аморален свят на оцеляването и измъкването. Мишал и Анахита Суфян, които все още необяснимо защо се. отнасяха към него като

един вид сродна душа, въпреки всичките му опити да ги разубеди, бяха същества, които откровено се възхищаваха от същества като терористи, крадци на магазини, джебчии: с една дума мошеници. Той се поправи: не възхищават, не беше това. Нито едно от момичетата нямаше да открадне и карфица. Но те гледаха на подобни личности като на представители на gestalt, на това *така стоят нещата.* Като експеримент той им разказа историята за Били Батута и палтото от норки. Очите им блеснаха и накрая те ръкопляскаха и се кикотеха от удоволствие: порокът ги караше да се смеят. Така, осъзна Чамча, хората трябва да са ръкопляскали на деянията на по-рано поставените извън закона Дик Търпин, Нед Кели, Пулан Деви и, разбира се, на другия Били, Уилям Бони, също Детето.[20].

- Младежи, любители на бунището, криминални идоли -Мишал разчете мнението му и след това, смеейки се на неговото неодобрение, го преведе през заглавията на жълти вестници, докато наместваше дългото си и, Чамча осъзна, учудващо тяло в също толкова преувеличени и повърхностни пози. Възмутено цупейки се, напълно съзнаваща, че го е възбудила, тя ловко добави: - Цуни-гуни?

По-малката й сестра, за да не остане назад, се опита да копира позата на Мишал, но с по-малко въздействащи резултати. Изоставяйки опита с известно раздразнение, тя каза начумерено.

- Проблемът е, че за нас има добри изгледи. Семеен бизнес, няма братя, това е. Това място струва доста, нали? Е, добре.

Къщата „Шаандаар" с мебелирани стаи под наем беше категоризирана като заведение с нощувка и закуска, от вида, който общинските съвети използваха все повече и повече заради кризата с обществените жилища, настанявайки петчленни семейства в единични стаи, затваряйки очи пред санитарните изисквания и съображенията за сигурност и изисквайки средства за „временно настаняване" от централното правителство.

- Десет лири на нощ на човек - съобщи Анахита на Чамча в неговия килер. - Доста често се събират по триста и петдесет кинта от стая за седмица. Шест заети стаи: ти го сметни. В момента губим триста лири на месец от този таван, така че надявам се да се чувстваш наистина зле.

За тези пари, хрумна на Чамча, можеш да наемеш твърде приличен семеен апартамент в частния сектор. Но

това няма да бъде определено като временно настаняване; няма централно финансиране за подобни решения. На което биха се противопоставили и местни политици, борещи се срещу „орязването". La Lutte continue[21]; междувременно Хинд и дъщерите й гребяха парите, безкористният Суфян отиде до Мека и се върна у дома, за да разпръсква всекидневна мъдрост, любезност и усмивки. И зад шест врати, които винаги се отваряха по един пръст всеки път, когато Чамча отиваше да се обади по телефона или да използва тоалетната, имаше може би тридесет временни човешки същества с малка надежда да бъдат обявени за постоянни.

Действителният свят.

- Във всеки случай няма причина да изглеждаш толкова кисел и свят - посочи Мишал Суфян. - Виж докъде те докара цялото ти спазване на закона.

- Твоята вселена се стеснява.

На Хол Велънс, зает човек, създател на Шоуто на извънземните и единствен притежател на авторските права, му трябваха точно седемнадесет секунди да поздрави Чамча с това, че е жив, преди да започне да обяснява защо този факт не влияе на»решението шоуто да се освободи от услугите му. Велънс беше започнал в рекламата и речникът му никога не се оправи от този удар. Обаче Чамча можеше да следи мисълта му. Всички тези години в озвучителния бизнес те научават на малко лош език. На маркетингов език вселена е целият потенциален пазар за даден продукт или услуга: шоколадената вселена, вселената на отслабването. Зъбната вселена беше всеки със зъби; останалите бяха зъболекарската вселена.

- Говоря - Велънс издиша в телефона с най-добрия си глас а ла „дълбоко гърло" - за етническата вселена.

Отново моят народ: Чамча, маскиран с тюрбан и остатъка от лошо стоящото му одеяло, висеше на телефона в един коридор, докато очите на непостоянни жени и деца блестяха през едва отворени

врати; и се чудеха сега какво му е сторил неговият народ. No capeesh, каза той, спомняйки си привързаността на Велънс към итало-американския жаргон - в края на краищата той беше авторът на лозунга Getta pizza da action[22]. Обаче

в този случай Велънс не играеше.

- Зрителските проучвания показват - издиша той, - че хората с определен етнически произход не гледат етнически шоута. Не ги искат, Чамча. Те искат шибаната Династия, както всички останали. Профилът ти е погрешен, ако успяваш да следиш мисълта ми: с теб в шоуто става твърде расово. Шоуто на извънземните е твърде голяма идея, за да бъде спирана от расовия аспект. Само възможностите за продажба, но няма нужда аз да ти обяснявам тези неща.

Чамча се видя отразен в малкото напукано огледало над телефона. Той приличаше на скитащ се джин в търсене на вълшебната лампа.

- Зависи от гледната точка - отговори той на Велънс, знаейки, че спорът е безполезен. С Хол всички обяснения бяха осмисляне постфактум. Той беше човек единствено на опита, който взе за мото съвета, даден от „дълбокото гърло" на Боб Удуърт: „Следвай парите". Беше забол изречението набрано с безсериен шрифт над кадър от „Цялото президентско войнство": Хол Холбрук (още един Хол!) в автомобилния парк, стоящ в сянка. Следвай парите: това обясняваше, както обичаше да казва, петте му жени, всяка сама за себе си заможна, като от всяка беше получил хубаво обезщетение за развода. В момента беше женен за едно кльощаво дете на около една трета от неговата възраст, с дълга до кръста кестенява коса и спектрален поглед, който щеше да я направи голяма красавица четвърт век по-рано.

- Тази няма стотинка; тя ме взе за всичко, което имам, и когато го получи, ще издуха - каза веднъж в по-щастливи дни Велънс на Чамча. - По дяволите. И аз съм човек. Този път е любов.

Още едно откradване от детската люлка. В наши дни няма къде да избягаш от това. На телефона Чамча откри, че не може да се сети за името на детето.

- Знаеш моето мото - казваше Велънс.

- Да - безизразно каза Чамча. - Точното изречение за продукта.

Продуктът, копеле, си ти.

По времето, когато срещна Хол Велънс (преди колко години - пет, може би шест?) на един обяд в Уайт Тауър[23], човекът вече беше чудовище: чист самоизграден имидж, набор от атрибути, дебело напластени върху тяло, което по собствените

думи на Хол беше „тренирано да бъде Орсън Уелс". Той пушеше абсурдни карикатурни пури, отхвърляйки обаче всички кубински марки заради своята непреклонно капиталистическа поза. Притежаваше жилетка от Юниън Джек[24] и настояваше да издига знамето над агенцията си и над вратата на дома си в Хайгейт; предразположен да се облича като Морис Шева-лие и да пее по големи промоции пред погледите на смаяните си клиенти с помощта на сламена шапка и бастун със сребърна дръжка; твърдеше, че притежава първия дворец на Лоара, съоръжен с телекси и факсове; и използваше пълноценно своята „близост" с премиер-министъра, когото приятелски наричаше „мисис Торчър"[25]. Олицетворение на филистерски три-умфализъм със средноатлантически акцент, Хол беше една от славите на века, творческата половина на една от най-добрите агенции в града, съдружието Велънс & Ланг. Подобно на Били Батута той обичаше големи коли, карани от едри шофьори. Говореше се, че веднъж, когато бил возен с висока скорост надолу по някакъв корнуелски междуселски път, за да бъде „подгрят" един особено хладен двуметров фински модел, е имало произшествие: без наранявания, но когато другият шофьор излязъл яростен от потрошеното си превозно средство, се оказало, че бил дори по-едър от телохранителя на Хол. Когато този колос израснал над него, Хол свалил електрическия си прозорец и издишал със сладка усмивка: „Настоятелно ви съветвам да се обърнете и бързо да се отдалечите, защото, сър, ако не го направите в близките петнадесет секунди, ще накарам да ви убият." Други рекламни гении бяха прочути с работата си: Мери Уелс за нейните розови самолети Брениф, Дейвид Огилви за своята бенка над окото, Джери дела Феми-на за „Онези прекрасни хора, които ви дадоха Пърл Харбър." Велънс, чиято агенция се занимаваше с евтина и весела вулгарност, цялата задници и евтино кабаре, беше известен в бизнеса с това (вероятно апокрифно) „Ще накарам да ви убият", един обрат на изречението,

доказателство за познавачите, че този тип наистина е гений. Чамча дълго подозираше, че е измислил историята със съвършените елементи от света на рекламата - скандинавска ледена кралица, двама грубияни, скъпи коли, Велънс в ролята на Блуфилд, а 007 го няма никъде на сцената - и сам ги е съчетал, знаейки, че това ще бъде добре за бизнеса.

Обедът беше неговият начин да благодари на Чамча за неговата роля в много успешната кампания за диетичните храни „Слимбикс". Саладин беше гласът на едно превзето рисувано петно: „Здрасти. Аз съм Кал, една тъжна калория". Четири блюда и много шампанско като възнаграждение за това, че си убедил хората да гладуват. Как една бедна калория да изкара заплата? Благодарение на „Слимбикс" съм без работа. Чамча не знаеше какво да очаква от Велънс. Онова, което получи, беше поне нелустросано.

- Добре се справи - поздрави го Хол - за цветнокож. - И продължи, без да сваля очи от лицето на Чамча: - Позволи ми да ти съобщя някои факти. През последните три месеца презаснехме рекламен клип за фъстъчено масло, защото се продава по-добре без чернокожото дете в дъното. Презаписахме стих за строителна фирма, защото шефът й сметнал, че певецът звучи „черно", въпреки че е бял като изварен чаршаф и въпреки че година преди това използвахме черно момче, което за негово щастие не страдаше от излишък на соул. Голяма авиокомпания ни каза, че не можем да използваме никакви чернокожи в нейните реклами, въпреки че те наистина са нейни служители. Един черен актьор дойде на прослушване при мен и носеше значка „Расово равенство", черна ръка, стискаща бяла. Казах му следното: не мисли, че ще се отнасям по специален начин с теб, приятелче. Разбираш ли ме? Разбираш ли какво ти казвам?

Саладин осъзна, че това е едно проклето прослушване.

- Никога не съм се чувствал като принадлежащ на една раса - отговори той. Може би затова, когато Хол Велънс създаде продуцентската си фирма, Чамча беше в неговия списък „Д" и затова после Максим Извънземния дойде по реда си.

Когато Шоуто на извънземните беше изложено на убежданията на черни радикали, те лепнаха прякор на Чамча. Заради неговото образование в частно училище и близост с омразния Велънс, той стана известен като „кафявия чичо Том".

Явно политическият натиск срещу шоуто беше нараснал в отсъствието на Чамча, оркестриран от някой си д-р Ухуру Симба.

- Доктор по какво, ето това ме шашка - дълбокогърлееше Велънс по телефона. - Нашите, ъъъ, изследователи досега не са открили нищо. Масови пикети, едно смущаващо появяване в „Право на отговор". Този шибан тип има телосложение на танк.

Чамча си представи всеки от тях като антитеза на другия. Изглежда, че протестите са успели: Велънс „деполитизираше" шоуто, изхвърляйки Чамча и пъхайки един огромен тевтонец с нагръдници и перчем от протезен грим и компютърни изображения. Един латексов Шварценегер, движен от компютри, един синтетичен, ентусиазирано говорещ Рутгер Хауърд от „Бягащ по острието". Евреите също бяха аут: вместо Мими в новото шоу щеше да има една чувствена кукла-шикса.

- Пратих съобщение на д-р Симба: забоди си го на тъпото д-р. Но досега няма отговор. Трябва да работи по-усилно, ако иска да превземе тази малка страна. Аз - обяви Хол Велънс -обичам тази шибана страна. Затова ще я продам на целия проклет свят: Япония, Америка, шибаната Аржентина. Ще й продам гъза. Това е, което съм продавал през целия си шибан живот: шибаната нация. Знамето.

Той не чуваше това, което Чамча казваше. Когато се разпалеше така по тези неща, ставаше тъмночервен и често плачеше. Направи точно това в Уайт Тауър, онзи първи път, докато се тъпчеше догоре с гръцка храна. Сега Чамча си спомни датата: беше точно след Фолклендската война. През онези дни хората бяха склонни да се кълнат във вярност и да си тананикат „Великолепие и обществено положение"[26] в рейсовете. Така че когато Велънс започна над голяма тумбеста чаша с арманяк „Ще ти кажа защо обичам тази страна", Чамча, самият той профолклендски настроен, си помисли, че знае какво следва. Но Велънс започва да описва изследователската програма на Британската космическа компания, негова клиентка, която току-що беше революционизирала изграждането на управляващи системи за ракети, изучавайки начина на летене на обикновената домашна муха.

- Поправки на курса по време на полета - прошепна той театрално. - Традиционно са правени по

посока на полета: малка промяна на ъгъла нагоре, едно докосване надолу, наляво или надясно в натовската противовъздушна обстановка. Учените, проучващи високоскоростен филм на скромната муха, обаче са открили, че малките копелета винаги, ама винаги правят промените под прави ъгли.

Той показа с протегнатата си ръка, изпъната длан, с пръсти, притиснати един в друг.

- Бъз! Бъз! Всъщност копелетата летят право нагоре, надолу или встрани. Много по-точно. Много по-икономично.

Опитай се да го направиш с двигател, който зависи от въздушния поток от носа до опашката и какво се случва? Вцепенените неща не могат да дишат, запъват се, падат от небето и кацат върху шибаните ни съюзници. Лоша карма. Следваш ли мисълта ми? Разбираш ли какво казвам? Така тези момчета изобретяват двигател с троен въздушен поток: от носа до опашката плюс отгоре надолу, плюс от страна до страна. И бинго: ракета, която лети като проклетата муха и може да уцели монета от петдесет пенита на три мили, движейки се с надземна скорост от сто мили в час. Това, което обичам в тази страна, е геният. Най-големите изобретатели в света. Прекрасно е: нали съм прав?

Той беше напълно сериозен. Чамча отговори:

- Прав си.

- Напълно си прав, че съм прав - потвърди другият.

Срещнаха се за последен път точно преди Чамча да излети за Бомбай. Неделен обед под развятото знаме над къщата в Хайгейт. Ламперия от палисандрово дърво, тераса с каменни урни, гледка към спускащ се горист хълм. Велънс се оплакваше от ново развитие, което щяло да влоши пейзажа. Обядът беше предвидимо шовинистичен: rosbif, boudin Yorkshire, choux de bruxelles[27]. Бейбито, съпругата-нимфетка, не се присъедини към тях и яде горещи пастрами върху ориз, докато играеше пул[28] в близка стая. Прислужници, гръмотевично бургундско, арманяк, пури. Раят на човека, постигнал всичко сам, помисли си Чамча и разпозна завист в мисълта.

След обеда изненада. Велънс го заведе в стая, където стояха два много изящни и леки клавихорда.

- Аз ги правя - призна домакинът му. - За отпускане. Бейби иска да й направя шибана китара.

Талантът на Хол Велънс като дърводелец беше неоспорим и някак си в противоречие с останалата част от човека.

- Баща ми беше в този занаят - призна той след сондирането на Чамча и Саладин разбра, че му е дарен привилегирован поглед към единствения къс от Велънсовото оригинално аз, този Харълд, който произлизаше от историята и кръвта, а не от неговия собствен луд мозък.

Когато напуснаха тайната стая с клавихордите, познатият Хол Велънс веднага се появи. Облегнат на балюстрадата на своята тераса, той му довери:

- Онова, което е толкова учудващо у нея, е размерът на това, което се опитва да направи. Тя? Бейби? Чамча беше объркан.

- Говоря знаеш: за кого - услужливо обясни Велънс. -Тачър. Меги Кучката. О, тя наистина е радикална. Това, което иска - което всъщност мисли, че наистина може да постигне, - е буквално да изобрети една нова средна класа в тази шибана страна. Да се отърве от старите вълнести неспособни типове от шибания Съри и Хемпшир и да вкара нови. Хора без минало, без история. Гладни хора. Хора, които наистина искат и които знаят, че с нея наистина могат да получат. Никой никога не се е опитвал да замени една цяла шибана класа и най-учудващото е, че тя просто може да успее, ако те не я пипнат първи. Старата класа. Мъртвите хора. Разбираш ли какво ти казвам?

- Така мисля - излъга Чамча.

- И не са само бизнесмените - неясно каза Велънс. -Интелектуалците също. Навън с целия педерастки екипаж. Давай гладните момчета с неподходящото образование. Нови професори, нови бояджии, всички нови. Това си е една революция. Новотата идва в тази страна, която е претъпкана с шибани стари трупове. Ще бъде нещо, което трябва да се види. Вече има какво.

Бейби се измъкна да се срещне с тях, изглеждайки отегчена.

- Време е да си тръгваш, Чамча - изкомандва нейният съпруг. - В неделя следобед си лягаме и

гледаме порно на видео. Това е един цял нов свят, Саладин. Всеки трябва някога да се присъедини.

Никакви изключения. Или си в крак с модата, или си мъртъв. Това не беше в стила на Чамча; нито негов, нито на тази Англия, която той идолизираше и беше дошъл да завоюва. Трябваше тогава и там да разбере: беше предупреждаван, бил е честно предупреден.

И сега coup de grace.

- Без лоши чувства - мърмореше Велънс в ухото му. -Ще се видим, нали? О'кей, добре.

- Хол - насили се той да възрази. - Имам договор.

Като коза на заколение. Гласът в ухото му сега беше откровено развеселен.

- Не бъди глупав - каза му той. - Разбира се, че нямаш. Прочети дребния шрифт. Намери адвокат да ти прочете дребния шрифт. Дай ме под съд. Направи каквото трябва да нап-

равиш. Това за мен е нищо. Не го ли разбираш? Ти си история. Сигнал свободно.

Изоставен от една чужда Англия, изолиран в друга, мистър Саладин Чамча в своето голямо униние получи новини от стар другар, който очевидно се радваше на по-добра съдба. Писъкът на неговата сънародница - Tini benche achen![29] - го предупреди, че нещо става. Хинд се носеше като приливна вълна по коридорите на Шаандааровите мебелирани стаи плюс закуска, размахвайки, както се оказа, нов брой на ин-дийско-френското списание „Киноблясък". Врати се отваряха: временни същества изхвръкваха навън, изглеждащи объркани и разтревожени. Мишал Суфян се появи от стаята си с ярдове разголен корем, показващ се между късо бюстие и джинси марка 510. От офиса, който държеше срещу трапезарията, Ханиф Джонсън се появи в нелепостта на скучен костюм от три части, беше блъснат от голия корем и покри лицето си.

- Смили се, Боже - помоли се той. Мишал не му обърна внимание и извика след майка си:

- К'во става? Кой е жив?

- Безсрамнице - изкрещя Хинд в отговор по коридора, -покрий голотата си.

- Еби си майката - промърмори Мишал под носа си, втренчвайки бунтовни очи в Ханиф Джонсън. - А какво да кажем за дръжките на амфора, стърчащи между нейното са-ри и чоли, искам да знам.

Долу в другия край на коридора Хинд можеше да бъде видяна в полумрака да мушка „Киноблясък" към наемателите, повтаряйки, *той е жив.* С всичката страст на онези гърци, които след изчезването на политика Ламбракис[30] покриха страната с варосаната буква Z. Zi: жив е.

- Кой? - отново настоя Мишал.

- Гавраил - долетя крясъкът на непостоянните деца. -Фаришта benche achen.

Хинд, изчезвайки надолу по стълбите, не видя как по-голямата й дъщеря се връща в стаята си - оставяйки вратата открехната, - последвана от добре известния адвокат Ханиф Джонсън, облечен и обут, който държеше този офис, за да не

прекъсва връзката си с народа, който се справяше добре и в кантората си в центъра, който имаше добри връзки с местната Лейбъристка партия и беше обвиняван от сегашния член на парламента, че интригантства, за да заеме мястото му, когато дойде времето за нова селекция.

Кога беше осемнадесетият рожден ден на Мишал? - Само след няколко седмици. И къде беше нейната сестра, съквартирантка, близка приятелка, сянка, ехо и противоположност? Къде беше потенциалната пазителка на честта й? Тя беше навън. Но да продължим:

Новината от „Киноблясък" гласеше, че разположена в Лондон продуцентска група, оглавена от ловкия сделкаджия и магнат Били Батута, чиито интереси в киното са добре известни, се е сдружила с достойния за уважение независим индийски продуцент мистър С. С. Сисодия с цел производството на носител за завръщането на легендарния Гавраил плюс ексклузивно разкритие, че е избягнал челюстите на смъртта за втори път. „Вярно е, че си бях запазил място в самолета под името Наджмудин -беше цитирана да казва звездата. - Зная, че когато разследващите ченгета го установили като мое инкогнито - всъщност моето истинско име, - това предизвикало дълбока скръб у дома и затова аз искрено се извинявам на моите почитатели. Виждате, че истината е, че благодарение на Божията милост аз някак пропуснах полета и тъй като наистина исках да потъна, моля, извинете,

игрословицата не е нарочна, аз позволих на измислицата за моята смърт да остане неопровергана и взех по-късен полет. Такъв късмет: наистина ангел трябва да е бдял над мен." Обаче след известно време на размисъл той стигнал до заключението, че било неправилно да лишава публиката си по този нес-портсменски и нараняващ начин от истината и от присъствието си на екрана. „Затова приех този проект с пълно отдаване и радост." Филмът трябваше да бъде - какво друго - теологически, но от нов вид. Той щеше да бъде поставен в един въображаем и легендарен град, направен от пясък, и щеше да разкаже историята за срещата между един пророк и архангел; също и изкушението на пророка и неговия избор на пътя на чистотата, а не този на недостойния компромис. „Това е филм - съобщаваше продуцентът Сисодия на „Киноблясък" - за това как новотата навлиза в света." - Но няма ли да бъде сметнат за богохулен, за престъпление срещу... „Със сигурност не - настояваше Били Батута. -

Измислицата е измислица; фактите са факти. Нашата цел не е да направим някаква глупост като филма „Посланието", в който всякога, когато пророкът Мохамед (да бъде благословено името му!) беше чуван да говори, виждахте само главата на камилата му, мърдайки с уста. Това - извинете, че го изтъквам - няма класа. Ние правим филм с вкус, качествен филм. Приказка за морала: като - как ги наричахте? - легенди."

- Подобен на сън - каза мистър Сисодия.

Когато по-късно през деня новината беше донесена на тавана на Чамча от Анахита и Мишал Суфян, той изпадна в най-отвратителната ярост, която двете някога бяха виждали, бяс, под чието страховито влияние гласът му се издигна толкова високо, че сякаш щеше да се скъса, като че в гърлото му бяха израснали ножове и разпаряха виковете му на късове; неговият чумав дъх ги изхвърли от стаята и с вдигнати високо ръце и танцуващи кози крака той най-накрая изглеждаше като самия дявол, чийто образ беше станал.

- Лъжец - изпищя той на отсъстващия Гавраил. - Предател, дезертьор, отрепка. Изпусна самолета, а? - Тогава чия глава в собствения ми скут, със собствените си ръце?... - Кой получаваше милувки, говореше за кошмари и накрая падна, пеейки, от небето?

- Хайде, хайде - умоляваше уплашената Мишал. - Успокой се. След минутка ще докараш мама тук.

Саладин утихна, още един патетичен кози подскок, непредставляващ за никого заплаха.

- Не е вярно - изстена той. - Каквото се случи, се случи и на двама ни.

- Разбира се, че се случи - окуражи го Анахита. - И без това никой не вярва на тези филмови списания. Пишат какво ли не.

Сестрите излязоха заднишком от стаята, сдържайки дъха си, оставяйки Чамча на мъката му, пропускайки да видят нещо твърде забележително. За което не трябва да бъдат обвинявани; странностите на Чамча бяха достатъчни да отвлекат и най-наблюдателните очи. Също така трябва да бъде честно признато, че сам Саладин също пропусна да забележи промяната.

Какво се случи? Ето какво: по време на краткото, но бясно избухване на Чамча срещу Гавраил рогата на главата му (които някой би могъл да каже, бяха пораснали с няколко

инча, докато той чезнеше на тавана на „Шаандаар" - мебелирани стаи и закуска) определено, безпогрешно - с около три четвърти инча - се смалиха.

В интерес на най-строгата точност човек трябва да добави, че ма преобразеното му по-надолу тяло - вътре във взети назаем панталони (изтънчеността забранява публикуването на определени подробности) - нещо друго, нека го кажем така, също стана малко по-малко.

Да бъде така, както би могло: оказа се, че оптимизмът на репортажа във вносното филмово списание е бил необоснован, защото няколко дни след публикуването му местните вестници съобщиха новината за ареста на Били Батута в един сушибар в центъра на Ню Йорк заедно с една придружителка, Милдрид Мамулян, описана като четиридесетгодишна актриса. Историята гласеше, че се обръщал към много хайлайфни матрони, „движещите сили на обществото", молейки за „твърде значителни" суми пари, които твърдял, че са му нужни да откупи свободата си от секта поклонници на дявола. Веднъж мошеник, винаги същият: без съмнение това беше нещо, което Мими Мамулян щеше да опише като красиво ужилване. Проникайки в сърцето на американската религиозност, молейки да бъде спасен - „когато продадеш душата си, не можеш да очакваш: да я купиш обратно евтино", - Били бил внасял „шестцифрени суми", твърдяха детективите. Световната общественост на

вярващите копнееше в края на 80-те за пряка връзка със свръхестественото и Били, твърдейки, че си е създал (и затова се нуждае от спасение от тях) адски приятели, беше на път да спечели, особено след като Дяволът, който той предлагаше, беше толкова демократично отзивчив към диктата на Всемогъщия долар. Онова, което Били предлагаше на матроните от Уестсайд в замяна на техните тлъсти чекове, беше потвърждение: да, има Дявол; виждал съм го със собствените си очи - Боже, беше страховито! - и ако съществува Луцифер, трябва да съществува и Гавраил; ако адският огън е бил видян да гори, тогава някъде над дъгата трябва със сигурност да сияе раят. Твърдеше се, че Мими Мамулян е играла пълноценна роля в измамите, плачейки и молейки с всички сили. Те бяха разкрити от свръхсамонадеяност, видя-ни в Такесуши (насърчавайки се с викове и пускайки шеги с шефа) от мисис Айлийн Щрувелпетер, която едва миналия следобед беше предала на тогава смутената и уплашена двойка чек за пет хиляди долара. Мисис Щрувелпетер не беше без влияние в Нюйоркската полицейска служба и момчетата в синьо пристигнаха преди Мими да успее да свърши своята темпура.[31] И двамата тръгнаха тихо. На вестникарските снимки Мими носеше това, което Чамча предположи, че е четири-десетхилядидоларово палто от норки, и израз на лицето, който можеше да бъде разчетен само по един начин. По дяволите всички.

За известно време не се чу нищо повече за филма на Фа-ришта.

Беше така и не беше, когато затворничеството на Саладин Чамча в тялото на дявол и ка тавана на „Шаандаар" - мебелирани стаи и закуска - се удължи в седмици и месеци, беше невъзможно да не се забележи, че състоянието му постоянно се влошава. Неговите рога (въпреки тяхното единично, моментно и ненаблюдавано смаляване) бяха станали по-дълги и по-дебели, засуквайки се от само себе си в чудновати арабес-ки, сплитайки на главата му тюрбан от потъмняваща кост. Той си беше пуснал гъста дълга брада, едно обърквашо развитие за човек, чието кръгло месечиноподобно лице никога преди не се е гордеело с много косми; наистина той ставаше по-космат по цялото си тяло и дори от основата на гръбнака му беше поникнала тънка опашка, която с всеки ден се удължаваше и вече го беше принудила да изостави носенето на панталони; вместо това той беше завил новия крайник в торбести шалвари, задигнати от Анахита Суфян от щедро скроената колекция на майка й. Човек лесно може да си представи страданието, причинено от продължаващото му преобразяване в някакъв вид джин от бутилка. Дори апетитите му се промениха. Винаги придирчив към храната си, той ужасено откри, че небцето му загрубява, така че всичката храна му изглеждаше с почти един и същи вкус и от време на време се хващаше да дъвче разсеяно чаршафите си или стари вестници и рязко да идва на себе си с виновно и изпълнено със срам лице от това допълнително доказателство за неговото развитие от мъж към - да - козел. Нарастващи количества зелена вода за уста държаха дъха му в приемливи граници. Наистина беше твърде прискърбно да си роден.

Неговото присъствие в къщата беше постоянен трън в очите на Хинд, в която съжалението за изгубения приход се смесваше с останките от първоначалния й ужас, въпреки че е вярно да се каже, че успокоителните процеси на обитаване бяха въздействали върху нея, помагайки й да види Саладиновото състояние като някакъв вид слонска болест, нещо, от което да чувстваш; отвращение, но не непременно да се страхуваш.

- Нека не ми пресича пътя и аз няма да му се пречкам -каза тя на дъщерите си. - И вие, деца на отчаянието ми, защо прекарвате времето си, седейки там горе с един болен човек, докато младостта ви отлита, кой може да каже, но изглежда в този Вилает всичко, което някога знаех, е лъжа, както идеята, че младите момичета трябва да помагат на майките си, да мислят за женитба, да ходят на учебни занимания, а не да седят с козли, чиито гърла по стар наш обичай прерязваме на Големия празник.

Нейният съпруг си остана внимателен въпреки странното произшествие, което се случи, когато се качи до тавана и подсказа на Саладин, че момичетата може да не са били толкова далече от истината, че може би, как да го каже човек, обладаването на тялото му може да бъде прекратено от молитвата на молла? При споменаването на свещеник Чамча се изправи на задните си крака, вдигайки двете си ръце над главата и по един или друг начин стаята се изпълни с гъст серен пушек, докато един пронизителен вибриращ писък прониза слуха на Суфян подобно на острие. Димът се разнесе доста бързо, защото Чамча рязко отвори прозореца и трескаво заразпръсква стелещата се мъгла, докато се извиняваше на Суфян с тон на остро неудобство:

- Наистина не мога да кажа какво ме прихвана - но се страхувам, че понякога се променям в нещо - нещо, което човек трябва да нарече лошо.

Суфян, какъвто си беше мил човек, отиде до мястото, където Чамча седеше, вкопчен в рогата си, потупа го по рамото и се опита да извади най-доброто насърчение, на което беше способен.

- Въпросът за преобразимостта на същността на аза - започна той несръчно - дълго е бил предмет на задълбочени разисквания. Например великият Лукреций ни казва в De Re-rum Natura следното нещо: quodcumque suis mutantum fmibus

exit, continuo hoc mors est iJlius quod fuit ante. Което преведено, прости ми моята несръчност, значи „Всичко при промяна излиза извън границите си" - това значи, взривява своите брегове -или може би излиза извън ограниченията си - така да се каже, пренебрегва собствените си правила, но си мисля, че това е твърде свободен превод... във всеки случай „това нещо", настоява Лукреций, „правейки така, довежда до незабавната смърт на своето старо аз". Обаче - учителският пръст щръкна нагоре, - поетът Овидий в своите *Метаморфози* заема напълно противоположна гледна точка. Той твърди следното: „Когато на мек восък - нагорещен, нали разбирате, вероятно за запечатване на документи или нещо подобно - се отпечатват нови изображения и се променя формата и изглежда вече не същото, но това все още си е същото, същото е с нашите души" - добре ли чувате, сър? Нашите души! Нашите безсмъртни същности! -„Вее още са същите завинаги, но придобиват в своите преселения непрекъснато променящи се форми."

Сега той подскачаше от крак на крак, изпълнен с тръпка от старите думи.

- За мен Овидий винаги е над Лукреций - обяви той. -Твоята душа, добри ми бедни господине, е същата. Но в своята миграция тя е приела тази сегашна променяща се форма.

- Това е твърде хладна утеха - успя да открие старата си сухота Чамча. - Или приемам Лукреций и решавам, че едно демонично и необратимо преображение се извършва в най-съкровените ми дълбини, или следвам Овидий и приемам, че всичко сега появяващо се не е нещо повече от проявата на нещо, което вече го е имало там.

- Лошо изложих довода си - отчаяно се извини Суфян. -Исках единствено да вдъхна увереност.

- Каква утеха може да има в това - отговори Чамча с горчиво красноречие, с ронеща се под тежестта на неговото нещастие ирония - за човек, чийто стар приятел и спасител е също така нощният любовник на жена му, по този начин насърчавайки - както твоите стари книги без съмнение ще потвърдят - растежа на рогата на рогоносец?

Старият приятел Джъмпи Джоши беше неспособен и за едничък миг в будните си часове да се отърве от истината, че

за пръв, път откакто се помни, беше изгубил волята да живее живота си според своите собствени стандарти за морал. В спортния център, където преподаваше техника на бойните изкуства на все по-нарастващо число курсисти, наблягайки на духовните страни на предметите за голямо тяхно забавление („А, така ли, Скакалецо - закачаше го неговата ученичка-звезда Мишал Суфян, - когато благородни фашистки свине ти скочат из тъмната алея, предложи им учението на Буда, преди да ги ритнеш в почтените топки") - той започна да показва толкова страстна енергия, че учениците му бяха разтревожени. Когато Мишал го попита за това в края на един сеанс, който и за двамата завърши с натъртвания и дълбоко поемане на дъх, в който двамата, учител и звезда, се хвърляха един към друг като най-изгладнели любовници, той й върна въпроса с нехарактерна липса на откритост.

- Говориш за гърнето и похлупака - каза той. - За прашинката и гредата.

Те стояха до монетните автомати.

- О'кей - каза тя. - Признавам си, но запази тайната. Той се протегна за една кола:

- Каква тайна?

Невинният Джъмпи. Мишал прошепна в ухото му:

- Чукат ме. Твоят приятел: мистър Ханиф Джонсън, адвокат.

Той беше шокиран, което я раздразни.

- О, хайде стига. Не съм на петнадесет. Той несигурно отговори:

- Ако майка ти някога... - и тя отново изгуби търпение.

- Ако искаш да знаеш - сприхаво отбеляза тя, - тревожа се за Анахита. Тя иска всичко, което имам. И между другото тя наистина е на петнадесет.

Джъмпи забеляза, че беше смачкал картонената си чаша и имаше кола по обувките.

- Казвай - настоя Мишал. - Аз се издължих. Сега е твой ред.

Но Джъмпи не можа да каже; все още клатеше глава заради Ханиф.

- Това може да е краят му - каза той. Това беше достатъчно. Мишал вирна нос.

- О, разбирам - каза тя. - Мислиш, че не съм достатъчно добра за него. - И през рамо, докато се отдалечаваше: - Е,

Скакалецо, светите мъже никога ли не чукат?

Не толкова свети. Той не беше създаден за святост, не повече от образа на Дейвид Карадайн в старите кунгфу- филми: като Скакалеца, като Джъмпи. Всеки ден се изтормозва-ше, опитвайки се да стои настрана от голямата къща на Но-тинг Хил и всяка вечер завършваше пред вратата на Памела, с палец в устата, гризейки кожичките около ъглите на нокътя, отстранявайки кучето и собствената си вина и насочвайки се, без да губи никакво време, към спалнята. Където те се нахвърляха един върху друг, докато устните търсеха местата, които бяха избрали или научили се да захапват: първо неговите устни около зърната й, след това нейните - долния му палец.

Тя беше започнала да обича у него това качество на нетърпение, защото беше следвано от търпение, което никога не беше изпитвала, търпението на мъж, който никога не е бил „привлекателен" и затова беше готов да цени онова, което се предлагаше, или поне така беше мислила в началото; но накрая се научи да цени неговото съзнание и загриженост за нейните вътрешни напрежения, неговия усет за трудността, с която нейното стройно, костеливо и с малки гърди тяло намери, научи и най-накрая се предаде на един ритъм, неговото познание за времето. Тя също обичаше в него неговото преодоляване на себе си; обичаше, знаейки, че това е погрешна причина, неговата готовност да преодолява собствените си скрупули, така че да могат да бъдат заедно: обичаше в него страстта, която се носеше над всичко, което е било императивно за него. Обичаше го, без да иска да види в тази любов началото на един край.

Когато правеха любов, малко преди края тя ставаше шумна.

- Ох! - викаше тя, цялата аристократичност на гласа й се трупаше в безмислените срички на нейното увлечение. - Оо-оо! Ай! Ааа!

Тя все още пиеше много, скоч бърбън - ръжено уиски, една червена ивица, разстилаща се по средата на лицето й. Под влиянието на алкохола дясното й око се свиваше до половината от размера на лявото и тя започна за негов ужас да го отвращава. Не беше разрешено никакво обсъждане на нейното къркане: единствения път, когато се опита, се намери на улицата с обувки, стиснати в дясната ръка и палто, преметнато през лявата. Дори след това той се върна: и тя отвори вратата и се насочи право нагоре, сякаш нищо не се беше

случило. Табутата на Памела: шеги за нейния произход, споменавания на бутилките уиски - „мъртви войници", и всякакъв намек, че покойният й съпруг Саладин Чамча е все още жив, живеещ под формата на свръхестествен звяр на другия край на града в подслон с легло и закуска.

Тези дни Джъмпи - който в началото я беше дразнил непрестанно заради Саладин, казвайки й, че трябва да продължи и да се разведе с него, но тази преструвка с вдовството е нетърпима, какво става с парите на човека, неговите права върху дял от собствеността и така нататък? Тя сигурно не иска да го остави мизерстващ? - вече не възразяваше срещу неразумното й поведение.

- Получих потвърдено съобщение за неговата смърт - каза му тя в единствения случай, когато изобщо беше готова да каже нещо. - А какво имаш ти? Един козел, циркаджийски чудак, нямащ нищо общо с мен.

И това също подобно на нейното пиене започна да застава помежду им. Сеансите на Джъмпи по бойни изкуства увеличиха своята сгорещеност, когато тези проблеми започнаха да се издигат все по-големи в съзнанието му.

По ирония на съдбата, докато отказваше направо да застане срещу фактите за нейния отчужден

съпруг, Памела се беше заплела чрез работата си в комитета по между етническите отношения в едно разследване на обвинения в разпространение на магьосничество сред офицерите от местния полицейски участък. Различни участъци от време на време добиваха репутацията, че са „извън контрол" - Нотинг Хил, Кентиш Таун, Айслингтън - но магьосничество? Джъмпи не вярваше.

- Проблемът с теб е - каза му Памела с най-надменния си фелдфебелски глас, - че ти все още приемаш нормалността за нормална. Боже: виж какво става в тази страна. Да видиш няколко наведени полицаи, свалящи дрехите си и пиещи урина от шлемовете си, не е толкова странно. Ако искаш, наречи го масонство на работническата класа. При мен всеки ден идват чернокожи, изплашени до смърт, говорещи за оу-биа[32], пилешки вътрешности и други подобни. Проклетите копелета се наслаждават на това: подплаши чернилките с тяхното собствено онго-бонго и включи няколко непристойни нощи в сделката. Невероятно? Тъпако, събуди се!

Изглежда, откриването на магьосници е семейна черта: от 1атю Хопкинс до Памела Лъвлейс. В Памелиния глас, когато

говореше на срещи с обществеността, по местното радио, дори по регионалните телевизионни програми, можеше да бъде чута цялата ревност и авторитет на стария генерал, ловец на магьосници, и само заради този глас на Глориана[33] на двадесетия век кампанията й не беше веднага унищожена от смях. Нуждая се от нова дръжка за метла за измитане на магьосниците. Говореше се за официално разследване. Обаче онова, което подлуди Джъмпи, беше отказът на Памела да свърже своите доводи за полицаите-окултисти с нещата около нейния собствен съпруг: защото в края на краищата преобразяването на Саладин Чамча имаше връзка с идеята, че нормалността вече не беше съставена (ако изобщо е била) от банални, „нормални" елементи.

- Няма нищо общо - каза тя сухо, когато той се опита да заговори за това: надменна като съдия, любител на смъртните присъди.

След като Мишал Суфян му каза за нейните незаконни сексуални отношения с Ханиф Джонсън, на път към Памела Джъмпи трябваше да задуши няколко тесногръди мисли, такива като: ако неговият баща не беше бял, никога нямаше да го направи; Ханиф, беснееше той, това незряло копеле, който вероятно си е направил резки по оная работа, за да държи сметка за завоеванията си, този Джонсън със стремеж да представлява народа си, който не можеше да почака да пораснат, преди да почне да ги опъва!... Не можа ли да види, че Мишал с нейното вездесъщо тяло беше просто, просто едно дете? - Не, тя не беше. Проклет да е, проклет да е за това (тук Джъмпи смути самия себе си), че е бил първият.

Джъмпи en route към любовницата си се опита да се убеди, че неговото негодувание срещу Ханиф, неговия приятел Ханиф, беше предимно - как да го кажем? - лингвистично. Ханиф владееше до съвършенство езиците, които имаха значение: социологически, социалистически, черно-радикален, анти-антирасистки, демагогски, ораторски, проповеднически: речниците на властта. Но ти, копеле, ти ровиш: в чекмеджетата ми и се смееш на тъпите ми стихотворения. Истинският езиков проблем: как да го превиеш, как да го оформиш, как да го оставиш да бъде нашата свобода, как да придобиеш ново неговите отровени кладенци, как да се справиш с реките думи във време на кръв: за всичко това нямаш ни най-малка представа. Колко тежка е тази битка, колко неизбежно поражението. Никой няма да ме избере за нищо. Без властова основа, без избирателен район: само битката с думите. Но и той, Джъмпи, трябваше да признае, че завистта към Ханиф се коренеше главно в по-големия контрол на другия върху езиците на страстта. Мишал Суфян беше твърде хубава, една издължена, цилиндрична красавица, но той не би знаел как, дори ако беше мислил за това, никога не би посмял. Езикът е смелост: способността да заченеш: мисъл, да я изкажеш и правейки това, да я направиш истина.

Когато Памела Чамча отвори вратата, той откри, че косата й беше станала снежно бяла през нощта и нейният отговор на това необяснимо бедствие беше да си обръсне главата до кожа и след това да я скрие под един нелеп тюрбан с цвят на бургундско, който отказваше да свали.

- Просто се случи - каза тя. - Човек не трябва да изключва възможността да е бил омагьосан.

Той не мислеше така.

- Или желанието за реакция, обаче забавена, на новината за промененото, но запазено състояние на твоя съпруг.

Наполовина по стълбите нагоре към спалнята, тя се извърна, погледна го в лицето и посочи драматично към отворената врата на дневната.

- Тогава - каза тя тържествуващо - защо се случи и на кучето?

Тази нощ можеше да й каже, че иска да сложи край, че неговата съвест повече не позволява - може би би искал да се изправи срещу яростта й и да живее с парадокса, че едно решение може да бъде едновременно съвестно и неморално (защото е жестоко, едностранно, себелюбиво); но когато влезе в спалнята, тя сграбчи лицето му с двете си ръце и като призна, че е лъгала за контрацептивните предпазни мерки, го наблюдаваше изпитателно как ще възприеме тази новина. Беше бременна. Излезе, че беше по-добрата във взимането на едностранни решения и просто беше взела от него детето, което Саладин Чамча е бил неспособен да й осигури.

- Исках го - тя плачеше предизвикателно и от упор. - И сега ще го имам.

Нейното себелюбие беше изпреварило неговото. Той откри, че се чувства облекчен; опростен от отговорността да прави и действа според морални избори - защото как би могъл да я напусне сега? - изхвърли подобни мисли от главата си и й позволи нежно, но с очевидна цел да го бутне назад върху леглото.

Дали бавната метаморфоза на Саладин Чамча се превръщаше в един вид научна фантастика или същество от филм на ужасите, някаква случайна мутация малко преди да бъде избрана по естествен път от съществуването - или дали се развиваше в аватара на Господаря на пъкъла - или какъвто и да беше случаят, факт е (в настоящата работа трябва да се действа внимателно, стъпвайки от установен факт на установен факт, без да се скача към заключение, докато жълтотух-лената ни линия от безспорни неща трябва да ни заведе на инч или два от нашето местоназначение), че двете дъщери на хаджи Суфян го бяха взели под крилото си, грижейки се за звяра, както само красавици могат; и че с течение на времето той сам стана много привързан към двойката. Доста дълго време Мишал и Анахита му правеха впечатление на неразделни, юмрук и сянка, изстрел и ехо, като по-младото момиче винаги подражаваше на своята висока, неспокойна доведена сестра, упражнявайки карате ритници и уинг чун удари с ръка в ласкателно наподобяване на непреклонните действия на Мишал. Обаче наскоро почна да забелязва нарастването на натъжаваща враждебност между сестрите. Една вечер Мишал показваше някои от уличните герои от неговия таванск прозорец - там един стар сикх, изпаднал от шока при расистко нападение в пълно мълчание; говореше се, че не е говорил от близо седем години, преди което е бил един от градските „черни" мирови съдии... обаче сега не произнасяше присъди и беше придружаван навсякъде от една своенравна жена, която се отнасяше към него с отблъскващо раздразнение. О, не му обръщай внимание, той никога не казва и дума; а ето там един напълно обикновен наглед „тип счетоводител" (Мишалов термин) на път към дома с куфарче и кутия бонбони; този беше известен на улицата, че е развил странната нужда да пренарежда мебелите си в гостната по половин час всяка вечер, разполагайки креслата в редици, прекъснати от пролука, и преструвайки се, че е кондукторът на едноетажен автобус на път към Бангладеш, една натрапчива фантазия, в която половината му семейство беше задължено да участва, и след точно половин час той изскачаше от нея и през останалата част от времето бе най-скучният тип, който можеш да срещнеш; и след няколко подобни минути петнадесетгодишната Анахита я прекъсна злобно:

- Онова, което иска да каже, е, че ти не си единствената жертва, наоколо нередовните са по две за пени, просто трябва да се огледаш.

Мишал беше развила навика да говори за улицата сякаш е митологично бойно поле и тя, високо на таванския прозорец на Чамча, е записващият ангел и унищожите лят също. От нея Чамча научи легендите на новите Куру и Пандава[34], белите расисти и чернокожите „помогни си сам", или доброволни хайки, играещи в тази модерна Махабхарата или по-точно Маха-вилает. Там горе, под железопътния мост, Националният фронт провеждаше сраженията си с безстрашните радикали от Социалистическата работническа партия, „всяка неделя от времето за затваряне до времето за отваряне - надсмиваше се тя, - оставяйки ни много останки за почистване през останалата част от пиянската седмица." Надолу по този пасаж беше мястото, където полицията беше свършила тройката от Брикхол, след това нагласила, вербализирала и фалшифицирала тройката от Брикхол[35]; нагоре по тази улица той щеше да открие мястото на убийството на Одисеи Е. Лий от Ямайка^ в тази кръчма петното на килима, отбелязващо къде Джатиндер Сингх Мехта беше изпуснал последния си дъх.

- Тачъризмът дава резултат - декламираше тя, докато Чамча, който повече нямаше воля или думи, за да спори с нея, да говори за правосъдие и първенство на закона, наблюдаваше нарастващата ярост на Анахита. - Тези дни няма решаващи сражения - разясняваше Мишал. - Набляга се на малките предприятия и култа към индивидуалното, нали? С други думи, пет или шест бели копелета ни убиват един по един.

Тези дни хайките преброждаха нощните улици, готови за влошаване на положението.

- Това е нашият торф - каза Мишал Суфян за тази улица, без да се вижда и стрък трева. - Нека дойдат и го вземат, ако могат.

- Погледни я - избухна Анахита. - Толкова женствена, нали? Толкова изтънчена. Представи си какво би казала мама, ако знаеше.

- Ако знаеше какво, малка тревичке? Но Анахита не можеше да бъде укротена:

- О, да - изстена тя. - О, да, ние знаем, не мисли, че не знаем. Как отива на тези бхангра бийтшоута[36] и как се преоблича в дамската тоалетна в тези курвенски дрехи - с кого се клати и подскача в дневната дискотека „Хот У екс", за която мисли, че никога преди това не съм чувала - какво се случи по време на онзи блус, в който тя лазеше заедно с мистър Знаеш-кой-надървен-педераст - някоя по-голяма сестра -произведе тя своя предизвикателен край, - вероятно ще свърши в гроба от нечие невежество.

Имайки предвид, както Чамча и Мишал добре знаеха, онези кинореклами, експресионистки надгробни камъни, издигащи се от земята и морето, оставили утайката от своя лозунг, няма съмнение, добре присаден - СПИН.

Мишал се нахвърли върху сестра си, дърпайки я за косите

- а Анахита независимо от болките, успя да вмъкне и друго смушкване:

- Най-малкото не отрязах косата си в подобие на някакъв странен игленик, трябва да е смахнат този, който харесва това

- и двете си тръгнаха, оставяйки Саладин да се чуди на Анахи-тиното пълно прегръщане на майчината й етика на женствеността. Задават се неприятности, заключи той.

Неприятностите дойдоха: достатъчно скоро.

Все по-силно и по-силно той чувстваше бавната тежест да го притиска надолу, докато не загубеше съзнание, изразходвайки се като играчка с пружина и в тези преходи от стазиз[37], които винаги свършваха точно преди идването на посетители, тялото му издаваше тревожни звуци, воя на адски дисторпгън педали, плющенето на сатанински кости върху кожата на рабана. Това бяха периодите, в които малко по-малко той растеше. И както той растеше, така растяха и слуховете за неговото присъствие; не можеш да държиш дявол заключен на тавана и да очакваш, че ще го запазиш за себе си завинаги.

Как новината се разпространи (защото осведомените си държаха езика зад зъбите, Суфянови, защото се страхуваха да не изгубят бизнеса си, временните същества, защото тяхното усещане за мимолетност ги беше направило за момента неспособни да действат - и всички заедно заради страха от идването на полицията, никога изцяло неохотна да влиза в подобни заведения, да се блъсне случайно в малка мебел и при случай да стъпи на няколко ръце крака вратове): той започна да се явява на местните в техните сънища. Моллите от Джеми Маджид, бившата синагога Мейкзикел Хадат, която на свой ред беше заменила хугенотската калвинистка църква; и д-р Ухуро Симба, човекът планина с африканска кръгла шапчица без козирка и червено-жълто-черно пончо, който беше водил успешния протест срещу Шоуто на извънземните и когото Мишал Суфян мразеше повече от всеки друг чернокож заради склонността да удря надменни жени по устата, например нея на публично място, на събрание, пред множество свидетели, но това не спря лекаря, той е едно лудо копеле, ето този, каза тя на Чамча, когато го посочи от тавана един ден, способен на всичко; можеше да ме убие и всичко, защото казах на всички, че не е африка-нец, познавах го, когато беше просто Силвестър Робъртс от Ню Кросуей; проклет магьосник-доктор, ако питаш мен; и самата Мишал, и Джъмпи, и Ханиф; и кондукторът от автобуса също, те всички го сънуваха как се издига на улицата като апокалипсис и изгаря града като в то етер. И във всеки от хилядата и един съня той, Саладин Чамча, с огромни крайници и тюрбан от рога, пееше с глас толкова дяволски страшен и гърлен, че

беше невъзможно да се различат строфите, въпреки че се оказа, че сънищата притежават плашещото качество да бъдат сериал, всеки продължаващ от предишната нощ и така нататък нощ след нощ, докато накрая дори Мълчаливият човек, бившият мирови съдия, който не беше проговарял от нощта, когато в един индийски ресторант един пиян младеж пъхна нож под носа му, заплашвайки, че ще го нареже, и след това извърши много по-шокиращото престъпление да се изплюе навсякъде върху храната му - докато и този кротък джентълмен порази жена си, изправяйки се като свещ в съня си, източвайки шията си напред като гълъб, стоварвайки притиснатите си един към друг юмруци зад дясното си ухо и заревавайки песен с най-високия си глас, която звучеше толкова чуждо и пълна с атмосферни смущения, че тя не успя да различи нито една дума.

Много бързо, защото вече нищо не отнема много време, образът на дявола от сънищата започна да се харесва, ставайки известен, трябва да се отбележи, само сред това, което Хол Велънс беше описал като цветно съблазняване. Докато неоц-ветени неоджорджианци сънуваха един сернист враг, смазващ техните съвършено реставрирани резиденции под димящата си пета, нощните кафяви и черни се усетиха, че приветстват в съня си този какво-ако-не-чернокож-човек, може би малко изкривен от съдбата и класово-расовата история и всичко останало, но можещ, спасявайки задните си части, лош и луд, да срита някой малък задник.

В началото тези сънища бяха частна работа, но твърде скоро те започнаха да проникват в будните часове, докато азиатските търговци на дребно и производители на значки и щампи за тениски разбраха силата на съня и тогава той изведнъж се появи навсякъде: на гърдите на млади момичета и на прозорците, защитени срещу тухли с метални решетки, той беше предизвикателство и предупреждение. Съчувствие към Дявола: едно подмладяване на една стара мелодия. Децата от улицата започнаха да носят каучукови дяволски рога на главите си, както преди няколко години носеха розови и зелени топки, звънтящи на нееластични жици, когато предпочитаха да подражават на извънземни. Символът на човекокозела, вдигнатият му в могъщество юмрук, започна да изпълзява върху знамена по време на политически демонстрации, *Спасете шестимата, Освободете четиримата, Яжте седемдесе-те и петте консервирани храни на Хайнц.* Pleasechu meechu, пееха радиоапаратите, hopeyu guessma nayym.[38] Полицейските служители, отговорящи за междуетническите отношения, посочваха „растящия култ към дявола сред младите черноко-жи и азиатци" като „плачевно развитие", използвайки това „съживяване на сатанистите", за да се борят срещу обвиненията на мисис Памела Чамча и местния Съвет за междуетнически отношения: „Кои са вещиците сега?"

- Чамча - каза развълнувано Мишал, - ти си герой. Искам да кажа, че хората наистина могат да се отъждествяват с теб. Това е образ, който бялото общество отхвърляше толкова дълго, че ние наистина можем да го вземем, нали разбираш, да го окупираме, да започнем да го обитаваме и да го направим наш собствен. Време е да помислиш за действие.

- Изчезвай - кресна Саладин в своето объркване. - Не това исках. Това изобщо не е онова, което имах предвид.

- Така или иначе ти започваш да излизаш извън размерите на тавана - кисело се върна на думите си Мишал. -Скоро няма да бъде достатъчно висок за теб.

Нещата със сигурност вървяха към връхната си точка.

- Още една cra'a лейди беше закла'а минала'а нощ - обяви Ханиф Джонсън, избирайки тринидадски акцент по своя си начин. - Пове'ене й трябва сосиална осигуровка.

Анахита Суфян, дежурна зад тезгяха на кафене „Шаанда-ар", тряскаше чаши и чинии.

- Не знам защо го правиш - оплака се тя. - Кара ме да жаля,- Ханиф не й обърна внимание, седна до Джъмпи, който промърмори разсеяно:

- Какво казват?

Наближаващото бащинство тежеше на Джъмпи Джоши, но Ханиф го шляпна по гърба.

- Стара'а поезия не върi многo, брато - изрази съчувствие той. - Изглежда реката от кръв се съсирва.

Един поглед на Джъмпи промени тона му.

- Казват, каквото винаги казват - отговори той. - Внимавайте за цветнокожи, обикалящи с коли. Тъй

като беше черно-кожа, човече, съобщението ще гласи: „Няма причина да подозираме расови мотиви". Казвам ти - продължи той, зарязвайки акцента, - понякога нивото на агресия, клокочеща под кожата на този град, наистина ме плаши. Не е само проклетият Изкор-мвач на бабето. Навсякъде е. Блъснеш се във вестника на някой пич във влака в пиков час и може да ти разбият лицето. Всеки е толкова дяволски ядосан, така го виждам аз. Включително, стари приятелю, и ти - завърши той прегледа си.

Джъмпи стана, извини се и излезе без обяснение. Ханиф разтвори ръце, дари на Анахита най-подкупващата си усмивка:

- Какво направих?

Анахита му се усмихна сладко в отговор.

- Ханиф, хрумвало ли ти е някога, че хората не те

обичат много?

Когато стана известно, че Изкормвачът на бабички отново е нанесъл удар, внушенията, че решението на тези грозни убийства на стари жени от „враг на човечеството" - който неизменно подреждаше вътрешните органи на жертвите си спретнато около техните трупове, по един дроб край всяко ухо и сърцето по очевидни причини в устата - най-вероятно ще бъде открито при разследване на новия окултизъм сред градските чернокожи, който даваше на властите толкова причини за загриженост, започнаха да се чуват със засилваща се честота. Задържанията и разпитите на „цветни" съответно зачестиха, както и разширяването на внезапни проверки в заведения, „подозирани в подслоняване на нелегални окултни групи". Онова, което се случваше, въпреки че никой не го признаваше или в началото дори не разбираше, беше, че всеки черен кафяв бял започна да мисли за образа от сънищата като истински, като същество, което е пресякло границата, изплъзвайки се от обичайния контрол, и сега свободно се скита из града. Нелегален имигрант, крал на поставените извън закона, гнусен престъпник или расов герой, Саладин Чамча започна да става истински. Истории се носеха стремително из града във всяка посока: един психотерапевт продаде една скучна история на неделните вестници, на която никой не повярва, но няма огън без дим, казваха хората; това беше опасно състояние на нещата и не можеше да бъде далече проверката на кафене „Шаандаар", която щеше да изстреля цялата работа по-високо от небето. Бяха замесени и свещеници, добавяйки още един несигурен елемент - връзката между термина „черно" и греха „богохулство" - към сместа. На своя таван Саладин Чамча растеше.

Той предпочете Лукреций пред Овидий. Променливата душа, превратността на всичко, das Ich, всяка най-малка то-чица. Едно същество, преминаващо през живота, може да стане толкова друго за себе си, така че да бъде различно, отделено, отрязано от историята. Понякога си мислеше за Зини Ва-кил на онази друга планета Бомбай в другия край на галактиката: Зини, еклектизъм, хибридност. Оптимизмът на тези идеи! Сигурността, на която се опираха: на воля, на избор! Но,

моя Зини, животът просто ти се случва: подобно на злополука. Не: случва ти се като последица от твоето състояние. Не избор, а в най-добрия случай процес, а в най-лошия - шокираща, пълна промяна. Новота: той беше търсил друг вид, но беше получил тази.

Горчивина, също и омраза, всички тези непристойни неща. Той ще влезе в новото си аз; ще бъде, каквото е станал: шумен, вонящ, грозен, извънмерен, нелеп, нечовешки, могъщ. Имаше усещането, че е способен да протегне малкия си пръст и да събаря църковни кули с нарастващата в него сила, яростта, яростта, яростта. Сили.

Той търсеше кого да обвини. Той също сънуваше; и в неговите сънища една форма, едно лице плуваха все по-близо, все още призрачни, неясни, но в един не много далечен ден той ще бъде способен да го назове по име.

Аз съм, прие той, това, което съм.

Подчинение.

Неговият живот на какавида в пансиона „Шаандаар" се пръсна вечерта, когато Ханиф Джонсън влезе, викайки, че са арестували Ухуру Симба за убийствата на бабите и се говорело, че ще му стоварят и работата с черната магия, той ще бъде вуду-жрецът-барон-Самеди[39], пропаднал тип, и репресиите -побоища, нападения върху собствеността, обичайното - вече започват.

- Заключете вратите си - каза Ханиф на Суфян и Хинд. -Предстои ни тежка нощ.

Ханиф стоеше точно в центъра на кафенето, уверен във въздействието на новината, която носеше, така че когато Хинд пресече към него и го удари с все сила в лицето, той беше толкова неподготвен за удара, че всъщност припадна повече от изненада, отколкото от болка. Беше съживен от Джъмпи, който плисна чаша вода върху му, както беше научен от филмите, но по това време Хинд изхвърляше офисоборудването му отгоре върху улицата; ленти за пишеща машина и също червени панделки, от вида, използван за връзване на правни документи, се вееха като празнични флагове във въздуха. Анахита Суфян, неспособна повече да се съпротивлява на демоничните пробож--дания на ревността си, беше казала на Хинд за връзката на Мишал с издигащия се адвокат-политикан и след това нямаше спиране за Хинд, всичките години на нейното унижаване започнаха да се изливат от нея, не беше достатъчно, че е затънала в тази страна, пълна с евреи и чужденци, които я смесваха с негрите, не беше достатъчно, че съпругът й беше слабак, ходил на хаджилък, но не можеше да бъде накаран да се загрижи за набожността в собствения си дом, но и това трябваше да й се случи; тя тръгна към Мишал с кухненски нож, а дъщеря й отговори с изстрелването на серия болезнени ритници и удари, единствено самоотбрана, защото иначе със сигурност щеше да бъде майкоубийство. Ханиф дойде в съзнание и хаджи Суфян го гледаше отгоре, движейки ръцете си в безсилни малки кръгове отстрани до тялото си, неспособен да открие утеха в познанията, защото докато за повечето мюсюлмани пътуването до Мека беше велик дар, в неговия случай то се оказа началото на едно проклятие.

- Отивай си - каза той, - Ханиф, приятелю мой, излез -но Ханиф не си тръгна, без да каже мнението си.

- Твърде дълго държах устата си затворена - изкрещя той, - вие, които наричате себе си толкова морални, докато трупате богатство от мъката на собствената си раса - при което стана ясно, че хаджи Суфян никога не е знаел за цените, искани от жена му, която не му беше казала, заклевайки дъщерите си с ужасни и обвързващи клетви да пазят тайна, знаейки, че ако той открие, ще намери начин да върне парите, така че те да продължават да гният в бедност; а той, блещукащият домашен дух на кафене „Шаанда-ар", след всичко това изгуби цялата си любов към живота. -И сега Мишал дойде в кафенето. О, срамът вътрешният живот на едно семейство да бъде представен по този начин, като евтина драма пред очите на плащащите клиенти -въпреки че всъщност последната пиеща чай. напускаше сцената толкова бързо, колкото я държаха старите й крака. Мишал носеше чанти.

- Аз също си тръгвам - обяви тя. - Опитайте се да ме спрете. Остават още само единадесет дни.

Когато Хинд видя по-голямата си дъщеря на прага да излезе завинаги от живота й, тя разбра цената, която човек плаща за подслоняването на Принца на мрака под покрива си. Тя помоли съпруга си да бъде разумен, да разбере, че неговата добросърдечна щедрост ги беше въвела в този ад и че само ако този дявол Чамча бъде отстранен от тяхната къща, тогава те може би отново ще могат да станат щастливото и работливо семейство от миналото. Обаче когато тя свърши да говори, къщата над главите им започна да тътне и да се клати, и се чуваше шумът на нещо, слизащо по стълбите, ръмжащо и -или така изглеждаше - пеещо с глас толкова отвратително дрезгав, че беше невъзможно да се разберат думите.

Мишал беше тази, която накрая се качи да го посрещне, Мишал с Ханиф Джонсън, държащ ръката й, докато преда-телката Анахита гледаше от подножието на стълбището. Чамча беше израснал на височина повече от осем фута и от ноздрите му излизаше дим с два различни цвята, жълт от лявата, черен от дясната. Той вече не носеше дрехи. Неговите телесни косми бяха станали гъсти и дълги, опашката му ядосано плющеше, очите му бяха в бледо, но сияйно червено, и беше успял в сплашването на цялото население на пансиона до точката на несвързаност. Обаче Мишал не беше прекалено уплашена и се осмели да говори.

- Къде си мислиш, че отиваш? - попита го тя. - Нима си мислиш, че навън ще оцелееш и пет минути, така, както изглеждаш?

Чамча спря, огледа себе си, забеляза голямата ерекция, показваща се от слабините му, и вдигна рамене.

- Аз смятам да действам - каза й той, използвайки собствените й думи, но при този глас от лава и трясък те сякаш вече не й принадлежаха. - Има един човек, когото желая да намеря.

- Задръж конете - каза му Мишал. - Ще измислим нещо.

Какво може да се намери тук, на една миля от „Шаанда-ар", тук, където бийтът среща улицата, в клуб „Хот У екс", бивш „Блек енд Тан"? В тази обсипана със звезди безлунна нощ нека последваме фигурите - някои с предвзета походка, елегантно издокарани, горящи от желание да излязат, други потайни, прегръщащи сенки, плахи, - събиращи се от всички жилища в квартала, за да се гмурнат рязко в подземието през тази небелязана врата. Какво има вътре? Светлини, течности, пудри, тела, поклащащи се сами, поединично, по двойки, по тройки, движейки се към възможности. Но какви са тогава тези други фигури, неясни под святкащо-загасващия шарен

блясък на пространството, тези форми, замръзнали в своите пози посред обезумелите танцьори? Кои са тези, които хип-хопът и хинди-попът никога не помръдват и инч? - „Добре изглеждате, хотуекска бандо!" Нашият домакин говори: крес-ливец, подгрявач, диджей, който няма равен на себе си - наперения Пинкуала, костюмът му е целият от светлини, аленеещ от ритъма. Наистина той е изключителен, седемфутов албинос, косата му е най-бледата роза, както и бялото на очите му, чертите на лицето му са несъмнено индийски, високомерен нос, дълги тънки устни, лице от свитъците на Хамза нама. Индиец, който никога не е виждал Индия, югоизточен азиатец от Антилите, бял чернокож. Звезда.

Все още неподвижните фигури танцуват сред друсащите се сестри, кълчещата се и подскачаща младеж. Какво са те? -Восъчни фигури, нищо повече. - Кои са те? - Историята. Виж, ето я Мери Сийкоул, зсоято направи също толкова много, колкото една друга лейди с вълшебна лампа, но понеже е тъмна, трудно може да бъде видяна заради пламъка на Фло-рънсовата свещ[40] - и ето там!, един Абдул Карим, ака Мун-ши[41], когото кралица Виктория се мъчеше да отличи, но беше отхвърлен от недопускащи цветове министри. Те всички са тук, танцувайки неподвижно в горещия восък: отдясно черно-кожият шут на Септимий Север, отляво бръснарят на Джордж IV, танцуващ с робинята Грейс Джоунс. Укосо Грони-осо, африканският принц, който беше продаден за шест фута плат, танцува според древния си начин с робския син Игна-ций Санчо, който през 1782 стана първият африкански писател, публикуван в Англия. - Преселниците от миналото, също толкова прародители на живите танцьори, колкото техните от плът и кръв, се въртят безмълвно, докато Пинкуала деклами-ра подгряващ pan на сцената: *Започвам да изпитвам възмущение, когато стане лаф за имиграция, забиват ни с една инсинуация, че избиколци сме от тая нация. Но на нас ни пука в тая ситуация - защото знаем, даже осъзнаваме, че носим своя принос отдалече и отдавна. А модата ни -римска окупация;* и от друга част на претъпканото помещение, окъпани в зла зелена светлина, восъчните злодеи: Моуз-ли, Пауъл, Едуард Лонг, всичките местни аватари на Лег-рий.[42] И сега започва един шепот в утробата на клуба, нарастващ и превръщащ се в една-единствена дума, повтаряна отново и отново: „Стопяване - изискват клиентите. – Стопяваш стопяване, топене."

Пинкуала приема подсказването на тълпата. *Тигана слагай, ще топиме лой. От пържени престъпници в строй,* след което се обръща към сборището, разперва широко ръце, краката му следват ритъма, за да попита: Кой ще бъде? Кого искате да видите? Крещят се имена, съревновават се, сливат се, докато събраната компания се обединява още веднъж, повтаряйки една-единствена дума. Пинкуала пляска с ръце. Зад него завесите се разделят, позволявайки на служителки по бляскави розови шорти и фланелки да избутат една страховита кутия: с човешки ръст, остъклена предна част и вътрешно осветление - микровълнова печка в комплект с електрически стол, известна на редовните посетители на клуба като Кухнята на дявола.

- Олрайт - крещи Пинкуала. - Сега наистина ще готвим.

Служителките се придвижват към живата картина от омразни фигури, хвърлят се върху тазвечершното жертвоприношение, най-често избираното, ако трябва да се каже истината; поне три пъти седмично. Нейната накъдрена прическа, нейните перли, синият й костюм. Меги-Меги-Меги[43], лае тълпата. Гори-гори-гори. Куклата - чучелото - е вързано на електрическия стол. Пинкуала хвърля клечката. И, о, колко хубаво се топи тя, отвътре навън, сбръчквайки се до безформеност. След това тя е локва и тълпата въздиша от възторг: свършено е.

- Тази е в огъня - казва им Пинкуала. Музиката си възвръща нощта.

Когато Пинкуала, диджеят, видя какво се качва под прикритието на тъмнината в задната част на закрития му бус, който приятелите му Ханиф и Мишал бяха убедили да докара до задната част на „Шаандаар", страхът от обеа изпълни сърцето му; но в противовес се получи развеселяване, когато осъзна, че могъщият герой на множеството му сънища е действителност от плът и кръв. Той стоеше

от другата страна на улицата, треперейки под уличната лампа, въпреки че не беше особено студено, стоя там в течение на половин час, докато Мишал и Ханиф му говореха настоятелно, той има нужда да отиде някъде, трябва да мислим за неговото бъдеще. Тогава 1дигна рамене, прекоси улицата до буса и запали двигателя.

Ханиф седна до него в кабината, Мишал пътуваше със скрития от погледи Саладин.

Беше почти четири сутринта, когато положиха Чамча в празния, заключен нощен бар. Пинкуала - истинското му име Севсункер никога не беше използвано - беше изровил два спални чувала от някаква задна стая и те бяха достатъчни. Ханиф Джонсън, сбогувайки се със страховития обект, от когото любовницата му Мишал изглеждаше напълно невпечатле-на, се опита да говори с него сериозно.

- Трябва да разбереш колко важен можеш да бъдеш за нас, заложено е много повече от личните ти нужди - но мутантът Саладин само изсумтя в жълто и черно и Ханиф бързо се отдръпна назад. Когато остана сам с восъчните фигури, Чамча можа отново да съсредоточи мислите си върху лицето, което най-накрая се беше сляло във въображението му, лъчисто, със светлина, извираща около него от точка точно зад главата му, мистър Съвършен, изобразител на богове, който винаги си падаше на краката, на когото винаги са прощавали греховете, обичан, възхваляван, обожавай... лицето, което се беше опитвал да различи в сънищата си, мистър Гавраил Фаришта, преобразен в подобие на ангел толкова сигурно, колкото той беше огледален образ на самия Дявол.

Кого да обвини Дяволът, ако не архангела, Гавраил?

Съществото върху спалните чували отвори очи; пушек започна да излиза от порите му. Лицата на всички манекени сега бяха едни и същи, всички с лицето на Гавраил с неговата израснала по средата на челото коса и неговата висока, стройна и мрачна красота. Съществото оголи зъби, изпусна дълбок зловонен дъх и всички восъчни фигури се разтвориха в локви и празни дрехи, всяка една от тях. Съществото се излегна задоволено. И съсредоточи съзнанието си върху своя враг.

При което почувства в себе си най-необяснимите усещания за сгъстяване, всмукване, изтегляне; то беше измъчвано от ужасни пробождащи болки и издаваше пронизителни писъци, които никой, дори Мишал, която беше останала с Ханиф в апартамента на Пинкуала над бара, не посмя да проучи. Болките нарастваха по сила и съществото се мяташе и клатушкаше по дансинга, стенейки най-сърцераздирателно; докато най-накрая в миг на отдих не заспа.

Когато Мишал, Ханиф и Пинкуала рискуваха да влязат в бара няколко часа по-късно, те видяха сцена на страховито опустошение, маси, захвърлени на всички страни, столове, счупени на две, и разбира се, всяка восъчна фигура - добра и зла - Топси и Легрий - стопени на масло като тигри[44]; и в центъра на касапницата, спящ като бебе, самият мистър Саладин Чамча, напълно изчезнал като митологично същество, портрет на нещо с рога и адски дъх, възстановен в старата си форма, гол, както го е майка родила, но в изцяло човешки вид и размери, очовечен - има ли друга възможност, освен да се направи подобен извод - от страховитото съсредоточаване на собствената си омраза.

Той отвори очи, които все още горяха бледи и червени.

Алилуя Коун, слизайки от Еверест, видя град от лед на запад от Лагер 6, от другата страна на групата Рок, искрящ на слънчевата светлина под масива на Чо Ою. Шангри Ла[45], веднага си помисли тя; обаче това не беше зелената долина на безсмъртието, а метрополис от огромни ледени игли, тънки, остри и студени. Нейното внимание беше отвлечено от шерпа Пемба, предупреждаващ я да поддържа концентрацията си, и градът беше изчезнал, когато погледна назад. Тя все още беше на двадесет и седем хиляди фута, но видението на невъзможния град я запрати обратно през времето и пространството в Бейзуотърския кабинет със стара дървена ламперия, в който баща й Ото Коун, историк на изкуството и биограф на Пикабия, беше разговарял с нея в- нейната четиринадесета и неговата последна година за „най-опасната от всички лъжи, с които сме хранени в живота си", която беше, по негово мнение, идеята за континуума.

- Ако някой някога се опита да ти каже как тази най-красива и най-зла от планетите е по някакъв начин еднородна, съставена само от примирими елементи, че всичко се трупа, веднага звънни на шивача на усмирителни ризи -посъветва я той, успявайки да създаде впечатлението, че е посетил повече от една планета, преди да стигне до своите заключения. - Светът е несъвместим, просто никога не го забравяй: шантав. Призраци, нацисти, светци, всички живи по едно и също време; на

едно място блажено щастие, докато надолу по пътя ад. Не можеш да искаш: по-диво място.

Ледени градове на върха на света не биха развълнували Ото. Подобно на жена си Алиша, майката на Али, той беше полски емигрант, оцелял от военновременен затворнически лагер, чието име никога не беше споменавано през Алиното детство.

- Искаше да направи така, сякаш не е било - каза по-късно Алиша на дъщеря си. - В много отношения не беше реалист. Но добър човек; най-добрият, когото познавах.

Тя се усмихна с усмивка, насочена навътре, докато говореше, търпейки го в паметта, както не винаги успяваше, докато беше жив и често ужасен. Например: той разви омраза срещу комунизма, която го докарваше до неудобни крайности в държането му, особено на Коледа, когато този евреин настояваше да празнува с еврейското си семейство и други онова, което описваше като „един английски обичай", като знак на уважение към тяхната нова „нация домакин" - и след това разваляше всичко (в очите на жена си), нахлувайки в салона, където събраната компания почиваше в отблясъците на горящ пън, коледни свещи и бренди, преоблечен като китаец от феерия, с увиснали мустаци и всичко останало, крещейки:

- Татко Коледа е мъртъв! Аз го убих! Аз съм Мао: няма подаръци за никого! Хей! Хей! Хей!

На Еверест Али, спомняйки си, трепна - трепването на майка й - осъзна тя, пренесено на замръзналото й лице.

Несъвместимостта на елементите на живота: в една палатка в Лагер 4, 27 600 фута, идеята, която по едно време изглеждаше като демона на баща й, звучеше банално, изп-разнена от съдържание и атмосфера на тази височина.

- Еверест те кара да замлъкнеш - призна тя на Гавраил Фаришта в едно легло, над което парашутна коприна оформяше балдахин от кухи Хималаи. - Когато слезеш долу, нищо не си заслужава да бъде казано, съвсем нищо. Откриваш нищото да те обвива подобно на звук. Не-съществуване. Естествено не можеш да го задържиш. Съвсем скоро светът нахлува. Онова, което те кара да замълчиш, мисля си аз, е гледката на съвършенството: защо да говориш, ако не успяваш да родиш съвършени мисли, съвършени изречения? Чувстваш го като предателство към онова, през което си минал. Но избледнява; приемаш определени компромиси, изискват се закривания, ако искаш да продължиш.

Те прекарваха по-голямата част от времето си в леглото през първите седмици заедно: апетитът на всеки за другия сякаш бе неизтощим, правеха любов по шест-седем пъти дневно.

- Ти ме разтвори - каза му тя. - Ти с шунката в устата си. Беше точно като че ми говориш, като че можех да чета мислите ти. Не като че - поправи се тя. - Аз ги четях,

нали? - Той кимна: вярно беше. - Аз прочетох мислите ти и точните думи просто излязоха от устата ми - чудеше се тя. - Просто се изляха. Бинго: любов. В началото бе словото.

Нейната майка възприе фаталистична гледна точка към този драматичен обрат в живота на Али, връщането на един любовник от отвъдното.

- Ще ти кажа честно какво си помислих, когато ми съобщи новината - каза тя по време на обедната супа и креп-лах[46] в Уайтчапел Блумс. - Помислих си, Боже мой, това е силно увлечение; сега бедната Али трябва да мине през него, нещастното дете.

Алишината стратегия беше да държи чувствата си под строг контрол. Тя беше висока, пълна жена с чувствени устни, но както тя го изразяваше, „никога не съм вдигала шум". Беше откровена с Али за своята сексуална безучастност и разкри, че Ото е бил, „нека кажем, с други склонности. Той имаше слабост към силните увлечения и това винаги го правеше толкова нещастен, но аз никога не можах да се развълнувам заради това." Тя се чувстваше спокойна, знаейки, че жените, с които малкият й плешив и неспокоен съпруг общуваше, бяха „нейният тип", големи и закръглени, „освен това бяха и безсрамни: правеха каквото искаше, крещейки разни неща, за да го разпалят, преструвайки се с всички сили; те отговаряха на неговото въодушевление, мисля си аз, и може би също на чековата му книжка. Той беше от старата школа и даваше щедри подаръци."

Ото наричаше Алилуя своята „безценна перла" и мечтаеше да има голямо бъдеще, може би като концертираща пианистка или, след като не успя в това, като поетеса.

- Откровено казано, сестра ти е разочарование за мен -каза той три седмици преди смъртта си в този

кабинет на великите книги и антикварни предмети, свързани с Пика-бия - препарирана маймуна, за която твърдеше, че е „първата скица" на прословутия Портрет на Сезан, Портрет на Рембранд, Портрет на Реноар, безброй механични измишльотини, включително сексуални стимулатори, които нанасяха леки електрически удари, и първото издание на „Крал Юбо" от жари.

- И лайна има желания вместо мисли.

Той беше поанглийчил името - Елена в Илайна, - както беше негова идея съкращаването на Алилуя в Али и да се

осакати от Коен от Варшава в Коун. Отгласи от миналото го опечаляваха; той не четеше полска литература, обръщайки гръб на Херберт, на Милош: и „по-млади приятели" като Баранчак, защото за него езикът беше непоправимо замърсен от историята.

- Сега съм англичанин - казваше той гордо с неясния си източноевропейски акцент. - Тъпият мид-оф![47] Пфу! Уиндзорската вдовица![48] Всички са педераси.

Въпреки своята необщителност изглежда беше напълно доволен да бъде член на английското дребно дворянство по време на коледните феерии. Но поглеждайки назад, твърде силно осъзнаваше крехкостта на представлението, затова държеше тежките драпирани завеси почти непрекъснато дръпнати, в случай че непоследователността на нещата го накара да види чудовища навън или лунни пейзажи вместо познатата Москоу Роуд.

- Строго погледнато, той беше човек-тигел - каза Алиша, докато нападаше голяма гарнитура от тсимис.[49] - Когато промени нашето име, му казах, Ото, това не се изисква, това не е Америка, това е Лондон W-2[50]; но той искаше да изтрие всичко от дъската, дори своето еврейство, извини ме, но аз знам. Битките с парламентарните комисии! Всички много цивилизовани, изцяло парламентарен език, но въпреки това си беше ри-тане по кокалчетата. - След смъртта му тя се върна право при Коен, синагогата, Ханука[51] и Блумс. - Стига подражание на живота - дъвчеше тя и размаха внезапно една разсеяна вилица. - Тази снимка! Луда бях за нея. Лана Търнър, права ли съм? И Махалия Джаксън, пееща в някоя църква.

Малко след като прехвърли седемдесетте, Ото Коун скочи в празна асансьорна шахта и умря. Имаше един предмет, до който Алиша, готова да обсъжда повечето неща, превърнали се в табу, отказваше да се докосне: защо един оцелял от лагерите живее четиридесет години и тогава довършва работата, която чудовищата не са могли да свършат? Тържествува ли най-накрая голямото зло, независимо колко ожесточено му се съпротивляват? Дали оставя ледена треска в кръвта, която си пробива път, докато не удари сърцето? Или по-лошо: може ли смъртта на един човек да бъде несъвместима с живота му? Али, чиято първа реакция, научавайки за смъртта на баща си, беше ярост, запращаше подобни въпроси по майка си. Която с каменно лице под широка черна шапка каза само:

- Ти си наследила неговата липса на въздържание, скъпа.

След смъртта на Ото Алиша хвърли в канавката елегантния стил на обличане и жестове, които бяха нейната жертва върху олтара на неговата страст за интеграция, нейният опит да бъде неговата Сисл Бийтън[52] граддама.

- Пфу - довери тя на Али, - какво облекчение, скъпа, за разнообразие да бъдеш безформена.

Сега носеше сивата си коса на хлабав кок, обличаше поредица еднакви рокли от супермаркета с щампи на цветя, изостави грима, купи си едни болезнен чифт изкуствени зъби, посади зеленчуци в това, което Ото настояваше да бъде английска цветна градина (спретнати лехи с цветя около централното символично дърво, едно ашладисване на златен дъжд и зановец), и даваше вместо вечери, пълни с церебрално бъбрене, поредица обеди - тежки яхнии с най-малко три нечувани пудинга, - на които унгарски поети-дисиденти разказваха спираловидни шеги на гурдеефски мистици или (ако нещата нещо не се получаваха) гостите седяха на възглавници на пода, зяпайки мрачно в пълните си чинии, и нещо много прилично на пълна тишина цареше сякаш седмици наред. Али най-накрая се отвърна от тези ритуали в неделните следобеди, мусейки се в стаята си, докато стана достатъчно голяма да се изнесе от дома, за което Алиша даде с готовност съгласие, и от пътя, избран за нея от баща й, чието предателство към делото на собственото му оцеляване я беше ядосало толкова много. Тя се обърна към действията; и откри, че има планини за изкачване.

Алиша Коен, която естествено сметна Алината промяна за напълно разбираема, дори достойна за

похвала и установена по целия й път, не можеше (призна го по време на кафето) да разбере какво възнамерява да прави дъщеря й с Гавраил Фаришта, завързалата се от смъртта индийска филмова звезда.

- Слушайки те, скъпа, мисля, че този мъж не е от твоята лига - каза тя, използвайки израз, който смяташе за синоним на *не е твой тип,* и беше ужасена да го чуе определен като расистка или религиозна обида: това беше неизбежно смисълът, който дъщеря й разбра.

- За мен това няма значение - без настроение парира Али и се изправи. - Истината е, че аз изобщо не харесвам моята лига.

Краката я боляха, карайки я да изкуцука, вместо да

излети от ресторанта.

- Силно увлечение - можа тя да чуе как майка й обявява *силно* на цялото помещение. - Дарбата за езици означава, че едно момиче може да избъбри всяко проклето нещо.

Определени страни от нейното образование бяха безотговорно пренебрегнати. Една неделя скоро след смъртта на баща си тя купуваше неделните вестници от ъгловата будка, когато продавачът заяви:

- Тази седмица е последната. Двадесет и три години бях на този ъгъл и най-накрая пакитата ме изгониха от търговията.

Тя чу думата п-а-к-и[53] и имаше странно видение на тромаво спускащи се по Москоу Роуд слонове, сравнявайки със земята търговци на неделни вестници.

- Какво е паки? - глупашки попита тя и отговорът беше язвителен:

- Кафяв евреин.

• Тя продължи да мисли за собствениците на местните СТП (сладкарски изделия-тютюневи изделия-печатни издания) като за пахидерми доста дълго време: като хора отделени - накарани да се чувстват противни - поради природата на тяхната кожа. Тя разказа на Гавраил и тази история.

- О - отговори той унищожително, - слонска смешка. -Не беше лесен човек.

Но ето го в нейното легло, този голям вулгарен тип, за когото тя можеше да се разтвори, както никога не се беше разтваряла досега; той можеше да бръкне право в гръдния й кош и да милва сърцето й. От много години не беше излизала на сексуалната арена с такава бързина и никога преди това една толкова скоростна връзка не беше оставала напълно неопетнена от съжаление или отвращение от себе си. Неговото продължително мълчание (тя го взе за такова, докато не научи, че името му е в списъка на пътниците на „Бостан") беше остро болезнено, внушавайки различие в оценката на тяхната среща; но да греши за неговата страст, за едно такова невъздържано, фучащо нещо, беше със сигурност невъзможно. Новината за неговата смърт предизвика двойна реакция: от една страна, изпитвайте един вид благодарна об-

лекчена радост от знанието, че е препускал около света, за да я изненада, че се е отказал от целия си живот, за да построи нов с нея; докато, от друга - беше кухата мъка, че е лишена от него в самия миг на познанието, че е била истински обичана. По-късно тя осъзна още една по-малко благородна реакция. Какво си е мислил, че прави, планирайки да пристигне без дума предупреждение на прага й, предполагайки, че тя ще го чака с разтворени обятия: един безгрижен живот и без съмнение достатъчно голям апартамент за тях двамата? Това беше държането, което човек би очаквал от един разглезен филмов актьор, който чака желаните от него неща просто да падат като зрели плодове в скута му... накратко, тя се беше почувствала завладяна или потенциално завладяна. Но след това се беше смъмрила сама, изтласквайки такива хрумвания обратно в шахтата, където им беше мястото, защото в края на краищата Гавраил беше платил скъпо за своето предположение, ако беше такова. Един мъртъв любовник заслужава добрата страна на съмнението.

И след това ето го да лежи в краката й, изгубил съзнание в снега, спирайки дъха й с пълната невъзможност на неговото присъствие там, карайки я за миг да се чуди дали не е друго от поредицата видения - тя предпочиташе неутралния израз пред по-натоварените със смисъл визии, от които беше измъчвана, откакто реши да презре кислородните бутилки и да завоюва Чомолунгма само със силата на дробовете си. Усилието да го изправи, премятайки ръката му през рамото си и наполовина носейки

го до своя апартамент - в интерес на истината повече от половината - напълно я убеди, че той не е химера, а тежка плът и кръв. Краката й я пронизваха през целия път към дома и болката пробуди всичкото негодувание, което беше потиснала, когато го мислеше за мъртъв. Какво се очакваше да прави сега с него, с този дръвник, проснат напряко на леглото й? Боже, беше забравила какво шило е този мъж, как колонизираше твоята страна от леглото и те лишаваше напълно от завивки. Но и други чувства също се бяха появили наново и те спечелиха сцора; защото той спеше под нейна закрила, защото той беше изоставената надежда: и най-накрая любов.

Той спа почти по двадесет и четири часа цяла седмица, събуждайки се само за да задоволи минималните изисквания на глада и хигиената, без да казва почти нищо. Неговият сън беше мъчителен: мяташе се из леглото и случайни думи се откъсваха от устните му: Джахилия, ал-Лат, Хинд. В будните си мигове приличаше на човек, който сякаш иска да устои на съня, но той предявяваше права върху него, неговите вълни го заливаха и удавяха, докато той почти жално размахваше немощна ръка. Тя не можше да предположи какви травматични изживявания може да са предизвикали подобно поведение и чувствайки се леко разтревожена, се обади на майка ей. Алиша пристигна, за да провери спящия Гавраил, сви устни и произнесе:

- Мъжът е обладан от зъл дух.

Тя все повече и повече се оттегляше в дибуките на братя Сингер[54] и нейният мистицизъм никога не пропускаше да раздразни прагматичната й катереща се по планини дъщеря.

- Може да използваш смукателна помпичка за ухото му - препоръча Алиша. - Това е изходът, който тези същества предпочитат.

Али подбра майка си извън вратата.

- Много ти благодаря. Ще ти се обадя.

На седмия ден той напълно се събуди, очите му се отвориха неочаквано като на кукла и веднага се протегна за нея. Грубостта на подхода я накара да се смее почти толкова много, колкото неговата неочакваност, но отново го имаше това чувство на естественост, на правота; тя се ухили.

- О'кей, ти го поиска - и се измъкна от торбестите лас-тични кафяви панталони и свободния жакет - тя не обичаше дрехи, които разкриваха формите на нейното тяло - и това беше началото на сексуалния маратон, който ги остави и двамата възпалени, щастливи и изтощени, когато най-после стигна до края си.

Той й каза: паднах от небето и оживях. Тя пое дълбоко въздух и му повярва заради вярата на баща си в мириади-те и противоречиви възможности в живота, също заради това, на което планините я бяха научили.

- О'кей - каза тя, издишвайки. - Вярвам ти. Просто не казвай на майка ми, олрайт?

Вселената е място на чудеса и само навикването, обез-боляването чрез всекидневието замъглява нашето зрение. Няколко дена преди това беше чела, че като част от тяхното естествено изгаряне звездите в небесата смазваха въглерод в диаманти. Представата за звездните валящи диаманти в

празното: това също звучеше като чудо. Ако можеше да се случи подобно нещо, можеше и това да се случи. Бебета падат от прозорци на ентия етаж и отскачат. Имаше такава сцена във филма на Франсоа Трюфо L'Argent du Poche[55]... Тя събра мислите си.

- Понякога - реши да каже тя, - на мен също ми се случват удивителни неща.

Каза му това, което преди това не беше казвала на нито едно живо същество: за виденията на Еверест, ангелите и ледения град.

- Всъщност не беше само на Еверест - каза тя и продължи след колебание. Когато се върна обратно в Лондон, тя излезе на разходка покрай дигата, за да се опита да измъкне него и Еверест от кръвта си. Беше рано сутринта и имаше призрачна мъгла, а гъстият сняг правеше всичко неясно. В същия момент се появиха айсбергите.

Бяха десет на брой, движещи се величествено един след друг нагоре по реката. Мъглата около тях беше по-гъста, така че докато не доплуваха до нея, тя не можеше да разбере техните форми, точното миниатюризиране на десетте най-високи планини в света по възходящ ред, с нейната планина,

Планината, издигаща края на редицата. Тя се опитваше да разбере как айсбергите са успели да минат под мостовете над реката, когато мъглата се сгъсти и няколко секунди по-късно се разпръсна напълно, взимайки айсбергите със себе си.

- Но те бяха там - настоя тя пред Гавраил. - Нанга Прабат, Дхаулагири, Ксиксабангма Фенг.

Той не го оспори.

- Щом го казваш, знам, че наистина е било така. Един айсберг е вода, стремяща се да бъде суша; една

планина, особено едни Хималаи, особено Еверест е опитът на земята да се превърне в небе; това е заземен полет, земята мутира - почти - във въздух и става в истинския смисъл на думата издигната. Много преди изобщо да срещне планината, Али съзнаваше нейното всепоглъщащо присъствие в душата си. Апартаментът й беше пълен с Хима-лаите. Изображения на Еверест от корк, пластмаса, керамика, камък, плексиглас, тухла, блъскащи се за място; дори имаше едно скулптирано изцяло от лед, едно мъничко айсбе-ргче, което тя държеше във фризера и го вадеше от време на време, за да го покаже на приятели. Защо толкова много?

Защото - нямаше друг възможен отговор - ги имаше.

- Виж - каза тя, протягайки ръка, без да напуска леглото, и вдигна откъм нейната страна на леглото най-новата си придобивка, един прост Еверест от потъмнял бор. - Подарък от шерпите от Намче Базар.

Гавраил го взе и го заобръща в ръцете си. Пемба плахо й го беше предложил, когато се сбогуваха, настоявайки, че е от всички шерпи в групата, въпреки че беше очевидно, че сам го е издялал. Това беше подробен модел заедно с ледника и стъпалото на Хилари, което е последната голяма пречка по пътя към върха, а пътят, по който бяха тръгнали към върха, беше дълбоко изрязан в дървото. Когато Гавраил го обърна обратно, той откри съобщение, надраскано на прилежен английски. *На Али биби. Ние били щастливи. Не опитва отново.*

Онова, което Али не каза на Гавраил, беше, че забраната на шерпа я уплаши, убеждавайки я, че ако някога отново стъпи на богинята-планина, със сигурност ще умре, защото на смъртните не е позволено да поглеждат повече от веднъж лицето на божественото; но планината беше диабо-лична, както и трансцендентална, или по-точно нейната ди-аболичност и трансценденталност бяха едно, така че дори размисълът върху забраната на Пемба я караше да чувства пристъп на необходимост, толкова силен, че я караше да стене на глас, като от сексуален екстаз или отчаяние.

- Хималайте - каза тя на Гавраил, за да не му каже какво наистина мисли, - са емоционални, както и физически върхове: подобни на опера. Това е, което ги прави толкова величествени. Нищо друго освен най-шеметните височини. Обаче е тежък номер да се откъснеш.

Али имаше един похват да превключва от конкретното към абстрактното, един троп толкова неочакван, че оставяше слушателят отчасти да се чуди дали знае разликата между двете; или много често несигурен дали в края на краищата може да се каже, че подобна разлика съществува.

Али запази за себе си познанието, че трябва да предразполага планината или трябва да умре, че въпреки плоските стъпала, заради които за сериозно планинарство не можеше да става и дума, тя все още беше заразена с Еверест и че в своето сърце на сърцата криеше един невъзможен план, фаталната визия на Морис Уилсън, до ден-днешен не дос-

тигната. Тя е: самотното изкачване.

Това, което не призна: че беше виждала Морис Уилсън след връщането си в Лондон, седящ между шапките на комините, един махащ зъл дух в панталони за голф и шотландска барета. Нито Гавраил Фаришта й каза за преследването от привидението на Реха Мерчант. Между тях все още имаше затворени врати въпреки цялата им физическа близост: всеки пазеше в тайна един опасен призрак. А Гавраил, чувайки за другите видения на Али, скри едно голямо вълнение зад безучастните си думи - *щом го казваш, тогава знам - едно вълнение, породено от допълнителното доказателство, че светът на сънищата прониква в този на будните часове, че печатите, разделящи двата, се чупят и че във всеки момент двата небесвода може да бъдат съединени,* - което идваше да каже, че краят на всичко е близо. Една сутрин Али, събуждайки се от прекарания сън без сънища, го намери погълнат от Блейковия „Брак на рая и ада", в който нейното по-младо аз, неуважа-вайки книгите, беше направило известен брой знаци: подчертавания, бележки в страничните полета, удивителни,

многобройни въпросителни. Виждайки, че тя се е събудила, той й прочете подборка от тези изречения с лукаво хилене.

- Из Притчите за ада - започна той. - Похотта на козела е божията щедрост. - Тя се изчерви яростно. - И още повече - продължи той. - Древното предание, че светът ще бъде погълнат след шест хиляди години, е истина, както чух от ада. - След това по-долу на страницата: - Това ще премине след подобряването на чувствените удоволствия. Кажи кой е това? Намерих я между страниците. - Той й подаде снимката на една мъртва жена: нейната сестра Елена, погребана тук и забравена. Друг пристрастен към виденията; и жертва на този навик.

- Не говорим много за нея. - Тя коленичи необлечена на леглото, светлата й коса скриваше лицето й. - Постави я обратно там, където я намери.

Не видях никакъв Бог, нито чух някакъв в едно определено органично възприятие, но сетивата ми разкриват безкрайността на всяко нещо. Той продължи да прелиства книгата и върна Елена Коун до образа на възродения човек, седящ гол с един свит на земята крак, а другият под кос ъгъл на върха на един хълм с огрян от слънцето гръб.

Винаги съм смятал, че ангелите изпитват суетата да говорят за себе си като единствено мъдрите. Али вдигна ръце и скри лицето си. Гавраил се опита да я развесели.

- Написала си върху форзаца: „Сътворение на света според арх. Ънгър, 4004 пр. Хр., предпол. дата на апокалипсиса, ...1996." Така че все още остава време за подобряване на сексуалните забавления. - Тя поклати глава: спри. Той спря. - Разкажи ми - каза той, като остави книгата настрана.

На двадесет Елена с пристъп беше превзела Лондон. Шестфутовото й неопитомено тяло махаше през ризница от Рабан. Тя винаги се беше държала с необичайна увереност, заявявайки собствеността си върху земята. Градът беше нейната среда и тя можеше да плува като риба в него. Умря на двадесет и една, удавена във вана със студена вода, с тяло, пълно с психотропни наркотици. Може ли някой да се удави в свои води, отдавна се беше чудила Али. Ако рибата може да се удави във водата, може ли човешките същества да се задушат във въздуха? През онези дни Али, на осемнадесет-деветнадесет, беше завиждала на Елена за нейната сигурност. Каква беше нейната среда? В коя периодична таблица на духа можеше да бъде открита? -Сега плоскокраката ветеранка от Хималаите оплакваше нейната загуба. Когато си спечелил широкия кръгозор, е трудно да се върнеш в своята кутийка, на един тесен остров, вечност от антикулминация. Но нейните крака бяха предатели и планината щеше да ги убие.

Митологичната Елена, момичето от корицата, обгърнато в дизайнерска пластмаса, беше сигурно в своето безсмъртие. Али, навестявайки я в нейния апартамент „Краят на света", безплатно убежище за хипари, отказа предлаганата й бучка захар[56], смутолеви нещо за мозъчни увреждания, чувствайки се както обикновено неспособна в компанията на Елена. Лицето на сестра й с твърде раздалечени очи, твърде остра брадичка и поразително въздействие, я зяпаше подигравателно.

- Няма недостиг на мозъчни клетки - каза Елена. -Можеш да отделиш малко.

Резервите на мозъка бяха капиталът на Елена. Тя хар-

чеше клетките си като пари в търсене на собствените си висоти: опитвайки се по израза от онова време да лети. Смъртта подобно на живота дойде при нея преоблечена като захар.

Тя се беше опитала да „поправи" по-малката Алилуя.

- Ей, ти си добре изглеждащо дете, защо се криеш в този работен комбинезон? Искам да кажа, че имаш нужната екипировка в него.

Една нощ тя облече Али в нещо от волани и отсъствия, което едва покриваше слабините й в чорапогащи: захаросвайки ме като плод, беше пуританската мисъл на Али, собствената ми сестра ме изкарва на показ, много благодаря. Те отидоха в един комар джийски клуб, пълен с възторжени лорд-дчета, и Али си тръгна тутакси, щом вниманието на Елена се отклони нанякъде. Една седмица по-късно в „Краят на света", засрамена от себе си, че е такава страхливка, и от отхвърлянето на опита на сестра й за близост, седна на една торба, пълна с парченца стереопор, и й призна, че вече не е девствена. След което сестра й я плесна през устата и я наруга със старинни определения: скитница, мръсница, проститутка.

- Елена Коун никога не позволява на мъж да я докосне с пръст - изкрещя тя, разкривайки

способността си да мисли за себе си в трето лице, - дори с шибан нокът. Зная какво струвам, скъпа, зная, че магията умира в мига, когато пъхнат вътре своите курове, трябваше да се сетя, че ще станеш: курва. Някой мръсен комунист, предполагам - смени посоката тя. Беше наследила бащините си предразсъдъци за тези неща. Али, както Елена знаеше, не беше.

След това вече се срещаха често, Елена си остана кралицата девственица на града до смъртта си - аутопсията потвърди нейната virgo intacta, - докато Али престана да носи бельо, започваше случайна работа в малки яростни списания и защото сестра й беше недосегаема, се превърна в другото нещо, всеки полов акт бе едно плясване в пламенното лице с бели устни на доведената й сестра. Три аборта за две години и закъснялото познание, че времето с хапчета против забременяване я е поставило, що се отнася до рака, в една от най-рисковите групи.

Тя научи за края на сестра си от рекламното табло на една вестникарска будка, СМЪРТТА НА МОДЕЛ В „КИСЕЛИННА БАНЯ"[57]. Не си предпазен от игрословици дори когато умреш, беше първата й реакция. След това се усети, че е неспособна да плаче.

- В течение на месеци продължавах да я виждам в списанията - каза тя на Гавраил. - Заради лъскавите снимки толкова продължително оловно време.

Еленият труп танцуваше из мароканси пустини, облечен само в прозрачни була; или беше разположен в Морето на сенките на Луната гол, ако изключим астронавтс-кия шлем и половин дузина копринени възли около гърдите и слабините й. Али започна да рисува мустаци на снимките, възмущавайки вестникопродавачите; тя изтръгваше покойната си сестра от списанията на нейната зомбиподоб-на не-смърт и я смачкваше. Преследвана от Елениния призрак от периодичните издания, Али размишляваше за опасностите, ако опиташ да летиш; какво горене пада, какви страховити адове са запазени за подобни Икарови типове! Тя започна да мисли за Елена като за душа, подложена на мъчения, да вярва, че това пленничество в неподвижния свят на календари с мацки, на които имаше черни гърди от отлята пластмаса, три мерки по-големи от нейните собствени; на псевдоеротични орнаменти; на рекламни надписи, отпечатани напряко през пъпа й, беше ни повече, ни по-малко нейният личен ад. Али започна да съзира вика в очите на сестра си, мъката от това да бъде завинаги в капана на тези модни страници. Елена беше измъчвана от демони, поглъщана от огньове и тя дори не можеше да се движи... след време Али започна да избягва магазините, в които сестра й можеше да бъде намерена, втренчена от лавиците. Тя изгуби способността да отгръща списания и скри всички снимки на Елена, които притежаваше.

- Сбогом, Йел - каза тя на паметта на сестра си, употребявайки старото й бебешко име. - Трябва да отвърна поглед от теб.

Но накрая излезе, че съм като нея.

В нея бяха започнали да пеят планини; след което и тя беше започнала да рискува мозъчни клетки в търсене на тръпка. Изтъкнати медицински експерти често са доказвали, извън всяко разумно съмнение, че човешките същества не могат да оцелеят без апарат за дишане малко над осем хиляди метра. Очите получават кръвоизливи без надежда

за оправяне и мозъкът също започва да се взривява, губейки твърде бързо клетки с милиони и последиците са постоянното увреждане, известно като височинно израждане, бързо завършващо със смърт. Слепите трупове ще останат запазени в постоянния мраз на тези най-високи склонове. Но Али и шерпът Пемба се изкачиха и слязоха, за да разкажат приказката. Клетки от мозъчните залежи замениха текущите загуби. Нито очите й изскочиха. Защо учените са сгрешили?

- Най-вече предразсъдъци - каза Али, извита около Гавраил под парашутната коприна. - Те не могат да отчетат количеството воля, така че я изваждат от изчисленията си. Но волята е, която те качва на Еверест, воля и гняв, и те могат да превият всеки природен закон, за който се сетиш:, най-малкото за кратко, без да изключваме гравитацията. Във всеки случай, ако не насилваш щастието си.

Имаше известни увреждания. Тя страдаше от безброй празнини в паметта: дребни непредсказуеми неща. Веднъж в рибарския магазин беше забравила думата риба. Друга сутрин в банята си се усети, че взема четката за зъби, без да може да разбере предназначението й. И една сутрин, събуждайки се до спящия Гавраил, тя беше на ръба да го разтърси и събуди, за да попита: „Кой, по дяволите, си ти? Как попадна в леглото ми?" - когато точно навреме паметта й се възвърна.

- Надявам се, че е временно - каза му тя. Но спотаи, дори сега, появите на Морис-Уилсъновия

призрак на покривите, заобикалящи Фийлдс, махайки й подканящо с ръка.

Тя беше способна жена, изключителна в много отношения: професионална спортистка от 80-те, клиент на гигантската агенция за връзки с обществеността „Макмъри" и спонсорирана до гуша. Сега тя също се появяваше в реклами, представяше свой кръг от вещи и дрехи за свободното време на открито, насочени повече към туристичеките агенции и аматьорите, отколкото към професионалните катера-чи, за да се разшири възможно най-много, както би го нарекъл Хол Велънс, вселената. Тя беше златното момиче от покрива на света, оцелялата от „моята тевтонска двойка", както Ото Коун обичаше да нарича дъщерите си. Йел, отно-

во вървя по твоите стъпки. Да бъдеш привлекателна жена в спорт, владян от, е добре, космати мъже, значеше да си продаваема, а имиджът на „снежна кралица" също беше от полза. В това имаше пари и сега, когато беше достатъчно голяма, за да компрометира своите стари огнени идеали с не повече от вдигане на раменете и изсмиване, тя беше готова да го прави, готова дори да се появява в телевизионни токшоута, за да парира неизбежните и непроменящи се въпроси за живота с момчета на двадесет и незнам колко хиляди фута. Подобни рекламни изтъквания се чувстваха неудобно край разбирането й за самата нея, към което все още се придържаше яростно: представата, че е самотница по природа, най-потайната от жените, и че изискванията на деловия й живот я разкъсваха на две. Тя изживя първото си скарване с Гавраил заради това, което той каза по своя нелустросан начин:

- Предполагам, че е добре да бягаш от камерите, докато знаеш, че те преследват. Но я си представи, че престанат? Моето предположение е, че тогава ще се обърнеш и ще затичаш в другата посока.

По-късно, когато се бяха сдобрили, тя го закачаше с нарастващата си известност (след като стана първата сексуално привлекателна блондинка, завоювала Еверест, шумът се беше засилил значително, тя намираше в пощата си снимки на красиви пичове, също така покани за светски soirees и доста ненормални оскърбления).

- Сега аз мога да отида в киното, след като ти се пенсионира. Кой знае? Може би ще го направя.

На което той отговори, стряскайки я с насилието в думите си:

- Само през трупа ми.

Въпреки прагматичната си готовност да навлезе в замърсените води на действителността и да плува, следвайки посоката на течението, тя никога не изгуби усещането, че някакво ужасно нещастие се крие веднага зад ъгъла - едно наследство от бащината и сестрината внезапна смърт. Тази настръхналост я направи внимателен катерач, един „истински процентен тип", както биха се изразили момчетата, и след като достойни за възхищение приятели умряха на различни планини, нейната предпазливост нарасна. Извън планинарството понякога това й придаваше един напрегнат поглед, една нервност; тя придоби вида на силно защитена крепост, подготвяща се за неизбежно нападение. Това засили мнението за нея, че е айсберг, а не жена; хората се държаха на разстояние и за да може да се държи, както й харесва, прие самотата като цена на уединението. - Но имаше и повече противоречия, защото в края на краищата тя едва наскоро беше захвърлила предпазливостта, когато реши да осъществи последната си атака срещу Еверест без кислород.

„Освен всички останали изводи - увери я агенцията в поздравителното си писмо, - това ви очовечава, показва, че притежавате жилката на какво-по-дяволите и това е едно положително ново измерение." Те работеха по това. Меж-дувременнно, помисли си Али, усмихвайки се окуражително на Гавраил, докато той се плъзгаше надолу към по-ниските й дълбини, ето те сега теб. Почти напълно непознат, а дойде и направо се настани. Боже, та аз дори те пренесох през прага, сякаш това няма значение. Не мога да те обвиня, ако предпочетеш асансьора.

Той не беше къщовник. Свикнал с прислужници, оставяше дрехи, трохи, използвани пликчета чай, където се случеше. Още по-лошо: той ги захвърляше, по-точно оставяше да паднат на места, откъдето трябваше да бъдат вдигани; съвършено, напълно несъзнаващ какво прави, той продължаваше да доказва на себе си, че той, бедното момче от улиците, повече няма нужда да почиства след себе си. Това не беше единственото, което я подлудяваше. Когато наливаше вино в чашите, той изпиваше своето бързо и когато тя не гледаше, сграбчваше нейната, омиротворявайки я с едно анегелоподобно и свръхневинно лице: „Има достатъчно, нали?" Неговото лошо държане вкъщи. Обичаше да пърди. Той се оплакваше - наистина оплакваше, след като тя буквално го беше изкопала от снега! - от теснотията на помещенията. „Всеки път, когато направя две крачки, лицето ми се удря в стената."

Беше груб към звънящите по телефона, наистина груб, без да го е грижа да разбере кои са те: механично, по начина, по който се държаха филмовите зведи в Бомбай, когато по някаква случайност нямаше лакей на разположение да ги предпази от натрапване. След като Алиша изживя подобен залп от сквернословни ругатни, тя каза (когато най-накрая дъщеря й дойде на телефона):

- Извини ме, че го споменавам, скъпа, но твоят приятел по мое мнение е клиничен случай.

- Случай ли каза, мамо?

Това предизвика най-внупгителният й глас. Тя все още беше способна на величие, имаше дарба за него, въпреки пост-Отовото й решение да се маскира на лоша лейди.

- Сандък[58] - обяви Алиша, взимайки под внимание факта, че Гавраил беше внос от Индия, - за кашу и фъстъци.

Али не започна да спори с майка си, защото никак не беше сигурна, че ще продължи да живее с Гавраил, дори да беше прекосил Земята, дори да бе паднал от небето. Дългосрочната прогноза беше трудна; дори средносрочната изглеждаше мъглява. В момента тя се съсредоточаваше върху опита да опознае този мъж, който току-що беше приел, незабавно, че той е голямата любов на живота й, без сянка от съмнение, което означаваше, че или е прав, или си е загубил ума. Имаше достатъчно сложни моменти. Тя не знаеше какво знае той, какво може да приеме за даденост: веднъж опита, споменавайки Набоковия обречен шахматист Лу-жин, който започнал да чувства, че в живота, както и в шаха, съществуват определени комбинации, които неизбежно ще се появят, за да го победят, като средство да обясни по аналогия нейното собствено (всъщност донякъде различно) усещане за предстоящо бедствие (което нямаше нищо общо с повтарящи се образци, а с неизбежността на непредвидимото), но той вторачи в нея обиден поглед, който й каза, че никога не е чувал писателя, камо ли Защитата на Лужин. И обратното, той я изненада, задавайки й напълно неочаквано въпроса: „Защо Пикабия?". Добавяйки, че е чудно, нали, защо Ото Коен, ветеран от лагерите на терора, си е паднал по цялата тази неофашистка любов към машинариите, животинската сила и възхвалата на варварството. - Всеки, който изобщо е прекарал известно време с машини - добави той, - а, бейби, това сме всички ние, знае преди всичко, че има само едно сигурно нещо относно тях, независимо дали е компютър или велосипед. Те грешат.

Откъде разбра, започна тя и заекна, защото не хареса покровителствения тон, който възприе, но той отговори без суета. Първия път, когато чул за Маринети, каза той, го изтълкувал криво и помислил, че футуризмът е нещо свързано с кукли.

- Марионетки, катхпутли[59], по това време се бях запалил да използвам съвременни куклени техники в един филм, може би за да изобразя демони или други свръхестествени същества. Затова взех една книга.

Взех една книга: изразът на Гавраил, самоукия, се заби като инжекция. За момиче от дом, който почиташе книгите - баща им ги караше да целуват всеки том, който случайно беше паднал на пода - и което в отговор се отнасяше към тях зле, изтръгвайки страници, които желаеше или не харесваше, дращейки заврънтулки по тях, за да им покаже кой е господарят, Гавраиловият начин на непочтителност, не обиден, приемайки книгите за това, което предлагат, без да чувства нуждата да коленичи или унищожава, беше нещо ново; и доставящо удоволствие, съгласи се тя. Али се учеше от него. Той обаче изглеждаше глух за всяка мъдрост, която тя би желала да предаде, например за точното място, където се оставят мръсните чорапи. Когато тя се опита да му внуши „той да поеме дела си", Фаришта изпадна в трудна за разбиране обидена сръдня, очаквайки да бъде приласкай обратно към доброто настроение. Което, откри тя с отвращение, поне за момента бе склонна да направи.

Най-лошото нещо при него, заключи тя колебливо, беше неговата дарба да се мисли за пренебрегван, подценяван, нападан. Стана почти невъзможно да му се спомене каквото и да било, независимо колко разумно, колко внимателно бе поднесено. „Давай, давай, яж ми кокалите", извикваше той и се оттегляше в палатката на нараненатa си гордост. А най-прелъстителното в него беше, че знаеше инстинктивно какво иска тя, как, ако предпочете, може да стане пълномощник на тайното й сърце. В резултат техният секс беше буквално електрически. Тази първа малка искра по случай първата им целувка не беше единствената по рода си. Това продължи да се случва и понякога, докато правеха

любов, тя беше убедена, че може да чува навсякъде около тях пу-кота на електричеството; понякога чувстваше косата си изправена.

- Това ми напомня за електрическия вибратор в кабинета на баща ми - каза тя на, Гавраил и те се засмяха. - Аз ли съм любовта на живота ти? - попита тя бързо и той отговори също толкова бързо:

- Разбира се.

По-рано му беше признала, че слуховете за нейната недостъпност, дори фригидност, имат някакво основание.

- След като Йел умря, аз възприех и тази нейна черта. - Вече нямаше нужда да запраща любовници в лицето на сестра си. - Плюс това наистина вече не ми доставяше удоволствие. По онова време повечето бяха революционни социалисти, които се задоволяваха с мен, докато мечтаеха за героичните жени, видяни по време на триседмичните им пътувания до Куба. Но никога не бяха ги докосвали, разбира се; умората от битките и идеологическата чистота ги плашеха до смърт. Прибираха се вкъщи, тананикайки „Гуанта-намера", и ми позвъняваха. - Тя предпочела да се измъкне. - Помислих си, нека най-добрите мозъци на моето поколение социологизират за властта върху тялото на друга бедна жена, без мен. - Тя започнала да изкачва планини, както имаше навика да казва, когато започна - защото знаех, че никога няма да ме последват там. Но след това си помислих, глупости. Не го направих заради тях, направих го заради себе си.

Всяка вечер тичаше боса на пръстите си по един час нагоре и надолу по стълбите към улицата в името на ниските сводове. След това се сгромолясваше върху купчина възглавници с вбесен вид, а той пърхаше безпомощно около нея, което обикновено завършваше с това, че й наливаше концентрат, най-често ирландско уиски. Тя беше започнала да пие доста, откакто истината на проблема с нейните крака проникна в съзнанието й. („За Бога, мълчи си за краката -й каза по телефона глас от агенцията за връзки с обществеността. - Ако го открият, finito, завеса, sayonara, отивай си вкъщи, лека нощ.")

През тяхната двадесет и първа нощ заедно, когато тя се беше справила с пет двойни джеймсъна, каза:

- Защо наистина се качих там? Не се смей: за да избягам от доброто и злото.

Той не се засмя.

- По твоя преценка планините над морала ли са? - сериозно попита той.

- Това е, което научих от революцията - продължи тя. -Това нещо: по някое време през двадесети век информацията беше премахната, но просто не мога да кажа кога; придържането към разума е част от информацията, която беше

премахната. Оттогава живеем в приказка. Разбра ли ме? Всичко се случва по вълшебство. Ние, приказните, нямаме и най-малката шибана представа какво става. Тогава как да знаем дали е добро, или зло? Ние дори не знаем какво е! Така че онова, което си помислих, беше, или можеш да си разбиеш сърцето, опитвайки се да разбереш всичко, или можеш да се качиш да седнеш на някоя планина, защото това е мястото, където е отишла цялата истина, вярваш или не, тя просто се е вдигнала и избягала от тези градове, където дори материята под краката ни е измислена, лъжа, и се е скрила там горе в редкия въздух, където лъжците не смеят да я последват, защото може да се взривят мозъците им.

Тя заспа и той я пренесе на леглото.

Когато съобщението за неговата смърт стигна до нея, тя се бе измъчвала, изобретявайки го: размишлявайки за, така да се каже, за изгубения си любовник. От повече от пет години той беше първият мъж, с когото беше спала: немалко число в нейния живот. Беше се отвърнала от своята сексуалност, инстинктите й я бяха предупредили, че ако постъпи другояче, може да бъде погълната от нея; това беше и винаги щеше да бъде за нея важен въпрос, един цял тъмен континент за картографиране, и не беше готова да тръгне по този път, да бъде този изследовател, да нанесе тези брегове: вече не или може би още не. Но никога не се беше отърсила от чувството, че е ощетена от пренебрегването на Любовта, на онова, което може да бъде като пълно обсебване от този архетипен, с главна буква джин, копнежа по заличаването на границите на аза, откопчаването, докато не си отворен от адамовата си ябълка до чатала: само думи, защото тя не познаваше предмета. Да предположим, че беше дошъл при мен, можех да го уча стъпка по стъпка, да го изкача до самия връх.

Лишена заради слабите си крака от планините, щях да търся планината в него: установявайки базов лагер, измисляйки маршрути, преодолявайки ледени водопади, дълбоки цепнатини в ледника, надвиснали козирки. Щях да атакувам върха и да видя танцуващите ангели. О, но той е мъртъв и на дъното на морето.

След това го намери. И може би той също я беше изобретил малко, изобретил някого, достоен да излетиш от собствения си живот, за да обичаш. Нищо твърде забележително в това. Достатъчно често се случва; и двамата изобретатели продължават, изглаждайки острите си краища, приспособявайки изобретенията си, претопявайки въображението в действителност, учейки се как да бъдат заедно: или не. Това се разбира или не. Но да се предположи, че Гавраил Фа-рипгта и Алилуя Коун може да са станали толкова близки по пътя, е да се направи грешката връзката им да се мисли за обикновена. А тя не беше, нямаше и капка обикновенос-ти.

Това беше връзка със сериозни пукнатини.

(„Модерният град - беше поучавал отегченото семейство на масата Ото Коун, възседнал любимото си хоби - „е locus classicus[60] на несъвместими действителности. животи, на които не им е работа да се смесват, седят един до друг в автобуса. Една вселена, примигвайки като заек, е хвананата на зебрата на някоя пресечка във фаровете на моторно средство, в което може да бъде намерен един напълно чужд и несъвместим континуум. И докато това е всичко, те преминават в нощта, бутайки се по спирките на метрото, повдигайки шапки по коридорите на някой хотел, не е толкова лошо. Но ако се срещнат! Това са ураний и плутоний, всеки кара другия да се разложи на съставните си части, бум." -„В интерес на истината, най-мили мой - сухо каза Алиша, -аз самата често се чувствам несъвместима.")

Пукнатините в голямото увлечение на Алилуя Коун и Гавраил Фаришта бяха както следва:

- нейният таен страх от скритото й желание, тоест любовта; заради което тя беше изкушена да се отдръпне и дори да удря яростно точно човека, към чиято привързаност най-много се стреми; и колкото по-дълбока бе близостта, толкова по-силно риташе; така че другият, въведен в място на нена-кърнено доверие и свалил гарда си, поемаше пълната сила на удара и се чувстваше опустошен; което естествено се случи с Гавраил Фаришта, когато след три седмици на най-екстатично правене на любов, което и двамата някога бяха познали, му беше казано направо и доста рязко, че е по-добре да си намери къде да живее, защото тя, Али, се нуждае от повече простор, отколкото сега има на разположение;

- и неговото самомнително чувство за собственост и ревност, които той самият изобщо не съзнаваше, заради това, че никога преди не беше мислил за жената като за съкровище, което трябва да бъде пазено на всяка цена срещу пи-

ратските орди, които естествено щяха да се опитат да я откраднат; и за което ще бъде казано повече почти веднага;

- и съдбоносната пукнатина, а именно предстоящото на Гавраил Фаришта осъзнаване - или ако искате, ненормалната идея, - че той наистина не е нищо по-малко от архангел в човешка форма и не просто някой архангел, а Архангелът на рецитацията, най-въодушевеният (след като Шейтан беше паднал) от всички други.

Те бяха прекарали времето си в такова усамотение, загърнати в завивките на своите страсти, че неговата дива неконтролируема ревност, която, както предупреждава Яго, „прави на посмешище плътта, от която се храни", не беше излязла наяве. За пръв път се прояви заради твърде нелеп повод: три рисунки, които Али беше закачила вкупом до входната врата върху кремав фон, рамкирани в старо злато, всички с една и съща бележка, надраскана в долния десен ъгъл на паспартуто: „На А. с надежди от Брунел". Когато Гавраил забеляза тези посвещения, той поиска обяснение, посочвайки яростно рисунките с пределно изпъната ръка, докато със свободната стискаше увития около него чаршаф (той беше облечен по този неофициален начин, защото беше решил, че е назряло времето да направи пълен преглед на къщата, човек не може да прекара целия си живот на гръб, дори на твоя, каза той); Али се засмя прощаващо.

- Приличаш на Брут, целият убийство и достойнство -подразни го тя. - Картина на почтения човек.

Той я шокира с яростен вик:

- Веднага ми кажи кое е това копеле.

- Не говориш сериозно - каза тя. Джек Брунел работеше като аниматор, беше в края на петдесетте и познаваше баща й. Тя никога не беше изпитвала и най-слаб интерес към него, но той беше започнал да я ухажва по този прищипнато безмълвен начин, пращайки й от време на време тези графични подаръци.

- Защо не ги хвърли в кошчето за боклук? - изрева Гавраил. Али, все още без да разбира напълно величината на неговата ярост, продължи лековато. Задържала е тези картини, защото ги харесва. Първата беше стара карикатура от „Пънч", в която Леонардо да Винчи стоеше в ателието си, заобиколен от ученици, и хвърляше Мона Лиза като диск за игра напряко на помещението. Запишете си думите ми, се казваше в надписа отдолу, един ден хората ще летят до Падуа в такива като тези. Във втората рамка имаше страница от „Тоф", британски комикс за момчета от времето на Втората световна война. Беше сметнато за необходимо по времето, когато толкова много деца бяха евакуирани, да бъде създадено изложение в картинки като средство за обяснение на събитията в света на възрастните. Затова тя показваше една от ежеседмичните срещи между отбора на домакините - Тоф (едно ужасно дете с монокъл в итънско сако и раирани панталони) и Бърт с платнено кепе и одрас-кани колене - и страхливия враг Хадолф Хужасния и Хи-гадните (тайфа от главорези, всеки от които имаше по една крайно отвратителна част, например стоманена кука вместо ръка, крака като на граблива птица, зъби, които могат да прегризат ръката ти). Британският отбор неизменно завършваше на върха.

Гавраил пренебрежително хвърли поглед върху рамки-рания комикс.

- Тъпи ангрез. Наистина мислите по този начин; това всъщност е била войната за вас.

Али реши да не споменава баща си или да не казва на Гавраил, че един от художниците на „Тоф", един злостен антинацист от Берлин на име Волф, е бил арестуван и интерниран заедно с всички други германци в Британия и според Брунел колегите му не си помръднали пръста да го спасят. „Безсърдечие - беше размишлявал Джек. - Единственото нещо, от което един аниматор наистина се нуждае. Какъв художник би бил Дисни, ако нямаше сърце. Това беше неговата съдбоносна пукнатина." Брунел имаше малко анимационно студио, кръстено „Скеъркро продъкшънс" на името на героя в „Магьосника от Оз".

Третата рамка съдържаше последната рисунка от един от филмите на големия японски аниматор Иоиджи Кури, чието неповторимо цинично творчество съвършено отразяваше несантименталното мнение на Брунел за анимационното изкуство. В този филм един човек пада от небостъргач; една пожарна долетява и застава под падащия мъж. Пок-

ривът й се плъзга назад, позволявайки на едно грамадно стоманено острие да се появи и в кадъра на Али човекът долита с главата напред и шипът се забива в главата му.

- Отвратно - произнесе Гавраил Фаришта.

Тези щедри подаръци не успяха да добият резултат, Брунел беше принуден да излезе от прикритието си и да се появи лично. Една вечер той се представи в апартамента на Али без предупреждение и вече в значителна степен подвластен на алкохола, и извади бутилка тъмен ром от очуканото си куфарче. В три часа на следващата сутрин той беше изпил рома, но не показваше признаци, че си тръгва. Али, отивайки показно до банята да си измие зъбите, се върна и откри аниматора чисто гол в центъра на килима в нейната гостна, разкривайки едно изненадващо добре сложено тяло, покрито с необикновено количество гъсти сиви косми. Когато я видя, той протегна ръце и изкрещя:

- Вземи ме! Прави каквото искаш!

Любезно колкото можеше, тя го накара да се облече и внимателно изкара него и куфарчето му навън. Той никога не се върна.

Али разказа историята на Гавраил по открит и весел начин, който подсказваше, че е напълно неподготвена за бурята, която ще предизвика. Обаче е възможно (през последните дни нещата между тях бяха доста обтегнати) нейният невинен вид е бил малко неискрен, и тя почти да се е надявала той да почне с лошото държане, така че за това, което би последвало, да бъде виновен той, а не тя... във всеки случай Гавраил избухна до небето, обвинявайки Али, че е подправила края на разказа, намеквайки, че бедният Брунел все още чака край телефона и че тя има намерение да му звънне в мига, когато той, Фаришта й обърне гръб.

Блянувания, накратко ревност към миналото, най-лошата от всички видове. Когато го обзе това ужасно чувство, той се усети да съчинява цяла поредица нейни любовници, въобразявайки си, че чакат зад всеки ъгъл. Тя използвала историята с Брунел, за да го подиграе, изкрещя той, това беше предумишлена и жестока заплаха.

- Ти искаш мъжете на колене - изпищя той, отдавна изгубил всяка частица самообладание. - Аз не коленича.

- Това беше - каза тя. - Вън.

Яростта му се удвои. Загръщайки се здраво с тогата, той закрачи към спалнята, за да се облече, слагайки си единствените дрехи, които притежаваше, включително палтото на алени райета и меката сива шапка на дон Енрике Дай-мънд; Али стоеше при външната врата и гледаше.

- Не си мисли, че ще се върна - крясна той, знаейки, че яростта му е предостатъчна, за да го изкара из вратата, чакайки я да започне да го успокоява, да говори кротко, да му остави начин да остане. Но тя вдигна рамене и се отдалечи и тогава, точно в момента на най-голямата му ярост, земните граници се разрушиха, той чу шум като от пукването на язовирна стена и привиденията от света на сънищата наводниха през пробива света на всекидневното, Гавраил Фаришта видя Бог.

За Исаия на Блейк Бог е просто иманентност, едно неве-ществено възмущение, но видението на Гавраил на Върховното същество не беше ни най-малко толкова абстрактно. Той видя мъж, седнал на леглото, на горе-долу същата възраст като него, среден на ръст, с доста едро телосложение, с прошарена брада, късо подрязана и по линията на челюстта. Това, което най-много го порази, беше, че привидението започваше да оплешивява, изглежда страдаше от пърхут и носеше очила. Това не беше Всемогъщият, който той очакваше.

- Кой сте вие? - попита той с интерес. (Алилуя Коун, която се беше спряла, чувайки го да започва да говори на себе си, и сега го наблюдаваше с израз на искрена паника, не го интересуваше.)

- Оопарвала - отговори привидението. - Човекът от Горе.

- Откъде знаеш, че не си Другият - попита лукаво Гавраил, - Неечайвала, Човекът от Долу?

Дързък въпрос, предизвикал сприхав отговор. Това божество можеше да изглежда като късоглед писар, но със сигурност умееше да пуска в действие традиционния апарат на божествената ярост. Отвън през прозореца се струпаха облаци; вятър и гръмотевици разтърсиха стаята. Дървета паднаха в полето.

- Губим търпение с теб, Гавраил Фаришта. Ти се съмняваше в Нас достатъчно дълго. - Гавраил обеси глава, поразен от Божията ярост. - Ние не сме задължени да ти обясняваме нашата природа - продължи хокането. - Дали Ние ще бъдем многоформатни, множествени, представля-

ващи съюз чрез хибридизация на такива противоположности като Оопар и Неечай, или дали Ние ще бъдем чисти, непреклонни, крайни, няма да бъде решено тук. - На разбърканото легло, на което неговият Посетител беше разположил Своя задник (който, сега забеляза Гавраил, леко светеше подобно на остатъка от Личността), беше дарен силно неодобрителен поглед. - Същността е, че повече няма да има колебание. Ти искаше ясни знаци за нашето съществуване? Ние изпратихме Откровения, за да изпълним сънищата ти, в които не само Нашата природа, но и твоята също беше изяснена. Но ти се бореше срещу това, съпротивлявайки се срещу самия сън, в който Ние те пробуждахме. Твоят страх от истината най-накрая Ни накара да разкрием Себе си, въпреки някои лични неудобства, в жилището на тази жена в напреднал час на нощта. Сега е време за съзидание. Нима те отскубнахме от небесата, за да можеш да се смееш и дърлиш с някаква (без съмнение забележителна) блондинка с плоски стъпала? Има работа да се върши.

- Аз съм готов - покорно каза Гавраил. - Така и така си тръгвах.

- Виж - казваше Али Коун, - Гавраил, по дяволите, караницата няма значение. Слушай: обичам те.

Сега бяха само двамата в апартамента.

- Трябва да вървя - каза Гавраил кротко. Тя увисна на ръката му.

- Наистина не мисля, че все още си добре. Той защити достойнството си.

- Нареждайки ми да напусна, ти повече нямаш юрисдикция върху, ъъ, здравето ми.

После избяга. Алилуя, опитвайки се да го последва, беше сполетяна от толкова пронизващи болки в двата си крака, че падна плачеща на пода^нямайки друг избор: подобно на актриса в масала филм[61]; или като Реха Мерчант в деня, в който Гавраил излезе от тях за последен път. Някак си подобна на героиня от един вид истории, към който никога не си беше представяла, че принадлежи.

Метеорологичните смущения, предизвикани от Божия яд срещу неговия служител, бяха дали път на една ясна благоуханна нощ, председателствана от кремава луна. Само повалените дървета останаха да свидетелстват за мощта на сега заминалото си Същество. Гавраил с нахлупено на главата си бомбе, с пояс с пари, стегнат около кръста му, и ръце дълбоко в джобовете на габардина, където дясната ръка чувстваше формата на книга с меки корици, благодареше безмълвно за бягството си. Сега вече сигурен в своя архангелски статут, той прогони от мислите си цялото разкаяние за времето на своите съмнения, заменяйки го с ново решение: да върне на този метрополис на безверието, на тези съвременни „ад или тамуд"[62] познанието на Бога, да излее върху него благословията на Рецитацията, свещената Дума. Той почувства старото му аз да пада от него и го пропъди с вдигане на рамене, но избра засега да запази човешката си обвивка. Сега не беше време да расте, докато изпълни небето от хоризонт до хоризонт - въпреки че и това със сигурност щеше да се случи скоро.

Градските улици се виеха около него, гърчейки се като змии. Лондон отново беше станал непостоянен, разкривайки своята истинска своенравна, измъчена природа, своето страдание на град, изгубил усещането за себе си и съответно затънал в безплодието на своето егоистично, ядно настоящe от маски и пародии, задушено и усукано от непоносимото, неотхвърлено бреме на миналото, втренчен в мрака на обеднялото си бъдеще. Той се скиташе по улиците му през тази нощ и на следващия ден, и на следващата нощ, и така, докато тъмнината и светлината престанаха да имат значение. Сякаш повече не се нуждаеше нито от храна, нито от почивка, а само непрекъснато да се движи из този измъчван метрополис, чиято тъкан сега беше напълно преобразена - къщите в богатите квартали бяха построени от кристализиран страх, правителствените сгради частично от пустославие и отчасти от презрение, а жилищата на бедните от оборкване и предметни сънища. Когато погледнете през ангелски очи, виждате същини вместо повърхности, виждате душата да се изприщва от упадък, а кожите на хората по улиците с мехури, виждате щедростта на определени личности да почива на раменете им под формата на птици. Докато се скиташе из преобразения град, той виждаше дя-волчета с крила на прилеп да седят по ъглите на здания, направени от измами, и съзираше зли духове да се процеж-

дат като червеи през счупените керемиди на мъжките ии-ществени тоалетни. Подобно на германския монах от тринадесети век Рихалмий, който щом затвореше очи, веднага виждаше облаци дребни демони, заобикалящи всеки мъж и жена на земята, танцуващи като прашинки в слънчевата светлина, сега Гавраил с отворени очи, както на лунна, така и на слънчева светлина откриваше навсякъде присъствието на своя неприятел, неговия - да върнем на старата дума първоначалното й значение - шейтан.

Много преди Потопа, спомни си той - сега, когато беше поел наново ролята на архангел, пълният обем архангелска памет и мъдрост явно му бяха възстановявани малко по малко - известен брой ангели (имената Семяза и Азазел му хрумнаха първи) бяха изхвърлени от Небето, защото изпитваха похот към дъщерите човешки, които, когато му дойде времето, родиха зла раса от гиганти. Той започна да разбира степента на опасност, от която е бил спасен, когато се откъсна от близостта с Алилуя Коен. О, най-лъжливо между съществата! О, принцесо'на въздушните сили! - Когато Пророкът, да бъде благословено името му, за пръв път получил вахи, Откровението, не беше ли се уплашил за своя разсъдък? - И кой му беше предложил успокоителната сигурност, от която се нуждаеше? - Хатиджа, неговата жена. Тя беше тази, която го убеди, че не е някакъв бълнуващ луд, а Вестителят на Бога. - А какво беше направила Алилуя за него? *Ти не си на себе си. Не мисля, че все още си добре.* - О, носителко на нещастия, предизвикателко на спорове, на жал в сърцето! Сирена, изкусителка, враг в човешки облик! Това подобно на сняг тяло със светли, светли коси: как го беше използвала, за да замъгли душата му, и колко трудно му беше със слабата си плът да се съпротивлява... впримчен от нея в мрежата на една любов толкова всеобхватна, като че извън възприемане, той беше стигнал до ръба на крайното Падение. След това колко благодеятел-но беше Свръхсъществото към него! - Сега видя, че изборът е прост: пъклената любов на човешките дъщери или небесното обожание на Бог. Той беше приел за възможно да избере последното; точно навреме.

Гавраил извади от десния джоб на палтото си книгата, която беше там от заминаването му от

Роузиния дом преди хилядолетие: книгата за града, който беше дошъл да спаси,

истинския Лондон, столицата на Вилает, за негова полза изложен в изчерпателни подробности, целият от край до край. Той щеше да спаси този град: географска област Лондон, от А до Я.

На един уличен ъгъл в една част на града, някога известна с обитателите си артисти, радикали и мъже, търсещи проститутки, а сега предадена на рекламни служители и дребни филмови продуценти, на архангел Гавраил му се случи да срещне една изгубена душа. Беше млада, мъжка и крайно красива, с поразителен орлов нос и длъжка черна загладена с брилянтин коса, разделена по средата; зъбите й бяха направени от злато. Изгубената душа стоеше на самия ръб на тротоара с гръб към улицата, леко наклонена напред под малък ъгъл, и стискаше в дясната си ръка нещо, на което очевидно много държеше. Нейното поведение беше удивително: първо се втренчваше яростно в нещото в ръката си и след това се оглеждаше наоколо, мяташе главата си отдясно наляво, изучавайки с дълбока съсредоточеност лицата на минувачите. Нежелаейки да се приближи прибързано, при първото минаване Гавраил видя, че обектът, който изгубената душа стиска, е малка паспортна снимка. При второто си минаване той направо отиде при непознатия и предложи помощта си. Другият го изгледа подозрително, след това пъхна снимката под носа му.

- Този човек - каза той, ръгайки дълъг показалец в снимката. - Познаваш ли този човек?

Когато Гавраил видя на фотографията вторачен млад мъж с крайна красота, с поразителен орлов нос и длъжка черна загладена с брилянтин коса с път по средата, той разбра, че инстинктите му са били верни, че стоящият тук на оживения уличен ъгъл, наблюдавайки тълпата, в случай че се види сам да преминава, беше Душа в търсене на своето изгубено тяло, едно привидение, отчаяно нуждаещо се от изгубената си физическа обвивка - защото на архангелите е известно, че душата или *ка* не може да съществува (след като сребърната нишка от светлина, свързваща я с тялото, е прерязана) повече от един ден и една нощ.

- Мога да ти помогна - обеща той и младият човек погледна към него с диво неверие. Гавраил се наклони нап-

ред, сграбчи лицето на *ка* между ръцете си и го целуна решително по устата, защото душата, целуната от архангел, веднага си възстановява усета за посока и се връща на истинския и праведен път. - Обаче изгубената душа имаше най-изненадващата реакция към облагодетелстването с архангелска целувка.

- Педал - извика той, - може да съм отчаян, приятел, но не толкова - след което, показвайки една плътност, крайно необичайна за безтелесна душа, стовари на Архангела на Бога един кънтящ удар върху носа със същия юмрук, в който стискаше снимката; с обърквящи и кървави последствия.

Когато погледът му се проясни, изгубената душа беше изчезнала, но тук беше Реха Мерчант, носеща се на своя килим на няколко фута от земята, подигравайки се на неговото поражение.

- Не много блестящо начало - изсумтя тя. - Архангел, виж ми окото. Гавраил джанаб,[63] ти си си изгубил ума, от мен да го знаеш. Изиграл си твърде много крилати типове за собственото си добруване. Не бих се доверявала и на това твое божество, ако бях на твое място - добави тя с един позаговорнически тон, въпреки че Гавраил подозираше, че намеренията й оставаха подигравателни. - Той самият го намекна, скалъпвайки отговора на твоя Оопар-Неечай-въп-рос, както ти го направи. Този идея за разделяне на функциите, светлина срещу мрак, добро срещу зло, може би е достатъчно недвусмислена в исляма: - О, деца на Адама! Не се оставяйте да ви изкуси Сатаната, така както той изгони вашите деди от градината, като смъкна от тях одеждите им, за да им покаже техния срам - но върни се малко назад и ще видиш, че е твърде скорошна фабрикация. Амос, осми век пр. Хр., пита: „Става ли в града злополука, която да не е допуснал Господ?" Също така Яхве, цитиран от deutero Исаия[64] двеста години по-късно, отбелязва: „Аз изработвам светлината и създавам тъмнината; аз правя мира и създавам зло; Аз, Господ, правя тези неща." Не преди Книга Царства, само четвърти век сл. Хр., думата шейтан се употребява в значение на същество, а не само като свойство на Бог.

Тази реч беше от вида, на който „истинската" Реха просто би била неспособна, тъй като идваше от една политеис-

тична традиция и никога не беше проявявала и най-бледия интерес към сравнителната религия и най-малко към апок-рифите. Но тази Реха, която го преследваше, откакто падна от „Бостан", не беше,

Гавраил знаеше това, последователно истинска в никакъв обективен, психологически или телесен смисъл. - Тогава какво беше тя? Щеше да е лесно да си я представи като нещо с подобно на неговото устройство -неговия собствен съучастник-неприятел, неговия вътрешен демон. Това беше причината за лекотата й с arcanus[65]. - Но как той самият е стигнал до подобни знания? Наистина ли ги е притежавал в отминали дни и след това ги е изгубил, както сега му съобщаваше паметта му? (Той имаше натрапчивата представа за неточност в тази част, но когато се опитваше да съсредоточи мислите си върху своето „тъмно столетие", което ще рече времето, през което необяснимо е стигнал до безверие в своето ангелство, беше изправен пред дебела пелена от облаци, през която колкото и да надничаше и примигваше, де можеше да различи нещо повече от сенки.) - Или може би материалът, който сега изпълваше мислите му, ехото от това например как неговите ангели-помощници Итуриел и Зефон бяха открили неприятеля да клечи като крастава жаба край ухото на Ева в Райската градина, използвайки своите хитрини, „за да достигне/органите на нейната фантазия и с тях да съчини/илюзии, изброявани от него, видения и сънища", е бил всъщност посаден в главата му от същото съмнително Същество, това Горе-долу нещо, което се изправи срещу него в будоара на Али-луя и го събуди от дългия му сън наяве? Тогава може би Реха също е пратеник на този Бог, един външен, божествен противник, а не вътрешна, родена от вина сянка; пратен да се бори с него и да го направи отново цял.

Неговият нос, изпускащ кръв, започна болезнено да тупти. Той никога не е могъл да понася болката.

- Винаги си бил ревльо - изсмя се Реха в лицето му. Шейтанът беше разбрал повече:

И запомни! Ще оживее оня, който обича болката, а всъщност решен е да не бъде роб във ада, макар че пак го чака разорение? Ти без съмнение ще търсиш, смело тихо място. И такова, което е в отдалечение,

та белким те спаси надежда лиха, по-тихо да си промениш мъчението. Но дали?

Не би могъл да го каже по-добре. Човек, който попадне в пъкъла, би направил всичко, изнасилване, изнудване, убийство, felo de se[66], каквото е нужно, за да се измъкне... той притисна носна кърпа към носа си, докато Реха, все още присъстваща на летящото си килимче и опитвайки се чрез усета си да вкара неговия възход (произход?) в областта на метафизичните спекулации, направи опит да върне нещата към по-позната почва.

- Трябваше да останеш при мен - изказа мнение тя. -Можеше да ме обичаш добре и както трябва. Аз зная как да обичам. Не всеки има способността за това; аз я имам, искам да кажа, имах. Не като тази егоцентрична избухлива блондинка, надяваща се тайно да има дете и дори не го спомена пред теб. Не като твоя Бог, не е като в старите времена, когато подобни Личности проявяваха истински интерес.

Това се нуждаеше от оспорване по няколко причини.

- Ти беше омъжена от началото до края - отговори той. - Сачмени лагери. Аз бях твоето странично блюдо. Аз, който Го чаках толкова дълго да се яви, няма сега постфактум да говоря лошо за него, след личната му поява. И най-после, какви са тези приказки за бебета? Изглежда, че ще прекрачиш всякакви граници.

- Не знаеш какво е ад - озъби му се тя, сваляйки маската на своята невъзмутимост. - Но ти, момченце, със сигурност ще научиш. Ако някога беше казал, за две секунди щях да зарежа този досадник със сачмените лагери, но ти си мълчеше. Ще се видим там долу: хотела на Неечайвала.

- Никога не би напуснала децата си - настояваше той. -Горките приятелчета, ти дори ги бутна първи, преди да скочиш.

Това я разяри.

- Не ми говори! Не смей да говориш! Ще те унищожа! Ще ти изпържа сърцето и ще го изям на препечена филий-ка! А колкото до снежнобялата ти принцеса, тя е на мнение, че детето е собственост единствено на майката, защото мъжете могат да идват и да си отиват, но тя вечно ще бъде

там, нали? Ти си само семето, извини ме, тя е градината. Кой иска разрешение от семето, за да сади? Какво знаеш ти, глупаво бомбайско момче, бъркащо се в модерните идеи на мамчетата.

- А ти? - убедително се намеси той. - Ти например поиска ли разрешението на техния татко, преди да хвърлиш тези дечица от покрива?

Тя изчезна в ярост и жълт пушек в един взрив, който го накара да се олюлее и събори шапката от

главата му (тя падна с дъното нагоре на тротоара пред краката му). Освен това тя предизвика един обонятелен ефект с такава сила, че го накара да му се догади до повръщане. Напразно: защото беше съвършено изпразнен от всякакви хранителни неща и течности, невкусил храна от много дни. Ох, безсмъртие, мислеше си той: ох, благородно освобождение от тиранията на тялото. Той забеляза, че двама души го наблюдаваха с любопитство, един младеж с насилнически вид в кабъри и кожа, с мохиканска прическа в цветовете на дъгата и изрисувана с грим зигзагообразна светкавица, спускаща се по носа му, другата бе мила жена на средна възраст с кърпа на главата. Добре тогава, сграбчи възможността.

- Разкайте се - кресна той страстно. - Защото аз съм Архангелът Господен.

- Бедно копеле - каза мохиканът и хвърли една монета в падналата шапка на Фаришта. Той продължи нататък; обаче милата, ситнеща лейди, доверчиво се наведе към Гавраил и му подаде една диплянка.

- Това ще ви заинтересува.

Бързо я разпозна като расистки текст, изискващ „репатрирането" на чернокожото гражданство на страната. Той заключи, че тя го взима за бял ангел. Така че ангелите не бяха изключение от подобни категории, научи той с учудване.

- Погледни на нещата по този начин - казваше жената, взимайки мълчанието му за неувереност, и разкри, изпадайки в свръхартикулиран, свръхсилен начин на изказване, че го мисли за не съвсем пукка[67], а за левантински ангел, може би кипърски или гръцки, нуждаещ се от най-добрия й да-поговорим-на-страдащите глас. - Ако дойдат и напълнят мястото, откъдето идваш, нали! Няма да ти хареса.

Ударен в носа, подигран от видения, получил милостиня вместо почит и по водолазки гмурнат в дълбините, до които обитателите на града бяха потънали, и видял там непримиримостта на възванието на злото, Гавраил реши по-твърдо отвсякога да продължи с правенето на добро, да постави началото на великата работа по стесняването на границите на вражеското владение. Атласът в неговия джоб беше главният му план. Той ще спаси града площад по площад, от Хокли Фарм в северозападния ъгъл на нанесения район до Чанс Ууд на югоизток; след което може би ще отпразнува приключването на своите усилия, като изиграе партия голф на уместно наименованото игрище, разположено в самия край на картата: Уилдърнис[68].

А някъде по пътя ще чака самият неприятел. Шейтан, Иблис или каквото име е приел - и в интерес на истината това име беше на върха на езика на Гавраил - точно както лицето на неприятеля, рогато и злостно, беше малко не на фокус... както и да е, скоро ще придобие очертания и името също ще изплува, Гавраил беше сигурен в това, защото не нарастваха ли силите му с всеки ден, не беше ли той, който възстановен в славата си, отново ще хвърли врага надолу в Най-тъмните дълбини? - Името, какво беше? Нещо с „ч"? Чу, че, чин, чов. Няма значение. Всичко с времето си.

Но градът в своята поквара отказваше да се подчини на властта на картографите, променяйки формата си когато си иска и без предупреждение, правейки невъзможно за Гавраил да пристъпи към своето търсене систематично, както би предпочел. Някои дни завиваше зад някой ъгъл на края на някоя величествена колонада, построена от човешка плът и покрита с кожа, която кървеше при одраскване и се намираше в някоя неотбелязана пустош, в чийто далечен край той можеше да види познати високи сгради, кубето на Рен[69], високата метална свещ на кулата на Теле-ком, ронещи се на вятъра като пясъчни дворци. Той се препъваше в обърквание през безименни паркове, за да се появи на оживените улици на Уестенд, върху които за ужас на автомобилистите беше започнала да капе киселина от небето, прогаряйки големи дупки в настилките на пътищата. В това котило от миражи той често чуваше смях: градът се подиграваше на неговото безсилие, като очакваше да се предаде, със собственото му признание, че това, което съществува тук, беше извън неговите сили да разбере, да не говорим да промени. Той крещеше проклятия към все още безликия си неприятел, молеше Божеството за допълнителен знак, страхуваше се, че неговите сили може всъщност никога да не бъдат равни на задачата. Накратко той се превръщаше в най-окаяния и изплескан измежду архангелите, с кирливите си одежди, с гладката си и мазна коса, а от брадичката му стърчаха косми на неконтролируеми кичури. В това жалко състояние стигна до станция „Ангелска" на метрото. Трябва да е било рано сутринта, защото служителите на станцията се разпръснаха, докато той гледаше, за да отключат и сгънат нощната метална решетка. Той ги последва вътре, влачейки крака с увиснала глава, с ръце дълбоко в джобовете (уличната карта отдавна беше захвърлена); и най-накрая, вдигайки

очи, се усети, че гледа в едно лице на границата да се разтвори в сълзи.

- Добро утро - осмели се той и младата жена в будката за билети отговори с горчивина:

- Какво му е доброто, това искам да знам - и сега сълзите й потекоха внезапно, кръгли и обилни.

- Хайде, хайде, дете - каза той и тя му хвърли невярващ поглед.

- Вие не сте свещеник - предположи тя. Той отговори

малко нерешително:

- Аз съм ангелът Гавраил.

Тя рязко започна да се смее, точно както беше заплакала.

- Единствените ангели наоколо висят по уличните лампи на Коледа. Празнично осветление. Единствено съветът ги люлее за вратовете им.

Той не можеше да бъде спрян.

- Аз съм Гавраил - повтори той, втренчил очи в нея. -

Рецитирай.

И за нейно най-голямо учудване: *Не мога да повярвам, че правя това, да изливам сърцето си пред някакъв скитник, не ми харесва това, нали разбираш,* продавачката на билети започна да говори.

Името й беше Орфая Филипс, на двадесет години, с двама живи родители, зависими от нея, особено сега, когато глупавата й сестра Хайъсинт изгуби работата си като физиотерапевт, „правейки истински глупости". Името на младия мъж, защото естествено имаше млад мъж, беше Юрая Мо-зили. Станцията наскоро беше монтирала два нови блестящи асансьора и Орфая и Юрая бяха техните оператори. По време на пиковите часове, когато и двата асансьора работеха, те нямаха много време за разговори, но през останалата част от деня се използваше само единият. Орфая заемаше позиция на мястото за събиране на билети точно до асан-сьорната шахта и Юри успяваше да прекарва доста време долу с нея и да човърка зъбите си със сребърната клечка за зъби, която неговият прапрадядо беше освободил от някакъв старовремски началник на плантация. Това беше истинска любов.

- Но аз се чувствам просто отнесена - изрида Орфая на Гавраил. - Винаги съм била твърде бърза в чувствата.

Един следобед по време на едно затишие тя беше напуснала поста си и се изправи пред него, докато той се облягаше и човъркаше зъби, но виждайки погледа в очите й, остави клечката настрана. От този момент той идваше на работа с пружинираща стъпка; тя също беше на небето, докато всеки ден изчезваше във вътрешностите на земята. Целувките им ставаха по-дълги и страстни. Понякога тя не се отдръпваше, когато звънецът на асансьора звънваше; Юрая трябваше да я блъсне назад с вик: „Успокой се, момиче, обществото". Юрая имаше професионално отношение към работата си. Той й разказваше за гордостта си от униформата, за задоволството си да бъде на държавна служба, отдавайки живота си на обществото. Тя си мислеше, че звучи с един оттенък надуто и искаше да каже: „Юри, човече, тук си само момче за асансьора", но усещайки интуитивно, че подобен реализъм няма да бъде посрещнат добре, сдържаше заядливия си език или по-скоро го натикваше в устата му.

Техните прегръдки в тунела се превърнаха във войни. Сега той се опитваше да се измъкне, изпъвайки своята куртка, докато тя го хапеше по ухото и пъхаше ръката си в панталоните му.

- Ти си луда - казваше той, но тя продължаваше, питайки:

- Така ли? Ядосан ли си?

Те бяха хванати, нещо неизбежно: оплакването беше подадено от една мила лейди с кърпа на главата и костюм от туид. Имаха щастието да запазят работата си. Орфая беше „приземена", лишена от елеваторната шахта и натикана в будката за билети. Нещо по-лошо, мястото й беше заето от красавицата на станцията Роучил Уоткинс.

- Знам какво става - извика тя ядосано. - Виждам изражението на Роучил, когато се качва, оправяйки косата си и подобни работи.

Сега Юрая избягваше погледа й.

- Не мога да разбера как ме накарахте да ви разкажа моите работи - завърши тя неуверено. - Не сте никакъв ангел. Това е сигурно.

Но колкото и да се опитваше, тя беше неспособна да се откъсне от пронизващия му поглед.

- Аз зная - каза й той, - какво таиш в сърцето си.

Той бръкна през прозорчето на будката и взе несъпро-тивляващата й се ръка. Да, това беше, силата на нейните

ги страсти го изпълваше, давайки му възможност да й предаде обратно, правейки действието възможно, позволявайки й да каже и направи онова, което най-силно искаше; това беше нещо, което си спомняше, тази способност да бъдещ съединен с този, на когото се явяваше, така че онова, което последва, беше плод на тяхното съединяване. Най-накрая, помисли си той, архангелските функции се завръщат. - Вътре в билетната будка служителката Орфая Филипс беше затворила очи, тялото й се беше отпуснало в креслото, изглеждащо мудно и тежко, и устните й се движеха. - И неговите в хармония с нейните. Ето. Беше

направено.

В този момент управителят на станцията, един малък яростен човек с девет дълги косъма, завити от нивото на ушите върху плешивината му, изскочи като кукувичка от малката си вратичка.

- Какъв ти е номерът? - изкряска той на Гавраил. -Махай се оттук, преди да съм повикал полицията.

Гавраил остана на мястото си. Управителят на станцията видя Орфая да изплува от транса си и започна да

квичи.

- Ей, Филипс. Никога не съм виждал нещо подобно.

През панталоните, та това е смешно. Откакто съм роден. И да задремеш при това, ама че работа. - Орфая стана, облече си дъждобрана, взе сгъваемия си чадър, излезе от будката за билети. - Оставяш държавна собственост без надзор. Връщай се вътре на минутата или ще ти разтуря работата, сигурно като две и две четири. - Орфая се насочи към спираловидното стълбище и пое към дълбините. Лишен от служителя си, управителят се завъртя, за да застане с лице срещу Гавраил.

- Продължавай - каза той. - Да го духаш. Върви да пропълзиш обратно под камъка си.

- Чакам - отговори Гавраил с достойнство - асансьора. Когато стигна долния край на стълбището, завивайки

покрай ъгъла, Орфая Филипс видя Юрая Мозили да се обляга на будката за събиране на билети по обичайния си начин и Роучил Уоткинс да се усмихва с удоволствие. Но Орфая знаеше какво да прави.

- Вече даваш на Роч да пипа клечката ти за зъби, а Юри? - изпя тя. - Тя сигурно обича да я държи.

И двамата се изпънаха ужилени. Юрая започна да се изчервява:

- Хайде, не бъди толкова вулгарна, Орфая - но очите й го спряха насред дума. В този миг започна да върви към нея като в просъница, оставяйки Роучил сравнена със земята.

- Така, Юри - каза тя меко и за секунда не отмествайки поглед от него. - Ела сега. Ела при мамчето. Сега влез заднешком в асансьора и го изсмучи направо там и след като това свърши, изчезваме. - Но тук имаше нещо нередно. Той вече не вървеше. Роучил Уоткинс стоеше до него, твърде близо, по дяволите, и той се беше спрял.

- Кажи й, Юрая - каза Роучил. - Нейната глупава оуби няма значение тук долу.

Юрая прегръщаше Роучил Уоткинс. Това не беше по начина, по който го беше мечтала, начина, в който изведнъж беше уверено-сигурна, че ще бъде, след като този Гавраил взе ръката й, просто така, сякаш са били предопределени; страаанно, помисли си тя; какво ставаше с нея? Тя тръгна напред.

- Разка'й я от мене, Юрая - извика Роучил. - Тая шъ ми повреди униформата и сичко дру'о.

Сега Юрая, държейки борещата се билетопродавачка, изплю новината:

- Моля я да се оженим! - След което борбеността напусна Орфая. Окичените с мъниста плитки вече не се въртяха и звънтяха. - Ти не си наред, Орфая Филипс - продължи Юрая, малко пухтейки. - И както каза дамата, никаква оуби няма да промени нещо.

Орфая също дишаше тежко, дрехите й бяха разбъркани; тя се сгромоляса с гръб върху извитата стена на тунела. Шумът от навлизащ влак стигна до тях; сгодената двойка забърза към постовете си, привеждайки се в порядък, оставяйки Орфая, където си седеше.

- Момиче - обвини я Юрая Мозили вместо сбогом, - ти си твърде свирепа за мен.

Роучил Уоткинс изпрати на Юрая целувка от будката си за събиране на билети, а той, лениво крачейки към своя асансьор, си чоплеше зъбите.

- Домашна храна - обеща му Роучил. - И никакви изненади.

- Мръсен безделник - изпищя Орфая Филипс към Гавраил, след като беше изкачила сто четиридесет и седемте стъпала на спираловидната стълба на поражението. - Зъл дяволски безделник! Кой те молеше така да ми разбиеш живота?

Дори ореолът загасна като изгоряла крушка и аз не знам къде е магазинът. На пейка в малката градинка близо до спирката Гавраил размишляваше върху безплод-ността на своите досегашни усилия. И откри, че богохулствата отново изплуват: ако дабата имаше погрешни знаци и така попаднеше при погрешен получател, трябваше ли да бъде обвиняван дабавала? Ако специален ефект - летящо килимче или нещо подобно - не работеше и сините контури се виждаха да проблясват на фона зад летящия тип, как да се обвинява актьорът? По същия начин, ако неговото ангелство се оказва недостатъчно, чия грешка, моля, е това? Негова лична или на някой друг Персонаж? - Деца играеха в градината на неговите съмнения сред облаците мушички, храсти от рози и отчаяние. Стъпки на баби, ловци на духове, гоненица. Елоуин дийоуйин, Лондон. Паде-

нието на ангелите, размишляваше Гавраил, не е същата манджа като Премятането на мъжа и жената. В случая с човеците е ставало дума за морал. За плода на дървото на познанието на доброто и злото, който не е трябвало да ядат, но изяли. жената първа и по неин съвет мъжът придобиха verboten етически стандарти, вкусно ароматизирани с ябълка: змията им донесе ценностна система. Давайки им между другите неща възможност да оценяват самото Божество, правейки възможни точно навреме всички тези неудобни въпроси: защо зло? защо страдания? защо смърт? - Божеството не искаше неговите хубави създания да излязат над своята станция. - Деца се кикотеха в лицето му: има нещо странно в квартала. Въоръжени с електрически пушки, те се преструваха, като че ли ще го преследват все едно че е някой обикновен, презрян дух. Махнете се оттам, изкомандва една жена, една спретнато облечена жена, бяла, червенокоса, с широка ивица лунички по средата на лицето; нейният глас беше изпълнен с отвращение. Чухте ли ме! Веднага! - Докато ангелската катастрофа беше единствено въпрос на власт: малко работа за небесната полиция, наказание за бунта, добро и тежко „pour encourager les autres." - След това колко неуверено в себе си беше това Божество, кой не би искал най-добрите му създания да различават справедливото от несправедливото; и Кой управляваше чрез страх, настоявайки за безусловното подчинение на дори най-близките му другари, набеждавайки всички дисиденти за Неговите лумнали Си-бири, Гулаговите адове на пъкъла... той сам се възпря. Това бяха сатанински мисли, пъхнати в главата му от Иб-лис-Велзевул-Шейтан. Ако Обектът все още го наказваше за неговото по-раншно отклонение от вярата, това не беше начинът да спечели прошка. Той просто трябва да продължава, докато пречистен почувства пълната си сила възстановена. Изпразвайки съзнанието си, той седеше в спускащата се тъмнина и наблюдаваше как децата (сега на известно разстояние) играят. Хоп-троп в дълбокото синьо небе, кой е там, ако не ти, не защото си мръсен, не защото си чист, и тук, беше сигурен в това, едно от момчетата, един сериозен единадесетгодишен хлапак с огромни очи, се втренчи право в него: майка ми казва, че си кралицата на феите.

Реха Мерчант се материализира, цялата в бижута и тру-фила.

- Сега бачачас[70] измислят груби рими за теб, Ангеле Господен - завалено каза тя. - Дори малката билетопрода-вачка там долу, и тя не е много впечатлена. Все още се справяш зле, баба, така ми изглежда.

Обаче в този случай духът на самоубийцата Реха Мерчант не беше дошъл само да се подиграва. За негова изненада тя заяви, че множеството му изпитания бяха нейно дело:

- Въобразяваш си, че само твоето Единствено Нещо носи отговорност? - викна тя. - Е, добре, любовнико, нека те направя по-мъдър. - Нейният самоуверен и претенциозен бомбайски английски го прониза с внезапна носталгия по изгубения му град, но тя не го изчака да си възвърне самообладанието. - Спомни си, че умрях от любов по теб, влечуго такова, това ми дава права. Особено да бъда отмъстена заради теб, като напълно объркам живота ти. Мъж, който е причинил скока на любовницата си, трябва да страда; не мислиш ли? Както и да е, такова е правилото. Вече толкова дълго те обръщам с хастара навън; сега просто ми омръзна. Не забравяй колко бях добра в прощаването! Ти също го харесваше, а? Затова дойдох да кажа, че винаги е възможно компромисно решение. Искаш ли да го обсъдим или предпочиташ да продължаваш да се губиш в тази лудост, доказвайки, че не си ангел, а стигнал дъното и свършил скитник, една тъпа шега?

Гавраил попита:

- Какъв компромис?

- Че какво друго? - отговори тя с преобразено държане, с цялата нежност и блясък в очите. - Мой Фаришта, нещо толкова малко.

Ако само бе казал, че я обича...

Ако само можеше да й го казва поне веднъж седмично, когато тя щеше да идва да ляга с него, да й показва тази любов...

Ако в нощ по негов избор можеше да бъде, както по времето на бизнес-отсъствията на мъжа със сачмените лагери...

- Тогава ще прекратя лудостите на града, с' които те преследвам; и повече няма да бъдеш обладан от тази странна идея за промяна, за спасяване на града, като нещо забравено в заложна къща; всичко ще бъде спокойно; дори можеш да живееш с твоята бледолика мем и да бъдеш най-великата филмова звезда в света; как може да съм ревнива, Гавраил, като вече съм мъртва, аз не искам да кажа, че съм толкова важна, колкото нея, не, на мен ще ми бъде достатъчна и второстепенна любов, странично блюдо amour; храната в другия багажник. Какво мислиш за това, Гавраил, само две малки думички, какво ще кажеш?

- Дай ми време.

- Дори не моля за нещо ново, нещо, на което да не си се съгласил вече, свършил и отдал се. Да лежиш с призрак не е толкова лошо нещо. Какво ще кажеш за лягането онази нощ в онзи навес за лодки ка старата мисис Даймънд? Доста голямо тамаша,[71] не мислиш ли? Искаш ли да го продължим? Слушай: за теб мога да придобия всяка форма, която предпочиташ; едно от предимствата на моето състояние. желаеш ли я отново, тази мадама от навеса за лодки и каменния век? Фокус-мокус. Искаш огледалния образ на твоята собствена любима катерачка, мъжкараната айсберг? Също аллаказу, аллказам. Кой мислиш, че те чакаше, след като старата жена умря?

През цялата тази нощ той обикаляше градските улици, които оставаха устойчиви, обикновени, сякаш върнати към господството на природните закони; докато Реха - носеща се пред него на килима си, подобно на артистка на сцената точно на височината на главите - му правеше серенада от най-сладките любовни песни, акомпанирайки си на стар хармониум със стени от слонова кост, пеейки всичко от газалите на Фаиз Ахмед Фаиз[72] до най-доброто от филмовата музика, като предизвикателната въздушна песен на танцьорката Анаркали в присъствието на великия могул Акбар в класическия филм от петдесетте „Могул-е-Азам", в която тя обявява и се радва на своята невъзможна и забранена любов към принц Салим: „Пяаар кия то дарна кя?" - което значи повече или по-малко, защо да се страхуваш от любовта? - и Гавраил, когото тя беше закотвила в градината на неговите съмнения, почувства как музиката закача нишки на сърцето му и го води към нея, защото това, което искаше, беше, точно както тя каза, едно толкова малко нещо, в края на краищата.

Той стигна реката и друга пейка: камили от кована стомана подпираха дървените летви в подножието на Иглата на Клеопатра. Сядайки, той затвори очи. Реха пееше Фаиз:

Не пожелавай любовта ми, обич моя, окая от предишните любови... А си красива, обич моя, още, оковите ти правят ме немощен. И болен също съм от нелюбовна болка, и в други щения духът ми стене... Не искай старата любов, любима. Молбата ми по-силна е от мене.

Гавраил видя един човек зад затворените си очи: не Фаиз, а друг поет, отдавна минал своя връх, един немощен човек. - Да, името му беше Баал. Какво правеше тук? Какво имаше да каже за себе си? - Защото сигурно се опитваше да каже нещо; говорът му, неясен и изяждащ думите, правеше разбирането трудно... На всяка нова идея, Махунд, се задават два въпроса. Първият се задава, ако е слаба: КАКВА ИДЕЯ СИ ТИ? Дали си от този вид, който прави компромиси, сделки, пригажда себе си към обществото, цели да намери ниша, да оцелее; или си проклета, нетърпима, подкрепяна от шомпъл глупашка идея, която по-скоро ще се пречупи, отколкото да се люлее на бриза? - Видът, който почти сигурно, деветдесет и девет на сто, ще бъде размазан на парчета, но на стотния път ще промени света.

- Какъв е вторият въпрос? - попита на глас Гавраил.

- Първо отговори на първия.

Отваряйки очи на разсъмване, Гавраил откри Реха; вече неспособна да пее, замлъкнала от очаквания и несигурност. Той й го стовари направо.

- Това е номер. Няма бог освен Бог. Ти не си нито Съществото, нито неговият неприятел, а само някаква задоволяваща всеки мяукаща мъгла. Никакви компромиси; няма да сключвам сделки с мъгли.

В същия миг видя смарагдите и брокатите да падат от

тялото й, последвани от плътта, докато не остана само скелетът, след което и той се изрони и изчезна; най-накрая се чу един плачевен, пронизителен писък, сякаш онова, което беше останало от Реха, излиташе с победена ярост в слънцето.

И не се върна: с изключение на - или почти - края.

Убеден, че е издържал една проверка, Гавраил осъзна, че от него беше паднала голяма тежест; неговият дух стана по-лек на секундата и докато слънцето се издигна на небето, той беше буквално не на себе си от радост. Сега можеше да започне истински: тиранията на неговите врагове, на Реха и Алилуя Коун и всички жени, които желаеха да го вържат с веригите на страсти и песни, беше разрушена за добро; сега можеше да почувства как светлината струи отново от невидимата точка точно зад главата му; теглото му също започна да намалява. - Да, той губеше последните следи от своята човешка природа, дарбата да лети му беше възстановена, когато стана ефирен, изтъкан от озарен въздух. - В същата тази минута той можеше просто да стъпи на този потъмнял парапет и да се извиси далеч над старата сива река; или да скочи от някой от мостовете и никога повече да не докосне земя. Така: беше време да покаже на града една велика гледка, защото когато забележи архангел Гавраил, стоящ в цялото си величие на западния хоризонт, окъпан в лъчите на издигащото се слънце, тогава със сигурност неговият народ ще бъде крайно изплашен и ще се раз-кае за своите грехове.

Той започна да уголемява тялото си.

В същото време колко бе учудващо, че от всички шофьори, извиращи покрай дигата - в края на краищата беше пиков час, - никой не хвърляше дори поглед към него, нито го признаваше! Всъщност това беше народ, който беше забравил как да вижда. И тъй като връзката между хората и ангелите е двусмислена - в която ангелите, малаика[73], са и двете: контрольори на природата и посредници между Божеството и човешката раса; но в същото време, както ясно излага Коранът, ние казахме на ангелите: покорете се на Адам[74], целта беше да се символизира способността на човека да господства чрез знания над силите на природата, които ангелите представляваха - наистина пренебрегнатият и разярен малак Гавраил не можеше да направи кой знае какво. Архангелите могат да говорят единствено ако хората изберат да ги слушат. Каква компания! Не беше ли предупредил той Свръхсъществото още в самото начало за този екип от криминални и злодеи? „Да не би Ти да поставиш някой, който да всее раздор там и да пролее кръв?"[75], беше попитал той и Съществото, както обикновено, отговори само, че той знае най-добре. Е, ето ги тук, господарите на земята, консервирани като риба тон на колела и слепи като прилепи, главите им пълни с пакости, а вестниците им - с кръв.

Това наистина беше невероятно. Тук се появяваше едно небесно същество, цялото в сияние, блясък и

доброта, по-голямо от Биг-Бен, способно като колоса да прекрачи Тем-за, а тези малки мравки оставаха потопени в шофьорските радиостанции и караници с колеги шофьори.

- Аз съм Гавраил! - изкрещя той с глас, който разклати всяка сграда по брега на реката: никой не забеляза. Нито един човек не изскочи тичешком от тези тресящи се здания, за да избяга от земетресението. Слепи, глухи и заспали.

Реши да приложи сила по този въпрос.

Потокът на трафика течеше покрай него. Той пое дълбоко дъх, вдигна един гигантски крак и се изстъпи, за да се изправи срещу колите.

Гавраил Фаришта беше върнат пред входните стъпала на Али, лошо контузен, с множество ожулвания по ръцете и лицето и разтърсен обратно в нормалността от един дребен сияещ джентълмен с напреднало заекване, който с известни затруднения се представи като филмовия продуцент С. С. Сисодия, „известен като „Дай-уиуиски", неравнодушен татенце съм към гълтоците, мадам, и моля ниско виз-визвизитка да ви дам." (Когато се опознаха по-добре, Сисодия хвърляше Али в гърчове от смях, като на-виваше десния си крачол, разголваше коляно и произнасяше, поставил огромните кинаджийски очила на коляното си: „Авто по-попортрет." - Той беше твърде далекоглед: „Нямам нужда от помощ, за да гледам фиилми, но истинският живот се доближава твърде ббблиизо.") Наетата от Сисодия лимузина беше ударила Гавраил, за щастие произшествие при ниска скорост заради транспортното задръстване; актьорът се намери върху предния капак, произнасяйки най-старата реплика в киното: Къде съм? И Сисодия, виждайки легендарните черти на изчезналия полу-бог, беше изкушен да отговори: Ооотново там, кккъдето ттти е мясстото: нна еккрана.

- Не, няма счупени кости - каза Сисодия на Али. -Чччудо. Той изззлезе ттточно пппред кколата.

Значи се върна - поздрави Али безмълвно Гавраил. -Изглежда, винаги кацаш тук, след като паднеш.

- Значи скоч и сосода - филмовият продуцент се обърна към въпроса за неговите предпочитания. - По хххумо-ристични причини. Мойта пред-предпредпочитана отрова.

- Много мило от ваша страна да върнете Гавраил вкъщи - със закъснение се върна Али към същността. - Трябва да ни позволите да ви предложим питие.

- Разбира се! Разбира се! - Сисодия фактически плесна с ръце. - За мен, за цяцялото хихинди кино днес е изизключителен ден.

- Вероятно не си чувала историята за параноичния шизофреник, който, вярвайки, че е император Наполеон Бонапарт, се съгласил да се подложи на тест с детектора на лъжата? - Алиша Коен, ядяща гладно gefilte риба, размаха една от Блумсовите вилици под носа на дъщеря си. -Въпросът, който му задали, бил: ти Наполеон ли си? И отговорът му, усмихвайки се лукаво: Не. Значи, гледат те машината, която посочва с всичката проницателност на съвременната наука, че лудият лъже.

Отново Блейк, помисли си Али. Тогава попитах: дали силното убеждение, че едно нещо е такова, го прави такова? Той - т. е. Исаия - отговори. Всички поети вярват, че го прави. Във вековете на въображението това твърдо убеждение преместваше планини; но мнозина не са способни на силно убеждение в каквото и да е.

- Слушаш ли ме, момиче? Говоря сериозно. Този джентълмен, когото имаш в кревата си: той не се нуждае от нощното ти ухажване - извинявай, но ще говоря направо, виждайки, че трябва, - а, да бъдем откровени, от стая

меки стени в психиатрията.

- Ти би направила това, нали - отвърна на удара Али.

- Би захвърлила ключа. Може би дори би го включила в мрежата. Да изгориш дяволите в мозъка му: странно как нашите предразсъдъци никога не се променят.

- Хмм - преживяше казаното Алиша, приемайки своето най-неопределено и невинно изражение, за да разяри дъщеря си. - Какво ще навреди? Да, може би нисък волтаж, малка доза електричество...

- Това> от което има нужда, е онова, което получава, майко. Подходящо медицинско наблюдение, пълна почивка и нещо, което ти може би си забравила. - Тя внезапно пресъхна, с език, вързан на възел и със съвсем различен нисък глас, втренчена в недокоснатата си салата, изкара последната

дума: - Любов.

- Ах, силата на любовта - Алиша потупа ръката (веднага издърпана) на дъщеря си. - Не, не е нещо, което съм забравила, Алилуя. Това е нещо, което ти за пръв път в красивия си живот започваш да учиш. И кого си избираш?

- Тя се върна към атаката си. - Един, който не знае на кой свят е! На който му хлопа дъската! С бръмбари-в-тик-вата! Имам предвид, ангели, скъпа. Никога не съм чувала нещо подобно. Мъжете винаги претендират за специални привилегии, но този ги бие всичките.

- Майко... - започна Али, но настроението на Алиша отново се промени и този път, когато проговори, Али не слушаше думите, а болката, която и двете разкриваха и прикриваха, болката на жена, на която историята се е случила по най-жесток начин, която вече е изгубила съпруг и видяла една дъщеря да я предхожда там, за където тя веднъж с незабравим черен хумор спомена (трябва по някаква случайност да е чела спортната страница, за да попадне на израза) като за ранна баня.

- Али, детето ми - каза Алиша Коен, - ще трябва добре да се грижим за теб.

Една от причините Али да забележи паническия ужас по лицето на майка си беше скорошното сблъскване със същото съчетание върху чертите на Гавраил Фаришта. След като Сисодия го върна на грижите й, стана ясно, че Гавраил е бил разтърсен до мозъка на костите си и имаше израз на преследван, уплашен човек с разширени очи, който напълно прониза сърцето й. Той прие факта за психическото си заболяване със смелост, отказвайки да го омаловажава или да го нарича с лъжливо име, но осъзнаването му разбираемо го беше сплашило. Вече не беше (поне засега) кипящият вулгарник, към когото бе изпитала „голямото си увлечение" и в това ново ранимо превъплъщение той стана за нея по-обичан отвсякога. Тя беше обладана от решителност да го върне обратно към нормалността, да издържи, да изчака бурята, да завладее върха. А той беше за момента най-лесният и най-покорният пациент, малко унесен от силните лекарства, давани му от специалистите на болницата „Мозли", спеше дълги часове и когато беше буден, примирено се подчиняваше на всичките й желания, без недоволно мърморене. В будните си моменти той попълваше за нея празнините в подробностите за болестта си: странните серии от сънища и преди това почти смъртоносното пълно рухване в Индия.

- Вече не се страхувам от спането - каза й той. - Защото онова, което сега се случи в будните ми часове, е много по-лошо. - Неговият най-голям страх й напомни ужаса на Чарлс II след неговата реставрация, „че отново ще бъде пратен да странства": „Бих дал всичко, за да зная, че повече няма да се случи", каза й той, кротък като агне.

живее този, който обича болката си?

- Няма да се случи - успокои го тя. - Получаваш най-добрата помощ, която съществува. Той я разпитваше за пари и след като тя се опита да отклони въпроса, настоя да вземе парите за лекарските хонорари от малкото богатство в неговия колан за пари. Духът му си оставаше потиснат.

- Няма значение какво казваш - промърмори той в отговор на нейния весел оптимизъм, - лечението действа. Гавраил изглеждайте по-спокоен, повече владеещ се; серийните сънища все още бяха тук - той все още произнасяше нощно време стихове на арабски, език, който не знаеше: тилк ал-гхараник ал'ула $_{В}$а инна шафа'ата-хунна ла-туртая, което се оказа, че значи (събудена от неговия говор насън, Али го записа фонетично и отиде с парчето хартия в джамията в Брикхол, където нейната рецитация накара косата на един молла да се изправи под тюрбана му): „Това са въодушевени жени, чието застъпничество трябва да се желае" - но той изглеждаше способен да мисли за тези нощни шоута като за нещо отделно от него, което породи в Али и лекарите от „Мозли" усещането, че Гавраил бавно възстановява границите между сънищата и действителността и е на път да се възстанови; докато всъщност, както се оказа, това разделяне беше същият феномен като разделянето на неговото аз на две същества, едното от които героично се опитваше да потисне, но което също така, като го определяше за отделно от неговото аз, опазвайте, хранеше и тайно правеше силно.

Колкото до Али, тя изгуби за момента бодливото погрешно усещане, че е заседнала в невярна среда, в чужд разказ, грижейки се Гавраил, инвестирайки в неговия мозък, както го определи пред себе си, борейки се да го спаси, така че да могат да започнат наново голямата вълнуваща битка на любовта им - защото те вероятно щяха да се карат през целия път до гроба, размишляваше тя с търпимост, ще станат двама стари чудаци, пляскайки се слабо с навити вестници, докато седят на вечерната веранда

на техния живот, - тя се чувствайте всеки ден по-свързана с него; вкоренена, така да се каже, в неговата земя. Беше минало известно време, откакто Морис Уилсън седеше между капаците на комините, зовейки я към нейната смърт.

Мистър „Уиски" Сисодия, това сияещо и пълно с очарование очилато коляно, стана редовен посетител - три или четири посещения седмично - по време на възстановяването на Гавраил, неизменно пристигайки с кутии, пълни с лакомства. Гавраил буквално беше постил до смърт през време на „ангелския си период" и лекарското заключение беше, че гладуването е допринесло в немалка степен за неговите халюцинации.

- Така, сега ще го угояваме - плесна с ръце Сисодия и щом стомахът на инвалида беше готов за това, „Уиски" започна да го отрупва с деликатеси: китайска пилешка супа със сладка царевица, бомбайски тиганици от нудли от лещено брашно с ризон от новия елегантен, но неудачно наименован „Пагал хана", чиято „Луда храна" (но това можеше да се преведе и като лудница) беше станала доста-

тъчно популярна, особено сред групата на по-младите британски азиатци, за да съперничи на отдавнашното превъзходство на кафене „Шаандаар", от което Сисодия, не желаейки да показва непристойно пристрастие, също взимаше храна - бонбони, самоса, банички с пиле - за все по-лакомия Гавраил. Той донасяше и блюда, приготвени от собствените му ръце, къри с риба, раита,[6], сивайян[77], хир[78] и раздаваше заедно с храната поименни отчети за вечери със знаменитости: как Павароти е харесал ласито[79] на „Уиски" и о, бедният Джеймс Мейсън направо се поклонил на неговите пикантни скариди. Ванеса, Амитаб, Дъстин, Шридеви, Кристофър Рийв - всички бяха призовани.

- Една сусуперзвезда трятрябва да знае вкувкусовете на равравните нему.

Сам Сисодия беше нещо като легенда, научи Али от Гавраил. Най-хлъзгавият човек в бизнеса, известен със златния си език, той беше направил една поредица от „качествени" филми с микроскопични бюджети, продължавайки да работи вече двадесет години на чисто обаяние и безспирна предприемчивост. На хората в проектите на Сисодия се плащаше с най-големи трудности, но някак си те не успяваха да имат нещо против. Веднъж беше потушил бунт на състава заради плащането естествено, откарвайки целия екип на голям пикник в един от най-баснословните дворци на махараджи в Индия, място обикновено затворено за всички, освен за високородения елит: гуаилорци, джайпурци и кашмирци. Никой никога не разбра как го уреди, но повечето членове на този екип подписаха за работа в други авантюри на Сисодия, а въпросът за плащането бе заровен под величието на подобни жестове.

- И когато е нужен, винаги е тук - добави Гавраил. -Когато Чарулата, една прекрасна актриса и танцьорка, която често използваше, трябваше да лекува рак, изведнъж неплащани от години хонорари се материализираха за една нощ.

През тези дни, благодарение на поредица изненадващи касови хитове, основаващи се на стари приказки, извлечени от сборника „Ката-Сарит-Сагар" - „Океанът и реките от приказки", по-дълги от арабските нощи и също толкова фантастични, - Сисодия вече не се разполагаше единствено в мъничкия си офис на бомбайската Редимъни Теръс, но имаше апартаменти в Лондон и Ню Йорк и „Оскари" в своите тоалетни. Говореше се, че носи в портфейла си снимка на работещия в Хонконг кунгфу-проду-цент Рун Рун Шоу, неговия предполагаем герой, чието име произнасяше доста трудно.

- Понякога четири рун, понякога шестица - каза Гавраил на Али, която беше щастлива, като го видя да се смее. - Но не мога да се закълна. Това е само медиен слух.

Али беше благодарна за вниманието на Сисодия. Прочутият продуцент сякаш имаше безкрайно време на разположение, когато разписанието на Али се препълваше. Тя беше подписала договор за промоция с гигантска верига от центрове за замразена храна, чийто рекламен агент мистър Хол Велънс й каза по време на енергийната закуска -грейпфрут, сух препечен хляб, кафе без кофеин, всичко на дорчестърски цени, че нейният профил, „обединяващ, както успява да стори, положителните измерения (за нашия клиент) на „студенина" и „хладно", е съвсем в тон. Някои звезди свършват като вампири, изсмуквайки вниманието към марката, нали разбираш, но при теб нещата се усещат като истинска симбиоза." Така че сега имаше откривания на хладилни търговски центрове, където трябваше да се режат ленти, провеждаха се конференции по продажбите и снимки на рекламни клипове с фунийки, пълни с деликатни топки сладолед; плюс редовните срещи с дизайнерите на носещата нейния автограф екипировка и дрехи за свободното време; и разбира се,

нейната фитнес-програма. Тя се беше записала в много препоръчваните курсове по бойни изкуства на мистър Джоши в местния спортен център и продължи също да насилва краката си да пробягват пет мили около Фийлдс, въпреки болката като от натрошено стъкло под ходилата й.

- Няма пропроблем - изпращаше я Сисодия с весело помахване. - Аз ще ос-ососта на тука само докато се върнеш. Да бъда с Гавраил е чечест за мен.

Тя го оставяше да угощава Фаришта с неизчерпаемите си анекдоти, мнения и общи приказки и когато се връщаше, той все още продължаваше с неотслабваща сила. Тя успя да различи няколко главни теми, а именно, неговия сборник с изявления за Проблеми с англичаните.

„Проблемът с англичаните е, че тяхната ис-исистория се е случила отвъд океана, така че не знаят какво означава." - „Тай-тайната на вечеря в Лондон е да пре-превъз-хождаш по численост англичаните. Ако са в малцинство, се държат прилично, иначе си загазил." - „Влез в ссстая-та на ужасите и ще разбереш какъв им е пррр-проблемът на англичаните. Онова, което наистина обичат, са потънали в къкървища крр- кравешки трупове, луди бръснари и т. н., и така нататък. Купуват вестници, пълни с извратен секс и смърт. Но показват на въртящия се свят, че са сдържани, своята мъжественост, и ние сме и дос-досдостатъчно глупави да го вярваме." Гавраил слушаше тази сбирка от предразсъдъци с пълно съгласие, както изглеждаше, силно дразнейки Али. Тези обобщения ли бяха всичко, което виждаха от Англия?

- Не - призна Сисодия с безсрамна усмивка. - Но човек се чувства додобре, като пусне пара.

По времето, когато хората от „Мозли" решиха, че могат да препоръчат голямо намаление на дозите на Гавраил, Сисодия се беше превърнал в толкова неотделима част край леглото му, един вид неофициален, чудат и забавен безделен братовчед, че когато щракна капана си, Гавраил и Али бяха напълно изненадани.

Той бил във връзка с колеги в Бомбай: седемте продуценти, които Гавраил беше зарязал, когато се качи на полета на Еър Индия 420 „Бостан".

- Всички са въвъодушевени от новината за твоето оцеляване - съобщи той на Гавраил. - Ззза ссъжаление възниква въпросът за нарушаване на договор. - Различни други групи също бяха заинтересовани от съденето на оживелия Фаришта за много пари, особено една изгряваща звезда на име Пимпле Билимория, която претендираше за изгубени доходи и професионален ущърб. - Една ссума до де-десет милиона рупии - каза Сисодия, гледайки печално.

Али се ядоса.

- Ти разбуни това гнездо на оси - каза тя. - Трябваше да се досетя, че беше твърде добър, за да си истински.

Сисодия се развълнува.

- По дяволите, по дяволите, по дяволите!

- Има дами - предупреди Гавраил, все още малко в мъгла от лекарствата; но Сисодия размаха ръцете си като

вятърна мелница, подсказвайки, че се опитва да изкара думи през свръхвъзбудените си зъби. Най-накрая:

- Ограничаване на вредите. Моето намерение. Не предателство, не трятрятрябва да мислите така.

Ако човек слушаше Сисодия, никой там в Бомбай не искаше истински да съди Гавраил, да убие в съда кокошката, която снася златни яйца. Всички групи признаваха, че вече няма смисъл старите проекти да бъдат започвани наново: но от друга страна - актьори, режисьори, ключови членове на екипите, дори звукозаписните студия бяха ангажирани. Освен това всички групи осъзнаваха, че завръщането на Гавраил от мъртвите е новина с по-голяма търговска стойност от който и да е от покойните филми; въпросът беше как това да се използва по най-добрия начин в полза на всички засегнати. Неговото кацане в Лондон подсказва също възможност за международна връзка, може би финансиране от отвъд океана, използване на неиндийски места за снимки, участие на звезди „от чужбина" и т. н.: накратко беше време Гавраил да излезе от оставката си и отново да застане пред

камерите.

- Нямам избор - обясни Сисодия на Гавраил, който седна в леглото, опитвайки се да проясни главата си. - Ако откажеш, те ще тръгнат срещу теб en block и дори твойто бобогатство не ще ти стигне. Фалит, зззатвор, фунтош.

С приказките си Сисодия се беше настанил на ветровитото място: всички шефове се бяха съгласили да му дадат правото да взима решения в тази област и той беше събрал доста голяма група. живеещият в Британия предприемач Били Батута беше готов да инвестира и в стерлинги, и в „блокирани рупии" неподлежащите на репатриране печалби, натрупани от различни британски филмови разпространители на индийския субконтинент, които Батута беше поел в замяна на плащане в брой в конвертируеми валути на най-ниска цена (37 пункта отстъпка). Всички индийски продуценти щяха да се включат и на мисис Пимпле Билимория щеше да бъде предложена достатъчно експонирана подкрепяща роля, съдържаща поне два танцови номера, за да се гарантира нейното мълчание. Снимките щяха да се разпростират на три континента - Европа, Индия, северноафриканското крайбрежие. Гавраил получаваше извън обичайния хонорар и

три процента от чистата печалба на продуцентите...

- Десет - прекъсна Гавраил - срещу два от цялата. Неговият мозък явно се проясняваше. Сисодия дори

не мигна.

- Десет срещу два - съгласи се той. - Предварителната промоция ще бъде както следва...

- Но какъв е проектът? - попита Али Коун. Мистър „Уиски" Сисодия засия от ухо до ухо.

- Скъпа, мадам - каза той. - Той ще играе архангел Гавраил.

Предложението беше за сериал от филми, едновременно исторически и съвременни, всеки съсредоточен върху събитие от дългата и бляскава кариера на ангела: най-малкото трилогия.

- Нека отгатна - каза Али, подигравайки се на малкия сияещ могул. - Гавраил в Джахилия, Гавраил среща Имама, Гавраил и момичето с пеперудите.

Сисодия не беше ни най-малко смутен и кимна гордо.

- Очертанията на сссъдържанието, пппроектосцена-риите, изборът на акактьори вече са доссста нанапредна-ли.

Това беше твърде много за Али.

- Това смърди - ядоса му се тя и той отстъпи пред нея, едно трепереще и омиротворяващо коляно, докато тя действително го гонеше из апартамента, блъскайки се в мебелите, тряскайки врати. - Това експлоатира неговата болест, няма нищо общо със сегашните му нужди и разкрива дълбоко презрение към неговите собствени желания. Той се е оттеглил; не можете ли да уважите това? Той не иска да бъде звезда. И няма ли, моля, да застанете на едно място? Няма да ви изям.

Той спря да тича, но остави една софа на предпазливостта помежду им.

- Моля, разбери, че това е нев-нев-нев... - изплака той, заекването осакатяваше неговия език заради силното му желание. - Може ли лунлунлуната да се оттегли? Също, извинявай, но там са неговите седем под-под. Подписа. Обвързал се е изцяло. Освен ако ти не решиш да го

повериш на един папапа. - Той се отказа, потейки се обилно.

- Какво?

- Пагал хана. Приют. Това е другият нннначин.

Али вдигна една тежка медна мастилница с формата на Еверест и се приготви да я хвърли.

- Ти наистина си подлец - започна тя, но в този миг Гавраил застана на вратата, все още твърде блед, костелив и с хлътнали очи.

- Алилуя - каза той. - Мисля си, че може би искам това. Може би трябва да се върна обратно на работа.

- Гавраил сахиб! Не мога да ви кажа колко се радвам. Една звезда е родена наново.

Били Батута беше изненада: вече не бе онази акула от хайлайфните колонки с гел в косата и пръстени по ръцете, а облечен незабележимо в блейзър с медни копчета и джинси и вместо дръзката надутост, която Али очакваше, у него имаше една почти привлекателна подчертана сдържаност. Беше си пуснал спретната козя брадичка, която му придаваше поразителна прилика с Христовия образ от туринската плащаница. Поздравявайки тримата с добре дошли (Сисодия ги беше взел с лимузината си и шофьорът Найджъл, едно конте от Санта Лучия, прекара пътуването, разказвайки на Гавраил колко много други пешеходци са били спасени благодарение на неговите светкавични рефлекси от сериозни наранявания или смърт, придружавайки тези спомени с разговори по автотелефона, в които се обсъждаха тайнствени сделки за учудващи суми), Били топло стисна ръка на Али, след това се спусна към Гавраил и го прегърна с чиста заразителна радост. Неговата другарка Мими Мамулян беше много по-малко радостна.

- Всичко е уредено - обяви тя. - Плодове, млади актриси, папараци, ток-шоута, слухове, леки намеци за скандал: всичко, което една световна личност изисква. Цветя, лична охрана, договори за незнам колко милиона. Чувствайте се като у дома си.

Това беше общият смисъл, помисли Али. Нейната

първоначална съпротива срещу целия план беше преодоляна от личния интерес на Гавраил, което от своя страна веднага накара неговите лекари да се съгласят с това, предполагайки, че връщането му в позната среда - един вид отиване вкъщи - може да бъде от полза. А кражбата на Сисодия на сънуваните истории, които беше чул край леглото на Гавраил, можеше да се разглежда като щастливо попадение, защото щом тези истории очевидно бяха разположени в изкуствения, измислен свят на киното, щеше да бъде по-лесно за него да гледа на тях като на плод на въображението. Като последица берлинската стена между сън и действителност можеше да бъде много по-бързо съградена наново. Подтекстът беше, че си заслужава да се опита.

Нещата (бидейки неща) не се случиха съвсем по план. Али се усети, че негодува от степента, до която Сисодия, Батута и Мими влязоха в живота на Гавраил, поемайки неговия гардероб, дневното му разписание и изнасяйки го от Алиния апартамент, заявявайки, че времето, за една „постоянна връзка" още не е назряло заради „имиджа". След разточителството на „Риц" на звездата бяха дадени три стаи в приличния на пещера с дизайнерски шик апартамент на Сисодия в стар жилищен блок близо до Гросвенър Скуеър, целия в арт'деко-мраморни подове и размити рисунки по стените. Пасивното приемане на тези промени от Гавраил беше най-дразнещото от всичко за Али и тя започна да разбира величината на предприетата от него стъпка, когато беше оставил зад себе си това, което явно му беше втора природа, и дойде да я преследва. Сега, когато потъваше обратно в тази вселена от въоръжени телохранители и кикотещи се домашни прислуж-нички с табли със закуска, щеше ли да я захвърли така драматично, както беше влязъл в живота й? Беше ли помогнала и тя да бъде проектирано едно преселване обратно, което щеше да я остави надрусана и на сухо? Гавраил надничаше от вестници, списания, телевизионни предавания под ръка с много различни жени, хилейки се глуповато. Тя мразеше това, но той не искаше да забележи.

- За какво се тревожиш? - отминаваше я той, докато се отпускаше на кожен диван с размерите на малък бус. -

Това са само фотографски мотиви, бизнес, това е всичко.

Най-лошото от всичко: той стана ревнив. Когато се освободи от силните лекарства и когато неговата работа (както и нейната) им налагаха раздели, беше обхванат наново от тази неоправдана и неконтролируема подозрителност, която ускори смешната караница за Брунеловите рисунки. Когато и да се срещнеха, той я прекарваше през месомелачката, разпитвайки я за всяка минута: къде е била, кого е видяла, какво е правила, подхлъзнала ли го е? Тя усещаше, че се задушава. Неговото психическо заболяване, новите влияния в живота му и сега тези нощни мъчения трета степен: сякаш истинският й живот, този, който тя искаше, онзи, на който държеше и се бореше за него, беше погребван все по-дълбоко и по-дълбоко под тази лавина от несправедливост. А това, от което аз се нуждая, чувстваше желание тя да заплаче, кога ще мога аз да определям условията?

Докарана до самия ръб на самообладанието, тя поиска като последно средство съвет от майка си. В стария кабинет на баща й в къщата на Москоу Роуд - който Али-ша беше запазила точно както Ото го харесваше, като изключим това, че сега пердетата бяха дръпнати, за да пуснат светлината, която Англия можеше да предложи, и имаше вази за цветя на стратегически точки - като начало Алиша не

предложи нищо повече от умора от света.

- Така женските планове за живота се разрушават от мъжките - каза тя не без любезност. - Така че добре дошла в своя пол. Виждам, че за теб е странно да загуби-ш контрол. - И Али призна: искаше да го напусне, но открила, че не може. Не само заради чувството за вина, че изоставя сериозно болен човек, също така заради „силно увлечение", заради думата, която все още изсушаваше езика й, когато се опитваше да я каже. - Искаш неговото дете - напипа Алиша. В началото Али избухна: „Искам моето дете", но после внезапно утихна и издухвайки носа си, кимна безмълвно, на ръба на сълзите.

- Това, което искаш, е главният ти изпит - утеши я Алиша. От колко време не са били така в обятията си? Твърде дълго. И може би за последен път... Алиша прегърна дъщеря си и каза: - Избърши сълзите си. Сега идва добрата новина. Твоята връзка може да е объркана, но старата ти майка е в по-добра форма.

Имало един американски университетски професор, някой си Бониек, голяма работа в генното инженерство.

- Сега, скъпа, не започвай, защото нищо не знаеш, не всичко е Франкенщайн и козовци[80], има много полезни приложения - каза с явна тревога Алиша и Али, преодолявайки своята изненада и рамкирано в червено нещастие, избухна в конвулсивни, освобождаващи ридания от смях, към които майка й се присъедини.

- На твоята възраст - плачеше Али, - трябва да те е срам.

- Е, не ме е - отвърна бъдещата мисис Бониек. -Професор, и то в Станфорд, Калифорния, така че води и слънцето. Възнамерявам да прекарвам много часове, работейки върху тена си.

Когато откри (един доклад, случайно намерен в чекмеджето на едно писалище в палацото на Сисодия), че Гавраил е започнал да я следи, Али най-накрая избяга. Тя надраска бележка: *Това ме убива* - пъхна я в доклада, който постави на писалището, и си тръгна, без да се сбогува. Гавраил въобще не й позвъни. През тези дни той репетираше своето появяване пред публика в най-новата и успешна серия от шоута с песни и танци, изпълнявани от индийски филмови звезди и поставени от една от трупите на Били Батута в Ърлс Коурт. Той трябваше да бъде нео-бявеният-смайващ-връх-на-програмата и от седмици репетираше танцови стъпки с балета: също така се запознаваше отново с изкуството да пее на плейбек. Грижливо бяха пускани и наблюдавани от хората за промоции на Батута слухове за личността на Тайнствения мъж или Черната звезда, а рекламната агенция на Велънс беше наета да изработи поредица „дразнещи" радиореклами и една местна кампания с 48-листни постери. Пристигането на Гавраил на сцената Ърлс Коурт - той трябваше да бъде спуснат от шнурбодена, заобиколен от картонени облаци и дим - беше умишленият връх на английската част от повторното навлизане в неговата суперзвездност; следваща спирка Бомбай. Изоставен, както го наричаше той, от Али Коун, той отново „отказа да пълзи" и се потопи в работата.

Следващото нещо, което тръгна накриво, беше арестът на Били Батута в Ню Йорк за сатанинското му ужил-ване. Али, прочитайки за това в неделните вестници, преглътна гордостта си и се обади на Гавраил в репетиционните помещения, за да го предпази от общуване с такива криминални елементи.

- Батута е хулиган - настояваше тя. - Цялото му поведение беше театър, фалш. Той искаше да бъде сигурен, че ще бъде хит пред манхатънските вдовици, така че ни направи своя експериментална публика. Тази козя брадичка! И колежански блейзър, за Бога: как можахме да се хванем?

Но Гавраил беше хладен и сдържан; тя го беше зарязала в канавката според неговото счетоводство и той няма да приема съвети от дезертьори. Между другото Сисодия и екипът на Батута за промоции го бяха уверили - и той вече ги беше въртял на шиш за това, - че проблемите на Били нямат връзка с гала-вечерята (наричаше се „Филмела"), защото финансовите споразумения си оставаха сигурни, парите за хонорарите и гаранциите вече бяха намерени, всички звезди от Бомбай бяха потвърдили и щяха да участват, както беше планирано.

- Плановете бързо се изизпълняват - обеща Сисодия. - Шшоуто трябва да продължи.

Следващото нещо, което тръгна накриво, беше в Гавраил.

Решимостта на Сисодия да остави хората да се чудят коя е Черната звезда, означаваше, че Гавраил трябваше да влезе през сценичната врата, облечен в бурка[81]. Така че дори неговият пол да остане

загадка. Беше му дадена най-голямата гримьорна - една черна петолъчка беше закачена на вратата - и беше безцеремонно заключен вътре от очилатия коленообразен продуцент. В гримьорната той откри своя ангелски костюм, включващ приспособление, което, прикрепено към челото му, щеше да накара крушки да светнат зад него, създавайки илюзията за ореол; и една затворена телевизионна система, по която можеше да гледа

шоуто - Митхун и Кими лудуваха в диско-дивану[132]; Джаяп-рада и Реха (няма връзка: мегазвездата, а не плода на въображението върху килим), величествено съгласяващи се за интервюта на сцената, в които Джая разкри мнението си за полигамията, докато Реха фантазираше за алтернативен живот.

- Ако бях родена извън Индия, щях да бъда художник в Париж - мъжкарски каскади от Винод и Дхармендра; Шридеви, която потеше сарито си - докато настана време той да заеме мястото си в една движена от лебедка „колесница" високо над сцената. Имаше безжичен телефон, по който Сисодия му се обади, за да му каже, че салонът е пълен:

- Тук има от всички видове - тържествуваше той и започна да обяснява на Гавраил своята техника за анализи на тълпата: можеш да различиш пакистанците, защото са облечени по последния писък на модата, индийците, защото не са, а бангладешците, защото са облечени зле, всичките тези алени, розови и зззлатни гота, които харесват - и които друг път оставаха мълчаливи; и най-накрая една голяма завита като подарък кутия от неговия внимателен продуцент, която излезе, че съдържа мисис Пимпле Билимория с обаятелно изражение и известно количество златна лента. Киното беше в града.

Странното усещане започна - което означава, че се върна, - когато беше в „колесницата", чакайки да се спусне. Той мислеше за себе си като за движещ се по път, по който сега всеки миг ще му бъде предложен избор, избор - мисълта сама без негова помощ се оформи в главата му - между две действителности, този свят и друг, който беше точно тук, видим, но незабележим. Той бавно се почувства силно откъснат от собственото си съзнание и разбра, че няма и най-слаба представа кой път ще избере, в кой свят ще влезе. Сега разбираше, че лекарите не бяха прави да го лекуват от шизофрения: раздвоението не беше в него, а във вселената. Когато колесницата започна спускането си към огромното подобно на прибой бучене, което беше започнало да нараства под него, той си повтори своята начална реплика - *Името ми е Гавраил Фаришта и аз се върнах* - и я чу, така да се каже, в стерео, защото тя също принадлежеше на двата свята с различно значение във всеки от тях; и сега светлините се стовариха върху него, той вдигна високо ръце, той се връщаше, обвит в облаци - и тълпата го беше познала, и неговите колеги артисти също; хората скачаха от местата си, всеки мъж, всяка жена и дете в залата, надигаха се към сцената, без да могат да бъдат спрени, като океан. - Първият човек, който стигна до него, имаше време да изкрещи: „Помниш ли ме, Гавраил? С шестте пръста? Маслама, сър: Джон Маслама. Запазих в тайна присъствието ви сред нас; но, да, говорех за идването на Господ, вървях пред вас, глас, викащ в пустинята, кривите ще бъдат изправени, неравнините изравнени - но в същия миг беше издърпай встрани и охраната около Гавраил, те са извън контрол, това е шибан бунт, ти трябва - но той нямаше да си тръгне, защото видя, че поне половината от тълпата носеше чудновата украса на главите, гумени рога, които ги правеха прилични на демони, сякаш бяха знаци за принадлежност и предизвикателство; и в същия миг, когато видя знака на врага, той почувства как вселената се разклонява и стъпи на лявата пътека.

Официалната версия на онова, което последва и която веднага беше приета от всички медии, беше, че Гавраил Фаришта е бил изтеглен нагоре от опасната зона в същата задвижвана от лебедка колесница, с която се бе спуснал и от която не бе имал време да излезе; и затова е било лесно за него да избяга от своето изолирано и ненаб-людавано място високо над меллето. Тази версия се оказа достатъчно жилава, за да оцелее въпреки „разкритията" на „Глас", че помощник-режисьорът, отговарящ за лебедката, не беше, повтаряме, не беше я пускал в движение след приземяването; че всъщност колесницата остана на сцената по време на безредиците на възторжените филмови почитатели; и че на сценичните работници са били платени значителни суми, за да ги убедят да участват във фабрикуването на история, която като напълно служебна беше достатъчно реалистична за вярване от купуващата вестници общественост. Обаче слухът, че всъщ-

ност Гавраил Фаришта е левитирал от сцената на Ърлс Коурт и е изчезнал безследно в собствената си пара, бързо се разпространи сред азиатското население на града и беше подхранван от множеството свидетелства за ореола, който беше видян да извира от точка точно зад главата му. Само за дни след второто изчезване на Гавраил Фаришта продавачи на модни стоки в Брикхол, Уембли и Брикстън продаваха толкова ореоли (флуоресциращите в зелено обръчи бяха най-популярни), колкото ленти за

главата, на които имаше закрепени чифт гумени рога.

Той кръжеше високо над Лондон! - Ха-ха, сега не можеха да го докоснат, проклетите дяволи, спуснали се към него в този Пандемониум![83] - Той гледаше надолу към града и видя англичаните. Проблемът с англичаните беше, че бяха англичани: проклети студени риби! - живеещи под водата през по-голямата част от годината в дни с цвета на нощта! - Добре: сега беше тук, великият Преобразител, и този път щяха да бъдат направени известни промени - природните закони са закони на преобразява-нето и той беше точно човекът, който щеше да ги използва! - Да, наистина: този път яснота.

Той щеше да им покаже - да! - своята сила. - Тези безсилни англичани! - Не мислеха ли, че тяхната история ще се върне да ги преследва? - Местният е потисната личност, чиято постоянна мечта е да стане преследвач. (Фенън)[84]. Английските жени вече не го обвързваха; заговорът беше разкрит! - Тогава настрана с всички мъгли. Той щеше да направи тази страна отново. Той беше Архангелът, Гавраил. - И се върнах!

Лицето на врага отново увисна пред него, добивайки очертания и прояснявайки се. Лунообразно със сардонич-на извивка на устните: но името все още се изплъзваше... ча като чай? Шах, някой крал? Или като (кралски? чай?) танца: ча-ча-ча. - Някъде наоколо. И природата на врага: мразещ себе си, изграждащ подправено его, самоуни-щожително. Отново Фенън: По този начин индивидът -Фенъновият „местен" - приема разпадането, предопределено от Бог, прекланя се пред заселника и своята участ и чрез един вид вътрешна повторна стабилизация придобива каменно спокойствие.

- Ще му дам аз едно каменно спокойствие! - Местен и заселник, този стар спор, продължаващ сега на тези мокри улици с обърнати категории. - Сега му хрумна, че беше завинаги свързан с врага, техните ръце бяха сключени около тялото на другия, уста до уста, глава до опашка, като че падаха към земята: когато се заселиха. - Както нещата почват, така и продължават. - Да, той приближаваше. - Чичи? Саса? Мое друго аз, моя любов...

... Не! - той се рееше над парк и извика, подплашвай-ки птиците. - Стига с тази предизвикана от англичаните двойственост, тези библейско-сатанински бъркотии! - Яснота, яснота, на всяка цена яснота! - Този Шейтан не беше паднал ангел. - Забрави тези син-на-зората измислици; това не беше добро момче, станало лошо, а чисто зло. Истината беше, че изобщо не беше ангел! „Той е джин, затова е съгрешил." В Корана, 18:50, там беше ясно като бял ден. - Колко по-недвусмислена беше тази редакция! Колко по-практична, земна, разбираема! - Иб-лис/Шейтан, подкрепящ мрака, Гавраил светлината. -Край, край с тези сантименталности: свързване, заключване един за друг, любов. Търси и унищожи: това беше всичко.

... О, най-хлъзгав и най-дяволски от всички градове! -В който подобни съвършени, императивни противопоставяния бяха потопени в безкраен дъжд от сиво-ти. - Колко прав е бил например да пропъди тези свои сатанинско-библейски съмнения - засягащи Божието нежелание да разреши несъгласие сред своите сътрудници - защото Иб-лис/Шейтан не беше ангел, така че не е имало ангели-дисиденти, които Божеството да репресира; а тези, отнасящи се до забранения плод и предполагаемия отказ на Бог на морален избор на своите създания; защото в цялата Рецитация нямаше Дърво, наречено (както Библията го наричаше) корен за познанието на доброто и злото. Това просто беше различно дърво! Шейтан, изкушавайки едемската двойка, го наричаше просто Дърво на Немо-ралността - и след като той беше лъжец, истината (открита чрез инверсия) беше, че забраненият плод (ябълките не бяха точно установени) висеше на Дървото на Смъртта, нищо по-малко от убиеца на човешките души. - Какво оставаше от този страхуващ се от морала Бог? Къде можеше Той да бъде намерен? - Само долу в английските сърца. - Които Гавраил беше дошъл да преобрази.

Абракадабра!

Фокус-мокус!

Но откъде да започне? - Добре, проблемите с англичаните си бяха техни:

Техни.

- *С една дума - тържествено произнесе Гавраил -тяхното време.*

Реейки се на облака си, Гавраил Фаришта си създаде мнението, че моралната мъглявост на англичаните е предизвикана от метеорологията.

- Когато денят не е по-топъл от нощта - заключи той, - когато светлината не е по-ярка от тъмнината, когато земята не е по-суха от океана, ясно е, че тогава хората ще изгубят силата да различават и ще започнат да виждат всичко - от политически партии и сексуални партньори до религиозни вярвания - като почти-едно-и-също, няма-избор, взимай-или-давай. Каква глупост! Защото истината е крайна, тя е такава, а не онакава, той е, а не тя; въпрос на пристрастност, а не спорт за зрители. Накратко, това е гореща работа. Граде - изрева той, - ще те тропикализирам.

Гавраил пресметна облагите от предложената на Лондон метаморфоза в тропически град: нараснало разграничение на морала, въвеждане на национална siesta, развитие на живи и скъпи поведенчески модели сред населението, по-висококачествена популярна музика, нови птици по дърветата (пъстри папагали, пауни, какадута), нови дървета под птиците (кокосови палми, тамаринди, индийски смокини с провиснали бради). Подобрен уличен живот, нечувано оцветени цветя (пурпур, цинобър, неоново зелено), маймуни по дъбовете. Нов пазар за домакински кондиционери, таванни вентилатори, противо-москитни мрежи и спрейове. Индустрия за преработка на кокосови влакна и копра. Увеличена привлекателност на Лондон като конферентен център и т. н.: по-добри играчи на крикет, по-голямо наблягане върху контрола на топката между п□офесионалните футболисти, традиционната и бездуховна английска привързаност към „по-висока заетост" ще се окаже старомодна поради горещината. Религиозна ревност, политически кипеж, обновяване на интереса към интелигенцията. Край на британската сдържаност; грейките с гореща вода ще бъдат изгонени завинаги, заменени в тези ембрионални вечери с правенето на бавна и благоуханна любов. Поява на нови социални ценности: приятели ще започнат да се отбиват едни при други без предварително уговаряне на срещи; затваряне на старческите домове, наблягане на разширеното семейство. По-пикантна храна; използването на вода, наравно с хартия в английските тоалетни; радостта да тичаш напълно облечен под първите мусонни дъждове.

Недостатъци: холера, тифус, легионерска болест, хлебарки, прах, шум, една култура на невъздържаността.

Изправен на хоризонта, разтваряйки ръце, за да изпълни небето, Гавраил изкрещя:

- Да бъде!

Бързо се случиха три неща.

Първото беше, че невъобразимите, исполински природни сили на трансформационния процес излетяха от тялото му (защото не беше ли той тяхното въплъщение?), той беше временно завладян от топла, световъртежна тежест, едно приспивно кипене (не напълно неприятно), което го накара да затвори само за миг очи.

Второто беше, че в мига, когато очите му се затвориха, рогатите и козобради черти на мистър Саладин Чамча се появиха на екрана на неговото съзнание, толкова ясни и добре различими, колкото можеха да бъдат; придружени, сякаш субтитрирани с името на врага.

И третото нещо беше, че Гавраил Фаришта отвори очи, за да открие, че отново е рухнал на стълбите-към входа на Алилуя Коун, молейки се за нейната прошка, плачейки: О, Боже, отново се случи, наистина се случи отново.

Тя го сложи да легне и той се усети да бяга в съня, потапяйки се стремително в него, надалеч от самия Лондон към Джахилия, защото истинският ужас беше прекосил разрушената гранична стена и вилнееше из будните му часове.

- Инстинкт за връщане вкъщи: един луд на път към друг - каза Алиша, когато дъщеря й звънна с новината. -Сигурно издаваш сигнал, нещо пибибкащо. - Както обикновено тя скри загрижеността си зад остроумни забележки. Най-накрая изплю камъчето: - Този път бъди благоразумна, Алилуя, о'кей? Този път лудницата.

- Ще видим, майко. Точно сега спи.

- Значи няма да се събуди? - противопостави се Алиша, след това се овладя. - Олрайт, това е твоят живот, както знаеш. Слушай, да не е нещо от времето? Казват, че може да продължи с месеци: блокирана структура, чух по телевизията, дъжд над Москва, докато тук имаме вълна от тропическа горещина. Обадих се на Бониек в Стан-форд и му казах: и ние в Лондон имаме време.

VI

ЗАВРЪЩАНЕ В ДжАХИЛИЯ

Когато Баал, поетът, видя самотната сълза с цвят на кръв да се появява в ъгъла на лявото око на статуята на ал-Лат в Къщата на Черния камък, той разбра, че Пророкът Махунд е на път обратно към Джахилия след едно изгна-ничество от четвърт столетие. Той силно се уригна - злочести-на на възрастта, тази грубост сякаш съответстваше с общото надебеляване, предизвикано от годините, удебеляването на езика, както и на тялото, едно бавно вледеняване на кръвта, което беше превърнало Баал на петдесет във фигура, твърде различна от неговото бързо младо аз. Понякога чувстваше, че самият въздух се е сгъстил, съпротивлявайки му се, така че и кратко ходене можеше да го накара да се задъха с болка в ръката и неравномерност в гръдния кош... и Махунд също трябва да се е променил, връщайки се в неговия случай във всемогъщество и великолепие на мястото, откъдето избяга с празни ръце, дори без жена. Махунд на шейсет и пет. Нашите имена се срещат, разделят и срещат наново, мислеше си Баал, но хората зад имената не остават същите. Той остави ал-Лат, за да излезе на ярката слънчева светлина, и чу зад гърба си тих кикот. Обърна се тежко; никой не се виждаше. Крайчецът на роба изчезваше зад ъгъла. Тези дни жалкият Баал често караше непознати да се кикотят по улицата. „Копеле!" - изкрещя той колкото му глас държи, скандализирайки другите поклонници в Къщата. Баал, грохналият поет, отново се държи лошо. Той вдигна рамене и пое към къщи.

Градът Джахилия вече не беше построен от пясък. Това идва да каже, че с течение на годините магията на пустинните ветрове, вкаменяващата луна, разсеяността на хората и неизбежността на напредъка бяха втвърдили града, така че той беше изгубил старото си, променливо временно качество на мираж, в който можеха да живеят хора, и се превърна в скучно място, обикновено и (подобно на поетите си) бедно. Ръката на Махунд беше станала дълга; властта му беше обкръжила Джахилия, отрязвайки нейната връв на живота, нейните поклонници и кервани. Тези дни панаирите в Джахилия бяха жалки за гледане.

Дори самият Големец беше придобил износен вид, бялата му коса бе пълна с пролуки, както зъбите му. Наложниците му измираха от старост и на него му липсваше енергията - или, така мълвяха слуховете в разхвърляните сокаци на града, нуждата - да ги замени. Понякога забравяше да се бръсне, което засилваше неговия изглед на разруха и поражение. Само Хинд беше същата както винаги.

Тя винаги е имала малко от репутацията на магьосница, която можеше да ти пожелае болест, ако си пропуснал да се поклониш пред носилката й, докато минава, окултистка със силата да превръща мъже в пустинни змии, когато им се насити, и след това да ги хваща за опашката и да ги сварява в кожите им за вечеря. Сега, когато беше станала на шейсет, легендата за нейната черна магия беше получила допълнително доказателство заради нейния изключителен и неестествен пропуск да остарее. Докато всичко около нея се беше втвърдило в бездействие, докато старите банди на Акулите станаха на средна възраст и клечаха по уличните ъгли, играейки карти или търкаляйки зарове, докато старите вещици със сплъстени коси и ак-робатите умираха от глад в канавките, докато растеше поколение, чийто консерватизъм и безпрекословно боготворене на материалния свят бяха родени от неговото знание за вероятността от безработица и сиромашия, докато големият град изгуби своя усет за себе си и дори култът към мъртвите западна, губейки популярност, за облекчение на джахилийските камили, чиято неприязън към това да бъдат оставяни с прерязани подколенни сухожилия върху човешки гробове беше лесно разбираема... накратко, докато Джахилия западаше, Хинд остана несбръчка-на, тялото й бе стегнато като на млада жена, косата й бе черна като гарванови пера, очите й святкаха като ножове, държането й бе горделиво, гласът й все още не допускаше противопоставяне. Хинд, не Симбел, управляваше сега града или несъмнено така смяташе.

Когато Големецът достигна една мека и задъхваща се старост, Хинд се зае с писането на поредица предупредителни и увещателни послания или були към народа на Джахилия. Те бяха разлепени на всяка улица в града. Така Хинд, а не Симбел вече бе утвърдена от джахилийците за въплъщение на града, неговия жив аватара, защото те откриваха в нейната неизменност и в непоколебимата решителност на нейните

прокламации едно описание на тях самите, много по-приятно, отколкото картината, която виждаха в огледалото на сбръчква-щото се лице на Симбел. Плакатите на Хинд бяха много по-влиятелни, отколкото стиховете на който и да е поет. Тя все още беше сексуално ненаситна и беше спала с всеки писател в града (въпреки че беше минало много време, откакто допусна Баал в леглото си); сега писателите бяха използвани, захвърлени и тя беше побесняла. С меча, както и с перото. Тя се беше присъединила към джахилийската армия, преоблечена като мъж, и като използва магия, за да отклони всички стрели и мечове, откри убийците на братята си в бурята на войната. Тя закла чичото на Пророка и изяде черния дроб на стария Хамза и неговото сърце.

Кой можеше да й устои? Заради нейната вечна младост, която също беше и тяхна; заради нейната свирепост, която им даваше илюзията, че са непобедими; и заради нейните були, които бяха откази от времето, от историята, от възрастта, които възпяваха непомраченото великолепие на града и въставаха срещу отпадъците и разнебитеността на улиците, които настояваха за величие, за водачество, за безсмъртие и ранга на джа-хилийци като пазители на божественото... заради тези писания хората й прощаваха промискуитета, затваряха очи за историите, че Хинд е била претеглена със смарагди на рождения й ден, не обръщаха внимание на слуховете за оргии, смееха се, когато им се съобщаваше размерът на нейния гардероб, за нейните петстотин осемдесет и една нощници от варак и четиристотин и двадесет чифта рубинени чехли. Гражданите на Джахилия се влачеха по нарастващо опасните улици, по които убийството за дребни пари беше станало нещо обичайно, по които стари жени бяха изнасилвани и ритуално заколвани, по които бунтовете на улшряттите от глад бяха брутално потушавани от личната полиция на Хинд, Мантихорпуса; и въпреки доказателствата пред техните очи, стомаси и портфейли те вярваха на онова, което Хинд им шепнеше в ушите: управлявай, Джахилия, слава на света.

Разбира се, не всички. Например не и Баал. Който не обръщаше внимание на обществените дела и пишеше поеми за несподелена любов.

Дъвчейки бяла репичка, той стигна вкъщи, преминавайки под мръсния свод на една напукана стена. Тук имаше малка опикана градинка, замърсена с пера, обелки от зеленчуци, кръв. Нямаше белези за човешки живот: само мухи, сенки, страх. Тези дни беше нужно човек да е нащрек. Секта от смъртоносни хаттта-шини[1] скиташе из града. Богатите хора бяха съветвани да се приближават към домовете си от другата страна на улицата, за да се уверяват, че къщата не е наблюдавана; ако хоризонтът беше чист, те се втурваха към вратата и я затваряха зад гърба си, преди някой спотайващ се престъпник да може да се намъкне вътре. Баал не се грижеше за подобни предохранителни мерки. Някога беше заможен, но това беше преди четвърт век. Сега нямаше търсене на сатири - общият страх от Махунд беше разрушил пазара на обиди и остроумие. И със западането на култа към мъртвите беше настъпил остър спад на поръчките за епитафии и триумфални оди на отмъщението. Изобщо времената бяха тежки.

Мечтаейки за отдавна отминали гощавки, Баал несигурно се изкачи по дървената стълба до малката си стая горе. Какво имаше за крадене? Не си струваше ножа. Отвори вратата, прекрачи прага и тогава силен удар отзад разкървави носа му в далечната стена.

- Не ме убивай - изквича той напосоки. - О, Боже, не ме убивай, в името на милостта, ооо.

Другата ръка затвори вратата. Баал знаеше, че няма значение колко силно ще пищи, те щяха да останат сами, изолирани от света в това невъзмутимо помещение. Никой нямаше да дойде, той самият, чувайки съседа си да пищи, щеше да запъне вратата с походното си легло.

Качулатият плащ на неканения гост закриваше напълно лицето му. Баал избърса кървящия си нос, треперейки неудържимо.

- Аз нямам пари - примоли се той, - нищо нямам. Сега непознатият проговори:

- Ако гладно куче търси храна, то не търси в кучкарника. -И тогава, след малка пауза: - Баал, не е останало много нещо от теб. Надявах се да е повече.

Сега Баал се почувства странно оскърбен и същевременно ужасен. Не беше ли това някакъв побъркан почитател, който ще го убие, защото той вече не живееше съобразно силата на старото си творчество? Все още треперейки, той опита само-осъждане.

- Когато се срещнеш с писател, обикновено се разочаровал! - обясни той. Другият пренебрегна тази забележка.

- Махунд идва - каза той.

Това сухо заявление изпълни Баал с най-дълбок ужас.

- Какво общо има това с мен? - изплака той. - Какво иска той? Това беше преди много време - един живот - повече от живот. Какво иска той? Вие от неговите ли сте, той ли ви праща?

- Паметта му е дълга като лицето му - каза неканеният гост, отмятайки назад качулката си. - Не, аз не съм негов вестител. Ти и аз имаме нещо общо. И двамата се страхуваме от него.

- Аз те познавам - каза Баал. -Да.

- Начинът ти на говорене. Ти си чужденец.

- Революция на водоносци, имигранти и роби - цитира непознатият. - Твоите думи.

- Ти си имигрантът - спомни си Баал. - Персиецът. Сюлейман.

Персиецът се усмихна с кривата си усмивка.

- Салман - поправи той. - Не мъдър, но миролюбив.

- Ти беше един от най-близките му - озадачен каза Баал.

- Колкото по-близо си до един фокусник - с горчивина отговори Салман, - толкова по-лесно е да видиш как номерът става.

И Гавраил сънуваше това:

В оазиса Ятриб последователите на новата вяра на Подчинението се намериха без земя и затова бедни. В течение на много години те се издържаха с разбойничество, нападайки богатите кервани от камили по техния път от и до Джахилия. Махунд нямаше време за скрупули, каза Салман на Баал, за безпокойства как да свърже двата края. Вярващите живееха от беззаконие, но през тези години Махунд - или човек трябва да каже архангел Гавраил? - или да каже ал-Лат? - беше обладан от закона. Между палмите в оазиса Гавраил се явяваше на Пророка и се усети да лее правила, правила, правила, докато вярващият едва можеше да понесе изгледа за още някое откровение, каза Салман, правила за всяко тъпо нещо, ако човек пръдне, нека обърне лицето си към вятъра, правило за това коя ръка да се използва за почистване на собствената задница. Сякаш нито една страна от човешкото съществуване не трябваше да се остави неподчинена на определен ред, свободна. Откровението - рецитацията - казваше на вярващите колко да ;ат, колко дълбоко да спят и коя сексуална поза беше получи-

ла божествено узаконяване, така че те научиха, че содомията и мисионерската поза са били одобрени от архангела, докато забранени пози бяха всички, при които жената беше отгоре. По-нататък Гавраил изброи позволените и забранените теми на разговор и определи частите от тялото, които не можеха да бъдат почесвани, независимо колко непоносимо сърбяха. Той наложи вето над консумацията на едри скариди, тези чудновати създания от друг свят, които никой от вярващите никога не беше виждал, и изиска животните да бъдат убивани бавно чрез обезкървяване, така че изживявайки напълно смъртите си, те да могат да стигнат до разбиране за значението на животите си, защото само в момента на смъртта живите същества осъзнават, че животът е бил истински, а не някакъв сън. И архангелът Гавраил определи точно как човек да бъде погребван и как да бъде разделяна собствеността му, така че Салман Персие-цът започна да се чуди що за поведение на Бог беше това, което приличаше толкова много на бизнесменско. Тогава тази идея разруши вярата му, защото той си спомни, че сам Махунд е бил бизнесмен, и при това дяволски преуспяващ, човек, за когото организацията и правилата бяха нещо естествено, така че колко крайно удобно беше, че се появи с този твърде делови архангел, който предаваше мениджърските решения на своя твърде корпоративен, ако не осезаем Бог.

След това Салман започна да забелязва колко полезни и добре разположени във времето бяха откровенията на архангела, така че когато вярващите обсъждаха гледната точка на Махунд по някой въпрос - от възможността за космически пътешествия до вечността на ада, - ангелът се появяваше с отговор и той винаги подкрепяше Махунд, заявявайки извън всяка сянка от съмнение, че беше невъзможно човек някога да крачи по Луната, и беше също толкова положителен за преходната природа на проклятието: дори и най-лошите злосторници най-накрая щяха да бъдат пречистени в адския огън и щяха да намерят пътя към благоуханните градини Гулистан и Бостан. Щеше да бъде

различно, оплака се Салман на Баал, ако Махунд заемеше позиция след откровението на Гавраил; но не, той просто излагаше закона и ангелът го потвърждаваше след това; така започнах да чувствам воня в носа си и си мислех: това трябва да е миризмата на тези приказни и легендарни същества, как им беше името: скариди.

Рибята миризма започна да обладава Салман, който беше най-високо образованият от близките на Махунд благодарение на превъзходната образователна система, предлагана тогава в Персия. Заради своя напредък в схоластиката Салман беше определен от Махунд за официален писар, така че на него се падна да записва безкрайно размножаващите се правила. Всички тези удобни откровения - каза той на Баал - и колкото по-дълго вършех тази работа, толкова по-лошо ставаше. - Обаче за известно време подозренията му трябвало да бъдат оставени настрана, защото армиите на Джахилия настъпваха срещу Ятриб, решени да смачкат мухите, които не оставяха на мира камилските им кервани и пречеха на търговията. Какво последва е добре известно, няма нужда да го повтарям, каза Салман, но след това нескромността му изригна отвътре и го принуди да разкаже на Баал как лично е спасил Ятриб от определено разрушение и как е спасил врата на Махунд с идеята си за ров. Салман беше убедил Пророка да се изкопае огромен окоп около безстенното оазисно селище, направен твърде широк за прескачане дори от приказните арабски коне на прочутата джахилийска кавалерия. Ров: с подострени колове на дъното. Когато джахилийците видяха това противно неспортсменско копаене на дупка, тяхното чувство за кавалерство и чест ги задължи да се държат така, сякаш ровът не е бил изкопавай, и да пуснат конете си с всички сили срещу него. Цветът на джахилийската армия, хора и коне, свършиха набити на заострените колове на Салмановата персийска нечестност, не се доверявай на имигрант да играе почтено. - А след поражението на Джахилия? Салман се оплакваше на Баал: Би си помислил, че съм бил герой. Не съм суетен човек, но къде бяха публичните почести, къде беше благодарността на Махунд, защо архангелът не спомена мен в депешите? Нищо, нито сричка, сякаш вярващите също смятаха моя ров за непочтен номер, нещо чуждоземско, опозоряващо, нечестно; сякаш тяхната мъжественост е била увредена от това нещо, като че съм наранил тяхната гордост, спасявайки кожите им. Държах си устата затворена и нищо не казах, но изгубих доста приятели след това, мога да ти кажа, че хората мразят да им правиш добро.

Въпреки рова пред Ятриб вярващите загубиха доста мъже във войната срещу Джахилия. По време на конните нападения те губеха толкова животи, колкото отнемаха. И след края на войната, фокус-мокус, архангелът Гавраил е тук, нареждайки на оцелелите мъже да се оженят за овдовелите жени, защото оженвайки се наново извън вярата, те щяха да бъдат изгубени

за подчинението. О, толкова практичен ангел, Салман се усмихна подигравателно на Баал. Той вече беше извадил една бутилка пунпт от гънките на плаща си и двамата мъже пиеха отмерено в отслабващата светлина. С намаляването на жълтата течност в бутилката Салман ставаше все по-словоохотлив; Баал не можеше да си спомни кога за последен път беше чувал подобен изблик. О, тези безспорни откровения, изрева Салман, дори ни беше казано, че няма значение, ако вече сме женени, можем да се женим до четири пъти, ако можем да си го позволим, можеш да си представиш, че момчетата наистина си паднаха по това.

Какво най-накрая накара Салман да свърши с Махунд: въпроса за жените и Сатанинските строфи. Слушай, аз не съм клюкар, пиянски довери Салман, но след смъртта на жена си Махунд не беше ангел, разбираш какво искам да кажа. Но в Ятриб той почти си намери майстора. Тези жени там горе: за година накараха брадата му да побелее. Характерна черта на нашия Пророк е, скъпи ми Баал, че не обича неговите жени да му отговарят, той първо си падна по майки и дъщери, спомни си първата му жена, а после Айша: твърде стара и твърде млада, двете му любови. Той не поиска да избере някоя по негова мярка. Но в Ятриб жените са различни, ти не знаеш, тук в Джахилия си свикнал да заповядваш на жените си, но там горе те не биха се примирили с това. Когато мъж се жени, той отива да живее с хората на жена си! Представи си! Потресаващо, нали? И по време на брака жената има собствена палатка. Ако иска да се отърве от съпруга си, обръща палатката с входа в противоположна посока, така че когато дойде при нея, той открива тъкан там, където би трябвало да бъде вратата, и това е, той е изхвърлен, разведен и нищо не може да направи. Нашите момичета бяха започнали да си падат по тези неща, раждайки кой знае какви идеи в главите си, така че изведнъж, бум, се появява книгата с правилата, ангелът започва да излива правила за това какво не трябва да правят жените, той започва да ги насилва обратно към покорното поведение, което Пророкът предпочита, покорно или майчинско, вървяща три крачки по-назад или ако е мъдра, седейки вкъщи да си лъска с восък брадичката. Колко се смяха жените от Ятриб на вярващите, но кълна се, този човек е магьосник,

никой не можеше да устои на неговата обаятелност; вярващите жени направиха онова, което им заповядваше. Те се Подчиниха: в края на краищата той им предлагаше Рая.

- Както и да е - каза Салман близо до дъното на бутилката,

- накрая реших да го изпитам.

Една нощ персийският писар сънувал сън, в който той се носел над фигурата на Махунд пред пещерата на Пророка на връх Кон. В началото Салман не приел това за нещо повече от носталгични мечтания за миналите в Джахилия дни, но тогава го поразило, че гледната му точка в съня е тази на архангела и в този миг произшествието със Сатанинските строфи изникнало наново пред него толкова живо, сякаш се беше случило предния ден.

- Може би не съм сънувал себе си като Гавраил - спомняше си Салман. - Може би бях Шейтан.

Осъзнаването на тази възможност му подсказа дяволската му идея. След това, когато сядаше в краката на Пророка, записвайки правила правила правила, той започна потайно да променя неща.

- Първо малки неща. Ако Махунд рецитираше строфа, в която Бог беше описан като все-чуващ, все-знаещ, аз пишех всезнаещ, пре-мъдър. Тук е същността: Махунд не забеляза промените. И ето ме, действително пишейки Книгата или пишейки я наново, както и да е, замърсявайки словото на Бога с моя собствен мирянски език. Но, небеса, ако моите бедни думи не можеха да бъдат различени в Откровението от Вестителя на самия Бог, тогава какво означаваше това? Какво казваше това за качествата на божествената поезия? Виж, кълна се, бях разтърсен до дъното на душата си. Едно е да си хитро копеле и да имаш известни подозрения за една странна работа, но съвсем друго е да откриеш, че си прав. Слушай: аз промених живота си заради този човек. Напуснах страната си, прекосих света, заселих се сред хора, които ме мислеха за мазен чуждестранен страхливец заради това, че ги спасих, които никога не оцениха онова, което аз? - но нейсе. Истината е тази, че онова, което очаквах, когато направих първата малка промяна, пре-мъдър вместо все-чуващ

- онова, което исках - беше да го прочета на Пророка и той да каже: Какво става с теб, Салман, оглушаваш ли? И аз щях да кажа, опа, о, Боже, малка грешка, как можах, и да я поправя. Но това не се случи; и сега аз пишех Откровението и никой не забелязваше, а аз нямах смелостта да си призная престъплението. Мога да ти кажа, бях уплашен до смърт. Също бяха по-тъжен, отколкото някога съм бил. Така че трябваше да продъл-

жа да го правя. Може би е пропуснал само веднъж, мислех си?* всеки може да сбърка. Така че следващия път промених неи по-голямо. Той каза християнски, аз записах еврейски. Той CL: сигурност ще забележи това, как може да не го направи? Не когато му прочетох главата, той кимна и вежливо ми благодари и аз излязох от палатката му със сълзи на очите. След това знаех, че дните ми в Ятриб са преброени, но трябваше да продължавам да го правя. Трябваше. Няма горчивина, подобна на горчивината на човек, открил, че е вярвал в привидение. Аз щях да падна, но той ще падне с мен. Така че продължих с моята дяволска работа, променяйки строфи, докато един ден. прочитайки му своите редове, той не се намръщи и не поклати глава сякаш да проясни съзнанието си и след това кимна бавне в одобрение, но с малко съмнение. Знаех, че съм стигнал на ръба и че следващия път, когато напиша наново Книгата, тон ще разбере всичко. Тази нощ лежах буден, държейки съдбата му, както и моята, в ръцете си. Ако си позволях да бъда унищожен, можех да унищожа и него също. През тази ужасна нощ трябваше да избера дали предпочитах смърт с отмъщение пред живот без каквото и да е. Както виждаш, аз избрах: живота. Преди разсъмване напуснах Ятриб върху камилата си и поех по пътя, преживявайки безброй злополуки, с които няма да ти досаждам, обратно в Джахилия. И сега Махунд идва триумфално. така че в края на краищата ще изгубя живота си. А неговата власт е нараснала твърде много, за да го погубя сега. Баал попита:

- Защо си сигурен, че ще те убие?

- Неговата дума срещу моята - отвърна Салман Персиецът.

Когато Салман падна в безсъзнание на пода, Баал легна на бодливия си, пълен със слама дюшек, чувствайки стоманения обръч на болката около челото си и предупредителното туптене на сърцето си. Често умората му от живота го беше карала да желае да не остарява, но както беше казал Салман, мечтата за нещо е съвсем различна от това да бъдеш изправен лице в лице с факта на неговото

съществуване. От известно време чувстваше, че светът около него се смалява. Той не можеше повече да се преструва, че очите му са това, което би трябвало да бъдат, и че тяхната неяснота правеше живота му още по-сенчест, трудно уловим. Цялата тази замъгленост и неясни очертания: не е за чудене, че поезията му беше изфирясала. Ушите му също бяха започнали да стават ненадеждни. С тази скорост той скоро щеше да свърши, откъснат от всичко заради загубата на осезанията си... но може би никога няма да има тази възможност. Махунд идваше. Може би никога повече нямаше да целуне жена. Махунд, Махунд. Защо това пияно кре-четало беше дошло при него, помисли той ядно. Какво общо имам с неговото предателство? Всеки знае защо преди години написах тези сатири; той трябва да знае. Как Големецът заплашваше и тормозеше. Не мога да бъда държан отговорен. Във всеки случай: кой е той, това наперено надсмиващо се момче-чудо, Баал, язвителният език? Не го разпознавам. Погледни ме: тежък, скучен, късоглед, скоро ще оглушея. Кого заплашвам? Никого. Той започна да разтърсва Салман: събуди се, не пскам да ме свързват с теб, ще ме забъркаш в неприятности.

Персиецът продължи да хърка, седейки на пода с един косо подгънат и един изпънат крак и гръб, опрян в стената, а главата му висеше встрани като на кукла; Баал, изтезаван от главоболие, падна обратно върху походното си легло. Стиховете му, помисли си той, какви бяха? Каква идея, дявол да го вземе, той дори не можеше да си ги спомни както трябва, изглежда днес Подчинението, да, нещо подобно, след всичкото това време едва ли беше изненадващо, във всеки случай идея, която избягва, беше краят. Махунд, на всяка нова идея се задават два въпроса. Ако е слаба: ще направи ли отстъпки? Ние знаем отговора на този въпрос. И сега, Махунд, при твоето завръщане в Джахилия, време е за втория въпрос: Как се държиш, когато спечелиш? Когато враговете ти са оставени на твоята милост и властта ти е станала абсолютна: тогава какво? Ние всички сме се променили: всички, с изключение на Хинд. Която изглежда е според това, което казва този пияница, повече жена от Ятриб, отколкото от Джахилия. Не е за чудене, че вие двамата не намерихте сходство: тя не би искала да бъде твоя майка или твое дете.

Докато се унасяше в сън, Баал направи преглед на собствената си безполезност, на неуспялото си изкуство. Сега, когато се беше отказал от всички обществени трибуни, неговите стихове бяха из-пълнени със загуби: на младостта, красотата, любовта, здравето, невинността, целта, силата, сигурността, надеждата. Загуба на знания. Загуба на пари. Загубата на Хинд. В неговите оди образите се отдалечаваха от него и колкото по-страстно ги викаше, толкова по-бързо се движеха. Пейзажът в неговата поезия все още беше пустинята, движещите се дюни с китки от бял пясък, издухван от върховете им. Меки планини, незавършени пътешествия неустановеността на палатките. Как да се картографира една страна, която всеки ден бива отвявана в нова 4юрма? Подобни въпроси правеха езика му твърде абстрактен, образността му твърде неустановена, метриката му твърде непостоянна. Те го караха да създава химери по форма, лъвоглави, козотели, змие-опашати невъзможности, чиито оформи се чувстваха задължени да се променят в мига, когато бяха натъкмени, така че димотическото насила си пробиваше път в редове с класическа чистота и любовните образи постоянно биваха унижавани с фарсови елементи. Никой не си пада по такива неща, помисли си той за хиляда и първи път и когато безсъзнанието дойде, той заключи утешително: ЕЬпсой не ме помни. Забравата е сигурност. В същия миг сърцето му пропусна удар и той напълно се събуди, уплашен, изстинал. Махунд, може би твоето отмъщение ще бъде измамено. Той прекара буден нощта, слушайки Салмановото ехтящо океано-подобно хъркане.

Гавраил сънуваше лагерни огньове:

Една известна и неочаквана личност през нощта крачи между лагерните огньове на армията на Махунд. Може би заради тъмнината - или може би заради невероятността на неговото присъствие тук - изглежда Големецът на Джахилия си беше възвърнал в този последен момент на властта му малко от силата на по-раншните си дни. Той беше дошъл сам, воден от Халид, нявгашния водоносец, и бившия роб Билял към помещенията на Махунд.

След това Гавраил сънуваше връщането на Големеца у дома:

Градът е пълен със слухове, а пред къщата се е събрала тълпа. След малко може ясно да се чуе извисеният от ярост глас на Хинд. След това на един от горните балкони се показва самата Хинд и изисква тълпата да разкъса съпруга й на малки парченца. Големецът се появява до нея и получава звучни и унизителни плесници по двете бузи от любещата си жена. Хинд беше открила, че въпреки всичките си усилия не можа да попречи на Големеца да предаде града на Махунд.

В своето поражение Симбел е изгубил много от доскорошни-

те си кичури. Той позволява на Хинд да го удари и след това заговорва спокойно на тълпата. Казва: Махунд обещава, че всеки зад стените на Големеца ще бъде пощаден.

- Така че елате всички и доведете и семействата си. Хинд говори на гневната тълпа.

- Стар глупако, колко граждани могат да се съберат в една-единствена къща, дори да е като тази? Ти си сключил сделка, за да спасиш собствения си врат. Нека те разкъсат и нахранят мравките с теб.

Големецът все още е кротък.

- Също така Махунд обещава, че всички открити вкъщи зад затворени врати ще останат невредими. Ако не искате да дойдете в моя дом, вървете в своите и чакайте.

Трети път жена му се опитва да обърне тълпата срещу него; това на балкона е сцена на омразата вместо на любовта. Не може да има компромис с Махунд, крещи тя, на него не може да му се има доверие, народът трябва да отритне Абу Симбел и да се готви да се бие до последния мъж, до последната жена. Тя самата е готова да се бие до тях и да умре за свободата на Джахилия. „Нима сте готови просто да легнете пред този лъжеп-ророк, този дажал[2]? Може ли да се очаква честност от мъж, който се готви да нападне родния си град? Може ли да се очаква компромис от безкомпромисните, съжаление от безжалостните? Ние сме силните на Джахилия и нашата богиня, прославена в битките, ще надделее. Тя ги кара да се бият в името на ал-Лат. Но хората започват да се разотиват.

Съпруг и съпруга стоят на своя балкон и хората ги виждат ясно. Толкова дълго градът беше използвал двамата като свои огледала и тъй като напоследък джахилийците предпочитаха образа на Хинд пред този на посивяващия Големец, сега страдат от дълбок потрес. Народ, който беше останал убеден в своето величие и неуязвимост, който беше избрал да повярва в подобен мит пред лицето на всички доказателства, е народ в хватката на един вид сън или лудост. Сега Големецът ги беше събудил от този сън; те стояха объркани, търкайки очи, неспособни в началото да повярват - ако сме били толкова могъщи, защо паднахме толкова бързо, толкова ниско - и след това идва разбирането и им показва как тяхното доверие е било изградено върху облаци, върху страстта в прокламациите на Хинд и почти нищо друго. Те я изоставят, а с това и нейната надежда. Потапяйки се в отчаяние, народът на Джахилия отива вкъщи, за да залости вратите си.

Тя пищи след тях, моли се, разпуска косите си.

- Елате при къщата на Черния камък! Елате да направите приношение на Лат!

Но те си бяха отишли. И Хинд, и Големецът са сами на техния балкон, докато из цяла Джахилия се спуска голяма тишина, започва голяма неподвижност и Хинд се облягa на стената на своя дворец и затваря очи.

Това е краят. Големецът меко промълвя:

- Не много от нас имат толкова причини да бъдат уплашени от Махунд, колкото ти. Ако изядеш сурови вътрешностите на нечий любим чичо без нещо повече от сол и чесън, не се изненадвай, ако той на свой ред се отнесе към теб като към месо.

В следващия миг я оставя, слиза на улицата, от която са изчезнали дори кучетата, за да отключи градските порти.

Гавраил сънуваше един храм:

До отворените врати на Джахилия стоеше храмът на Уза. И Махунд проговори на Халид, който преди беше носач на вода, а сега носеше по-големи тежести:

- Отиди там и прочисти това място.

Така Халид с група воини се спусна върху храма, защото Махунд не желаеше да влезе в града, докато такава погнуса стоеше край градските стени.

Когато пазачът на храма, който беше от племето на Акулите, видя приближаването на Халид с множество воини, той вдигна меча си и отиде при идола на богинята. След като каза последните си

молитви, окачи меча на врата й, казвайки:

- Уза, ако си наистина богиня, отбранявай себе си и своите слуги срещу идващия Махунд.

След това Халид влезе в храма и когато богинята не се помръдна, пазачът каза:

- Сега наистина аз зная, че Богът на Махунд е истинският Бог и този камък си е просто камък.

Тогава Халид разруши храма и идола и се върна при Махунд, който беше в палатката си. И Пророкът попита:

- Какво видя? Халид разпери ръце.

- Нищо - каза той.

- Тогава ти не си я унищожил - изкрещя Пророкът. -Върви отново и довърши работата си.

Така Халид се върна при разрушения храм и там една огромна жена, цялата черна, като изключим дългия й ален език, се приближаваше тичешком към него, гола от главата до петите, с черни коси, спускащи се от главата до кокалчетата на краката й. Наближавайки го, тя се спря и изрецитира с ужасяващия си глас от сяра и адски огън:

- Чувал ли си за Лат, Манат и Уза, третата, другата? Те са възторжените птици...

Но Халид я прекъсна, казвайки:

- Уза, това са сатанинските строфи и ти си дяволска щерка, същество, което не трябва да се обожествява, а отрече.

След това той измъкна меча си и я посече. И се върна при Махунд в неговата палатка и каза какво е видял. А Пророкът каза:

- Сега може да влезем в Джахилия - и те станаха и влязоха в града и го овладяха в името на Най-върховното, Разрушителя на хората.

Колко идоли има в Къщата на Черния камък? Не забравяйте: триста и шейсет. Бог-слънце, орел, дъга. Колосът на Хубал. Триста и шейсет чакат Махунд, знаейки, че няма да бъдат пощадени. И не ги пощадяват: но нека не губим време тук. Статуи падат, камък се троши, това, което трябва да се направи, се прави.

След прочистването на Къщата Махунд издига шатрата си на старата панаирна площ. Хората се тълпят около шатрата, прегръщайки победоносната вяра. Подчинението на Джахилия: това също е неизбежно и няма нужда да се бавим с него.

Докато джахилийците се прекланят пред него, промърмор-вайки своите животоспасителни изречения, няма друг Бог освен Ал-Лах, Махунд прошепва на Халид. Някой не е дошъл да коленичи пред него; някой отдавна очакван.

- Салман - желае да узнае Пророкът. - Беше ли намерен?

- Още не. Той се крие, но няма да е задълго.

Настъпва объркване. Една забулена жена коленичи пред него, целувайки краката му.

- Трябва да спреш - заповядва той. - Само Бог трябва да

се почита.

Но какво целуване на крака е това! Пръст по пръст, става по става, жената лиже, целува, смуче. И Махунд, трогнат до сълзи, повтаря:

- Спри. Това е неправилно.

Обаче сега жената обръща внимание на ходилата на краката му, поставяйки ръка под петата му... в объркването си той започва да рита и я улучва в гърлото. Тя пада, кашля, след това се просва пред него и твърдо казва:

- Няма друг Бог освен Ал-Лах и Махунд е неговият Пророк. Махунд се успокоява, извинява се, протяга ръка.

- Няма да пострадаш - уверява я той. - Всички, които се подчинят, ще бъдат пощадени. - Но у него

има странно обърквaне и сега той разбира защо, разбира яда, горчивата ирония на нейното поразително, прекалено, чувствено преклонение пред краката му. жената вдига булото си: Хинд.

- жената на Абу Симбел - обявява тя ясно и настъпва тишина.

- Хинд - казва Махунд. - Не съм забравил. Но след един дълъг миг той кимва.

- Ти се подчини. И си добре дошла в моите шатри.

На следващия ден посред продължаващите разговори Сал-ман Персиецът е довлечен пред Пророка. Халид, държащ го за ухото и притискайки нож към гърлото му, довежда имигранта, подсмърчащ и хленчещ, пред такхта[3].

- Намерих го, къде другаде, с курва, която пищеше срещу него, защото нямал пари да й плати. Смърди на алкохол.

- Салман Фарси... - Пророкът понечва да произнесе смъртната присъда, но затворникът започва да пищи калмах: - Ля илях иляллах! Ля илях!

Махунд поклаща глава.

- Твоето богохулство, Салман, не може да бъде простено. Нима си мислеше, че няма да разбера? Да подмениш Божието слово със свои думи.

Писар, копач на ровове, осъден човек: неспособен да набере най-малкото късче достойнство, той циври, скимти молби, удря се по гърдите, унижава се, разкайва се. Халид казва:

- Шумът е непоносим, Вестителю. Не мога ли да му отрежа главата?

При което шумът рязко нараства. Салман се заклева отново във вярност, моли се още и после с искрица отчаяна надежда прави предложение.

- Мога да ти покажа къде са истинските ти врагове. - Това му спечелва няколко секунди. Пророкът накланя глава. Халид издърпва главата на коленичещия Салман назад за косите:

- Какви врагове?

И Салман казва едно име. Махунд потъва дълбоко във възглавниците, докато споменът се връща.

- Баал - казва той и повтаря два пъти: - Баал, Баал.

За голямо разочарование на Халид Салман Персиецът не е осъден на смърт. Билял се застъпва за него и Пророкът, чиито мисли са някъде другаде, отстъпва: да, да, оставете отвратителния тип да живее. О, щедрост на Подчинението! Хинд е пощадена и Салман, и цяла Джахилия, дори една врата не беше разбита, нито един стар неприятел не беше изтеглен навън в прахта, за да му бъде разпран коремът като на пиле. Това е отговорът на Махунд на втория въпрос: Какво ще стане, когато спечелиш? Но едно име преследва Махунд, подскача около него, младо, остро, сочейки с дълъг боядисан пръст, пеейки строфи, чието жестоко великолепие осигурява тяхната болезненост. Тази вечер, когато молителите са си тръгнали, Халид пита Махунд:

- Все още ли мислиш за него? - Вестителят кимва, но не

желае да говори. Халид казва: - Накарах Салман да ме заведе в стаята му, един коптор, но не е там, крие се. - Отново кимването, но безмълвно. Халид настоява: - Искаш ли да го изкопая? Няма да изисква много работа. Какво искаш да бъде направено с него? Това? Това? Пръстът на Халид първо минава напряко на шията му и после рязко се забива в пъпа. Махунд се ядосва.

- Ти си глупак - изкрещява той на бившия водоносец, който сега е негов началник щаб на армията. - Никога ли не можеш да уреждаш нещата без моя помощ?

Халид се покланя и си тръгва. Махунд заспива: неговата стара дарба, неговият начин да се справя с лошото настроение.

Но Халид, генералът на Махунд, не можа да намери Баал. Въпреки претърсването на всяка къща, прокламациите, обръщането на камъни, оказа се невъзможно поетът да бъде пипнат. И устните на Махунд останаха стиснати, не се разделяха, за да позволят на желанията му да се появят. Най-накрая Халид не без раздразнение се отказа от търсенето.

- Само веднъж копелето да си покаже лицето, само веднъж, по всяко време - закле се той в шатрата на Пророка, пълна с мекота и сенки. - Ще го нарежа толкова тънко, че ще можеш да виждаш през всяко парченце.

На Халид му се стори, че Махунд гледа разочаровано, но на слабата светлина в палатката не можеше да бъде сигурен.

Джахилия започна да свиква с новия си живот: повикът за молитви пет пъти на ден, никакъв алкохол, заключването на жените. Хинд сама се оттегли в покоите си... но къде беше Баал?

Гавраил сънуваше завеса:

„Завесата", Хиджаб, беше името на най-известния публичен дом в Джахилия, огромно palazzo от финикови палми в градини със звънтяща вода, заобиколени от стаи, съединени в обърквящи мозаични шарки, просмукани с лабиринтоподобни коридори, които нарочно бяха украсени да си приличат, носещи едни и същи калиграфски призиви за любов, всеки покрит със същите килими, всеки с голяма каменна урна, разположена до една стена. Никой от клиентите на „Завесата" не можеше да намери пътя към предпочитаната куртизанка или обратно към улицата без чужда помощ. По този начин момичетата бяха защитени от нежелани гости и бизнесът си осигуряваше плащане преди тръгване. Едри черкезки евнуси, облечени според нелепата мода на джинове от лампи, придружаваха посетителите до тяхната цел и отново обратно, понякога с помощта на камшици с топчета накрая. Това беше тиха безпрозоречна вселена от драперии, управлявана от древната и безименна Мадам от „Завесата", чиито гърлени изказвания от потайността на кресло, обвито в черни була, бяха придобили с течение на годините нещо оракулско. Нито нейните служители, нито клиентите бяха способни да не се подчиняват на този сибилски глас, който по някакъв начин се явяваше мирската антитеза на Махундо-вите свещени слова в една голяма, по-лесна за проникване шатра не толкова далече оттук. Така че когато пияният поет се изпружи пред нея и запроси помощ, нейното решение да го скрие и спаси живота му беше резултат от носталгията по красивия, жив и злонравен младеж, какъвто беше някога; приеха го без въпроси; и когато пристигна охраната на Халид да претърси сградата, евнусите ги поведоха в едно обърквящо пътуване из надземните катакомби от противоречия и несъвместими маршрути, докато главите на войниците не се замаяха, и след като бяха надникнали в тридесетте и девет каменни урни и не бяха открили нищо освен мазила и туршия, те си тръгнаха, ругаейки високо, изобщо не подозирайки, че там имаше четиридесети коридор, по който никога не бяха преведени, и четиридесета урна, в която се криеше, подобно на крадец, треперещият, мокрещият паджамата си поет, когото те търсеха.

След това Мадам накара евнусите да боядисат кожата на поета, докато не стана тъмносиня, както и косата му, и обличайки го в панталоните и тюрбана на джин, тя му нареди да започне курс по бодибилдинг, тъй като липсата на форма със сигурност щеше да събуди подозрения, ако не се оправеше бързо.

животът на Баал зад „Завесата" по никакъв начин не го лиши от сведения за събитията отвън; всъщност точно обратното, защото в течение на своите евнуски задължения стоеше на пост пред стаите за удоволствия и слушаше клюките на клиентите. Пълната недискретност на техните езици, предизвикани от веселото отдаване на курвенските ласки и от увереността на клиентите, че техните тайни ще бъдат запазени, дадоха на под-сугупгоащия поет, както си беше късоглед и трудночуващ, подобри познания за съвременните дела, отколкото бе възможно да получи, ако все още беше свободен да обикаля отскоро пури-танските улици на града. Понякога глухотата беше проблем; това означаваше, че в познанията му имаше празноти, защото клиентите често снишаваха гласове и шепнеха; но това също така намаляваше скверния елемент в подслушването му, след като не можеше да чуе шепота, придружаващ половото сношение, с изключение, разбира се, на такива мигове, когато възторжени клиенти или преструващи се работнички усилваха гласове до викове от истинско или синтетично удоволствие.

Какво научи Баал зад „Завесата":

От недоволния касапин Ибрахим дойде новината, че въпреки новата забрана на свинското, повърхностно преминалите към исляма се трупали пред задната му врата, за да купуват тайно забраненото месо, „продажбите нараснаха - промърмори той, докато яздеше избраната лейди, - цените на черните свине са високи, проклятие, тези нови правила направиха работата ми трудна. Свинята не е лесно за тайно колене животно, без шум" и тогава той самият започна да квичи,

предполага се по-скоро от удоволствие, отколкото от болка. А бакалинът Муса призна на друга от хоризонталните служителки на „Завесата", че старите навици са трудно разрушими и че когато е сигурен, че никой не слуша, все още отправя молитва или две към „предпочитаната през целия ми живот Манат и понякога, какво да се прави, и към ал-Лат; не можеш да победиш богиня, те имат атрибути, на които момчетата нямат равни", след което и той се хвърли с желание върху земните подобия на тези атрибути. Така нещата вехнеха, а в своята горчивина вехнещият Баал научи, че нито една империя не е съвършена, никоя победа пълна. И бавно критиките срещу Махунд започнаха.

Баал беше започнал да се променя. Новината за разрушаването на големия храм на ал-Лат в Таиф, която достигна до него, пронизвана от грухтенето на тайния колач на свине Ибра-хим, го беше потопила в дълбока тъга, защото дори през най-празничните дни на младия си цинизъм любовта му към богинята беше истинска, може би единственото му истинско чувство, и нейното падение му разкри празнотата на един живот, в който единствената истинска любов е била изпитвана към парче камък, който не е могъл да се зашити. Когато първият остър ръб на тъгата беше притъпен, Баал стигна до убеждението, че падането на ал-Лат означава, че собственият му край не е далече. Той изгуби странното си усещане за сигурност, което за кратко беше вдъхновено от живота в „Завесата"; но завърналото се знание за неговата временност, за сигурното му откриване, следвано от също толкова сигурна смърт, не го уплашиха, което беше твърде интересно. След цял живот, посветен на страхливостта, за своя голяма изненада Баал откри, че последиците от наближаването на смъртта наистина му даваха възможност да вкусва сладостта на живота и той се чудеше на парадокса, че очите му бяха отворени за подобна истина в тази къща на скъпите лъжи. И каква беше истината? Че ал-Лат беше мъртва - никога не е живяла, - но това не правеше Махунд Пророк. Като резултат Баал беше стигнал до безбожие. Той започна колебливо да преминава отвъд идеята за богове, водачи и управляващи и схващаше, че неговата история беше толкова преплетена с Махундовата, че беше необходимо някакво голямо решение. Че това решение по всяка вероятност ще означава неговата смърт нито го потрисаше, нито го беше твърде много грижа; и когато Муса, бакалинът, мърмореше за дванадесетте жени на Пророка, едно правило за него, друго за нас, Баал разбра каква форма трябва да приеме неговият последен сблъсък с Подчинението.

Момичетата от „Завесата" - споменаването им като „момичета" беше само условно, защото най-старата беше жена, навлязла доста в петдесетте, докато най-младата, на петнадесет, беше много по-опитна от много петдесетгодишни - се бяха привързали към този тромав Баал и в интерес на истината те се наслаждаваха на това да имат евнух, който не беше такъв, и извън работните часове прелестно го закачаха, показвайки телата си пред него, поставяйки гърдите си пред устните му, обвивайки краката си около кръста му, целувайки се страстно една друга на инч от лицето му, докато бледният писател не се окажеше безнадеждно възбуден, след което те се смееха на неговата вкоравеност и го дразнеха до зачервяване и подуване и много нередовно, когато вече беше изгубил всяка надежда за подобно нещо, те пращаха една от тях да задоволи безплатно похотта, която бяха събудили. Така подобно на късоглед, примигващ опитомен бик поетът прекарваше дните си, като отпускаше главата си в женски скутове, мрачно размишлявайки за смърт и отмъщение, неспособен да каже дали е най-доволният или най-нещастният жив мъж.

По време на едно от тези игриви заседания в края на работния ден, когато момичетата бяха сами със своите евнуси и своето вино, Баал чу младата да говори за своя клиент, бакалина

Муса.

- Този пък! - каза тя. - Влязла му е муха в главата за жените на Пророка. Толкова е раздразнен заради тях, че се възбужда само когато се споменат имената им. Казва ми, че аз лично съм наподобявала образа на самата Айша, а тя е любимката на негова светлост, както всички знаят. Това е.

Дамеси се петдесетгодишната куртизанка.

- Слушайте, в този харем днес мъжете не говорят за нищо друго, освен за жени. Не е чудно, че Махунд ги отдели, но това само влоши положението. Хората си мечтаят повече за това, което не могат да видят.

Особено в този град, помисли си Баал; на всичко отгоре в Джахилия на разпътните нрави, където до идването на Махунд с книгата му с правила жените се обличаха ярко и всички разговори бяха за чукане и пари, пари и секс, и не само разгО? ворите.

Той каза на по-младата курва:

- Защо не се престориш за него?

- За кого?

- За Муса. Ако Ашпа му дава такава тръпка, защо да не станеш негова частна и лична Ашпа?

- Боже - каза момичето. - Ако те чуят да казваш това, ще ти сварят топките в масло.

Колко жени имаше Махунд? Дванадесет и една стара лейди, отдавна мъртва. Колко курви бяха зад „Завесата"? Отново дванадесет и тайно на обвития си в черно трон стоеше древната Мадам, все още противяща се на смъртта. Където няма вяра, няма и богохулство. Баал каза на Мадам за идеята си; тя уреди нещата с гласа си на болна от ларингит жаба.

- Много е опасно - произнесе се тя, - но може да бъде дяволски добре за бизнеса. Ще го правим внимателно, но ще го правим.

Петнадесетгодишната прошепна нещо в ухото на бакалина. Веднага в очите му започна да блести светлина.

- Всичко ми разкажи - помоли той. - Детството ти, любимите ти играчки, Соломоновите коне и всичко останало, разкажи ми как свиреше на тамбура и Пророкът идваше да гледа.

Тя му разказа и след това той я попита за нейното лишаване от девственост на дванадесетгодишна възраст и тя му каза това и след това той плати двойно повече от обичайната сметка, защото „това беше най-приятното време в живота ми".

- Трябва да сме внимателни със сърцата им - каза Мадам на Баал.

Когато новината, че всяка от курвите от „Завесата" е приела идентичността на една от жените на Махунд, се разнесе из Джа-хилия, тайната възбуда на градските мъже беше огромна, толкова се страхуваха от разкриване, първо, защото със сигурност щяха да изгубят живота си, ако Махунд или неговите помощници някога откриеха, че са били замесени в подобна непочтителност, и второ, заради собствената им похот новата услуга в „Завесата" да не бъде спирана, за да може да задоволява собствената

им похот, а тайната - да бъде запазена от властите. През тези дни Махунд се беше завърнал с жените си в Ятриб, предпочитайки хладния оазисен климат на севера пред джахилийската горещина. Градът беше оставен на грижите на генерал Халид, от когото нещата лесно можеха да бъдат скрити. За известно време Махунд обмисляше да каже на Халид да бъдат затворени всички бардаци в Джахилия, но Абу Симбел се беше изказал против подобно прибързано действие.

- Джахилийците са новоприели исляма - изтъкна той. -Приемат бавно нещата.

Махунд, най-прагматичният от пророците, се съгласи за едно време на преход. Така в отсъствието на Пророка мъжете на Джахилия на тълпи ходеха в „Завесата", която преживя трис-тапроцентно увеличение на бизнеса. По очевидни причини не беше разумно да се правят опашки на улицата и оттогава една опашка от мъже се кривеше в най-вътрешния двор на бардака, виейки се около централния фонтан на любовта, точно както поклонниците обикаляха около древния Черен камък. Всички клиенти на „Завесата" бяха снабдени с маски и Баал, наблюдавайки от един висок балкон обикалящите маскирани лица, беше доволен. Имаше повече от един начин да откажеш Подчинение.

През месеците, които последваха, служителите на „Завесата" се запалиха по новата задача. Петнадесетгодишната курва „Ай-ша" беше най-обичана от плащащите клиенти, точно както съи-менницата й от Махунд, и подобно на Ашпа, която живееше целомъдрено в своя апартамент в помещенията на харема в голямата джамия в Ятриб, тази джахилийска Ашпа започна да ревнува своето превъзхождащо положение на Най-любима. Тя се чувстваше обидена, когато някоя от „сестрите" й се радваше на увеличение на клиентите или получаваше необичайно щедри бакшиши. Най-старата и тлъста курва, която беше приела името Сауда, разказваше на посетителите, а тя имаше какво да разкаже, и много от джахилийските мъже я избираха за нейните майчински и също така освежителни чарове - историята как Махунд се оженил за нея и Ашпа в един и същи ден, когато Ашпа била само дете. „В нас двете - казваше тя, ужасно възбуждайки мъжете - той откри двете половини на своята мъртва първа жена: дете и майка едновременно." Курвата „Хафса" стана избухлива като адашката си и след като дванадесетте навля- духа на ролите си, съюзите в бардака започнаха да отразя-

ват политическите клики в ятрибската джамия; например „Ай-ша" и „Хафса" бяха заети в постоянни дребни съперничества с двете най-надменни курви, които винаги бяха смятани за малко надути от останалите и които сами си бяха избрали най-аристократичните самоличности, ставайки „Ум Салама Мазумитката" и най-високомерната от тях „Рамла", чиято съименница, единадесетата жена на Махунд, беше дъщерята на Абу Симбел и Хинд. Имаше и една „Зайнаб бинт Джахш" и една „Джуайрия", наименована по името на булката, пленена по време на един военен поход, и една „Рейхана Еврейката", една „Сафия" и една „Маймуна", и най-еротичната от всички курви, знаеща номера, на които отказваше да научи конкурентката „Айша": очарователната египтянка „Мария Коптянката". Най-странната от всички беше курвата, която беше приела името на „Зайнаб бинт Хузайма", знаейки, че тази жена на Махунд наскоро беше умряла. Некро-филията на нейните любовници, които й забраняваха да прави каквито и да било движения, беше една от противните страни на новия ред в „Завесата". Но бизнесът си е бизнес и това също беше нужда, която куртизанките задоволяваха.

В края на първата година дванадесетте станаха толкова изкусни в своите роли, че техните предишни личности започнаха да избледняват. Баал, с всеки месец все по-късоглед и глух, виждаше формите на момичетата да се движат покрай него с неясни очертания, образите им бяха по някакъв начин удвоени, подобно на сенки, наложени върху сенки. Момичетата също започнаха да изпитват нови желания към Баал. През онази епоха за една курва беше обичайно при влизане в професията да си вземе такъв съпруг, който да не й създава каквито и да е неприятности - може би планина, може би извор или храст, - така че в името на приличието да приеме титлата на омъжена жена. В „Завесата" правилото беше всички момичета да се омъжват за любовния чучур в централната градина, но сега се мътеше нещо като бунт и дойде денят, когато проститутките отидоха заедно при Мадам, за да обявят, че след като сега са започнали да мислят себе си за жени на Пророка, те изискват по-висока категория съпруг от някакъв бликащ камък, което в края на краищата си е почти идолопоклонство; и да кажат, че всички са решили да станат булки на нескопосника Баал. В началото Мадам се опита да ги разубеди, но когато видя, че момичетата говореха сериозно, тя прие тази точка и им каза да пратят писателя да се види с нея. С много кикот и бутане дванадесетте куртизанки придр;ха препъващия се поет в тронната зала. Когато Баал чу плана, неговото сърце започна да бие толкова неравномерно, че той изгуби равновесие и падна, а „Айша" изпищя в страха си: „О, Боже, ще станем негови вдовици преди дори да сме станали негови жени."

Но той се възстанови: сърцето му си възвърна спокойствието. И нямайки мнение, се съгласи с дванадесеторното предложение. Мадам сама ги ожени и в тази бърлога на упадъка, в тази антиджамия, този лабиринт на богохулството, Баал стана съпруг на жените на бившия бизнесмен Махунд.

Сега неговите жени открито му обясниха, че очакват от него да изпълнява съпружеските си задължения и изработиха ротационен план, според който той щеше да прекарва един ден с всяко от момичетата подред (в „Завесата" денят и нощта бяха обърнати, нощта беше за бизнес, а денят за почивка). Едва беше започнал да изпълнява усилната си програма, когато те свикаха събрание, на което му беше казано, че трябва да започне да се държи малко повече като техния „истински" съпруг, което ще рече Махунд.

- Защо да не можеш да смениш името си като нас? - настоя избухливата „Хафса", но тук Баал тегли чертата.

- Може да не е нещо, с което много се гордея - настоя той, -но това е моето име. Още повече че аз не работя тук с клиентите. Няма делова причина за подобна промяна.

- Добре, както и да е - вдигна рамене сластолюбивата „Мария Коптянката", - с неговото име или не, искаме да започнеш да се държиш като него.

- Не зная много за това... - започна да възразява Баал, но „Айша", която наистина беше най-привлекателната от тях, както започна да чувства по-късно, направи възхитителна гримаса.

- Честно, съпруже - поласка го тя, - не е толкова трудно. Просто искаме от теб, нали разбираш. Да бъдеш шефът.

Оказа се, че курвите от „Завесата" са най-старомодните и обикновени жени в Джахилия. Работата им, която лесно можеше да ги направи цинични и разочаровани (и разбира се, те бяха способни да изпитват свирепи чувства към своите посетители), вместо това ги беше направила мечтателки.

Отделени от външния свят, те бяха развили фантазии за „обикновения живот", в който не искаха нищо повече освен да бъдат подчиняващи се и - да - покорни съпруги на мъж, който е мъдър, любещ и силен. Това идва да каже: годините на задоволяване на фантазиите на техните клиенти най-накрая така бяха покварили мечтите им, така че дори в сърцето на сърцата си те желаеха да се превърнат в най-старата от мъжките мечти. Добавената подправка „подражание на домашния живот на Пророка" беше довела всички в състояние на висока възбуда и омаяният Баал разбра какво означава да имаш дванадесет жени, състезаващи се за твоето благоволение, за благодатта на твоята усмивка, докато миеха краката ти и ги подсушаваха с косите си, докато мажеха тялото ти с масло и танцуваха за него, и по хиляди начини играеха брака си мечта, който никога истински не са си мислили, че ще имат.

Това беше неустоимо. Той започна да открива увереността да им заповядва, да отсъжда помежду им, да ги наказва, когато беше ядосан. Веднъж, когато караницата им го раздразни, той се отрече от всичките за един месец. Когато отиваше да посети „Ашпа" след двадесет и девет нощи, тя го закачи, че не е могъл да удържи да не дойде.

- Този месец имаше само двадесет и девет дни - отговори той. Веднъж беше хванат от „Хафса" с „Мария Коптянката" в

жилището й в деня на „Ашпа". Той умоляваше „Хафса" да не казва на „Дйша", в която се беше влюбил, но тя въпреки това й каза и Баал трябваше да стои настрана от Мери със светлата кожа и къдравата коса доста време след това. Накратко той беше станал плячка на изкушенията да стане тайно, мирско огледало на Махунд; и отново беше започнал да пише.

Поезията, която му идваше, беше най-сладката, писана някога от него. Понякога, когато беше с „Айша", той чувстваше върху него да се спуска една мудност, една тежест и трябваше да си легне.

- Странно е - каза й той. - Сякаш виждам себе си да стои край мен. И мога да накарам стоящият да говори; след това ставам и записвам стиховете му.

Тази артистична мудност предизвикваше силна възхита сред жените му. Веднъж задряма уморен в кресло в стаите на „Ум Салама Мазумитката". Когато часове след това се събуди, тялото го болеше, а вратът и раменете му бяха пълни с възли и той смъмри Ум Салама:

- Защо не ме събуди? Тя отвърна:

- Страхувах се да не би стиховете да идват при теб. Той поклати глава.

- Не се тревожи за това. Единствената жена, в чието присъствие идват стиховете, е „Дйша", не ти.

Две години и един ден след като Баал беше започнал живота си в „Завесата", един от Айшините клиенти го разпозна въпреки боядисаната кожа и упражненията по бодибилдинг. Баал беше на пост пред стаята на Ашпа, когато клиентът излезе, посочи право към него и извика:

- Значи ето къде си дошъл!

Айша дойде тичешком, очите й блестяха от страх. Но Баал каза:

- Няма страшно. Този няма да предизвика никакви неприятности.

Той покани Салман Персиеца в собствените си стаи и отпуши бутилка от сладкото вино, приготвено от несмачкани гроздови зърна, което джахилийци бяха почнали да правят, когато откриха, че това не беше забранено от онова, което неуважително наричаха Правилника.

- Дойдох, защото накрая напускам тази пъклен град - каза Салман - и поисках един миг удоволствие от него след всичките години лайна.

След като Билял се беше застъпил за него в името на старото им приятелство, имигрантът беше намерил работа като пис-мописец и универсален писар, седящ с кръстосани крака край главната улица във финансовия район. Неговият цинизъм и отчаяние бяха излъскани от слънцето.

- Хората пишат, за да разказват лъжи - каза той, пиейки бързо. - Един професионален лъжец изкарва отлични пари. Моите любовни и делови писма станаха известни като най-добрите в града, заради дарбата ми да измислям красиви лъжи, като използвам нищожни отклонения от фактите. В резултат само за две години успях да спестя достатъчно за пътя си обратно вкъщи. Вкъщи! Старата страна! Тръгвам утре и нито минута по-рано.

Когато бутилката се изпразни, Салман отново започна да говори, както Баал знаеше, че ще направи,

за извора на всичките си злини, Вестителя и неговото Послание. Той разказа на Баал за караницата между Махунд и Айша, като поднесе слуха сякаш беше безспорен факт.

- Това момиче не можа да преглътне, че съпругът й искаше толкова много други жени - каза той. - Той говореше за необходимост, политически съюзи и така нататък, но тя не се остави да бъде измамена. Кой може да я обвинява? Най-нак-рая той изпадна - какво друго? - в един от трансовете си и се измъкна с послание от архангела. Гаврайл беше рецитирал стихове, давайки му пълна божествена подкрепа. Лично разрешение от Бога да чука колкото жени му се иска. Така че какво можеше да каже бедната Айша срещу Божиите строфи? Знаеш ли какво каза? Това: „Твоят Бог винаги се хвърля да ти помага, когато имаш нужда от него да ти оправя работите." Добре! Ако не беше Айша, кой знае какво щеше да направи, още повече че никоя от другите изобщо не би посмяла. - Баал го остави да се изразходва без прекъсване. Сексуалната страна от Подчинението доста занимаваше персиеца: - Нездравословно - отсъди той. - Цялата тази сегрегация. Нищо добро няма да излезе от нея.

Накрая Баал започна да спори и Салман с учудване чу как поетът взима страната на Махунд:

- Можеш да разбереш гледната му точка - доказваше той. - Ако семействата му предлагат булки й той откаже, създава си врагове - и между другото той е специален човек и може да се разбере доводът за специални брачни разрешения, - а колкото до заключването им, е, какво безчестие би било, ако нещо лошо се случи на някоя от тях! Слушай, ако живееше тук, не би мислил, че малко по-малко сексуална свобода е нещо лошо -искам да кажа за обикновените хора.

- Изгубил си си ума - сухо каза Салман. - Бил си на сянка твърде дълго. Или може би този костюм те кара да говориш като клоун.

По това време Баал беше доста пийнал и започна някакъв разгорещен отговор, но Салман вдигна несигурна ръка.

- Не искам да споря - каза той. - Нека вместо то'а ти каа най-горещата градска клюка. Уха-уха! И уместно да внимаваш, да внимаваш к'во ка'аш.

Историята на Салман: Айша и Пророкът отишли на поход до едно голямо село и на връщане в Ятриб тяхната група лаге-рувала през нощта сред дюните. В последния момент Айша била принудена от повика на природата да се скрие от погледите в една дупка. Докато я нямало, нейните носачи вдигнали паланкина й и поели. Тя беше лека жена и пропускайки забележат голяма разлика в теглото на тежкия паланкин, те предположили, че е вътре. След като се облекчила, Айша се върнала, за да открие, че е сама и кой знае какво можело да й се случи, ако не бил един млад мъж, някой си Сафуан, минал случайно на камилата си... Сафуан върнал Айша здрава и читава в Ятриб; веднага започнали да се носят слухове, не на последно място в харема, където възможностите за намаляване на властта на Айша били ревностно използвани от нейните противници. Двамата млади били сами в пустинята за много часове и тръгнали намеци, все по-силни и по-силни, че Сафуан е крещящо красиво момче и че в края на краищата Пророкът е много по-стар от младата жена и дали пък тя не е била привлечена от някой по-близо до собствената й възраст?

- Хубавичък скандал - щастливо отбеляза Салман.

- Какво ще прави Махунд? - поиска да знае Баал.

- О, той го направи - отговори Салман. - Както винаги същото. Срещна се с домашния си любимец, архангела, и след това съобщи на всички, че Гаврайл е оправдал Айша. - Салман разпери ръце в примирение със света. - И този път, мистър, дамата не се оплака от удобството на строфите.

Салман Персиецът си замина на следващата сутрин с потеглящ на север керван камили. Когато остави Баал в „Завесата", той прегърна поета, целуна го и каза:

- Може би си прав. Може би е по-добре да не се показваш на дневна светлина. Надявам се, че ще бъде трайно.

Баал отговори:

- А аз се надявам да намериш дома си и там да има нещо, което да обичаш.

Лицето на Салман побеля. Той отвори уста, отново я затвори и си тръгна.

„Айша" дойде в стаята на Баал да потърси успокоение.

- Той няма ли да раздрънка тайната, когато е пиян? - попита тя, милвайки косата на Баал. - Доста се налива с вино.

Баал каза:

- Нищо няма да бъде отново същото. - Посещението на Салман го беше събудило от съня, в който бавно се беше отпуснал през годините си в „Завесата", и не можеше да заспи отново.

- Разбира се, че ще бъде - настоя Айша. - Ще бъде. Ще видиш.

Баал поклати глава и направи единствената пророческа забележка през живота си.

- Нещо голямо ще се случи - предсказа той. - Един мъж не може вечно да се крие зад поли.

На следващия ден Махунд се върна в Джахилия и войници дойдоха да съобщят на Мадам от „Завесата", че преходният период е свършил. Бардаците трябвало да бъдат затворени незабавно. Стига толкова. Иззад своите дипли тя помоли войниците да се оттеглят за час в името на приличието, за да дадат възможност на гостите да си тръгнат, и поради липса на опит офицерът, отговарящ за отдела за борба с порока, се съгласи. Мадам изпрати евнусите си да съобщят на момичетата и да изпратят клиентите през задната врата.

- Моля, извинете се пред тях за прекъсването - нареди тя на евнусите - и им кажете, че предвид обстоятелствата няма да се плаща.

Това бяха последните й думи. Когато разтревожените момичета, говорещи всички едновременно, се стълпиха в тронната зала, за да разберат дали най-лошото е наистина вярно, тя не даваше отговор на уплашените им въпроси, безработни лв сме, как ще се храним, ще ни вкарат ли в затвора, какво ще стане с нас - докато „Айша" събра смелост и направи онова, което никоя от тях никога не беше посмяла да опита. Когато отхвърли назад черните драперии, тя видя една мъртва жена, която можеше да бъде на петдесет или на сто двадесет и пет години, не повече от три фута висока, прилична на голяма кукла, свита в един пълен с възглавници плетен стол, сграбчила празното шишенце от отрова в ръката си.

- Сега като сте почнали - каза Баал, влизайки в стаята, -можете да свалите и пердетата. Вече няма смисъл да не се пуска вътре слънцето.

Младият полицай от отдела за борба с порока, Умар, си позволи да покаже твърде голяма раздразнителност, когато разбра за самоубийството на управителката на бардака.

- Е, щом не можем да обесим шефката, ще трябва да се яянгтолим с "оаботничките - извика той и нареди да поставят

„курветата под строг арест, задача, която мъжете изпълниха с увлечение. жените вдигаха шум и ритаха своите похитители, но евнусите стояха и гледаха, без да помръднат и мускул, защото Умар им беше казал: „Те искат путките да бъдат съдени, но нямам указания за вас. Така че ако не искате да загубите главите подобно на топките си, не се бъркайте." Евнусите пропуснаха да защитят момичетата, докато войниците ги сваляха на земята; между евнусите беше Баал с боядисаната кожа и поезията. Миг преди на най-младата „путка" или „цепка" да й пъхнат запушалка в устата, тя извика:

- Съпруже, за Бога, помогни ни, ако си мъж. Капитанът от отдела за борба с порока беше развеселен.

- Кой от вас е съпругът й? - попита той, втренчвайки се внимателно във всяко увенчано с тюрбан лице. - Хайде, признай си. Какво ли е да гледаш хората с жена като твоята?

Баал насочи погледа си към вечността, за да избегне страшните погледи на „Айша", както и присвитите очи на Умар. Офицерът спря пред него.

- Ти ли си?

- Сър, нали разбирате, това е само фразеология - излъга Баал. - Обичат да се шегуват тези момичета. Наричат ни свои съпрузи, защото ние, ние...

Без предупреждение Умар го сграбчи за гениталиите и го стисна.

- Защото не можете да бъдете - каза той. - Съпрузи, а. Не е лошо.

Когато болката се разнесе, Баал видя, че жените са изчезнали. На тръгване Умар даде съвет на евнусите.

- Изчезвайте - подсказа им той. - Утре мога да имам заповеди и за вас. Не много хора имат щастие в два последователни дни.

Когато момичетата от „завесата" бяха откарани, евнусите седнаха и заплакаха неудържимо край Фонтана на любовта. Но Баал, изпълнен със срам, не заплака.

Гавраил сънуваше смъртта на Баал:

Дванадесетте курви осъзнаха скоро след ареста си, че толкова са свикнали с новите си имена, че не можеха да си спомнят старите. Бяха твърде изплашени, за да посмеят да кажат на тъмничарите чуждите звания и като последица не можаха изобщо да кажат някакви имена. След доста викове и много заплахи тъмничарите отстъпиха и ги записаха под номера като Завеса № 1, Завеса № 2 и така нататък. Бившите им клиенти, ужасени от последствията, ако се изплъзне тайната какви са станали курвите, също запазиха мълчание, така че беше възможно никой да не разбере, ако поетът Баал не беше почнал да лепи стиховете си по стените на градския затвор.

Два дена след арестите затворът се пръскаше от проститутки и сутеньори, чиято бройка се беше увеличила значително през двете години, след като Подчинението беше въвело сексуалната сегрегация в Джахилия. Оказа се, че много джахилийс-ки мъже бяха готови да запазят спокойствие въпреки подигравките на градската паплач, да не говорим за възможното съдебно преследване по силата на новите закони срещу немо-ралността, само за да стоят под прозорците на затвора и да правят серенади на онези изрисувани дами, които бяха започнали да обичат. жените вътре бяха напълно безразлични към тази преданост и не окуражаваха по никакъв начин поклонниците през зарешетените врати. Обаче на третия ден между тези умиращи от любов глупаци се появи един странно мрачен мъж с тюрбан и шалвари с тъмна кожа, която беше започнала да изглежда определено петниста. Много минувачи сподавено се кикотеха на външния му вид, но когато започна да пее строфите си, кикотът изведнъж спря. Джахилийци винаги са били любители на поетическото изкуство и красотата на одите, изпълнявани от странния джентълмен, ги отклони от техния път. Баал пееше любовните си стихотворения и болката в тях умълча другите стихоплетци, които позволиха на Баал да говори от името на всички. По прозорците на затвора за пръв път беше възможно да се видят лицата на секвестираните курви, които бяха привлечени там от магията на стиховете. Когато свърши рецитала си, той започна да кове поезията си на стената. Пазачите на портала с очи, пълни със сълзи, не направиха опит да го спрат.

След това странният мъж се появяваше всяка вечер отново и рецитираше ново стихотворение и всеки букет строфи звучеше по-възхитително от последните. Може би тази наситена въз-хитителност попречи на който и да било да забележи, до дванадесетата вечер, когато той завърши своя дванадесети и последен букет от строфи, всеки посветен на различна жена, че имената на дванадесетте му „жени" са същите като имената на друга група от дванадесет.

Но на дванадесетия ден това беше забелязано и изведнъж голямата тълпа, която беше започнала да се събира, за да чуе четенето на Баал, промени настроението си. Чувствата на възмущение замениха тези на възхитата и Баал беше заобиколен от разярени мъже, настояващи да разберат причините за тази непочтена, тази най-византийска между обидите. В същия миг Баал свали глупавия си тюрбан.

- Аз съм Баал - обяви той. - Не признавам ничия юрисдикция освен тази на моята Муза или да бъдем точни, моята дузина Музи.

Стражите го хванаха.

Генерал Халид беше поискал Баал да бъде веднага екзекутиран, но Махунд настоя поетът да бъде изправен пред съда веднага след курвите. Така че когато дванадесетте жени на Баал, които се бяха развели с камъка, за да се омъжат за него, бяха осъдени на смърт чрез пребиване с камъни, като наказание за неморалността на своя живот, Баал стоеше лице в лице с Пророка, едно огледало, изправено срещу образа, тъмнината срещу светлината. Халид, седящ от дясната страна на Махунд, предложи последна възможност на Баал да обясни своите безчестни деяния. Поетът разказа историята на престоя си в „Завесата", използвайки най-простия език, без да скрива нищо, дори последното си малодушие, заради което всичко, което беше направил оттогава, беше опитът за възмездие. Но сега се случи нещо необичайно. Тълпата, натъпкана в съдебната шатра, знаейки, че

това в края на краищата е сатирикът Баал, в своята младост притежател на най-острия език и силно остроумие в Джахилия, започна (независимо колко усилено се опитваше да не го прави) да се смее. Колкото по-честно и просто Баал описваше своите женитби за дванадесетте „жени на Пророка", толкова по-неудържимо ставаше ужасното веселие на публиката. В края на неговата реч добрият народ на Джахилия буквално плачеше от смях, неспособен да се въздържи, дори когато войници с камшици от необработена кожа и ятагани ги заплашваха с незабавна смърт.

- Не се шегувам! - пронизително извика Баал на тълпата, която в отговор дюдюкаше, крещеше и се пляскаше по бедрата. - Това не е смешка! - Ха-ха-ха! Докато най-накрая настъпи тишина; Пророкът се беше изправил на крака.

- В миналото ти осмиваше Рецитацията - каза Махунд в тишината. - Тогава тези хора също се наслаждаваха на подигравките. Сега се връщаш да опозориш дома ми и изглежда, че отново си успял да извадиш наяве най-лошото у народа.

Баал каза:

- Свърших. Прави каквото искаш.

Така беше осъден на обезглавяване в течение на един час и когато войници грубо го повлякоха навън от шатрата към лобното място, той извика през рамо:

- Курви и писатели, Махунд! Ние сме хората, на които не можеш да простиш.

Махунд отвърна:

- Писатели и курви. Не виждам разлика.

Имало едно време една жена, която не се променяла.

След като предателството на Абу Симбел предостави Джа-хилия на тепсия на Махунд и замени идеята за величието на града с Махундовата действителност, Хинд смука пръсти, рецитира Ла-илляха и след това се оттегли в една висока кула в двореца си, където я настигнаха новините за разрушаването на храма на ал-Лат в Таиф и на всички статуи на богинята, за които се знаеше, че съществуват. Тя се заключи в стаята си в кулата със сбирката си от древни книги, писани с букви, които нито едно друго човешко същество в Джахилия не можеше да разчете; и остана там в течение на две години и два дена, изучавайки тайно окултните си текстове, искайки веднъж на ден пред вратата да бъде оставяна чиния с проста храна и по същото време да бъде изпразвано нощното й гърне. Две години и два дена тя не видя друго живо същество. Тогава на разсъмване влезе в спалнята на мъжа си, облечена във всичките си труфила с бляскащи скъпоценности на китките, глезените, пръстите, ушите и врата.

- Събуди се - изкомандва тя, разтваряйки със замах пердетата му. - Днес е ден за празнуване.

Той видя, че не е остаряла и с един ден, откакто за последен път я беше виждал; ако изобщо нещо се беше променило, тя изглеждаше по-млада от всякога, което потвърждаваше слуховете, внушаващи, че нейното магьосничество е накарало вре-

мето да тече обратно за нея в границите на нейната стая в кулата.

- Какво има да празнуваме? - попита бившият Големец на Джахилия, изхрачвайки обичайната си утринна кръв. Хинд отговори: - Може да не съм способна да обърна потока на историята, но поне отмъщението е сладко.

Най-много след час пристигна новината, че Пророкът Махунд е заболял смъртоносно и че лежи в Айшиното легло, блъскайки главата си, сякаш е пълна с демони. Хинд продължи спокойно да подготвя пиршество, изпращайки слуги до всеки ъгъл на града да канят гости. Но, разбира се, никой нямаше да дойде на прием в този ден. Вечерта Хинд седеше сама в голямата приемна на къщата си сред златните чинии и кристалните чаши на своето отмъщение, хапвайки обикновено блюдо кускус, заобиколена от искрящи, вдигащи пара, ароматични ястия от всеки въобразим вид. Абу Симбел беше отказал да се присъедини към нея, наричайки храненето й неприлично.

- Ти изяде сърцето на чичо му - изкрещя Симбел - и сега ще изядеш неговото.

Тя му се изсмя в лицето. Когато прислужниците започнаха да плачат, тя освободи и тях и седна в самотно веселие, докато свещите изпращаха странни сенки върху нейното абсолютно непреклонно

лице.

Гавраил сънуваше смъртта на Махунд:

Защото когато главата на Вестителя започна да го боли както никога преди, той знаеше, че е дошло времето, когато ще му бъде предложен Избор:

След като никой Пророк не може да умре, преди да му бъде показан Раят и след това да бъде поискано от него да избере между този свят и следващия:

Така както лежеше с глава в скута на любимата Айша, той затвори очи и животът сякаш си тръгваше от него, но след известно време се завърна:

И той каза под Айша:

- Беше ми предложено и аз направих своя избор и избрах Божието царство.

След това тя заплака, знаейки, че той говореше за смъртта си; след което погледът му мина покрай нея и като че се втренчи в друга фигура в стаята, въпреки че когато тя, Айша, се обърна да погледне, видя там само лампата, горяща на поставката си:

- Кой е там? - извика той. - Ти ли си, Азраил?

Но Айша чу един *ужасно* сладък глас, един женски отговор:

- Не, Пратенико на ал-Лах, не е Азраил.

И лампата беше духната; и тогава в тъмнината Махунд попита:

- Тогава тази болест твое дело ли е, о, ал-Лат? И тя каза:

- Това е моето отмъщение срещу теб и аз съм удовлетворена. Нека прережат подколенното сухожилие на камила и я поставят на гроба ти.

В този миг тя си тръгна и лампата, която беше духната, избухна отново в силна и мека светлина и Вестителят промълви:

- Все пак благодаря ти, ал-Лат, за този дар.

Не след дълго той умря. Айша излезе в другата стая, където жени и ученици чакаха убити духом и започнаха силно да ридаят. Но Айша изтри очите си и каза:

- Ако тук има някои, които са боготворели Вестителя, нека тъгуват, защото Махунд е мъртъв, но ако има някои тук, които почитат Бог, нека се възрадват, защото Той със сигурност е жив.

И това беше краят на съня.

Всичко се свежда до любовта, разсъждаваше Саладин Чамча в своя кабинет: любовта, непокорната птица на Мей-лак и Халеви от либретото на „Кармен"[1], е един от трофейните образци, това според Алегоричния Птичарник, който беше стъкмил в по-весели дни и който включваше между крилатите си метафори Сладостта (на младостта) и жълтото (по-щастливите от мен), Хаямово-Фицджералдовата нетрайна Птица на Времето (която има да прелети къс път и опа! отлита) и Скверното; това последното от едно писмо, писано от Хенри Джеймс старши до синовете му... „*Всеки човек, стигнал дори интелектуалното си тийнейджърство, започва да подозира, че животът не е фарс; че даже не е благовъзпитана комедия; че разцъфтява и дава плод от противоположните най-дълбоки трагични дълбини на крайно необходимия глад, в който тематичните му корени са хвърлени. Естественото наследство на всеки, който е способен на духовен живот, е една непокорна гора, в която вият вълци и кряска скверната птица на нощта."* Вземете това, деца. - И в една отделна, но следваща витрина на по-младата и по-щастлива фантазия на Чамча пърхаше пленник от едно тийнейджърско парче, Ярката изплъзваща се пеперуда, която споделяше Tamour с oiseau rebelle.

Любовта, една зона, в която никой жадуващ да натрупа (като противоположност на роботоподобния андроид на Ски-нър)[2] човешки опит, не можеше да си позволи да спре дейността, те поваляше, няма съмнения в това, к беше твърде възможно да те измами. Тя дори те предупреждаваше предварително. „Любовта е дете на бохемството - пее Кармен, -самата Понятие за любимата, неин съвършен модел, вечен и божествен - и ако ме обичаш, внимавай за себе си." Не можеш да искаш по-голяма честност. Що се отнася до него, в своето време Саладин беше обичал нашироко и сега (както беше започнал да

вярва) понасяше отмъщенията на любовта срещу глуповатия любовник. От нещата на ума той най-мно-го беше обичал многообразната неизтощима култура на анг-_логоворящите народи; казваше, докато ухажваше Памела, че „Отело", „само тази пиеса", беше равностойна на цялото производство на всеки друг драматург на който и да език и въпреки че осъзнаваше хиперболата, не смяташе преувеличението за твърде голямо. (Разбира се, Памела правеше непрестанни опити да измени на класата и расата си и така предска-зуемо се престори на ужасена, слагайки под един знаменател Отело и Шейлок и налагайки расиста Шекспир по главата с тази двойка.) Той се стремеше, подобно на бенгалския писател Нирад Чандхури преди него - макар и без нищо от този немирен подтик на колониалния интелект да бъде смятан за enfant terrible[3] - да бъде достоен за предизвикателството, представяно от израза Civis Britanicus sum[4]. Империята вече я нямаше, но той все още знаеше, че „всичко добро и живо в него" беше „направено, формирано и ускорено" от срещата му с това ост-ровче на чувствителността, заобиколено от хладния разум на океана. От материалните неща той беше дарил любовта си на този град, Лондон, предпочитайки го пред града на рождението си и всеки друг; беше пълзял крадешком нагоре по него с нарастващо вълнение, застивайки като статуя, когато поглеждаха към него, мечтаейки да бъде този, който го притежава и така един вид да стане той, както в играта „По стъпките на баба", когато детето, което докосне онзи, който е („в течение", биха казали днешните млади лондончани), приема лелеялата самоличност; подобно също на мита за Златната клонка. Лондон, неговата природа на конгломерат, отразяваща сама себе си, принадлежащата му сдържаност; водоливниците му с фантастични фигури, призрачните стъпки от римски крака по улиците му, крясъците на неговите отлитащи мигриращи гъски. Неговата гостоприемност - да! - напук на имигрантските закони и неговият скорошен личен опит, той все още настояваше на истинността на това: един несъвършен прием наистина, способен на фанатизъм, но въпреки това нещо истинско, както беше засвидетелствано от съществуването в Южен Лондон на един пъб, в който не можеше да се чуе друг език освен украински, и на ежегодните срещи в Уембли, на хвърлей камък от големия стадион, заобиколен от имперско ехо - Емпайър Уей, Емпайър Пул - на повече от сто делегати, всички проследявайки произхода си от едно малко селце в Гоа.[5]

- Ние, лондончаните, можем да се гордеем с нашето гостоприемство - казваше той на Памела и тя, кикотейки се безсилно, го заведе да види филма на Бъстър Китън с това име, в който комикът, стигайки до края на една абсурдна железопътна линия, получава смъртоносно посрещане. През онези дни те се наслаждаваха на подобни противопоставяния и след такива разгорещени спорове свършваха в леглото... Той върна своите реещи се мисли върху темата за мет-рополиса. Неговата - повтори той упорито на себе си - дълга история като убежище, роля, поддържана въпреки непокорната благодарност на бежанските деца; и без никаква само-поздравителна реторика за струпаните маси в „нация от имигранти" отвъд океана, самата тя с не твърде „отворени обятия". Съединените щати с техните сега-ли-сте-някога-би-ли-ли-сте биха ли позволили някога на Хо Ши Мин да готви в хотелските им стаи? Какво би казал техният закон Мака-рън-Уолтър[6] за късния Карл Маркс, застанал с рунтава брада на портите им, чакайки да пресече жълтите им линии? О, истински Лондон! Наистина душевно нечувствителен би бил онзи, който не предпочита неговото избледняло великолепие, неговите нови колебания, горещата увереност на този трансатлантически нов Рим с неговия нарцисизиран архитектурен гигантизъм, който използваше потисничеството на размера, за да накара човешките си обитатели да се чувстват като червеи... Лондон въпреки нарастването на израстъци като Нат Уест Тауър - едно корпоративно лого, изтикано в третото измерение, - запазваше човешките пропорции. Ви-ва! Зиндабад![7]

Памела винаги беше заемала язвителна гледна точка към подобни възторжени съчинения.

- Това са музейни стойности - беше свикнала да му казва тя. - Осветени, окачени в златни рамки на почетни стени. - Тя никога не беше имала време за онова, което устояваше на времето. Промени всичко! Разкъсай го!

Той казваше:

- Ако успееш, за едно или две поколения ще направиш невъзможно за хора като теб да оцелеят.

Тя възхваляваше това видение на собствената си отжи-вялост. Ако свършеше като птицата додо - една препарирана реликва, Предателя на класата си (1980-те), - това със сигурност, каза тя, ще подскаже едно подобрение на света. Той се молеше да не се съгласява, но в това ьреме те бяха започнали да се прегръщат: което със сигурност беше подобрение, така че той прикриваше другия

смисъл.

(Една година правителството беше въвело входна такса за музеите и групи разярени почитатели на изкуството пике-тираха храмовете на културата. Когато видя това, Чамча беше поискал да вдигне свой собствен плакат и да проведе конт-рапротест от един човек. Не знаеха ли тези хора каква е стойността на нещата вътре? Ето ги тук, весело разяждащи дробовете си с цигари, пакет от които струваше повече от таксите, срещу които протестираха; онова, което показваха на света, беше колко ниско оценяват културното си наследство... Паме-ла категорично забрани. „Само да посмееш", каза тя. Тя поддържаше тогава правилното мнение, че музеите бяха твърде ценни, за да се иска входна такса за тях. Така: „Само да посмееш" и за негова изненада, той се усети, че не посмя. Нямаше това предвид, което изглежда е казал. Имаше предвид, че може би при подходящи обстоятелства би дал живота си за това, което беше в тези музеи. Така че не можеше да приеме сериозно тези възражения срещу такса от няколко пенса. Обаче добре виждаше, че това беше неясна и лошо защитена позиция.)

- От човешките същества, Памела, обичах теб. Култура, град, жена; и една четвърта и последна любов,

за която не беше говорил на никого: любовта към една мечта. В миналото сънят се повтаряше веднъж месечно; един прост сън, развиващ се в градска градина покрай алея от стари брястове, чиито сключващи се в арки клони превръщаха алеята в зелен тунел, в който небето и слънцето се промъкваха тук-там, въпреки съвършените несъвършенства на балдахина от листа. В тази горска тайнственост Саладин виждаше себе си, придружен от малко момче на около пет годинки, което се учеше да кара велосипед. Момчето, тревожно трепереще в началото, правеше героични усилия да възстанови и запази равновесие със свирепостта на някой, който иска баща му да се гордее с него. Чамча от съня тичаше след въображаемия си син, държейки колелото изправено, стискайки багажника над задното колело. След това го пусна и момчето (не знаейки, че не го държат) продължаваше да кара: равновесието дойде като дарба за летене и двамата се плъзгаха надолу по алеята, Чамча тичаше, момчето въртеше педалите все по-бързо и по-бързо.

- Ти го направи! - зарадва се Саладин и еднакво гордото дете извика в отговор:

- Виж ме! Гледай колко бързо се научих! Не си ли доволен от мен? Не си ли доволен?

Беше сън, от който се разплакваше, защото когато се събуждаше, нямаше нито колело, нито дете.

- Какво ще правиш сега? - попита го Мишал насред развалините на нощния бар „Хот Уекс" и той отговори твърде лековато:

- Аз? Мисля да се върна към живота.

По-лесно да се каже, отколкото да се направи; в края на краищата именно животът беше възнаградил любовта му към детето от съня с бездетство; любовта му към една жена с отчуждаването ѝ и осеменяването ѝ от стария му приятел от университета; любовта му към един град с хвърлянето му срещу него от хималайски височини; и любовта му към една цивилизация, която го сатанизира и унижи и счупи върху колелото си.[8] Не съвсем, напомни си той; отново беше цял и трябваше да се вземе предвид и примерът с Николо Макиавели (онеправдан човек, и името му, подобно на това на Моха-мед-Махон-Махунд, синоним на злото; докато всъщност непоколебимият републиканизъм му беше спечелил дибата, от която оцеля, три завъртания на колелото ли бяха? - във всеки случай достатъчно, за да накарат повечето мъже да признаят, че са изнасилили бабите си или нещо друго само за да премахнат болката; въпреки това той не беше признал нищо, и не бе извършил престъпления, докато бе служил на Флорентинската република, това твърде кратко прекъсване на властта на фамилията Медичи); ако Николо е могъл да оцелее след подобно изпитание и да живее, за да напише тази може би озло-бена, може би язвителна пародия на подлизурската огледало-на-принца литература, толкова на мода по онова време, Il Principe, прибавяйки към нея безпристрастните Discorsi, тогава той, Чамча, със сигурност не бива да си позволява лукса на поражението. Беше възкресение: тогава претърколи тази скала от черната уста на гроба и по дяволите с правните проблеми.

Мишал, Ханиф Джонсън и Пинкуала - в чиито очи метаморфозите на Чамча бяха направили актьора герой, чрез който магията на специалните ефекти от фантастичните филми („Лабиринт", „Легендата", „Хауърд Патока") влизаха в действителността - закараха Саладин до дома на Памела с буса на диджея; обаче този път той се наблъска с останалите трима в кабината. Беше ранен следобед;

Джъмпи все още да бъде в спортния център.

- Късмет - каза Мишал, целувайки го, и Пинкуала попита дали да чакат.

- Не, благодаря - отговори Саладин. - Когато си паднал от небето, изоставен от приятеля си, изстрадал полицейска бруталност, преобразен в козел, изгубил работата, както и жена си, научил силата на омразата и възвърнал си човешкия си облик, какво ти остава да направиш, освен, както без съмнение би го изразил ти, да потърсиш правата си? - Той помаха за сбогом.

- Браво - каза Мишал и те изчезнаха. На уличния ъгъл обичайните съседски деца, с които отношенията му никога не са били добри, удряха една футболна топка в улична лампа. Едното от тях, зъл на вид и със свински очички дебелак на девет или десет, насочи въображаемо дистанционно за видео към Чамча и се провикна:

- Бързо напред!

Това беше поколение, което вярваше в прескачането на досадните, проблемни и необичани частици от живота, отивайки бързо напред от една натъпкана с екнгън кулминация към друга. Добре дошъл у дома, помисли си Чамча и натисна звънеца.

Когато го видя, Памела наистина се хвана за гърлото.

- Не мислех, че хората още го правят - каза той. - Не от времето на „Д-р Стрейнджлъв".[9] Бременността й още не беше забележима; той попита след това и тя се изчерви, но потвърди, че върви добре.

- Дотук добре.

Тя естествено беше изгубила равновесие; предложението за кафе в кухнята дойде няколко мига по-късно (тя „се държеше" за нейното уиски, пиейки бързо въпреки бебето), но в интерес на истината Чамча се почувства „с един назад" (беше време, когато той беше ненаситен почитател на малките забавни книжки на Стивън Потър)[10] по време на тази среща. Памела ясно чувстваше, че тя би трябвало да бъде в неизгодното положение. Именно тя поиска да разруши брака, тя се отрече от него най-малко три пъти, но той беше също толкова несръчен и смутен като нея, дотолкова, че изглеждаше като че двамата се надпреварваха кой да изпадне в немилост. Причината за смущението на Чамча - той не беше пристигнал, нека си спомним, в такова стеснително състояние на духа, а в яростно, бойко настроение - беше, че той осъзна, виждайки Памела с нейната твърде сияйна сияйно ст, с лице като маска на светица, зад която кой знае какви червеи пируваха с гнило месо (той беше разтревожен от враждебното насилие в образите, изплуващи от подсъзнанието му), обръснатата й глава под нелепия тюрбан, дъха й на уиски и твърдостта, която беше навлязла в малките бръчици около устата, че просто я е раз-любил и няма да я поиска обратно, дори ако тя иска (което беше невероятно, но не немислимо) да се върне. В мига, когато осъзна това, по някаква причина започна да се чувства виновен и като последица в неизгодно положение при общуването. Белокозинявото куче също ръмжеше срещу него. Той си спомни, че всъщност никога не беше обичал домашни животни.

- Предполагам - обърна се тя към чашата си, седейки на старата борова маса в просторната кухня, - че онова, което направих, е непростимо, а?

Това малко американизирано „а" беше ново: друг от безкрайната й поредица удари срещу нейното възпитание? Или го беше прихванала като болест от Джъмпи или някоя негова малка жадна по модното позната? (Отново ръмжащата ярост: долу! Сега, когато повече не я искаше, тя беше напълно неподходяща за обстановката.)

- Не мисля, че мога да кажа какво съм способен да простя - отговори той. - Този личен отговор изглежда е извън моя контрол; това или действа, или не действа и аз ще разбера, когато му дойде времето. Тогава нека кажем за момента, че съдебните заседатели са навън.

На нея това не й хареса, тя искаше от него да обезвреди положението, така че да могат да се насладят на проклетото си кафе. Памела винаги беше правила гадно кафе: въпреки това сега то не беше негов проблем.

- Връщам се тук - каза той. - Къщата е голяма и има много място. Ще взема кабинета и стаите на етажа под него, включително свободната баня, така че ще бъда доста независим. Предлагам да използвам кухнята много пестеливо. Предполагам, че тъй като тялото ми изобщо не беше намерено,

все още официално съм изчезнал - вероятно - мъртъв, ти не си отишла в съда да ме изтрият от досието. В такъв случай няма да отнеме много време да бъда възкресен, щом веднъж вдигна под тревога Бентини, Милигън и Селърс.[11] (Съответно техния адвокат, техния счетоводител и агента на Чамча.) - Памела слушаше безмълвно, със стойка, даваща му да разбере, че няма да предложи никакви доводи против, че каквото и да поискаше, беше о'кей: внасяйки поправки с езика на тялото. - След това - заключи той - ще разпродадем всичко и ти ще получиш развода си. - Той излетя навън, преди да го хване треперенето, и успя да стигне до бърлогата си точно преди това. Долу Памела вероятно щеше да плаче; той никога не беше смятал плакането за лесно, но беше шампион по треперене. А сега и сърцето му: бум бумдум дуумдуум. За да се родиш наново, първо трябва да умреш.

Сам той изведнъж си спомни, че двамата с Памела веднъж бяха на различно мнение, както бяха на различно мнение за всичко, за един разказ, който и двамата бяха чели, чиято тема беше точно природата на непростимото. Заглавието и авторът му се губеха, но историята живо изплува. Мъж и жена били близки приятели (никога любовници) през целия си съзнателен живот. На двадесет и първия му рожден ден (и двамата били бедни по това време) тя му подарила на шега най-ужасната евтина стъклена ваза, която могла да намери, с цветове, крещяща пародия на венецианското веселие. Двадесет години по-късно, когато и двамата вече били преуспели и посивяващи, тя посетила къщата му и повела спор с него за отношението му към общ приятел. В течение на кавгата погледът й паднал върху старата ваза, която той все още гордо пазел върху полицата на камината в гостната, и без да спира тирадата си, я повалила на пода, разбивайки я без надежда за поправка. Той никога повече не й проговорил; когато умряла половин век по-късно, той отказал да посети смъртния й одър или да отиде на погребението, въпреки че били пратени вестоносци да му кажат, че това са най-съкровените й желания.

- Предайте й - казал той на емисарите, - че никога не е знаела колко ценях онова, което счупи. - Емисарите спорели, молели, ядосвали се. Ако не е знаела какво значение е вложил в дреболията, честно ли е да бъде обвинявана? И не била ли правила безброй опити в течение на годините да се извини и сдобри? Тя умира, за Бога, не може ли този древен, детски раздор да бъде най-накрая уреден? Те са изгубили цял живот приятелство, не могат ли поне да си кажат сбогом? - Не - казал непрощаващият мъж.

- Наистина ли заради вазата? Или криеш нещо друго по-тъмно?

- Вазата - отговорил той, - вазата и нищо друго. Памела сметна мъжа за дребнав и жесток, но Чамча

дори още тогава оцени странната интимност на въпроса, необяснимата му насоченост навътре.

- Никой не може да оцени едно вътрешно нараняване -каза той, - по големината на отвора на повърхностната рана.

Sunt lacrimae rerum,[12] както би казал бившият учител Су-фян, и Саладин имаше предостатъчно възможности през многото следващи дни да съзерцава сълзите в нещата. В началото той остана почти неподвижен в своята бърлога, оставяйки я да се издигне наново около него с присъщата й скорост, чакайки да придобие нещо от старата си силно успокоителната същност, каквато имаше преди промяната на вселената. С едно око доста гледаше телевизия, натрапчиво прескачайки от канал на канал, защото и той беше толкова член на културата на дистанционното, колкото свинеподобното момче на ъгъла; той също можеше да разбере или поне да навлезе в илюзията, че разбира съставното видеочудовище, което неговото натискане на копчето извикваше към съществуване... какъв уравнител беше тази дистанционна джунджурия, едно Прокрусто-во ложе за двадесетия век; то одялкваше едрите и разтягаше стройните, докато всички емисии на приемника, реклами, убийства, игри на щастието, хиляда и една различни радости и ужаси на действителното и въображаемото придобиваха равна тежест; и докато истинските прокрустянци, граждани на онова, което сега може да бъде наречено „култура на сграбч-ването", трябваше да упражняват и мозък, и мускули, той, Чамча, можеше да се излегне назад в своя лежащ стол, марка „Паркър-Нол" и да остави на пръстите си да вършат дялкане-то. На него му се струваше, докато безделно скачаше по каналите, че телевизорът беше пълен с ненормални: имаше мутанти - Мютс в „Д-р Ху", странни създания, които сякаш бяха кръстосани с различни видове индустриални машини: фуражни комбайни, багери, магарета, пневматични къртачи, триони; и чиито жестоки жреци-главатари се наричаха Мютилазиатци; детската телевизия изглежда беше населена главно от хумано-идни роботи и

същества с метаморфни тела, докато програмите за възрастни предлагаха непрестанния парад от злополучните

съпътстващи продукти на най-новите идеи в модерната медицина и нейните съучастници модерните болести и войната. Една болница в Гвиана явно беше съхранила тялото на напълно оформен тритон, в комплект с хриле и люспи. Растеше ликант-ропията[13] в шотландските Хайлендс. Сериозно се обсъждаха генетичните възможности на кентавъра. Беше показана операция за смяна на пола. Беше му напомнено за един ужасяващ къс поезия, който Джъмпи Джоши колебливо му беше показал в пансиона „Шаандаар". Името му „Възпявам еклектичното тяло" беше напълно представително за цялото. - Но приятелче-то в края на краищата има цяло тяло, огорчено си помисли Саладин. Той направи бебето на Памела без никакви неприятности: няма счупени пръчици по проклетите му хромозоми... той зърна себе си в повторение на едно старо „класическо" Шоу на извънземните. (В „бързо напред" културата статут на класика можеше да се постигне в толкова късо време, колкото са шест месеца, понякога и за една нощ.) Последицата от всичкото това гледане на телевизия беше да се нащърби силно онова, което оставаше неговата идея за нормалното средно качество на действителността; но действаха и уравновесяващи сили.

В „Градинарски свят" му беше показано как да постигне нещо, наричано „химеричен присад" (точно същото, което по желание на случайността беше гордостта на градината на Ото Коун) и въпреки че вниманието му пропусна имената на двете дървета, които трябваше да бъдат отгледани в едно -черница? златен дъжд? зановец?, - самото дърво го накара да се изправи и да обърне внимание. Ето я осезаема една химера с корени, здраво засадени, и мощно растяща из едно парче английска земя: дърво, помисли си той, способно да заеме метафоричното място на онова, което баща му отсече в една далечна градина в друг несъвместим свят. Ако подобно дърво беше възможно, тогава беше и той; той също можеше да се съгласува, да изпрати корени надолу, да оцелее. Сред всичките телевизуални образи на хибридни трагедии -безполезността на тритони, неуспехите на пластичната хирургия, есперантската пустота на много модерното изкуство. кокаколонизацията на планетата - беше получил този подарък. Това беше достатъчно. Той изгаси телевизора.

Постепенно неговата неприязън към Гавраил намаля. Нито пък рогата, козите копита и т. н. показваха някакви признаци на ново появяване. Изглежда лечението не преставаше. Фактически с минаването на дните не само Гавраил, но всичко, което напоследък се беше стоварило върху Саладин и беше несъвместимо с прозаичността на всекидневния живот, започна да изглежда някак неуместно, подобно на най-упорития кошмар, след като сте си наплискали лицето, измили зъбите и изпили нещо силно и горещо. Той започна да предприема пътувания из външния свят - до тези професионални съ-ветници адвокати счетоводител агент, които Памела имаше навика да нарича Разбойниците, и когато седеше в сигурността на техните изпълнени с ламперии, книги и полички офиси, в които чудеса просто никога не можеха да се случат, той започна да говори за своята „депресия" - „шокът от катастрофата" - и така нататък, обяснявайки изчезването си като че никога не е падал от небето, пеейки „Управлявай, Британия", докато Гавраил виеше мелодията от филма „Господин 420". Той предприе съзнателен опит да започне наново стария си живот на изтънчена чувствителност, поемайки сам по концерти, по художествени галерии и пиеси и ако откликът беше твърде притъпен; ако тези занимания не успяваха да го пратят вкъщи в състояние на възторг, което беше завръщането, очаквано от него от цялото високо изкуство; след това той настояваше пред себе си, че тръпката скоро ще се върне; че е имал „лошо преживяване" и се нуждае от малко време.

В своята бърлога, разположен в креслото „Паркър-Нол", заобиколен от познатите му предмети - китайските Пиеро, огледалото с форма на сърце на аниматор, Ерос, държащ глобуса на антична лампа, - той се поздравяваше, че е от вида хора, които намират омразата трудна за поддържане. Може би в края на краищата любовта беше по-трайна от омразата; дори ако любовта се е променила, някаква сянка от нея, някаква трайна форма от нея упорстваше. Например вече беше сигурен, че към Памела не изпитва нищо, а единствено най-алтруистични чувства. Може би омразата бе като отпечатък от пръст върху гладкото стъкло на чувствителната душа; само един мазен белег, който изчезва, оставен сам на себе си. Гавраил? Фу! Той беше забравен, повече не съществуваше. Ето: да предадеш неприязънта означаваше да се освободиш.

Оптимизмът на Саладин порасна, но червените ленти, ограждащи връщането му към живота, се оказаха по-спъващи, отколкото очакваше. Банките не бързаха да деблокират сметките му; беше принуден да взима назаем от Памела.

Нито беше лесно да се намери работа. Неговата агентка Чар-ли Селърс обясни по телефона:

- Клиентите стават странни. Започват да говорят за зомби-та, чувствали се някак омърсени, като че ограбват гроб. - Чар-ли, която в началото на петдесетака все още звучеше като разпиляно смахнато младо момиче от най-добрата селска порода, създаваше впечатлението, че много съчувства на гледната точка на клиентите. - Изчакай го - посъветва го тя. - Ще свикнат. В края на краищата не е като да си бил Дракула, за Бога.

Благодаря ти, Чарли.

Да: натрапчивата му омраза към Гавраил, неговата мечта да изиска някакво жестоко и подходящо отмъщение - това бяха неща от миналото, страни от действителност, несъвместима с неговото страстно желание да възстанови обикновения живот. Дори прелъстителните разрушителни образи на телевизията не можеха да го отклонят. Онова, което отхвърляше, беше портрет на самия него и Гавраил като чудовищни. Чудовищни - наистина каква нелепа идея. В света имаше истински чудовища: Диктатори - масови убийци, изнасилвачи на деца. Изкормва-чът на баби. (Тук беше принуден да признае, че въпреки високото му мнение за столичната полиция арестът на Ухуру Симба беше просто твърде лесно забележима кръпка.) Просто трябва да отворите жълтите вестници през който и да е ден от седмицата, за да намерите полудели ирландци, запушващи бебешки устни с пръст. Естествено Памела беше на мнение, че „чудовища" беше също - какво? - твърде осъдителен термин за подобни личности; съчувствието, каза тя, изисква да ги разглеждаме като жертви на времето. Съчувствието, отговори той, изисква да виждаме пострадалите като жертви.

- Нищо не може да те промени - каза тя с възможно най-патрицианския си глас. - Ти наистина мислиш в евтини доводи при спор.

И други чудовища, също не по-малко истински от враговете от жълтите вестници: пари, власт, секс, смърт, любов. Ангели и дяволи - кой се нуждаеше от тях? „Защо демони, когато самият човек е демон?", попита последният демон" на нобеловия лауреат Сингър[14] от тавана си в Тишевиц. Към което усетът на Чамча за равновесие, неговият има-какво-още-да-се-каже-за-и-.против рефлекс желаеше да добави: „И защо ангели, когато човекът също е ангелоподобен?" (Ако това не беше вярно, как да се обясни например скицата на Леонардо[15]? Моцарт наисшна ли е бил Велзевул с напудрена церука?) - Но трябва да бъде признато, и това беше първоначалната му мисъл, че обстоятелствата на времето не се нуждаят от дяволски обяснения.

Нищо не казвам. Не искайте от мен да изясня нещата по един или друг начин; времето за откровения отдавна е минало. Правилата на Сътворението са достатъчно ясни: ти създаваш нещата, правиш ги тъй и тъй и после ги оставяш да се развиват. Къде е удоволствието, ако винаги се намесваш, за да правиш намеци, променяш правилата, оправяш борбите? Е, до този момент доста се държах под контрол и не планирам сега да разваля нещата. Не мислете, че не съм искал да се намеся; исках, и то много пъти. И веднъж, вярно е, го направих. Седнах на леглото на Алилуя Коун и говорих на суперзвездата Гавраил. Опарвала или Неечайвала, искаше да знае той и аз не го осветлих; и със сигурност не възнамерявам вместо това да се раздрънкам пред този объркан Чамча.

Сега си тръгвам. Човекът ще спи.

Неговият новороден, новооперен, все още можещ да сбърка оптимизъм беше най-труден за поддържане през нощта; защото през нощта този другосвят от рога и копита не беше лесен за отричане. Съществуваше и работата с двете жени, които започнаха да преследват сънищата му. Първата - беше трудно да признае това дори на себе си - не беше някоя друга, а детето-жена от „Шаандаар", неговият верен съюзник през кошмарното време, което той сега се опитваше толкова силно да скрие зад баналности и замъгленост, aficionada на бойните изкуства, любовницата на Ханиф Джонсън, Мишал Суфян.

Втората - която беше напуснал в Бомбай с ножа на заминаването му, забит в сърцето й, и която все още би трябвало да го мисли за мъртъв - беше Зини Вакил.

Нервността на Джъмпи Джоши, когато научи, че Саладин Чамча се е завърнал в човешки образ, за да заеме наново горните етажи на къщата в Нотинг Хил, беше ужасна за гледане и дразнеше Памела повече, отколкото можеше да изрази. През първата нощ - тя беше решила да не му казва, докато не се намериха на сигурно място в леглото, - научавайки новината, той скокна най-малко три фута върху матрака и застана на светлосиния килим чисто гол и треперещ с тикнат в устата палец.

- Върни се тук и престани да се правиш на глупак -нареди тя, но той диво поклати глава и докато вадеше палеца си достатъчно дълго, изломоти:

- Но ако той е тук! В тази къща! Как мога аз?... - След което сграбчи дрехите си в безреден възлоп и избяга от нейното присъствие; тя чу трополене и трясъци, които подсказваха, че обувките му, вероятно придружени от него самия, са паднали по стълбите надолу.

- Добре! - изпищя тя след него. - Пъзльо, счупи си врата. Няколко минути по-късно Саладин беше посетен от из-

червената си отчуждена и плешива жена, която заговори бързо през стиснати зъби:

- Дж. Дж. стои на улицата. Проклетият глупак казва, че не може да дойде, докато не кажеш, че нямаш нищо против.

Както обикновено, тя беше пила. Чамча, силно учуден, успя да избърбори:

- А ти какво, искаш ли да влезе? - Което Памела изтълкува като негов способ да сипва сол в раната. Ставайки даже с още една отсянка по-тъмночервена, тя свирепо и унижено кимна. Да.

Така през първата си нощ вкъщи Саладин Чамча излезе навън.

- Ей, омбре! Ти наистина изглеждаш добре!

Джъмпи го поздрави с ужас, правейки движение като да плесне с ръце, за да скрие страха си - и Саладин убеди любовника на жена си да сподели леглото й. След това се оттегли на горния етаж, защото сега покорността на Джъмпи не му позволяваше да влезе в къщата, докато Чамча не се отда-лечи тутакси на безопасно разстояние.

- Какъв човек! - заплака Джъмпи пред Памела. - Той е принц, светец!

- Ако не престанеш - апоплектично го предупреди Памела, - ще насъскам шибаното куче срещу теб.

Джъмпи продължи да смята присъствието на Чамча за смущаващо, представяйки си го (поне така си личеше от държането му) като заплашителна сянка, която непрестанно трябва да бъде омиротворявана. Когато готвеше ядене за Памела (оказа се, за нейна изненада и облекчение истински муглай шеф)[16], той настояваше да канят Чамча долу да се присъедини към тях и когато Саладин се опъна, му занесе горе поднос, обяснявайки на Памела, че да се постъпи другояче би било грубо и също така предизвикателно.

- Виж какво разрешава под собствения си покрив! Той е гигант; най-малкото, което можем да направим, е да имаме добри обноски.

Памела с нарастваща ярост трябваше да се примири с поредица подобни действия и съпровождащите ги проповеди.

- Никога не бих повярвала, че си такъв традиционалист - гневеше се тя и Джъмпи отговаряше:

- Това е само въпрос на уважение.

В името на уважението Джъмпи носеше на Чамча чаши чай, вестници и пощата; при идването си в голямата къща той никога не пропускаше посещение най-малко от двадесет минути, минималното време, съизмеримо с неговата представа за учтивост, докато Памела чакаше и се наливаше с бърбън три етажа по-долу. Той носеше малки подаръци на Саладин: оми-лостивителни жертвоприношения от книги, стари театрални реклами, маски. Когато Памела се опита решително да забрани това, той го оспори с невинно, но магарешко увлечение:

- Не можем да се държим, сякаш човекът е невидим. Той е тук, нали? Тогава трябва да го въвлечем в нашия живот.

Памела отговори кисело:

- Защо просто не го помолиш да слезе и да се присъедини към нас в леглото?

На което Джъмпи сериозно отговори:

- Не мисля, че ще го одобриш.

Въпреки неспособността си да се отпусне и да приеме местожителството горе на Чамча за даденост,

нещо в Джъмпи беше облекчено от получаването на благословията на предшественика му по такъв необичаен начин. Способен да помири повелите на любовта и приятелството, той доста се ободри и усети как идеята за бащинството расте в него. Една нощ сънува сън, който го накара на следващата сутрин да плаче от радостно очакване: едни прост сън, в който той тичаше по алея, засводена от дървета, помагайки на малко момче да кара велосипед.

- Не си ли доволен от мен? - викаше момчето в своето въодушевление. - Погледни: не си ли доволен?

И двамата, Памела и Джъмпи, се бяха включили в засилващата се кампания на протест срещу ареста на д-р Уху-ру Симба за така наречените убийства на Изкормвача на баби. Чамча се качи, за да обсъди същото и със Саладин.

- Цялата работа е напълно изфабрикувана, основана на косвени доказателства и клевети. Ханиф смята, че може да вкара камион в пропуските на обвинението. Това просто е недвусмислено зложелателен монтаж; единственият въпрос е колко далече ще стигнат. За по-сигурно ще го облекат в пус-тословие. Може би дори ще има свидетели, които ще кажат, че са го видели да ги коли. Доста зле, бих казал; за известно време той беше силен глас в града.

Чамча препоръча предпазливост. Припомняйки си ненавистта на Мишал Суфян към Симба, той каза:

- Този приятел има - нямаше ли? - досие заради насилие срещу жени...

Джъмпи обърна дланите си нагоре.

- В личния си живот - призна той - този тип е откровено лайно. Но това не значи, че изкормва възрастни граждани; не трябва да си ангел, за да си невинен. Освен, разбира се, ако не си черен. - Чамча пропусна това покрай ушите си. -Въпросът е, че това не е лично, а политическо - подчерта Джъмпи, добавяйки, когато се надигна да си ходи. - Ъ, утре има политическо събрание по този повод. Памела и аз трябва да отидем; моля, искам да кажа, ако искаш, ако те интересува, значи, ела с нас, ако искаш.

- Ти го покани да дойде с нас? - не можа да повярва Памела. През по-голямата част от времето й се гадеше и това с нищо не допренесе за подобряване на нейното настроение. -Ти наистина ли направи това, без да се посъветваш с мен? -Джъмпи изглеждаше оклюмал. - Е, така и така няма значение - пусна го тя от ченгела. - Едва ли ще го хванеш да отиде на нещо подобно.

Обаче на сутринта Саладин се появи в преддверието, облечен в елегантен кафяв костюм, палто от камилска вълна с копринена яка и една твърде гиздава кафява мека шапка.

- Закъде си се приготвил? - поиска да знае Памела с тюрбан, военно кожено яке от армейските излишъци и долнище на анцуг, което разкриваше започващото разширяване на талията й. - Шибания Аскот?

- Смятам, че бях поканен на едно събрание - отговори Саладин по най-ненападателния си начин и Памела избухна.

- Искаш да бъдеш внимателен - предупреди го тя. - Но както изглеждаш, вероятно ще те оберат до шушка.

Какво го теглеше назад в другосвета, в този подземен град, чието съществуване толкова дълго беше отричал? Какво или по-скоро кой го накара с простия факт на своето (нейното) съществуване да излезе от бърлогата-какавида, в която беше - или така вярваше - върнат към бившето си аз, и да се гмурне отново в опасните (защото не са отбелязани на картата?) води на света и на своето аз?

- Ще смогна да вмъкна събранието - каза Джъмпи Джо-ши на Саладин - преди курса по карате. - Където чакаше най-добрата му ученичка: дълга коса с цветовете на дъгата, а Джъмпи добави, едва отпразнувала осемнадесетия си рожден ден. - Не знаейки, че и Джъмпи страда от същите непозволени копнежи, Саладин прекоси града, за да бъде по-близо до Мишал Суфян.

Той очакваше събранието да бъде малко, представяйки си задна стая, пълна с подозрителни типове, приличащи и говорещи като клонирани Малкълм Хиксовци[17] (Чамча си спомни, че сметна за смешна една шега на телевизионен комик - „Чуйте този за чернокожия, който си сменил името на мистър Хикс и дал под съд „Новини от света" за клевета"[18] и предизвика една от най-тежките караници в брака си), може би заедно с няколко изглеждащи ядосани жени; той си беше представял много свиване на юмруци и декларации за справедливост. Онова, което откри, беше голямата зала на

къщата за срещи „Брикхолски приятели", натъпкана от стена до стена с всякакви въобразими категории хора - стари, дебели жени и ученици с униформи, почитатели на растара-па и работници в ресторант, служителите на малкия китайски супермаркет на Плеси стрийт, сдържано облечени джентълмени, както и диви момчета, бели, както и черни; настроението на тълпата беше далече от вида евангелска истерия, която си беше представял; то беше спокойно, тревожно и искащо да знае какво може да се направи. До него имаше млада чернокожа жена, която хвърли развеселен поглед на неговата премяна, в отговор той се втренчи в нея и тя се засмя:

- О'кей, извинете, не исках да ви обидя. - Тя носеше холограмна значка, от вида, който променяше съобщението си с промяната на ъгъла, докато се движите. Под единия ъгъл се четеше „Ухуру за Симба", а от другия „Свобода за лъва". - Това е заради значението на избрания от него псевдоним - обясни тя многословно. - На африкански.

- На кой език? - искаше да знае Саладин. Тя вдигна рамене и се обърна, за да слуша ораторите. Това беше африкански: роден и озвучен от нея в Луингъм или Детфорд или Ню Крос, това беше всичко, което имаше нужда да знае... Памела просъска в ухото му:

- Виждам, че най-сетне намери някой, над когото да чувстваш превъзходство. - Тя все още можеше да чете в него като в книга.

Една дребна жена в средата на седемдесетте беше доведена на сцената в далечния край на залата от един жилав мъж, в който, Чамча беше почти сигурен, че вижда (той наистина приличаше на американски лидер на Блек Пау-ър[19]), младия Стокили Кармайкъл[20] - същите прекомерни очила, който играеше ролята на един вид конферансие. Излезе, че е малкият брат на д-р Симба Уолкът Робъртс, а дребната лейди беше тяхната майка Антоанет.

- Бог знае как нещо голямо колкото Симба изобщо е излязло от нея - прошепна Джъмпи и Памела ядно се смръщи от ново чувство на солидарност с всички бременни жени в миналото и настоящето. Обаче когато Антоанет Робъртс заговори, гласът й беше достатъчно голям, за да изпълни залата само със силата на дробовете. Тя искаше да говори за ежедневието на сина си в съда по време на разискванията по делото и беше доста добра изпълнителка. За нейния глас Чамча си беше помислил като за обработен; тя говореше с Би Би Си акцентите на човек, който е учил английското произношение от предаванията на Световната служба, но в него имаше и евангелие и проповед за адския огън.

- Моят син изпълни тази подсъдима скамейка - каза тя на смълчаната зала. - Господи, той я запълни. Силвестър -вие ще ме извините, ако използвам името, което му дадох, без да искам да омаловажа воинското име, което той прие, просто от дълбоко насаден навик - Силвестър изригна нагоре от подсъдимата скамейка като Левиатан от вълните. Искам да знаете как говори: той говори високо, той говори ясно. Той говори, гледайки противника си в очите, и можа ли този прокурор да го накара с поглед да сведе очи? Не и след сто години. Искам да знаете какво каза: „Стоя тук - заяви синът ми, - защото избрах да играя старата и почетна роля на дързък негър. Тук съм, защото не желая да изглеждам разумен. Аз съм тук за не благодарността си." Той беше колос между джуджета. „Не правете грешка - каза той в онзи съд, - ние сме тук да променим нещата. Веднага признавам, че ние самите трябва да бъдем променени; африканци, кари-бийци, индийци, пакистанци, бангладешци, кипърци, китайци: ние сме различни от това, което щяхме да бъдем, ако не бяхме прекосили океаните, ако нашите майки и бащи не бяха прекосили небесата в търсене на работа и достойнство и по-добър живот за своите деца. Ние бяхме направени наново: но аз казвам, че ние трябва да бъдем също онези, които да направят наново това общество, да го оформят от долу до горе. Ние трябва да бъдем носачите на мъртво дърво и гра-динари на новото. Сега е наш ред." Искам да помислите за това, което моят син, Силвестър Робъртс, д-р Ухуру Симба, каза в съдебната палата. Мислете за това, докато решаваме какво трябва да направим.

Синът й Уолкът й помогна да напусне сцената сред одобрителни възгласи и песнопения; тя кимна благоразумно по посока на шума. Последваха по-малко харизматични речи. Ханиф Джонсън, адвокатът на Симба, направи поредица от предложения - галерията за зрители трябва да бъде препълнена, раздаващите правосъдие трябва да знаят, че са наблюдавани; съдът трябва да бъде обграден с жива верига и да бъдат организирани дежурства; има нужда от повик за събиране на средства. Чамча прошепна на Джъмпи:

- Никой не споменава миналото му на сексуално насилие. Джъмпи вдигна рамене.

- Някои от жените, които той е нападал, са в тази зала. Например Мишал е ей там, виж, там в ъгъла до сцената. Но тук не е мястото или времето за това. Може да се каже, че бичата агресивност на Симба е семеен проблем. А това, което имаме тук, е проблем с Човека.

При други обстоятелства Саладин щеше да каже доста в отговор на подобно изявление. Той щеше да възрази, първо, че насилническото минало на човек не може толкова лесно да бъде пренебрегвано, когато е обвинен в убийство. - Също така не харесваше използването на подобни американски термини като „Човека"[21] в съвсем различните британски обстоятелства, където не е имало робство; звучеше като опит да се вземе назаем блясъкът на други по-опасни битки, същото чувстваше и към решението на организаторите да запълват промеждутъците между речите с песни като „Ние ще победим" и дори, о, Боже мой, „Нкози Секелел' и Африка"[22]. Сякаш всички каузи са еднакви, всички истории взаимозаменяеми. - Но той не каза нито едно от тези неща, защото главата му беше започнала да се върти и сетивата да му изневеряват, тъй като за пръв път в неговия живот му беше отправено вцепеняващо предупреждение за неговата смърт.

Ханиф Джонсън завършваше речта си. Както е написал д-р Симба, новотата ще навлезе в това общество чрез колективни, не самостоятелни действия. Той цитираше нещо, което Чамча разпозна като един от най-популярните лозунги на Камю. Преминаването от думи към морални действия, казваше Ханиф, има свое име: да станеш човек. И сега една доста млада британска азиатка с малко потопчест нос и мръснишки блусарски глас заизстрелва песента на Боб Ди-лън „Съжалявам бедния имигрант". Това беше друга фалшива и вносна нотка: всъщност песента изглеждаше твърде враждебна към имигрантите, въпреки че имаше редове, хващащи за сърцето, за имигрантските мечти, разбиващи се като стъкло, как е задължен да „строи града си с кръв". Джъмпи със стихоплетските си опити да формулира наново стария расистки образ за реките от кръв щеше да оцени това. -Саладин преживяваше всички тези неща, но като от голямо

разстояние. Какво се случи? Това: когато Джъмпи Джопш посочи присъствието на Мишал в къщата за срещи на „Приятелите", Саладин Чамча, гледайки към нея, видя един буен огън да гори в центъра на челото й и в същия миг почувства ударите и ледената сянка на чифт гигантски крила. Той изживя странен вид замъгляване, свързан с виждането на нещата като двойни, сякаш гледаше в два свята едновременно; единият беше ярко осветената пушено-забранено зала за събрания, но другото беше свят на призраци, в който Азраил, ангелът унищожител, връхлиташе към него и челото на едно момиче можеше да гори със зловещи пламъци. - Тя е смърт за мен, ето какво означава това, помисли Чамча в единия от двата свята, докато в другия си каза да не бъде глупав; помещението беше пълно с хора, носещи тези безсмислени племенни значки, които после станаха толкова популярни, неоново зелени ореоли, дяволски рога, оцветени с флуоресцент-на боя; Мишал вероятно носеше някое боклучаво украшение от космическата ера. Но другото му аз отново взе връх, тя е забранена за теб, каза то, не всички възможности са отворени за нас. Светът е краен; нашите надежди се изливат през неговия ръб. При което сърцето му се включи в действието, бумдум думбум бумбумдум бабадум.

Сега беше навън с Джъмпи, който се безпокоеше за него, дори Памела показа загриженост.

- Аз съм тази, дето мъти - каза тя с грубичък остатък от(привързаност. - Какво ти е, та припадаш?

Джъмпи настоя:

- Най-до бре е да дойдеш с мен в моя час; просто си седи спокойно и след това ще те заведа вкъщи.

Но Памела поиска да знае дали няма нужда от лекар. Не, не, ще отида с Джъмпи, ще се оправя. Просто беше твърде топло вътре. Нямаше въздух. Дрехите ми са много топли. Глупава работа. Няма значение.

До къщата на „Приятелите" имаше филмотечно кино и той се беше облегнал на киноафиш. Филмът бе „Мефисто", историята на един актьор, прелъстен да сътрудничи с нациз-ма. На афиша актьорът - игран от германската звезда Клаус Мария Брандауер - беше облечен като Мефистофел, бяло лице, тяло, наметнато с черен плащ, ръце, вдигнати нагоре. Редове от Фауст стояха над главата му:

- *Кой си ти тогава?*

- *Част от тази Сила,*

която винаги желае зло, но твори добро.

В спортния център: той едва можеше да се насили да погледне към Мишал. (Тя също си беше тръгнала от събранието за Симба навреме, за да успее за курса.) - Въпреки че беше цялата над него, ти се върна, обзалагам се, за да ме видиш, не е ли мило, той едва можа да произнесе любезна дума, камо ли да попита носиш ли нещо светещо по средата на твоите очи, защото тя сега не риташе с крака и не извиваше дългото си тяло, бляскаво в черното трико. - Докато, почувствала студенината у него, тя се дръпна назад, цялата изразяваща объркване и наранена гордост.

- Нашата друга звезда днес не се появи - спомена Джъмпи на Саладин по време на почивката между упражненията. - Мис Алилуя Коун, онази, която се изкачи на Еве-рест. Смятах да ви запозная. Тя познава, искам да кажа, явно е с Гавраил. Гавраил Фаришта, актьорът, твоят съоце-лял от катастрофата.

Нещата се затварят над мен. Гавраил се носеше към него подобно на Индия, след откъсването си от протоконтинен-та Гондвана[23] и поемането й към Лавразия. (Неговите умствени процеси, отбеляза той отсъстващо, поднасяха някои твърде странни асоциации.) Когато се сблъскат, силата ще изхвърли Хималаи. - Какво е планина? Препятствие; превъзходство и над всичко друго последица.

- Къде отиваш - викаше Джъмпи, - мислех, че ще те закарам. Добре ли си?

- Добре съм. Трябва да походя, това е всичко.

- О'кей, но само ако си сигурен.

Сигурен. Тръгни си бързо, без да срещаш натъжения поглед на Мишал.

... На улицата. Върви бързо, навън от това неподходящо място, този подсвят. - Боже: няма отърваване. Ето витрина, магазин, продаващ музикални инструменти, тромпети саксофони обои, какво е името му? - Попътни ветрове и във витрината евтино отпечатан позив. Обявяващ предстоящото завръщане на, правилно, архангел Гавраил. Връщането му и спасението на земята. Върви. Бързо се махай.

... Дай знак на това такси. (Дрехите му предизвикват почтителност у шофьора.) Влезте, скуайър, имате ли нещо против радиото. Някакъв учен, който попаднал в онова отвличане и изгубил половината си език. Американец. Те го изградили наново, разказва той, с месо от задника му, с из-винение. Не би ми харесала уста, пълна с месо от собствения ми бут, но горкият човек не е имал избор, нали. Смешно копеле. Има някои странни хрумвания.

Юджийн Думздей обсъждаше по радиото празниците в летописа на вкаменелостите с новия език от бут. Дяволът се опита да ме накара да млъкна, но добрият Господ и американските хирургически техники не бяха съгласни. Тези празнини бяха главната рекламна точка на сътвориста: ако ес-тественият подбор беше истина, къде са всички тези случайни мутации, които не са били подбрани? Къде са децата-чудовища, деформираните бебета на еволюцията? Вкаменелостите бяха неми. Между тях няма трикраки коне. Няма смисъл да се спори с тези старчоци, каза таксистът, аз самият не одобрявам Бог. Няма смисъл, съгласи се малка част от съзнанието на Чамча. Няма смисъл да се внушава, че „летописът на вкаменелостите" е някакъв вид съвършен шкаф за папки. И еволюционната теория измина дълъг път от времето на Дарвин. Сега се твърдеше, че големите видови промени са ставали не неуверено и наслуки, както се смяташе 'първоначално, а на големи радикални скокове. Историята на живота не беше жужащият напредък - истинския английски напредък на средната класа, - както викторианското мислене е искало да бъде, а яростни, драматични, натрупващи се трансформации: според старата формулировка повече революция, отколкото еволюция. - Достатъчно чух, каза таксистът. Юджийн Думздей изчезна от ефира, за да бъде заменен с дискомузика. Ave atque vale.[24]

Онова, което Саладин Чамча разбра през този ден, беше, че живее в състояние на лъжлив мир, че промяната в него е необратима. Един нов тъмен свят се беше отворил за него (или в него), когато падна от небето; няма значение колко усърдно се опитваше да пресътвори старото си съществуване, това беше, сега го разбираше, факт, който не можеше да бъде отменен. Сякаш виждаше път пред себе си, разделящ се наляво и надясно. Затваряйки очи, облягайки се на тапицерията на таксито, той избра пътя наляво.

Температурата продължаваше да се покачва; и когато горещата вълна достигна най-високата си точка и остана там толкова дълго, че целият град, неговите сгради, водните му пътища, жителите му стигнаха опасно близко до сваряването - тогава мистър Били Батута и неговата придружителка Мими

Мамулян, наскоро върнали се в метрополиса след период на гостуване на углавните власти в Ню Йорк, обявиха своето парти на „голямото завръщане". Бизнесвръзките на Били в центъра уредиха случаят му да се гледа от добре разположен съдия; личното му обаяние убеди всяка една от богатите дамски „мишени", от които беше изстискал толкова щедри суми с цел откупа на душата му от дявола (включително мисис Щрувелпетер), да подпишат една петиция за снизхождение, в която матроните изразяваха своето убеждение, че мистър Батута честно се е разкаял за своята грешка и молеха в светлината на неговата клетва да се съсредоточи оттук насетне върху започващата си бляскава предприемаческа кариера (чиято социална полезност от гледна точка на натрупването на богатство и предоставянето на работа на много хора, предлагаха те, също да бъде взета под внимание от съда при смекчаването на неговите нарушения) и следващата му клетва да се подложи на пълен курс психиатрично лечение, който да му помогне да преодолее неговата слабост към криминални дяволии - така че достойният съдия да се спре на някое по-леко наказание, отколкото осъждане на затвор, „възпиращото въздействие, търсено с подобно затваряне", по мнението на дамите, „в този случай ще бъде по-добре постигнато с по-християнска присъда". Признатата за подхлъзнала се от любов към Били негова помощничка Мими получи условна присъда; тази на Били беше депортиране и сурова глоба, но дори това беше направено значително по-малко жестоко поради съгласието на съдията с молбата на адвоката на Били на неговия клиент да бъде позволено да напусне доброволно страната, без да има стигмата на печат със заповед за депортация в паспорта си, нещо, което ще да причини голяма вреда на множеството му бизнесинтереси. Двадесет и четири часа след присъдата Били и Мими бяха обратно в Лондон, като го отпразнува шумно в „Крокфордс" и разпратиха луксозни покани за това, което обещаваше да бъде приемът на този странно зноен сезон. Една от тези покани с помощта на мистър С.С. Сисодия намери пътя до жилището на Алилуя Коун и Гавраил Фаришта; друга пристигна, малко закъсняла, в бърлогата на Саладин Чамча, пъхната под вратата от грижливия Джъмпи. (Мими се беше обадила на Памела, за да я покани, добавяйки с обичайната си прямота: „Някаква представа с какво се е захванал този твой съпруг?" - На което Памела отговори с английска непохватност, да, ъъъ, но. Мими измъкна цялата история от нея за по-малко от половин час, което не беше лошо постижение, и заключи тържествуващо: „Звучи като че животът ти се оправя, Пам. Доведи ги и двамата; доведи, когото искаш. Ще бъде голям цирк.")

Мястото на приема беше друг от необяснимите триумфи на Сисодия: гигантската звукозаписна сцена на филмовата студия „Шепертън" беше осигурена явно безплатно и така гостите щяха да могат да се забавляват сред огромната възс-тановка на Дикенсовия Лондон, която се намираше вътре. Музикална адаптация на последния завършен роман на великия писател[25], преименуван „Приятел!", с либрето и стихове от прочутия гений на музикалната сцена Джеръми Бен-тъм, се беше оказала мамутски хит на Уестенд и Бродуей, напук на страховитата природа на някои от неговите сцени; сега „Приятелите", както беше известен в бизнеса, получаваше аколадата[26] на филмова продукция с голям бюджет.

- Хората от връ-връ-връзките с обществеността - каза Сисодия на Гавраил по телефона, - мислят, че подобен праз-праз-празник, който ще бъде най-ососеяният със зззвезди, ще бъде добре за тттяхната подготвителна кккампания.

Уречената нощ настъпи: нощ на ужасяваща горещина.

„Шепертън!" - Памела и Джъмпи вече са тук, долетели на крилете на нейното Ем Джи, когато Чамча, презрял тяхната компания, пристига с един от флотата закрити автомобили, предоставени от домакините на онези гости, предпочитайки по каквато и да е причина да бъдат возени вместо да карат. - И някой друг също - онзи, с когото Саладин падна на земята - е дошъл; и броди вътре. - Чамча излиза на арената и е удивен. - Тук Лондон е променен - не, сгъстен, -според изискванията на киното. - Защото тук е Стюкониа на Вениъринг[27], тези чисто нови, тип-топ нови хора, лежаща шокиращо близо до Портмън скуеър и сенчестия ъгъл, криещ разнообразни Подснаповци. - И още по-лошо: гледай могилите от отпадъци на Бофинс Бауър сякаш в близката околност на Холъуей, мержелеещи се в този съкратен метро-полис над стаите на Фасцинейпгън Фледжби в Олбани - истинското сърце на У е стенд! - но гостите не са склонни да се оплакват; новороденият град, дори пренареден, все пак ти спира дъха; особено в онази част на огромното студио, през която се вие реката, реката с нейните мъгли и лодки на Ге-фър Хекзъм[28], Темза в отлив, течаща под два моста, един от стомана, друг от камък. По нейните калдъръмени брегове бият крак веселите гости; и звучат някак печално, неясно, звук от стъпки със заплашителен тон. Вечеря в мъгла от сух лед, гъста като грахова супа, започва на площадката.

Обществени величия, модели, филмови звезди, важни клечки в бизнеса, чифт дребни кралски личности, полезни политици и подобна сган се поти и смесва из тези подправени улици с множество мъже и жени, също толкова сладко-бляскави като „истинските" гости и толкова подправени, колкото града: наети статисти в костюми от епохата, заедно с подбора от водещите актьори във филма. Чамча, който осъзнава в момента, когато съзира всичко това, че тази среща е била единствената цел на неговото пътуване - факт, който беше успял да държи настрана от себе си до този миг, -съзира Гавраил в нарастващо необузданата тълпа.

Да: там на Лондонския Мост, Който Е От Камък, без съмнение, Гавраил! - А това трябва да е Алилуя, неговата ледена кралица Коун! - Какво отсъстващо изражение има, как се накланя няколко градуса наляво и как тя изглежда така, сякаш душа дава за него - как всички благоговеят пред него, защото той е сред най-големите на приема, Батута от лявата му страна, Сисодия отдясно на Али и наоколо множество лица, които могат да бъдат разпознати от Перу до Тимбукту! -Чамча напредва трудно през тълпата, която става още по-гъста, когато наближава моста - но той е решителен -

Гавраил, той ще стигне до Гавраил! - когато със звън на цим-бали гръмва силна музика, една от безсмъртните, обикновено прекъсваща представленията за продължителни аплодисменти мелодии на мистър Бентъм, и тълпата се разделя подобно на Червеното море пред децата на Израел. - Чамча, изгубил равновесие, залита назад, притиснат е от разделящата се тълпа във фалшива, наполовина дъсчена сграда - каква друга може да бъде? - антикварен магазин; и за да се спаси, отстъпва вътре, докато една голяма пееща навалица от гърдести дами с бонета и блузи с волани, придружавани от свръхдоста-тъчно джентълмени с цилиндри, слиза весело надолу по крайбрежната улица, пеейки с всичка сила.

Що за общ приятел?

Що ли е в умът му?

Е ли за доверие човек?

Или само трябва да берем срама му?

И т. н. И т. н.

- Странно нещо - казва женски глас зад него, - но когато играехме шоуто в театър Ц, избухна похот сред трупата; нещо твърде необичайно според моя опит. Хората започнаха да пропускат репликите си заради глупостите в главите.

Говорещата, забеляза той, е млада, дребна, напета, съвсем не непривлекателна, влажна от горещината, зачервена от виното и явно в хватката на трескавата похотливост, за която говори. - Светлината в „стаята" е малко, но той може да различи блясъка в очите й.

- Имаме време - продължава тя делово. - След като тази тълпа свърши, започва солото на мистър Подснап. -След което, нагласявайки се в професионална пародия на надутата поза на морския застрахователен агент, тя изстрелва своята собствена редакция на предвидената музикална подснаперщина:

Езикът ни на думи е богат, а речникът ни бич за чужденците. Но може да си горд, че си ми брат по нация, благословена от звездите, опазена навеки от злините!

Сега в Рекс-Харингтънов-говор-песен[29] тя се обръща към невидим чужденец.

- Как ви харесва Лондон? - Извъедно богао? - Ние казваме извънредно богат. Нашите английски обстоятелствени пояснения не завършват на ао. - Намирате ли, сър, множество доказателства за нашата британска конституция из улиците на световния метрополис Лондон, Лондра, Лондон? - Аз бих казала - добавя тя все още в стил подснап, - че в англичанина има съчетание на качества, една скромност, независимост, отговорност, самообладание, което човек напразно би търсил сред нациите на земята.

Създанието наближаваше Чамча, докато се освобождаваше от тези редове; междувременно разкопчавайки блузата си - и той - като мангуста пред кобра, стои замръзнал, докато тя, разголваща една добре оформена дясна гърда и предлагайки му я, посочва онова, което е нарисувала върху й, в изблик на гражданска гордост - картата на Лондон, ни повече, ни по-малко, с червен неизмиваем маркер, а реката в синьо. Метрополисът го призовава, но той, надавайки един напълно Дикенсов вик,

си пробива път навън от антикварния магазин в лудостта на улицата.

Гавраил гледа право в него от Лондонския мост; техните очи - или така се струва на Чамча - се срещат. Гавраил вдига и махва с една неразвълнувана ръка.

Онова, което следва, е трагедия. - Или най-малкото ехо от трагедия, защото пълнокръвният оригинал е недостъпен за модерните мъже и жени, както се казва. - Една бурлеска за нашите изродени, подражателски времена, в които клоуни преиграват онова, което първо е било направено от герои и крале. - Добре, така да бъде. - Въпросът, който се задава тук, си остава толкова голям, колкото винаги си е бил; а той е: каква е природата на злото, как се ражда, защо расте, как придобива едностранна собственост върху една многостранна човешка душа. Или да кажем: енигмата Ято.

Не е неизвестно за литературно-театрални тълкувания, победени от характера, да приписват неговите действия на „безпричинна злоба". Злото е зло и ще върши зло и това е така; змийската отрова е неговото истинско определение. -Добре, подобни вдиганици на раменете няма да издържат на проверката тук. Моят Чамча може да не е лейтенант от Венеция, моята Али не е удушена Дездемона, Фаришта не е равен на Мавъра, но те ще йли поне ще бъдат костюмирани в такива обяснения, каквито разрешава моето разбиране. -И така, сега Гавраил маха за поздрав; Чамча се приближава; завесата се вдига от притъмняващата сцена.

Нека първо видим колко самотен е този Саладин; неговият единствен имащ желание компаньон е един напит и кар-тографически гърдест непознат, той се промъква сам през това забавляващо се множество, в което всички хора изглеждат (а не са) приятели един на друг; докато там на Лондонския мост стои Фаришта, обсаден от почитатели, в самия център на тълпата;

и второ, нека оценим последиците за Чамча, който обичаше Англия под формата на изгубената си английска съпруга, от златното, бледо и ледниково присъствие до Фаришта на Алилуя Коун; той грабва чаша от таблата на минаващ келнер, изпива бързо виното, взема друго и изглежда, че съзира в далечината Али - величината на своята загуба;

и по други начини Гавраил бързо се превръща в сбора на Саладиновите поражения; сега там с него, в същия този миг, е друг предател - преоблечената като агне стара овца, над петдесетте, но трепкаща с мигли като осемнадесетгодишна, е агентът на Чамча, уважаемата Чарли Селърс; ти не би го харесала за трансилвански кръвосмукач, нали Чарли, крещи разлютеният наблюдател в него; и грабва друга чаша - и вижда на дъното й собствената си анонимност и равната на нея известност на другия, и голямата неправда на тази подялба;

най-вече - с горчивина се спомня той - защото Гавраил, завоевателят на Лондон, не може да види никаква ценност в света, който сега пада ничком пред него! - защото, копелето, винаги се е подигравал на мястото, истинския Лондон, Вилает, англичаните, Спуно, какви студени риби са те, кълна ти се; Чамча, придвижвайки се неумолимо през тълпата към него, изглежда, че вижда, точно в момента, същата подигравка върху лицето на Фаришта, това презрение към един Подснап с обратен знак, за когото всички английски неща са достойни за осмиване, а не за похвала; о, Боже, жестокостта на това, че той, Саладин, чиято цел и кръстоносен поход беше да направи този град свой, трябваше да го види коленичещ пред своя презрян съперник! - така че налице е и това: че Чамча иска да бъде на мястото на Фаришта, докато неговото собствено положение не представлява никакъв интерес за Гавраил.

Какво е непростимо?

Чамча, гледайки лицето на Фаришта за пръв път от грубото им сбогуване във фоайето на Роуза Даймънд, виждайки странната празнота в погледа на другия, си спомня със съкрушителна сила тяхната по-ранна празнота, Гавраил, стоящ на стълбите и нищо неправещ, докато той, Чамча, рогат и пленен, беше извлечен в нощта; и почувства завръщането на омразата, усеща как го изпълва от-долу-до-горе със свежа зелена жлъч, извиненията нямат значение, крещи тя, по дяволите успокоенията и какво-можеше-да-направи; което не подлежи на прошка, не може да се прости. Не можеш да съдиш за вътрешната рана по размера на отвора.

Така: Гавраил Фаришта, изправен на съд от Чамча, получава по-сурово отношение, отколкото Мими и Били в Ню Йорк и е обявен за виновен за вечни времена заради Неиз-винимото нещо. От което следва каквото следва. - Но ние можем да си позволим малко да поразмишляваме върху истинската природа на това Крайно, това Необяснимо престъпление. - Наистина ли, може ли да е неговото

мълчание на стълбите на Роуз? - Или има по-дълбоки сръдни, за които гърчовете по така наречената Крайна причина всъщност са не повече от заместител, фасада? - Защото не са ли две свързани противоположности тези двамата, всеки от тях сянка на другия? - Единият искащ да бъде трансформиран в чужденците, от които се възхищава, другият предпочитащ презрително да трансформира; единият - безпомощен човек, сякаш непрестанно наказван за неизвършени престъпления, другият, наричан ангелоподобен от всички до един, типа мъж, на когото всичко му се прощава. Ние можем да опишем Чамча като малко по-незабележим, но шумният, вулгарен Гавраил без съмнение е доста необикновен, едно несъответствие, което лесно може да вдъхнови неопрокрустиански желания у Чамча: да се разтегне, скъсявайки Фаришта.

Какво е непростимо?

Не е ли това треперещата голота да бъдеш напълно познат на човек, комуто не се доверяваш? И Гавраил не беше ли виждал Чамча при обстоятелства - отвличане, падане, арестуване, при които тайните на аза са напълно открити?

Добре тогава. Приближаваме ли се? Трябва ли изобщо да кажем, че тези двама са два в основата си различни видове аз? Не трябва ли да се съгласим, че Гавраил въпреки всичките псевдоними и роли и въпреки лозунгите си за раждането наново, започването наново и метаморфозите - искаше да остане, до голяма степен продължаващ - което ще рече свързан и израстващ от миналото си; че не избра нито почти смъртоносна болест, нито преобразяващо падане; че фактически той се страхува най-много от променените състояния, които се просмукват през неговите сънища и надвиват будното му аз, правейки го този ангелски Гавраил, който той няма желание да бъде; така че неговото все още е едно аз, което за нашите сегашни цели можем да опишем като „истинско".

... Докато Саладин Чамча е същество на избраните прекъсвания, на едно охотно изобретяване наново; неговият предпочетен бунт срещу историята, бидейки това, което го прави в приетия от нас език „фалшив"? И след това не можем ли да продължим и да кажем, че фалшивостта на аза прави възможна една по-лоша и дълбока фалшивост в Чамча - наречете я „зло" - и това е истината, вратата, която беше отворена в него при падането? - Докато Гавраил, за да следваме логиката на нашата установена терминология, трябва да бъде смятан за „добър" по силата на желанието му да остане въпреки всички превратности в основата си един непреобразен човек.

- Но и отново но: това звучи, не е ли така, опасно като международна заблуда? - Подобни различия, основаващи се, както и трябва да го правят, на идеята за аза като (идеално) хомогенен, нехибриден, „чист" - една напълно фантастична представа! - не може, не трябва да бъде достатъчна. Не! Нека по-скоро кажем нещо дори по-тежко: че злото може би не е твърде дълбоко под нашите повърхности, както обичаме да казваме. Че фактически ние си падаме естествено по него, което ще рече, не против нашата природа. И че Саладин Чамча тръгна да унищожава Гавраил Фаришта, защото най-накрая се оказа лесно за извършване; истинският повик на злото беше прелъстителната леснина, с която човек може да поеме по този път. (И нека добавим в заключение, невъзможността по-късно за връщане назад.)

Обаче Саладин Чамча настоява за едно по-просто изречение. „Неговото мълчание в къщата на Роуза Даймънд беше предателство, нищо повече." Той стъпва на подправения Лондонски мост. От близката кукловодска будка на червени и бели ивици мистър Пънч - пердашещата Джуди - вика към него: Така се прави! След което Гавраил също произнася поздрави, въодушевлението в думите е разрушено от противоречащия им равнодушен глас:

- Спуно, това ти ли си? Ти, дяволе. Наистина си ти. Ела тук, Салад баба, стари приятелю.

Случи се това:

В мига, когато Саладин Чамча се приближи достатъчно близо до Али Коун, за да бъде закован и леко смразен от очите й, той почувства тази наново родена враждебност срещу Гавраил да се разпростира и върху нея с нейния оценка-нула-върви-по-дяволите поглед, нейното излъчване, че е посветена в някаква голяма скрита вселенска тайна; също така нейното качество, за което щеше после да мисли като пустош, едно трудно и рядко нещо, антисоциално, необщи-телно, една духовна същност. Защо това го раздразни толкова? Защо още преди да си беше отворила устата, той я беше определил като част от врага?

Може би защото я желаеше; и желаеше дори повече онова, което взе за нейна вътрешна сигурност;

липсвайки му, той завиждаше и искаше да навреди на това, за което завиждаше. Ако любовта е копнеж да бъдеш подобен (дори да станеш) на любимия, тогава омразата, това трябва да се каже, може да бъде предизвикана от същата амбиция, когато не може да бъде осъществена.

Случи се това: Чамча изобрети една Али и се превърна в противник на измислицата си... и не показа нищо от това. Той се усмихваше, стискаше ръце, беше му приятно да се запознае с нея; и прегърна Гавраил. Следвам го, за да се нахвърля върху него. Али, нищо неподозираща, се извини. Те двамата има толкова да наваксват, каза тя, и обещавайки скоро да се върне, си тръгна: свободна да изследва, както се изрази. Той забеляза, че тя накуцваше леко две или три

стъпала; след това се спря и тръгна решително. Сред нещата, които не знаеше за нея, беше нейната болка.

Не знаейки, че стоящият срещу него Гавраил, с отсъстващ поглед и повърхностен в поздрава си, е под внимателен лекарски надзор; или че е задължен ежедневно да приема определени лекарства, които замъгляваха сетивата му, заради твърде голямата вероятност от повторение на вече-не-безименната болест, което ще рече параноидна шизофрения; или че дълго е бил държан настрана, по изрично настояване на Али, от кинаджиите, на които тя изобщо беше престанала да вярва от последното му вилнеене; или че тяхното присъствие на Батута-Мамуляновия прием беше нещо, срещу което тя от все сърце беше против, примирявайки се едва след една ужасна сцена, в която Гавраил кряскаше, че повече няма да бъде държан като затворник и че е решен да направи още един опит да влезе отново в своя „истински живот"; или че усилието да се грижи за един разстроен любовник, който беше способен да вижда малки подобни на прилепи дяволчета да висят с главите надолу в хладилника, беше изхабило Али подобно на изтъняла износена риза, налагайки и ролята на милосърдна сестра, жертвен агнец и патерица -в обобщение изисквайки от нея да действа срещу собствената си сложна и объркана природа; не знаейки нищо от това, не успявайки да разбере, че този Гавраил, когото гледаше и вярваше, че вижда, Гавраил, олицетворение на сполуката, която на гонения от фурии Чамча толкова забележимо липсваше, беше също толкова създание на неговото въображение, също толкова измислица, както изобретената възмутителна Али, тази класически зашеметяваща блондинка или femme fatale, която беше извикал в завистливото си, измъчено Орестово въображение - въпреки това Саладин в невежеството си проникна по чиста случайност в пукнатината на Гавраиловата (трябва да се признае малко донкихотовска) броня и разбра как неговото омразно Друго аз може по най-бързия начин да бъде погубено.

Баналният въпрос на Гавраил постави началото. Ограничен от успокоителните в светски разговори, той попита неясно:

- И кажи, как е жена ти?

При което Чамча с развързан от алкохола език изтърси:

- Как? Свалена. Бременна. Велика с шибаното дете. Пълният с приспивателни Гавраил пропусна яростта в

тази реч, отнесено засия и прегърна Саладин през рамото

- Шабаш, мубарак[30] - отправи той поздравления. - Спу-но! Дяволски бърза работа.

- Поздрави любовника й - беснееше със заплитащ се език Саладин. - Моят стар приятел Джъмпи Джоши. Сега, признавам това, има мъж. Изглежда жените побесняват. Бог знае защо. Те искат шибаните му бебета и дори не чакат разрешението му.

- Например коя? - изкрещя Гавраил, въртейки глава и карайки Чамча да отскочи изненадано. - Коя, коя, коя? -викаше той, предизвиквайки пиянско кикотене. Саладин Чамча също се засмя: но без удоволствие:

- Ще ти кажа коя например. Например жена ми, ето коя. Това не е дама, мистър Фаришта, Гавраил. Памела, моята жена, която не е дама.

В същия този миг, както го беше пожелало щастието -докато Саладин заради изпитите чашки беше в твърде голямо неведение за въздействието, което имаха думите му върху Гавраил - за когото два образа експлозивно се бяха обединили: първия - внезапният му спомен за Реха Мерчант върху летящ килим, предупреждавайки го за тайното желание на Али да има дете, без да съобщи на бащата, кой иска разрешение от семето, за да засее, и вторият - представата за тялото на инструктора по бойни

изкуства, сраснало се във високоритаща похот със същата тази мис Алилуя Коун - фигурата на Джъмпи Джоши беше видяна да прекосява Сауту-ък Бридж в леко развълнувано състояние - всъщност преследвайки Памела, от която беше разделен от същия напор на пеещите дикенсианци, които бяха тласнали Саладин към столичните гърди на младата жена в антикварния магазан.

- Говорим за вълка - посочи Саладин. - Там върви копелето. - Той се обърна към Гавраил, но последният си беше отишъл.

Али Коун се появи наново, ядосана, обезумяла.

Къде е той? Исусе! Не мога ли да го оставя и за една шибана секунда? Не можа ли да го държиш под подпухналите си очи?

- Защо, какво става?

Но Али се беше гмурнала в тълпата, така че когато Чамча видя Гавраил да пресича Саутуък Бридж, тя беше толкова далече, че не би могла да го чуе. - Тук беше и Памела, питайки:

- Да си виждал Джъмпи? - И той посочи, „В тази посо-", след което тя също изчезна без нито една вежлива дума;

и сега се виждаше Джъмпи да пресича Саутуък Бридж в противоположната посока, къдрава коса, порошава от всякога, подобните на закачалка рамене, изгърбени в балтона, който беше отказал да свали, с търсещи очи, с насочващ се към устата палец; и малко по-късно Гавраил се насочи към бледното подобие на Мостът Който Е От Стомана, поемайки по пътя на Джъмпи.

Накратко събитията бяха започнали да граничат с фарса; но когато няколко минути по-късно актьорът, играещ ролята на Гефър Хексъм, който наблюдаваше този отсек от Дикенсовата Темза за трупове, за да ги освободи от техните ценности, преди да ги предаде на полицията, хокайки, се спусна бързо надолу по студийната река с неговата предвидено чорлава, прошарена коса, щръкнала право нагоре, фарсът веднага беше прекратен; защото в неговата непочтена лодка лежеше безчувственото тяло на Джъмпи Джоши в под-гизналия си балтон.

- Повален в безсъзнание - изкрещя лодкарят, посочвайки голямата цицина, издигаща се върху задната част на черепа на Джъмпи, - и в безсъзнание е бил във водата, чудо е, че не се е удавил.

Една седмица след това в отговор на едно възбудено телефонно обаждане от Али Коун, която го беше проследила посредством Сисодия, Батута и най-накрая Мими и която изглеждаше доста поразмразена, Саладин Чамча се намери на пътническото място в едни тригодишен сребрист ситроен комби, който бъдещата Алиша Бониек беше подарила на дъщеря си, преди да замине за един продължителен престой в Калифорния. Али го посрещна на гара Карлайл, повтаряйки по-раншните си извинения по телефона:

- Нямах право да ти говоря така; ти нищо не знаеш, искам да кажа, слава Богу, никой не видя нападението и изглежда е било потулено, но този беден човек, в гръб с лопата по главата, това е много лошо, работата е, че взехме едно място горе на север, на мои приятели, които сега отсъстват, това изглеждаше най-добрия начин да излезем от обсега на човешките същества и той те иска; мисля, че наистина можеш да му помогнеш и откровено казано, аз също се нуждая от помощ - което остави Саладин не по-мъдър, но разяждан от любопитство, - и сега Шотландия летеше покрай прозорците на ситроена с тревожеща скорост: краят на вала на Ад-риан, старият рай за пристаналите Гретна Грийн[31] и след това навътре по посока на южната планинска част; Екълфе-кън, Локърби, Бийтък, Елвънфут. Чамча беше склонен да мисли за всички нестолични места като за дълбините на междузвездното пространство и пътуванията из тях за изпълнени с опасност: защото да рухнеш: в подобна празнота със сигурност означаваше да умреш в самота и неоткрит. Бдителното му око беше забелязало, че един от фаровете на ситроена е счупен, че индикаторът за горивото беше на червено (излезе, че той също е развален), че дневната светлина намаляваше и че Али караше, сякаш А47 е писта в Силвър-стоун през слънчев ден.

- Не може да стигне далече без транспорт, но човек никога не знае - мрачно обясни тя. - Преди три дни откраднa ключовете от колата и го откриха поел в обратната посока по един изход на М6, крещейки за проклятие. Пригответе се за отмъщението на Господа, казал той на пътните ченгета, защото аз скоро ще призова своя помощник Азраил. Те записали всичко в малките си тефтерчета.

Чамча, чието сърце все още бе пълно със собствените му отмъстителни страсти, изигра съчувствие и

шок.

- А Джъмпи? - заинтересува се той. Али вдигна и двете си ръце от волана в жест аз-се-предавам, докато колата заплашително се клатушкаше по неравния път.

- Лекарите казват, че натрапчивата ревност може да е част от същото нещо; най-малкото може да освободи лудостта, подобно на взривател.

Тя се радваше, че има възможност да говори, и Чамча охотно й предложи слуха си. Ако му се доверяваше, то беше, защото Гавраил също го правеше; той нямаше намерение да развали това доверие. Веднъж той измами доверието ми, сега нека известно време има доверие в мен. Той беше един начеващ кукловод, беше необходимо да изучи вървите, да открие кое с кое беше свързано...

- Не мога да престана - говореше Али. - По един неразбираем начин се чувствам виновна заради него. Нашият жп-

~от не се получава и вината е моя. Майка ми се ядосва, когато говоря по този начин.

На прага да хване самолета за запад, Алиша смъмри дъщеря си на трети изход. „Не мога да разбера, откъде ти идват тези идеи", викаше тя посред раници, куфари и плачещи азиатски мамички. „Можеш да кажеш, че животът на баща ти също не се разви по план. В такъв случай той ли трябва да бъде обвиняван за лагерите? Изучавай историята, Алилуя. През този век историята престана да обръща внимание на старата психологическа насоченост на действителността. Искам да кажа, характерът вече не е съдба. Икономиката е съдба. Идеологията е съдба. Бомбите са съдба. Какво ги интересуват гладът, газовата камера, гранатата, как си живяла живота си? Кризата идва, смъртта идва и твоето па-тетично индивидуално аз няма съвсем нищо общо с това, но ;трада от последствията. Този твой Гавраил: може би той е въплъщение на това, как ти се случва историята." Без предупреждение тя се беше върнала към високостилния гардероб, предпочитан от Ото Коун, и изглежда към начина на говорене, който подхождаше на големите черни шапки и костюми с жабо. „Наслаждавай се на Калифорния, майко", остро каза Али. „Една от нас е щастлива", каза Алиша. „Защо да не съм аз?" И преди дъщеря й да успее да отговори, тя премина бързо през бариерата само за пасажери, размахвайки паспорт, бордна карта, билет и насочвайки се към безмитните бутилки на „Опиум" и „Гордънс джин", които се продаваха под един осветен надпис, гласящ КАжЕТЕ ЗДРАВЕЙ НА ДОБРИТЕ ПОКУПКИ.[32]

В последната дневна светлина пътят заобикаляше едно разклонение от безлесни, покрити с пирен хълмове. Много отдавна в друга страна, в друг сумрак, Чамча беше заобикалял друго подобно разклонение и се беше изправил пред гледката на останките на Персеполис. Обаче сега отиваше към останките от една човешка развалина; не да се възхищава и може би дори (защото решението да се върши зло никога не е окончателно взето до самия момент на постъпката; винаги има последна възможност да се откажеш) не, за да разруши. Да издълбае името си в плътта на Гавраил: Саладин беше тук.

- Защо оставаш с него? - попита той Али и за негова изненада тя се изчерви. - Защо не си спестиш страданието?

- Аз всъщност изобщо не те познавам - започна тя, след това направи пауза и взе решение. - Не се гордея с отговора, но е истината - каза тя. - Сексът. Заедно сме невероятни, съвършени, нищо такова не съм знаела досега. Любовници мечта. Той сякаш: познава... Познава мен. - Тя замлъкна; нощта скриваше лицето й. Горчивината на Чамча наново се надигна. Всички около него бяха любовници мечта; той безсънен, можеше само да гледа. Стисна ядно зъби и по погрешка малко от езика си.

Гавраил и Али се бяха сврели в Дъриздир, село толкова малко, че нямаше пъб, и живееха в една одържавена Свободна църква[33] - покръстена - мнимият религиозен термин прозвуча странно на Чамча - от един архитект, приятел на Али, който беше натрупал богатство от метаморфозата на святото в мирско. Мястото изненада Саладин със своята мрачност, въпреки всичките си бели стени, приглушени осветителни тела и мъхнати вълнени мокети. В градината имаше надгробни паметници. Като убежище за човек, страдащ от параноични халюцинации, че е главният архангел на Бог, помисли Чамча, то нямаше да бъде на първо място в неговия избор. Църквата беше разположена малко настрани от около дузината останали каменни и покрити с керемиди къщи, които образуваха общината: усамотена дори сред тази самота. Гавраил стоеше на вратата, сянка на фона на осветения коридор, когато колата спря.

- Ти пристигна - извика той. - Яр, много добре. Добре дошъл в проклетия затвор.

Лекарствата правеха Гавраил непохватен. Докато тримата седяха около кухненската маса от смолист бор под подвижната дребно буржоазна лампа, включена на „слабо", той два пъти обърна кафето си (очевидно не кърkаше; Али, наливайки две щедри дози скоч, правеше компания на Чамча) и ругаейки, се запрепъва към кухнята за хартиени кърпи, за да избърше бъркотията.

- Когато ми писне да съм така, аз просто изключвам, без да й казвам - призна той. - И тогава започват да се случват лайняните неща. Кълна ти се, Спуно, не мога да понеса шибаната идея, че това никога няма да спре, че единственият избор са лекарствата или бръмбарите в главата. Просто не мога да го понеса. Кълна ти се, яр, ако си мислех, че е така. тогава, бас[34], не знам. Аз не знам.

- Затвори си устата - меко каза Али. Но той изкрещя:

- Спуно, аз дори я ударих, знаеш ли това? По дяволите! Един ден си помислих, че е някакъв вид ракаша демон[35] и просто я погнах. Знаеш ли колко голяма е силата на лудостта?

- За мое щастие посещавах тези - хлъц, ъъъ - курсове по самозащита. - Али се ухили. - Той преувеличава, за да не се изложи. Всъщност той беше този, който си тресна главата в пода.

- Точно тука - овенски потвърди Гавраил. Кухненският под беше направен от големи плочи.

- Болезнено - предположи Чамча.

- Дяволски точно - избуботи Гавраил, странно весел сега. - Просна ме най-откровено.

Вътрешността на църквата беше разделена на двуетажна (на жаргона на брокерите на имоти „двоен обем") приемна - бившият шеф - и една по-обикновена половина с кухня и сервизни помещения долу и спални и бани горе. Неспособен да заспи, по някаква причина в полунощ Чамча се разходи до голямата (и студена: горещата вълна може би продължаваше в южната част на Англия, но тук, където климатът беше есенен и студен, нямаше и следа от нея) всекидневна и тръгна между призрачните гласове на анате-мосани проповедници, докато Гавраил и Али правеха шумна любов. Като Памела. Той се опита да мисли за Мишал, за Зини Вакил, но не се получи. Натъпквайки пръсти в ушите си, се бореше срещу звуковите ефекти на съвкуплението на Фаришта и Алилуя Коун.

Още от самото начало тяхното беше високорисково съединение, помисли си той: първо, драматичното изоставяне на кариерата от Гавраил и понасянето му към другата страна на света и сега Алината непреклонна решителност да издържи, да победи тази луда ангелска божественост в него и да възстанови човешкото, което обичаше. За тях няма компромиси: вървяха към разрушение. Докато той като Саладин беше обявил себе си, доволен, че живее под същия покрив с жена си и нейния любовник. Кой беше по-добрият начин? Капитан Ахаб се удави, припомни си той; огнярът Ишмаел беше този, който оцеля.

На сутринта Гавраил поръча изкачване на местния „връх". Но Али отказа, въпреки че за Чамча беше очевидно, че връщането й в провинцията я беше накарало да свети от радост.

- Проклета плоскокрака мем - наруга я с обич Гавраил. - Хайде, Салад. Ние, проклетите градски измамници, можем да покажем на завоевателката на Евереет как се катери. Какъв тъп живот, обърнат с главата надолу, яр. Ние отиваме да се катерим по планините, докато тя си седи тук и провежда делови разговори по телефона.

Мислите на Саладин се гонеха: сега той разбра странното загазване в „Шепертън"; разбра също, че това усамотено убежище трябва да е временно - че Али, идвайки тук, жертваше собствения си живот и нямаше да може да продължава така безкрайно. Какво да прави? Нещо? Нищо? - Ако трябваше да се отмъсти, кога и как?

- Слагай тези ботуши - изкомандва Гавраил. - Мислиш си, че дъждът ще отложи целия шибан ден?

Не го направи. Когато стигнаха каменната пирамида на върха на избраното от Гавраил изкачване, бяха обвити във

фин дъждец.

- Дяволски добра гледка - тежко дишаше Гавраил. - Погледни: ето я там, там долу, облегнала се като важна клечка. -Той посочи надолу към църквата. Чамча, с блъскащо сърце, се чувстваше глупаво. Трябва да започне да се държи като човек с по-сериозен проблем. Къде беше славата в умирането от

сърдечна недостатъчност на този нищо и никакъв връх за нищо в дъжда? След това Гавраил извади бинокъла си и започна да изучава внимателно долината. Едва се виждаха някакви движещи се фигури - двама или трима мъже с кучета, малко овце, нищо друго. Гавраил проследяваше мъжете с бинокъла си. - Сега, когато сме сами - внезапно каза той, - мога да ти кажа наистина защо дойдохме в тази проклета празна дупка. Заради нея. Да, да; не се оставяй да бъдеш излъган от постъпката ми! Всичко е заради проклетата й красота. Мъжете, Спуно: преследват я като дяволски мухи. Кълна се! Виждам ги, лигавещи се и посягащи. Това не е честно. Тя е много уединена личност, най-уединената личност на света. Трябва да я пазим от похотта.

Тази реч изненада Саладин. Ти, бедно копеле, помисли той, наистина ще си загубиш главата от объркване, ако я караш така. И веднага по петите на тази мисъл, сякаш по

магия, в главата му се появи второ изречение: Не мисли, че ще те пусна без наказание.

По време на пътуването обратно към гара Карлайл Чамча спомена обезлюдяването на провинцията.

- Тук няма работа - каза Али. - Затова е празно. Гавраил казва, че не може да свикне с мисълта, че цялото това пространство сочи бедност: казва, че на него му прилича на лукс след индийските тълпи.

- А твоята работа? - попита Чамча. - Какво ще стане с нея?

Тя му се усмихна, фасадата на ледена девица отдавна бе

изчезнала.

- Много мило, че питаш. Продължавам да мисля, че един ден животът ми ще е в центъра, заемайки първо място. Или, добре, въпреки че срещам трудности да използвам първо лице, множествено число: нашият живот. Така звучи по-добре, нали?

- Не го оставяй да те откъсне - посъветва я Саладин. -От Джъмпи, от собствените ти думи, от каквото и да е. - Това беше мигът, от който можеше да се каже, че кампанията му наистина беше започнала; когато той пое по този безусилен, прелъстителен път, който беше само еднопосочен.

- Ти си прав - каза Али. - Боже, да знаеш само. Неговият скъпоценен Сисодия например: той не се пуска само на седемфутови кандидат-звезди, въпреки че без съмнение ги харесва.

- Опитал се е да те свали - предположи Чамча и едновременно съхрани информацията за възможно по-късно използване.

- Той е напълно безсрамен - засмя се Али. - Беше точно под носа на Гавраил. Въпреки това няма нищо против да му откажат: само се покланя и промърморва без обобобида и това е всичко. Можеш ли да си представиш, ако бях казала на Гавраил?

На гарата Чамча пожела късмет на Али.

- Трябва да прекараме няколко седмици в Лондон -каза тя през прозореца на колата. - Имам срещи. Може би тогава ти и Гавраил може да се срещнете; това наистина му ства добре.

- Позвъни по всяко време - помаха той за довиждане и проследи ситроена, докато се изгуби от погледа му.

Тази Али Коун, третият връх в един триъгълник от измислици - защото до голяма степен те не бяха ли се събрали измисляйки си заради своите собствени нужди една „Дли" и един „Гавраил", в които всеки можеше да се влюби; и сега не им ли натрапваше Чамча изискванията на собственото си объркано и разочаровано сърце? - трябваше да бъде неволният невинен агент на отмъщението на Чамча, стана още по-ясно на заговор-ника Саладин, когато откри, че Гавраил, с когото си беше уредил да прекара един екваториален лондонски следобед, не желаеше нищо по-силно от това да описва в смущаващи подробности сексуалния възторг от споделянето на Алиното легло. Колко невъзпитани хора са тези, чудеше се Саладин с отвращение, които се наслаждаваха от налагането на своята интимност на неучастващи други. Докато Гавраил (с нещо като облекчение) описваше пози, любовни ухапвания, тайните азбуки на страстта, те се разхождаха по Брикхол Фийлдс сред ученички, каращи летни кънки деца и бащи, които неумело хвърляха бумеранги и пластмасови дискове към презрителни синове; и избираха пътя си между печаща се секретарска плът; и Гавраил прекъсна еротичната си рапсодия, за да спомене налудничаво, че „аз понякога поглеждам тези розови хора и вместо кожа, Спуно, това, което виждам, е гниеща плът; надушвам тяхното гниене тук - той

пламенно почука ноздрите си, сякаш разкривайки тайна, - в носа си." След това отново за вътрешната страна на Алините бедра, замъглените й очи, съвършената долина на кръста й, кратките викове, които обичаше да издава. Това беше човек в непосредствена опасност да се разпадне по шевовете. Дивата енергия, маниакалните подробности на неговото описание внушаваха на Чамча, че той отново е намалил дозите си, че се търкаляше нагоре към гребена на една умопобъркана висина, онова състояние на трескаво вълнение, което, от една страна, беше като пиянство до смърт (според Али), а именно, че Гавраил не можеше нищо да си спомни от онова, което е казал или направил, когато, което беше неизбежно, отново се спускаше на земята. - Описанията продължаваха * необикновената дължина на зърната й, отвращението й към пипането на пъпа и, чувствителността на пръстите на краката й. Чамча си каза, че лудост или не, всичко, което този разговор за секса разкриваше (същото направи и Али в ситроена), беше слабостта на тяхното така наречено „силно увлечение" - определение, което Али беше използвала само полу на шега - защото, казано накратко, нямаше нищо друго в нея, което да беше поне малко добро; просто нямаше друга страна за възпяване на тяхната връзка. - Обаче в същото време той почувства, че се възбужда. Започна да се вижда стоящ отвън пред нейния прозорец, докато тя стоеше там гола като актриса на екрана и мъжки ръце я милваха по хиляди начини, довеждайки я все по-близо и по-близо до екстаз; той започна да вижда себе си в този *чиддгг* ръце, почти можеше да почувства нейната хладина, нейните реакции, почти чуваше нейните викове. - Той се овладя. желанието му го отврати. Тя беше недостъпна; това беше чисто воайорство и той нямаше да му се поддаде. - Но страстта, възбудена от разкритията на Гавраил, нямаше да изчезне.

Сексманията на Гавраил, припомни си Чамча, всъщност улеснява нещата.

- Тя наистина е много привлекателна жена - за опит прошепна той между другото и с удовлетворение да получи в отговор дълъг кръвнишки поглед. След което Гавраил, разигравайки представление от овладяването си, прегърна Саладин и избоботи: - Извинение, Спуно, аз съм един мръсник с гаден нрав, когато стане дума за нея. Но ти и аз! Ние сме бхаи-бхаи[36]! Минахме през най-лошото и се измъкнахме с усмивка; идвай сега, стига с този никакъв малък парк. Давай да вървим в града.

Ето го момента преди злото; след това мига на злото; след това времето след него, когато стъпката е направена и всяка следваща крачка става все по-лесна.

- Съгласен съм - отговори Чамча. - Хубаво е, че те виждам да изглеждаш толкова добре.

Момче на шест или седем мина покрай тях на Бе Ем Хикс. Чамча, обръщайки глава, за да проследи напредването на момчето, видя, че то се движеше гладко по алея, засво-дена от дървета, през които горещото слънце успяваше да надникне тук-таме. Шокът от откриването на мястото на неговия сън за малко го обърка и го остави с лош вкус в устата: киселия аромат на *могло-е-да-бъде.* Гавраил махна на такси и поиска Трафалгар Скуеър.

О, той беше в приповдигнато и добро настроение този ден, подигравайки се на Лондон и англичаните със значителна част от старото си оживление. Където Чамча виждаше привлекателно избледняло величие, Гавраил виждаше развалина, град на Крузо, изолиран на острова на миналото си и опитващ се с помощта на Петканите от нисшата класа да поддържа внушителния си вид. Под втренчения поглед на каменни лъвове той преследваше гълъби, крещейки:

- Кълна се, Спуно, вкъщи тези тлъстугери нямаше да оцелеят и един ден, давай да си вземем някой за вечеря.

Поанглийчената душа на Чамча се сви от срам. По-късно на Ковънт Гардън той описа за полза на Гавраил деня, когато пазарът за плодове и зеленчуци се премести на Найн Елмз. Властите, разтревожени заради плъховете, запечатаха каналите и убиха десетки хиляди, но повече от стотици оцеляха.

- В този ден умиращите от глад плъхове се нароиха по тротоарите - припомняше той. - По целия път надолу към Странд и Ватерло Бридж, в магазините и извън тях, отчаяно търсещи храна. - Гавраил изпръхтя. - Сега аз зная, че това е потъващ кораб - изкрещя той и Чамча се ядоса, че му е дал благоприятна възможност. - Дори шибаните плъхове си заминават. - И след прекъсване: - Това, от което се нуждаеха, беше един свирач от Хамелин, не е ли така? Да ги поведе към унищожението с мелодия.

Когато не обиждаше англичаните и не описваше тялото на Али от корените на косата до мекия триъгълник на „любовното място, проклетото йони", той изглежда желаеше да прави списъци: кои

бяха десетте любими книги на Спуно, искаше да знае той; също филми, жени-звезди, храна. Чамча предложи обикновени космополитни отговори. Неговият списък от филми включваше „Потьомкин", „Кейн", „Otto e Mezo", „Седемте самураи", „Алфавил", „Ангелът унищожител".

- Промили са ти мозъка - присмя му се Гавраил. - Целият този западен филмотечен боклук. - Неговата челна десетка на всичко идваше от „дома" и беше агресивно нискочела. „Майка Индия", „Мистър Индия", „Господин 420": никакъв Радж, никакъв Мринал Сен, никакъв Аравиндан или Гатак.[37] - Главата ти е пълна с боклуци - посъветва той Саладин, -забравил си всичко, което си заслужава да помниш:.

Неговото нарастващо вълнение, неговата бръщолевеща решителност да превърне света в грозд от неговия хитпарад, неговата яростна крачка - трябва да бяха минали двадесет мили в края на разходката им - подсказаха на Чамча, че сега няма да е нужно много, за да го блъсне от ръба. Изглежда се оказах също доверен човек, Мими. Изкуството на убиеца е да привлече жертвата близо; това го улеснява да я промуши.

- Огладнявам - обяви заповеднически Гавраил. - Заведи ме в един от десетте ти най-добри ресторанти.

В таксито Гавраил дразнеше Чамча, който не му беше съобщил местоназначението.

- Някакъв френски локал, нали? Или японски, със сурови риби и октоподи. Боже, защо се доверям на твоя вкус.

Те пристигнаха в кафене „Шаандаар".

Джъмпи го нямаше.

Явно Мишал не беше изгладила нещата с майка си; Ми-шал и Ханиф отсъстваха и нито Анахита, нито майка й поздравиха Чамча по начин, който можеше да бъде описан като топъл. Единствено хаджи Суфян ги поздрави радушно:

- Елате, елате, седнете, добре изглеждаш.

Кафенето беше странно празно и дори присъствието на Гавраил не успя да създаде голяма суматоха. На Чамча му бяха необходими няколко секунди, за да разбере какво става; след това видя карето бели младежи, седящи на ъглова маса, копнеещи за побой.

Младият бенгалски келнер (който Хинд трябваше да наеме след заминаването на по-голямата й дъщеря) дойде и взе поръчката им - патладжани, сикх кебап[38], ориз - докато зяпаше гневно в посока на заядливия квартет, който, както едва сега долови Чамча, беше наистина много. пиян. Келнерът Амин беше толкова раздразнен от Суфян, колкото от пияните.

- Изобщо не трябваше да им позволява да сядат - промърмори той на Чамча и Гавраил. - Сега съм задължен да им сервирам. Това е добре за сетх[39], той не е на предна линия, нали виждаш.

Пияните получиха храната си по същото време като Чамча и Гавраил. Когато започнаха да се оплакват от готвенето, атмосферата в помещението се наелектризира още повече. Най-накрая те станаха.

- Няма да ядем тези лайна, путки такива – изкрещя водачът, един дребничък тип с пясъчна коса, бледо тясно лице и пъпки. - Това са лайна. Може сами да се наебете, шибани путки. - Неговите трима другари, кикотейки се и псувайки, излязоха от кафенето. Водачът се забави за миг. -Наслаждавате ли се на храната си? - изпищя той към Чамча и Гавраил. - Това са шибани лайна. Това е, което ядете вкъщи, нали? Путки. - Гавраил имаше изражение, което казваше високо и ясно: значи в това са се превърнали британците най-накрая, великата нация от завоеватели. Той не отговори. Малкият плъхолик говорител се приближи. - Зададох ви един шибан въпрос - каза той. - Казах. Наслаждавате ли се на шибаната си лайняна вечеря?

И Саладин Чамча може би заради своето раздразнение, че не Гавраил беше предизвикан от мъжа, когото той почти желаеше да убие - хващайки го в гръб с похвата на страхливците, - се усети да отговаря:

- Щяхме, ако не бяхте вие.

Момчето-плъх, завъртайки се на пети, преглътна тази информация и направи нещо много изненадващо. Поемайки дълбоко дъх, той се изправи с всичките си пет фута и пет инча; след това се наведе напред и се изплю силно и изобилно по цялата храна.

- Баба, ако това е твоята класация на десетте най-добри - каза Гавраил в таксито към къщи, - не ме води по местата, които не харесваш толкова много.

- Миннамин, Гут маг алкан, Перн дирстан - отговори Чамча. - Това означава: „Скъпи, Бог те прави гладен, дяволът жаден." Набоков.

- Отново този - оплака се Гавраил. - Какъв е проклетият език?

- Той го е измислил. Това казва бавачката на Кинбот Земблан, когато е дете. В „Блед огън".

- Перндирстан - повтори Фаришта. - Звучи като страна: по дяволите, може би. Както и да е, аз се отказвам. Как може да се очаква да четеш човек, който пише на съставен от него собствен език?

Почти бяха стигнали апартамента на Али, издигащ се над Брикхол Фийлдс.

- Драматургът Стриндберг - разсеяно каза Чамча, сякаш следващ някаква мъдра поредица мисли - след два нещастни брака се венчал за прочута и красива двадесетго-

дишна актриса на име Хариет Босе. В „Сънят" тя била голям Зъл дух. За нея написал също ролята на Елеонора във „Великден". Един „ангел на мира". Младите мъже се побъркали по нея и Стриндберг станал толкова ревнив, че почти изгубил разсъдъка си. Той се опитал да я държи заключена вкъщи, далече от очите на мъжете. Тя искала да пътува, той й носел книги за пътешествия. Било като в старата песен на Клиф Ричард: Ще я заключа в сандък/така че никой голям тип/да не може да я открадне от мен.

Тежката глава на Фаришта кимна с разбиране. Той беше изпаднал в един вид унес.

- Какво се случило? - попита той, когато стигнаха целта си.

- Тя го напуснала - обяви невинно Чамча. - Казала, че не може да го сдобри с човешката раса.

Докато се връщаше пеша от метрото вкъщи, Алилуя Ко-ун четеше лудо-щастливото писмо на майка си от Станфорд, Калифорния. „*Ако някой ти каже, че щастието е недости-жимо* - пишеше Алиша с големи, завити, наклонени назад, леворъки букви, - *любезно го насочи към мен. Аз ще го оправя. Аз го намерих два пъти, първия път с твоя баща, както знаеш, втория с този мил, свободен човек, чието лице е с точния цвят на портокалите, които растат навсякъде по тези места. Доволството, Али. То побеждава вълнението. Опитай, ще ти хареса."* Когато погледна нагоре, Али видя призрака на Морис Уилсън да седи на върха на един голям чернолист бук в обичайната си вълнена премяна -шотландската барета, високото поло с диамантена шарка, голф - изглеждайки неудобно свръхоблечен в горещината.

- Сега нямам време за теб - каза му тя и той вдигна рамене.

- Мога да чакам.

Краката отново я боляха. Тя стисна зъби и потегли напред.

Саладин Чамча, скрит зад същия чернолист бук, от който призракът на Морис Уилсън наблюдаваше болезненото движение напред на Али, забеляза Гавраил Фаришта да изскача от входната врата на кооперацията, където беше чакал нетърпеливо нейното завръщане; видя го със зачервени очи и бесен. Демоните на ревността седяха на раменете му и той

ревеше същата стара песен: къдеподяволите коипо каквопо немисличеможешдамеизмамиш каксмееш кучкокучкокучко. Изглежда, че Стриндберг беше успял там, където Джъмпи (като отсъстващ) се беше провалил.

Наблюдателят във високите клони изчезна; другият с доволно кимване пое бавно надолу по алеята от сенчести разклонени дървета.

Телефонните обаждания, които сега започнаха, първо в тяхното лондонско жилище и след това на един далечен адрес в Думфриз и Гелъуей за Али и Гавраил, не бяха много чести; но от друга страна не можеха да бъдат определени като редки. Нито имаше твърде много гласове, за да бъдат достоверни; но от друга страна бяха достатъчно. Това не бяха кратки позвънявания като тези на

дишащите тежко и други злоупотребяващи с телефонната мрежа, но никога не траеха достатъчно дълго, за да може подслушващата полиция да ги проследи до техния източник. Нито пък цялата неприятна случка трая твърде дълго - нищо и никакви три и половина седмици, след което обаждащите се престанаха завинаги; но също може да бъде споменато, че това продължи точно толкова дълго, колкото трябваше, което ще рече, докато Гавраил Фаришта не беше докаран до това да направи на Али Коун онова, което преди това беше направил на Саладин - а именно Непростимото нещо.

Трябва да се каже, че никой, нито Али, нито Гавраил, нито професионалните подслушвачи на телефони, които те повикаха, някога заподозряха, че обажданията са дело на един-единствен човек; но за Саладин Чамча, някога известен (дори и само в кръговете на определени специалисти) като Човека с хилядата гласа, подобна измама беше проста работа, напълно лишена от усилие или риск. Всичко на всичко трябваше да избере (от хилядата си и един гласа) общо не повече от тридесет и девет.

Когато Али вдигаше, тя чуваше непознати мъже да шептят интимни подробности в ухото й, непознати, които изглежда познаваха и най-уединените места на тялото й, безлики същества, които даваха доказателства, че са научили нейните най-любими предпочитания от безчислените форми на любов; и щом веднъж опитите за проследяване започнаха, унижението й нарасна, защото сега не можеше просто да затвори телефона, а трябваше да стои и да слуша с горещо лице и изстинал гръбнак, правейки опити (които бяха неуспешни) да удължи обажданията.

Гавраил също получи дела си от гласове: великолепни бай-роновски аристократи, хвалейки се, че са „завоювали Еверест", подигравателни уличници, мазни най-добри приятелски гласове, смесващи предупреждения и подигравателно съчувствие, една дума за мъдрия, как може да си толкова глупав, още ли не знаеш каква е тя, всичко с панталони, бедни слабоумнико, приеми го от приятел. Но един глас изпъкваше сред останалите, висок задушевен глас на поет, един от първите гласове, които Гавраил чу, всъщност този, който му влезе най-дълбоко под кожата; глас, който говореше само в рими, рецитирайки бездарни стихове с омаловажаваща наивност, дори невинност, която контрастираше толкова силно с мастурбаторската грубост на повечето от другите звънящи, така че Гавраил скоро започна да го смята за най-коварно заплашителния от всички.

Обичам кафето, по чая съм луд, обичам игрите, девичия скут.

Кажи й това, заглъхваше гласът и прекъсваше. Друг ден се връщаше с друга версификация:

Обичам масло и препечен комат, обичам те тебе, но не като брат.

Предай й това съобщение също, би ли бил толкова мил. Имаше нещо демонично, реши Гавраил, нещо дълбоко неморално, прикриващо покварата с тези стихчета от поздравителни картички.

Лимонов сладкиш по-обичам. Дали? Или ябълко моя - теб, любима Али.

А...л...л... Гавраил в отвращението и страха си тресна слушалката; и се разтрепера. След това версификаторът престана да се обажда за известно време; но негов беше гласът, който Гавраил започна да чака, ужасявайки се от повторната му поява, може би приел на някакво ниво, по-дълбоко от подсъзнанието, че това пъклено подобие на детско зло ще бъде онова, което ще го довърши на всяка цена.

Но, о, колко лесно излезе, че е било! Колко удобно злото се разполагаше в тези гъвкави, безкрайно разтегливи гласни струни, тези кукловодски върви! Колко сигурно излизаше по високите кабели на телефонната система, балансирайки като босоног акробат; колко уверено влизаше в духа на жертвата, толкова сигурен във въздействието си, колкото хубав мъж в съвършено ушит костюм! И колко внимателно изчакваше времето си, изпращайки напред всеки глас, освен гласа, който щеше да нанесе coup de grace -защото Саладин също беше разбрал особената сила на бездарните стихове - дълбоки гласове и писукащи гласове, бавни и бързи, тъжни и весели, изпълнени с агресия и плахи. Един по един те капеха в ушите на Гавраил, отслабвайки неговата връзка с реалния свят, издърпвайки го малко по малко в своята измамна мрежа, така че малко по малко тяхната скверна, измислена жена започна да замазва истинската жена, подобно на лепкав зелен слой, и въпреки неговите тържествени заявления за противното, той започна да й се изплъзва; и тогава беше времето за завръщането на малките сатанински строфи, които го направиха луд.

Розите са си червени,

а сипи виолетките, все сини.

И даже захарта не бе тъй сладка,

като вкусът на кожата ти гладка.

Предай го. Той се завърна толкова невинен, колкото обикновено, предизвиквайки смут от пеперудени трептения в стегнатия на възел стомах на Гавраил. След това римите потекоха гъсто и бързо. Те биха могли да имат мърсотата на училищния двор:

Знам там на спирка Ватерло, тя не отказва нощ и ден, а на Лестър Скуер се качи без гащи и без сутиен.

или веднъж или два пъти ритъма на командващ агитката.

Гащи-дращи по чорапогащи! Чука-пука-тралала! Алилуя! Алилуя! Скокна-тропна - опала!

И най-накрая, когато се бяха върнали в Лондон и Али отсъстваше заради тържественото откриване на магазин за замразени храни в Хаунзлоу, последната рима.

Виолетките са сини, кървав розовият цвят, всичко е добре, щом скърца старичкият ми креват.

Сбогом, минетчио. Сигнал свободно.

Алилуя Коун се прибра, за да открие, че Гавраил си е тръгнал, и в обезобразената тишина на апартамента си тя твърдо реши да не го приема обратно, независимо в колко жалко състояние или колко ласкателно ще допълзи при нея, молейки се за прошка и любов; защото преди да си тръгне, беше изковал ужасно отмъщение за нея, унищожавайки всеки един от заместителите на Хималаите, които колекционираше с течение на годините, стопявайки ледения Еверест, който държеше във фризера, смъквайки и накъсвайки на парчета върховете от парашутна коприна, които се издигаха над главата й, насичайки на парчета (той беше използвал малката брадвичка, която държеше заедно с пожарогасителя в шкафа за метлите) безценния дялан спомен от нейното завоюване на Чомолунгма, даден й от шерпа Пемба, като предупреждение и възпоминание. На Али Биби. Ние имали щастие. Не опитва наново.

Тя вдигна горната част на прозореца и закрещя ругатни по невинните Фийлдс долу.

- Умри бавно! Гори в ада!

След това плачейки, тя звънна на Саладин Чамча, за да му каже лошата новина.

Мистър Джон Маслама, собственик на нощния бар „Хот У екс", веригата музикални магазини със същото име и на „Попътни ветрове", легендарния магазин, където можеха да се купят най-хубавите духови инструменти - кларинети, саксофони, тромбони, - които някой можеше да намери в целия град Лондон, беше зает човек, така че винаги щеше да приписва на Божественото провидение щастливата случайност, че беше в магазина за тромпети, когато Архангелът на Бога влезе с гръм и светкавица, виещи се като лаврови венци около величествените му вежди. Бидейки практичен бизнесмен до този миг, мистър Маслама беше крил от служителите си своята извънкласна работа като главния вестител на завърналото се Небесно и Полубожествено същество, закачайки плакати във витрината си само когато беше сигурен, че никой не го вижда, пропускайки да подписва рекламите, които пускаше във вестници и списания със значителни лични разходи, обявяващи близката Слава на Пришествието на Господа. Той издаваше прессъобщения чрез един клон за връзки с обществеността на агенцията на Велънс, изисквайки анонимността му да бъде грижливо пазена.

„*Нашият клиент е в състояние да заяви* - загадъчно обявяваха тези съобщения, които по едно време бяха на мода като развлечение сред хроникьорите на Флийт стрийт, -*че очите му са видели Славата, приписвана на небето. Гавраил е сред нас в този миг, някъде в центъра на Лондон, - вероятно в Кемдън, Брикхол, Тауър Хемлитпс или Хекни -и той скоро ще се разкрие, може би след дни или седмици."*

Всичко това беше неизвестно на тримата високи безжизнени продавачи в магазина „Попътни ветрове" (Маслама отказваше да наема тук жени консултантки; „моето мото - си падаше да казва той, - е, че никой не се доверява на жена при избора на тръба"); затова нито един от тях не можа да повярва на очите си, когато техният здравомислещ работодател внезапно изживя пълна промяна на личността и се втурна към този див, небръснат непознат, като да беше Господ Всемогъщи - със

своите двуцветни лачени обувки, костюм от Армани и пригладена като на Робърт де Ниро коса над изобилни вежди, Маслама не приличаше на лазещ по корема си тип, но вече правеше точно това, разблъсквайки служителите си: *Аз ще се погрижа лично за джентълмена,* подлизурст-вайки, вървейки заднишком, бихте ли повярвали? - както и да е, непознатият носеше този дебел колан с пари под ризата си и започна да измъква множество високостойностни банкноти; той посочи тромпет на най-високия рафт, това е той, просто ей така, едва го погледна и мистър Маслама вече беше нагоре по стълбата, pronto, *аз-ще-го-взема-казах-аз-ще-го-взема,* и сега наистина учудващата част, той се опита да откаже плащането, Маслама!, беше пълно с *не, не, сър, безплатно, сър,* но непознатият въпреки това плати, напъхвай-ки банкнотите в горното джобче на сакото на Маслама, сякаш той беше някакво пиколо, човек трябваше да е там и най-накрая клиентът се обръща към целия магазин и изре-вава колкото му глас държи: *Аз съм дясната ръка на Бога!* - Веднага, няма да повярваш, проклетият Ден на Страшния съд беше като на длан. - След това Маслама стана безучастен, беше много разтърсен, той наистина падна на собствените си колене. - Тогава непознатият вдигна тромпета над главата си и извика: *Назовавам този тромпет Азраил, Последната Тръба, Унищожителят на хората!* - а ние просто си стояхме там, казвам ти, превърнати в камък, защото около шибания ненормалник, около главата му копелдашка за освидетелстване, имаше това ярко сияние, нали разбираш:? -излизащо сякаш от точка зад главата му.

Ореол.

Каквото и да казвате, повтаряха след това трима продавачи на всеки, който би слушал, каквото и да казвате, но ние видяхме, каквото видяхме.

Смъртта на д-р Ухуру Симба, бившият Силвестър Ро-бъртс, докато чакаше процеса си в ареста, беше описана от служителя за връзки с обществеността на полицейския участък в Брикхол, някой си инспектор Стивън Кинч, като „случай един на един милион". Изглежда, че д-р Симба е изживявал кошмар, толкова ужасяващ, че го е накарал да пищи пронизително в съня си, привличайки веднага вниманието на двамата дежурни служители. Тези джентълмени, втурвайки се към килията му, пристигнали навреме да видят все още спящите форми на огромния човек буквално излитащи от нара му под вредното влияние на съня и тежко стоварващи се на земята. Силно пукване било чуто и от двамата офицери; това бил звукът от счупването на врата на д-р Ухуру Симба. Смъртта настъпила веднага.

Дребната майка на мъртвия мъж, Антуанет Робъртс, седяща с евтини черна шапка и рокля в задната част на пикапа на по-малкия си син, повдигнала предизвикателно булото на траура от лицето си, моментално прецени колко струват думите на инспектор Кинч и ги запрати обратно в неговото червендалесто, с груба челюст, импотентно лице, чието гузно изражение носеше следите на унижението от споменаването му от братята служители като негролюб и още по-лошо - гъба, в смисъл, че постоянно е държан на тъмно и от време на време - например при сегашните прискърбни обстоятелства, - Изваждан на показ, за да могат хората да хвърлят лайна по него.

- Искам да разберете - произнесе с патос мисис Робъртс пред значителната тълпа, която се беше събрала пред полицейския участък на Хай стрийт, - че тези хора разиграват на комар нашия живот. Те залагат големи суми срещу вероятността да оцелеем. Искам всички вие да помислите какво означава това от гледна точка на тяхното уважение към нас като човешки същества.

И Ханиф Джонсън, адвокатът на Ухуру Симба, добави собственото си пояснение от пикапа на Уолкът Робъртс, посочвайки, че уж фаталният скок на неговия клиент е бил от долното легло в неговата килия; че във времето на пренасе-леността на затворите в страната е необичайно, най-меко казано, че другото легло е било останало незаето, осигурявайки липсата на друг свидетел на смъртта освен затворническите служители; и че един кошмар в никакъв случай не може да бъде единственото възможно обяснение за писъците на чернокож в ръцете на затворническите власти. В заключителните си забележки, след това определени като „подстре-кателски и непрофесионални" от инспектор Кинч, Ханиф свърза думите на служителя за връзки с обществеността с тези на прословутия расист Джон Кингсли Рийд, който веднъж беше реагирал на новината за смъртта на чернокож с лозунга „Един долу, милиони чакат". Тълпата мърмореше и вреше; беше горещ и изпълнен със злоба ден.

- Запазете сгорещеността си - извика Уолкът, братът на Симба, към тълпата. - Никой да не се охлажда. Поддържайте яростта си.

Тъй като всъщност Симба вече беше съден и намерен за виновен от това, което той някога беше

нарекъл „дъговата преса - червено като дрипи, жълто като удари, синьо като филми, зелено като жлъч", неговият край порази много бели хора като израз на сурова справедливост, възмездие над чудовището убиец. Но в друг съд, мълчалив и чернокож, той беше получил една много по-благоприятна присъда и тези различаващи се оценки на починалия се пренесоха в резултат на неговата смърт на градските улици и ферментираха в несвършваща тропическа жега. „Дъговата преса" беше пълна с подкрепата на Симба за Кадафи, Хомейни, Луис Фара-кан; докато на улиците в Брикхол млади мъже и жени поддържаха и раздухваха бавния огън на своя гняв, един призрачен пламък, но способен да затъмни светлината.

Две нощи по-късно зад пивоварната „Чарингтън" в Тау-ър Хемлитс Изкормвача на баби отново нанесе удар. И в нощта след това една стара жена беше убита близо до детската площадка в парк Виктория, Хекни; и отново отвратителният „подпис" на Изкормвача - ритуалното подреждане на вътрешните органи около тялото на жертвата, чието точно разположение никога не беше оповестено публично - беше добавен към престъплението. Когато инспектор Кинч, изглеждайки малко поочукан по краищата, се появи по телеви-

зията да предложи за разглеждане изключителната теория, че един „убиец-подражател" някак си е разкрил запазената марка, която беше крита грижливо толкова дълго, и се е загърнал с плаща, който покойният Симба бе изпуснал; след това началникът на полицията също сметна за мъдро да учетвори полицейското присъствие по улиците на Брикхол и да държи толкова много полицаи в резерв, че се оказа необходимо да се отложи столичната футболна програма в края на седмицата. И наистина навсякъде клокочеше ядът заради старото петно върху Ухуру Симба; Ханиф Джонсън направи изявление в смисъл, че увеличеното полицейско присъствие е „про-вокационно и подстрекателско" и в „Шаандаар" и „Пагал Хана" започнаха да се събират групи млади чернокожи и азиатци, решени да предизвикат обикалящите наоколо панди[40]. В „Хот У екс" чучелото, избрано за стопяване, беше не друго, а на потящата се и вече втечнена фигура на офицера за връзки с обществеността. И температурата продължаваше неумолимо да расте.

Произшествията с насилие започнаха да се случват все по-често: нападения срещу чернокожи семейства на общинска земя, задяване на чернокожи ученици по пътя им към къщи, караници в кръчмите. В „Пагал Хана" един плъхолик младеж и трима от неговите приятели плюха върху храната на много хора; в резултат на последвалото спречкване трима келнери бенгалци бяха обвинени в нападение и причиняване на истински телесни повреди; обаче инспектиращият квартет не беше задържан. Разкази за полицейска бруталност, за черни младежи, вмъквани в небеляза-ни коли и бусове, принадлежащи на специалните патрулни групи, и изхвърляни също толкова дискретно, покрити с порязвалия и натъртвания, се разпространиха из общностите. Патрулите за самоотбрана от млади сикхи, бенгалци и афро-карибски мъже -описвани от техните противници като доброволни отреди - започнаха да обикалят района пеша или в стари 4>орд зодиак и корти-на, решени да не „го поемат лежешком". Ханиф Джонсън каза на своята любовница и спътница в живота Мишал Суфян, че по негово мнение още едно убийство на Изкормвача ще подпали фитила. „Този убиец не само ликува, че е свободен", каза той. „Той се смее и на смъртта на Симба и това е, което хората не могат да преглътнат."

В една непривично влажна нощ по тези къкрещи улици се спускаше Гавраил Фаришта, надувайки златния си рог.

В осем часа тази вечер, събота, Памела Чамча и Джъмпи Джоши - който отказваше да я пуска непридружена -стояха до автомат за снимки на ъгъла сред основната тълпа на спирка Юстън, като се чувстваха смешно конспиративни. В осем и петнадесет до тях се доближи млад мъж с остра коса, който изглеждаше по-висок, отколкото си го спомняха; следвайки го, без да кажат дума, тя и Джъмпи влязоха в очукания му син пикап и бяха откарани в мъничък апартамент над магазин за алкохол на Райлтън Роуд, Брикстън, където Уол-кът Робъртс ги запозна с майка си Антуанет. Тримата мъже, които Памела помисли за хаитянци, не бяха представени заради онова, което тя сметна за шаблонни причини.

- Пийнете чаша джинджифилово вино - изкомандва Антуанет Робъртс. - За бебе също е полезно.

Когато Уолкът завърши с почитанията, мисис Робъртс, която изглеждаше изгубена в обемистото и овехтяло кресло (изненадващо бледите й крака, тънки като кибритени клечки, които се показваха изпод черната й рокля и завършваха с размирни къси розови чорапки и здравомислещи обувки с връзки, не успяваха с малко да стигнат земята), стана делова.

- Тези джентълмени бяха колеги на моето момче - каза тя. - Излиза, че вероятната причина за неговото убийство е работата, която вършеше по един предмет, за който ми беше казано, че интересува и вас. Ние смятаме, че е дошло време да работим по-формално, чрез каналите, които вие представлявате. - На това място един от тримата мълчаливи „хаитянци" подаде на Памела червено пластмасово куфарче. -То съдържа - кротко обясни мисис Робъртс - пространни доказателства за съществуването на сборище на вещици в столичната полиция.

Уолкът се изправи.

- Сега трябва да вървим - каза той твърдо. - Моля. Памела и Джъмпи станаха. Мисис Робъртс кимна едва-

едва, отсъстващо, пукайки със ставите на ръците си с увиснала кожа.

- Довиждане - каза Памела и отправи традиционни съболезнования.

- Момиче, не си хаби дъха - прекъсна я мисис Робъртс. - Просто ми закови тези магьосници. Закови ги в сърцето.

Уолкът Робъртс ги остави в Нотинг Хил в десет. Джъмпи кашляше лошо и се оплакваше от болки в главата, които се бяха появили на няколко пъти след раняването му в „Ше-пертън", но когато Памела призна, че е неспокойна, тъй като притежава единственото копие на тези взривоопасни документи в пластмасовото куфарче, Джъмпи още веднъж настоя да я придружи до офисите на брикхолския Съвет за общински връзки, където тя имаше намерение да направи фотокопия и да ги раздаде на няколко доверени приятели и колеги. Така че в десет и петнадесет те бяха в обичаното Ем джи на Памела, насочвайки се на изток напряко през града в надигащата се буря. Един стар син закрит бус мерцедес ги последва, както беше следвал пикапа на Уолкът, което значи, без да бъде забелязан.

Петнадесет минути по-рано патрулна група от седем едри млади сикхи, натъпкани в един „Уоксхол Кавалиър", караше по моста над канала Мълей Кресънт в южен Брикхол. Чувайки вик от пътя за влачене на шлепове под моста и втурвайки се към мястото, те откриха един приятен бял човек, среден на ръст и фигура, с руси коси, спускащи се върху лешникови очи, който скочи на крака със скалпел в ръката и се втурна настрани от тялото на една стара жена, чиято синя перука беше паднала и се носеше в канала подобно на медуза. Младите сикхи с лекота настигнаха и надвиха бягащия мъж.

В единадесет часа новината за хващането на масовия убиец беше проникнала във всяка цепнатина на района, придружена с твърде много слухове: полицията неохотно е обвинила маниака, членовете на патрула са били задържани за разпит, планирало се прикриване. Тълпи започнаха да се събират по уличните ъгли и когато кръчмите се изпразниха, избухнаха поредица битки. Имаше известни повреди на собственост: бяха разбити стъклата на три коли, един видеомага-зин беше плячкосан, бяха хвърлени няколко тухли. В този момент в единадесет и тридесет в събота вечерта, когато клубовете и танцовите салони започват да произвеждат развълнуваното си и под високо напрежение население, груповият полицейски началник след консултации с по-висшата власт, обяви, че сега съществуват условия за безредици в централен Брикхол и стовари пълната мощ на столичната полиция върху „нарушителите на обществения ред".

Също в този момент Саладин Чамча, който беше вечерял с Али Коун в нейния апартамент, издигащ се над Брикхол Фийлдс, за лице съчувствайки и мърморейки окуражителни неискрености, излезе в нощта, за да открие една testudo[41] от мъже с каски и пластмасови щитове в готовност, движещи се към него през Фийлдс с твърда неумолима крачка; беше свидетел на пристигането над главата му на облак от подобни на прелетни скакалци хеликоптери, от които падаше светлина като едър дъжд; видя напредването на водните оръдия и подчинявайки се на неустоим първичен инстинкт, подви опашка и побягна, не знаейки, че е сбъркал пътя, тичайки с все сила по посока на „Шаандаар".

Телевизионните камери пристигат точно навреме за набега срещу клуба „Хот У екс".

Ето какво вижда една телевизионна камера: по-малко надарена от човешкото око, нейните нощни видения са ограничени до онова, което прожекторите ще покажат. Един хеликоптер се рее над нощния бар, уринирайки светлина в дълги златисти потоци; камерата разбира този образ. Държавната машина, връхлитаща върху враговете си, сега има камера в небето; някъде телевизионен редактор е одобрил разходите за въздушни снимки и от друг хеликоптер новинарски екип се изстрелва надолу. Не се правят опити да бъде прогонен този хеликоптер. В този случай отново екипировката за видеозаписи е по-малко чувствителна от човешкото ухо.

Кадър: Един човек, осветен от прожектор, говори бързо в микрофон. Зад него се движи безредица от сенки. Но между репортера и безредието от сенчести земи има стена: мъже в каски за борба с безредици, носещи щитове. Репортерът говори сериозно; петролни бомби пластмасови куршуми полицейски рани водни оръдия плячкосване, придържайки се, разбира се, към фактите. Но камерата вижда онова, което той не казва. Камерата е нещо лесно за чупене или крадене; нейната крехкост я прави придирчива. Една камера изисква закон, порядък, тънката синя линия. Искайки да предпази себе си, тя остава зад прикриващата стена, наблюдавайки че избира страна.

Кадър: Прожекторите осветяват ново лице, виснало гу-шесто и зачервено. Това лице е наименовано: субтитри се появяват напряко на куртката му. Инспектор Стивън Кинч. Камерата го вижда такъв, какъвто е: добър човек с невъзможна работа. Баща, мъж, който обича халбата си с бира. Той говори: не-може-да-приеме-райони-без-достъп по-добра-защита-нужна-за-полицаите виждате-пластмасовите-щитове-да-плам-ват. Той се позовава на организираната престъпност, политически агитатори, фабрики за бомби, наркотици. „Ние разбираме, че някои от тези деца може да смятат, че имат повод за оплакване, но ние не можем и не искаме да бъдем изкупителните жертви на обществото." Окуражен от светлините и търпеливите мълчаливи лещи, той продължава. Тези деца не знаят колко са щастливи, подсказва той. Те трябва да се посъветват с роднини и приятели. Африка, Азия, Карибите: сега това са места с истински проблеми. Това са местата, където хората могат да имат оплаквания, които си заслужавт да се уважат. Тук нещата не са толкова зле и сравнение не може да става; тук няма кланета, няма мъчения, няма военни преврати. Хората трябва да ценят това, което имат, преди да го изгубят. Нашата страна винаги е била мирна, казва той. Нашата работлива островна раса. - Зад него камерата вижда носилки, линейки, болка. - Тя вижда странни човекоподобни форми, които биват измъквани от червата на клуба „Хот Уекс" и разпознава чучелата на могъщите. Инспектор Кинч обяснява. Те ги готвят на една печка там долу, наричат го забавление, аз не бих го нарекъл така. - Камерата наблюдава восъчните модели с отвращение. - Няма ли нещо вещерско в тях, нещо канибалско, някаква нездравословна миризма? Черни изкуства ли са упражнявани тук? - Камерата вижда счупени стъкла. Вижда нещо да гори на средно разстояние: една кола, един магазин. Тя не може да разбере или да покаже какво се постига с някое от тях. Тези хора изгарят собствените си улици.

Кадър: Ето един ярко осветен видеомагазин. Няколко телевизора са оставени включени във витрините; камерата: най-делириумната от нарцистичните, гледа TV, създавайки за един миг една безкрайна верига от телевизионни приемници, смаляващи се до точка.

Кадър: Една сериозна глава, окъпана в светлина; диску-

против закона. Модерните масови уоиици, на киши *L±VJ. ^^V ва това героично измерение, са не повече от болни, увредени същества, напълно празни като личности, техните престъпления са разпознаваеми чрез вниманието към процедурата, към методологията - нека кажем ритуала, - може би движени от желанието на нищожества да бъдат забелязани, да се издигнат от тълпата и да станат за миг звезди. - Или от един вид пренесено желание за смърт: да се убие любимият и така да се унищожи азът. - Кой е Изкормвача на баби? - пита един задавач на въпроси. А Джек? - Истинският човек извън закона е черен огледален образ на героя. - Може би тези бунтари? - идва предизвикателството. Не се ли излагате на опасността да разкрасявате, да легитимирате? Главата се поклаща и оплаква материализма на съвременната младеж. Плячкосването на магазини за електроника не е онова, за което е говорила главата. - А онези от миналото? Бъч Каси-ди, братята Джеймс, капитан Мунлайт, бандата на Кели. Те всички ограбваха - нали? - банки. - Кадър. По-късно през тази нощ камерата ще се върне на витрината на магазина. Телевизионните апарати ще липсват.

От въздуха камерата наблюдава входа на клуб „Хот Уекс". Сега полицията е свършила с восъчните чучела и носи истинските човешки същества. Камерата се настанява върху арестуваните лица: висок албинос; човек в костюм от Армани, изглеждащ като черния огледален образ на Де Ниро; младо момиче на - какво? - четиринадесет, петнадесет? - един намръщен млад мъж на около двадесет. Не се съобщават имена; камерата не познава тези лица. Постепенно обаче излизат наяве фактите. Диджеят на клуба Севсункер Рам, известен като Пинкуала, и неговият собственик мистър Джон Маслама ще бъдат обвинени в участие в голямомащабна операция с наркотици - крек, хероин, хашиш, кокаин. Мъжете, арестувани с тях, един служител в близкия музикален магазин на Маслама „Попътни ветрове", е регистрираният собственик на бус, в който е открито непосочено количество „твърди наркотици", също така известен брой „горещи" видеофилми. Името на младото момиче е Анахита Суфян; тя е малолетна и се казва, че пие много, и се намеква, че е правила секс с поне един от

тримата арестувани мъже. Съобщава се още, че е известна с бягствата си от училище и връзките си с криминални типове: явно престъпник.

Един осветен журналист ще предложи на нацията тези пикантерии много часове след събитието, но новината вече подлудява из улиците: Пинкуала! - И „Уекс": разбили са мястото - напълно! - Сега е война.

Обаче това се случва - както и много други неща - на места, които камерата не може да види.

Гавраил:

се движи като насън, защото след дни ходене из града, без да се храни или спи, с тромпета, наименуван Азраил, пъхнат на сигурно място в джоба на палтото му, той вече не отличава различията между будното и състоянието на сън; сега той разбира какво означава да си вездесъщ, защото преминава през няколко истории едновременно: има един Гавраил, който скърби за предаването му от Алилуя Коун, и един Гавраил, реещ се над смъртното ложе на един Пророк, и един Гавраил, тайно наблюдаващ напредъка на едно поклонение към морето, очаквайки момента, когато ще се разкрие, и един Гавраил, който чувства с всеки изминал ден все по-силно волята на врага, привличащ го все по-близо, водещ го към последната им прегръдка - изкусния, измамния враг, който беше приел лицето на неговия приятел, на Саладин, най-верния му приятел, за да приспи неговата бдителност. Има и един Гавраил, който крачи по лондонските улици, опитвайки се да разбере волята на Бог.

Дали ще бъде представител на гнева Божи?

Или на неговата любов?

Отмъщение ли е той, или прошка? Да остане ли фаталният тромпет в неговия джоб, или да го извади и надуе?

(Аз не му давам наставления. Аз също съм любопитен за неговите избори - за резултата от неговия мач по борба. Характер срещу съдба: една борба свободен стил. Две падания, две покорности или нокаут ще решат.)

Борейки се с многото си истории, той напредва.

Има мигове, когато го боли за нея, Алилуя, самото й име възхвала; но след това си спомня сатанинските строфи и я измества от мислите си. Рогът в неговия джоб настоява да бъде

надут, но той се въздържа. Сега не му е времето. Търсейки следи - какво трябва да се направи? - той крачи по градските

улици.

Някъде вижда един телевизионен апарат през вечерен прозорец. На екрана има женска глава, една известна „представяща се" е интервюирана от един също толкова прочут сияещ ирландски водещ. - Какво би било най-лошото нещо, което може да си представите? - О, мисля, сигурна съм, би било, о, да: да бъда сама на Коледа. Тогава наистина трябва да се изправите срещу себе си, нали, ще трябва да погледнете в едно сурово огледало и да се запитате: това всичко ли е? - Гавраил сам, незнаещ датата, продължава да върви. В огледалото врагът се приближава със същата скорост като неговата, махайки и протягайки ръце.

Градът му изпраща съобщения. Ето тук е мястото, където холандският крал реши да живее, когато намина преди три века. В онези дни това беше извън града, село, разположено сред зелените английски поля. Но когато кралят дойде, за да издигне къща, лондонски площади изникнаха насред полята, червени тухлени сгради с холандски зъбери, издигащи се срещу небесата, така че придворните му да имат места, където да пребивават. Не всички имигранти са безсилни, шепнат все още стоящите постройки. Те налагат своите нужди на новата си земя, донасяйки собственото си сцепление в новонамерена-та земя, представяйки си я наново. Но внимавай, предупреждава градът. Несвързаността също трябва да има своя ден. Яздейки из парка, където беше избрал да живее - върху непокорната земя, която беше цивилизовал - Уилям III е хвърлен от коня си, пада тежко и чупи кралския си врат.

В някои дни се открива сред крачещи трупове, големи тълпи от мъртъвци, всички отказващи да признаят, че са си изпели песента, трупове, размирнически продължаващи да се държат като живи хора, които пазаруват, хващат рейсове, флиртуват, отиват си вкъщи да правят любов, пушат цигари.

Но вие сте мъртви, крещи им той. Зомбита, връщайте се в гробовете си. Те не му обръщат внимание или го заплашват с юмруците си. Той замлъква и продължава да бърза.

Градът става неясен, аморфен. Става невъзможно да се опише светът. Поклонничество, пророк, враг се сливат, избледняват в мъгла, изплуват. Както прави тя: Али, ал-Лат. Тя е възторжената птица. Силно да бъде желана. Той си спомня сега: тя му каза, много отдавна, за поезията на Джъмпи. Той се опитва да направи сбирка. Една книга. Смучещият палеца си артист с адски възгледи. Една книга е резултат от договор с Дявола, който обръща Фаустовия договор, каза той на Али. Д-р Фауст пожертва вечността в замяна на двайсетина години власт; пишещият се съгласява с унищожението на живота му и си спечелва (само ако е щастлив) може би не вечност, а поне потомство. И в двата случая (това беше гледната точка на Джъмпи) Дяволът печели.

Какво пише един поет? Стихове. Какво дрънчи в мозъка на Гавраил? Стихове. Какво разби сърцето му? Стихове и отново стихове.

Тромпетът Азраил се провиква от джоба на палтото: Вземи ме! Да-да-да: тръбата. По дяволите всичко, цялата жалка бъркотия: просто надуй бузите и тату-тату-тату. Давай, време е за купона.

Колко е горещо: влажно, задушно, непоносимо. Това не е истинският Лондон: не и този неподходящ град. Първа писта, Махагони, Алфавил. Той крачи сред бъркотия от езици. Вавилон: средоточие на асирийския баб[42]. „Портата на Бог". Вавилондон.

Къде е това?

- Да. - Той се скита една нощ зад катедралите на индустриалната революция, крайните железопътни гари на Северен Лондон. Анонимната Кингс Крос, подобната на сопа заплаха на кулата на Сейнт Панкрас, червено-черните резервоари за светилен газ, изпълващи и изпразващи се като гигантски стоманени дробове. Където някога в битка беше паднала кралица Бодика[43], Гавраил Фаришта се бореше със себе си.

Стоковият път: но, о, какви сочни стоки безделничат по входове и под волфрамови лампи, какви деликатеси се предлагат по този начин! - Вртейки дамски чанти, подвиквай-ки, среброполи, носейки мрежести бодита: това са не само млади стоки (средна възраст тринадесет до петнадесет), но и евтини. Те имат къси приличащи си истории: всички имат някъде зарязани бебета, всички са били изхвърлени от къщи от разлютени пуритански настроени родители, нито една от тях не е бяла. Сутеньори с ножове взимат деветдесет процента от техните доходи. Стоките са си само стока в края на краищата, особено ако са боклук.

На Стоковия път Гавраил Фаришта е викан от сенки и лампи; и в началото ускорява крачка. Какво общо има това с мен? Гадно изобилие на пички. Но той намалява и спира, чувайки нещо друго да го вика от лампи и сенки, някаква нужда, някаква безмълвна молба, скрита под тънките гласчета на десетлирови курвета. Крачките му се забавят, след това спират. Той е държан от техните желания. За какво? Сега те се движат към него, привлечени подобно на риби на невидими куки. Когато се приближават към него, походките им се променят, хълбоците им губят своята напереност, лицата им започват да показват истинската им възраст въпреки всичкия грим. Когато стигат до него, те падат на колене. Кой казвате, че съм? - пита той и иска да добави: Аз зная имената ви. Срещал съм ви преди, някъде другаде, зад едно перде. Дванадесет тогава, както сега. Ашпа, Хафса, Рамла, Савда, Зайнаб, Маймуна, Сафия, Джувайрия, Ум Салама Мазумитката, Ре-хана Еврейката и красивата Мария Коптянката. Мълчаливо те остават на колене. Техните желания му стават известни без думи. Какво е един архангел, ако не кукла? Катхпулти, марионетка. Вярващите ни превиват според волята си. Ние сме сили на природата, а те наши господари. Също и любовници. Тежестта в неговите крайници, горещината и в ушите му едно бръмчене като от пчели през летни следобеди. Щеше да бъде толкова лесно да изгуби съзнание. Той не губи съзнание.

Той стои сред коленичещите деца, чакайки сутеньорите. И когато идват, той най-накрая изважда и притиска към устните си своя не тих рог: унищожителя, Азраил.

След като огненият поток се появява от устата на златния му тромпет и поглъща приближаващите се мъже, обгръщайки ги в пашкул от пламък, погубвайки ги толкова изцяло, че дори и обувките им не остават цвъртящи на тротоара,

Гавраил разбира.

Той отново върви, оставяйки зад себе си благодарността на курвите, насочвайки се по посока на района Брикхол, заедно с Азраил в големия си джоб. Нещата започват да се

изясняват.

Той е архангел Гавраил, ангелът от Рецитацията със силата на откровението в ръцете си. Той може да бърка в гърдите на мъже и жени, да изважда желанията им от най-скритите ъгълчета на сърцата им и да ги прави действителност. Той е утолителят на желанията, насищащият страстите, сбъдващият мечтите. Той е джинът от лампата и неговият господар е Рух.

Какви желания, какви императиви има в среднощния въздух? Той ги вдишва. - И кимва, така да бъде, да. - Нека бъде огън. Това е град, който се е пречистил сам в пламък, очистил се е, изгаряйки до основи.

Огън, падащ огън.

- Такава е присъдата на Бог в неговата ярост - обявява Гавраил Фаришта на размирната нощ, - нека да бъдат задоволени желанията в сърцата на хората и те да бъдат погълнати от тях.

Евтини високи жилища го обгръщат. *Негрите ядат лайната на белия човек,* подсказват неоригиналните стени. Сградите имат имена: Изандхлуана, Рокс Дрифт[44]. Но сега се осъществява едно ревизионистично начинание, защото две от кулите са преименувани и сега носят имената Мандела и Toussaint TOuverture[45]. - Кулите се изправят върху кокили и в бетонната безформеност под и между тях вие един вечен вятър и завихря боклуците: захвърлени кухненски уреди, спукани велосипедни гуми, парчета от счупени врати, крака от кукли, зеленчукови остатъци, измъкнати от пластмасови торби за отпадъци от гладни котки и кучета, пакети от бързи закуски, търкалящи се консервени кутии, разбити изгледи за работа, изоставени надежди, изгубени илюзии, изразходвани ядове, натрупана горчивина, повърнат страх и една ръждясваща вана. Той стои неподвижно, докато малки групи обитатели бързат покрай него в различни посоки. Някои (не всички) носят оръжия. Бухалки, бутилки, ножове. Всички групи съдържат бели младежи, както и чернокожи. Той вдига своя тромпет до устните си и започва да свири. Малки напъпили пламъчета скачат нагоре по бетона, разпалвани от изоставената собственост и мечти. Има една малка гниеща купчинка завист: тя гори зеленикаво в нощта. Огньовете са от всеки цвят на дъгата и не всички от тях се нуждаят от гориво. Той издухва малките цветове на огъня от своя рог и те танцуват върху бетона, без да имат нужда нито от горивни материали, нито от корени. Ето един розов! Там какво би било красиво?

Зная: една сребърна роза. - И сега пъпките разцъфтяват в букети, те се катерят подобно на виещи се растения по стените на кулите, протягат се към своите съседи, образувайки живи плетове от многоцветен пламък. Сякаш гледаш лъчиста градина, нейният растеж ускорен много хиляди пъти, една разцъфтяваща, процъфтяваща градина, ставаща задушаваща, заплетена, трудна за проникване, градина от гъсто преплетени химери, съперничещи по своя собствен жарък начин на гората от тръни, която израсна около замъка на една спяща красавица в друга приказка много отдавна.

Но тук няма красавица, спяща вътре. Тук е Гавраил Фаришта, крачещ в свят от огън. На Хай стрийт той вижда къщи, построени от пламък, със стени от пламък и пламъци като събрани завеси, висящи по прозорците. - Има мъже и жени с огнени кожи, разхождащи се, тичащи, кръжащи около него, облечени в палта от огън. Улиците са станали огненочервени, разтопени, река с цвета на кръвта. - Всичко, всичко е лумнало, докато той свири на веселия си рог, давайки на хората това, което искат, косата и зъбите на гражданството пушат и са червени, гори стъкло, птиците прелитат отгоре с пламтящи крила.

Врагът е много близо. Врагът е магнит, око на водовъртеж, неустоимият център на черна дупка, гравитационната му сила, създаваща най-сетне хоризонт, от който нито Гавраил, нито светлината може да избягат. По този път, вика врагът. Ето ме тук.

Не дворец, а само едно кафене. В помещенията отгоре пансион с легла и закуска. Без спящи принцеси, а с една объркана жена, надвита от пушека, лежаща тук; и до нея на пода до леглото им, също в безсъзнание, нейният съпруг, завърналият се от Мека бивш учител Суфян. - Докато на други места в горящия „Шаандаар" безлики хора стоят на прозорците и сърцераздирателно махат за помощ, неспособни (нямат устни) да пищят.

Врагът: ето го там, издишва!

Очертан срещу екрана на запаленото кафене „Шаанда-ар", виж, това е самият тип!

Азраил скача неканен в ръката на Фаришта.

Дори един архангел може да изпита откровение и когато Гавраил улавя в най-бързолетното мигновение окото на Чам-ча - тогава в този незначителен и безкраен момент булата са разкъсани пред зрението му, - той вижда себе си да се разхожда с Чамча в Брикхол Фийлдс, изгубен в своята рапсодия, разкривайки най-интимните тайни на своето правене на любов с Алилуя Коун - същите тези тайни, които после бяха шепнати по телефони от множество зли гласове - между всички тях сега Гавраил различава обединителния талант на врага, който можеше да бъде гърлен и писклив, който обиждаше и предразполагаше, който беше настойчив и плах, който беше прозаичен, да! - и версифициращ също. - И най-накрая Гавраил Фаришта осъзнава сега за пръв път, че врагът не просто е приел чертите на Чамча като маскировка; това не е случай на свръхестествено обладаване, на отмъкване на тялото от нашественик от Ада; че накратко злото не е външно за Саладин, а извира от някакво уединено място на собствената му истинска природа, че се разпростира из него като рак, изличавайки онова, което бе добро у него, изтривайки неговия дух - и правейки това с много заблуждаващи преструвки и хитрости, от време на време сякаш се оттегля, докато всъщност по време на илюзията за ремисия, под прикритието й, така да се каже, то продължава гибелно да се разнася. - И сега, няма съмнение, го беше изпълнило; сега няма нищо останало от Саладин, освен това - черния огън на злото в неговата душа, унищожавайки го напълно, както другият огън, многоцветен и поглъщащ, преглъща пищящия град. Наистина това са „най-страшните, злобни, кървави пламъци, не като пламъците на обикновен огън."

Огънят е арка напряко на небето. Саладин Чамча, врагът, който също така е Спуно, мой стари приятелю, е изчезнал във входа на кафене „Шаандаар". Това е бездната на черната дупка; хоризонтът се затваря около нея, всички други възможности избледняват, вселената се свива до тази самотна и неустоима точка. Надувайки силно тромпета си, Гавраил се гмурва през отворената врата.

Сградата, заета от брикхолския Съвет за обществени отношения, беше едноетажно чудовище от морави тухли с бро-

нирани прозорци, подобно на бункер творение от 60-те години, когато подобни контури бяха смятани за гъвкави. Това не беше лесна за влизане сграда; вратата беше съоръжена с домофон и се отваряше към тясна алея надолу край едната страна на сградата, която завършваше с втора също осигурена врата. Имаше и аларма срещу проникване с взлом.

Тази аларма, така се оказа после, е била изключена вероятно от двама души, един мъж и една жена, които си бяха осигурили достъп с помощта на ключ. Официално беше подсказано, че тези лица са били склонни към акт на саботаж, „работа отвътре", след като един от двамата, мъртвата жена, всъщност е била служител на организацията, чиито офиси бяха тук. Причините за престъплението останаха неясни и след като злодеите бяха загинали в пламъците, беше невероятно, че някога ще излязат наяве. „Автогол" обаче си остана най-вероятното обяснение.

Трагична работа: мъртвата жена е била в много напреднала бременност.

Инспектор Стивън Кинч, пускайки изявление, в което тези факти бяха заявени, направи-„връзка" между огъня в брикхолския СВО и този в кафене „Шаандаар", където вторият мъртъв човек, мъжът, е бил полупостоянен обитател. Беше възможно мъжът да е истинският подпалвач и жената, която е била негова любовница, въпреки че е била женена и все още съжителствала с друг мъж, може да е била не повече от негова марионетка.

Политически мотиви - и двете лица са били добре известни заради радикалните си възгледи - не можеха да бъдат изключени, въпреки че водата на крайно левите групички, които те са посещавали, е толкова мътна, че ще бъде трудно някога да се получи яснота върху причините за тези мотиви. Беше също така възможно двете престъпления, дори да имат различни мотиви, да са извършени от един и същ човек. Възможно е мъжът да е просто наетият криминален, изгорил „Шаандаар" заради парите от застраховката по повелението на сега починалите собственици и подпалил като факла СВО по повеление на любовницата си може би заради някаква вътрешнослужебна вендета?

Че изгарянето на СВО беше акт на подпалване, е извън съмнение. Количества бензин бяха изсипани върху писалища, документи, пердета. „Много хора не разбират колко бързо се разпространява огън от бензин", заяви инспектор Кинч пред пишещите бързо журналисти. Труповете, толкова силно

обгорени, че за идентифицирането им послужили зъболекарските им медицински картони, които били открити във фотокопирното помещение.

- Това е всичко, което имаме. - Край.

Аз имам повече.

Във всеки случай имам определени въпроси. - Например за един немаркиран син закрит бус мерцедес, който следваше пикапа на Уолкът Робъртс и след това Ем Джито на Памела Чамча. - За мъжете, които се появиха от този бус, с лица зад маски на В си светии и как те насила си осигуриха достъп в СВО-офисите, веднага след като Памела отключи външната врата. - За онова, което наистина се е случило в тези офиси, защото човешко око не може лесно да проникне зад пурпурните тухли и бронираното стъкло. - И най-накрая за местонахождението на куфарчето от червена пластмаса и документите, които съдържаше.

Инспектор Кинч? Там ли сте?

Не. Отишъл си е. Той няма отговори за мен.

Ето го мистър Саладин Чамча в палтото от камилска вълна с копринената яка, тичащ надолу по Хай стрийт като някакъв евтин мошеник. - Същият ужасен мистър Чамча, който току-що беше прекарал вечерта си в компанията на обърканата Алилуя Коун, без да почувства и искрица на разкаяние. - „Аз гледам надолу към краката му - каза Отело за Яго, - но това е легенда." Нито пък Чамча продължава да бъде легендарен; неговата човечност е достатъчна форма и обяснение за постъпката му. Той унищожи това, което не е и не може да бъде; той си отмъсти, отплащайки си за предателството с предателство; и го направи, използвайки слабостта на своя враг, удряйки неговата ахилесова пета. - Там е задоволството от това. - Все още е тук мистър Чамча, тичайки. Светът е пълен с гняв и номера. Нещата се уравновесяваха. Едно здание гори.

Буумбум, блъска сърцето му. Дуумба, буумба, дадуум.

Сега вижда „Шаандаар" в огън и се спира, олюлявай се. Гърдите му са свити - бадуумба! - и има болка в лявата му ръка. Той не забелязва; втренчил се е в горящото здание.

И вижда Гавраил Фаришта.

И се обръща, и се втурва вътре.

- Мишал! Суфян! Хинд! - крещи злият мистър Чамча. Приземният етаж още не гори. Той разтваря вратата към стълбите и един парещ смъртоносен вятър го отблъсква назад. Драконски дъх, мисли си той. Стълбището е в огън; пламъците като стена стигат от пода до тавана. Няма възможност за напредване.

- Има ли някой? - крещи Саладин Чамча. - Има ли някой там? - Но драконът реве по-силно, отколкото той може да вика.

Нещо невидимо го рита в гърдите, изпраща го залитащ назад върху пода на кафенето сред празните маси. Дуум, пее сърцето му. На ти това. И това.

Над главата му има шум като от припкането на милион плъхове, спектрални гризачи, следващи един призрачен свирач. Той поглежда нагоре: таванът е в пламъци. Открива, че не може да стои. Докато наблюдава, една секция от тавана се откача и той вижда частта от греда да пада към него. Скръства ръце в немощна самозащита.

Гредата го приковава към пода, счупвайки и двете му ръце. Гърдите му са пълни с болка. Светът се отдръпва. Дишането е трудно. Той не може да говори. Той е Мъжът с хилядите гласове, а не е останал нито един.

Гавраил Фаришта, държащ Азраил, влиза в кафене „Шаандаар".

Какво става, когато спечелиш?

Когато враговете ти са оставени на твоята милост: как ще постъпиш тогава? Компромисът е изкушението на слабите; това е проверката за силните.

- Спуно - кимва Гавраил към падналия мъж. - Ти наистина ме заблуди, мистър, сериозно, ти си страхотен тип. - И Чамча, виждайки какво има в очите на Гавраил, не може да отрече знанието, което

вижда там. Кха - започва той и се отказва. Какво ще правиш? Сега пада огън навсякъде около цвъртящ поток от златен дъжд.

- Защо го направи? - пита Гавраил, след това отпраща въпроса с махване на ръката. - Дяволски тъпо нещо да се пита. Със същия успех мога да те попитам какви те прихванаха да се втурваш тук? Дяволски тъпо нещо е да се направи. Хора, а, Спуно? Луди копелета, това е всичко.

Сега около тях има огнени локви. Скоро ще бъдат заобиколени, откъснати на временен остров сред това смъртоносно езеро. Чамча е ритнат втори път в гърдите и силно трепва. Изправен срещу три смърти - от огън, от „естествени причини" и от Гавраил - той отчаяно се напряга, опитвайки се да говори, но излиза само грачене. „Про. Гърр. Ммм." Прости ми. „И. М." Имай милост. Масите в кафенето горят. Още греди падат отгоре. Гавраил изглежда изпаднал в транс. Той повтаря неясно: „Проклети, тъпи неща."

Възможно е злото никога да не е пълно, без значение колко съкрушителна победа е спечелило, никога да не е абсолютно?

Вземи например този паднал човек. Той се опита без разкаяние да разстрои съзнанието на друго човешко същество; и за да го направи, използва една напълно невинна жена, най-малкото частично заради собствената си невъзможна и воа-йорска страст към нея. И въпреки това същият мъж рискува смъртта без почти никакво колебание в един безразсъдно смел опит за спасяване.

Какво означава това?

Огънят се е затворил около тях и пушекът е навсякъде. Може да е само въпрос на секунди, преди да бъдат победени. Има много по-неотложни въпроси за отговаряне, отколкото дяволски глупавите по-горе.

Какъв избор ще направи Фаришта?

Има ли избор?

Гавраил пуска тромпета си да падне; навежда се; освобождава Саладин от затвора на падналата греда; и го вдига в прегръдката си. Чамча със счупени ребра, както и ръце, стене слабо, звучейки като привърженика на сътвориста Думз-дей, преди да получи нов език от най-висококачествен бут. „Мно. Къс." Много късно. Близване на огъня го хваща за пеша на палтото. Щипещ пушек изпълва всяко достъпно място, промъква се зад очите му, оглушава ушите му, задръствайки носа и дробовете му. - Сега обаче Гавраил Фаришта започва да издишва, едно дълго и продължително издишване с необичайна продължителност и дъхът му, носещ се към вратата, разрязва дима и огъня като нож; и Саладин Чамча, задъхвайки се и губейки съзнание с инат в гърдите си, сякаш видя - но след това винаги ще е несигурен дали наистина беше така - огънят да се разделя пред тях като Червено море, в каквото се беше превърнал, и пушекът също, разделяйки се като завеса или було; докато пред тях не се показа чист път към вратата; след което Гавраил Фаришта тръгва бързо напред, носейки Саладин по пътя на прошката в горещия нощен въздух; така че през нощта, когато градът е във война, нощ, пълна с враждебност и ярост, има една малка спасителна победа на любовта.

Заключения.

Мишал Суфян е отвън пред „Шаандаар", когато те се появяват, плачеща за родителите си, утешавана от Ханиф. Сега е ред на Гавраил да рухне; все още носейки Саладин, той губи съзнание в краката на Мишал.

Сега Мишал и Ханиф са в линейка с двамата мъже в безсъзнание и докато Чамча има кислородна маска на носа и устата си, Гавраил, не страдащ от нищо по-страшно от изтощение, говори в съня си: делириумно бърборене за един магически тромпет и огъня, който е бълвал като музика от устата си. И Мишал, която помни Чамча като дявол и беше започнала да приема възможността на много неща, се чуди:

- Мислиш ли?...

Но Ханиф е категоричен, твърд.

- Никаква възможност. Това е Гавраил Фаришта, актьорът, не го ли позна? Бедният човек просто

играе някоя филмова сцена.

Мишал не иска да се откаже.

- Но, Ханиф - и той става недвусмислен. Говорейки нежно, защото в края на краищата току-що е станала сирак, той силно настоява.

- Това, което се случи тази нощ в Брикхол, е социополи-тическо явление. Нека не падаме в капана на някакъв проклет мистицизъм. Ние говорим за история: едно събитие в историята на Британия. За процесите на промяна.

Изведнъж гласът на Гавраил се променя и неговият предмет също. Той споменава поклонници и мъртво бебе, и като в Десетте божи заповеди и една западаща господарска къща, и едно дърво; защото като последица от пречистващия огън той сънува за последен път един от серийните си сънища; и Ханиф казва:

- Слушай, Мишу, скъпа. Просто преструвка, това е всичко. - Той я прегръща, целува бузата й, държейки я крепко. -Остани с мен. Светът е действителен. Ние трябва да живеем в него; ние трябва да живеем тук, да продължаваме да живеем.

Точно тогава Гавраил Фаришта, все още заспал, изкре-щява с все сила.

- Мишал! Върни се! Нищо не се случва! Мишал, за Бога, обърни се, върни се, върни се!

VIII РАЗДЕЛЯНЕТО НА АРАБСКО МОРЕ

Шринивас, търговецът на играчки, имаше навика да заплашва от време на време своята жена и деца, че един ден, когато материалният свят изгуби своя вкус, той щял да зареже всичко, включително и името си, и да се превърне в санясин[1], странствайки от село на село с просешка паница и тояга. Мисис Шринивас се отнасяше с търпимост към тези заплахи, знаейки, че нейният желати-нов и добродушен съпруг обича да бъде смятан за набожен човек, но и за малко нещо авантюрист (не беше ли настоявал за този глупав и плашещ полет до Гранд Каньон в Америка преди години?); идеята да стане просещ свят човек задоволяваше и двете нужди. Въпреки това, когато виждаше обилната му задница толкова удобно закътана в креслото под техния преден портик, гледайки на света през здрава телена мрежа - или когато го наблюдаваше да играе с най-малката им дъщеря, петгодишната Мину - или когато виждаше, че апетитът му, вместо да се смалява до размерите на просешка паничка, доволно нарастваше с минаването на годините, - тогава мисис Шринивас свиваше устни, приемаше безгрижния израз на филмова красавица (въпреки че беше толкова закръглена и тресяща се като своя съпруг) и подсвирквайки си, влизаше вътре. Като последица, когато откри креслото му празно и чашата лимонов сок неизпита на една от ръчките, това напълно я изненада.

За да кажем истината, самият Шринивас никога не можа напълно да обясни какво го накара да напусне удобството на утринния си портик и да се разходи да погледа пристигането на селяните от Титлипур. Палавниците, които знаеха всичко един час преди да се случи, крещяха из улиците за една невероятна процесия от хора, спускащи се с торби и багаж надолу по картофения път към голямата магистрала, водени от момиче със сребърна коса, с големи удивителни от пеперуди над главите им и на опашката Мирза Саид Ахтар в маслиненозеленото си комби „Мерцедес Бенц" с вид все едно че костилка от манго е заседнала в гърлото му.

Въпреки всичките си складове за картофи и известни фабрики за играчки Чатнапатна не беше такова място, че пристигането на сто и петдесет души да мине незабелязано. Точно преди пристигането на процесията Шринивас прие делегация от своите фабрични работници, които молеха за разрешение да прекратят работата за няколко часа, така че да могат да присъстват на голямото събитие. Знаейки, че те така или иначе ще спрат да се трудят, той се съгласи. Но самият остана за известно време упорито посаден на портика си, опитвайки се да се преструва, че пеперудите на вълнението не са започнали да разбъркват обемистия му стомах. По-късно щеше да довери на Мишал Ахтар:

- Това беше предчувствие. Как да го кажа. Знаех, че всички вие не сте там само за нещо освежително. Тя беше дошла за мен.

Титлипур пристигна в Чатнапатна сред ужаса на виещи бебета, крещящи деца, грачещи старци и кисели шеги от Осман с „бум-бум" вола, от когото Шринивас не се интересуваше и на йота. След

това палавниците съобщиха на краля на играчките, че между пътниците са жената и тъщата на заминдара Мирза Саид и те вървят пеша като селяните, носейки прости курта-паджамас и изобщо никакви бижута. Това беше моментът, когато Шринивас тромаво отиде до крайпътната лавка, около която поклонниците от Титлипур се тълпяха, докато се раздаваха картофена бхурта[2] и паратас.[3] Той пристигна едновременно с полицейския джип на Чатнапатна. Инспекторът седеше на пътническата седалка, крещейки през мегафон, че има намерение да предприеме решителни мерки срещу този „общностен" поход, ако веднага не бъде разтурен. Индуистко-мюсюлманска работа, помисли си Шринивас; лошо, лошо.

Полицията се отнасяше към поклонничеството като към някакъв вид сектантска демонстрация, но когато Мирза Саид Ахтар излезе напред и каза истината на инспектора, офицерът се объркa. Шри Шринивас, брамин[4], очевидно не беше човек, който някога е обмислял да направи поклонничество до Мека, но въпреки това беше впечатлен. Той си запро-бива път през тълпата, за да чуе какво казва заминдарът:

- И целта на тези добри хора е да идат пеша до Арабско море, вярвайки, че водите ще се разделят за тях.

Гласът на Мирза Саид звучеше слабо и инспекторът началник на участъка в Чатнапатна, не беше убеден.

- Сериозно ли говорите, джи? Мирза Саид каза:

- Не аз. Те, но са дяволски сериозни. Планирам да променя мнението им, преди да се случи нещо шантаво.

Началникът на участъка, целият в ремъци, мустаци и самомнение, поклати глава.

- Но вижте, сър, как мога да позволя на толкова хора да се струпват на улицата? Могат да се възбудят страстите; възможно е произшествие. - Но точно тогава поклонниците се разделиха и Шринивас за пръв път видя фантастичната фигура на момичето, облечено изцяло в пеперуди, със снежна коса, спускаща се надолу до кокалчетата на краката му. - Arre deo - извика той, - Айша, това ти ли си? - И добави глупаво: - Тогава къде са ми куклите за семейно планиране?

Избухването му беше пренебрегнато; всички наблюдаваха Айша, докато се приближаваше към пухтящия началник на участъка. Тя нищо не каза, но се усмихна и кимна и мъжът като че стана двадесет години по-млад, и почти като момче на десет-единадесет години каза:

- Добре, добре, маузи.[5]. Съжалявам, ма.[6]. Не се обиждайте. Много ви моля за извинение.

Това беше краят на неприятностите с полицията. По-късно през деня, докато траеше следобедната жега, една група градски младежи, известни с това, че имат връзки с РСС[7] и Вишва Хинду Паришад[8], започнаха да хвърлят камъни от близки покриви; след което началникът на участъка ги арестува и само за две минути ги напъха в затвора.

- Айша, дъще - каза на глас Шринивас в празния въздух, - какво, по дяволите, е станало с теб?

По време на дневната горещина поклонниците почиваха, сврени под кой каквато сянка намери. Шринивас се разхождаше между тях в особен вид зашеметяване, изпълнен догоре с чувства, осъзнавайки, че голямата повратна точка в живота му необяснимо беше дошла. Очите му продължиха да откриват преобразената фигура на Айша пророчица-та, която почиваше в сянката на едно смокиново дърво в компанията на Мишал Ахтар, нейната майка мисис Курей-ши и болния от любов Осман с неговия вол. Най-накрая ринивас се сблъска със заминдара Мирза Саид, който се беше изтегнал на задната седалка на своя „Мерцедес Бенц", неспящ, един страдащ човек. Шринивас говори с него с едно смирение, породено от неговото удивление.

- Сетхджи[9], ти не вярваш ли в момичето?

- Шринивас - Мирза Саид се изправи, за да отговори, -ние сме модерни хора. Ние знаем например, че старите хора умират при дълги пътувания, че Бог не лекува рак и че океаните не се разделят. Ние трябва да спрем тази идиот-щина. Ела с мен. Има достатъчно място в колата. Може би ще помогнеш да им го избием от главите; тази Айша ти е благодарна, може би ще те послуша.

- Да дойда с колата? - Шринивас се почувства безпомощен, като че могъщи ръце сграбчиха

крайниците му. - Но

моят бизнес?

- Това е самоубийствена мисия за много от нашите хора - подтикна го Мирза Саид. - Нуждая се от помощ. Естествено бих могъл да платя.

- Не говорете за пари - отстъпи Шринивас оскърбен. -Моля извинете, сетхджи. Трябва да помисля.

- Не виждаш ли? - извика след него Мирза Саид. - Ти и аз, ние не сме общностни хора. Индуисти-мюсюлмани бхаи-бхаи! Можем да открием светски фронт срещу тази

абракадабра.

Шринивас се върна.

- Но аз не съм невярващ - възрази той. - Рисунката на богинята Лакшми е винаги на стената ми...

- Богатството е отлична богиня за един бизнесмен -

каза Мирза Саид.

- И в сърцето ми - добави Шринивас. Мирза Саид изгуби търпение.

- Само не и богиня, кълна се. Дори вашите собствени философи признават, че това са само абстрактни концепции. Въплъщения на Шакти[10], която сама по себе си е абстрактна представа: динамичните сили на божествата.

Търговецът на играчки гледаше надолу към Айша, която спеше под своя юрган от пеперуди.

- Аз не съм философ, сетхджи - каза той. И не каза, че сърцето му се е качило в гърлото, защото осъзна, че спящото момиче и богинята на календара на фабричната му стена имат еднакви, едни и същи лица.

Когато поклонничеството напусна града, Шринивас го придружаваше, запушвайки ушите си за настойчивите молби на разчорлената си жена, която вдигна Мину и я разтърси пред лицето на съпруга си. Той обясни на Айша, че не желаел да посети Мека, но бил обзет от копнеж да повърви малко с нея, може би чак до морето.

Когато зае мястото си сред селяните от Титлипур и влезе в крачка с мъжа до него, той наблюдаваше със смесица от неразбиране и благоговение безкрайния рояк пеперуди над главите им, подобен на огромен чадър, засенчващ поклонниците от слънцето. Сякаш пеперудите на Титлипур бяха поели функциите на голямото дърво. След това нададе кратък вик на страх, учудване и удоволствие, защото няколко дузини от тези същества с хамелеонски крила се настаниха на раменете му и тутакси приеха точната отсянка на аленото на неговата риза. Сега разпозна мъжа до себе си като сарпанча Мохамед Дин, който беше предпочел да не върви начело. Той и жена му Хатиджа крачеха със задоволство напред въпреки напредналата си възраст и когато видя лепидоптеричната благословия, която се беше спуснала върху търговеца на играчки, Мохамед Дин се протегна и го сграбчи за ръката.

Започна да става ясно, че дъждовете няма да оправдаят надеждите. Редици кокалест добитък мигрираха из пейзажа, търсейки пийване. „Любовта е вода", беше написал някой върху варосаната част от тухлената стена на една фабрика за мотопеди. По пътя те срещаха други семейства, вървящи на юг с живота си, свит във възлопи на гърбовете на умиращи магарета, и те също се бяха насочили изпълнени с надежда, към водата.

- Но не проклетата солена вода - извика Мирза Саид на поклонниците от Титлипур. - И не за да видят как само се разделя на две! Те искат да останат живи, но вие, лудите, искате да умрете.

Лешояди се събираха край пътя и зяпаха минаващите поклонници.

Мирза Саид прекара първите седмици на поклонничеството до Арабско море в състояние на постоянна истерична възбуда. По-голямата част от ходенето се осъществяваше през утрините и късните следобеди и по това време Саид често изскачаше от комбито да умолява умиращата си жена.

- Ела на себе си, Мишу. Ти си болна жена. Ела поне да легнеш, позволи ми за малко да разтрия краката ти.

Но тя отказваше и майка й го прогонваше.

- Виж, Саид, ти си в толкова отрицателно настроение, че става потискащо. Върви да пиеш коли-молите си в своята кола с КИ и ни остави нас, ятрите[11], на мира.

След първата седмица колата с климатична инсталация изгуби водача си. Шофьорът на Мирза Саид напусна и се присъедини към пешите поклонници; заминдарът беше принуден сам да мине зад волана. След това, когато загрижеността го завладяваше, трябваше да спира колата, да паркира и след това да тича лудо напред-назад между поклонниците, заплашвайки, умолявайки, предлагайки подкупи. Най-малко веднъж на ден кълнеше Айша в лицето за разрушаването на живота му, но всъщност не можеше да продължава с обидите, защото всеки път, когато я погледнеше, я пожелаваше толкова силно, че се чувстваше засрамен. Ракът беше започнал да пребоядисва кожата на Миша л в сиво и мисис Курейши също беше започнала да се оръфва по краищата; нейните светски чапали се бяха разпаднали и тя страдаше от ужасни мехури по краката, които приличаха на малки водни балони. Обаче когато Саид й предложи удобството на колата, тя продължаваше решително да отказва. Магията, която Айша беше настанила върху поклонниците, все още се държеше здраво. И в края на тези вилазки в сърцето на поклонничеството Мирза Саид, потящ се и замаян от горещината и нарастващото си отчаяние, осъзнаваше, че маршируващите са оставили колата му на известно разстояние назад и че той ще трябва да се заклати обратно сам, потънал в мрачно настроение. Един ден се върна при комбито, за да открие, че една черупка от кокосов орех, хвърлена от прозореца на минаващ автобус, е счупила слоестото му предно стъкло, което сега приличаше на паешка мрежа, пълна с диамантени мухи. Той трябваше да избие всички парченца и стъклените диаманти сякаш му се подиграваха, докато падаха на пътя и в колата, като че говореха за преходността и безполезността на земните притежания, но един мирски човек живее в света на нещата и Мирза Саид нямаше намерение да бъде толкова лесно сломен, колкото едно предно стъкло. През нощта той ходеше да ляга до жена си на една туристическа постелка под звездите на голямата магистрала. Когато й каза за произшествието, тя му предложи хладна утеха.

- Това е знак - каза тя. - Зарежи комбито и се присъедини най-накрая към нас.

- Да зарежа един „Мерцедес Бенц"? - изскимтя той в истински ужас.

- И какво? - отговори Мишал със своя сив изтощен глас. - Ти продължаваш да говориш за разруха. Какво тогава ще промени един мерцедес?

- Ти не разбираш - плачеше Саид. - Никой не ме разбира.

Гавраил сънуваше суша:

Земята покафеня под бездъждовните небеса. Трупове на автобуси и древни паметници гниеха в полетата до посевите. Мирза Саид видя през строшеното си предно стъкло началото на нещастието: дивите магарета се любеха уморено и след това падаха мъртви, все още съединени, на средата на пътя, дърветата стояха на оголени от ерозията на почвата корени, приличащи на огромни дървени лапи, ровещи в земята за вода, бедстващите фермери бяха задължени да работят за държавата като физически работници, копаейки резервоар край главната магистрала, един празен съд за дъжд, който нямаше да падне. Окаяни крайпътни животи: жена с вързоп вървеше към палатка от пръчки и дрипи, едно момиче бе осъдено всеки ден да лъска това гърне, този тиган в своята кръпка от мръсен прах.

Наистина ли такива животи имат толкова стойност, колкото нашите? - попита се Мирза Саид Ахтар. - Колкото моя? На Мишал? Колко малко са преживели, колко малко имат, с което да хранят душата.

Мъж в дхоти и с хлабав жълт пугри[12] стоеше като птица на върха на един километричен камък, настанил се там с единия крак върху срещуположното коляно и една ръка под противоположния лакът, пушейки бири[13]. Когато Мирза Саид Ахтар мина край него, той се изплю, улучвайки заминдара право в лицето.

Поклонничеството напредваше бавно: три часа ходене сутрин и още три след горещината, ходене със стъпката на най-бавния поклонник, предмет на безкрайни забавяния бяха болестите на децата, преследването на властите, колело, откачило се от една от волските коли; изминаваха две мили на ден в най-добрия случай, оставаха им сто и петдесет мили до морето, пътуване от приблизително единадесет седмици. Първата смърт се случи на осемнадесетия ден. Хатиджа, нетактичната стара лейди, която половин век беше доволната и задоволяваща съпруга на сарпанч Мохамед Дин, видя архангел в един сън.

- Гавраил - прошепна тя, - ти ли си?

- Не - отговори призракът, - аз съм Азраил, онзи с противната работа. Извинявай за разочарованието.

На следващата сутрин тя продължи с поклонничеството, без да спомене на съпруга си за видението. След два часа те наближиха руините на една от могулските странноприемници край километричен стълб, които в отдавна минали времена бяха построени на промеждутъци от пет мили покрай главния път. Когато Хатиджа видя руината, тя не знаеше нищо за миналото й, за пътниците, ограбвани в техния сън, и така нататък, но разбра много добре нейното настояще.

- Трябва да вляза там вътре и да легна - каза тя на сарпанча, който възрази:

- А походът!

- Не се грижи за това - каза тя нежно. - Можеш да ги настигнеш по-късно.

Тя легна върху отломките на старата руина с глава на един гладък камък, който сарпанчът беше намерил за нея. Старият мъж заплака, но това изобщо не помогна и тя умря в същата минута. Той изтича обратно до похода и ядно се изправи срещу Айша.

- Изобщо не трябваше да те слушам - каза й той. -Сега ти уби жена ми.

Походът спря. Мирза Саид Ахтар, забелязвайки една възможност, настоя високо Хатиджа да бъде закарана до подходящо мюсюлманско гробище. Но Айша възрази.

- На нас ни е наредено от архангела да вървим направо към морето без връщания и заобикалки.

Мирза Саид се обърна към поклонниците:

- Тя е любимата съпруга на вашия сарпанч – извик той. - Ще я изхвърлите ли в дупка край пътя?

Когато селяните от Титлипур се съгласиха, че Хатиджа трябва веднага да бъде погребана, Саид не можа да повярва на ушите си. Той осъзна, че тяхната решителност е много по-голяма, отколкото беше подозирал: дори безутешният сарпанч се покори. Хатиджа беше погребана на едно безплодно поле, в ъгъла зад разрушената странноприемница от миналото.

На следващия ден обаче Мирза Саид забеляза, че сарпанчът се беше откъснал от поклонничеството и се шляеше печално на известно разстояние от останалите, душейки тропическите храсти. Саид скочи от мерцедеса и се втурна към Айша, за да направи следващата сцена.

- Чудовище! - изкрещя той. - Безсърдечно чудовище! Защо доведе старата жена тук, за да умре? - Тя не му обърна внимание, но когато се връщаше към комбито, сарпанчът се приближи и каза: - Ние бяхме бедни хора. Знаехме, че не можем да се надяваме някога да идем до Мека Шариф, докато тя ни склони. Тя ни склони и виж сега последствието от нейните дела.

Айша кахината поиска да говори със сарпанча, но не му

каза нито една утешителна дума.

- Затвърди вярата си - скара му се тя. - Тази, която умира при голямото поклонничество, има осигурен дом в Рая. жена ти сега седи сред ангелите и цветята; какво има

да съжаляваш?

Тази вечер сарпанчът Мохамед Дин се доближи до Мирза Саид, който седеше до малък лагерен огън.

- Извини ме, сетхджи - каза той, - но възможно ли е да пътувам в твоята кола, както някога ми предложи?

Без да желае напълно да зареже замисъла, заради който беше умряла жена му, но и неспособен повече да поддържа съвършената вяра, която начинанието изискваше, Мохамед Дин влезе в комбито на скептицизма.

Моят пръв отцепник от вярата - зарадва се Мирза Саид.

През четвъртата седмица дезертьорството на сарпанча Мохамед Дин започва да оказва своето въздействие. Той седеше на задната седалка на мерцедеса, като че той беше заминдарът, а Мирза Саид - шофьорът, и малко по малко кожената тапицерия, климатикът, барът с уиски и сода и огледалните стъкла с автоматично задвижване започнаха да го учат на високомерие; носът му се

вирна във въздуха и той придоби презрителното изражение на човек, който може да вижда, без да бъде видян. Мирза Саид на шофьорското място чувстваше очите и носа си да се пълнят с прах, който влизаше през отвора, където преди беше предното стъкло, но въпреки подобни неудобства се чувстваше по-добре отпреди. Сега в края на всеки ден един грозд от поклонници се събираше около мерцедеса с бляскавата му звезда и Мирза Саид се опитваше да им втълпи здрав разум, докато те зяпаха сарпанча Мохамед Дин как вдига и спуска задните огледални стъкла, така че те последователно виждаха неговите черти и своите собствени. Присъствието на сарпанча в мерцедеса придаде нов авторитет към думите на Мирза Саид.

Айша не се опитваше да вика селяните обратно и засега нейната увереност беше оправдана; нямаше нови дезертьорства към лагера на безверните. Но Саид я виждаше да хвърля безброй погледи в негова посока и пророчица или не, Мирза Саид би заложил добри пари, че това бяха изразяващите лошо настроение погледи на младо момиче, което не беше вече сигурно, че ще стане неговата.

След това тя изчезна

Отиде си един следобед по време на siesta и не се появи отново ден и половина, пре: което време между поклонниците настъпи безредие - "я винаги знаеше как да бичува чувствата на публиката, призна Саид; след това тя се върна обратно до тях напряко през покритата с прах местност и този път сребърната й коса беше нашарена със злато и веждите й също бяха златни. Айша събра селяните при себе си и им каза, че архангелът е недоволен от това, че хората от Титлипур са изпълнени със съмнения само заради възлиза-нето на един мъченик в Рая. Тя предупреди, че сериозно обмислял оттеглянето на своето предложение да раздели водите, „така че всичко, което ще получите при Арабско море, ще бъде баня със солена вода и след това обратно при изоставените ви картофени ниви, върху които никога отново няма да падне дъжд." Селяните бяха ужасени.

- Не, това не може да стане - помолиха те. - Бибиджи, прости ни.

Това беше първият път, когато използваха името на отдавна отишлата си светица, за да опишат момичето, което ги водеше с един абсолютизъм, който беше почнал да ги плаши толкова, колкото ги впечатляваше. След нейната реч сарпанчът и Мирза Саид бяха оставени сами в тяхното комби.

Втори рунд за архангела - помисли си Мирза Саид.

На петата седмица здравето на повечето от възрастните поклонници се беше влошило рязко, запасите от храна бяха намалели, вода се намираше трудно и слъзните канали на децата бяха пресъхнали. Събраните лешояди вече заставаха все по-наблизо.

Когато поклонниците оставиха зад себе си селските райони и наближиха по-гъсто населените зони, нивото на преследване нарасна.

Междуградските автобуси и камиони често отказваха да се отклонят и пешеходците трябваше да отскачат от пътя им, пищейки и падайки един върху друг. Велосипедисти, семейства от шестима върху моторолери „Радждут", собственици на малки магазини сипеха ругатни. „Луди! Селяндури! Мюсюлмани!" Често те бяха принудени да вървят цяла нощ, защото властите в този или онзи малък град не искаха подобна сган да спи по техните плочници. Още смърти станаха неизбежни.

Тогава волът на приелия исляма Осман падна на колене сред велосипедите и камилските изпражнения на един безименен малък град.

- Ставай, идиот - викаше му той безсилно. - Какво си мислиш, че правиш, да ми умираш пред зеленчуковите сергии на непознати?

Волът кимна два пъти за „да" и издъхна.

Пеперуди покриха трупа, приемайки цвета на сивата му кожа, конусовидните му рога и звънци. Безутешният Осман изтича при Айша (която си беше сложила едно мръсно сари, като отстъпка пред прекалената градска скромност, въпреки че облаци пеперуди все още я следваха подобно на сияние).

- Воловете отиват ли на небето? - попита той с жален глас; тя вдигна рамене.

- Воловете нямат души - каза тя хладно, - а ние сме в поход души да спасяваме.

Осман я погледна и осъзна, че повече не я обича.

- Ти си станала демон - каза й той с отвращение.

- Аз съм нищо - каза Айша. - Аз съм един вестител.

- Кажи ми тогава защо твоят Бог толкова иска да унищожи невинните - ядоса се Осман. - От какво се страхува? Толкова ли е несигурен, че се нуждае от смъртта ни, за да докажем нашата любов?

Сякаш в отговор на подобно богохулство Айша наложи още по-строги дисциплинарни мерки, настоявайки всички поклонници да казват всичките пет молитви и постановявайки, че петъците ще бъдат дни на пости. В края на шестата седмица тя беше принудила маршируващите да оставят още четири тела там, където бяха паднали: двама възрастни мъже, една възрастна жена и едно шестгодишно момиче. Поклонниците продължиха похода си, обръщайки гръб на мъртвите; обаче зад тях Мирза Саид Ахтар събра телата и се увери, че ще получат едно достойно погребение. В това беше подпомаган от сарпанча Мохамед Дин и бившия недокосва-ем Осман. В подобни дни те изоставаха доста зад похода, но на едно комби „Мерцедес Бенц" не му е нужно дълго време, за да настигне повече от сто и четиридесет мъже, жени и деца, вървящи уморено към морето.

Мъртвите увеличаваха броя си и групите променливи поклонници около мерцедеса нарастваха вечер след вечер. Мирза Саид започна да им разказва истории. Разказа им за лемингите и как магьосницата Цирцея превръщала мъжете в свине; разказа им също историята на свирача, който подмамил децата на града в една планинска пукнатина. Когато им разказа тази приказка на техния собствен език, той изрецитира стиховете на английски, така че да могат да чуят музиката на поезията, въпреки че не разбираха думите.

- Град Хамелин е в Брауншвайг - започна той. - Близо до прочутия град Хановер. Реката Везер, дълбока и широка, мие стените му от южната страна...

Сега видя с удовлетворение как момичето Айша се

приближава с яростен вид, докато пеперудите грееха подобно на лагерния огън зад нея, създавайки илюзията, че пламъци струят от тялото й.

- Тези, които слушат сатанинските строфи, казани на сатанинския език - изкрещя тя, - накрая ще идат при Сатаната.

- Значи това е избор - отговори й Мирза Саид - между

дявола и дълбокото синьо море.

Бяха минали осем седмици и отношенията между Мирза Саид и неговата жена Мишал толкова се бяха влошили, че те вече не си говореха. До това време и въпреки рака, който я беше направил сива като пепел от кремация, Мишал беше станала главният помощник и най-предан ученик на Айша. Съмненията на други маршируващи само бяха усилили собствената й вяра и за тези съмнения тя недвусмислено обвиняваше съпруга си.

- Освен това - смъмри го тя при последния им разговор -у теб вече няма топлина. Страхувам се да те доближавам.

- Няма топлина? - изкрещя той. - Как можа да го кажеш? Няма топлина? Заради кого доприпках на това дяволски тъпо поклонничество? Да се грижа за кого? Защото обичам кого? Защо съм толкова разтревожен, толкова тъжен, толкова изпълнен с мъка и заради кого? Няма топлина? Ти непозната ли си? Как можеш да кажеш подобно нещо?

- Чуй се - каза тя с глас, който беше започнал да избледнява в един вид мрак, една неяснота. - Винаги ярост. Студена ярост, ледена, подобна на укрепление.

- Това не е ярост - изрева той. - Това е загриженост, нещастие, окаяност, нараненост, болка. Къде можеш да чуеш ярост?

- Чувам я - каза тя. - Всеки може да я чуе на мили

оттук.

- Ела с мен - помоли я той. - Ще те заведа в най-добрите клиники в Европа, Канада, САЩ. Довери се на западната технология. Могат да правят чудеса. Ти също винаги си харесвала техническите джунджурии.

- Аз отивам на поклонение в Мека - каза тя и се обърна на другата страна.

- Проклета глупава кучко! - изрева той зад гърба й. -Само защото ще умреш, не значи, че трябва да вземеш всичките тези хора с теб!

Но тя си тръгна напряко през крайпътния лагер и повече не се обърна; и сега той беше доказал нейното твърдение, изгубвайки контрол и изричайки неизречимото; Мирза падна на колене и заплака. След тази каранница Мишал вече отказваше да спи до него. Тя и майка й развиваха постелките си до забулената в пеперуди пророчица на тяхната механска експедиция.

През деня Мишал работеше непрестанно сред поклонниците, вдъхвайки им увереност, подкрепяйки тяхната вяра, събирайки ги заедно под крилото на своята благост. Ай-ша беше започнала да се оттегля все по-дълбоко и по-дълбоко в мълчание и Мишал Ахтар всъщност стана водач на поклонниците. Но имаше един поклонник, когото изпусна от своята власт: мисис Курейпш, нейната майка, жената на директора на държавната банка.

Пристигането на мистър Курейши, бащата на Мишал, беше цяло събитие. Поклонниците бяха спрели под сянката на една редица платани и бяха заети със събирането на съчки и копаенето на огнища, когато беше забелязана автомобилната колона. Изведнъж мисис Курейши, която беше двадесет и пет паунда по-лека, отколкото в началото на пе-шеходството, скочи, скърцайки на краката си, и се опита неистово да изчетка мръсотията от дрехите и да оправи косата си. Мишал видя майка си да бърника непохватно в едно разтопено червило и попита:

- Какво те тормози, мамо? Отпусни се, скъпа.

Майка й безсилно посочи приближаващите се коли. Мигове по-късно високата строга фигура на големия банкер стоеше над тях.

- Ако не го бях видял, нямаше да повярвам - каза той. - Казаха ми, но аз казах: глупости. Затова ми отне толкова дълго, за да те открия. Да изчезнеш от Перистан без дума: и сега какво, по дяволите?

Мисис Курейши безпомощно се разтрепери под погледа на съпруга си, започвайки да плаче, чувствайки загрубялата кожа по краката си и умората, която се беше просмукала във всяка пора на нейното тяло.

- О, Боже, не зная, съжалявам - каза тя. - Бог знае

какво ни прихвана.

- Не знаеш ли, че заемам деликатен пост? - извика мистър Курейши. - Общественото доверие е съществено. На какво прилича това, жена ми да скитосва с бангис[14]?

Мишал, прегръщайки майка си, каза на баща си да спре да нагрубява. Мистър Ахтар за пръв път видя, че дъщеря му носи знака на смъртта на челото си и веднага спадна подобно на вътрешна гума. Мишал му каза за рака и обещанието на Айша пророчицата, че чудо щяло да се случи в Мека и тя щяла да бъде напълно излекувана.

- Тогава позволи ми да те заведа в Мека pronto - помоли баща й. - Защо да ходиш, ако можеш: да отидеш: с „Ер-

бъс"?

Но Мишал беше непреклонна.

- Трябва да си тръгнеш - каза тя на баща си. - Само вярващите могат да постигнат това. Мама ще се грижи за

мен.

Мистър Курейши безпомощно се присъедини към Мирза Саид с лимузината си в края на процесията, непрекъснато изпращайки един от двамата слуги, които го бяха придружили на моторолери, да питат Мишал дали би искала храна, лекарства, „Тумс Ъп", изобщо каквото и да е. Мишал отхвърляше всичките му предложения и след три дни -защото банкерството си е банкерство - мистър Курейши за-мина за града, оставяйки един от чапрасите с моторолери

да служи на жените.

- Той е под ваше командване - каза им той. - Хайде, не бъдете глупави. Направете го колкото може по-лесно.

През деня след заминаването на мистър Курейши чапра-сът Гул Мохамед хвърли в канавката моторолера си и се присъедини към пешите поклонници, завързвайки носна кърпа на главата си, за да покаже своята набожност. Айша нищо не каза, но когато видя мотористът да се присъединява към поклонението, се ухили с палава усмивка, която напомни на Мирза Саид, че в края на краищата тя не беше само образ от някой сън, а и младо момиче от плът и кръв.

Мисис Курейши започна да се оплаква. Краткото й съприкосновение с нейния стар живот беше пречупило твърдостта й и сега, когато беше твърде късно, тя започна да мисли само за партита, меки възглавници и чаши, пълни с пресен лимонов сок със сода. Внезапно започна да й изглеж-да твърде неразумно, че човек с нейното потекло може да бъде накаран да върви бос като обикновен метач. Тя се яви пред Мирза Саид с овче изражение на лицето.

- Саид, сине, напълно ли ме мразиш? - придумваше го тя, закръглените й черти 'се подреждаха от само себе си в пародия на кокетство.

Саид беше ужасен от гримасата й.

- Разбира се, че не - успя да каже той.

- Но ти ме мразиш, ненавиждаш ме и положението ми е безнадеждно - флиртуваше тя.

- Амаджи - не даваше воля на чувствата си Саид, -какво говориш?

- Защото от време на време ти говорех грубо.

- Моля, забрави го - каза Саид, развеселен от изпълнението й, но тя не искаше.

- Трябва да знаеш:, че всичко беше от любов, не е ли тъй? Любовта - каза мисис Курейши - е едно много великолепно нещо.

- Движи света - съгласи се Мирза Саид, опитвайки се да навлезе в тона на разговора.

- Любовта побеждава всичко - потвърди мисис Курейши. - Тя победи моя гняв. Това искам да ти покажа, като дойда да се возя с теб в твоята кола.

Мирза Саид се поклони.

- Твоя е, амаджи.

- Тогава ще помолиш тези двама селски мъже да седнат отпред с теб. жените трябва да бъдат пазени, нали?

- Да - отговори той.

Историята за селото, което вървеше към морето, се беше разпространила из страната и през деветата седмица поклонниците бяха обсипвани с въпроси от журналисти, местни политици в търсене на гласове, бизнесмени, които предлагаха да спонсорират похода, ако само ятрис[15] биха се съгласили да носят сандвичови рекламни табла, рекламиращи различни стоки и услуги, чужди туристи, търсещи тайните на Изтока, носталгични гандийци и онзи вид човешки лешояди, които отиват на автомобилни състезания, за да гледат катастрофите. Когато виждаха множеството хамелеонни пеперуди и начина, по който едновременно обличаха момичето Айша и й осигуряваха единствената твърда храна, тези посетители бяха учудени и се оттегляха с объркани очаквания, а именно с дупка в тяхната картина за света, която не можеха да залепят. Снимки на Айша се появиха във всички вестници и поклонниците дори минаваха край рекламни табла, на които лепидоптерната красавица беше нарисувана три пъти по-голяма от действителността до лозунги, гласящи „Нашите дрехи също са фини като пеперудени крила" или подобни. Тогава до тях достигнаха по-тревожни новини. Определени религиозни екстремистки фракции били направили изявления, осъждащи „хаджа на Айша" като опит да се „вземе като заложник" общественото внимание и да „предизвика общностните чувства". Бяха раздавани дип-лянки - Мишал ги вдигна от пътя, - в които се твърдеше, че „Падятра или пешото поклонничество е древна предис-лямска традиция на националната култура, не вносна собственост на могулските емигранти." Също: „Кражбата на тази традиция от така наречената Айша Бибиджи е очебийно и нарочно разпалване на вече неустойчивото положение."

- Няма да има неприятности - наруши кахината своето мълчание.

Гавраил сънуваше едно предградие:

Когато хаджът на Айша достигна Саранг, най-отдалеченото предградие на големия главен град на Арабско море, към което момичето пророк ги водеше, журналисти, политици и полицейски офицери удвоиха посещенията си. В началото полицаите заплашваха да разпръснат със сила похода; политиците обаче дадоха съвет, че това много би приличало на сектантско действие и би довело до избухване на между-общностно насилие от единия до другия край на страната. Най-накрая полицейските началници се съгласиха да разрешат похода, но заплашително мърмореха за това, че са „неспособни да осигурят безопасно преминаване" на поклонниците.

Мишал Ахтар каза:

- Ние ще продължим.

Предградието на Саранг дължеше своето относително охолство на наличието на значителни въглищни залежи наблизо. Оказа се, че миньорите от Саранг, които прекарваха живота си в пробиването на пътеки в земята - може да се каже, „разделяйки" я, - не можеха да преглътнат идеята, че едно момиче може да направи същото с морето само с едно махване на ръката. Кадрите на определени общностни фракции бяха работили, подтиквайки миньорите към насилие, и като последица от действията на тези агент-провока-тори се трупаше тълпа със знамена, настояващи: НЕ НА ИСЛЯМСКАТА ПАДЯТРА! ПЕПЕРУДЕНА ВЕЩИЦЕ, ВЪРВИ СИ ВКЪЩИ.

В нощта преди да влязат в Саранг, Мирза Саид направи друг напразен опит да се обърне към поклонниците.

- Откажете се - молеше той безплодно. - Утре всички ще бъдем убити.

Айша прошепна в ухото на Мишал и тя заговори:

- По-добре мъченик, отколкото страхливец. Има ли тук страхливци?

Имаше един. Шри Шринивае, изследовател на Големия каньон, собственик на „Той Юнивас", чието мото беше съзи-дателност и искреност, се присъедини към Мирза Саид. Като набожен последовател на богинята Лакшми, чието лице беше толкова смущаващо подобно на Айшиното, той се чувстваше неспособен да участва в настъпващите военни действия на която и да е от страните.

- Аз съм един слаб човек - призна той на Саид. - Обичах мис Айша, а един мъж би трябвало да се бори за това, което обича, но какво да се прави, аз изисквам неутрален статут. - Шринивас беше петият член на обществото от изменници в „Мерцедес Бенца" и сега мисис Курейши нямаше друг избор, освен да сподели задната седалка с един обикновен човек. Шринивас печално я поздрави и виждайки я кисело да отскача надалече от него, се опита да я предразположи. - Моля да приемете един знак на моята почит. - И извади от вътрешния си джоб една кукла на семейното планиране.

През нощта дезертьорите останаха в комбито, докато вярващите се молеха на открито. Беше им разрешено да лагеруват в един неупотребяван товарен влак на гара разпределителна, охраняван от военна полиция. Мирза Саид не можа да спи. Той мислеше за нещо, което Шринивас му беше казал, че е гандиец в главата си, „но съм твърде слаб да прилагам подобни идеи в практиката. Извинете ме, но е истина. Не съм създаден за страдание, сетхджи. Трябваше да си остана с жената и дечицата и да изрежа тази приключенска болест, която ме накара да кацна на подобно място."

В моето семейство също, отговори в безсънието си Мирза Саид на спящия търговец на играчки, ние страдахме от един вид болест: на откъснатост, на неспособност да свържеш себе си с нещата, събитията, чувствата. Повечето хора определят себе си чрез своята работа или с това откъде про-изхождат или подобни; ние живяхме твърде надълбоко в главите си. Това прави действането дяволски трудно.

Което идваше да каже, че му беше трудно да повярва, че всичко това наистина се случва: но се случваше.

Когато на следващата сутрин поклонниците на Айша бяха готови да потеглят, огромните облаци от пеперуди, които бяха пътували с тях от Титлипур, внезапно се разкъсаха и изчезнаха от погледа, разкривайки, че небето се покрива с други по-прозаични облаци. Дори създанията, които обличаха Айша - елитният корпус, така да се каже - си вдигнаха чуковете и така тя трябваше да води процесията, облечена в земността на едно старо памучно сари с щамповани с дървена щампа листа по края. Изчезването на чудото, което сякаш утвърждаваше тяхното поклонение, потисна всички маршируващи; така че въпреки всички увещания на Мишал Ахтар те не бяха способни да пеят,

когато тръгнаха напред, лишени от благодеянието на пеперудите, за да срещнат съдбата си.

Уличната сган не-на-ислямската-падятра беше приготвила едно „добре дошли" за Айша на улица, осеяна от двете страни с работилници за поправка на велосипеди. Те бяха запушили пътищата на поклонниците с мъртви велосипеди и чакаха зад тези барикади от счупени колела, изкривени кормила и заглъхнали звънци, когато ха-джът на Айша навлезе в северния край на улицата. Ай-

ina вървеше към тълпата сякаш тя не съществуваше и когато стигна последните пресечки, отвъд които тоягите и ножовете на врага я очакваха, се чу гръм като от тромпета на Страшния съд и един океан почна да пада от небето. Сушата беше унищожена твърде късно, за да се спасят насажденията; след това мнозина от поклонниците вярваха, че Бог е спестявал водата само за тази цел, оставяйки я да се трупа в небето, докато не стане безкрайна като морето, жертвайки годишната реколта, за да спаси своята пророчица и нейния народ.

Учудващата сила на пороя обезкуражи както поклонниците, така и нападателите. В объркването от потопа се чу втори тромпет от Страшния съд. Всъщност това беше клаксонът на комбито „Мерцедес Бенц" на Мирза Саид, което той беше карал с висока скорост през задушаващите се странични отводнителни канали на предградието, събаряйки закачалки за ризи, висящи по огради и колички с тикви, и табли с пластмасови дреболии, докато не стигна улицата на кошничарите, която пресичаше улицата на майсторите на велосипеди точно на северната страна на барикадата. Тук той ускори колкото можеше повече и се понесе срещу кръстовището, разпръсквайки пешеходци и плетени столове на всички страни. Стигна кръстовището веднага след като морето падна от небето и спря рязко. Шри Шринивас и Осман изскочиха, сграбчиха Мишал Ахтар и пророчицата Айша и ги хвърлиха в мерцедеса сред бъркотия от крака, храчки и ругатни. Саид даде газ, за да се отдалечи от мястото, преди някой да беше успял да изкара заслепяващата вода от очите си.

Вътре в колата: тела бяха скупчени в сърдита бъркотия. Мишал Ахтар крещеше обиди на съпруга си от дъното на купчината:

- Саботьор! Предател! Измет отнякъде си! Муле! На което Саид саркастично отговори:

- Мъченичеството е твърде лесно, Мишал. Не искаш ли да видиш океана разтворен като цвете?

И мисис Курейши, промушвайки глава през обърнатите наопаки Османови крака, добави едно червенолико пъшкане:

- Хайде, стига, Мишу, спри. Имахме добри намерения.

Гавраил сънуваше едно наводнение:

Когато дойде дъждът, миньорите от Саранг чакаха поклонниците с кирки в ръце, но когато барикадата от велосипеди беше отнесена, не можеше да не им хрумне, че Бог е взел страната на Айша. Канализационната система на града се предаде безусловно пред смазващата атака на водата и скоро миньорите стояха в един кален потоп, стигащ високо до хълбоците им. Някои от тях се опитаха да се придвижат към поклонниците, които също продължаваха да полагат усилия да напредват. Но сега проливният дъжд се усили двойно и след това отново се удвои, падайки от небето на едри късове, през които стана трудно да се диша, сякаш: земята беше погълната и небесната твърд се съединяваше със земната.

Гавраил, сънувайки, откри видението си замъглено от вода.

Дъждът спря и воднисто слънце огря долу една сцена на опустошение с венециански декор. Пътищата към Саранг сега бяха канали, по които пътешестваха всякакви останки. Където доскоро вървяха моторни рикши, камилски талиги и поправени велосипеди, сега плуваха вестници, цветя, гривни, дини, чадъри, чапали, слънчеви очила, кошници, изпражнения, шишенца от лекарства, карти за игра, дупа-ти, палачинки, лампи. Водата имаше странна червеникава окраска, която накара измокрените обитатели да си въобразят, че по улицата тече кръв. Нямаше следа от миньорите побойници или от поклонниците на Айша. Едно куче преплува напряко кръстовището край рухналата велосипедна барикада и навсякъде наоколо върху наводнението лежеше бъзмълвна тишина, чиито води плискаха изоставени автобуси, докато деца зяпаха от върховете на втечнени канавки, твърде шокирани, за да излязат да играят.

Тогава пеперудите се завърнаха.

Отникъде, сякаш са се крили зад слънцето; и за да отпразнуват края на дъжда те всичките бяха взели цвета на слънчевата светлина. Пристигането на този необхватен килим от светлина в небето дълбоко смути хората от Саранг,

които вече бяха замаяни от последиците на бурята; страхувайки се от апокалипсиса, те се скриха вътре и затвориха капаците на прозорците си. Обаче на близък склон Мирза Саид Ахтар и неговата група наблюдаваха завръщането на чудото и всичките, дори заминдарът, бяха изпълнени с един вид страхопочитание.

Мирза Саид беше карал колкото държат ламариите, въпреки че беше полузаслепен от дъжда, който се изливаше през разбитото стъкло по един път, който водеше нагоре и около извивките на един хълм, докато не спря пред портите на въглищни залежи № 1 на Саранг. Кулите на шахтите слабо се виждаха през дъжда.

- Мозък - едва го ругаеше Мишал Ахтар. - Тези нехранимайковци ни чакат долу, а ти ни докарваш тук горе, за да се видим с приятелчетата им. Тип-топ идея, Саид. Страхотно.

Но те нямаха повече неприятности с миньорите. Това беше денят на катастрофата в миите, която остави петнадесет хиляди миньори погребани живи под хълма Саранг. Мишал, сарпанчът, Осман, мисис Курейши, Шринивас и Айша стояха изтощени и мокри до кости край пътя, когато линейки, пожарни, спасителни служби и шефове на мината пристигаха в големи количества и си тръгваха много по-късно, клатейки глави. Сарпанчът хвана мекото на ушите си между палците и показалците.

- животът е болка - каза той. - животът е болка и загуба; той е монета без стойност, струваща дори по-малко от куари[16] или дам.[17]

Осман на мъртвия вол, който подобно на сарпанча беше изгубил един многообичан другар по време на поклонението, също заплака. Мисис Курейши се опита да погледне от веселата страна:

- Главното е, че ние сме добре - но това не получи отговор. Тогава Айша затвори очи и изрецитира с песенния глас на пророчеството:

- Това е присъдата им за лошото, което опитаха да сторят.

Мирза Саид беше ядосан.

- Те не бяха на шибаната барикада! - извика той. -Работили са под проклетата земя!

- Копали са собствените си гробове - отговори Айша.

Тогава видяха завръщащите се пеперуди. Саид гледаше невярващо златния облак, който първо се събра и след това запраща потоци крилата светлина във всички посоки. Айша искаше да се върне при кръстовището. Саид възрази:

- Долу е наводнено. Единственият ни шанс е да се спуснем от другата страна на хълма и да излезем в другия край на града.

Но Айша и Мишал вече бяха тръгнали обратно; проро-чицата подкрепяше пепелявата жена, прегръщайки я през кръста.

- Мишал, за Бога - извика след жена си Мирза Саид. -Заради Божията любов. Какво ще правя с колата?

Но тя се спусна надолу по хълма към наводнението, облягайки се силно на Айша пророчицата, без да се оглежда наоколо.

Така на Мирза Саид Ахтар се наложи да изостави обичаното си комби „Мерцедес Бенц" близо до входа на наводнените мини на Саранг и да се присъедини към пешото поклонение до Арабско море.

Седмината изплескани пътешественици стояха във вода до бедрата си на кръстовището на улицата на майсторите на велосипеди и сокака на кошничарите. Бавно-бавно водата започна да се отдръпва.

- Приемете го - мъчеше се да докаже Мирза Саид. -Поклонението свърши. Селяните са Бог знае къде, може би удавени, вероятно убити, със сигурност изгубени. Няма останали, които да ви последват, само ние сме. - Той забоде лицето си в Айшиното. - Така че забрави го, сестро; потопена си.

- Виж - каза Мишал.

От всички страни, от малките дерета на поправките селяните от Титлипур се връщаха към мястото на тяхното разпръсване. Те всичките бяха покрити от врата до глезените със златни пеперуди и дълги редици от малките същества се движеха пред тях, подобно на въжета, измъкващи ги на сигурно място от някой кладенец. Хората от Саранг гледаха в ужас от своите прозорци и когато водите на възмездието се отдръпнаха, хаджът на Айша се подреди отново в средата на пътя.

- Не го вярвам - каза Мирза Саид.

Но беше истина. Всеки един от поклониците беше проследен от пеперудите и върнат обратно на главния път. По-късно бяха правени по-странни твърдения: че когато съществата се спускали върху счупен глезен, раната заздравяла, или че отворена рана се била затворила като по магия. Много маршируващи казваха, че са се свестили от безсъзнание, за да открият пеперудите, пърхащи край устните им. Някои дори вярваха, че са били мъртви, удавени и че пеперудите са ги върнали обратно към живота.

- Не бъдете глупави - изкрещя Мирза Саид. - Бурята ви спаси; тя отми вашите врагове, така че не е чудно, че малцина от вас са наранени. Нека се придържаме към науката, моля.

- Използвай очите си, Саид - каза му Мишал, сочейки присъствието на повече от сто човека пред тях, мъже, жени и деца, обгърнати в бляскащи пеперуди. - Какво казва науката ти за това?

През последните дни на тяхното поклонение градът беше навсякъде около тях. Служители от общината се срещнаха с Мишал и Айша и планираха маршрута през главния град. По този маршрут имаше джамии, в които поклонниците можеха да спят, без да задръстват улиците. Вълнението в града беше силно: всеки ден, когато поклонниците поемаха към следващото си място за почивка, те бяха наблюдавани от огромни тълпи, някои подигравателни и враждебни, но мнозина носещи подаръци, бонбони, лекарства и храна.

Мирза Саид, изтощен и мръсен, беше в състояние на дълбоко разстройство заради неуспеха си да убеди повече от шепа от поклонниците, че е по-добре да се довериш на разума, отколкото на чудесата. За тях чудесата се справят добре, посочиха достатъчно разумно селяните от Титлипур.

- Тези проклети пеперуди - промърмори Саид на сар-панча. - Ако ги нямаше, бихме имали шанс.

- Но те бяха с нас от началото - отговори с вдигане на раменете сарпанчът.

Мишал Ахтар явно беше близо до смъртта; тя беше започнала да мирише на нея и беше придобила един тебеши-рен бял цвят, който много уплаши Саид. Но Мишал не би му позволила да я доближи. Тя беше остракирала и майка си и когато баща й отдели време от банкерството да я посети през първата нощ на поклонниците в една градска джамия, тя му каза да се разкара.

- Нещата стигнаха до точката - обяви тя, - когато само чистите могат да бъдат с чистите.

Когато Мирза Саид чу речника на Айша пророчицата да се появява в устата на жена му, той изгуби вече и най-малкото зрънце надежда.

Дойде петък и Айша се съгласи, че поклонението може да спре за един ден, за да участва в петъчните молитви. Мирза Саид, който беше забравил почти всички арабски строфи, които някога бяха натъпкани наизуст в него, и едва си спомняше кога да застане с ръце, протегнати пред него, сякаш държи книга, кога да коленичи, кога да притисне челото си към пода, се препъваше из церемонията с нарастващо отвращение от себе си. Накрая на молитвите обаче се случи нещо, което спря хаджа на Айша в пътя му.

Докато поклонниците гледаха как вярващите напускат градината на джамията, отвън пред главната врата започна вълнение. Мирза Саид отиде да провери.

- За какво са тези ох-ах? - попита той, докато с усилие се промъкваше през тълпата на стъпалата към джамията; тогава видя кошницата, стояща на долната част на стълбището. - И чу издигащ се от кошницата бебешки плач.

Подхвърленото дете вероятно беше на две седмици, очевидно незаконно и беше също толкова ясно, че възможностите му в живота са ограничени. Тълпата беше в неопределено объркано настроение. В този миг имамът на джамията се появи в горния край на стъпалата, а до него беше Айша пророчицата, чиято слава се беше разнесла из града.

Тълпата се раздели като морето и Айша и имамът слязоха долу до кошницата. Имамът кратко огледа детето; изправи се и се извърна, за да се обърне към тълпата.

- Това дете е родено в дяволщина - каза той. - То е дете на дявола. - Имамът беше млад мъж.

Настроението на тълпата премина в ярост. Мирза Саид Ахтар изкрещя:

- Е, Айша кахин. Какво ще кажеш?

- Всичко ще бъде поискано от нас - отговори тя. Тълпата не се нуждаеше от по-ясна покана и уби детето с камъни.

След това Айшините поклонници отказаха да продължат. Смъртта на подхвърленото дете беше създала атмосфера на бунт сред уморените селяни, никой от които не беше вдигнал или хвърлил камък. Мишал, сега снежнобя-ла, беше твърде отслабнала от болестта си, за да събере участниците в похода; Айша както винаги отказа да спори.

- Ако обърнете гърбовете си на Бог - предупреди тя селяните, - не се изненадвайте, когато той ви стори същото.

Поклонниците бяха наклякали на група в един ъгъл на голямата джамия, която беше боядисана в лимоненозелено отвън и светлосиньо отвътре и осветена, когато е нужно, от многоцветни неонови „тръбни лампи". След предупреждението на Айша те й обърнаха гръб и се струпаха още по-близо един до друг, въпреки че времето беше достатъчно топло и влажно. Мирза Саид, виждайки възможността си, реши още веднъж да предизвика Айша.

- Кажи ми - попита той сладко, - как точно ти дава ангелът тази информация? Ти никога не ни казваш точни думи, само своите тълкувания на тях. Защо подобни заобикалки? Защо просто не цитираш:?

- Той ми говори - отвърна Айша - в ясни и запомнящи се обрати на речта.

Мирза Саид, изпълнен с горчивата енергия на своята страст към нея и болката от отчуждението от своята умираща жена, и спомена за горестите на похода, подуши в нейната сдържаност слабостта, за която беше сондирал.

- Бъди любезна за повече точност - настоя той. - Или защо някой да ти вярва? Какви са тези обрати на речта?

- Архангелът ми пее - призна тя - по мелодиите на популярни хитове.

Мирза Саид плесна възхитено с ръце и започна да се смее с високия кънтящ смях на отмъщението и Осман воло-варчето се присъедини към него, удряйки по своите дхоти, и подскачайки около клечащите селяни, пееше ганаса[18] от последните филми и кокореше очи като науч гърли.[19]

- Хо джи[20]! - възпяваше той. - Така декламира Гавраил, хо джи! Хо джи!

И един след друг поклонниците се изправяха и се присъединяваха към танца на кръжащия барабанчик, танцуващи своето разочарование и отвращение в градината на джамията, докато имамът не дойде тичешком да крещи по ненабожността на техните постъпки.

Спусна се нощ. Селяните от Титлипур се бяха струпали около своя сарпанч Мохамед Дин и в ход вървяха сериозни разговори за връщане в Титлипур. Може би щяха да успеят да спасят малко от реколтата. Мишал Ахтар лежеше умираща с глава в скута на майка си, разпъвана от болката, с една-единичка сълза, появяваща се от лявото й око. А в един далечен ъгъл на градината на зелено-синята джамия с осветителните си тръби в technicolor пророчицата и заминдарът седяха сами и говореха. Луната - нова, рогата, студена -светеше надолу.

- Ти си умен мъж - каза Айша. - Знаеш как да използваш възможностите си.

Това беше мигът, когато Мирза Саид направи предложението си за копромис.

- жена ми умира - каза той. - И тя много иска да отиде в Мека Шариф. Така че ти и аз имаме общи интереси.

Айша слушаше. Саид продължи да притиска:

- Айша, не съм лош човек. Нека ти кажа, че бях дяволски впечатлен от много неща по време на този поход; дяволски впечатлен. Ти даде на тези хора дълбоко духовно преживяване, няма съмнение. Не

си мисли, че на нас, модерните типове, ни липсва духовното измерение.

- Хората ме напуснаха - каза Айша.

- Хората са объркани - отговори Саид. - Въпросът е, че ако наистина ги заведеш при морето и нищо не се случи, Боже мой, те наистина могат да се обърнат срещу теб. Ето я сделката. Дръннах на таткото на Мишал и той се съгласи да поеме половината разходи. Ние предлагаме лично да транс-портираме със самолет теб и Мишал и да кажем десет -дванадесет! - от селяните до Мека до двадесет и четири часа. Имаме на разположение резервации. Оставяме на теб

теб да избереш най-подходящите за пътуването хора. Тогава наистина ще си сътворила едно чудо за някои, вместо за никого. А по мое мнение самото поклонение беше чудо в някои отношения. Така ще си направила много повече. Той затаи дъх.

- Трябва да помисля - каза Айша.

- Помисли, помисли - щастливо я окуражи Саид. - Попитай архангела си. Ако се съгласи, ще бъде справедливо.

Мирза Саид Ахтар знаеше, че когато Айша обяви, че архангел Гавраил е приел неговото предложение, силата й ще бъде разрушена завинаги, защото селяните щяха да усетят нейната измама и отчаянието й също. - Но как би могла да го отхвърли? - Какъв избор наистина имаше?

Отмъщението е сладко - каза си той. Щом веднъж жената бъде изложена, той със сигурност ще заведе Мишал в Мека, ако все още такова беше желанието й.

Пеперудите от Титлипур не бяха влезли в джамията. Те покриваха външните й стени и подобната на луковица кула, греещи зеленикаво в тъмнината.

Айша в нощта: крачейки из сенките, лягайки, ставайки отново да броди. У нея имаше несигурност; след това дойде бавнотата и тя сякаш се разтваряше в сенките на джамията. Върна се на зазоряване.

След сутрешната молитва тя попита поклонниците дали може да се обърне към тях; и те колебливо се съгласиха.

- Последната нощ ангелът не пя - каза тя. - Вместо това ми каза за съмнението и как дяволът се възползва от него. Аз казах: но те се съмняват в мен, какво мога да направя? Той отговори: само доказателството може да заглуши съмнението.

Тя имаше пълното им внимание. След това им каза какво предложи Мирза Саид през нощта.

- Той ми каза да отида и питам ангела си, но аз зная по-добре - извика тя. - Как мога да избера помежду ви? Или всички, или никой.

- Защо трябва да те следваме - попита сарпанчът -след всичкото умиране, бебето и всичко останало?

- Защото когато се разделят водите, ще бъдете спасени. Ще влезете в Славата на Най-върховното.

- Какви води? - изкрещя Мирза Саид. - Как ще се разделят?

- Последвайте ме - завърши Айша - и ме съдете по тяхното разделяне.

Неговото предложение съдържаше един стар въпрос: Каква идея си ти? И тя на своя ред му беше дала един стар отговор. Аз бях изкушен, но съм обновен; безкомпромисен; абсолютен; чист.

Приливът беше настъпил, когато поклонението на Айша се спусна пешком по уличката покрай Холидей Ин, чиито прозорци бяха изпълнени с любовниците на филмови звезди, използващи „Полароид"-ите си - когато поклонниците почувстваха градския асфалт да става грапав и омек-ва в пясък - и щом усетиха, че вървят през дебел слой гниещи кокосови орехи захвърлени цигарени опаковки лайна от понита неразрушими бутилки обелки от плодове медузи и хартия - към среднокафявия пясък с надвиснали високи наклонени кокосови палми и балконите на луксозни блокчета от апартаменти с морски изглед, - покрай отбори от млади мъже с толкова добре развити мускули, че изглеждаха като деформации, и които правеха едновременно гимнастически изкривявания от всякакъв вид, подобно на смъртоносна армия от балетисти - и между лентяите, чле-нове на клубове и семейства, които бяха дошли да вземат въздух или да осъществят делови контакти, или да извлекат прехраната си от пясъка, - и за пръв път в живота си се втренчиха в Арабско море.

Мирза Саид видя Мишал, която беше подкрепяна от двама мъже от селото, защото вече не беше

достатъчно силна да стои сама. Айша беше до нея и на Саид му се стори, че пророчицата някак си е излязла от умиращата жена и че цялата сияйност на Мишал е изскочила от тялото й и е взела тази митологична форма, оставяйки след себе си една обвивка да умре. След това се ядоса на себе си, че позволява свръ-хестествеността на Айша да зарази и него.

Селяните от Титлипур се съгласиха да последват Айша след дълъг спор, в който я бяха помолили да не участва. Техният здрав разум им казваше, че ще бъде глупаво да се върнат обратно, след като бяха стигнали толкова далече и вече виждаха първата цел; но новите съмнения в техните мозъци подкопаха силата им. Като че излизаха от някакъв направен от Айша Шангри-Ла, защото сега те просто вървяха след нея, вместо да я следват в истинския смисъл на думата, те сякаш остаряваха и се разболяваха с всяка крачка, която правеха. По времето, когато видяха морето, те бяха куца, залитаща, ревматична, трескава група със зачервени очи и Мирза Саид се почуди колко от тях ще успеят да се справят с финалните ярдове до границата на

водата.

Пеперудите бяха с тях, високо над главите им.

- Сега какво, Айша? - извика й Саид, изпълнен с ужасяващата представа, че любимата му жена може да умре тук под копитата на понита под наем и пред очите на продавачи на сок от захарна тръстика. - Ти ни докара всички до границата на унищожението, но тук е един неопровержим факт: морето. Къде е сега ангелът ти?.

Тя се изкатери с помощта на селяните върху една неизползвана тхела[21], стояща до щанда за безалкохолни напитки, и не му отговори, докато не погледна надолу към него от своето новоиздигнато място.

- Гавраил казва, че морето е като наглите души. Когато ги разтворим, можем да минем през тях към мъдростта. Щом можем да разтворим сърцата си, можем да разтворим

морето.

- Тук на сушата разтварянето си беше цяло бедствие -присмя й се той. - Доста умряха, може би си спомняш. Мислиш, че във водата ще бъде различно?

- Шшшт - внезапно каза Айша. - Ангелът е почти тук.

Според онова, което човек можеше да предположи, беше изненадващо, че след цялото внимание, което бяха получавали по време на похода, тълпата на плажа не беше нещо повече от умерена; но властите бяха взели множество предпазни мерки, затваряйки пътища, отклонявайки движението; така че имаше може би двеста зяпачи на брега. Те не бяха повод за безпокойство.

Странното беше, че зрителите не виждаха пеперудите или какво направиха сега. Мирза Саид ясно видя големият бляскав облак да отлита навън над морето; да спира; да се рее и да се формира в контурите на едно колосално същество, един лъчист гигант, изграден изцяло от мънички биещи крила, простиращ се от хоризонт до хоризонт.

- Ангелът! - извика Айша на поклонниците. - Сега виждате! Той е бил с нас през целия път. Вярвате ли ми сега?

Мирза Саид видя пълната вяра да се връща в поклонниците.

- Да - плачеха те, молейки я за прошка. - Гавраил!

Гавраил! Я Аллах!

Мирза Саид направи последния си опит.

- Облаците приемат много форми - извика той. - Слонове, филмови звезди, каквото и да е. Погледнете, той се променя дори в момента.

Но никой не му обърна каквото и да е внимание; те гледаха, изпълнени с почуда, как пеперудите се гмурнаха

в морето.

Селяните викаха и танцуваха от радост.

- Разделянето! Разделянето! - крещяха те. Стоящите наоколо викнаха на Мирза Саид:

- Хей, мистър, за какво са се разпалили толкова? Не

можем нищо да видим.

Айша беше тръгнала към водата, а Мишал беше повлечена от двама помощници. Саид изтича при нея и започна да се бори със селяните.

- Пуснете жена ми. Веднага! Проклети да сте! Аз съм вашият заминдар. Освободете я, махнете мръсните си ръце!

Мишал прошепна:

- Няма да го направят. Върви си, Саид. Ти си затворен. Морето ще се отвори само за онези, които са отворени.

- Мишал! - изплака той, но краката й вече бяха мокри. Щом Айша навлезе във водата, селяните започнаха да

тичат. Онези, които не можеха, скачаха на гърбовете на тези, които можеха. Държейки бебетата си, майките на Титлипур се втурнаха в морето; внуци носеха бабите на раменете си и бързаха към вълните. За минути цялото село беше във водата, пляскайки, падайки, ставайки, движейки се отмерено напред към хоризонта, без да поглежда назад към брега. Мирза Саид също беше във водата.

- Върни се - умоляваше той жена си. - Нищо не се случва, върни се.

На границата на водата стояха мисис Курейши, Осман, саранчът, Шри Шринивас. Майката на Мишал ридаеше оперетно:

- О, детето ми, детето ми. Какво ще стане? Осман каза:

- Когато стане ясно, че чудеса не се случват, ще се върнат.

- А пеперудите? - попита го Шринивас недоволно. -Какво бяха те? Произшествие?

Стана им ясно, че селяните не се връщат.

- Трябва почти да са напуснали дълбочината на техния ръст - каза сарпанчът.

- Колцина от тях могат да плуват? - попита циврещата мисис Курейши.

- Да плуват? - извика Шринивас. - Откога селските хора могат да плуват? - Те си викаха един на друг, сякаш са на мили разстояние, скачайки от крак на крак, а телата им настояваха да влязат във водата, да направят нещо. Приличаха на хора, танцуващи върху огън. Отговорникът на полицейското отделение, което беше изпратено с цел да контролира тълпата, се появи, когато Саид изскочи тичешком от водата.

- Какво става? - попита офицерът. - За какво е вълнението?

- Спрете ги - пухтеше Мирза Саид, сочейки в морето.

- Злодеи ли са? - попита полицаят.

- Ще умрат - отговори Саид.

Но беше твърде късно. Селяните, чиито глави можеха да се видят как се люлеят над водата в далечината, бяха достигнали края на подводния шелф. Почти едновременно, без да правят видими опити да се спасят, те потънаха под водната повърхност. За мигове всеки от поклонниците на Айша беше потънал извън полезрението.

Нито един от тях не се появи наново. Нито една зяпаща за въздух глава или бъхтеща ръка.

Саид, Осман, Шринивас, сарпанчът и дори тлъстата мисис Курейши се втурнаха във водата, крещейки:

- Имай милост, Боже; елате всички, помогнете!

Човешките същества при опасност от удавяне се борят с водата. Против човешката природа е просто да крачат кротко напред, докато морето ги погълне. Но Айша, Мишал Ах-тар и селяните от Титлипур потънаха под повърхността на водата и никога повече не бяха видяни.

Мисис Курейши беше издърпана на брега от полицаи със синьо лице, пълни с вода дробове и нужда от целувката на живота. Осман, Шринивас и сарпанчът бяха извлечени скоро след това. Само Мирза Саид Ахтар продължаваше да се гмурка, все по-навътре и по-навътре в морето, стоейки под водата все по-дълго и по-дълго, докато и той накрая беше спасен от Арабско море, изразходван, болен и губещ съзнание.

Поклонението завърши.

Мирза Саид се пробуди в болнична стая, за да открие човек от 0. К. Р.[22] до леглото си. Властите обмисляха възможността за обвиняване на оцелелите от експедицията на Айша в опит за нелегална емиграция и детективите бяха инструктирани да запишат разказите им, преди да имат възможност да разговарят помежду си.

Това е показанието на сарпанча на Титлипур, Мохамед

Дин:

- Точно когато силите ме напуснаха и си помислих, че сигурно ще умра във водата, ги видях със собствените си очи; видях морето да се разделя, сякаш беше сресано; и всички бяха там, далече, отдалечавайки се от мен. Тя също беше там, жена ми Хатиджа, която обичах.

Това каза Осман, момчето с вола, на детективите, които бяха силно разтърсени от клетвените показания на

сарпанча:

- Първо много се страхувах да не се удавя аз самият. Все още търсех, търсех, главно заради нея, Айша, която познавах отпреди промяната й. И съвсем в края го видях да се случва, изумителното нещо. Водата се отвори и ги видях да вървят по океанското дъно сред умиращата риба.

Шри Шринивас също се закле в богинята Лакшми, че е видял разделянето на Арабско море; и по времето, когато детективите стигнаха до мисис Курейши, те бяха напълно обезкуражени, защото знаеха, че е било невъзможно за мъжете заедно да измислят тази история. Майката на Мишал,

жената на големия банкер, разказа същата история със собствени думи.

- Вярвате или не вярвате - завърши тя изразително, -но каквото са видели очите ми, това повтаря езикът ми.

Гъшокожй мъже от О. К. Р. опитаха трета степен:

- Слушай, сарпанч, не сери с устата си. Толкова много бяха там, никой не видя тези неща. Удавените тела вече плуват към брега, подути като балони и смърдящи като пъкъла. Ако продължаваш да лъжеш, ще те заведем и пъхнем носа ти в истината.

- Можете да ми покажете каквото искате - каза сарпан-чът Мохамед Дин на разпитващите го. - Но все още съм видял каквото съм видял.

- А ти? - събраха се мъжете от О.К.Р., за да питат Мир-за Саид Ахтар, щом се събуди. - Какво видя на брега?

- Как може да питате? - възмути се той. - жена ми се удави. Не идвайте да ме бомбардирате с въпроси.

Когато разбра, че е единственият оцелял от хаджа на Айша, невидял разделянето на вълните - Шри Шринивас беше този, който му каза какво са видели другите, добавяйки печално: „Наш е срамът, че не бяхме сметнати за достойни да ги придружим. За нас, сетхджи, водите се затвориха, затръшнаха се в лицата ни подобно на райските порти", -Мирза Саид рухна и плака една седмица и един ден, сухите ридания продължаваха да разтърсват тялото му дълго след като слъзните му канали бяха свършили солта.

След това си отиде вкъщи.

Молци бяха изяли пункахите на Перистан и библиотеката беше погълната от милиони гладни червеи. Когато отвори крановете, змии се процедиха вместо вода и пълзящи растения се бяха чифтосали около леглото с четирите резбо-вани колони, в което някога бяха спали вицекрале. Сякаш времето се беше ускорило в негово отсъствие и някак си векове бяха изминали вместо месеци, така че когато

докосна огромния персийски килим, навит в балната зала, той се натроши под ръката му, и ваните бяха пълни с жаби с алени очи. През нощта чакали виеха с вятъра. Голямото дърво беше мъртво или близо до смъртта и нивите бяха безплодни като пустинята; градините на Перистан, в които преди много време видя едно красиво младо момиче, отдавна бяха пожълтели в грозота. Лешоядите бяха единствените птици в небето.

Той издърпа един люлеещ се стол на верандата, седна и се залюля нежно до заспиване.

Веднъж, само веднъж той посети дървото. Селото се беше раздробило на прах; селяни без земя и плячкаджии се бяха опитали да заграбят изоставената земя, но сушата ги беше прогонила. Тук не беше паднал дъжд. Мирза Саид се върна в Перистан и заключи с катинар ръждясалите порти. Той не беше заинтересуван от съдбата на останалите оцелели; отиде при телефона и го откъсна от стената.

След неброени дни на него му хрумна, че умира от глад, защото можеше да помирише как тялото му смърди на лакочистител, но тъй като не се чувстваше нито гладен, нито жаден, реши, че няма смисъл да си създава грижи с намирането на храна. За какво? Много по-добре е да се люлее в стола си и да не мисли, не мисли, не мисли.

В последната нощ на живота си той чу шум, като че гигант смазва гора под краката си и помириса зловоние като от пръдня на великан и осъзна, че дървото гори. Измъкна се от стола си и се заклатушка замаяно надолу към градината, за да гледа огъня, чиито пламъци поглъщаха истории, спомени, родословия, пречиствайки земята и идвайки към него, за да го освободят; защото ветровете духаха огъня към земята на господарската къща, така че достатъчно скоро, достатъчно скоро щеше да дойде нейният ред. Той видя дървото да избухва в хиляди парчета и стволът да се пръска подобно на сърце; след това се обърна и се запъти към мястото в градината, където Айша за пръв път хвана очите му; и сега почувства да го обзема една бавност, голяма тежест и той легна в светлата прах. Преди очите му да се затворят, той почувства нещо леко да докосва устните му и видя малък грозд пеперуди да се бори да влезе в устата му. След това морето се изля върху му и той беше във водата до Айша, която беше излязла чудотворно от тялото на жена му...

- Отвори! - крещеше тя. - Отвори се широко! – Пипала от светлина излизаха от пъпа и и той ги удряше, удряше, използвайки страничната част на ръката си. - Отвори -пищеше тя. - След като си отишъл толкова далече, сега направи останалото. - Как можеше да чува гласа й? - Те бяха под вода, изгубени в рева на морето, но той можеше да я чува ясно, те всички можеха да я чуват, този глас като камбана. „Отвори", каза тя. Той затвори.

Той беше крепост със звънтящи порти. - Давеше се. -Тя също се давеше. Той видя водата да изпълва устата й, чу я да започва да клокочи в дробовете й. Тогава нещо в него отказа това, направи различен избор и в мига, когато сърцето му се пръсна, той се отвори.

Тялото му се разцепи от адамовата ябълка до чатала, така че тя можеше да бръкне дълбоко в него и сега тя беше отворена, те всички бяха и в момента на тяхното отваряне водите се разделиха и те закрачиха към Мека напряко по дъното на Арабско море.

IX

ЕДНА ВЪЛШЕБНА ЛАМПА

Осемнадесет месеца след сърдечния си пристъп Сала-дин Чамча отново излезе в ефир в отговор на телег-рафираната новина, че баща му е в последния стадий на множествена мейлома, органически рак на костния мозък, който беше „сто процента смъртоносен", както не сантиментално се изрази лекарката на Чамча, щом й позвъни, за да провери. Между бащата и сина отдавна нямаше истинска връзка, откакто Ченгиз Чамчауала изпрати на Саладин резултата от отсеченото му орехово дърво преди цяла вечност. Саладин изпрати кратка бележка, с която съобщаваше, че е оцелял в злополуката с „Бостан" и му беше изпратено едно още по-стегнато послание в замяна: „Пол. тв. съобщение. Имах вече тази информация." Обаче когато телеграмата с лошата новина пристигна - подписалата беше непознатата втора жена Насрийн II и тонът беше твърде нелустросан: БАЩА ТИ БЪРЗО СИ ОТИВА + АКО жЕЛАЕШ ДА ВИДИШ ТАТКО, ПО-ДОБРЕ ПОБЪРЗАЙ + Н. ЧАМЧАУАЛА (МИСИС) - той откри за своя изненада, че след един цял живот объркани отношения с баща си, след дълги години на

разлютени телеграми и „безвъзвратни раздели" той отново беше способен на необъркана реакция. Просто непреодолимо задължително трябваше да стигне в Бомбай, преди Ченгиз да го напусне завинаги.

Той прекара по-голямата част от деня първо на опашката за визи пред консулския отдел на Индийския център и след това опитвайки се да убеди един уморен служител в неотложността на своята молба. Глупашки беше забравил да донесе телеграмата и като последица му беше казано, че тя е „въпрос на доказателство. Разбирате, че всеки може да дойде и да каже, че баща му умира, нали? За да стане по-бързо." Чамча се бореше да сдържи гнева си, но най-накрая избухна. „Приличам ли ви на ревнител на Халистан?"[1] Служителят вдигна рамене. „Ще ви кажа кой съм - наведе се Чамча вбесен от вдигането на рамене. - Аз съм бедното копеле, което беше взривено от терористите, паднало тридесет хиля-

ди фута от небето заради терористите и сега поради същите терористи трябва да бъда обиждай от писарушки като вас." Неговата молба за виза, поставена решително на дъното на голяма купчина от неговия враг, не беше удовлетворена преди да минат три дни. Първият достъпен полет беше тридесет и шест часа по-късно: това беше един 747 на Еър Индия и името му беше „Гулистан".

„Гулистан" и „Бостан", близнаците райски градини - едната се пръсна на части и сега имаше друга... Чамча, движейки се надолу по ръкава, чрез който трети изход пускаше капка по капка пътници в самолета, видя името, изрисувано до отворената врата на 747, и стана няколко нюанса по-блед. Тогава чу обвитата в сари индийска стюардеса да го поздравява с един несъмнено канадски акцент и изгуби смелостта си, дръпна се бързо от самолета в рефлекс на откровен ужас. Докато стоеше там срещу невъзмутимата тълпа от пътници, чакащи да се качат на борда, той съзнаваше колко абсурдно трябва да изглежда с кафявата си кожена чанта в едната ръка, два калъфа за костюми в другата и очите му изскочили като на стълбчета; но за един дълъг миг той беше напълно неспособен да се движи. Тълпата започна да става неспокойна; ако това е артерия, усети се той да мисли, тогава аз съм проклетият съсирек. „Преди мен също ме беше бъбъбъз - каза един весел глас. - Но сега му знам нономера. Винаги мамахам с ръце по време на излитане и самолетът винаги изизлита в нененебето."

- Днес върховната бобо-богиня безусловно е Лакшми -довери Сисодия над уискито, щом веднъж бяха на сигурна височина. (Той сдържа думата си, махайки диво с ръце, докато „Гулистан" се носеше надолу по пистата и след това се облегна доволно назад, скромно сияейки.) - Срасработва всеки път. И двамата пътуваха на горната палуба на 747, запазена за бизнес-класа непушачи, Сисодия се беше преместил на празното място до Чамча, подобно на въздух, изпълващ вакуум. - Наричай ме Уиски - настоя той. - Какво ви е заза-занятието? Колко печ-печелите? Колко време отсотс-отсъст-вахте? Познавате ли някои жени в града или искате попо помощ? - Чамча затвори очи и съсредоточи мислите си върху своя баща. Най-тъжното нещо, осъзна той, е, че не можеше да си спомни и един-единствен щастлив ден с Ченгиз в целия си живот като мъж. А най-радващото нещо беше откритието, че дори непростимото престъпление да бъдеш баща на някого в крайна сметка можеше да бъде простено накрая. Дръж се, мълчаливо се молеше той, идвам толкова бързо, колкото мога. - В тези силно материални времена - обясни Сисодия - кой друг, ако не богинята на богбог-богатството? В Бомбай младите бизнесмени правят целонощни пуя-купони. Статуята на Лакшми стои начело с пропротегнати ръце и крушки, спускащи се по пръспръстите й. На екрана в кабината една стюардеса показваше различните процедури по сигурността. В ъгъла на екрана една монтирана вътре мъжка фигура превеждаше думите й на езика на знаците. Това е напредък, призна Чамча. Филм вместо човешки същества, малко нарастване на изискаността (знаците) и голямо нарастване на разходите. Високите технологии в услуга, привидно, на сигурността; докато всъщност пътуването по въздуха с всеки ден ставаше по-опасно, самолетният парк по света остаряваше и никой не можеше да си позволи да го обнови. Парчета падаха от самолети всеки ден или така изглеждаше и сблъскванията и разминаванията на косъм също нарастваха. Така филмът беше един вид лъжа, защото със съществуването си казваше: Вижте докъде сме готови да стигнем заради вашата сигурност. Ние дори ще направим филм за нея. Стил вместо същина, образ вместо действителност... -Планирам филм за нея с голям бюбюджет: - каза Сисодия. -Това под нннай-голяма тайна. Може би един хит на Шри Деви, нанадявам се. Сега, когато завръщането на Гавраил се проваля, тя е върховната номер едно.

Чамча беше чул, че Гавраил Фаришта е поел по пътя на завръщането. Първият му филм „Разделянето на Арабско море" беше избухнал лошо; специалните ефекти изглеждаха домашно правени, момичето

в централната роля на Айша, някоя си Пимпле Билимория, била печално неспособна и изобразяването на архангела от Гавраил предизвикало много критики като нарцистично и мегаломанско. Дните, в които не можеше да направи нищо погрешно, бяха отминали; вторият му филм „Махунд" беше блъснал всеки възможен религиозен риф и потъна без следа.

- Разбирате, той прпредпочете да тръгне с други продуценти - оплака се Сисодия. - Алалчността на една зззвезда. С мен ефефефектите винаги стават и добрият вкус може да прприемете като нещо разразбиращо се от само себе си. -Саладин Чамча затвори очи и се облегна назад в седалката си. Той беше изпил уискито си твърде бързо заради страха си от летене и главата му се беше замаяла. Сисодия изглежда не си спомняше миналата му връзка с Фаришта, което беше чудесно. Там беше мястото на тази връзка: в миналото. -Шш шридеви като Лакшми - пропя Сисодия не много уверено. - Сега това е чичисто злато. Ти си актьор. Би трябвало да ррработиш у додома. Обади ми се. Може би ще можем да работим зззаедно. Този филм: чиста плаплатина.

Главата на Чамча се въртеше. Какво странно значение придобиваха думите. Само преди няколко дни това „у дома" щеше да звучи фалшиво. Но сега баща му умирайте и стари чувства простираха пипала, за да го сграбчат. Може би езикът му отново се обръщаше, пращайки акцента му на Изток заедно с останалото от него. Той не смееше да отвори уста.

Почти двадесет години по-рано, когато младият и наскоро преименуван Саладин с мъка изкарваше прехраната си в покрайнините на лондонския театър, за да поддържа достатъчно разстояние между себе си и баща си; и когато Ченгиз отстъпваше по други пътища, ставайки едновременно само-жив и религиозен; по онова време един ден напълно неочаквано бащата беше писал на сина, предлагайки му къща. Имотът беше една построена безразборно господарска къща на възвишенията[2] на Солан. „Първият имот, който някога съм притежавал - пишеше Ченгиз, - и затова е първият, който ти подарявам." Първата реакция на Саладин беше да схване предложението като уловка, като начин да го свърже наново с дома, с паяжината на бащината сила; и когато научи, че имотът в Солан отдавна беше реквизиран от индийското правителство в замяна на наем колкото за семки и че от много години е зает от мъжко училище, дарът беше разкрит и като измама. Какво го интересуваше Чамча, че училището беше готово да се отнася с него при всяко посещение, което се обезпокоеше да направи, като към гостуващ държавен глава, организирайки манифестации и гимнастически упражнения? Подобни неща допадаха на огромната суетност на Ченгиз, но Чамча не искаше нищо подобно. Важното беше, че училището отказваше да се мръдне; подаръкът беше безполезен и същевременно вероятно и административно главоболие. Той писа на баща си, отказвайки предложението. Това беше последният случай, когато Ченгиз Чамчауала се опита да му даде нещо. *У* дома се отдръпнаха от блудния син.

- Никога не забравям едно лилице - казваше Сидодия. -Ти си приятел на Ммими. Оцелелият от „Бостан". Разбрах го веднага, когато те видях да се папаникьосваш на вратата. Надявам се, че не се чучувстваш твърде зззле. Саладин, сърцето му се сви, поклати глава, не, добре съм, честно. Сисодия, сияещ като коляно, грозно махна на една минаваща стюардеса и викна още уиски. - Такъв сссрам за Гавраил и неговата лейди -продължи Сисодия. - Такова хубаво име имаше тя: Алалалилуя. Какъв характер у това момче, колко ревревнив титип. Тежко за едно момодерно момиче. Разразделиха се със скандал. - Саладин отново се оттегли в един престорен сън. Точно се съвзех от миналото. Махай се, махай се.

Той тържествено беше обявил възстановяването си за завършено само пет седмици по-рано на сватбата на Мишал Суфян и Ханиф Джонсън. След смъртта на родителите й в пожара на „Шаандаар" Мишал беше нападната от ужасно нелогично чувство за вина, което предизвика появата на майка й насън, която й напомняше: „Ако само ми беше подала пожарогасителя, когато те помолих. Ако само беше духала малко по-силно. Но ти никога не слушаш какво ти казвам и дробовете ти са толкова загнили от цигарите, че не можеш свещичка да духнеш, какво остава за горяща къща." Под суровия поглед на майка си Мишал се изнесе, взе си стая на друго място заедно с още три жени, кандидатства и получи старата работа на Джъмпи Джоши в спортния център и поведе борба със застрахователните компании, докато не платиха. Едва когато кафене „Шаандаар" беше готово за отваряне под нейно ръководство, призракът на Хинд Суфян се съгласи, че е време да си замине в отвъдния живот; след което Мишал се обади на Ханиф и го помоли да се ожени за нея. Той беше твърде изненадан, за да отговори, и трябваше -да подаде телефона на един колега, който обясни, че котка е ухапала мистър Джонсън по езика и прие предложението на Мишал от името на онемелия адвокат. Така всички се възстановяваха от трагедията; дори Анахита, която трябваше да живее с една задушаващо

старомодна леля, успя да изглежда зарадвана на сватбата, може би защото Мишал й беше бещала нейните собствени стаи в ремонтирания хотел „Шаандаар".

Мишал беше помолила Саладин да бъде главният й свидетел, като признание за неговия опит да спаси живота на нейните родители и на път за регистрационната служба в буса на Пинкуала (всички обвинения срещу диджея и неговия шеф Джон Маслама бяха оттеглени поради липса на доказателства) Чамча каза на булката: „Чувствам днешния ден като ново начало и за себе си; може би за всички нас." В неговия собствен случай имаше байпасна операция и трудността да постигне съгласие с толкова много смърти и кошмарни видения за превръщането му отново в някакъв вид серен демон с разцепени копита. Също така за известно време беше професионално осакатен от толкова дълбок срам, че когато най-после отново започнаха да го наемат клиенти и да молят за някой от гласовете му, например за гласа на замразен грах или на пакет кренвирши, оформени като Петрушка, той чувстваше споменът за телефонните му престъпления да се надига в гърлото му и да задушава въплъщенията още при раждането им. На сватбата на Мишал обаче внезапно се почувства свободен. Беше хубава церемония главно защото младата двойка не можеше да се въздържа да не се целува по време на процедурата и трябваше да бъде подтикната от длъжностното лице (една приятна млада жена, която също посъветва гостите да не пият твърде много този ден, ако възнамеряват да карат кола) да побърза и да изкара думите, преди да стане време за пристигането на следващата сват-барска група. След това в „Шаандаар" целуването продължи, целувките постепенно станаха по-дълги и по-откровени, докато накрая гостите се почувстваха така, сякаш прекъсват интимен миг, и се измъкнаха тихо, оставяйки Ханиф и Мишал да се наслаждават на страст толкова поглъщаща, че дори не забелязаха тръгването на приятелите им; те бяха забравили и за малката тълпа от деца, която се беше събрала пред прозорците на кафене „Шаандаар", за да ги зяпа. Чамча, последният гост, който си тръгна, направи на новобрачните услугата да пусне щорите, за голямо разочарование на децата; и тръгна бавно надолу по новозастроената Хай стрийт, чувствайки се толкова лек, че наистина направи един вид смущаващ подскок.

Нищо не е вечно, мислеше той зад спуснати клепачи някъде над Мала Азия. Може би нещастието е континуумът, през който се движи човешкият живот, а радостта е само поредица от блясвания, от острови на течението. Ако не нещастието, то поне меланхолията... Тези мрачни мисли бяха прекъснати от силно хъркане на седалката до него. Мистър Сисодия, с чаша за уиски в ръка, беше заспал.

Продуцентът явно беше хит сред стюардесите. Те се щураха покрай спящата му личност, освобождавайки чашата от пръстите му и преместваики я на сигурно място, разстилайки одеяло върху долната му половина и вълнувайки се одобрително над хъркащата му глава: „Не прилича ли на кученце? Един малък симпатяга, кълна се!" Неочаквано Чамча си спомни за дамите от обществото в Бомбай, потупващи го по главата по време на малките майчини soiree, и отблъсна сълзи на изненада. Сисодия наистина изглеждаше леко вулгарен; беше свалил очилата си преди да заспи и тяхното отсъствие му придаваше странно гол вид. В очите на Чамча той не приличаше на нещо повече от огромен лингам. на Шива[3]. Може би това беше причината за неговата популярност сред дамите.

Прелиствайки разсеяно списанията и вестниците, които му бяха предложени от стюардесите, Саладин случайно попадна на един стар познат с неприятности. Прочистеното от Хол Велънс Шоу на извънземните се беше провалило напълно в Съединените щати и свалено от екран. Още по-лошо, неговата рекламна агенция и клоновете й бяха погълнати от един американски Левиатан и беше вероятно Хол да е на път да бъде изхвърлен, завладян от отвъдатлантическия дракон, който той беше тръгнал да опитомява. Беше трудно да изпита съжаление към Велънс, безработен и паднал до няколкото си последни милиона, изоставен от своята любима мисис Торчър и нейните приятелчета, изхвърлен в забравата, запазена за паднали фаворити заедно с фалирали експерт-предприемачи и търгуващи с вътрешна информация финансисти, и бивши министри-отстъпници; но Чамча, летящ към смъртния одър на баща си, беше в толкова възбудено емоционално състояние, че успя да предизвика една прощаваща буца в гърлото си дори за злия Хол. На чия ли маса край басейна, чудеше се неопределено той, свири Бейби сега?

В Индия войната между мъжете и жените не показваше признаци на отслабване. В „Индиън Експрес" той прочете правката за последното „самоубийство на младоженка". Съпругът, Праджапати, е изчезнал. На следващата страница в седмичните малки обяви родителите на млади мъже все още изискваха, а родителите на млади жени гордо предлагаха булки с „пшеничен цвят". Чамча си спомни

приятеля на Зини, поета Бхупен Ганди, който говореше за подобни неща със страстна горчивина. „Как да се обвиняват другите, че имат предразсъдъци, когато собствените ни ръце са толкова мръсни? - беше произнесъл с патос той. - Много от вас в Британия говорят за преследване. Добре, не съм бил там, не познавам вашето положение, но според моя личен опит никога не съм бил способен да се чувствам удобно, описван като жертва. Според класовата терминология очевидно не съм. Дори в културно отношение тук намираш целия фанатизъм, всички действия, свързвани с потиснически групи. Така докато много индийци са несъмнено потискани, аз не мисля, че някой от нас има право да претендира за подобно бляскаво положение."

„Проблемът с радикалната критика на Бхупен - забеляза Зини - е, че реакционери като Салад баба тук обичат да я поглъщат лакомо."

Бушуваше един оръжеен скандал; беше ли платило индийското правителство подкупи на посредници и след това тръгнало да ги прикрие? Огромни суми са забъркани, доверието в премиер-министър а беше отслабено, но на Чамча не можеше да се досажда с нещо подобно. Той зяпаше мътната фотография на една вътрешна страница - неясни подпухнали форми, плуващи в големи количества надолу по река. В един северноиндийски град е имало клане на мюсюлмани и техните трупове били захвърлени във водата, където очаквали богослужението на някакъв Гефър Хекзъм. Там имаше стотици подути и гранясали тела; смрадта сякаш се издигаше от страницата. И в Кашмир един преди популярен ми-нистър-председател, който беше „направил едно съгласуване" с Конгресната партия, беше замерян с обувки по време на клетвените молитви от групи разярени ислямски фунда-менталисти. Общностността, сектанското напрежение бяха вездесъщи: сякаш боговете отиваха на война. Във вечната битка между красотата на света и неговата жестокост жестокостта печелеше терен с всеки изминал ден. Гласът на Сисо-дия се натрапи на тези мрачни мисли. Продуцентът се беше сбудил, за да види фотографията от Меерут, втренчена от сгъваемата маса на Чамча.

- Истината е - каза той без обичайното си добродушие, -че религиозната вяра, която съдържа шифъра на най-високите ссстремежи на човешката раса, днес в нашата ссстрана е слуга на най-низки инстинкти и Ббог е творение на злото.

ИЗВЕСТНИ ПЕТНИТЕЛИ НА ИСТОРИЯТА[4] ВИНОВНИ ЗА УБИЙСТВАТА, заяви правителствен говорител, но „прогресивни елементи" отхвърлиха този анализ. ГРАДСКАТА ПОЛИЦИЯ ЗАМЪРСЕНА ОТ ОБЩНОСТНИ АГИТАТОРИ, внушаваше контрааргументът. ИНДУИСТКИ НА-ЦИОНАЛИСТИ ИЗПАДНАХА В АМОК. Един политически двуседмичник съдържаше снимки на плакати, издигнати на Джума Масджид в стария Делхи. Имамът, мъж с увиснал корем и цинични очи, който можеше да бъде открит през повечето сутрини в „градината си" - пустош от червена почва и отпадъци в сянката на джамията, - броящ рупии, дарени от вярващите, и навиващ всяка банкнота поотделно, така че сякаш държеше шепа подобни на бееди цигари - и който сам не беше чужд на общностната политика, явно беше решен да извлече максимална полза от ужаса в Меерут. Зага-сете огъня под нашите гърди, крещяха плакатите. Поздравете с почит тези, които срещнаха мъченичеството от куршумите на полицията. Още: Уви! Уви! Уви! Събудете премиер-министъра! И накрая, повикът за действие: Ще се съблюдава бандх[5] и датата за стачката.

- Лоши дни - продължи Сисодия. - Защото за фифи-филмите, също и ТВ и икономиката Дделхи има вредни последствия. - След това се развесели, когато приближиха стюардесите. - Трябва да призная, че съм члечлен на клук-луба на правилите го на миля височина[6], - каза той весело в обсега на слуха на прислужващите. - А ти? Да видя ли какво мога да урурureдя?

О, на какви дисоциации е способен човешкият разум, мрачно се възхищаваше Саладин. О, противопоставящите се „азове", блъскащи и мушкайки се в тези торби от кожа. Не е чудно, че не можем да останем съсредоточени върху нищо за твърде дълго; не е чудно, че изобретихме устройства за дистанционно скачане по каналите. Ако обърнем тези инструменти към самите себе си, можем да открием повече канали, отколкото някога си е мечтал някой кабелен или сателитен агнат... Той самият беше усетил мислите си да се скитат, без значение колко силно се опитваше да ги съсредоточи върху баща си, към въпроса за мис Зинат Вакил. Предварително беше пратил телеграма, съобщавайки й за пристигането си; щеше ли тя да посрещне самолета? Какво може или не може да се случи помежду им? Беше ли той, оставяйки я, невръщайки се, изгубвайки връзка за известно време, нап-равил Непростимото нещо? Беше ли тя - помисли той и беше шокиран от осъзнаването, че просто не му беше хрумнало по-рано - омъжена? Влюбена? Обвързана? И за самия себе си: какво в действителност искаше? Ще узная, когато я видя, помисли си той. Бъдещето, дори когато беше

проблясък, забулен от въпроси, не можеше да бъде затъмнено от миналото; дори когато смъртта излизаше в средата на сцената, животът продължаваше, борейки се за равни права.

Полетът мина без произшествия.

Зинат Вакил не чакаше на летището.

- Ела с мен - махна Сисодия. - Колата ми е дошла да ме взевземе, така че, моля, позволи ми да те зазакарам.

Тридесет и пет минути по-късно Саладин Чамча беше на Скендъл Пойнт, стоейки пред портите на детството с чанта и калъфи за костюми, гледайки във вносната видеоконтролна система за отваряне. Лозунги против наркотиците бяха изрисувани по стената на оградата: ВСИЧКИ СЪНИЩА СА УДАВЕНИ, КОГАТО ЗАХАРТА Е КАФЯВА. И: БЪДЕЩЕТО Е ЧЕРНО, КОГАТО ЗАХАРТА Е КАФЯВА. Кураж, старче, стегна се той и позвъни веднъж, както беше наредено, решително, за да привлече вниманието.

В плодородната градина пънът на отсеченото орехово дърво грабна неспокойния му поглед. Сега вероятно го използват като маса за пикници, горчиво размишляваше той. Баща му винаги е имал дарба за мелодраматичния, самосъ-жалителен жест и да обядва върху една повърхност, която съдържаше толкова емоционален кипеж - без съмнение, с много дълбоки въздишки между големите залъци, - щеше да тговаря точно на характера му. Сега щеше ли да направи театър и от своята смърт, чудеше се Саладин. Какво ефектно представление за съчувствие можеше да изнесе сега старото копеле! Всеки в близост до един умиращ мъж беше оставен напълно на неговата милост. Удари, стоварени от смъртен одър, оставяха синини, които никога не избледняваха.

Неговата мащеха изплува от мраморната господарска къща на умиращия мъж, за да поздрави Чамча без никакъв намек на омраза.

- Салахудин. Добре е, че дойде. Това ще повдигне духа му, а сега духът му е този, с който трябва да се бори, защото тялото му е повече или по-малко kaput.

Тя беше може би шест или седем години по-млада, отколкото щеше да бъде Саладиновата майка, но от същия птиче-подобен калъп. Неговият едър нападателен баща е бил забележително постоянен поне в тези неща.

- Колко му остава? - попита Саладин. Насрийн беше също толкова откровена, колкото телеграмата й беше подсказала.

- Може да е всеки момент.

Миеломата беше навсякъде из „дългите кости" на Ченгиз - ракът беше донесъл собствения си речник в къщата; човек повече не говореше за ръце и крака - и в черепа му. Ракови клетки били открити дори в кръвта около костите.

- Трябваше да го забележим - каза Насрийн и Саладин започна да усеща силата на волята на старата лейди, с която тя управляваше чувствата си. - Неговата очебийна загуба на тегло през тези последни две години. Оплакваше се и от болки например в коленете. Знаеш как е. При един стар човек хвърляш вината върху неговата възраст, не си представяш някоя подла, грозна болест.

Тя спря, защото имаше нужда да овладее гласа си. Кас-турба, бившата ая, беше дошла да се присъедини към тях в градината. Излезе, че нейният съпруг Валаб беше умрял от старост в съня си преди почти една година: една по-лека смърт от тази, която сега си прогризваше пътя навън от тялото на неговия работодател, прелъстителя на жена му. Кас-турба все още се обличаше в старите ярки сарита на Насрийн: днес беше избрала една от най-зашеметяващите черно-бели опарт-щампи. Тя също поздрави Саладин сърдечно: прегръдки целувки сълзи.

- Колкото до мен - хълцаше тя, - никога няма да престана да се моля за чудо, докато съществува и един-единствен дъх в бедните му дробове.

Насрийн II прегърна Кастурба; всяка от жените отпусна глава върху рамото на другата. Близостта между двете жени беше непринудена и неопетнена от сръдни; като че близостта на смъртта беше отмила караниците и ревностите на живота. Двете стари дами се успокояваха една друга в градината, всяка утешавайки другата за предстоящата загуба на най-скъпоценното нещо: любовта. Или по-скоро: любимия.

- Ела - каза Насрийн на Саладин. - Трябва да те види,

pronto.

- Знае ли? - попита Саладин. Насрийн отговори уклончиво.

- Той е интелигентен човек. Продължава да пита къде е отишла цялата кръв? Казва, че има само две болести, при които кръвта изчезва по този начин. Едната е туберкулоза.

- Но - настоя Саладин - никога ли не произнася думата? Насрийн сведе глава. Думата не беше произнесена нито

от Ченгиз, нито в негово присъствие.

- Не би ли трябвало да знае? - попита Чамча. - Няма ли право човек да се подготви за смъртта си?

Той видя очите на Насрийн за миг да проблясват. Кой си мислиш, че си, та да ни казваш какъв е дългът ни? Ти пожертва всички права. След това потъмняха и когато проговори, гласът й беше равен, неразвълнуван, нисък.

- Може би си прав. Но Кастурба простена:

- Не! Как да му кажеш на бедния човек? Това ще разбие

сърцето му.

Ракът беше сгъстил кръвта на Ченгиз до степен, при която сърцето му изпитваше огромно затруднение да помпа кръвта из тялото му. Беше замърсил кръвния поток с чужди тела, клетки, които щяха да нападнат всяка кръв, която му се преливаше, дори кръвта от собствената му кръвна група. Значи и по този незначителен начин не мога да му помогна, разбра Саладин. Ченгиз лесно можеше да умре от страничните ефекти, преди ракът да го умори. Ако не умреше от рака, краят щеше да дойде или под формата на пневмония, или от бъбречна недостатъчност; лекарите, знаещи, че не могат да направят нищо за него, го бяха изпратили да го чака.

- Тъй като миеломата е органична, химиотерапия или адиационна терапия не се използват - обясни Насрийн. -Единственият медикамент е лекарството мелфалан, което в някои случаи може да удължи живота дори с години. Беше ни съобщено обаче, че той е в категорията, която не реагира на мелфалановите таблетки.

Но не му е било казано, настояваше вътрешният глас на Саладин. И това е грешка, грешка, грешка.

- Въпреки това се случи чудо - изплака Кастурба. - Лекарите казаха, че обикновено това е един от най-болезнените ракове; но баща ти не изпитва никакви болки. Ако човек се моли, понякога се дарява милост. Диагностицирането на рака беше отнело толкова време заради анормалното отсъствие на болка; той се беше разпространявал в тялото на Ченгиз най-малко две години.

- Сега трябва да го видя - меко поиска Саладин. Носач беше внесъл чантата и калъфите му за костюми вътре, докато те говореха; сега, най-после, той последва дрехите си вътре.

Интериорът в къщата беше непроменен - щедростта на втората Насрийн към паметта на първата изглеждаше безгранична, най-малко през тези дни, последните на земята на техния общ съпруг - с изключение на колекцията й от птици (папуняци и редки папагали под стъклени камбани, един възрастен кралски пингвин в залата с мрамор и мозайки, чийто клюн бе покрит с рояци малки червени мравки) и кутиите й с прободени пеперуди, прибрани вътре от Насрийн II. Саладин мина покрай тази цветна галерия от мъртви крила към кабинета на баща си - Ченгиз беше настоял да освободи спалнята си и да му бъде внесено легло в намиращото се долу облицовано с дървена ламперия убежище, пълно с проядени книги, така че хората да не трябва по цял ден да тичат нагоре-надолу, докато се грижат за него - и да стигнат най-накрая до вратата на смъртта.

На младини Ченгиз Чамчауала беше придобил обърквашото умение да спи с широко отворени очи, „стоящ нащрек", както обичаше да казва. Сега, когато Саладин тихо влезе в стаята, въздействието на тези отворени сиви очи, сляпо втренчени в тавана, беше несъмнено обезкуражаващо. За един миг Саладин помисли, че е закъснял твърде много; че Ченгиз е умрял, докато е бъбрил в градината. Тогава мъжът в леглото издаде поредица слаби покашляния и протегна несигурна ръка. Саладин Чамча тръгна към баща си и склони глава под милващата длан на стария човек.

Да се влюбиш в собствения си баща след дългите яростни десетилетия беше ведро и красиво чувство; едно обновяващо, даващо живот нещо, искаше да каже Саладин, но не го направи, защото звучеше вампирски; като че изсмуквайки този нов живот от баща си, правеше място в тялото на Ченгиз за смъртта. Въпреки че го запазваше в мълчание, Саладин се чувстваше с всеки час по-близо до много стари, отхвърляни „азове", много алтернативни Саладиновци - или по-скоро Салахудиновци, - които се бяха отцепили от него, когато правеше различните си избори в живота, но които явно бяха продължили да съществуват, може би в паралелните светове на квантовата теория. Ракът буквално беше оголил Ченгиз Чамчауала до кокал; бузите му бяха рухнали в празнините на черепа и той трябваше да поставя дунапренени възглавници под задните си части заради атрофията на плътта си. Но тя го беше оголила и от неговите недостатъци, от всичко това, което беше високомерно, тиранично и жестоко в него, така че палавият, обичащ и блестящ мъж отдолу лежеше открит, още веднъж видим за всички. Ако само можеше да бъде такъв човек през целия си живот, усети се да желае Саладин (който за пръв път от двадесет години беше започнал да намира звученето на своето пълно, неанглизирано име за приятно). Колко тежко е да откриеш баща си едва когато няма друг избор, освен да кажеш сбогом.

На сутринта след завръщането си Салахудин Чамчауала беше помолен от баща си да го обръсне. Кожата на Ченгиз висеше по лицето му на меки кожени бузи и космите му (когато Салахудин изпразни машината) приличаха на пепел. Салахудин не можеше да си спомни кога за последен път е докосвал лицето на баща си по този начин, нежно опъвайки кожата, докато безжичната самобръсначка се движеше по нея, и след това милвайки я, за да се увери, че е гладка. Когато свърши, той продължи за миг да плъзга пръсти по бузите на Ченгиз.

- Погледни стария човек - каза Насрийн на Кастурба, когато влязоха в стаята, - не може да свали очи от момчето си.

Ченгиз Чамчауала се хилеше изтощено, разкривайки уста, пълна със съсипани зъби, покрити с плюнка и трохи.

Когато баща му отново заспа, след като беше накаран от Кастурба и Насрийн да изпие малко количество вода, и се втренчи нагоре - в какво? - със своите отворени, сънуващи очи, които можеха да виждат в три свята едновременно, действителния свят на неговото внимание, пророческия свят на сънищата и наближаващия живот след смъртта (така поне Салахудин се хвана в един момент да си представя); след това синът отиде в старата спалня на Ченгиз за почивка. Гротескни глави от оцветена теракота бляскаха надолу към него от стените: един рогат демон, циничен арабин с ястреб на рамото си, плешив мъж, завъртащ очи нагоре и плезещ в паника език си, когато една голяма черна муха каца на веждата му. Неспособен да спи под тези фигури, които познаваше през целия си живот и същевременно мразеше, защото беше започнал да ги вижда като портрети на Ченгиз, той най-накрая се премести в друга неутрална стая.

Събуждайки се в ранната привечер, той слезе долу, за да открие двете стари жени пред стаята на Ченгиз, които се опитваха да определят подробностите на неговото лечение. Освен всекидневното хапче мелфалан му бяха предписани цяла батарея лекарства в опит да се преборят гибелните странични въздействия на рака: анемия, пресилване на сърцето и така нататък. Изозорбид динитрат, две таблетки четири пъти на ден, фуроземид, една таблетка три пъти, предни-золон, шест таблетки два пъти дневно...

- Аз ще свърша това - каза той на облекчените стари жени. - Поне едно нещо, което мога да направя.

Агарол срещу запека му, спиронолактон за Бог знае какво и един зилорик, алопуринол: той внезапно си спомни, луда работа, един древен театрален преглед, в който един английски критик, Кенет Тайнън, си беше представил многосричните герои в „Тембълейн Велики" на Мърлоу като „орда хапчета и чудотворни лекарства, наумили си да се погубят едно друго":

Ти ли си най-брадат тука, ти плешиви Барбитурат? Сър, твоята гранддама е мъртва - старата Нембу-

тал.

Лъскавите звезди ще плачат за Нембутал...

Не е ли нетрайно да бъдеш крал,

Аеромицин и Формалдехид,

не е ли нетрайно да бъдеш крал

и да яздиш в триумф сред Амфетамин?

Нещата, които човешката памет изхвърля нагоре! Но може би този фармацевтичен Тембълейн не беше толкова лоша възхвала за падналия монарх, лежащ тук в пълния си с книжни червеи кабинет, втренчен в три свята, чакайки края.

- Хайде, абба[7] - появи се той с весела маршова стъпка пред него. - Време е да ти спасим живота.

Все още на мястото си на една полица в кабинета на Ченгиз: някаква си медно-пиринчена лампа, за която смятаха, че има силата да изпълнява желания, но досега (защото никога не я бяха потърквали) неизпитана. Донякъде потъмняла, сега тя гледаше надолу умиращия си собственик и от своя страна беше наблюдавана от единствения му син. Който за един миг беше силно изкушен да я свали, потърка три пъти и да поиска от джина с тюрбан на главата магия... обаче Салахудин остави лампата на мястото й. Тук нямаше място за джинове, вампири или африти; не можеха да бъдат разрешени духове или фантазии. Никакви магически формули; само безсилието на хапчетата.

- Тук е лечителят - пропя Салахудин, тракайки с малките шишенца, събуждайки баща си от сън.

- Лекарства - Ченгиз гримасничеше по детски, г- Бърр, гадост, уух.

Тази нощ Салахудин накара Насрийн и Кастурба да спят удобно в собствените си легла, докато той бдеше над Ченгиз от един дюшек на пода. След среднощната си доза изозорбид умиращият мъж спа три часа и след това трябваше да отиде до тоалетната. Салахудин фактически го вдигна на крака и беше учуден от лекотата на Ченгиз. Той винаги е бил тежък мъж, но сега беше жив обяд за напредващите ракови клетки... В тоалетната Ченгиз отказа всякаква помощ.

- Той няма да те остави и едно нещо да свършиш -оплака се с любов Кастурба. - Какъвто си е плах човек.

По пътя обратно в леглото той се облягаше леко на ръка-

та на Салахудин и се влачеше напред на плоски стъпала в стари износени домашни пантофи, докато останалата му коса стърчеше под смешни ъгли, а главата му бе протегната клюнообразно напред върху мършавия крехък врат. Салахудин внезапно закопня да вдигне стария човек, да го залюлее на ръце и да запее нежна утешителна песен. Вместо това той избъбри в този най-малко подходящ момент, молба

за сдобряване.

- Абба, аз дойдох, защото не исках между нас повече да

има недоразумения...

Шибан идиот! Да те направи дяволът на въглен, страхливецо белосан[8]. Посред проклетата нощ. И ако не е разбрал, че умира, тази малка реч пред смъртния одър със сигурност му е позволила да го направи. Ченгиз продължи да влачи крака, натискът върху ръката на сина му се увеличи съвсем слабо.

- Това вече няма значение - каза той. - Забравено е,

каквото и да е било.

На сутринта Насрийн и Кастурба пристигнаха в чисти сарита, изглеждаха отпочинали и се оплакваха:

- Беше толкова ужасно да спим далече от него, че не

мигнахме.

Те се хвърлиха върху Ченгиз и техните милувки бяха толкова нежни, че Салахудин изпита чувството, че шпионира интимни моменти, както се случи на сватбата на Мишал Суфян. Той тихо излезе от стаята, докато тримата любовници се прегръщаха, целуваха и плачеха.

Смъртта, великият факт, плетеше своята магия около къщата на Скендъл Пойнт. Салахудин й се предаде като всички останали, дори и Ченгиз, който през този втори ден често се усмихваше със

старата си мошеническа усмивка, онази, която казваше: зная какво става, ще участвам, не мислете, че сте ме излъгали. Кастурба и Насрийн непрекъснато се суетяха над него, вчесвайки косата му, придумвайки го да яде и пие. Езикът му беше уголемен в устата, правеше думите му малко неясни и преглъщането трудно; той отказваше всичко влакнесто или жилаво, дори пилешките гърди, които беше обичал цял живот. Лъжица супа, картофено пюре, лъжичка яйчен крем. Бебешка храна. Когато сядаше изправен в леглото, Салахудин сядаше зад него: Ченгиз се облягаше на тялото на сина си, докато ядеше.

- Отворете къщата - изкомандва Ченгиз тази сутрин. -

Искам да видя няколко усмихнати лица тук вместо вашите три навъсени сурати. Така след дълга пауза дойдоха хора: стари и млади, полузабравени братовчеди, чичовци, лели; неколцина приятели от старото време на националистическото движение, остарели в покер среброкоси джентълмени с ахкани[9] и монокли, служители на различните фондации и филантропични организации, създадени преди години от Ченгиз, съперници-производители на селскостопански течности за пръскане и изкуствен тор. Истинско пликче с бонбони асорти, помисли си Салахудин; но също така се възхити как красиво се държеше всеки в присъствието на умиращия мъж: младите говореха задушевно с него за живота си, като че го уверяваха, че самият живот е непобедим, предлагайки му богатата утеха да бъде член на великата процесия на човешката раса, докато старите събуждаха миналото, така че той разбираше, че нищо не е забравено, нищо не е изгубено; че въпреки годините самоналожено уединение той оставаше свързан със света. Смъртта изтъкваше най-доброто у хората; беше добре да ти бъде показано - осъзна Салахудин, - че хората бяха и такива: внимателни, обичащи, дори благородни. Ние все още сме способни на възторг, мислеше той в празнично настроение; въпреки всичко ние все още можем да превъзхождаме. Една красива млада жена - на Салахудин му хрумна, че това сигурно беше негова племенница и той се почувства засрамен, че не знае името й - правеше моментални снимки с „Полароид" на Ченгиз и неговите посетители и болният мъж много се забавляваше, кривейки се, след това целуваше многото предлагани бузи с една светлина в очите, която Салахудин определи като носталгия. Като празненство на рожден ден е, помисли той. Или: като Бдени-ето над Финеган. Мъртвият отказва да легне и оставя на живите да се забавляват на воля.

- Трябва да му кажем - настоя Салахудин, когато посетителите си тръгнаха. Насрийн сведе глава и кимна. Кастур-ба избухна в сълзи.

Казаха му следващата сутрин, като помолиха специалиста да присъства, за да отговори на всеки въпрос, който Ченгиз би имал. Специалистът Паникар (име, което англичаните със сигурност ще произнесат погрешно и ще се кикотят на това, помисли Салахудин, както мюсюлманите на Факхар)[10] пристигна в десет, блестящ от самоувереност.

- Аз би трябвало да му кажа - каза той, взимайки нещата под контрол. - Повечето пациенти се чувстват засрамени, ако позволят на своите най-скъпи да видят страха им.

- Дръжки ще направите - каза Салахудин с такава ярост, че това го изненада.

- Е, в такъв случай - вдигна рамене Паникар, правейки се, че си тръгва, което спечели спора, защото сега Насрийн и Кастурба се помолиха на Саладин:

- Моля, нека не се караме.

Салахудин, победен, въведе доктора при баща си и затвори вратата на кабинета.

- Имам рак - каза Ченгиз Чамчауала на Насрийн, Кастурба и Салахудин след тръгването на Паникар. Той говореше ясно, изговаряйки думата с предизвикателна, преувеличена грижа. - Много е напреднал. Не съм изненадан. Казах на Паникар: „Това ви казах още първия ден. Къде другаде можеше да е отишла всичката кръв?"

Пред кабинета Кастурба каза на Салахудин:

- Откакто дойде, в очите му имаше светлина. Колко беше щастлив вчера, с всички тези хора! Но сега очите му са замъглени. Той няма да се бори.

Този следобед Салахудин се оказа сам с баща си, докато двете жени подремваха. Откри, че той, който винаги беше толкова решителен да вади всичко на показ, да каже думата, сега беше стеснителен и мълчалив, не знаейки как да говори. Но Ченгиз имаше да казва нещо.

- Искам да знаеш - каза той на сина си, - че нямам изобщо никакъв проблем с това нещо. Човек трябва да умре от нещо и не е толкова тежко, както би било, ако умирах млад. Не храня празни надежди; зная, че никъде няма да отида след това. Това е краят. О'кей. Единственото нещо, от което се страхувам, е болката, защото когато има болка, човек губи достойнството си. Не искам това да се случи.

Салахудин беше поразен от благоговение. Първо човек се влюбва отново до ушите в баща си и след това се научава и да го гледа с уважение.

- Лекарите казват, че твоят случай е един на милион -отговори той правдиво. - Изглежда, че ти е спестена болката.

Нещо в Ченгиз се отпусна при това и Салахудин осъзна колко уплашен е бил старият човек, колко много се е нуждаел да му бъде казано...

- Уф - каза Ченгиз Чамчауала пресипнало. - Тогава съм готов. И между другото: в края на краищата ще получиш лампата.

Един час след това започна диарията: една тънка черна струйка. Изпълнените с мъка телефонни обаждания на Насрийн до спешното отделение на болницата „Брийч Кен-ди" установиха, че Паникар не е на разположение. „Махнете агарола" нареди дежурният лекар и вместо него предписа имодиум. Не помогна. Към 19 часа опасността от обезводняване нарасна и Ченгиз беше твърде слаб, за да седне за храненето си. Той почти нямаше апетит, но Кастурба успя да пъхне с лъжица в устата му няколко капки грис с обелени праскови. „Ммм, ммм", каза той иронично, усмихвайки се с мошеническата си усмивка.

Той заспа, но до един часа става три пъти.

- За Бога - изкрещя Салахудин в телефона, - дайте ми домашния телефон на Паникар.

Но това беше против предписанията на болницата.

- Трябва да прецените - каза дежурната лекарка - дали е дошло времето да се подготви за края.

- Кучка - направи гримаса Салахудин Чамчауала.

- Много благодаря!

В три часа Ченгиз беше толкова слаб, че Салахудин го занесе до тоалетната.

- Изкарайте колата - викна той на Насрийн и Кастурба. - Отиваме в болницата. Веднага.

Доказателството за упадъка на Ченгиз беше, че този последен път позволи на сина си да му помогне.

- Черните лайна са лоша работа - каза той, задъхвайки се за въздух. Дробовете му се бяха напълнили застрашително; дишането му беше като че мехурчета си пробиват път през лепило. - Някои видове рак са бавни, но аз мисля, че този е много бърз. Влошаването е много бързо.

И Салахудин, апостолът на истината, казваше утешителни лъжи:

- Абба, не се тревожи. Ще се оправиш. Ченгиз Чамчауала поклати глава.

- Отивам си, сине - каза той. Гърдите му се повдигнаха;

Салахудин сграбчи едно голямо пластмасово канче и го задържа под устата на Ченгиз. Умиращият мъж повърна повече от пинта храчки, смесени с кръв: и след това беше твърде слаб, за да говори. Този път Салахудин трябваше да го носи до задната седалка на мерцедеса, където седна между Насрийн и Кастурба, докато Салахудин подкара с максимална скорост към болницата „Брийч Кенди" на половин миля

надолу по пътя.

- Да отворя ли прозореца, абба? - попита той в един момент и Ченгиз поклати глава и избълбука:

-Не!

Много по-късно Салахудин осъзна, че това беше последната дума на баща му.

Спешното отделение. Тичащи крака, стол на колела, вдигане на Ченгиз на едно легло, завеси. Един млад лекар правеше, каквото трябва да се направи, много бързо, но без никакво внушение за скорост.

Харесвам го, помисли си Салахудин. След това лекарят го погледна в очите и каза:

- Не мисля, че ще оживее.

Усещането беше като че някой го халоса в стомаха. Салахудин разбра, че се е бил вкопчил в напразна надежда: те ще го оправят и ще го отведем у дома, това още не е „тя"; и незабавната му реакция на думите на лекаря беше ярост.

- Вие сте механикът. Не ми казвайте, че колата не иска да запали; поправете проклетото нещо.

Ченгиз лежеше по гръб, давейки се в дробовете си.

- Не можем да се доберем до гърдите му в тази курта,

може ли...

- Срежете я. Направете каквото трябва.

Капки, проблясванията на отслабващото биене на сърцето на един екран, безпомощност. Младият лекар промърмори:

- Няма да е твърде дълго сега, така че...

При което Салахудин Чамча направи нещо тъпо. Той се обърна към Насрийн и Кастурба и каза:

- Елате бързо, веднага. Елате да кажете сбогом.

- За Бога! - избухна лекарят. - жените не заплакаха, но се приближиха до Ченгиз и всяка взе по една ръка. Салахудин почервеня от срам. Той никога нямаше да узнае дали баща му е чул смъртната присъда, процедила се от устните на сина му.

Сега Салахудин намери по-добри думи, неговият урду се бе завърнал при него след дълго отсъствие. Ще бъдем до теб, абба. Всички те обичаме много. Ченгиз не можеше да говори, но това беше - не беше ли? - да, трябва да е било - леко кимване на признание. Той ме чу. Тогава съвсем внезапно Ченгиз Чамчауала напусна лицето си; все още беше жив, но беше отишъл някъде другаде, беше се обърнал навътре, за да погледне там това, което имаше да се види, каквото и да беше то. Той ме учи как да умра, помисли си Салахудин. Той не отмества поглед, а гледа смъртта право в очите. В нито един момент от своето умиране Ченгиз Чамчауала не произнесе името на Бога.

- Моля - каза лекарят, - излезте пред завесата и ни позволете да направим нашия опит.

Салахудин отведе жените няколко крачки встрани и сега, когато завесата скриваше Ченгиз от погледите им, те заплакаха.

- Закле се, че никога няма да ме напусне - ридаеше Насрийн, чийто железен контрол накрая бе разрушен, - и си отиде. Салахудин отиде да погледне през пролуката в завесата и видя волтаж в тялото на баща му, внезапната зелена назъбеност на пулса на екрана на монитора; видя лекар и сестри да блъскат гърдите на баща му; видя поражение.

Последното нещо, което видя на лицето на баща си, точно преди последния безполезен опит на лекарския екип, беше появата на един толкова дълбок ужас, че смрази Салахудин до мозъка на костите. Какво е видял? Какво беше това, което го чакаше, което чака всички нас, което докарва такъв страх в очите на един храбър мъж? - Сега, когато беше свършило, той се върна до леглото на Ченгиз и видя устата на баща си изкривена нагоре в усмивка.

Той помилва тези скъпи бузи. Не го обръснах днес. Той умря с набола брада. Колко студено беше лицето му вече, но мозъкът, мозъкът беше запазил малко топлина. Бяха пъхнали памук в ноздрите му. Но да предположим, че е било грешка? Ами ако иска да диша? Насрийн Чамчауала беше до него.

- Да закараме баща ти вкъщи - каза тя.

Ченгиз Чамчауала се завърна у дома в линейка, лежащ на алуминиева носилка на пода между двете жени, които го бяха обичали, докато Салахудин ги следваше с колата. Санитари го положиха да почива в кабинета му; Насрийн пусна климатика на максимум. В края на краищата това беше тропическа смърт и скоро слънцето щеше да се покаже.

Какво е видял, продължи да си мисли Салахудин. Защо този ужас? И отде тази последна усмивка?

Отново дойдоха хора. Чичовци, братовчеди, приятели поеха отговорност за организирането на

всичко. Насрийн и Кас-турба седяха на бели постелки на пода в стаята, в която някога Саладин и Зини бяха посетили грубияна Ченгиз; с тях седяха жени, за да оплакват, много от тях рецитираха отново и отново калма с помощта на кимащи глави. Салахудин беше раздразнен от това, но му липсваше волята, за да им каже да спрат. Тогава дойде моллата и съши покривката, която щеше да обгърне Ченгиз, и дойде време да се измие тялото; и въпреки че имаше много мъже и нямаше нужда той да помага, Салахудин настоя. - Ако той можеше да погледне смъртта си в очите, тогава и аз мога. - Когато баща му беше измит, докато обръщаха тялото му насам-натам под командването на моллата, една натъртена и провиснала плът, с дълъг кафяв белег от операция на апендикс, Салахудин си припомни единствения друг път в живота му, когато беше видял своя плътски скромен баща гол: той беше на девет години, влизайки погрешка в банята, където Ченгиз взимаше душ, и видът на бащиния му пенис беше шок, който той никога не забрави. Този дебел тумбест орган, подобен на тояга. 0, тази мощ и незначителността на неговия собствен...

- Очите му не искат да се затворят - оплака се моллата. - Трябваше да го направите преди това.

Набит прагматичен тип бе този молла с брадата без мустаци. Отнасяше се към мъртвото тяло като към всекидневно нещо, нуждаещо се от миене, както колата, прозореца или

чинията имат нужда.

- Ти си от Лондон? Самия Лондон? - Бях там много години. Бях портиер в хотел „Кларидж". - Оо? Така ли? Колко интересно. Човекът искаше да води салонни разговори! Салахудин беше ужасен. Това е баща ми, не разбираш ли?

- Тези дрехи - попита моллата, посочвайки последното облекло на Ченгиз от курта и паджама, тези, които болничният персонал беше разрязал, за да стигне до гърдите му. -Имаш ли нужда от тях?

- Не. не. Вземи ги. Моля.

- Много си любезен.

Малки парченца черен плат бяха напъхани в устата на Ченгиз и под клепачите му.

- Този плат е бил в Мека - каза моллата.

- Извади го! - Не разбирам. Това е свят плат.

- Чу ме: вън, вън. Нека Бог се смили над душата ти. И:

Носилката, поръсена с цветя, подобно на извънмерно бебешко креватче.

Тяло, обвито в бяло, със стружки от сандалово дърво за аромат, разпръснати върху него.

Още цветя и едно покривало от зелена коприна със стихове от Корана по него, избродирани със златни конци.

Линейка с носилка, почиваща в нея, очакваща разрешението на вдовиците да тръгне.

Последно сбогом от жените.

Гробището. Опечалени мъже, втурнали се да вдигнат носилката на своите рамене, стъпкват крака на Салахудин, откъсвайки парче от нокътя на големия му пръст.

Сред опечалените един отчужден стар приятел на Ченгиз тук въпреки двойната си пневмония; и друг джентълмен, плачещ изобилно, самият той ще умре на следващия ден; асорти - крачещите летописи на живота на един мъртъв човек.

Гробът. Салахудин се спуска в него, застава откъм главата, гробарят откъм краката. Ченгиз Чамчауала е спуснат надолу. Тежестта на бащината ми глава, лежаща върху ръката ми. Аз я положих в гроба.

Светът, беше писал някой, е място, което доказваме като действително, умирайки в него.

Чакаше го, след като се върна от гробището: една медна и пиринчена лампа, неговото подновено наследство. Той отиде в кабинета на Ченгиз и затвори вратата. Там бяха старите му пантофи до леглото: той се беше превърнал, както предсказа, в „чифт празни обувки". Чаршафите още носеха отпечатъка от тялото на баща му; стаята беше пълна със задушаващ парфюм: сандалово дърво, камфор, карамфил. Той взе лампата от полицата и седна на писалището на Ченгиз. Изваждайки носна

кърпа от джоба си, потърка чевръсто: един път, два пъти, три пъти.

Всички светлини светнаха изведнъж. Зинат Вакил влезе в стаята.

- О, Боже, съжалявам, може би искаше да са изгасени, но със спуснати щори просто ще е много тъжно.

Размахвайки ръце, говорейки високо със своя красив дрезгав глас, с коса, сплетена веднъж завинаги в конска опашка до кръста, ето я тук, неговият личен джин.

- Чувствам се толкова лоша, че не дойдох по-рано, просто се опитвах да те нараня, какво време избрах, толкова глупаво робуване на собствените прищевки, яр, хубаво е да те видя, бедно осиротяло гъсе!

Беше същата както винаги, потопена в живота до шия, съчетавайки случайни лекции по изкуство в университета с лекарската си практика и политическата дейност.

- Знаеш ли, бях в проклетата болница, когато дойде? Бях точно там, но не знаех за баща ти, докато не свърши, и дори тогава не дойдох да те прегърна, каква кучка, ако искаш да ме изхвърлиш, няма да се оплаквам.

Това беше щедра жена, най-щедрата, която познаваше. Когато я видиш, ще узнаеш, беше си обещал той, и излезе, че е вярно.

- Обичам те - чу се той да казва, карайки я да се спре в крачка.

- О'кей, няма да те държа отговорен за това - най-нак-рая каза тя, изглеждайки страшно доволна. - Равновесието на съзнанието ти сигурно е нарушено. Имаш късмет, че не си в някоя от нашите големи, големи държавни болници; те слагат умопобърканите до пристрастени към хероина и има такъв наркотрафик в болничните стаи, че бедните шизоици свършват с лоши навици. Както и да е, ако го кажеш пак след четиридесет дена, внимавай, защото тогава може би ще го взема на сериозно. Точно сега може да е заболяване.

Повторното влизане на Зини (непобедена и изглежда необвързана) в живота му завърши процеса на обновление, на възстановяване, който беше най-изненадващият и парадоксален резултат от смъртоносната болест на баща му. Старият му английски живот, неговите странности, неговите злини, сега изглеждаха много далече, дори неуместни, подобно на неговия съкратен псевдоним.

- Крайно време беше - одобри Зини, когато й каза за

връщането си към Салахудин. - Сега най-после можеш да спреш да играеш.

Да, това приличаше на началото на нов етап, в който светът ще бъде твърд и действителен и в който вече я нямаше широката фигура на един родител, стояща между него и неизбежността на гроба. Един осиротял живот, подобно на Мохамедовия, подобно на всеки. Един живот, осветен от една странно лъчиста смърт, която продължаваше да блести в съзнанието му подобно на един вид вълшебна лампа.

Трябва да мисля за себе си отсега нататък като живеещ непрекъснато и преди всичко в бъдещето, реши той няколко дена по-късно в Зининия апартамент на Софая Колидж Лейн, докато се съвземаше в леглото от зъбатото й въодушевление при правенето на любов. (Тя плахо го беше поканила у дома си, като че сваляше було след дълго криене.) Но една история не може да бъде отхвърлена толкова лесно, все пак той живееше също и в настоящия момент на миналото и старият му живот се готвеше отново да се надигне около него, за да завърши последното си действие.

Той осъзна, че е богат човек. Според разпорежданията в завещанието на Ченгиз огромното богатство на магната и безбройните му бизнесинтереси трябваше да бъдат управлявани от изтъкнати попечители, като доходите бъдат разделяни поравно между три лица: втората жена на Ченгиз Насрийн, Кастурба, която споменаваше в документа като „в истинския смисъл на думата моята трета" и неговия син, Салахудин. Обаче след смъртта на двете жени попечителството можеше да бъде разпуснато, щом Салахудин решеше: накратко той наследяваше всичко. „При условие - лукаво беше добавил Ченгиз Чамчауала, - че нехранимайкото приеме дара, който преди това отхвърли с презрение, а именно реквизираното училище, разположено на Солан, Химачал Прадеш." Ченгиз може и да бе отсякъл едно орехово дърво, но никога не бе опитвал да изреже Салахудин от завещанието си. - Къщите на Пали Хил и Скендъл Пойнт обаче бяха изключени от тези разпореждания. Първата направо преминаваше у Насрийн Чамчауала, втората също веднага ставаше изцяло собственост на

Кастурбабаи, която бързо обяви намерението си да продаде старата къща на строителни компании. Мястото струваше милиони рупии и Кастурба беше напълно несантиментална към недвижимо имущество. Салахудин яростно възрази и беше жестоко повален.

- Аз живях целия си живот тук - съобщи му тя. - Затова само аз мога да реша.

Насрийн Чамчауала беше напълно безразлична към съдбата на стария дом.

- Още един жилищен блок с асансьори и един къс по-малко от стария Бомбай - вдигна рамене тя. - Какво значение има? Градовете се променят.

Тя вече се готвеше да се върне на Пали Хил, сваляйки кутиите с пеперуди от стените, събирайки препарираните си птици в салона.

- Зарежи това - каза Зинат Вакил. - Така и така не би могъл да живееш в този музей.

Тя беше права, разбира се; едва беше решил да обърне лице към бъдещето и веднага започна да се занимава с глупости и да съжалява за края на детството.

- Тръгнала съм да се срещна с Джордж и Бхупен, спомняш ли си? - каза тя. - Защо не дойдеш с мен? Трябва да започнеш да се гмуркаш в града.

Джордж Миранда току-що бе завършил един документален филм за общностите, интервюирайки индуисти и мюсюлмани с всякакви отсенки на мненията. Фундаменталисти от двете религии веднага бяха опитали да издействат заповед за забрана на прожекциите на филма и въпреки че бомбайс-ките съдилища бяха отхвърлили това искане, случаят беше отишъл нагоре до Върховния съд. Джордж, дори по-брадясал, с по-дълга коса и по-увиснал търбух, отколкото Салахудин си го спомняше, пиеше ром в една пивница в Дхоби Талао[11] и блъскаше масата с песимистични юмруци.

- Това е Върховният съд със славата на шах Бано! -извика той, имайки предвид прословутия случай, в който под натиска на ислямски екстремисти съдът беше отсъдил, че плащането на алименти противоречи на волята на Аллах, правейки по такъв начин индийските закони по-реакционни, отколкото например тези на Пакистан. - Така че аз нямам голяма надежда.

Той засукваше безутешно восъчните краища на своя мустак. Новата му приятелка, една висока слаба бенгалка с къса

коса, която Салахудин оприличи донякъде на Мишал Су-фян, избра този момент, за да нападне Бхупен Ганди за публикуването на малко томче стихотворения за.посещението му на „малкия храмов град" Гагари в западните планински вериги. Стихотворенията били критикувани от десните индуисти; един изтъкнат южноиндийски професор обявил, че Бхупен „се лишил от правото да бъде наричан индийски поет", но по мнението на младата жена, Сватилеха, Бхупен е бил прелъстен от религията в една опасна двойственост. С провиснала сива коса, сериозно, със сияещо лунообразно лице, Бхупен се защити:

- Казах, че единствените насаждения в Гагари са каменните богове, извадени от кариерите на хълмовете. Говорих за стада легенди, които освещават звънтенето на кравешки звънци, пасящи по склоновете. Това не са двойствени образи.

Сватилеха не беше убедена.

- Днес - настоя тя - нашите позиции трябва да са изказани с кристална яснота. Всички метафори са способни да бъдат изтълкувани превратно.

Тя предложи своята теория. Обществото е оркестрирано от онова, което тя наричаше великите наратори: история, икономика, етика. В Индия развитието на един корумпиран и затворен държавен апарат е „изключило народните маси от етическия проект". В резултат те търсеха етическо удов-летворение в най-стария от всички наратори, който е религиозната вяра. „Но тези наратори са манипулирани от теокра-цията и различните политически елементи по един напълно ретроградeн начин".

Бхупен каза:

- Ние не можем да отречем вездесъщността на вярата. Ако пишем така, че да предрешаваме, че подобна вяра е по някакъв начин заблуждение или неистина, тогава не сме ли виновни в елитизъм, в налагане на нашия мироглед на масите?

Сватилеха беше изпълнена с пренебрежение.

- Днес в Индия се очертават фронтовете - кресна тя. -Мирски срещу религиозен, светлината срещу мрака. По-доб-ре да избереш на коя страна си.

Бхупен стана да си ходи ядосан. Зини го успокои.

- Не можем да си позволим схизми. Трябва да се изработи план.

Той отново седна и Сватилеха го целуна по бузата.

- Съжалявам - каза тя. - Твърде много университетско образование, винаги казва Джордж. Аз просто доказвах пример.

Бхупен, успокоен, се престори, че я боксира по носа; кризата отмина.

Бяха се срещнали, разбра сега Салахудин, за да обсъдят своя дял в една забележителна политическа демонстрация: образуването на човешка верига, простираща се от Входа към Индия[12] до най-крайните северни предградия на града в подкрепа на „националната интеграция". Комунистическата партия на Индия (марксисти) наскоро била организирала точно същата човешка верига в Керала с голям успех.

- Но - доказваше Джордж Миранда - тук в Бомбай ще бъде напълно различно нещо. В Керала КП (м) е на власт. Тук с тези копелета от Шив Сена на власт ние можем да очакваме всякакъв вид тормоз, от полицейски прегради до истински нападения на сганта върху части от веригата -особено когато преминава през крепостите на Сена в Мазага-он и както ще се наложи.

- Въпреки тези опасности - обясни Зини на Салахудин, подобни публични демонстрации бяха съществени. При нарастването на общностното насилие - и Меерут беше само най-скорошното от дълга поредица смъртоносни произшествия - беше наложително да не се позволи на силите на дезинтеграцията да си правят каквото искат. - Ние трябва да покажем, че действат и противоположни сили.

Салахудин беше малко развеселен от скоростта, с която животът му отново беше започнал да се променя. Аз да взимам участие в КП (м) мероприятие. Чудесата никога няма да се свършат; наистина трябва да съм влюбен.

Щом нещата бяха уговорени - колко приятели всеки от тях ще успее да доведе, къде да се съберат, какво да се носи като храна, напитки и материали за първа помощ - те се отпуснаха, гаврътнаха наведнъж евтиния тъмен ром, дрънкаха несвързано и тогава беше първият път, когато Салахудин чу слух[066116] за странното поведение на Гавраил Фаришта, които бяха започнали да обикалят града, и почувства старият му живот да го убожда като скрит трън; чу миналото като далечен тромпет да звънти в ушите му.

Този Гавраил Фаришта, който се завърна в Бомбай от Лондон, за да хване нишките на своята филмова кариера, не беше, по всеобщо съгласие, старият неустоим Гавраил.

- Мъжът изглежда дяволски склонен да поеме по пътя на самоубийството - обяви Джордж Миранда, който добре познаваше всички кинаджийски клюки. - Кой знае защо? Разправят, че е малко подивял, защото е бил нещастен в любовта.

Салахудин си сдържа устата затворена, но почувства лицето му да се сгорещява. Али Коун отказа да приеме обратно Гавраил след пожарите в Брикхол. По въпроса за прошката никой не беше помислил да се допита до невинната и тежко наранена Алилуя; отново направихме нейния живот периферен на нашия. Гавраил беше казал на Салахудин в един последен и малко напрегнат телефонен разговор, че се връща в Бомбай „с надеждата, че никога не трябва да я виждам отново през остатъка от живота си, нито теб или този проклет студен град". И ето че сега беше тук и по думите на всички съсипваше живота си и на родна земя.

- Прави някакви странни филми - продължи Джордж. -А този път е трябвало да вложи собствените си пари. След два провала продуцентите бързо се измъкнаха. Така че ако и този потъне, той ще фалира, унищожен, фунтош.

Гавраил се беше заловил с един римейк на историята на Рама[13] със съвременни дрехи, в който героите и героините бяха станали зли и покварени, вместо чисти и свободни от греха. Той беше един

развратен, пиян Рама и лекомислен Сита, докато Равана, кралят на демоните, беше изобразен като почтен и честен човек.

- Гавраил играе Равана - обясни Джордж, омаян от ужас. - Изглежда, че нарочно се опитва да предизвика последен сблъсък с религиозните сектанти, знаейки, че не може да спечели, че ще бъде разкъсан на парчета.

Няколко членове от екипа вече се били оттеглили от снимките и давали огнени интервюта, обвинявайки Гавраил в „богохулство", „сатанизъм" и други провинения. Неговата последна любовница, Пимпле Билимория, беше видяна на корицата на „Кино-блиц" да казва: „Беше като да целуваш дявола." Старият проблем на Гавраил със серния дъх явно се беше върнал усилен.

Неговото ексцентрично поведение било накарало езиците да мелят дори повече, отколкото за избора му на сюжет за филма.

- Някои дни е ласкавост и светлина - каза Джордж. - А друг път идва на работа като Господ Бог всемогъщи и наистина настоява хората да коленичат. Аз лично не вярвам, че филмът ще бъде завършен, освен ако и докато не се оправи с психическото си здраве, което аз откровено смятам за засегнато. Първо болестта му, след това самолетната катастрофа, след това нещастната любов: могат да бъдат разбрани проблемите на човека.

А имаше и по-злостни слухове: неговите данъчни далавери се разследвали; полицаи го били посетили, за да задават въпроси за смъртта на Реха Мерчант и съпругът на Реха, кралят на сачмените лагери, бил заплашил да „счупи всички кокали в тялото на копелето", така че за няколко дни Гавраил е трябвало да бъде придружаван от телохранители, когато използвал асансьорите в Еверест Вилас; а най-лошото от всичко били намеците за нощните му посещения на градския район на червените фенери, където, както се твърдеше, често посещавал определени заведения на Форас Роуд, докато дада не го изхвърлили, защото жените били наранявани.

- Казват, че някои от тях били сериозно наранени - каза Джордж. - Че трябвало да бъдат платени големи подкупи. Не зная. Хората приказват какво ли не. Тази Пимпле рипна, разбира се, право при победителите. Мъжът, който мрази жените. Тя самата се изкарва звезда и femme fatale от цялата работа. Но има нещо не наред у Фаришта. Чух, че познаваш човека - завърши Джордж, поглеждайки Салахудин: който се изчерви.

- Не много добре. Само заради самолетната катастрофа и въобще.

Той беше смутен. Изглежда Гавраил не беше успял да избяга от вътрешните си демони. Той, Салахудин, беше повярвал - сега се оказа наивно, - че събитията по време на брикхолския пожар, когато Гавраил спаси живота му, донякъде ги бяха пречистили и двамата, бяха тласнали тези дяволи във всепоглъщащите пламъци; че фактически любовта беше показала, че може да прояви очовечаваща сила, толкова голяма, колкото тази на омразата; че достойнствата могат да преобразяват хората също толкова, колкото порока. Но нищо не беше вечно; излезе, че никое лечение не е завършено.

- Филмовата индустрия е пълна с ненормалници - разпалено казваше Сватилеха на Джордж. - Само се погледни, мистър.

Но Бхупен стана сериозен.

- Винаги съм гледал на Гавраил като на положителна сила - каза той. - Актьор от малцинството, който играе роли от много религии и бива приеман. Ако е изгубил популярност, това е лош знак.

Два дни по-късно Салахудин Чамча прочете в неделните вестници, че един международен екип от алпинисти на път да опита изкачване на Скрития връх е пристигнал в Бомбай; и когато видя, че сред отбора е прочутата „Кралица на Еве-рест" мис Алилуя Коун, той имаше странното усещане, че е преследван, усещане, че сенките от въображението му излизат в действителния свят, че съдбата придобива бавната, съдбоносна логика на сън.

Сега зная какво е призрак - помисли си той. - Недовършена работа, ето какво е.

Пребиваването на Али в Бомбай през следващите два дена започна да го занимава все повече и повече. Съзнанието му настояваше да прави странни връзки между например явното възстановяване на краката й и края на връзката й с Гавраил: сякаш той я беше осакатявал със своята ревнива любов.

Неговото рационално съзнание знаеше, че всъщност проблемът с дюстабана предхождаше отношенията й с Гавраил, но той беше навлязъл в странно мечтателно настроение и изглеждаше глух за логиката. Какво в действителност правеше тук? Защо наистина беше дошла? Той стигна до убеждението, че някаква ужасна орис е предопределена от съдбата.

Зини, чиято работа в операционната, лекциите в университета и организирането на човешката верига не й оставяха сега никакво време за Салахудин и неговите настроения, погрешно смяташе съсредоточеното му мълчание като израз на съмнения - във връщането му в Бомбай, във въвличането му в политическа дейност от вид, който винаги му е бил омразен, в нея. За да прикрие страховете си, тя му говореше под формата на лекции.

- Ако си сериозен в отърсването си от своята чуждестран-ност, Салад баба, тогава не изпадай вместо нея в някаква безкоренна забрава. О'кей? Ние всички сме тук. Всички сме точно пред теб. Ти наистина трябва да направиш един опит да се запознаеш като възрастен с това място, това време. Опитай се и прегърни този град такъв, какъвто е, не някакъв детски спомен, който едновременно те прави носталгичен и те разболява. Приближи го до себе си. Действително съществуващото място. Направи неговите грешки свои. Стани негово създание, принадлежи му.

Той кимаше отсъстващо и тя, мислейки, че той се готви да я напусне отново, се втурна навън с такава ярост, че го остави дълбоко учуден.

Дали да телефонира на Али? Беше ли й казал Гавраил за гласовете?

Дали да се опита да се срещне с Гавраил?

Нещо предстои да се случи, предупреждаваше вътрешният му глас. Ще се случи и не знаеш какво е и нищичко не можеш да промениш. О, да: ще е нещо лошо.

То се случи в деня на демонстрацията, която въпреки всички трудности мина с твърде голям успех. Съобщиха за няколко малки сблъсъка в района Мазагаон, но общо взето проявата беше дисциплинирана. Наблюдатели на КП(м) съобщиха за непрекъсната верига от мъже и жени, държащи се за ръце от единия до другия край на града, и Салахудин, стоейки между Зини и Бхупен на Мохамед Али Роуд, не можеше да отрече силата на гледката. Много хора във веригата бяха просълзени. Заповедта да се хванат за ръце беше дадена от организаторите - Сватилеха изпъкваше между тях, пътувайки в задната част на един джип с мегафон в ръката -точно в осем сутринта; един час по-късно, когато върховият трафик на града достигна своя клаксониращ връх, тълпата започна да се разпръсква. Обаче въпреки хилядите, взели участие в проявата, въпреки мирния й характер и положително послание образуването на човешката верига не беше показано по новините на Дордашан телевизия. Нито пък Всеиндийското радио съобщи за събитието. Мнозинството на подкрепящата правителството преса на местните езици също пропусна всякакво споменаване... Един всекидневник на английски език и един неделен вестник отпечатаха репортажи; това беше всичко. Зини, спомняйки си за отношението към веригата в Керала, беше предсказала това оглушително мълчание, докато тя и Салахудин вървяха пеш към вкъщи.

- Това е комунистическо шоу - обясни тя. - Така че официално не е събитие.

Какво беше обсебило заглавията на вечерните вестници?

Какво крещеше на читателите с огромни букви, докато на човешката верига не беше разрешен и шепот с дребен шрифт?

ЛЕДЕНА КРАЛИЦА И ФИЛМОВ МАГНАТ ЗАГИВАТ ДВОЙНА ТРАГЕДИЯ НА МАЛАБАР ХИЛ -

ГАВРАИЛ ФАРИШТА ИЗЧЕЗВА

ПРОКЛЯТИЕТО НА ЕВЕРЕСТ ВИЛАС

ОТНОВО НАНАСЯ УДАР

Тялото на уважавания филмов продуцент С. С. Сисодия било открито от домашната прислуга, лежащо в центъра на килима в дневната на апартамента на прочутия актьор мистър Гавраил Фаришта с дупка в сърцето. Мис Алилуя Коун намерила смъртта си в смятано за свързано с първия случай произшествие, падайки от покрива на небостъргача, от който няколко години по-рано мисис Реха Мерчант беше хвърлила децата и себе си върху цимента долу.

Сутрешните вестници бяха по-малко двусмислени за последната роля на Фаришта. ФАРИШТА Е ЗАПОДОЗРЯН, ИЗБЯГВА.

- Връщам се в Скендъл Пойнт - каза Салахудин на Зини, която, разбирайки погрешно това оттегляне в глъбините на собствения дух, се разпали:

- Мистър, по-добре е да решиш.

Тръгвайки си, той не знаеше как да я успокои, как да й обясни смазващото го чувство за вина, за отговорност: как да й каже, че тези убийства бяха черните цветя на семена, посети от него много отдавна?

- Просто трябва да помисля - каза той едва-едва, потвърждавайки подозренията й. - Само ден или два.

- Салад баба - каза тя рязко, - трябва да ти го кажа, човече. Страхотно време си избрал, наистина.

През нощта след участието в човешката верига Салахудин Чамчауала гледаше през прозореца на детската си спалня нощните форми на Арабско море, когато Кастурба почука настойчиво на вратата му.

- Един човек е тук, за да се види с теб - каза тя, почти просъсквайки думите, откровено уплашена.

Салахудин не беше видял никого да влиза през портата.

- През входа за прислугата - каза Кастурба в отговор на въпроса му. - И, баба, слушай, това е онзи Гавраил. Гавраил Фаришта, за когото вестниците казват... - гласът й се изгуби и тя загриза нервно ноктите на лявата си ръка.

- Къде е?

- Какво да правя, бях уплашена - изплака Кастурба. -Казах му в кабинета на баща ти, той само чака там. Може би е по-добре да не отиваш. Да се обадя ли на полицията? Бапу-ре[14], такова нещо.

- Не. Не се обаждай. Аз ще ида да видя какво иска. Гавраил седеше на леглото на Ченгиз със старата лампа

в ръце. Той носеше,един мръсен бял тоалет от курта-паджа-ма и приличаше на човек, който е спал на открито. Очите му бяха разфокусирани, без светлина, мъртви.

- Спуно - каза той уморено, махвайки с лампата по посока на едно кресло. - Чувствай се като у дома си.

- Изглеждаш ужасно - рискува Салахудин, изтръгвайки от другия мъж една далечна, цинична, чужда усмивка.

- Седни и млъкни, Спуно - каза Гавраил Фаришта. -Тук съм, за да ти разкажа една история.

Значи ти си бил, разбра Салахудин. Наистина си го направил: и двамата си ги убил. Но Гавраил беше опрял върховете на пръстите си и със затворени очи започна историята си - която беше също така краят на много истории - така:

Кан ма кая

фи кадим аззаман...[15]

Беше и не беше така във време отдавна забравено.

Е, както и да е, стана горе-долу така:

Не мога да съм сигурен, защото когато дойдоха да се обадят, не бях на себе си, не, яр, изобщо не бях на себе си някои дни са тежки как да ти кажа какво нещо е болестта нещо като това но не мога да съм сигурен

Винаги една част от мен стои отвън крещейки не моля те недей но няма полза виждаш когато дойде болестта Аз съм ангелът проклетият ангел на бога а тези дни е отмъщаващият ангел Гавраил отмъстителят винаги отмъщение

защо

Не съм сигурен нещо подобно за престъплението да бъдеш
човек
особено жена но не изключително хората трябва да плащат
Нещо подобно
Така той я доведе не искаше да направи нищо лошо сега го
зная той само искаше да се съберем нннне можеш ли да
видиш каза той тя още не те е зззабравила за нищо на света
и ти каза той все още си луд по нннея всички знаят всичко
което искаше беше ние да да да
Но аз чух строфи
Ти ме пипна Спуно,
Строфи
Розови ябълки лимонов пай сис буум ба
Обичам кафе обичам чай
Виолетките са сини розите червени спомняй си за мен когато
съм мъртъв мъртъв мъртъв
Такива неща
Не можах да ги извадя от тиквата си и тя се промени пред
очите ми наричах я как ли не курва такива неща и него че
зная за него
Сисодия развратник от някъде си зная какво искат
да
ми се смеят в собствения ми дом нещо такова
Аз обичам масло аз обичам тост
Строфи Спуно как мислиш кой прави такива дяволски
неща
Така призовах яростта на Бога насочих пръста си простелях
го в сърцето но тя кучка мислех си кучка студена като лед
стоеше и чакаше просто чакаше и тогава не зная не мога да
бъда сигурен не бяхме сами
Нещо такова
Реха беше там носейки се на своя килим спомняш си я Спуно
спомняш си Реха на своя килим когато падахме и някой друг
също луд изглеждащ весел маскиран като шотландец някакъв бял тип не разбрах името
Тя ги виждаше или не ги виждаше не мога да бъда сигурен тя просто стоеше там
Беше идея на Реха заведи я горе на върха на Еверест щом веднъж си бил там единственият път е надолу Посочих я с пръст качихме се горе Не я бутнах Реха я бутна Не бих я бутнал Спуно
Разбери ме Спуно По дяволите Обичах това момиче
Салахудин си мислеше как Сисодия със забележителната си дарба за среща с шанса (Гавраил изстъпващ се пред лондонския трафик, самият Салахудин паникьосващ се пред една отворена

самолетна врата и сега вероятно Алилуя Коун във фоайето на нейния хотел) най-накрая случайно се беше сблъскал със смъртта; и мислейки също за Али, по-малко щастлива падаща от него, правеща (вместо лелеяното самотно изкачване на Еверест) това позорно смъртоносно слизане - и затова как ще умре заради строфите си, но не можеше да открие причина в себе си да нарече смъртната присъда несправедлива.

На вратата се почука.

- Моля отворете, полиция!

Въпреки всичко Кастурба им се беше обадила. Гавраил вдигна капака на вълшебната лампа на Ченгиз Чамчауала и го пусна да падне, тракайки на пода. Той е скрил пистолет вътре, осъзна Салахудин.

- Внимавайте - изкрещя той. - Тук има въоръжен човек! Чукането престана и сега Гавраил потърка с ръка лампата отстрани: един път, два пъти, три пъти.

Револверът скокна в другата му ръка. Появи се страховит джин с чудовищен ръст, спомни си Салахудин.

- Какво желаеш? Аз съм роб на този, който притежава лампата.

Какво ограничаващо нещо е оръжието, мислеше Сала-худин, чувствайки се странно откъснат от събитията. - Подобно на Гавраил, когато започна болестта. - Да, наистина, едно от най-ограничаващите неща. - Защото колко малко възможности за избор имаше, сега, когато Гавраил беше въоръженият човек, а той невъоръженият; колко се беше смалила вселената! Истинските джинове от миналото имаха властта да отварят портите на Безкрайното, да правят всички неща възможни, да превръщат всички чудеса в достижими; колко банално в сравнение с този модерен призрак, този деградирал наследник на могъщи предци, този треперещ роб на една лампа от двадесети век.

- Преди много време ти казах - тихо каза Гавраил Фа-ришта, - че ако сметна, че болестта никога няма да ме напусне, че винаги ще се връща, аз няма да мога да го понеса.

След това много бързо, преди Салахудин да може и пръст да помръдне, Гавраил пъхна дулото на пистолета в устата си; и дръпна спусъка; и беше свободен.

Той стоеше на прозореца на своето детство и гледаше към Арабско море. Месечината беше почти цяла; лунната светлина, простираща се от скалите на Скендъл Пойнт към хоризонта, създаваше илюзията за една сребърна пътека, като път в блестящите коси на водата, подобно на път към чудотворна страна. Той поклати глава; повече не можеше да вярва в приказки. Детството беше свършило и изгледът от прозореца му не беше нещо повече от старо и сантиментално ехо. По дяволите с него! Нека дойдат булдозерите. Ако старото отказваше да умре, новото не можеше да бъде родено.

- Ела - каза гласът на Зинат Вакил до рамото му. Изглеждаше, че въпреки всичките му злосторничества,

слабост, вина - въпреки неговата човечност - той получаваше друг шанс. Не се водеше сметка за щастливите случайности на хората, това беше ясно. Ето я просто до него, хващайки го за лакътя.

- Вкъщи - предложи Зини. - Давай да се махаме по-бързо оттук.

- Идвам - отвърна той и се обърна с гръб към изгледа.

БЕЛЕжКИ НА ПРЕВОДАЧА И ИЗДАТЕЛЯ

ГлаваI -АНГЕЛЪТГАВРАИЛ

[1] На урду и персийски името означава Гавраил Ангела.

[2] Обичайното му значение е на „свят стар човек", но Рушди го използва със значение на „млад човек", а в определени случаи на мистър или сър.

[3] Класическа персийска поетична форма.

[4] Брат.

[5] Приятел.

[6] Единият от традиционните два рая в исляма. Другият е Гулистан.

[7] Буквално „чужда страна", използвано като име за Англия.

[8] Чамча означава лъжица на хинди (на англ. spoon, оттам прякора Спуно) и човек, казващ на всичко „да".

[9] Преводът на стиховете е на Любен Лачански.

[10] жан Батист Ламарк (1744-1829) - френски естествоизпитател, който защитава теорията, че характеристики, придобити от живи организми по време на живота им, могат да бъдат наследявани от техните поколения.

[11] От първия стих на „Властвай, Британия!"

[12] Ал-Лат, Манат, Уза - предислямски богини, почитани в Мека в собствени храмове.

[13] Изобразява известен индийски режисьор под псевдоним, съставен от типично индийско име и инициалите на известния американски режисьор Дейвид Уорк Грифит.

[14] Внезапно.

[15] Тантризмът е религиозна традиция, популярна в Тибет и Северна Индия, която включва разточителни сексуални изображения. [16]X-X1в.сл.Хр.

[17] Свити на ръка цигари.

[18] Прислужница. (Бел. прев)

[19] Индийската национална правителствена телевизия.

[20] Р. Лалик (1860-1945) - френски дизайнер на елегантни скъпоценности и вещи.

[21] Безценна традиционна индуистка скулптура от времето на династия Чола (IX-XII в.), изобразяваща Шива, танцуващ в огнен кръг.

[22] В инд. митология любовниците на Кришна, пастирки.

[23] Смокиновото дърво, под което Сидхарта Гаутама, историческият Бу-да, постига просветление.

[24] Акбар Великолепни, владетел на Индия през XVI в., и неговият военачалник, министър и поет.

[25] Аватара - спускане, инкарнация.

[26] Град в Махараштра, дом и комуна на Бхагван Шри Раджниш, по-късно наречен Ошо.

[27] Свещеният Коран, 37:103.

[28] Леко блюдо или закуска.

[29] Съдини за гореща храна, разнасяна от дабавала.

[30] Водачи.

[31] Зъл демон, чудовище.

[32] Свободният край на сарито, който обикновено се носи през рамо.

[33] Ани Безант (1836-1901) - английска теософка.

[34] Древни приказки

[35] Син на Шива и Парвати.

[36] „Господарят Ганеша".

[37] Отдалечен град в Северозападен Раджастан, изграден от пясъчник през 1156 г.

[38] Прословут плейбой от египетското кралско семейство.

[39] Еврейка. (Бел прев.)

[40] Бяла жена.

[41] „Добре де" на бомбайски сленг.

[42] Актьорите не са хора.

[43] Поклонничество към богиня, подобна на Кали, в Южна Индия.

[44] Зороастрийски потомци на персийски бежанци, заселили се в Бомбай.

[45] Типична индийска дреха от сгънат плат, носена от мъжете като набедрена превръзка.

[46] Мери I (1516-1558) - първата кралица, управлявала Англия, и наречена Кървавата Мери заради преследването на протестантите в опит за връщане на католицизма в Англия.

[47] Бесилките, където преди са провеждани екзекуциите.

[48] Чанакя Вишнугупта - легендарен съветник на принцове, включително Чандрагупта, първия император, носещ това име.

[49] Индийските noli-me-tangere растения за разлика от европейските наистина се повреждат.

[50] Буквално „безпричинно разрушена".

[51] Див недодялан човек.

[52] Мери Куонт е водеща модистка през 60-те в Лондон и създава прическа, подобна на шапка. (Бел.прев.)

[53] Алкохолно питие, подправено с пургатив или наркотик.

[54] Знаменито обозначение за човешко месо в Южния Пасифик. (Бел.прев.)

[55] Англичанин или английски език. (Бел.прев.)

[56] Традиционна дълга риза, носена от индийците.

[57] Пречистено масло. (Бел.прев.)

[58] Хижра технически са транссексуални, чрез грубо оперативно пребразуване на мъжки гениталии в женски.

[59] Героиня от комикс.

[60] Коптори. (Бел.прев.)

[61] Дясна националистична индуистка партия, често отговорна за меж-дуобщностно насилие.

[62] Войнствен профсъюзен лидер.

[63] Джайнизъм (санскр.) - неортодоксална индийска религия, която отхвърля авторитета на ведите.

[64] Малък хотел, почти колиба.

[65] Улични игри. (Бел.прев.)

[66] Мюсюлманска годежна церемония.

[67] Тъмнокожите дравиди, които живеят в Южна Индия, традиционно се смятат за по-нисши от по-светлите арийци от Севера.

[68] Амитаб Бачан - мегазвезда в индийското кино през 70-те години.

[69] Милионер.

[70] Общ термин, който обхваща жертвоприношения, молитви и други действия на почит в индуизма.

[71] Раджа Рави Варма (1848-1906) пръв въвежда рисуването с маслени бои в Индия и европейския реалистичен стил. (Бел. прев).

[72] Нанди е превозното средство на Шива.

[73] Традиционни индийски храмови танцьорки.

[74] Защитаващ доктрина, твърдяща, че различните форми на живот и светът са сътворени от Бог.

[75] Евнуси, ебачи.

[76] Свърши.

[77] Свободна роба с качулка, носена в Северна Африка.

[78] Quod erat demonstrandum - което трябаше да се докаже.

[79] Вярващите сикхи никога не подстригват косата или брадата си, особено наследствените благородници - сирди.

Глава II -МАХУНД

[1] Лотосово дърво - в сура 53 „Звездата" (стих. 14-61) от Корана се казва, че лотосовото дърво стои на границата на райската градина.

[2] Арабско племе, една от неговите дъщери се омъжва за Исмаил и когато напускат Мека, затрупват кладенеца.

[3] Дядото на Мохамед Абдул Муталиб, който подобно на баща си е търговец.

[4] Myroxylon samum.

[5] Джахилия - период, с който мюсюлманите обозначават времето преди откровението, но се използва и в смисъл на невежество, немюсюлманс-ко. Рушди го използва за име на Мека.

[6] Чужденците, европейците. Бел.прев.)

[7] Халид ибн ал-Уалид приема исляма година преди Мохамед да завладее Мека и се превръща в най-известния мюсюлмански ггълководец.

[8] Християнска ерес, признаваща само божествената природа у Христос.

[9] Мохамед е имал толкова проблеми със сатирици, които са го нападали, че е накарал да убият един от тях на име Ка'б.

[10] Хубал - арабското произношение на Авел.

[11] Семитско племе, вратна израилтяните. Вж. Изход 17:8-16.

[12] Салман ал-Фарси е един от първите покръстени в Персия.

[13] Освободен абисински роб, избран от Мохамед за първия мюезин.

[14] Първото име на Медина, преди Мохамед да се настани там.

[15] Пророк.

[16] Името на чичото на историческия Мохамед.

[17] Всяка глава в Корана има заглавие, в случая „Звездата" (Сура 53)

[18] Мантихора (лат.) - Легендарно животно с човешка глава, лъвско тяло и опашка на дракон или скорпион.

[19] Амфисбайна (гр.) - змии с глави в двата си края, способни да се движат и в двете посоки.

[20] Исус и Мария. В исляма Исус е чудотворно роден пророк, но не син Божи.

[21] Симургхи - в персийската митология гигантски птици.

[22] Беше завършено.

[23] Борбата с архангел или самия Бог. Зависи от прочита на Сътворение 32:24-32.

Глава III -ЕЛОУИНДИЙОУИН

[1] Скарификация (лат.) - Едновременно нарязване на тъкан, за да се отвори място за изтичане на кръв или друго.

[2] Близо до мястото на Хейстингската битка между нормани и англосаксонци (1066).

[3] Традиционно име за планетата Венера и за дявола.

[4] „Десетте божи заповеди", филм от 1956.

[5] Молебствие (гр.), прен. досадно изброяване.

[6] Пепелянката с кръста.

[7] Полицейската кола.

[8] Стана, каквото стана/В старо време.

[9] Phytolacca dioica.

[10] Планински вериги, често успоредни.

[11] Шариф - благороден, издигнат.

[12] От пакистанец - расистко обръщение към цветнокожите имигранти във Великобритания.

[13] Двоен, защото през 1960 и 1961 е шампион на страната.

[14] Това е риданието на евреите, отведени в заточение във Вавилон.

[15] Този легендарен ирландски воин и поет само трябвало да посмуче от палеца на знанието, за да узнае какво предстои.

[16] Господарят на света Вишну.

[17] Ловец на вещици от XVII век, по чиято вина загиват около 230 души, самият той обесен като вещер през 1647.

[18] Дяволчета.

[19] Зороастрийски наследници на персийски бежанци, заселили се главно в Бомбай.

[20] Домашен фондан с шамфъстък и пържени тестени панделки, подправени с шафран.

[21] Подсладен и подправен чай с мляко.

[22] Тестени джобове със зеленчуци.

[23] Ястие от риба и ориз.

[24] Дребна монета, една стотна от рупията.

[25] Древноиндийски мъдрец.

[26] Мюсюлмански мъдрец, свят човек.

[27] Дик Уитингтън (?-1423) - англ. търговец и три пъти кмет на Лондон, който според легендата чул глас след поредното обедняване, призоваващ го „Стани пак, Уитингтън, кмет на Лондон."

[28] Jump, Jumpy (Джъмпи) (англ.) - скачам, Скокльо.

[29] Няма друг Бог освен Аллах.

[30] Акбар Великолепни, владетел на могулската империя, който отхвърля ортодоксалния ислям.

[31] Присъщо на нервната особеност у човека.

[32] Град в Гвиана на устието на река Ескуибо.

[33] Грах с подправки.

[34] Според вярванията на населението огромно чудовище, търсещо човешки същества.

[35] Протей - Морско божество, което можело да променя външния си вид.

Глава IV-АЙША

[1] Индийско наименование за място, означаващо принадлежност, но тук е използвано като заместител на Иран.

[2] Кет Отивънс, американски певец, отрекъл кариерата си след приемането на исляма и подкрепил фетвата срещу С. Рушди.

[3] Маниерът за фамилно име да се използва Х. е бил широко разпространен сред чернокожите американски мюсюлмани.

[4] Букв. светлокожа жена.

[5] Индийски плосък безквасен хляб.

[6] Реза Пехлави, шах на Иран, се опитал да замени традиционния ислямски календар с такъв, който отбелязвал 2500 години непрекъсната монархия в Иран.

[7] Земевладелец.

[8] От гр. lepis, ido s „люспа" и pteryx „крило". Пеперуди.

[9] Bibidji - думата за жена с почетния суфикс ji.

[10] Град на пеперудите.

[11] женската част в мюсюлманска къща.

[12] Която и да е птица от от сем. Plocidae, напомнящи сипки и градящи сложни гнезда от преплетена растителност.

[13] Традиционното селско събрание.

[14] От сем. Formicidae.

[15] Махатма Ганди се опитва да премахне стигмата от недокосваемите, преименувайки ги на хариджани - деца на Бога.

[16] В страни, където съществува голяма неграмотност, избирателите различават партиите по техните символи. Ръката е символ на Конгресната партия. Комунистическата партия (марксисти) е един от най-яростните й противници.

[17] Предстоятелят на селския съвет панчаят.

[18] Система за скриване на жените от чужди погледи, вкл. чрез стени, було, дрехи, паравани, завеси.

[19] Харем.

[20] Кампания, организирана от Ганди за бойкотиране на чуждестранните (особено британските) стоки в полза на индийските.

[21] Искреност (лат.).

[22] Известен автор на детски приключвнски романи през 30-те години.

[23] Американски автор на детски романи, в които достойнствата се награждават с богатство.

[24] Британски автор на трилъри и любовни романи.

[25] Паан - плод на палмата арека или друга ядка, увита в листо от бетел. Това е лек стимулант, използван в Индия, чието дъвкане оцветява слюнката в яркочервено.

[26] Акция, известна като Първото индийско въстание (1857), започнало с убийствата на британски офицери и семействата им, докато излизали от църковна служба.

[27] Гадателка, врачка.

[28] Свещената Мека.

[29] По-малък обред, който може да се изпълнява по всяко време, но обикновено е част от големия обред хадж, който може да се осъществи само в определено време.

Глава V - ЕДИН ВИДИМ, НО НЕЗАБЕЛЯЗВАН ГРАД

[1] Китайски кунгфу стил, свързван с жена на име Ийм Уинг Чун и традиционно смятан за женски начин за водене на бой.

[2] Друго название на рая - Гулистан.

[3] Лещени питки.

[4] Палачинки от оризово и лещено брашно с лук и люти чушлета.

[5] Много малка мерна единица, около 180 г.

[6] Нарязани на кубчета зеленчуци или плодове с горещ сладък или кисел сос, понякога включващ месо или скариди.

[7] Сладкиши от пържено сирене, напоени със сироп.

[8] Копеле.

[9] Противозачатъчно, инжектирано без съгласието им на африканки през 70-те години.

[10] След раждане.

[11] Един вид пикантно задушено.

[12] Чифт малки барабани с различна големина, използвани в индийската музика.

[13] Мюсюлманският, еврейският и северният ад.

[14] Британска кръчма,несвързана с определена марка бира.

[15] Чернилки.

[16] Подправени палачинки от лещено брашно.

[17] Традиционни за закуска британски наденички.

[18] Оплескана канавка.

[19] В британската телефонна система, когато се звъни от платен монетен автомат и времето, за което е

платено, наближава към края си, автоматът предупреждава със сигнал да се пуснат още монети.

[20] Дик Търпин - прочут английски разбойник по пътищата. Нед Кели -известен австралийски престъпник. Пулан Деви - жена-главатар на банда, след години насилие много романтизирана в индийската преса, по-късно се предава на полицията. Уилям Бони, по-известен като Били Детето - американски бандит.

[21] Борбата продължава. Лозунг на много революционни движения.

[22] „Вземи си пица на действието" - смесица от англо-италиански.

[23] Моден френско-гръцки ресторант в Уест Енд.

[24] Британското знаме.

[25] Изтезание (англ.)

[26] Марш от Едуард Елгър (1857-1934)

[27] Иронични френски названия за типично английски ястия.

[28] Вид билярд за няколко души.

[29] Той е жив.

[30] Георгиус Ламбракис, ляв гръцки политик, убит през 1963 от десни терористи, които заграбват властта през 1967.

[31] Морски дарове или зеленчуци в тесто, изпържени в казан.

[32] Карибското име на един вид черна магия.

[33] Име, давано от ренесансовите поети на кралица Елизабет I.

[34] Двамата братовчеди, чиято война е главната тема на „Махабхарата".

[35] Вероятно Ругттди е имал предвид четворката от Гилфър, затворени за серия от бомбени атентати в кръчми през 1974. След много обжалвания задържаните са освободени и съдбата им е филмирана във >ГВ името на отца".

[36] Бхангра бийт - танцовата музика на младите индийци и пакистанци, извлечена от традиционните пенджабски танци, изпълнявани на годе-жи и други празници.

[37] Застой на движение на вещество в телесни канали.

[38] Фонетично предаване на припева на класическото рокпарче на Eoll-ing Stones Sympathy for the Devil - Pleased to meet you... Hope you guess my name.

[39] Във вуду барон Самеди е домакин на мъртвите.

[40] Флорънс Найтингейл, милосърдна сестра по време на Кримската война, популярна като Лейди с лампата.

[41]Абдул Карим служил като учител по хинди (ака Мунши) на кралицата.

[42] Злодеят собственик на роби от „Чичо Томовата колиба" на Х. Б. Стоу.

[43] Става въпрос за М. Тачър.

[44] Алюзия за детската книга „Малкият черен Самбо", в която два тигъра се гонят, докато се стопят на масло. Книгата се приема за внушаваща расистки асоциации.

[45] Вълшебно царство в Хималаите, където никой не остарява, описано от Джеймс Хилтън в „Изгубени хоризонти".

[46] Еврейско ястие с макарони.

[47] В крикета мид-офът стои от оф-страната на хвърляне от батъра.

[48] Определение на Р. Киплинг за овдовялата кралица Виктория.

[49] Традиционно еврейско задушено.

[50] Пощенският код за Падиштън, където живеят.

[51] Еврейският празник на светлината, празнуван през декември.

[52] Известен английски моден фотограф и дизайнер.

[53] Алюзия с пахидерм, дебелокожо животно, което на англ. pachyderm, се произнася като пакидерм.

[54] В еврейския фолклор дибукът е демоничен дух, който може да обсеби човешкото тяло. Братята Исак и Израел Сингер са автори на романи с герои дибуки.

[55] „Джобни пари".

[56] В ранните хипарски години ЛСД обикновено се приемала на бучки захар.

[57] Удавя се, докато е надрусана с ЛСД (киселина).

[58] Игра на думи. На англ. case (случай) означава и сандък.

[59] Марионетки на хинди.

[60] Класически пасаж в произведение, а в случая класическо място.

[61] Индийски мелодраматичен филм.

[62] Две споменати в Корана племена, които отхвърлили Божиите пророци.

[63] Почтително обръщение, подобно на сахиб.

[64] Вторият Исаия, предполагаемият автор на глави 40-55 от Исаия.

[65] Скришно, тайно познание.

[66] Самоубийство.

[67] Чиста раса. Британски колониален жаргон.

[68] Пустош (англ.).

[69] Масивният купол на лондонската катедрала „Св. Павел", проектирана от Кристофър Рен.

[70] Деца.

[71] Шоу, цирк, празненство по името на много популярен индийски неприличен народен театър.

[72] Фаиз Ахмед Фаиз (1914-1978) - роден в днешен Пакистан, един от най-влиятелните и изтъкнати съвременни поети, писал на урду.

[73] Ангели., ед. ч. малак.

[74] Сура 18-50. [75]Сура2-30.

[76] Зеленчуци, сварени в извара или кисело мляко.

[77] Нудли, сварени в мляко със захар, стафиди и бадеми. Бел прев.)

[78] Оризов пудинг.

[79] Ръста напитка от кисело мляко, която може да бъде сладка или солена.

[80] На 28.П.1984 г. в „Таймс" се появява съобщение, че учени в Кембридж са съчетали генетичен материал от ембрионите на коза и овца, за да направят химера, която те нарекли козовца.

[81] Обгръщащо цялото тяло було, носено от консервативни мюсюлманки.

[82] Диско дивану означава буквално луд по диското и е заглавие на хинди дискохит от края на 70-те.

[83] В „Изгубеният рай" от Джон Милтън името на столицата на ада.

[84] Франц Фенън, психиатър от Карибите, участвал в алжирската революция, автор на радикални теории, публикувани в „За окаяните на земята".

Глава VI - ЗАВРЪЩАНЕ В ДЖАХИЛИЯ

[1] Думата assassin (убиец) е изведена от арабския термин, означаващ „гълтачи на опиум".

[2] Буквално лицемер, лъжец. [3]Трон.

Глава VII - АНГЕЛЪТ АЗРАИЛ

[1] Либретото за „Кармен" е написано от Анри Мейлак и ЛудовикХалеви на основата на романа на Проспер Мериме, но думите от „Хабанерата" всъщност са написани от самия жорж Бизе.

[2] Б. Ф. Скинър, (1904), работил в областта на експерименталната пове-денческа психология, съсредоточаваща се върху реакциите.

[3] Ужасно дете.

[4] Аз съм британски гражданин.

[5] Гоа е бивша португалска колония на югозападното крайбрежие на Индия, върната на страната през 1961.

[6] Закон, който с десетилетия забраняваше на хора с радикални убеждения да влизат в САЩ.

[7] Да живее!

[8] Колело, върху което са връзвали престъпници, осъдени костите им да бъдат счупени с чук.

[9] Луд учен от едноименния филм, който има неконтролируема ръка, продължаваща да отдава нацисткия поздрав, която го и удушава. Филмът е сатира срещу американската армия, която наема след Втората световна война много учени, работили за нацистите.

[10] Потър популяризира концепцията „с един напред" в бестселъра си със същото заглавие (1952). Когато някой спечели предимство пред някого, се казва, че е „с един напред", т. е. в неизгодно положение той е „с един назад".

[11] Майкъл Бентини, Спайки Милигън и Питър Селърс са били звезди в дълго излъчвани от Би Би Си радиокомедийни сериали под заглавието „Разбойническо шоу".

[12] Това са сълзи заради бедите. (Бел прев.)

[13] Ликантропи - върколаци.

[14] Исак Башевис Сингър (1904-1991) - американски писател от полски произход, писал на идиш, носител на Нобеловата награда за литература за 1978.

[15] Скицата на Леонардо да Винчи е голяма сложна рисунка, която е направил за една никога незавършена картина на Дева Мария и детето Исус.

[16] Готвач в северноиндийската ислямска традиция.

[17] Малкълм Хикс (1925-1965), американски чернокож екстремистки лидер, проповядващ сепаратизъм на чернокожите. Убит през 1965 г. от чернокожи мюсюлмани. Чернокожите мюсюлмани са

използвали Х като заместител на фамилните имена, които предците им наследили от белите робовладелци.

[18] жълтата преса обикновено нарича хора, забъркани в скандал, които не иска да назове, мистър Х.

[19] „Черна сила" - движение за мобилизиране на политическата и икономическата сила на американските чернокожи за разширяване на расовото равенство.

[20] Радикален водач на Студентския комитет за ненасилие, по-късно движението Блек Пауър.

[21] Бялото общество, бялата върхушка.

[22] „Бог да благослови Африка" - химн на ксоса, чийто първи стих е написан от Енох Сонтонга през 1897.

[23] Хипотетичен суперконтинент в Южното полукълбо, включващ Южна Америка, Африка, Индия, Австралия и Антарктида.

[24] Здравей и сбогом.

[25] „Нашият общ приятел" от Ч. Дикенс.

[26] Скоба за съединяване на две или повече петолиния.

[27] Вениъринг са претенциозни новобогаташи в „Нашият общ приятел" на Чарлз Дикенс. Огюкониа е тяхната господарска къща.

574 .

[28] Вампироподобен герой от романа, който се прехранва, измъквайки удавници от Темза, които обира.

[29] Рекс Харингтън не е певец, но развива собствен маниер да „говори" песента като звезда в мюзикъла „Моята прекрасна лейди".

[30] Браво, поздравления.

[31] Град в Шотландия, известен с възможността за женитба без обичайните формалности, изисквани в останалата част на Британия.

[32] Игра на думи: say good bye to good buys.

[33] Различни църкви и верски общности, развили се след XVI в. от различните реформаторски движения.

[34] Достатъчно, край.

[35] Ракаша демоните са подвластни на Равана и могат да приемат всякакви форми.

[36] Брат и брат.

[37] Известни режисьори, недооценявани в Индия.

[38] Месо, печено на шиш.

[39] Член на подкастата на бизнесмените, стереотипно смятана за алчна.

[40] Полицейските коли, които във Великобитания са черно-бели и оттам приликата с мечките панда.

[41] Костенурка - военна формация, изобретена от римляните, при която войниците се прикриват отгоре и отстрани с щитове.

[42] Титла на Али Мохамед от Шираз, персийски религиозен лидер, чиято докрина проповядва, че никое откровение не е последно.

[43] Кралица, вдигнала въстание срещу римляните и превзела няколко града, включително Лондон.

[44] На 22.1.1879 г. зулусите атакуват и унищожават британската войска в южноафриканското село Изандхлуана, нанасяйки едно от най-големите поражения на Британия в модерната история. По-късно същия ден 4000 зулуси нападат мисия Рокс Дрифт, където героично се отбранява малка група британски войници.

[45] Чернокож водач на успешната хаитянска революция по време на Френската революция.

Глава VIII - РАЗДЕЛЯНЕТО НА АРАБСКО МОРЕ

[1] Благочестиви индуисти, зарязали светските неща и живеещи от онова, което успеят да изпросят.

[2] Подправени мачкани картофи.

[3] Плосък хляб, пържен в топено масло.

[4] Най-високата от четирите касти в Индия.

[5] Уважително обръщение към сестрата на майката.

[6] Съкратено от мадам.

[7] Раштрия Сваямсевак Сангх - фанатична индуистка организация, в тесни връзки с партията Бхартия Джаната. Убиецът на Ганди е бил неин член.

[8] Друга индуистка фундаменталиста организация.

[9] Шеф, господар.

[10] Божествената сила или енергия, често персонифицирана като жена (Кали, Дурга, Лакшми).

[11] Буквално „тържество, процесия". [12]Тюрбан.

[13] Индийска пурета, съдържаща тютюн, обвит в листо от друго растение.

[14] Пристрастени към банг, дериват на марихуаната.

[15] Пътници, поклонници.

[16] Вид раковина, употребявана вместо пари.

[17] Стойност, изпробвана в смисъл на парична и философска стойност.

[18] Популярни филмови мелодии.

[19] Мирски танцьорки, чиято традиция води началото си от дворовете на могулите.

[20] Възклицание със значение на „ура", употребявано често като припев в песни.

[21] Сергия на четири колела.

[22] Цивилен детектив от Отдела за криминални разследвания.

Глава IX - ЕДНА ВЪЛШЕБНА ЛАМПА

[1] Сикхски сепаратисти, много от които са били набъркани в тероризъм, вкл. убийството на И. Ганди.

[2] Специални селища hill station за европейците в Симла и Дарджелинг, издигнати на по-хладните хълмове.

[3] Лингам - фалически камък, свързван с Шива, един от най-почитаните обекти в индуизма.

[4] Индийски английски за хора с криминално досие.

[5] Генерална стачка, използвана като политически протест.

[6] Според модерните легенди всеки, който успешно е правил секс в самолет по време на полет, е член

на този клуб.

[7] Баща.

[8] „Макбет", V действие. Прев. на В. Петров.

[9] Дълги официални сака, носени от мюсюлманската аристокрация в края на века.

[10] Panikkar може да се произнесе буквално като „паничеека кола", а Fakhar като „шибан косъм".

[11] Квартал в Бомбай.

[12] Впечатляваща арка, построена по случай посещението на крал Джордж V и кралица Мери през 1911.

[13] Рамаяна, букв. житейският път на Рама, най-древният индийски епос.

[14] Възклицание, което най-точно отговаря на „Боже мой".

[15] В старо време стана, каквото стана.

Задна корица:

Два Въпроса:
Първият се задава, ако е слаба: КАКВА ИДЕЯ СИ ТИ? Дали си от този вид, който прави компромиси, сделки, пригажда себе си към обществото, цели да намери ниша, да оцелее; или си проклета, нетърпима идея, която по-скоро ще се пречупи, отколкото да се вее на бриза? Видът, който почти сигурно, деветдесет и деВет на сто, ще бъде размазан на парчета, но на стотния път ще промени света. ...И после, когато победиш, как ще се държиш?
Един ден Пратеникът Божи отново отива в Кааба. В двора стоят три женски идола Ал-Лат, Ал-Узза и Манат, лунните девици, дъщерите на Всемогъщия. Те са закрилници на града и любими божества на курапшите.
И понеже Мохамед е само човек като другите, и понеже Бог е пожелал той да извърши по един от всички грехове, Пратеникът Божи вдига ръката си, посочва лунните Жени и казва: "Какво мислите за Ал-Лат,Ал-Узза и Манат? Те са възвишени девици и ние се надяваме, че ще ни защитят пред престола на Всемогъщия." Тогава очите на курайшите радостно светват, а Хашимите облекчено си отдъхват.
Не са очаквали такова приятно откровение.Пратеникът Божи обаче се връща вкъщи с наведена глава и потъва в медитации. Минават часове, Мохамед не помръдва, очите му са плътно затворени,

устните му леко напяват стиховете на Корана.
Той чувства словото Божие върху себе си, а словото Божие говори за големия грях, извършен от Пророка. Цяла нощ се моли Пророкът и погледът му става твърд.
И Пророкът отново пристъпва към идолите на лунните девици. И отново пита: "Какво мислите за ал-Лат, ал-Узза и Манат?" Но после продължава: "Те не са нищо друго освен празни имена, които вие и вашите предци сте измислили." Тогава курапшите грабват камъни и замерят с тях Пророка. Проклятия изричат устните им.
Ала с гордо вдигната глава, заобиколен от учениците си, минава през тях Мохамед ал-Амин, Праведният, Пратеникът Божи.
Защото Пророкът е само един човек, само един мечтател с нежно лице и меки ръце. Мечтателят обаче намира достатъчно сила в себе си, за да признае греховете си, да осъди слабостта на един миг и без страх да оповести на разочарования град най-горчивата истина.

Есад Бей, "Мохамед"

MAGICGATEBG.COM